LEGENDELE ȘI MITURILE GRECIEI ANTICE

In romîneşte de
P. Donici şi *M. Leicand*
*
Consultant ştiinţific *A. Frenkian*

Н. А. КУН
ЛЕГЕНДЫ И МИФЫ ДРЕВНЕЙ ГРЕЦИИ
Государственное учебно-педагогическое издательство
Министерства просвещения РСФСР
Москва. 1955

N. A. KUN

LEGENDELE ŞI MITURILE GRECIEI ANTICE

ES
EDITURA ŞTIINŢIFICĂ
Bucureşti - 1958

INTRODUCERE

Cartea regretatului profesor N. A. Kun[1], unul dintre cei mai renumiți istorici sovietici ai culturii eline, cuprinde o prezentare sistematizată a miturilor grecești (legende despre ființe fantastice: zei, eroi și balauri care ar fi trăit în vremuri imemoriale în Grecia și în alte țări învecinate). În mintea locuitorilor Greciei antice, diferitele forțe ale naturii erau personificate ca zeități legendare. Miturile grecești sînt povestiri despre aventurile sau faptele vitejești, atribuite unor oameni-eroi, înzestrați cu o forță supranaturală, curaj și iscusință. Acești oameni erau de cele mai multe ori copii ai zeilor și zeițelor. Mai tîrziu, aceste legende au fost împrumutate și de romani. Ele sînt cunoscute sub denumirea generică de „mitologia antică greacă".

Ciclurile de mituri locale, apărute în diverse regiuni ale Greciei europene (Atica, Beoția, Argolida, Etolia, Tesalia etc.), pe insulele din Marea Egee și altele (Creta, Rhodos, Delos), sau în așezările grecești de pe coasta apuseană a Asiei Mici, s-au contopit treptat într-un sistem original de concepție religioasă despre lume, bazată pe divinizarea fenomenelor neînțelese ale naturii și pe cinstirea memoriei înaintașilor — conducători-eroi ai triburilor — considerați pretutindeni ca fiind „deopotrivă cu zeii".

Miturile antice grecești și poemele epice alcătuite pe baza lor („Iliada" și „Odiseea" de Homer, „Theogonia" de Hesiod, „Argonautica" de Apollonios din Rhodos și altele) oglindeau într-o oarecare măsură, ca și legendele și povestirile altor popoare din lumea antică, fenomenele naturii și fenomenele istorice ale mediului natural și social în care apăruseră. Caracterizînd acest fapt, Friedrich Engels scria: „... Orice religie nu este altceva decît oglindirea fantastică în mințile oamenilor a forțelor exterioare care domină viața lor de toate zilele, o oglindire în care forțele

[1] N. A. Kun a murit la 28 decembrie 1940.

pămîntești iau forma unor forțe suprapămîntești. La începuturile istoriei, forțele naturii sînt cele care au dobîndit în primul rînd o astfel de oglindire, trecînd în cursul dezvoltării ulterioare la diferite popoare, prin personificări din ce în ce mai variate și mai pestrițe. Acest prim proces a fost urmărit de către mitologia comparată... Dar curînd intră în acțiune alături de forțele naturii și forțe sociale, care la început le sînt tot atît de străine oamenilor și le stau tot atît de inexplicabile în față, dominîndu-i cu aceeași aparentă necesitate naturală, ca înseși forțele naturii. Figurile fantastice în care se reflectau la început numai forțele misterioase ale naturii capătă astfel atribute sociale și devin reprezentante ale unor forțe istorice"[1].

Miturile despre viața și faptele conducătorilor-eroi, despre amestecul zeilor și zeițelor atît în viața fiecărui om în parte, cît și în viața unor triburi întregi, s-au ivit, precum am arătat mai sus, în sînul comunităților tribale din unele regiuni ale Greciei, pe la sfîrșitul mileniilor II și I î. e. n. Ele erau compuse de cîntăreți rătăcitori, numiți aezi, care mergeau dintr-o așezare în alta și poposeau în casele căpeteniilor de triburi. În adunările nobilimii tribale, aezii scandau, acompaniați de kithară, imnuri și cîntece alcătuite de ei înșiși (iar uneori învățate de la alți aezi), în cinstea zeilor ocrotitori ai triburilor respective sau a eroilor considerați strămoși ai căpeteniilor de triburi în casele cărora ei cîntau.

În afară de cîntările aezilor, existau la unele uniuni de triburi și alte feluri de imnuri și cîntece: ale truditorilor ogoarelor, pe care aceștia le cîntau la cîmp, în timpul muncilor agricole, imnuri de luptă ale cetelor de ostași, — *paian* — care se cîntau înainte de începerea bătăliei, cîntece de nuntă — *hymenaios* — și, în sfîrșit, bocetele — *threnos*.

Cu timpul, în unele regiuni ale Greciei antice au apărut cicluri întregi de legende. De pildă, la Teba — unul dintre cele mai mari orașe ale Beoției — erau cîntate și legende despre Dionysos, zeul vinului și al veseliei, despre Niobe, nemîngîiata mamă care și-a pierdut toți copiii din pricina mîniei lui Apollon, zeul soarelui, apoi despre nefericitul rege Edip, care săvîrșise, fără să-și dea seama, un lanț de crime îngrozitoare, pe care le-a ispășit prin suferințe cumplite.

În localitatea Argos, așezată pe coasta răsăriteană a Peloponesului, circula povestea despre viteazul Perseu, despre sfîrșitul groaznic al lui Agamemnon — cuceritorul Troiei — ucis mișelește de soția lui, ajutată de mai mulți complici, apoi despre răzbunarea fiului ei, Oreste, împotriva acelora care-i omorîseră tatăl.

Pe insula Creta circulau legende despre puternicul Zeus, care, luînd înfățișarea unui taur, o răpise pe regina feniciană Europa. Din aceasta ar fi descins neamul cîrmuitorilor insulei.

În Atica și în capitala ei, Atena, erau răspîndite legendele despre Theseu, fiul lui Poseidon, zeul mării. Se spune că Theseu ar fi unit într-o singură comunitate toate triburile ioniene din Atica, pînă atunci dezbinate; tot el ar fi întemeiat Atena și a săvîrșit multe fapte vitejești.

[1] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Editura de stat pentru literatură politică, București, 1955, ediția a III-a, p. 350.

În sfîrșit, pretutindeni erau răspîndite legende despre Heracle (Hercule), fiul puternic al lui Zeus, părintele zeilor, despre isprăvile și sfîrșitul lui tragic, despre expediția îndepărtată în ținuturi înspăimîntătoare, puțin cunoscute, întreprinsă de un grup de viteji care au construit corabia „Argo" (expediția argonauților), despre războiul dus de căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împreună cu cetele lor împotriva orașului Troia din Asia Mică și despre nenorocirile și isprăvile multora dintre ei la întoarcerea în patrie, în special ale lui Odiseu (Ulise).

Folosind aceste străvechi cîntece și legende, aezii au compus mari poeme epice. Cele mai răspîndite sînt „Iliada" și „Odiseea", socotite ale cîntărețului orb Homer. În prima sînt descrise unele episoade din cel de-al zecelea an al războiului grecilor cu troienii, iar în cea de-a doua — aventurile lui Ulise în ținuturile mediteraneene legendare din apus, nu prea cunoscute grecilor din acea vreme, precum și întoarcerea lui cu bine în insula de baștină, Ithaca.

Eroii poemelor lui Homer: Ahile, Ulise, Hector, Agamemnon, Menelau, Aiax, Andromaca, Penelope, Elena, erau deosebit de populari în toată Grecia.

Stihurile lui Homer s-au transmis din gură în gură timp de mai multe generații. În sfîrșit, prin secolul VI î.e.n. au fost transpuse în scris la Atena, devenind astfel opere literare. Ele se învățau în toate școlile Greciei antice, iar mai tîrziu în școlile din statele eleniste întemeiate în Asia de cuceritorii greci și, totodată, în cele mai multe școli din Imperiul roman.

Însemnătatea deosebită a poemelor lui Homer a fost subliniată încă de filozoful idealist grec Platon, care a trăit în secolul IV î. e. n. El a arătat, printre altele, că „poetul acesta (Homer — A. B.) a educat Ellada!". Dar, cu toată marea popularitate a lui Homer, nici viața și nici măcar locul lui de naștere nu erau cunoscute. Nu mai puțin de șapte orașe își disputau pe atunci cinstea de a se considera locul natal al celebrului poet. Lipsa datelor biografice a îndreptățit pe unii cercetători ai istoriei și literaturii antice grecești să pună la îndoială însăși existența lui Homer.

La sfîrșitul secolului XVIII, istoricul și filozoful german F. A. Wolf a propus ca poemele lui Homer „Iliada" și „Odiseea" să fie socotite ca produs al creației populare anonime. Wolf, iar mai tîrziu filozoful german Lachmann, bazîndu-se pe unele contradicții existente în aceste poeme și pe faptul că, după părerea lor, o operă orală atît de mare este cu neputință, au considerat „Iliada" și „Odiseea" drept o culegere de mai multe cîntece străvechi, compuse de diferiți aezi.

Împotriva unei asemenea explicații date originii „Iliadei" și „Odiseei" s-a ridicat marele poet german Friedrich Schiller, care a făcut dovada unității artistice a acestor poeme și a susținut că autorul lor este Homer.

Astfel a luat naștere „problema homerică", problemă care în cursul veacului XIX a făcut obiectul a numeroase dezbateri științifice între filologi și istorici.

În secolul XVIII și în prima jumătate a secolului XIX marea majoritate a istoricilor europeni considerau de-a dreptul imaginare poves-

tirile mitologice și conținutul poemelor epice grecești antice. Mulți istorici și arheologi contestau pînă și existența istorică a Troiei.

Dar descoperirile arheologice extrem de interesante, făcute la sfîrșitul secolului XIX și la începutul secolului XX, pe locul unde a existat Troia antică, în cetatea Micene și în insula Creta, au adus o nouă lumină în istoria apariției diferitelor legende grecești antice.

Aceste descoperiri au confirmat indirect o serie de fapte despre care pomenesc diferite legende. Într-adevăr, se pare că în timpuri străvechi populațiile din numeroase insule și de pe coasta Aticii se aflau sub stăpînirea cîrmuitorilor Cretei, fapt menționat în legendele despre Theseu.

S-a constatat că orașul Troia a fost distrus de mai multe ori de dușmani. Aceasta ne îndreptățește să credem că războiul purtat de conducătorii greci cu cetele lor împotriva troienilor este un fapt real și că, în poemul lui Homer, el a fost doar neobișnuit de mult înfrumusețat cu amănunte legendare.

În sfîrșit, la Micene au trăit într-adevăr pe vremuri conducători puternici, războinici și bogați, după cum dovedesc urmele marilor cetăți și palate, precum și comorile de mare preț descoperite în mormintele de piatră zidite de ei. Arheologii considerau că vechile așezări de pe insula Creta datează de pe la jumătatea mileniului II î. e. n. Construcțiile — mari pentru acele vremuri — din Micene și Troia datează din secolele XIV—XIII î. e. n., iar, potrivit tradiției grecești antice, invazia conducătorilor de triburi greci și asedierea Troiei de către cetele acestora au avut loc, după sistemul cronologic adoptat în știința istoriei, prin anii 1193—1184 î. e. n. adică chiar la începutul secolului XII î. e. n.

Așadar, calculele cronologice făcute de arheologi și datele provenite din tradiția greacă veche sînt apropiate.

Este cît se poate de firesc ca poporul grec să fi păstrat într-o anumită măsură amintirea marii invazii pe litoralul Asiei Mici. Cu timpul, povestirile despre desfășurarea reală a evenimentelor s-au împletit cu legende despre faptele de vitejie ale conducătorilor-eroi care au luat parte la invazie, precum și cu legendele despre întîmplări miraculoase și despre amestecul zeilor în operațiile militare dintre greci și troieni.

Aedul înzestrat cu mult talent poetic, cunoscut de noi sub numele de Homer, și-a creat poemele pe temeiul povestirilor și legendelor. Neștiința de carte a poetului nu i-a stingherit întru nimic creația.

În epoca noastră sovietică, tradiția producției orale dăinuiește încă. Așa a fost creația lui Djambul și a lui Suleiman Stalski. Nu întîmplător Gorki l-a numit pe acesta din urmă „Homer al veacului XX".

Mai tîrziu, textul inițial al poemelor lui Homer, trecînd din gură în gură, a fost completat cu o serie de adăugiri și interpolări, fapt relevat de filologii care au cercetat „Iliada".

În Rusia prerevoluționară, marele specialist în istoria Greciei antice F. F. Sokolov a susținut că Homer este într-adevăr autorul poemelor ce i se atribuie. Cei mai mulți cercetători sovietici ai lumii antice n-au nici o îndoială că „Iliada" și „Odiseea" au fost create de același poet. Problema dacă pe poet îl chema Homer sau dacă acest nume a fost numai porecla

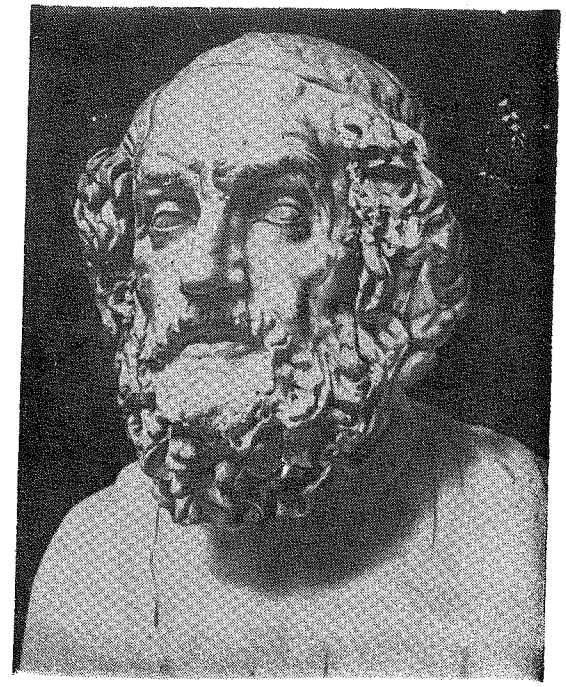

Homer (*Sculptură din sec. II î.e.n.*).

unui aed, continuă însă să rămînă deschisă. De asemenea, nu se cunosc nici un fel de date despre viața și opera acestui minunat poet.

Printre alte opere din literatura greacă veche care cuprind numeroase legende despre diferitele zeități, trebuie să menționăm poemul „Theogonia", alcătuit, potrivit tradiției grecești antice, în secolul VIII î.e.n. de Hesiod din Beoția. În afară de aceasta, cele mai multe tragedii scrise de dramaturgii atenieni din veacul V î.e.n. — Eshil, Sofocle, Euripide — constituie o prelucrare artistică a miturilor antice despre zei și eroi.

Mulți alți poeți lirici ai Greciei antice (Pindar și alții) au prezentat de asemenea în scrierile lor diferite mituri.

Numeroase legende grecești vechi s-au păstrat pînă azi și datorită scriitorilor greci și romani din epoca Imperiului roman, cum sînt de pildă: „Eneida" de Virgiliu, „Metamorfozele" și „Eroinele" de Ovidiu (secolul I î.e.n.), „Descrierea Eladei" de Pausanias (secolul II al e.n.) etc.

Dar dacă în aceste mari opere ale scriitorilor antici s-au păstrat pînă azi mituri întregi, mențiuni despre diferite zeități și despre diferiți eroi legendari întîlnim în aproape toate operele autorilor antici.

Figuri de zei și eroi legendari găsim și în numeroase lucrări de artă veche, mai cu seamă de artă greacă antică.

De multe ori, artiștii greci din vechime, îndeosebi sculptorii, căutau să întruchipeze în operele lor întregi episoade mitologice. Din categoria

acestor opere fac parte: celebrul grup sculptural „Laokoon", realizat prin secolul I î.e.n. de sculptorii Agesandros, Polydoros și Athenodoros din Rhodos (vezi p. 336), uriașa statuie executată de sculptorii Apollonios și Tauriscos din Tralleas, care înfățișează pedepsirea reginei Dirke, cea rea, de către eroii Zethos și Amfion (vezi p. 126) și o altă sculptură din secolul IV î.e.n. numită „Menelaos ocrotind trupul lui Patrocle răpus în luptă" (vezi p. 303). Diferite subiecte din mitologie erau de asemenea înfățișate pe frescele care împodobeau zidurile clădirilor din orașele vechi. Mai multe imagini de acest fel au fost găsite cu prilejul săpăturilor din orașul antic Pompei (vezi ilustrațiile de la p. 76 ș. a.). În sfîrșit, menumărate episoade din legendele mitologice sunt reproduse pe vase grecești (vezi desenele de la p. 67, 68, 71, 78, 94, 96, 101, 102, 103, 107, 118, 120, 122, 128 și altele).

În general, putem spune că mitologia greacă constituie unul dintre elementele cele mai de seamă ale vechii culturi greco-romane. Karl Marx a subliniat acest fapt, arătînd că „... mitologia greacă nu este numai arsenalul artei grecești, ci și temelia ei"[1].

Cultura greco-romană a avut o mare înrîurire asupra dezvoltării culturale a tuturor popoarelor europene moderne.

Atrăgînd atenția asupra acestui fenomen, Friedrich Engels spunea: „... fără această bază a elenismului și a Imperiului roman nu ar fi existat nici Europa modernă"[2].

După mai multe veacuri de uitare, și anume începînd din epoca Renașterii, operele de cultură antică și figurile oglindite în mitologia greacă au atras atenția și au trezit interesul păturilor conducătoare ale societății feudale și ale burgheziei orășenești care apăruseră în Europa. Scriitori, artiști și compozitori din diferite țări europene încep din nou să-și ia subiecte din mitologia greacă. Zeităților și subiectelor mitologice le-au fost consacrate opere ale unor artiști italieni de seamă din epoca Renașterii: bustul zeiței Flora, de Leonardo da Vinci, „Nașterea zeiței Venus"[3] și „Primăvara" de Sandro Botticelli, „Venus în fața oglinzii" și altele de Tizian, „Judecata lui Paris" de Giordano. Tot din mitologia greacă și-a ales cunoscutul sculptor italian Benvenuto Cellini subiectul pentru celebra statuie a lui Perseu.

Una din dramele lui Shakespeare, „Troilus și Cressida", precum și poemul „Venus și Adonis", au fost scrise după subiecte din mitologia greacă. Nume de eroi mitologici întîlnim și în multe alte opere ale lui Shakespeare.

În secolele XVII—XVIII, arta europeană folosește pe o scară foarte întinsă subiecte din mitologia greacă. Pe baza lor au creat numeroase opere mulți pictori celebri olandezi, flamanzi și francezi: P. P. Rubens („Perseu și Andromeda", „Venus și Adonis" ș.a.), Van Dyck („Marte[4] și

[1] Karl Marx, *Contribuții la critica economiei politice*, Editura de stat pentru literatură politică, 1954, p. 238.

[2] Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, Editura de stat pentru literatură politică, 1955 ed. a III-a, p. 200.

[3] *Venus*, zeiță a Romei antice, corespunde zeiței grecești *Afrodita*.

[4] *Marte*, zeul roman al războiului, similar zeului grec *Ares*.

Venus"), Rembrandt („Danae", „Capul zeiței Pallas-Athena"), Poussin („Echo și Narcis", „Nimfa și satirul", „Peisaj cu Polifemos", „Peisaj cu Hercule" s.a.), Boucher („Apollon și Dafnis") etc.

De asemenea, celebrii scriitori francezi din a doua jumătate a secolului XVII, Corneille și Racine și-au luat subiecte din mitologia greacă. Același lucru l-au făcut Goethe și Schiller. Numeroase opere muzicale din secolele XVII—XVIII au fost compuse după motive mitologice. Așa sînt cele dintîi opere din Europa: „Dafnis" și „Euridice", datorate unor compozitori italieni de la sfîrșitul secolului XVI și începutul secolului XVII, apoi „Orfeu" de Monteverdi, „Castor și Pollux" de compozitorul francez Rameau, „Ifigenia în Aulida" și „Orfeu" de Gluck, „Idomeneu" de celebrul compozitor Mozart ș.a.

Scriitorii, dramaturgii, pictorii și compozitorii ruși din secolul XVIII și din prima jumătate a secolului XIX au luat de multe ori subiecte din mitologia greacă.

Astfel, una din primele opere reprezentate în Rusia (1755) a fost „Kefalos și Procris", scrisă după un episod din mitologie. Libretul a fost scris de Sumarokov, iar muzica de compozitorul Araia, de la curtea țarului. Mai tîrziu, același Sumarokov, luînd ca fabulă alte episoade mitologice, a scris libretul operei „Alcesta" și comedia „Narcis".

La sfîrșitul secolului XVIII, talentatul compozitor rus Fomin a creat melodrama „Orfeu", tot după un subiect din mitologia greacă.

Personaje mitologice întîlnim adeseori în fabulele lui I. A. Krîlov, în poeziile lui G. R. Derjavin, V. A. Jukovski, A. S. Pușkin și M. I. Lermontov.

Sculptorul rus F. Tolstoi, care a trăit la începutul secolului XIX, a realizat un minunat bust al lui Morfeu, zeul grec al somnului; bustul se păstrează și azi la Galeriile de stat Tretiakov. Renumitul pictor rus K. P. Brüllov a folosit pentru unele pînze ale sale subiecte din mitologia antică („Întîlnirea lui Apollon cu Diana"[1], „Saturn și Neptun[2] în Olimp").

Numeroase edificii remarcabile din Moscova și Leningrad, construite în prima jumătate a secolului XIX, au fost împodobite cu grupuri sculpturale realizate după figuri din mitologia greacă.

Trecînd prin piața Sverdlov din Moscova, vom vedea deasupra porticului grandios cu coloane al Teatrului Mare un grup sculptural executat în bronz, înfățișîndu-l pe Apollon — zeul grec al artei și luminii — mînînd două perechi de cai înhămați la un car. Un grup sculptural asemănător împodobește acoperișul porticului Teatrului A. S. Pușkin din Leningrad.

Un mare număr de grupuri sculpturale și statui înfățișînd zei și eroi din mitologia greacă împodobesc Palatul Amiralității și acoperișul Ermitajului de Stat (fostul Palat de iarnă), interiorul palatelor-muzee din orașele Pavlovsk și Pușkin de lîngă Leningrad, minunatele parcuri din Petrodvoreț, grădinile și palatele marilor domenii din împrejurimile Moscovei, odinioară proprietatea nobililor: Arhangelskoe, Kuskovo, Ostankino, transformate astăzi în muzee.

[1] *Diana*, numele latinesc al zeiței *Artemis*.

[2] *Neptun*, numele latinesc al lui *Poseidon*.

La intrarea în Ermitajul de Stat din Leningrad, vizitatorul vede statuile unor uriași puternici care, cu mîinile puse deasupra capului, parcă susțin acoperișul porticului: este imaginea uriașului Atlas, luată din mitologia greacă.

Diferite episoade și figuri din mitologia greacă au atras atenția unor pictori ruși de seamă de la sfîrșitul veacului XIX și începutul veacului XX: V. A. Serov („Răpirea Europei", „Ulise și Nausicaa"), M. A. Vrubel („Pan").

Nume și figuri de zeități și eroi din mitologia greacă au fost menționate, în nenumărate rînduri, sub formă de metafore, de întemeietorii și clasicii marxism-leninismului.

În teza sa de doctorat, Karl Marx, vorbind despre gînditorii progresiști, a dat ca exemplu de om ce suferă pentru convingerile sale pe Prometeu, eroul titan, care se răzvrătise împotriva lui Zeus: „Prometeu, este cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic"[1]. Și, comparînd societatea capitalistă de atunci cu lumea sclavagistă, el scria: „Unde rămîne Vulcan[2] față de Roberts & Co.[3], Jupiter[4] față de paratrăsnet și Hermes față de «Crédit Mobilier[5]»?"[6].

V. I. Lenin a amintit de asemenea sub formă de metafore, în diferite cuvîntări și articole, figuri din mitologia greacă. În „Scrisori din depărtare", arătînd că teoria marxistă trebuie să constituie pentru noi o călăuză în acțiune, el scria că „... ar fi cea mai mare greșeală dacă ne-am apuca să punem sarcinile practice complexe, arzătoare ale revoluției, sarcini care se dezvoltă rapid, în patul lui Procust al «teoriei» strîmt înțelese"[7]. Dînd în vileag fățărnicia politică a declarației menșevicului Martov în legătură cu rebeliunea contrarevoluționară de la Kronstadt, V. I. Lenin arăta că „... acesta apare tocmai ca un model de Narcis mic-burghez îndrăgostit de sine însuși"[8]. În articolul „La a patra aniversare a Revoluției din Octombrie", amintind de nimicirea rămășițelor feudalismului și lichidarea castelor, a monarhiei și a lipsei de drepturi a femeilor, V. I. Lenin compară aceste aspecte negative ale realității dinainte de Revoluție cu povestirea mitologică despre „grajdurile lui Augias" pline de murdărie.

Și I. V. Stalin s-a referit la episoade și figuri mitologice, folosindu-le ca metafore. Astfel, în cuvîntul de încheiere de la plenara C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. din 5 martie 1937, el compară partidul cu eroul mitologic Anteu — fiul pămîntului, cel care prindea puteri noi cînd atingea pămîntul.

„Eu cred — spunea I. V. Stalin — că bolșevicii ne amintesc de eroul mitologiei grecești, Anteu. Ca și Anteu, ei sînt tari prin faptul că își păstrează legătura cu mama lor, cu masele care i-au născut, hrănit și educat. Și atîta timp cît își păstrează legătura cu mama lor, cu poporul, ei au toate șansele să rămînă invincibili"[1].

În astronomia modernă, numele tuturor planetelor din sistemul solar, al multor stele fixe și al unor constelații întregi au fost luate din mitologia antică, mai cu seamă din mitologia greacă[2].

În Europa în secolele XIX—XX se dădeau adesea navelor de război nume de zei și eroi din mitologia greacă. Astfel, vasul englez cu care Napoleon I a fost deportat pe insula Sf. Elena purta numele de „Bellerophon", fregata cu care a călătorit A. I. Goncearov se numea „Pallada"; din aceeași categorie fac parte crucișătoarele rusești din timpul primului război mondial: „Pallada", „Diana" și, în sfîrșit, legendara „Aurora"[3]. Nume similare aveau o serie de vase de linie britanice din aceeași perioadă: „Aiax" „Agamemnon" etc. Și noi întrebuințăm adesea nume și expresii plastice luate din mitologia greacă, de pildă: „luptă titanică", și „proporții gigantice", cînd vrem să scoatem în relief mărimea unui obiect sau proporțiile unei acțiuni; „pigmei", cînd subînțelegem oameni bicisnici, mărunți etc. Mai spunem: „cornul abundenței", „mărul discordiei", „panică", „cîntecul lebedei", „pace olimpică", „călcîiul lui Ahile", „chinurile lui Tantal", „muncă de Sisif" și altele. Întrebuințînd asemenea expresii, mulți nu le pot explica precis sensul, pentru că nu cunosc personajele din mitologia greacă.

Așadar, studiul mitologiei, fie și numai în forma în care este redată de istoricii contemporani, contribuie mult la lărgirea orizontului intelectual. Cunoașterea mitologiei este absolut necesară profesorilor de istorie, limbă și literatură, de istoria artei, istoria și teoria picturii, istoria muzicii, precum și studenților care cercetează disciplinele de mai sus și elevilor din clasele superioare ale școlilor medii.

Cunoașterea miturilor grecești antice nu înseamnă numai lărgirea orizontului specialiștilor în istorie, filologie, artă și, în genere, al tuturor lucrătorilor de pe frontul culturii, ci oferă cititorilor și o plăcere artistică, estetică. Karl Marx scria: „Un bărbat nu poate redeveni copil sau da în mintea copiilor ... Dar nu-l bucură oare naivitatea copilului ...? De ce nu ar exercita copilăria istorică a omenirii, acolo unde ea s-a dezvoltat cel mai frumos, un farmec veșnic ca o treaptă care nu se va mai întoarce niciodată? Există copii rău crescuți și copii care seamănă a bătrîni. Multe din popoarele vechi fac parte din această categorie. Copii normali au fost grecii. Farmecul artei lor pentru noi este însă în contradicție cu treapta socială nedezvoltată pe care a crescut"[4].

A. BOKȘCIANIN

* * *

---

[1] Karl Marx și Friedrich Engels, *Opere*, vol. 1, p. 26.

[2] *Vulcan* (la romani) = *Hefaistos* (la greci), zeul fierarilor. — *N. R.* = nota redacției ruse.

[3] Roberts & Co., mari uzine constructoare de mașini din Anglia, pe la jumătatea secolului XIX — *N. R.*

[4] *Jupiter*, grecescul Zeus. — *N. R.*

[5] Crédit Mobilier, mare bancă în Franța pe la jumătatea secolului XIX — *N. R.*

[6] Karl Marx, *Contribuții la critica economiei politice*, Editura de stat pentru literatură politică, 1954, p. 238.

[7] V. I. Lenin, *Opere* vol. 23, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 327.

[8] *Ibidem*, vol. 32, 1956, p. 360.

[1] I. V. Stalin, *Despre lipsurile muncii de partid și despre măsurile de lichidare a trotkiștilor și a altor fățarnici*, Ed. P.M.R., 1952, p. 47.

[2] Planete: *Jupiter — Zeus, Marte — Ares, Venus — Afrodita, Mercur — Hermes, Uranus, Neptun — Poseidon* etc. Stele: *Castor* și *Pollux* etc. Constelații: *Andromeda, Casiopeea, Perseu, Pegas, Orion* etc.

[3] *Aurora*, zeiță romană antică, similară cu *Eos* la greci.

[4] Karl Marx, *Contribuții la critica economiei politice*, Editura pentru literatură politică, 1954, p. 238—239.

Cînd a pregătit pentru reeditare cartea lui N. A. Kun, redacția (redacția rusă — *N. T.* păstrîndu-i în genere structura a găsit util să-i reducă volumul eliminînd legendele care n-au o prea mare importanță pentru înțelegerea părților esențiale ale mitologiei grecești. În afară de aceasta, știind că lucrarea va fi citită și de școlari, redacția a făcut unele schimbări în expunerea diferitelor episoade mitologice.

Pe de altă parte, urmărind să ofere profesorului de istorie posibilitatea de a-și însuși el singur părțile cele mai importante ale mitologiei grecești, redacția a găsit necesar să indice — pretutindeni unde n-a întîmpinat greutăți în această privință — traducerile după operele autorilor antici de care s-a folosit N. A. Kun. La sfîrșitul cărții se găsește o listă a operelor scriitorilor greci și romani traduse în limba rusă, care cuprind povestiri mitologice mai importante și de proporții mai mari.

În forma aceasta, cartea lui N. A. Kun constituie, în esență, un material ajutător pentru profesorii de istorie de la școlile medii, material care poate fi folosit nu numai la pregătirea lecțiilor, ci și pentru lecturi în clasă, și în special pentru cercurile de istorie. Miturile cele mai adecvate pentru asemenea lecturi sînt cele referitoare la Prometeu și Heracle, la argonauți, precum și fragmente din „Iliada" și „Odiseea".

Cartea lui N. A. Kun poate fi folosită cu succes și de elevii din clasele superioare fapt de care redacția a ținut seamă cînd a pregătit reeditarea ei.

PARTEA ÎNTÎI

Zeii și eroii

ZEII

ORIGINEA LUMII ȘI A ZEILOR*

La început domnea Haosul[1] cel veșnic, fără de sfîrșit și cufundat în beznă. El a fost izvorul de viață al lumii. Totul a purces din Haosul cel nemărginit: și lumea întreagă, și zeii cei fără de moarte. Din Haos s-a zămislit și zeița Geea, adică Pămîntul. Zeița aceasta, puternică și dătătoare de viață la tot ce trăiește și crește pe trupul ei, a cuprins întinderi nemărginite. Iar în adîncurile fără sfîrșit ale Pămîntului, la fel de departe de noi cum e cerul cel necuprins și plin de lumină, s-a născut întunecatul Tartar — beznă îngrozitoare și noapte veșnică. Din Haos, izvor al vieții, a luat naștere și acea putere fără margini, Dragostea ce însuflețește totul, numită Eros. Și astfel lumea începu să ia ființă. Haosul nemărginit zămisli întunericul cel veșnic, pe nume Erebos, și Noaptea neagră, numită Nyx. Iar din Noapte și din Întuneric s-au născut Lumina veșnică, numită Ether, și Ziua cea luminoasă și plină de bucurii, Hemera. Lumina se revărsă asupra întregii lumi și noaptea și ziua începură să-și urmeze una alteia.

Pămîntul puternic și îmbelșugat dădu naștere Cerului albastru de necuprins, Uranos, și acesta se întinse deasupra Pămîntului. Falnici se ridicară pînă la el Munții înalți, zămisliți de Pămînt și atunci se revărsă larg Marea cea pururi zgomotoasă. Geea născu Cerul, Munții și Marea, și toate acestea laolaltă tată nu au.

---

* Miturile despre zei și despre lupta lor cu giganții și cu titanii sînt redate, în cea mai mare parte, după poemul lui Hesiod, „Theogonia“ (Nașterea zeilor). Unele povestiri sînt luate din poemele lui Homer „Iliada“ și „Odiseea“ și din „Metamorfozele“ poetului latin Ovidiu.

[1] Numele proprii grecești de largă circulație au fost scrise așa cum au intrat în uzul limbii romîne. Numele mai puțin uzitate au fost transcrise ținîndu-se seama de forma lor greacă. — *N. T.*

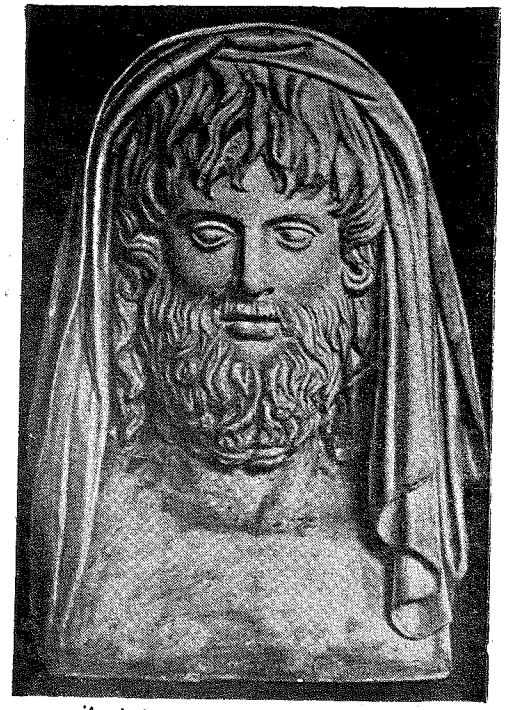

Zeul Cronos — tatal lui Zeus.
(Bust din sec. III î.e.n.).

Uranos învălui lumea întreagă. El își luă de soție pe Geea dătătoare de roade. Uranos și Geea avură șase fii și tot atîtea fiice, toți titani de temut și puternici. Unul dintre fii, titanul Okeanos, care înconjură pămîntul aidoma unui rîu fără maluri, și soția lui, zeița Thetis, aduseră pe lume toate rîurile ce-și rostogolesc undele în mare și pe zeițele mării, Okeanidele. Iar titanul Hyperion împreună cu Thea au adus pe lume pe copiii lor: Soarele-Helios, Luna-Selene și Zarea împurpurată — Eos (Aurora), cea cu degetele trandafirii. De la Astreos și Eos au purces toate stelele care scînteiază pe cerul întunecat al nopții și toate vînturile: Boreas — vîntul furtunos de miazănoapte, Euros — cel dinspre răsărit, Notos — vîntul umed de miazăzi și blîndul Zefyros dinspre apus, purtător de nori bogați în ploaie.

Afară de titanii aceștia, Pămîntul a zămislit trei uriași-ciclopi, cu cîte un singur ochi în frunte, și alți trei uriași cu cîte cincizeci de capete și mari cît munții — Hecatonheirii, numiți astfel fiindcă aveau cîte o sută de brațe fiecare. Atît de năpraznică și înspăimîntătoare era puterea acestora, încît nimeni și nimic nu le putea sta împotrivă.

Uranos s-a mîniat pe copiii lui și i-a închis în beznă adîncă, în străfundurile Pămîntului, adică în pîntecele Geei, oprindu-i să mai vadă lumina zilei. Geea, mama copiilor, suferea cumplit, căci groaznica povară ascunsă în pîntecele ei o copleșea. Atunci ea îi chemă pe copiii ei, titanii, și-i îndemnă să se răzvrătească împotriva tatălui lor; dar ei se temeau să ridice mîna asupra lui. Numai cel mai mic dintre ei, vicleanul Cronos[1], se răzvrăti și printr-un șiretlic îl răsturnă de pe tron pe tatăl său și-i luă puterea.

Ca să-l pedepsească pe Cronos, zeița Nyx zămisli o ceată de zeități înfricoșătoare: Thanatos — moartea, Eris — discordia, Apate — înșelăciunea, Ker — nimicirea, Hypnos — somnul cu droaia lui de năluci întunecate, Nemesis cea lipsită de îndurare, răzbunătoarea fărădelegilor, precum și multe alte zeități. Zeitățile acestea semănară groaza, dezbinarea, înșelăciunea, lupta și nenorocirea în lumea în care Cronos se urcase pe tronul tatălui său.

[1] *Cronos*, confundat mai tîrziu cu *Chronos* = timpul care mistuie totul.

ZEUS[1]

Nașterea lui Zeus

Cronos nu era sigur că puterea lui avea să dureze de-a pururi. Se gîndea înfricoșat că și copiii lui se vor răzvrăti împotrivă-i și-l vor osîndi, așa cum și el își osîndise tatăl. El se temea de copiii săi. Atunci porunci soției sale Rhea să-i aducă copiii cînd se nășteau și-i înghițea fără milă, unul după altul. Astfel înghiți cinci dintre ei: Hestia[2], Demeter[3], Hera, Hades și Poseidon[4].

Rhea nu voia să-l piardă și pe ultimul copil. Urmînd sfatul părinților săi — Uranos și Geea — ea plecă departe, pe insula Creta, unde, într-o peșteră adîncă, dădu naștere lui Zeus. Acolo își tăinui Rhea pruncul, ferindu-l de cruzimea tatălui lui și, în locul lui Zeus, îi dădu lui Cronos să înghită un bolovan înfășurat în scutece. Cronos nu băgă de seamă că soția sa l-a păcălit.

Între timp, Zeus creștea în Creta. Nimfele Adrasteia și Ida îl crescură cu dragoste, hrănindu-l cu laptele caprei sacre Amaltheia. Albinele îi aduceau micului Zeus miere culeasă din flori de pe înălțimile muntelui Dicte. Iar la intrarea peșterii, tineri cureți[5] izbeau cu săbiile în scuturi ori de cîte ori micul Zeus plîngea, pentru ca plînsul lui să nu fie auzit de Cronos și astfel să împărtășească și el soarta fraților și surorilor lui.

Zeus îl răstoarnă pe Cronos de pe tron. Lupta zeilor din Olimp cu titanii

Zeus cel chipeș și puternic crescu mare și voinic. El se răzvrăti împotriva tatălui său și-l sili să readucă la lumină pe copiii înghițiți. Cronos scoase unul cîte unul din pîntece pe zeii prunci, frumoși și strălucitori. Ei porniră lupta împotriva lui Cronos și a titanilor pentru stăpînirea lumii.

[1] *Zeus*, la romani *Jupiter*. Viața zeilor din Olimp este înfățișată după operele lui Homer „Iliada" și „Odiseea", în care aristocrația gentilică a triburilor și conducătorii ei, bazileii, sînt proslăviți ca fiind cei mai buni dintre oameni, care stau mult mai presus de restul poporului. Zeii din Olimp se deosebesc de aristocrați și de bazilei numai prin aceea că sînt nemuritori, puternici și pot săvîrși minuni. Zeus este tot un bazileu, care stăpînește — sprijinit de aristocrația zeilor — tot cerul și pămîntul. Și Poseidon este un bazileu idealizat, ca și Zeus. El este stăpînitorul mării și cîrmuiește, înconjurat de aristocrația zeităților mării. Așadar, printre zei, ca și printre oameni, există bazilei care-și cîrmuiesc fiecare tărîmul său. *Zeus* stăpînește cerul și pămîntul, *Poseidon* marea, iar *Hades*, împărăția subpămînteană. Caracterul de clasă apare deci cît se poate de evident în religia Greciei.

[2] Zeița focului sacru și a focului din căminul familiei, ocrotitoarea orașelor și a statului. La Roma, similară cu *Hestia* era *Vesta*, zeița căminului familiei.

[3] Marea zeiță a fertilității, care ajută să crească tot ce răsare pe pămînt, dă rodnicie ogoarelor și binecuvîntează munca plugarului. Romanii i-au dat zeiței *Demeter* numele vechii lor zeițe a ogoarelor pline de rod — *Ceres*. Miturile despre zeița Demeter sînt povestite mai departe.

[4] La romani, aceștia se numeau: *Junona*, *Pluton* și *Neptun*.

[5] Semizei, păzitori și apărători ai lui *Zeus*. Mai tîrziu, numele de cureți s-a dat, pe insula Creta, preoților lui *Zeus* și ai *Rheei*.

Nimfa Adrasteia hrănește pe micul Zeus din cornul caprei Amaltheia.
În spatele lui Zeus stă micul zeu Pan cîntînd din nai
(*Basorelief din sec. II î.e.n.*).

Lupta fu crîncenă. Copiii lui Cronos ocupară culmile înaltului Olimp. De partea lor trecură și cîțiva titani, mai întîi titanul Okeanos și fiica acestuia Stix, cu copiii ei — Avîntul, Puterea și Biruința. Lupta pusese în primejdie soarta zeilor din Olimp. Vrăjmașii lor — titanii — erau puternici și de temut. Dar lui Zeus îi veniră în ajutor ciclopii. Aceștia îi făuriră tunetele și fulgerele, pe care Zeus le arunca asupra titanilor. Lupta

intrase în al zecelea an, dar biruința nu înclina nici de o parte, nici de alta. În cele din urmă, Zeus se hotărî să elibereze din adîncurile pămîntului pe uriașii Hecatonheiri, cei cu cîte o sută de brațe, și îi chemă în ajutor. Înfricoșători și uriași ca munții, aceștia ieșiră din străfundurile pămîntului și se avîntară în luptă. Ei rupeau din munți stînci întregi și le aruncau în titani. Cu sutele zburau steiurile în calea titanilor cînd aceștia ajungeau la poalele Olimpului. Gemea întreg pămîntul, văzduhul vuia, totul se cutremura. Pînă și Tartarul se zguduia din pricina acestei lupte. Zeus dezlănțuia unul după altul fulgere orbitoare și tunete asurzitoare. Pîrjolul cuprinsese tot pămîntul, mările clocoteau, iar fumul și duhoarea se întinseseră pretutindeni ca un lințoliu greu.

În cele din urmă, puternicii titani dădură înapoi. Puterile îi părăsiră și fură înfrînți. Olimpienii îi ferecară și-i zvîrliră în întunecatul Tartar, să zacă acolo în bezna veacurilor. La porțile de aramă ale Tartarului, cu neputință de sfărîmat, se așezară de strajă Hecatonheirii, cei cu cîte o sută de brațe, veghind ca nu cumva titanii să scape din împărăția întunericului veșnic. Domnia titanilor asupra lumii luă sfîrșit.

Lupta lui Zeus cu Tyfon

Dar lupta tot nu se isprăvi. Geea se mînie pe Zeus din Olimp pentru că se purtase așa de aspru cu fiii săi, titanii. Ea se căsători cu întunecatul Tartar și dădu naștere unui monstru înfricoșător, cu o sută de capete Tyfon. Uluitor de mare, cu o sută de capete de balaur, așa ieși Tyfon din pîntecele Geei. Cu urletu-i sălbatic cutremură văzduhul. Hămăit de cîine, glas de om, muget de taur înfuriat, răcnet de leu — toate erau unite în urletul acela. Limbi de foc se învîrtejeau în jurul lui Tyfon, iar pămîntul se clătina sub greutatea pașilor lui. Zeii se cutremurară de groază. Dar Zeus, stăpînul tunetelor, se năpusti vitejește asupra lui și lupta se încinse. Trăsnetele prinseră din nou a scînteia în mîinile lui Zeus, iar tunetele spintecară văzduhul. Pămîntul și bolta cerească se zguduiră pînă în temelii. Pămîntul deveni iarăși o mare de flăcări așa precum fusese în timpul luptei cu titanii. Cînd Tyfon se apropia de țărmuri, mările clocoteau. Sute de săgeți — fulgere de foc —, aruncate de Zeus, zburau în toate părțile; părea că focul lor va aprinde văzduhul, că pînă și norii cei întunecați și aducători de furtuni vor fi mistuiți. Zeus prefăcu în cenușă cele o sută de capete ale lui Tyfon, care se rostogoli la pămînt; leșul lui dogorea atît de tare, încît totul se topea în jur. Zeus îl ridică și-l zvîrli în bezna Tartarului care-i dăduse viață. Dar și de acolo Tyfon mai amenință pe zei și tot ce e viu. El dezlănțuie furtuni și face să erupă vulcanii. Împreună cu Ehidna, cea jumătate femeie și jumătate șarpe, el aduse pe lume pe Orthos, dulăul fioros cu două capete, apoi pe Cerber — cîinele iadului, pe hidra din Lerna și pe Chimera. Deseori, Tyfon cutremură pămîntul.

Zeii din Olimp își biruiră vrăjmașii. Nimeni nu mai cuteza să le înfrunte puterea. Acum puteau să stăpînească în pace lumea întreagă. Cel mai puternic dintre ei, Zeus, stăpînul tunetelor, luă în stăpînire cerul, Poseidon — marea, iar Hades — subpămînteana împărăție a sufletelor

celor morți. Pămîntul rămase însă mai departe în stăpînirea comună a tuturor. Cu toate că fiii lui Cronos își împărțiră stăpînirea lumii, peste ei rămase să domnească mai departe Zeus, stăpînul cerului; el este cîrmuitorul oamenilor și al zeilor, el orînduiește totul pe lume.

Olimpul

Sus, pe culmile Olimpului scăldat în lumină, domnește Zeus, înconjurat de ceata zeilor. Aici viețuiesc și soția lui, Hera, și Apollon cel cu plete de aur, împreună cu sora lui Artemis, apoi Afrodita cea strălucitoare ca aurul, Athena[1] — fiica lui Zeus cea hărăzită cu multă putere, precum și alți zei. Trei zeițe frumoase, numite Hore, străjuiesc intrarea în Olimpul cel înalt și ridică norul des care acoperă poarta atunci cînd zeii coboară pe pămînt sau cînd urcă spre palatele strălucitoare ale lui Zeus. Deasupra Olimpului se întinde cerul albastru și nemărginit, revărsînd lumină de aur. În împărăția lui Zeus nu bate vîntul, nici nu plouă; acolo domnește o vară veșnică, plină de lumină și de veselie. Iar mai jos se îmbulzesc norii, acoperind cîteodată pămîntul îndepărtat, unde primăverii și verii le urmează toamna și iarna, iar bucuriei și veseliei — nefericirea și tristețea. E drept că și zeii sorb din cupa amărăciunilor, dar amărăciunea lor piere repede și în Olimp din nou se înstăpînește bucuria.

Zeii se ospătează în palatele lor de aur, făurite de Hefaistos[2], fiul lui Zeus. Iar Zeus stă pe un tron înalt de aur. Fața lui este de o frumusețe zeiască și plină de bărbăție; pe ea poți citi demnitate și conștiința mîndră și senină a puterii. Lîngă tron stau Eirene — zeița păcii — și Nike — înaripata zeiță a biruinței — care-l însoțește întotdeauna pe Zeus. Iată că apare și Hera, frumoasa și falnica zeiță, soția lui Zeus. Zeus arată o înaltă cinstire soției sale; Hera, ocrotitoarea căsniciei, este respectată de toți zeii din Olimp. Cînd, strălucitoare de frumusețe și cu veșminte bogate, ea pășește în sala ospețelor, toți zeii se ridică și se închină în fața soției lui Zeus — stăpînul tunetelor. Iar Hera, mîndră de puterea sa, se îndreaptă spre tronul de aur și se așază lîngă Zeus — regele zeilor și al oamenilor. Alături de tronul zeiței Hera așteaptă împlinitoarea soliilor ei, Iris, zeița curcubeului, cea cu aripi sprintene, gata în orice clipită să-și ia zborul pe arcul curcubeului, spre a duce în cele mai depărtate ținuturi ale pămîntului poruncile stăpînei sale.

Se ospătează zeii. Fiica lui Zeus, tînăra Hebe, și Ganymedes, fiul regelui Troiei, favoritul lui Zeus, care i-a dăruit nemurirea, le aduc ambrozie și nectar, hrana și băutura zeilor. Frumoasele Charite[3] și Muzele îi desfată cu cîntări și jocuri. Prinzîndu-se de mîini perechi-perechi, ele rînduiesc hore, iar zeii se minunează de mișcările lor line și de minunata lor frumusețe veșnic tînără. Ospățul zeilor din Olimp este tot mai plin de

[1] La romani, zeițelor *Hera*, *Artemis*, *Afrodita* și *Athena* le corespundeau *Junona*, *Diana*, *Venus* și *Minerva*.

[2] La romani, *Vulcan*.

[3] La romani, *Grațiile*.

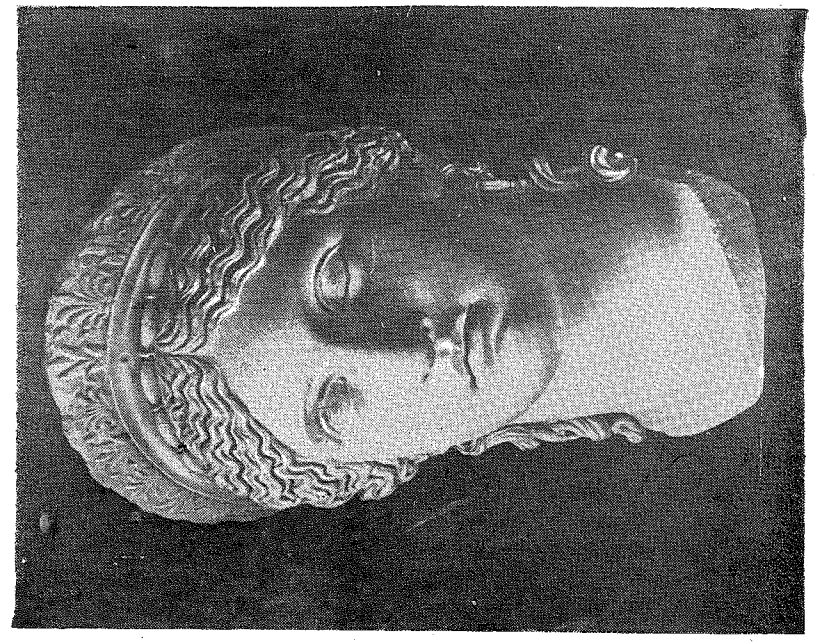

Hera, regina zeilor (*Bust din secolul IV î.e.n.*). Dreapta: Hera, regina zeilor și a lui Zeus (*Bust de la sfîrșitul sec. III î.e.n.*).

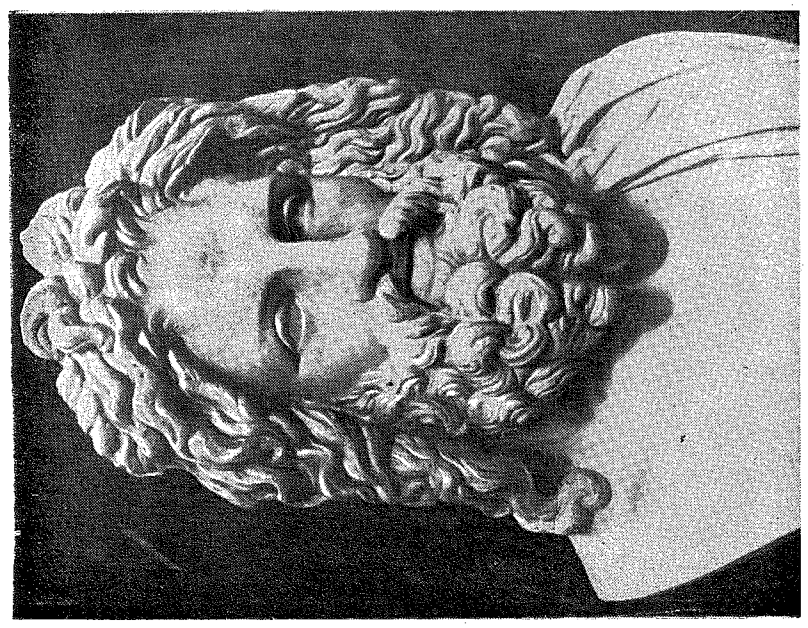

Zeus stăpînul tunetelor, regele zeilor și al oamenilor (*Bust din secolul IV î.e.n.*). Dreapta: Hera, regina zeilor și a oamenilor, soția lui Zeus (*Bust de la sfîrșitul sec. III î.e.n.*).

Nike — zeița victoriei. (*Statuie din sec. IV î.e.n., găsită pe insula Samothrake din Marea Egee*).

veselie. La aceste ospețe ei își orînduiesc toate treburile; acolo hotărăsc ei soarta lumii și a oamenilor.

Din Olimp, Zeus împarte daruri oamenilor și întărește rînduiala și legile pe tot pămîntul. Soarta tuturor oamenilor stă în mîinile lui Zeus; fericirea și nenorocirea, binele și răul, viața și moartea, toate sînt în stăpînirea lui. Două butoaie mari stau la porțile palatului lui Zeus: într-unul sînt darurile binelui, în celălalt, darurile răului. Zeus scoate din ele binele și răul și le trimite oamenilor. Vai și amar de muritorul căruia stăpînul tunetelor îi hărăzește numai daruri din butoiul răului. Vai și amar de acela care încalcă rînduiala făcută de el pe pămînt și nu-i respectă legile! Fiul lui Cronos își încruntă atunci a mînie sprîncenele stufoase și nori negri acoperă cerul. Cînd marele Zeus se supără, părul de pe cap i se ridică înfricoșător, iar ochii i se aprind de o strălucire orbitoare: e destul să-și ridice mîna dreaptă, ca bubuitul tunetelor să străbată întreaga boltă cerească, să se aprindă fulgerile de foc și marele Olimp să se cutremure din temelii.

La împlinirea legilor nu veghează Zeus singur. Lîngă tronul lui stă zeița Themis, păzitoarea legilor. La porunca stăpînului tunetelor, ea cheamă zeii la sfat în Olimp, iar pe pămînt cheamă la sfat poporul, luînd seamă ca nu cumva rînduielile și legea să fie nesocotite. În Olimp locuiește și zeița Dike, fiica lui Zeus, care supraveghează buna împărțire a dreptății. Pedeapsă aspră îl așteaptă din partea lui Zeus pe orice judecător nedrept, cînd zeița Dike îl vestește pe tatăl ei că legile rînduite de el nu sînt împlinite. Zeița Dike e apărătoarea dreptății și dușmana minciunii.

Zeus are în pază rînduiala și dreptatea în lume și trimite oamenilor fericirea și durerea. Dar deși fericirea și nefericirea le-o împarte Zeus, soarta oamenilor o hotărăsc neînduplecatele zeițe ale destinului, numite

Moire[1], care locuiesc tot în strălucitorul Olimp. Chiar soarta lui Zeus stă în mîinile acestor zeițe. Și muritorii și zeii sînt sub stăpînirea ursitei. Nimeni nu scapă vrerii ei, care e neîndurătoare. Nu există putere care să schimbe ceva din ceea ce ursita a hărăzit dinainte zeilor și muritorilor. Trebuie să i te închini cu supunere și s-o asculți. Numai zeițele Moire cunosc vrerile ursitei. Moira Clotho toarce fiecărui muritor firul vieții, sorocindu-i cît va trăi. Cînd se rupe firul, se curmă și viața. Moira Lahesis trage, cu ochii închiși, sorții omului. Nimeni nu poate să schimbe soarta hotărîtă de Moire, pentru că Astropos, cea de-a treia dintre ele, înscrie pe un sul lung ceea ce suratele ei au sortit fiecăruia, iar ceea ce a fost o dată înscris nu mai poate fi ocolit. Neînduplecate sînt mărețele și severele Moire!

În Olimp mai este o zeiță a destinului, anume Tyhe[2], zeița norocului și a belșugului. Din cornul abundenței — cornul caprei sfinte Amaltheia, cu al cărei lapte a fost hrănit însuși Zeus — ea împrăștie oamenilor daruri; ferice de acela care întîlnește în calea vieții sale pe zeița norocului: dar cît de rar se întîmplă aceasta și cît de nefericit e omul de la care zeița Tyhe își întoarce fața, de îndată ce i-a dat darurile!

Așa domnește în Olimp Zeus, marele rege al oamenilor și al zeilor, înconjurat de ceata zeilor luminoși și păzind rînduiala și dreptatea în toată lumea.

POSEIDON ȘI ZEITĂȚILE MĂRILOR

Adînc de tot, în volbura mărilor, se află palatul minunat al lui Poseidon, cel ce zguduie pămîntul, fratele lui Zeus fulgerătorul. Poseidon este cîrmuitorul mărilor, și valurile lor dau ascultare celei mai ușoare mișcări a mîinii sale, în care ține tridentul cel de temut. Acolo, în adîncul mărilor, împreună cu Poseidon locuiește și frumoasa lui soție, Amfitrite, fiica bătrînului profet al mărilor Nereus, pe care Poseidon, stăpînitorul puternic al abisului mărilor, a răpit-o de la tatăl ei. Într-o zi, el o zări pe țărmul insulei Naxos, prinsă în horă cu surorile ei, Nereidele. Zeul mărilor se îndrăgosti de frumoasa Amfitrite și vru s-o răpească și s-o ducă cu sine în carul său. Dar ea se ascunse la Atlas, titanul care ține pe umerii lui puternici toată bolta cerească. Multă vreme Poseidon nu putu să dea de urma frumoasei fiice a lui Nereus. În cele din urmă, un delfin îi dezvălui ascunzișul și, drept răsplată, Poseidon îl trecu în rîndul constelațiilor de pe cer. Poseidon o răpi pe frumoasa fiică a lui Nereus din ascunzătoarea în care o ținea Atlas și se căsători cu ea.

De atunci ea trăiește, împreună cu Poseidon, în palatul de sub ape al acestuia. Deasupra palatului tălăzuiesc valurile mării. O ceată de zeități ale mării îl înconjură pe Poseidon și-i dau ascultare. Printre ei e și fiul lui Poseidon, pe nume Triton, care cînd sună tunător din goarna lui de cochilie, stîrnește furtuni groaznice. Printre zeități se mai află și Ne-

[1] La romani, *Parce*.

[2] La romani, *Fortuna*.

reidele, frumoasele surori ale zeiței Amfitrite. Poseidon e stăpînul mărilor. Cînd gonește pe ape cu carul lui tras de cai minunați, valurile veșnic zbuciumate se dau în lături, făcîndu-i loc să treacă. Ca Zeus de frumos, el zboară ca vîntul pe întinsul fără margini al mării, în juru-i zburdă delfinii, iar peștii răsar din adîncuri înghesuindu-se în preajma carului zeiesc. Cînd însă lovește o dată cu tridentu-i înfricoșător, valurile încununate cu creste albe de spumă se înalță cît muntele și marea e cuprinsă de o furtună groaznică. Valurile se izbesc cu zgomot de stînci și se cutremură pămîntul. Dar Poseidon își întinde tridentul deasupra valurilor și ele se potolesc. Furtuna încetează și pe mare este iarăși pace; netedă ca oglinda, albastră și nemărginită, apa mării abia mai murmură cînd se izbește de țărm.

Mulți la număr sînt zeii care înconjură pe Poseidon, fratele lui Zeus; printre ei se află și bătrînul profet al mărilor Nereus, care păstrează toate tainele viitorului. Lui îi sînt străine minciuna și înșelăciunea, iar zeilor ca și muritorilor el le dezvăluie numai adevărul. Pline de înțelepciune sînt sfaturile pe care le dă bătrînul zeu. Nereus are cincizeci de fiice, toate deopotrivă de frumoase. Tinerele Nereide se scaldă vesele în valurile mării, strălucind de zeiasca lor frumusețe. Prinzîndu-se de mîini, ele ies șirag pe țărm din noianul apelor și joacă hora lin în murmurul mîngîietor al valurilor ce lunecă lenește la mal. Ecoul stîncilor de lîngă țărm îngînă cîntul lor gingaș ca susurul molcom al mării. Nereidele ocrotesc pe cel ce călătorește pe mare, hărăzindu-i cale norocoasă.

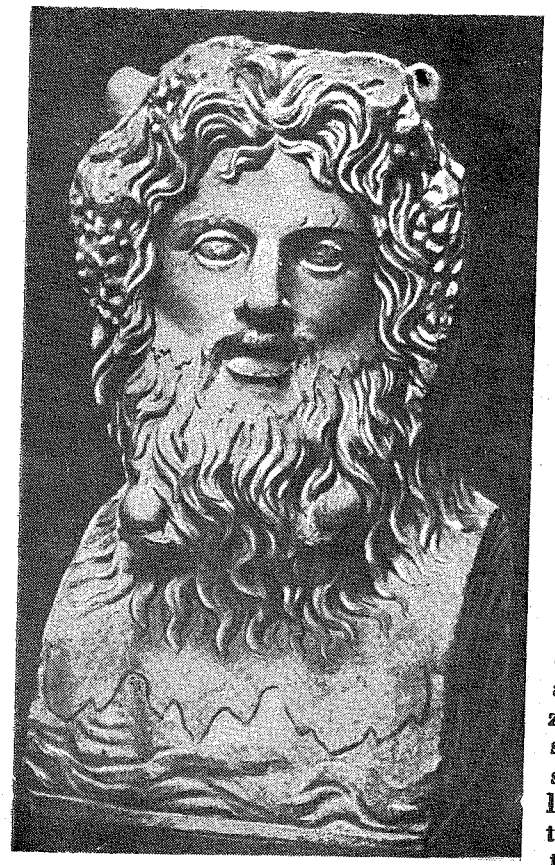

Un zeu al mării (*Bust din sec. II î.e.n.*).

Printre zeitățile mării se mai numără și bătrînul Proteus, care aidoma mării își schimbă înfățișarea, prefăcîndu-se după dorință, în felurite animale sau în balauri. Și el e zeu-proroc, numai că trebuie să știi să-l iei pe neașteptate, să pui stăpînire pe el și să-l silești -să-ți dezvăluie tainele viitorului. Printre cei care-l însoțesc pe Poseidon este și zeul Glaucos, ocrotitorul marinarilor

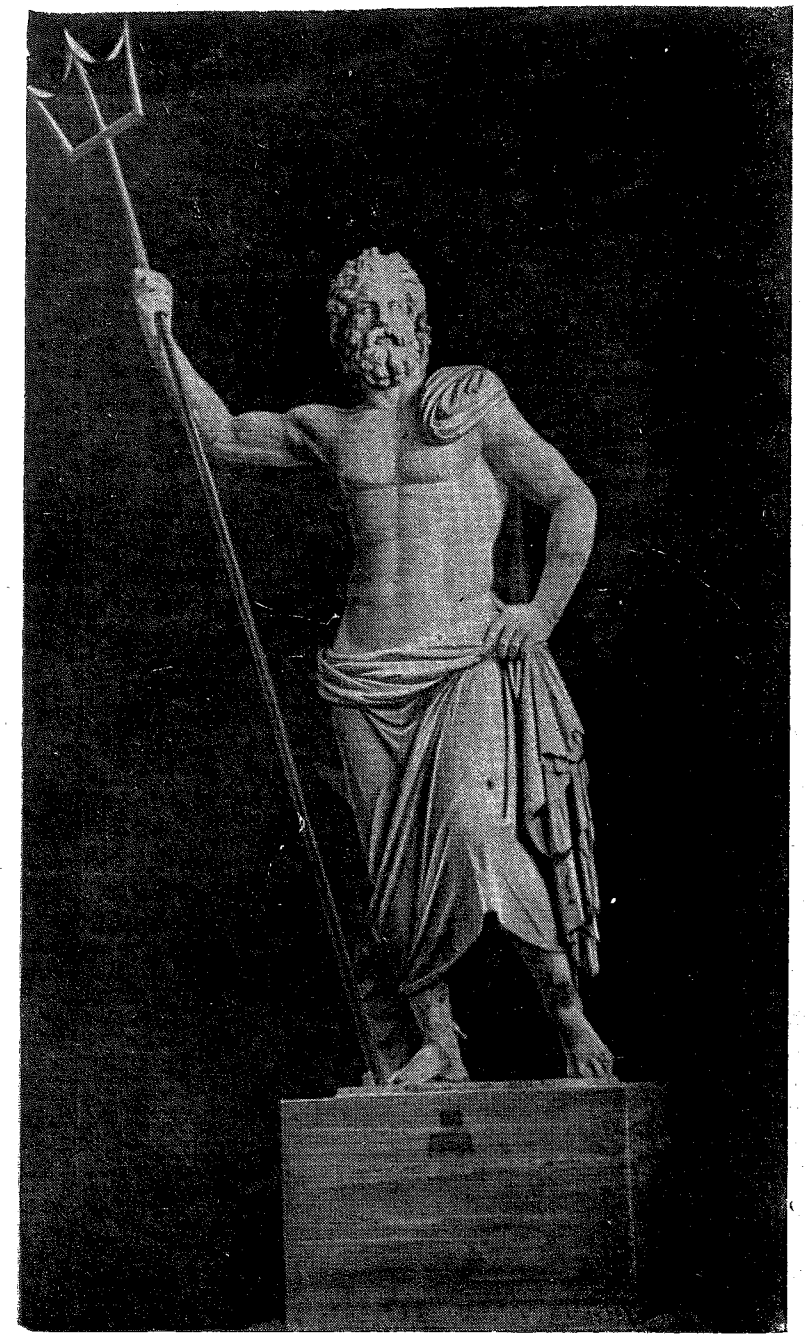

Poseidon, zeul mărilor (*Statuie din sec. II î.e.n.*).

și al pescarilor; acesta are de asemenea darul prorocirii. De multe ori, ieșind din străfundul mării, el a prezis viitorul, dînd muritorilor sfaturi înțelepte. Zeii mărilor sînt tari și puterea lor este mare; dar peste ei toți domnește Poseidon, fratele lui Zeus.

Mările toate și întreg pămîntul sînt înconjurate de zeul titan Okeanos[1] cel încărunțit de vremuri, deopotrivă cu Zeus însuși prin cinste și slavă. El trăiește departe, la marginile lumii și treburile pămîntene nu-l frămîntă. Okeanos are trei mii de fii, care sînt zei ai rîurilor, și trei mii de fiice, numite Okeanide, zeițele pîraielor și ale izvoarelor. Fiii și fiicele marelui zeu Okeanos dau mulțumire și bucurie muritorilor prin apa lor vie și veșnic curgătoare; ei adapă întregul pămînt și tot ceea ce este viu.

DOMNIA ÎNTUNECATULUI HADES (PLUTON)[2]

În adîncul pămîntului domnește întunecatul frate al lui Zeus, pe nume Hades, cel fără îndurare. Împărăția lui e plină de beznă și de groază. Acolo nu pătrund niciodată razele înviorătoare ale soarelui strălucitor. Prăpăstii fără fund duc de pe fața pămîntului în împărăția de tristețe a lui Hades, străbătută de rîuri negre. Acolo curge rîul sacru, Stixul, care îngheață totul și pe a cărui apă se leagă în jurăminte zeii înșiși.

Tot acolo își rostogolesc valurile rîurile Kokytos și Aheron; malurile lor întunecate, pline de tristețe, răsună de vaietele scoase de umbrele celor morți. În împărăția subpămînteană șerpuiesc și apele izvorului Lethe, care te fac să uiți tot ce e pămîntesc[3]. Pe cîmpiile cufundate în beznă ale împărăției lui Hades, acoperite cu flori palide de asfodel[4], plutesc, ușoare, umbrele imateriale ale morților. Ele se tînguie de existența lor lipsită de bucurii, de lumină și de dorințe. Vaierul morților susură molcom, abia de-l prinde urechea, asemenea foșnetului frunzelor veștede fugărite de vîntul toamnei. Nimeni nu se mai întoarce din această împărăție a jalei. Un cîine cu trei capete, Cerber pe al cărui grumaz mișună șerpi cu șuier de groază, păzește ieșirea. Bătrînul ursuz Charon, luntrașul sufletelor celor morți, nu va duce niciodată vreun suflet înapoi peste apele ca smoala ale Aheronului, spre ținutul unde luminează scînteietor soarele vieții. Sufletele celor morți sînt sortite să nu aibă niciodată vreo bucurie în împărăția de beznă a lui Hades.

În această împărăție, unde nu pătrunde nici lumina, nici bucuria, nici măcar tristețea vieții de pe pămînt, domnește Hades, fratele lui Zeus. El stă pe un tron de aur, împreună cu soția lui, Persefone, și este slujit de

[1] Grecii erau încredințați că pămîntul este înconjurat de un fluviu care-și rostogolește apele în cerc, într-un vîrtej etern.

[2] Grecii antici își imaginau împărăția lui *Hades* — tărîmul umbrelor celor morți — ca fiind întunecată și înfricoșătoare, iar „viața de dincolo de mormînt" — ca o nenorocire. Astfel, umbra lui *Ahile,* chemată de *Ulise* din împărăția subpămînteană, spune că e mai bine să fii cel din urmă argat pe pămînt, decît domn în împărăția lui Hades.

[3] De aici expresia: „a dispărut în Lethe", adică a fost dat uitării pentru totdeauna, (*Lethe* = uitare).

[4] Asfodel — lalea sălbatică.

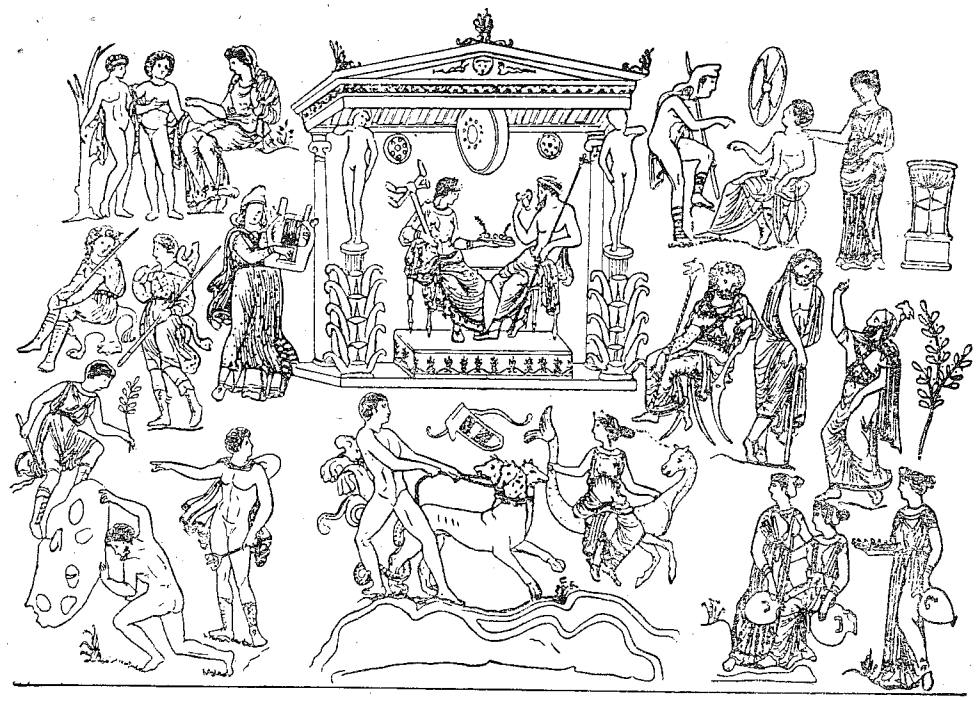

Împărăția lui Hades. În mijloc, șezînd, Hades și Persefone; în dreapta, mai jos — judecătorii Triptolemos, Aiakos și Minos; deasupra lor, Rhesos și Mirtylos; dedesubtul judecătorilor: trei Danaide; în stînga lor: o zeiță călare pe un balaur și Heracle legînd pe Cerber. În stînga lui Heracle: Hermes și Sisif cu piatra; deasupra pietrei, o Erinie. Deasupra Eriniei: Dioscurii și Orfeu cu lira, iar deasupra lor, Heraclizii și Megara
(*Desen pe un vas*)

neîndurătoarele zeițe ale răzbunării, Eriniile. Înfricoșătoare, cu bice și șerpi, ele urmăresc pas cu pas pe răufăcător; nu-i dau răgaz nici o clipă și-l chinuiesc cu mustrări de cuget; nu este cu putință să te ascunzi nicăieri de ele, căci Eriniile își găsesc victima ori unde s-ar afla. Lîngă tronul lui Hades stau judecătorii împărăției morților — Minos, Aiakos și Rhadamanthys. Tot acolo e și Thanatos, zeul morții, cu sabia în mînă, înfășurat într-o mantie neagră și cu aripi uriașe, tot negre. Frig de mormînt împrăștie aceste aripi, cînd Thanatos vine în zbor la patul celui ce moare, ca să-i taie cu sabia o șuviță de păr și să-i smulgă sufletul. În rînd cu Thanatos stau și întunecatele Kere. Ele zboară, cutreierînd neobosite cîmpul de luptă și bucurîndu-se mult cînd îi văd căzînd, unul după altul, pe eroii răpuși; cu buzele lor ca para focului ating rănile și sorb cu nesaț sîngele fierbinte al celor doborîți, smulgîndu-le sufletul din trup.

Tot lîngă tronul lui Hades stă de asemenea tînărul și frumosul Hypnos, zeul somnului. El zboară neauzit deasupra pămîntului, ținînd în mîini măciulii de mac și turnînd dintr-un corn licoare dătătoare de somn. Atin-

Charon, luntrașul care trece sufletele morților peste rîul Aheron din împărăția subterană a lui Hades; în fața lui, umbrele a doi morți; deasupra lor, siluetele înaripate ale sufletelor morților. (*Desen pe un vas*).

gînd ușor ochii muritorilor cu toiagul lui făcător de minuni, le închide încet pleoapele și-i cufundă într-un somn dulce. Zeul Hypnos este puternic și pe el nu pot să-l înfrunte nici muritorii, nici zeii, nici chiar însuși Zeus, detunătorul; pînă și lui îi închide Hypnos ochii amenințători și îl cufundă într-un somn adînc.

În împărăția de besnă a lui Hades zboară și zeii visurilor. Unii dintre ei aduc visuri profetice și pline de bucurie, iar alții împart numai visuri apăsătoare și înfricoșătoare, care îl sperie și-l chinuie pe om. Mai sînt apoi zeii visurilor înșelătoare, care duc pe om la rătăcire, iar uneori chiar la pieire.

Împărăția neînduratului Hades e plină de beznă și groază. Acolo rătăcește prin întunerice năluca înfricoșătoare a lui Empusa, cu picioare de asin; năluca aceasta, ademenind oamenii prin vicleșug în timpul nopții și ducîndu-i într-un loc tainic, le suge tot sîngele și le înghite trupurile care mai dau încă semne de viață. Mai rătăcește pe acolo și Lamia, cea cu înfățișare de balaur; ea se furișează noaptea în căminele mamelor fericite și le fură copiii ca să le sugă sîngele. Peste năluci și balauri este stăpînă marea zeiță Hecate, care are trei trupuri și tot atîtea capete. În nopțile fără lună, ea rătăcește prin beznă pe drumuri și printre morminte, împreună cu ceata ei înfricoșătoare, înconjurată de cîini de pe malurile Stixului[1]. Ea trimite pe pămînt spaimă și vise urîte și duce oamenii la pieire. Hecate e chemată în ajutor la facerea vrăjilor, dar în același timp ea este singurul leac împotriva vrăjitoriei pentru toți cei care i se închină și-i aduc jertfă cîini, la răspîntiile unde se desfac cîte trei drumuri.

Împărăția lui Hades e groaznică și oamenii o urăsc[2].

[1] Cîini-balauri de pe malurile Stixului din împărăția subpămînteană a lui Hades.
[2] Zeii subpămînteni întruchipau în special forțele de temut ale naturii; ei sînt mult mai vechi decît zeii olimpici și au jucat în credințele populare un rol mult mai important.

HERA[1]

Marea zeiță Hera, soția lui Zeus atotstăpînitorul, e ocrotitoarea căsniciilor și păzește sfințenia și trăinicia lor. Ea trimite soților mulți urmași și dă binecuvîntare mamei la nașterea pruncilor.

Cînd Cronos, învins de Zeus, o scoase din pîntece împreună cu frații și cu surorile ei, marea zeiță Hera fu luată de mama ei, Rhea, care o duse la capătul pămîntului, la Okeanos; acolo Thetis fu cea care o crescu. Hera trăi multă vreme departe de Olimp, în liniște și pace. Dar marele Zeus, stăpînul tunetelor, o văzu, o îndrăgi și o răpi. Zeii le făcură lui Zeus și zeiței Hera o nuntă ca în povești. Iris, cu ajutorul Charitelor, o îmbrăcă pe Hera în veșminte bogate și ea strălucea în mijlocul zeilor din Olimp prin frumusețea-i tinerească și plină de măreție, șezînd pe tronul de aur alături de Zeus — marele rege al zeilor și al oamenilor. Toți zeii aduseră daruri la picioarele stăpînei lor — Hera, iar zeița Geea îi crescu în dar un pom minunat, cu mere de aur. Întreaga fire înălța imnuri de slavă reginei Hera și lui Zeus.

Hera domnește pe Olimpul cel înalt. Ca și Zeus, ea e stăpînitoarea tunetelor și a trăsnetelor; la un cuvînt al ei, nori negri și încărcați cu ploaie acoperă cerul și numai cu o mișcare a mîinii ea dezlănțuie furtuni înspăimîntătoare.

Nespus de frumoasă e Hera, cu ochii mari, cu mîinile albe ca nufărul, cu minunate plete ce-i cad în valuri de sub cunună, cu priviri în care ard ca văpaia puterea și măreția ei plină de seninătate. Zeii o înconjură cu multă cinstire, asemenea și Zeus, soțul ei, cel ce mînă norii. Adesea el ține sfat cu dînsa. Dar cîteodată se întîmplă și gîlceavă între ei. Uneori, Hera are păreri potrivnice lui Zeus și atunci ei încep sfada în plin sfatul zeilor. Stăpînul tunetelor se mînie și o amenință cu tot felul de pedepse. Atunci Hera tace și își pune frîu mîniei, aducîndu-și aminte că odinioară Zeus o biciuise, o ferecase în lanțuri de aur și o spînzurase între cer și pămînt, legîndu-i de picioare două nicovale grele.

Hera este puternică și fără seamăn printre celelalte zeițe. Plină de măreție, îmbrăcată într-un veșmînt lung, bogat, țesut de însăși Athena, ea coboară de pe culmile Olimpului într-un car tras de doi cai nemuritori. Carul este în întregime de argint, roțile de aur curat, iar spițele de aramă strălucitoare. Pe pămînt, pretutindeni pe unde trece Hera, se revarsă mireasmă minunată și toate vietățile se pleacă în fața marii regine a Olimpului.

[1] *Hera* (la romani *Junona*) e zeița protectoare a căsniciei și a mamei în timpul nașterilor; era adorată mai ales în Sparta, în Corint, în Olimp și în Argos, unde se afla celebrul ei templu. În miturile despre Hera se reflectă și situația femeii în Grecia. Întrucît femeia greacă nu se bucura de drepturi egale cu ale bărbatului și se găsea într-o mare măsură supusă lui, Hera era și ea subordonată lui Zeus, soțul ei. În cultul Herei s-au păstrat urme de totemism; există date din care rezultă că ea era înfățișată uneori, de exemplu, cu cap de cal. Acesta este un indiciu că Hera e una dintre zeițele cele mai vechi ale Greciei.

IO*

De multe ori avusese de îndurat Hera jigniri din partea soțului ei, Zeus. Așa s-a întîmplat odată cînd Zeus s-a îndrăgostit de frumoasa Io, pe care a prefăcut-o într-o juncă, pentru ca soția sa să nu prindă de veste. Dar prin aceasta stăpînul tunetelor n-o feri pe Io. Hera văzu într-o zi acea juncă albă ca neaua, care era Io și-i ceru lui Zeus să i-o dăruiască ei. Zeus nu putu să nu împlinească dorința soției sale. Hera însă, punînd stăpînire pe Io, o încredință în paza lui Argos[1] cel cu o sută de ochi. Nefericita Io era tare amărîtă, dar nu putea să împărtășească nimănui jalea ei căci, fiind prefăcută în juncă, era lipsită de darul vorbirii. Argos, care nu știa ce-i somnul, o păzea cu strășnicie pe Io și n-o scăpa din ochi nici o clipă. Zeus îi văzu durerea și într-o zi chemă la el pe fiul său Hermes și-i porunci s-o răpească.

Hermes ajunse iute ca vîntul pe vîrful de munte unde paznicul cel cu o sută de ochi o străjuia pe Io. El îl adormi pe Argos cu vorbele sale și îndată ce i se închiseră cei o sută de ochi, Hermes își scoase spada încovoiată și, dintr-o lovitură, îi tăie capul. Io se văzu slobodă. Dar nici așa Zeus n-o putu feri de mînia Herei. Aceasta puse pe urmele ei un tăun înfricoșător, care cu acu-i veninos o goni din țară în țară pe nefericita Io, înnebunită de chinuri. Ea nu-și găsea nicăieri liniștea, ci alerga mereu tot mai departe, iar tăunul se ținea după dînsa, înțepînd-o necurmat; împunsăturile o ardeau pe Io ca un fier înroșit. Pe unde nu trecu, prin cîte țări nu pribegi Io! În cele din urmă, după îndelungate peregrinări, ajunse în țara sciților, departe, spre miazănoapte, unde era înlănțuit de o stîncă titanul Prometeu. Acesta îi prezise că numai în Egipt va găsi izbăvire de chinurile ei. Gonită de tăun, Io porni mai departe. Multe chinuri îndură ea, trecu prin primejdii fără număr, pînă ce ajunse în Egipt. Acolo, pe malurile Nilului, Zeus îi dădu înfățișarea dinainte și Io născu un prunc pe nume Epafos. El fu primul rege al Egiptului și întemeietorul marelui neam de eroi, din care făcu parte și Heracle, cel mai strălucit viteaz al Greciei.

Python o urmărește pe Leto și pe copiii ei — Apollon și Artemis.
(Desen pe un vas).

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] *Argos* cel cu o sută de ochi este întruchiparea cerului înstelat.

APOLLON[1]

Nașterea lui Apollon

Zeul luminii, Apollon cu plete de aur, s-a născut pe insula Delos. Leto[2], mama lui, prigonită de zeița Hera, nu-și găsea adăpost nicăieri. Urmărită de balaurul Python, trimis de Hera, ea rătăci prin lumea întreagă și la urmă se ascunse pe insula Delos, care pe atunci plutea pe valurile mării furtunoase. Cum ajunse la Delos, din adîncurile mării se înălțară stîlpi uriași, oprind în loc insula pustie, care rămase neclintită acolo unde se găsește și azi. În jurul insulei se frămînta marea. Stîncile de pe insulă se ridicau triste și pleșuve, fără fir de verdeață. Doar pescărușii de mare își găseau adăpost pe aceste stînci, care răsunau de țipetele lor jalnice. Dar se născu Apollon — zeul luminii — și pretutindeni se revărsă potop de raze strălucitoare, care învăluiră ca aurul stîncile insulei Delos. Totul începu să se umple de verdeață și de strălucire: și stîncile de lîngă mare, și muntele Kynthos și valea, și întinsul mării. Zeițele, adunate pe insulă, intonară imnuri în cinstea zeului nou născut, dîndu-i ambrozie și nectar. Întreaga fire tresălta de bucurie, laolaltă cu zeițele.

Lupta lui Apollon cu Python și întemeierea oracolului de la Delfi

Tînărul Apollon, scînteietor ca lumina fulgerului, zbură pe cerul albastru, ținînd kithara[3] în mîini și arcul de argint pe umeri; săgețile de aur îi zăngăneau în tolbă. Mîndru și plin de voioșie, el zbura la mari înălțimi deasupra pămîntului, amenințînd tot ce era rău, tot ce era zămislit

[1] *Apollon* este unul dintre cei mai vechi zei ai Greciei. În cultul lui s-au păstrat urme vizibile de totemism. De exemplu, în Arcadia oamenii se închinau lui Apollon înfățișat în chip de berbec. La început, Apollon era zeul turmelor. Treptat el deveni apoi zeul luminii. Mai tîrziu, începu să fie considerat protectorul coloniștilor, al coloniilor grecești ce se întemeiau, iar apoi ocrotitorul artelor, al poeziei și al muzicii. De aceea, și la Moscova pe clădirea Teatrului Mare Academic se află o statuie a lui Apollon cu lira în mînă, într-un car tras de patru cai. În afară de aceasta, Apollon deveni zeul care prezice viitorul. În toată lumea antică se bucura de mare faimă templul lui Apollon din Delfi, în care făcea preziceri Pitia. Desigur că prezicerile erau făcute de preoți care știau bine tot ce se petrece în Grecia și erau ticluite în așa fel, încît puteau fi interpretate în mai multe feluri. În antichitate era cunoscută prezicerea făcută la Delfi regelui Lydiei — Cresus — în timpul războiului pe care îl ducea cu Persia. Lui Cresus i s-a prezis astfel: „De vei trece rîul Halys, o mare împărăție se va prăbuși", dar care anume împărăție — a lui proprie sau cea persană — aceasta nu i s-a spus.

[2] La romani, *Latona*. — *N. T.*

[3] Instrument muzical cu coarde, în Grecia antică, asemănător cu lira.

de întuneric. Se îndreptă către locul unde viețuia înfiorătorul Python, care o prigonise pe mama sa, Leto; voia să se răzbune pe Python pentru tot răul pricinuit de el mamei sale.

Apollon ajunse curînd la prăpastia întunecoasă în care trăia Python. În jur se înălțau stîncile ce-și înfigeau vîrfurile în cer. Prăpastia era cufundată în beznă. Pe fundul ei curgea năvalnic, încărunțit de spumă, un șuvoi de munte, iar deasupra lui plutea o pîclă deasă. Îngrozitorul Python ieși din vizuina lui. Trupu-i uriaș, acoperit cu solzi, șerpuia printre stînci cu nenumăratele-i inele. Sub greutatea lui stîncile și munții se cutremurau și se mișcau din loc. La mînie, Python făcea totul praf și pulbere, răspîndind moartea în jurul său. Nimfele și toate vietățile fugeau îngrozite din calea lui. Python se ridică puternic și turbat de furie, își deschise larg gura gata să-l înghită pe Apollon cel cu plete de aur. În clipa aceea se auzi zbîrnîitul corzii arcului de argint. O săgeată de aur din cele ce nu dădeau greș niciodată spintecă văzduhul ca un fulger, urmă apoi alta și încă una; ploaie de săgeți se abătu asupra lui Python, care se prăbuși fără suflare la pămînt. După aceea, răsună puternic cîntarea triumfătoare a biruinței (paianul), pe care o înălță Apollon cel cu plete de aur, învingătorul lui Python și strunele kitharei zeului îi țineau isonul. Apollon îngropă leșul lui Python în locul unde se află orașul sfînt Delfi, punînd acolo temelia unui altar și a unui oracol, spre a profeți oamenilor vrerile lui Zeus, tatăl său.

De pe malul înalt, Apollon zări departe în largul mării corabia unor marinari din Creta. Luînd pe dată înfățișarea unui delfin, el se aruncă în marea cea albastră, ajunse corabia și, întocmai ca o stea strălucitoare, ieși din valuri și se așeză la cîrmă. Apollon duse corabia în portul orașului Krisa[1], iar pe marinarii cretani îi conduse, cîntîndu-le din kithara lui de aur, printr-o vîlcea roditoare, pînă ce ajunseră la Delfi. Pe aceștia îi făcu cei dintîi preoți ai oracolului de la Delfi.

*Dafne**

Zeul Apollon — strălucitor și plin de voie bună — cunoaște și amărăciunile. Apollon a fost și el lovit de nenorocire. Aceasta se întîmplă curînd după ce îl răpusese pe Python. Cum stătea el mîndru de isprava făcută, lîngă trupul monstrului pe care-l doborîse cu săgețile, văzu alături pe Eros — tînărul zeu al iubirii, care își întindea arcul de aur. Rîzînd, Apollon îi zise:

— La ce îți folosește, copile, arma ta înfricoșătoare? Lasă-mă mai bine pe mine să arunc săgețile de aur, cele fără greș, cu care am ucis chiar acum pe Python. Nu cumva îți trece prin minte să te măsori cu mine, care am mare faimă ca aruncător de săgeți? Sau vrei să fii mai renumit decît mine?

Jignit, Eros îi răspunse cu mîndrie:

[1] Oraș în golful Corint, care servea drept port al orașului Delfi.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

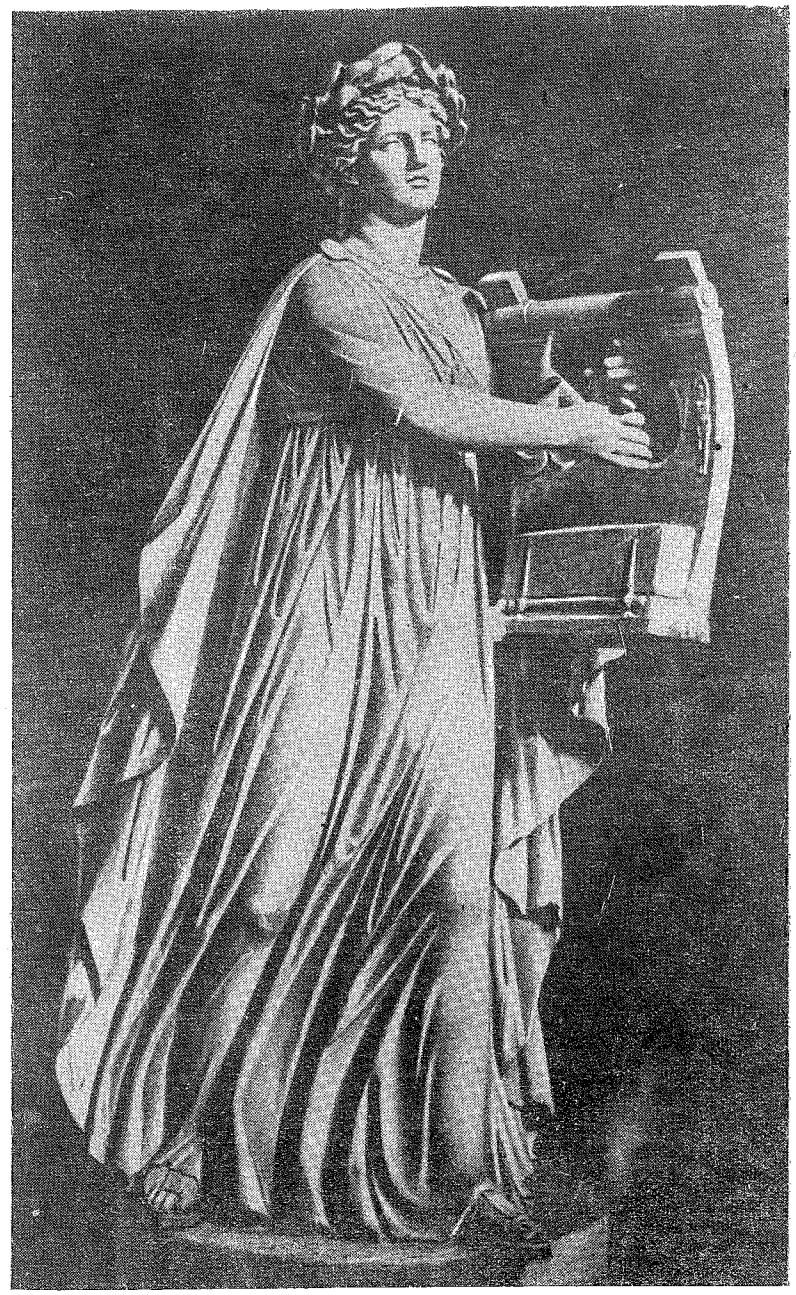

Apollon, zeul artei și al luminii, cîntînd din kithară *(Statuie de la începutul sec. II î.e.n.).*

— Săgeţile tale, zeule Apollon, nu dau greş niciodată, ele doboară totul, dar săgeata mea are să-ţi vie şi ţie de hac.

Eros îşi întinse aripile aurii şi, cît ai clipi din ochi, se ridică pe înaltul Parnas. Acolo, scoase din tolbă două săgeţi: pe una, care răneşte inima şi trezeşte dragostea, i-o înfipse în inimă lui Apollon, iar pe a doua, care ucide dragostea, o trimise în inima nimfei Dafne, fiica lui Peneios, zeul unui rîu.

Apollon o întîlni într-o zi pe Dafne şi se îndrăgosti de ea. Dar nimfa, cum îl văzu pe Apollon cel cu pletele de aur, fugi de el ca vîntul, căci săgeata lui Eros, ucigătoare a dragostei, îi străpunsese inima. Zeul cu arcul de argint alergă pe urmele ei.

— Opreşte-te, frumoasă nimfă, strigă Apollon, de ce fugi de mine ca o biată mioară fugărită de lup? Zbori de parcă ai fi o porumbiţă ce fuge de vultur! Doar nu-ţi sînt duşman! Priveşte, ţi-ai rănit picioarele în spinii ascuţiţi ai mărăcinişului! Te rog, opreşte-te! Doar nu sînt un păstor muritor de rînd, ci Apollon, fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor.

Frumoasa Dafne fugea însă tot mai iute. Atunci începu să alerge şi Apollon, de parcă ar fi avut aripi. Se apropie tot mai mult de ea. Încă o clipită şi o ajunge! Dafne îi simte răsuflarea. Puterile o părăsesc şi, istovită, îl chemă în ajutor pe tatăl său, Peneios:

— Tată, scapă-mă! Şi tu, pămînt, deschide-te şi înghite-mă! Luaţi-mi înfăţişarea ce am, căci numai suferinţe îmi aduce!

Cum rosti cuvintele acestea, toate părţile trupului îi înţepeniră. O coajă de copac îi acoperi făptura, părul i se prefăcu în frunziş, iar braţele, înălţate spre cer, se schimbară în ramuri. Apollon zăbovi îndelung, îndurerat, în faţa laurului (dafinului). În cele din urmă zise:

— Fie dar ca numai din verdeaţa ta să fie împletită cununa ce-mi va împodobi fruntea şi numai frunzele tale să fie de azi înainte mîndră podoabă kitharei şi tolbei mele! Frunzele tale să nu se ofilească niciodată şi tu să rămîi de-a pururi verde!

Parcă în semn că-i împărtăşeşte vrerea, laurul îi răspunse lui Apollon foşnind lin din ramuri şi înclinîndu-şi vîrful înverzit.

Apollon la Admetos

Apollon trebuia să se spele de păcatul ce săvîrşise vărsînd sîngele lui Python, mai ales că tocmai el curăţă de păcate pe ucigaşi. După porunca lui Zeus, el plecă în Tesalia, la frumosul şi nobilul rege Admetos, peste ale cărui turme ajunse păstor şi, prin slujba aceasta, îşi ispăşea păcatul. Cînd Apollon cînta în mijlocul turmelor din flautul de trestie ori din kithara de aur fiarele sălbatice ieşeau din desişul pădurii, vrăjite de cîntecele lui. Panterele şi leii cei crunţi umblau îmblînziţi printre vite, cerbii şi căprioarele se adunau la auzul sunetelor de flaut. Pacea şi veselia domneau în jur. Belşugul se revărsa asupra casei lui Admetos; nimeni nu avea bucate atît de bogate ca el, iar caii şi turmele lui erau cele mai frumoase din întreaga Tesalie. Toate acestea i le dăruise zeul cel cu plete de aur. Apollon îl ajută pe Admetos să ia de soţie pe Alcesta, fiica lui Pelias, regele ţării numite Iolcos. Tatăl ei făgăduise că o va da de soţie numai

aceluia care va fi în stare să înhame la carul său un leu şi un urs. Apollon îi dădu prietenului său Admetos o putere de neînvins şi astfel el putu să împlinească vrerea lui Pelias. Apollon îl sluji pe Admetos opt ani, iar la sfîrşitul perioadei de ispăşire a păcatului se întoarse la Delfi.

Primăvara şi vara, Apollon stă la Delfi. Dar cînd vine toamna şi florile se ofilesc, iar frunzele copacilor se veştejesc, cînd se apropie iarna friguroasă care acoperă cu zăpadă culmile Parnasului, el se urcă în carul tras de lebede albe ca omătul şi se duce în ţara hyperboreilor, unde-i primăvară veşnică. Acolo trăieşte toată iarna. Cînd însă totul reînverzeşte la Delfi, cînd la adierea înviorătoare a primăverii florile îşi desfac petalele şi acoperă cu un covor multicolor vîlceaua Krisa, Apollon cel cu plete de aur se întoarce la Delfi în carul lui tras de lebede, ca să prezică oamenilor vrerile lui Zeus — stăpînul tunetelor. Cu acest prilej, în oraşul Delfi se sărbătoreşte întoarcerea lui Apollon — zeul profet — din ţara hyperboreilor. Toată primăvara şi toată vara şi-o petrece la Delfi, apoi se mai abate şi prin locurile sale natale din insula Delos, unde are de asemenea un templu măreţ.

Apollon şi muzele

Primăvara şi vara, pe povîrnişurile Heliconului înveşmîntat cu păduri, unde murmură apele sfinte ale izvorului Hippocrenos, şi pe înaltul Parnas, lîngă apele limpezi ale izvorului Castalia, Apollon se prinde în horă cu cele nouă muze. Tinere şi negrăit de frumoase, fiice ale lui Zeus şi ale Mnemosynei[1], ele îl însoţesc pretutindeni pe Apollon. El conduce corul muzelor şi acompaniază cîntul lor cu sunetele kitharei lui de aur. El păşeşte falnic în fruntea corului, purtînd pe cap o cunună de lauri şi este urmat de cele nouă muze: Calliope — muza poeziei epice; Eutherpe — muza tragediei; Thalia — muza comediei; Terpsihore — muza dansului; Clio — muza istoriei; Urania — muza astronomiei, şi Polymnia — muza imnurilor sfinte. Corul lor răsună triumfător şi întreaga fire, cuprinsă parcă de vrajă, ascultă cîntările zeieşti ale muzelor.

Cînd Apollon, însoţit de muze, apare în mijlocul zeilor din Olimpul scăldat în lumină şi cînd răsună kithara lui şi cîntul muzelor, atunci totul amuţeşte în Olimp. Ares uită de zarva bătăliilor sîngeroase, fulgerul nu mai scînteiază în mîinile lui Zeus — cel ce mînă norii, zeii trec cu vederea neînţelegerile, iar pacea şi liniştea cuprind tot Olimpul. Pînă şi vulturul lui Zeus îşi apleacă puternicele lui aripi şi îşi închide ochii ageri, ţipătu-i ameninţător nu se mai aude şi aţipeşte căţărat de sceptrul lui Zeus. În liniştea deplină ce se aşterne atunci, coardele kitharei lui Apollon răsună solemn. Cînd Apollon loveşte vesel coardele de aur ale kitharei, o horă luminoasă, strălucitoare se încinge în sala de ospeţe a zeilor. Muzele, Charitele, Afrodita cea veşnic tînără, Ares şi Hermes, toţi se prind în hora aceasta a veseliei, iar înaintea tuturor păşeşte falnica fecioară, frumoasa Artemis, sora lui Apollon. Scăldaţi în potop de lumină aurie, tinerii zei dansează în acordurile kitharei lui Apollon.

---

[1] *Mnemosyne*, zeiţa memoriei.

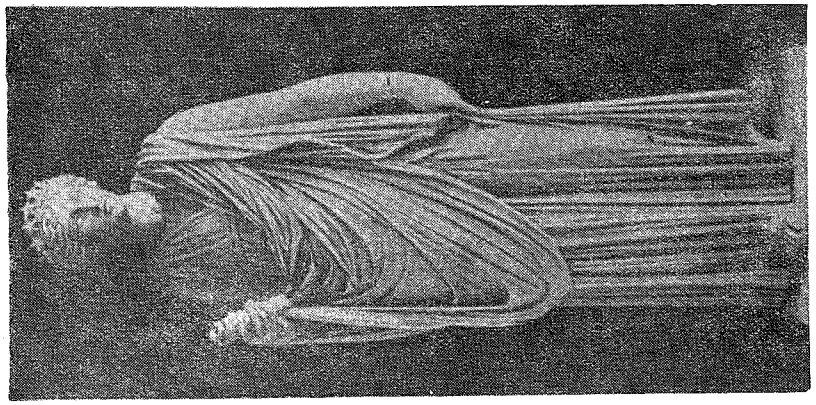

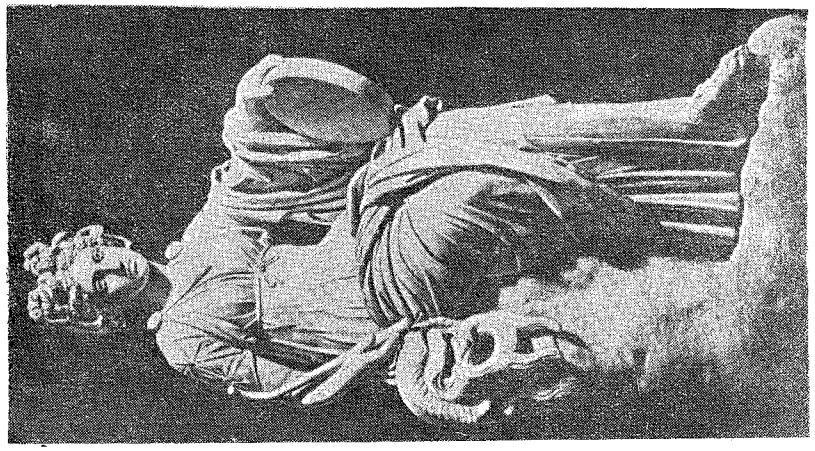

Thalia muza comediei, cu un timpan în mînă; lîngă ea, o mască și un sul de manuscris în mînă. *(Statui din sec. III î.e.n.).*

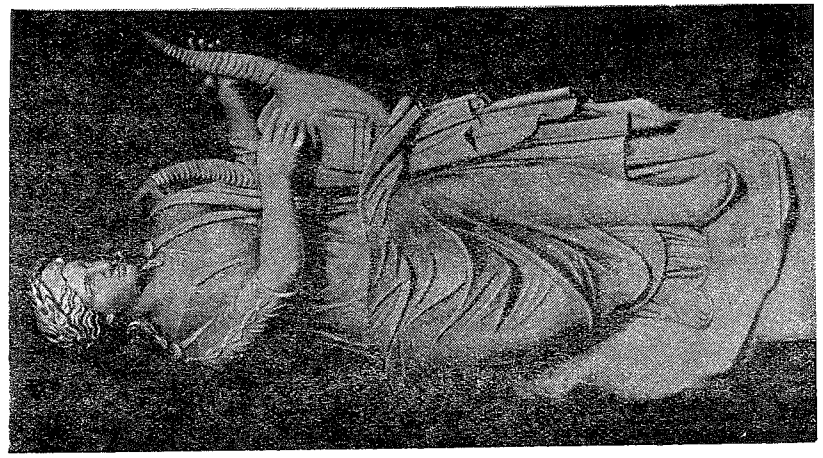

Terpsihore, muza dansului, cîntînd din liră; în mijloc Thalia muza comicăi; în dreapta Urania, muza astronomiei, cu un glob în mînă.

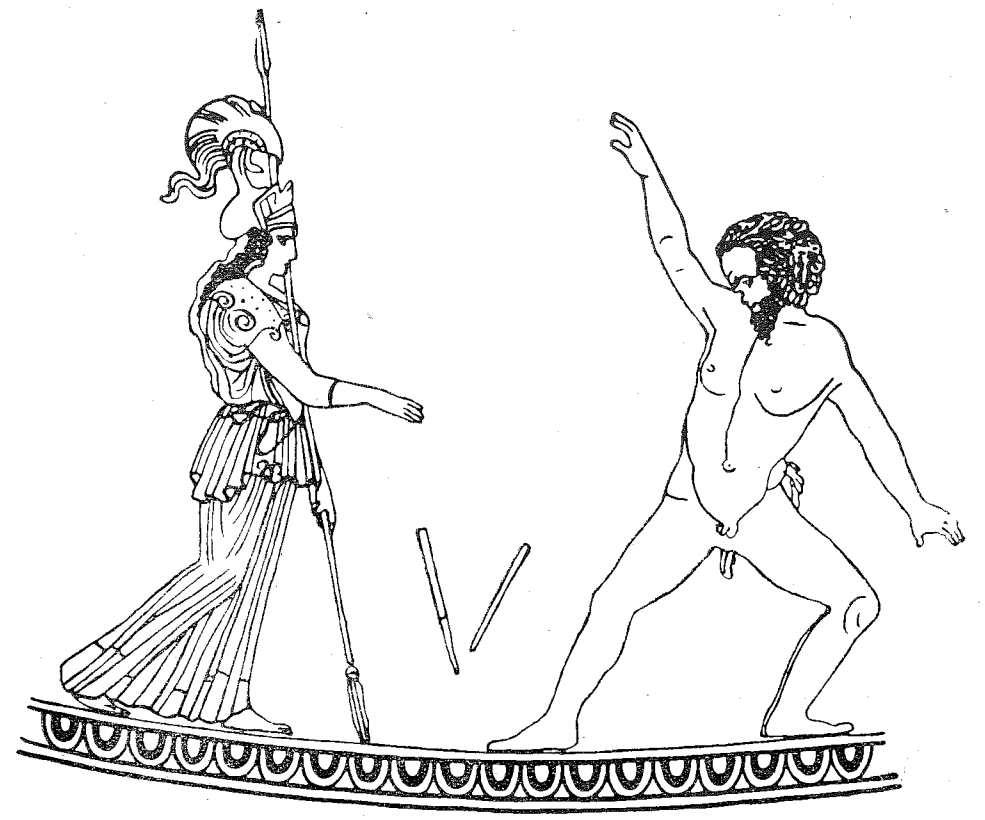

Marsyas găsește flautul aruncat de Athena *(Desen pe un vas).*

Fiii lui Aloeus

Apollon, departe țintitorul, este cumplit la mînie. Atunci săgețile lui de aur sînt necruțătoare. Pe mulți au răpus aceste săgeți. Din pricina lor pieriră Otos și Efialtes, fiii lui Aloeus, care erau mîndri de puterea lor și nu voiau să se supună nimănui. Din fragedă copilărie erau vestiți prin statura lor uriașă, prin puterea și prin vitejia lor neasemuită. Încă de tineri, Otos și Efialtes începură să amenințe zeii din Olimp:

— O, zei din Olimp, numai să atingem noi vîrsta bărbăției, să ni se împlinească puterea noastră supranaturală, că vom arunca unul peste altul munții Olimp, Pelion și Ossa[1] și pe ei ne vom urca pînă la ceruri. Și atunci, olimpienilor, vă vom răpi pe Hera și pe Artemis!

Astfel, asemenea titanilor, fiii nesupuși ai lui Aloeus îi amenințau pe olimpieni. Ei și-ar fi ținut cuvîntul, căci tot ei îl ferecaseră în lanțuri pe

[1] Munții cei mai înalți din Grecia, pe litoralul Mării Egee, în Tesalia.

Ares — zeul de temut al războiului; treizeci de luni în șir se chinui Ares într-o temniță de aramă. Și ar mai fi zăcut acolo mult, tocmai el care nu se mai sătura de bătălii, dacă nu l-ar fi răpit, sleit de puteri, Hermes cel iute de picior. Otos și Efialtes erau puternici. Apollon nu putu să le îngăduie însă amenințările. El își întinse arcul de argint și întocmai ca scînteile sclipiră în văzduh săgețile-i de aur. Și astfel Otos și Efialtes căzură străpunși de săgeți.

Marsyas

Apollon pedepsi crunt și pe satirul frigian Marsyas, care cutezase să se întreacă în cîntec cu el. Apollon kitharedul[1] nu putu să-i rabde îndrăzneala. Într-o zi, rătăcind pe ogoarele Frigiei, Marsyas găsi un flaut de trestie. Fusese aruncat de zeița Athena, care băgase de seamă că atunci cînd cînta din flaut, pe care și-l meșterise chiar ea, chipul ei cel nespus de frumos se pocește. Zeița își blestemă descoperirea și zise:

— Pedeapsă cruntă să cadă asupra aceluia care va ridica acest flaut!

Neștiind nimic de blestemul zeiței Athena, Marsyas ridică flautul și învăță în curînd să cînte așa de bine, încît toți se opreau în loc să asculte cîntarea lui lină. Marsyas se umflă de mîndrie ca un păun și îl chemă la întrecere pe însuși Apollon, zeul ocrotitor al muzicii.

Apollon răspunse la provocare și veni îmbrăcat într-un veșmînt lung și bogat, cu cununa de lauri pe cap și cu kithara de aur în mînă.

Cît de bicisnic părea Marsyas, fiu al codrilor și ogoarelor, cu bietul lui flaut de trestie, în fața mărețului și strălucitorului Apollon! Cum ar fi putut el să scoată din flaut sunete așa de minunate ca acelea care zburau de pe coardele de aur ale kitharei lui Apollon, conducătorul muzelor? Apollon ieși învingător. Mîniat peste măsură de întrecerea la care fusese chemat, el porunci ca nenorocitul Marsyas să fie spînzurat de mîini și jupuit de viu. Astfel plăti Marsyas pentru îndrăzneala sa. Pielea îi fu atîrnată într-o peșteră lîngă Kelainai, în Frigia. Se spunea mai tîrziu că pielea aceasta începea să se miște, de parcă ar fi dansat, ori de cîte ori în peșteră ajungeau sunetele unui flaut din trestie frigiană și că rămînea neclintită atunci cînd răsunau sunetele majestuoase de kithară.

Asclepios (Aesculapius)

Dar Apollon nu este numai răzbunător, nu trimite numai pierzanie prin săgețile-i de aur; el este și tămăduitor de boli. Însuși fiul său Asclepios este zeul medicilor și al artei medicale. Asclepios a fost crescut pe povîrnișurile Pelionului de înțeleptul centaur Cheiron. Îndrumat de acesta, Asclepios ajunse un tămăduitor atît de iscusit, încît îl întrecu chiar pe învățătorul lui, Cheiron. Asclepios nu numai că vindeca toate bolile, dar îi aducea din nou la viață și pe morți. Prin aceasta el îl mînie pe Hades, cîrmuitorul împărăției celor morți, și pe Zeus — stăpînul tunetelor, pentru

[1] Adică cel care cîntă cu kithara.

că încălca legea și orînduirea statornicite de Zeus pe pămînt. Mîniat foc, Zeus aruncă un fulger asupra lui Asclepios și îl trăsni. Muritorii însă îl puseră pe fiul lui Apollon în rînd cu zeii, socotindu-l zeu al tămăduirii și îi înălțară multe temple, printre care și vestitul templu din Epidauros.

Apollon era cinstit în toată Grecia. Grecii i se închinau văzînd în el un zeu al luminii, zeu care spală pe om de păcatul vărsării de sînge, care prorocește vrerile lui Zeus, tatăl său, și totodată un zeu care pedepsește pe muritori, trimițîndu-le boli și apoi tămăduindu-i. Grecii tineri îl venerau, socotindu-l ocrotitorul lor. Apollon e și ocrotitorul navigatorilor, el ajută la întemeierea de noi colonii și orașe. Pictorii, poeții, cîntăreții și muzicanții sînt protejați cu osebire de Apollon kitharedul, conducătorul corului muzelor. Prin venerația ce i-o arătau grecii, Apollon era deopotrivă cu însuși Zeus, stăpînul tunetelor.

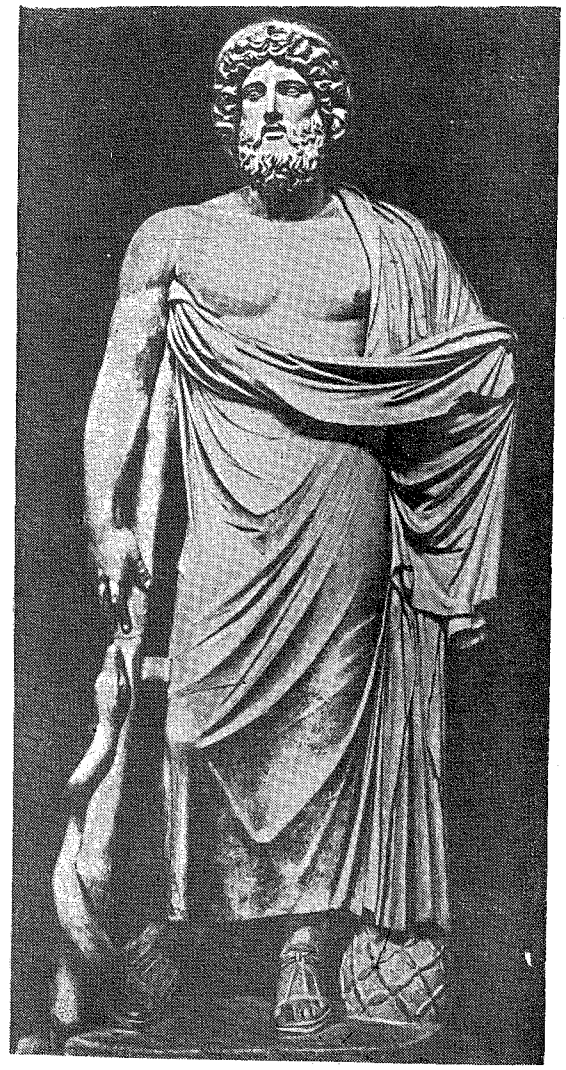

Asclepios, zeul artei medicale. *(Statuie din sec. IV î.e.n.).*

ARTEMIS[1]

Această zeiță, nespus de frumoasă și veșnic tînără, s-a născut pe insula Delos, odată cu fratele ei, Apollon cel cu părul de aur. Ei sînt gemeni.

[1] *Artemis* (la romani *Diana)* este una dintre cele mai vechi zeități ale Greciei. După cît se pare, Artemis — zeița vînătorii — era la început protectoarea animalelor domestice și a celor sălbatice. În timpuri străvechi, Artemis era reprezentată uneori sub formă de animal, de exemplu sub forma de ursoaică. Astfel era înfățișată *Artemis Brauronia* (după numele localității Brauron, unde aveau loc serbări în cinstea zeiței — *N. T.)* din Atica, nu departe de Atena. Mai tîrziu, Artemis a devenit zeița protectoare a mamei la nașterea pruncului, fiind dătătoare de nașteri ușoare. Ca soră a lui *Apollon,* zeul luminii, ea era socotită și zeiță a Lunii, identificîndu-se cu zeița *Selene.* Cultul zeiței Artemis a fost unul dintre cele mai răspîndite în Grecia. Templul ei din Efes era celebru *(Artemis din Efes).*

Dragostea cea mai curată și prietenia cea mai strînsă îi leagă pe frate și pe soră, care o iubesc mult pe Leto, mama lor.

Artemis dăruiește viață tuturor ființelor. Ea se îngrijește de tot ce trăiește pe pămînt, de tot ce crește în codri și pe ogoare. Ea poartă de grijă fiarelor sălbatice, turmelor și oamenilor. Artemis este aceea care cheamă la viață iarba, florile și copacii, ea binecuvîntează nașterea, nunta și căsnicia. Femeile din Grecia aduc jertfe bogate minunatei fiice a lui Zeus, Artemis, care binecuvîntează și dă fericire în căsnicie, care trimite și vindecă bolile.

Veșnic tînără și frumoasă ca o zi senină, zeița Artemis, cu arcul și tolba în spate, cu sulița vînătorească în mînă, pornește veselă la vînat în codrii cei umbroși ori pe cîmpiile însorite. O ceată gălăgioasă de nimfe o însoțește, iar ea, plină de măreție, îmbrăcată într-un scurt veșmînt de vînătoare, care de-abia îi ajunge pînă la genunchi, aleargă pe povîrnișurile împădurite ale munților. Nici cerbul sperios, nici căprioara cea sfioasă, nici mistrețul turbat de furie, care se ascunde în desiș, nu scapă de săgețile ei ce nu dau greș niciodată. Artemis e urmată de însoțitoarele ei, nimfele. Rîsul și strigătele lor pline de veselie, lătratul cîinilor, răsună departe, răspunzîndu-le puternicul ecou al muntelui. Cînd zeița obosește din pricina vînătorii, atunci aleargă grăbită cu nimfele în orașul sacru Delfi, la fratele ei drag, Apollon săgetătorul. Acolo ea se odihnește. În sunetele divine ale kitharei de aur a lui Apollon, ea se prinde în horă cu muzele și cu nimfele și pășește înaintea lor zveltă și negrăit de frumoasă, mai mîndră decît toate muzele și nimfele și mai înaltă decît ele cu un cap. Îi place să se odihnească și prin peșterile răcoroase învești mîntate în verdeață, departe de ochii muritorilor. Vai de acela care îndrăznește să-i tulbure odihna! Aceasta a fost pricina pieirii tînărului Acteon — fiul Autonoei, fata lui Cadmos, regele Tebei.

*Acteon**

Acteon se dusese odată cu prietenii lui să vîneze în pădurile Kithaironului. Din pricina arșiței înăbușitoare, vînătorii, trudiți, se așezară să se odihnească la umbra codrului des, iar tînărul Acteon, despărțindu-se de ei, se duse în căutarea unui loc răcoros prin văile Kithaironului. Și astfel ajunse în valea înverzită și înfloritoare numită Gargafia[1], care era închinată zeiței Artemis. Platani, mirți și brazi se înălțau falnici pe întregul cuprins al văii zeiței; chiparoșii se ridicau drepți ca niște uriașe săgeți negre, iar covorul de iarbă era presărat cu flori. Un pîrău cu apa limpede susura în vale. Peste tot domneau liniștea, pacea și răcoarea. Pe povîrnișul abrupt al muntelui, Acteon văzu o peșteră minunată, îmbrăcată toată în verdeață. Porni într-acolo, fără să știe că peștera îi slujea adesea ca loc de odihnă zeiței Artemis, fiica lui Zeus.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Vale în Beoția, unde se afla un izvor cu același nume, de la care pornea un pîrău ce străbătea valea în toată lungimea ei.

Cînd Acteon se apropie de peșteră, zeița abia intrase înăuntru. Ea tocmai dăduse arcul și săgețile unei nimfe să i le păstreze și se pregătea să se scalde. Nimfele îi descălțaseră sandalele, îi strînseseră părul și zeița era gata să se ducă la pîrăul rece, cînd la intrarea în peșteră se ivi Acteon. Văzîndu-l intrînd, nimfele țipară. Ele înconjurară pe Artemis, căutînd s-o ascundă de privirile unui muritor. Precum răsăritul de soare împurpurează norii cu văpăi, tot astfel roși de mînie zeița, ochii i se aprinseră de ciudă, făcînd-o și mai frumoasă. Artemis se supără peste măsură că Acteon îi tulburase liniștea. Și în mînia ei îl preschimbă pe nefericitul Acteon într-un cerb cu trupul zvelt.

Artemis, zeița vînătoarei cu tolba pe umeri. *(Statuie din sec. IV, î.e.n.).*

Lui Acteon îi crescură pe cap coarne rămuroase. Picioarele și mîinile i se prefăcură în picioare de cerb. Gîtul i se întinse, urechile i se lungiră ascuțit și tot trupul i se acoperi cu blană. Cerbul sperios o rupse la fugă. Își văzu noua înfățișare abia în apele pîrăului. Vru să strige: „O, vai și amar mie!", însă pierduse darul vorbirii. Șiroaie de lacrimi îi curgeau din ochi, care acum erau ochi de cerb. Doar mintea îi mai rămăsese omenească. Ce să facă? Încotro să fugă?

Cîinii lui Acteon adulmecară urmele de cerb; nu-și dădură seama că acesta e stăpînul lor și, lătrînd sălbatic, se luară după el. Prin văile și trecătorile Kithaironului, pe povîrnișuri de munți, prin codri și peste ogoare, fugea ca vîntul frumosul cerb, dîndu-și pe spate coarnele rămuroase, iar în urma lui goneau ogarii. Se apropiară tot mai mult de el, îl ajunseră, și colții lor ascuțiți se înfipseră în trupul bietului Acteon preschimbat în cerb. Ar fi vrut să strige: „Cruțați-mă! Sînt eu, Acteon, stăpînul vostru!" dar din piept îi izbucneau numai gemete din care se desprindea parcă glas omenesc. Cerbul Acteon căzu în genunchi. Ochii lui

Athena, cu coif și egidă, împreună cu Nike — zeița victoriei, pe care o ține într-o mînă, avînd alături scutul și șarpele închinat ei. *(Copie după o statuie a sculptorului Fidias, [sec. V î.e.n.], aflată în templul Parthenon din orașul Atena).*

arătau numai durere, groază și rugă fierbinte. Pieirea îi era de neînlăturat: ogarii furioși îi sfîrtecară trupul în bucăți.

Prietenilor lui Acteon veniți în urma cîinilor le păru tare rău că nu era și el cu ei la un vînat așa de prețios. Cîinii hăituiseră un cerb minunat. Prietenii lui Acteon n-aveau de unde să știe ce este cu cerbul acela. Așa se prăpădi Acteon, care tulburase liniștea zeiței Artemis, singurul muritor care văzuse cu ochii lui frumusețea cerească a fiicei lui Zeus, stăpînul tunetelor, și al zeiței Leto.

PALLAS-ATHENA[1]

Nașterea Athenei

Zeița Pallas-Athena fu născută de însuși Zeus. Stăpînul tunetelor știa că zeița minții, Metis, avea să aibă doi copii: o fiică cu numele Athena și un fecior, cu o minte și o putere neobișnuită. Moirele, zeițele destinului, îi dezvăluiră lui Zeus taina că fiul zeiței Metis îl va răsturna de pe tron și-i va răpi puterea asupra lumii. Marele Zeus se îngrozi. Ca să ocolească soarta înfricoșătoare prevestită de Moire, se duse la zeița Metis, o adormi cu vorbe dulci și apoi o înghiți înainte de a fi născut pe zeița Athena, După cîtva timp, Zeus simți o strașnică durere de cap. Atunci chemă la el pe fiul său Hefaistos și-i porunci să-i crape capul, ca să-l scape de dureri. Cu o puternică lovitură de ciocan, Hefaistos îi despică lui Zeus țeasta, fără să-i pricinuiască nici un rău, și astfel veni pe lume, ieșind din capul stăpînului tunetelor, falnica războinică, zeița Pallas-Athena. Înarmată din creștet pînă în tălpi, purtînd un coif strălucitor, lance și scut, ea se ivi printre zeii din Olimp, pironiți locului de uimire.

Agita amenințător lancea-i sclipitoare. Strigătul ei războinic răsună departe în înaltul cerurilor și luminosul Olimp se zgudui pînă în temelii. Ea stătea înaintea zeilor, fermecătoare și plină de măreție. Ochii ei albaștri împrăștiau o înțelepciune divină și toată făptura ei strălucea de o minunată, cerească frumusețe. Zeii aduceau slavă fiicei iubite a lui Zeus, cea născută din capul tatălui ei, ocrotitoarea orașelor, zeiță a înțelepciunii și a științei, războinica de nebiruit Pallas-Athena.

Zeița Athena e ocrotitoarea eroilor Greciei; ea le dă totdeauna sfaturi înțelepte și-i ajută la primejdie. Ea apără orașele, cetățile și zidurile lor, dăruiește oamenilor înțelepciune și știință, îi învață arta și meșteșugurile. Fecioarele Greciei se închină Athenei pentru că le învață lucrul de mînă. Nici o muritoare sau zeiță n-o poate întrece în meșteșugul țesutului. Toată lumea știe cît e de primejdios să te iei la întrecere cu ea la țesut; toți știu cum și-a ispășit greșeala Arahne, fiica lui Idmon, care a vrut să fie mai presus de Athena în acest meșteșug.

---

[1] *Athena* (la romani *Minerva*) era una dintre cele mai venerate zeițe ale *Greciei;* ea a jucat un rol însemnat în poezia epică a poporului grec. Ea este zeița protectoare a orașelor. În Troia, așa cum este înfățișată în poemele lui Homer, se află o statuie a Athenei, statuie care ar fi căzut din cer, așa-numitul *palladion;* se credea că statuia aceasta este ocrotitoarea Troiei. O dată cu dezvoltarea culturii grecești, Athena a devenit și protectoarea științelor.

*Arahne**

Faima măiestriei Arahnei se întinsese în întreaga țară a Lydiei[1]. Adeseori nimfele de pe povîrnișurile munților Tmolos și de pe țărmurile rîului Pactolos, cel purtător de aur, se adunau s-o privească cum lucrează. Arahne urzea din fire ca ceața țesături străvezii ca văzduhul. Și tare se mîndrea că n-are seamăn pe lume în meșteșugul ei de țesătoare! O dată, ea zise:

— Mă iau la întrecere chiar cu zeița Pallas-Athena! Nu mi-e teamă de dînsa, n-are să mă întreacă!

Și iată că într-o bună zi, sub înfățișarea unei bătrîne încărunțite, cu gheb în spate și sprijinindu-se în toiag, zeița Athena, apăru în fața Arahnei și-i spuse:

— Bătrînețea nu aduce numai rele, Arahne; anii încheagă în ei și învățăminte. Ascultă-mi sfatul; ia-te la întrecere în meșteșugul tău numai cu muritorii. Nu încerca să te întreci cu o zeiță. Deci roag-o smerită să te ierte pentru vorbele-ți trufașe. Zeița iartă pe cei care-i cer îndurare.

Arahne lăsă din mîini tortul subțire; ochii îi scînteiară de mînie. Sigură pe meșteșugul ei, răspunse cu semeție:

— Ești necugetată, bătrînico. Se vede că ți-ai pierdut mintea la bătrînețe. Așa sfaturi să dai nurorilor și fiicelor tale, iar pe mine să mă lași în pace. Știu eu singură ce am de făcut. Cum am spus, așa va fi. Dar de ce nu vine oare Athena, de ce nu vrea să se ia la întrecere cu mine?

— Sînt aici, Arahne! răspunse zeița, luîndu-și adevărata înfățișare.

Nimfele și femeile lydiene se plecară adînc înaintea fiicei iubite a lui Zeus și-i înălțară cîntece de slavă. Numai Arahne stătea tăcută. Întocmai cum cerul se aprinde în zori cu o văpaie purpurie, cînd pe boltă se înalță pe aripile-i sclipitoare Aurora-Eos, cea cu degetele trandafirii, tot așa se aprinse de mînie chipul Athenei. Arahne rămase neînduplecată, arzînd de nerăbdare să se măsoare cu zeița, fără să presimtă c-o așteaptă o grabnică pieire.

Întrecerea începu. Marea zeiță Athena țesu la mijlocul pînzei majestuoasa Acropolă din Atena în care înfățișă cearta sa cu Poseidon pentru stăpînirea Aticii. Doisprezece luminați zei din Olimp, printre care și tatăl ei, Zeus — stăpînul tunetelor, stau de față ca judecători, chemați să facă dreptate. Poseidon, cel care cutremură pămîntul, își ridică tridentul, lovește în stîncă și din piatră stearpă țîșnește un izvor de apă sărată. Iar Athena, cu coif, cu spadă și egidă, își ridică lancea, o înfige adînc în pămînt și îndată acolo începe să crească un măslin sacru. Zeii statorniciră că biruința este de partea Athenei, socotind că darul ce-l făcuse Aticii era cu mult mai de preț[2]. În colțurile pînzei, Athena făcu o broderie înfățișînd chipul cum pedepsesc zeii pe oameni pentru neascultarea lor, iar împrejurul pînzei împleti o cunună din frunze de măslin. Arahne însă înfățișă pe pînza ei multe scene din viața zeilor, în care aceștia apăreau plini de slăbiciuni și stăpîniți de patimi omenești. Drept chenar, Arahne țesu o cunună de flori împletite cu iederă. Lucrul Arahnei era mai mult decît desăvîrșit și nu sta mai prejos decît al Athenei, dar scenele brodate de ea vădeau lipsă de respect și chiar dispreț față de zei. Zeița Athena se mînie din cale afară, sfîșie în bucăți pînza Arahnei și o lovi cu suveica. Nefericita Arahne nu putu să îndure rușinea: luă o frînghie, făcu un laț și se spînzură. Athena însă îi desfăcu lațul și-i spuse:

— Trăiește mai departe, făptură încăpățînată! Vei atîrna însă deapururi și vei țese în veci de veci, iar osînda aceasta să cadă și asupra urmașilor tăi!

Athena o stropi cu seva unor ierburi fermecate și trupul i se strînse pe loc, părul îi căzu de pe cap și Arahne se prefăcu într-un păianjen. De atunci Arahne, păianjenul, atîrnă mereu în păienjenișul pe care și-l țese neîncetat, cum țesuse în timpul vieții sale.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Stat în Asia Mică, nimicit de perși în secolul VI î.e.n.

[2] Scena certei dintre *Athena* și *Poseidon* a fost înfățișată pe frontonul Parthenonului din Atena de celebrul sculptor grec Fidias (secolul V î.e.n.); frontonul — mult deteriorat — s-a păstrat pînă în zilele noastre.

HERMES[1]

Zeul Hermes, fiul lui Zeus și al Maiei, care este solul zeilor, s-a născut într-o peșteră din muntele Kyllene, în Arcadia. El zboară cu iuțeala gîndului, de pe înaltul Olimp pînă în cel mai îndepărtat colț al lumii, încălțat cu sandale înaripate și avînd în mîini o baghetă numită caduceu. Hermes e paznicul drumurilor și hermele[2] așezate în cinstea lui se puteau vedea de-a lungul drumurilor, precum și la răspîntii și la intrarea în casele locuitorilor din Grecia antică. El ocrotește pe drumeți în timpul vieții lor și tot el însoțește sufletele morților pe drumul din urmă către trista împărăție a lui Hades. Cu bagheta lui fermecată el închide ochii oamenilor și-i cufundă în somn. Hermes e zeul ocrotitor al drumurilor și al drumeților și zeul legăturilor negustorești și al negustoriei. El dă cîștig celor ce se îndeletnicesc cu negustoria și împarte oamenilor bogăție. Tot el a născocit și măsurile, și numerele, și buchile scrisului, învățîndu-i pe oameni toate acestea. Mai e și zeu al elocvenței și, totodată, al iscusinței și al înțelepciunii. Nimeni nu este în stare să-l întreacă în dibăcie, în șiretenie

[1] *Hermes* (la romani *Mercur)* este unul dintre cei mai vechi zei ai Greciei; la început el a fost zeul protector al turmelor și uneori este înfățișat ținînd în brațe un berbec. În epocile homerice, Hermes este în primul rînd solul zeilor și însoțitorul sufletelor celor morți în împărăția subpămînteană a lui Hades. Hermes este protectorul călătorilor; o dată cu dezvoltarea comerțului, devine zeul comerțului, prin urmare și al iscusinței, al înșelăciunii și chiar al hoției. Afară de aceasta, Hermes este protectorul tineretului, al atleților, zeul gimnasticii; statui ale lui erau ridicate în palestre și gimnazii, în instituțiile în care se predau lecții de luptă, aruncarea cu discul, alergări, sărituri etc. După cucerirea statului persan de către *Alexandru Macedon* (sfîrșitul secolului IV î.e.n.), cînd în Asia și Egipt au luat ființă state grecești, Hermes a fost identificat cu zeul egiptean al științei și al magiei, *Thoth*. Devenind astfel și zeu al magiei și al astrologiei (adică al ghicitului în stele), el începu să fie numit *Hermes Trismegistos*, zeul de trei ori mare.

[2] Stîlp de piatră, în a cărui parte de sus era săpat capul lui *Hermes*.

și chiar în furtișaguri, știut fiind că este tare îndemînatic în ale furtului. El este acela care într-o zi i-a furat în glumă lui Zeus sceptrul, altădată lui Poseidon tridentul, lui Apollon săgețile de aur și arcul, iar lui Ares, spada.

Hermes răpește vacile lui Apollon

Hermes abia se născuse în răcoroasa peșteră de la Kyllene, că i se și năzări să pună la cale cea dintîi ispravă a lui. Se hotărî să fure vacile lui Apollon — cel cu arcul de argint — care pe atunci păștea turmele zeilor în valea Pieriei din Macedonia. Pe furiș, ca să nu-l vadă mamă-sa, se desfășă din scutece, sări din leagăn și se strecură afară din peșteră. În apropiere, văzu o broască țestoasă. O prinse, iar din carapacea ei și din trei crengi făuri cea dintîi liră, căreia îi puse coarde dătătoare de sunete plăcute. Se întoarse apoi pe furiș în peșteră, dosi lira în leagăn și fugi iarăși, ca vîntul, în Pieria. Acolo, fură din turma lui Apollon cincisprezece vaci, le legă la copite trestii și crengi, ca să nu lase urme, și le mînă iute spre Pelopones. Seara tîrziu, pe cînd mîna vacile prin Beoția, întîlni un bătrîn, ce-și lucra via.

— Alege-ți una din vacile astea — îi zise Hermes — dar să nu spui la nimeni că m-ai văzut trecînd pe aici cu ele.

Bătrînul, bucurîndu-se de darul ce i se făcea, se jură că nu va spune nimănui și că nici nu va arăta încotro mîna Hermes vacile. Hermes plecă mai departe. Dar se opri repede din drum, voind să-l încerce pe bătrîn dacă își ține sau nu cuvîntul. Ascunzîndu-și vacile în pădure și schimbîndu-și înfățișarea, se întoarse și-l întrebă pe bătrîn:

— Spune-mi, nu cumva ai văzut un băiețaș mînînd niște vaci? Dacă-mi arăți încotro a apucat, îți dau un bou și o vacă.

Bătrînul nu se codi mult, căci tare voia să mai pună mîna pe un bou și o vacă, așa că-i arătă drumețului încotro mînase băiatul vacile. Hermes se mînie cumplit pe bătrîn pentru că nu-și ținuse cuvîntul și-l prefăcu în stîncă mută, să tacă în veci și să se învețe minte că, o dată dat cuvîntul, trebuie ținut.

Hermes se întoarse apoi la vaci și le mînă mai departe. În cele din urmă ajunse la Pylos. Două vaci le aduse jertfă zeilor, apoi șterse orice urmă de pe locul de jertfire, iar vacile rămase le dosi în peșteră, vîrîndu-le de-a-ndaratelea, ca să însemne că vacile ieșiseră din peșteră, iar nu că intraseră.

După ce făcu toate acestea, Hermes se înapoie liniștit în peșteră la mamă-sa, Maia, și se culcă cuminte în leagăn, înfășîndu-se din nou în scutece.

Dar Maia observase lipsa fiului său și-i zise dojenitor:

— Urîtă ispravă ai făcut. De ce ai furat vacile lui Apollon? Are să se supere rău de tot. Doar știi ce groaznică îi e mînia. Nu ți-e teamă de săgețile lui care nu dau greș niciodată?

— Nu mi-e frică de Apollon — răspunse Hermes — și n-are decît să se supere. Iar de-i va trece cumva prin cap să-ți facă ție sau mie vreun rău,

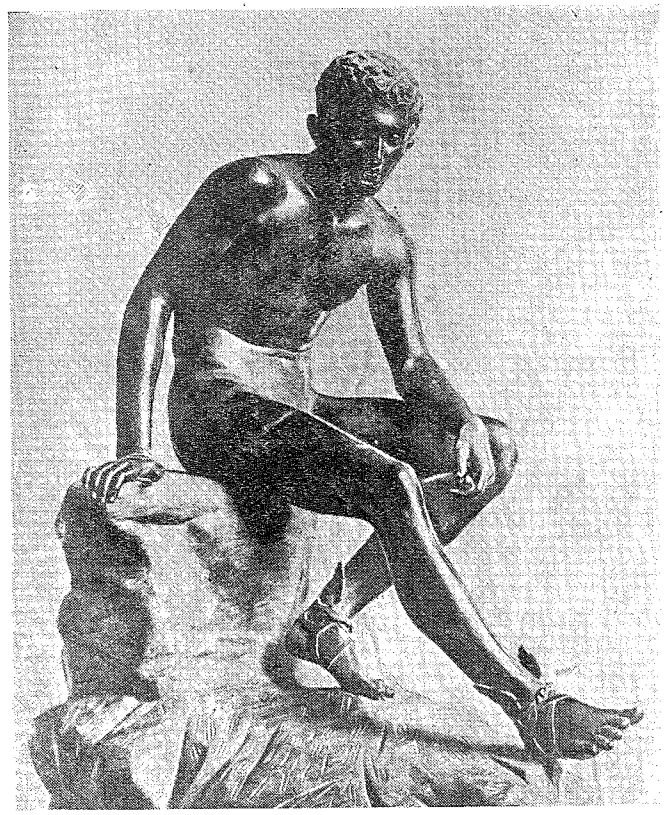

Hermes, vestitorul zeilor, ocrotitorul comerțului. *(Statuie din sec. IV î.e.n., găsită cu prilejul săpăturilor din orașul roman Herculanum).*

am să mă răzbun jefuindu-i templul de la Delfi; am să fur de acolo tot: trepiedele, aurul, argintul și veșmintele.

Între timp, Apollon băgase de seamă că vacile i-au fost furate și porni în căutarea lor. Dar nu le află nicăieri. În sfîrșit o pasăre care avea puterea de a prevesti îl duse la Pylos, dar nici acolo Apollon, cel cu plete de aur, nu-și găsi vacile. În peștera unde fuseseră ascunse vacile nu intră, căci urmele nu duceau înăuntru, ci afară.

În cele din urmă, după îndelungi căutări zadarnice, se duse și la peștera Maiei. Auzind că se apropie Apollon, Hermes se cuibări și mai adînc în leagăn și se înfășură și mai strîns în scutece. Mîniat peste măsură, Apollon intră în peștera Maiei și văzu că Hermes stătea în leagăn, făcînd pe pruncul nevinovat. Începu a-l dojeni că-i furase vacile și-i ceru să i le dea înapoi, dar Hermes tăgădui totul. Ba chiar îl încredință pe Apollon că nici măcar nu se gîndise să-i fure vacile și că nu știe nimic de ele.

— Ascultă copile — strigă mînios Apollon — dacă nu-mi dai vacile înapoi, am să te arunc în bezna Tartarului și de acolo nu te mai scapă nimeni, nici tatăl tău și nici mama ta.

— O, fiu al zeiței Leto! — răspunse Hermes. N-am văzut vacile tale, nu știu unde sînt și nici de la alții n-am auzit nimic despre ele. Oare asta mi-i treaba? Am altceva de făcut, alte griji mă apasă. Nu mă gîndesc decît la somn, la sînul mamei mele și la scutecele mele. Nu, mă jur că nici măcar nu l-am văzut pe cel care ți-a furat vacile.

Oricît se înfurie Apollon tot nu putu să afle nimic de la Hermes cel șiret. În sfîrșit, zeul cu pletele de aur îl scoase pe Hermes din leagăn și-l sili să meargă în scutece la Zeus, tatăl lor, ca acesta să hotărască a cui e dreptatea. Amîndoi zeii veniră în Olimp. Cu toate vicleșugurile pe care le folosi Hermes, cu toată șiretenia lui, Zeus îi porunci să-i dea înapoi lui Apollon vacile furate.

Din Olimp, Hermes porni cu Apollon spre Pylos, luîndu-și la drum lira pe care și-o făcuse din carapacea de broască țestoasă. Acolo, îi arătă unde erau ascunse vacile. În timp ce Apollon le scotea din peșteră, Hermes se așeză în apropiere pe o piatră și începu să cînte din liră. Sunete minunate răsunară în toată valea și de-a lungul țărmului nisipos al mării. Apollon ascultă cu mare admirație cîntecul lui Hermes. Într-atît îi plăcură sunetele lirei, încît în schimbul ei îi dărui lui Hermes toate vacile pe care i le furase. Iar Hermes, ca să-i treacă timpul la pășunatul vitelor, își făuri un nai[1], atît de drag tuturor păstorilor din Grecia.

Hermes — frumosul fiu al lui Zeus și al Maiei — șiret, îndemînatic și iute ca gîndul, care încă din fragedă copilărie vădise atîta vicleșug și dibăcie, mai era și întruchiparea puterii tinerești. Pretutindeni în palestre[2] se înălțau statui ale sale. E zeul atleților tineri, care îl invocă înaintea începerii luptelor și a întrecerilor la alergări.

Dar cine nu se închina lui Hermes în Grecia antică? Și drumețul, și oratorul, și negutătorul, și atletul, chiar și hoții.

ARES[3], AFRODITA, EROS și HYMENAIOS[4]

Ares

Aprigul zeu al războiului, Ares, este fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor, și al Herei. Zeus nu-l iubește. Adesea chiar îi spune că nici unul dintre

[1] Instrument muzical de suflat, compus din șapte tuburi de trestie de diferite lungimi, legate unul de altul.

[2] În Grecia antică, în special pe lîngă școli, existau terenuri special amenajate, de multe ori împrejmuite cu coloane. Aici se dădeau lecții de educație fizică, lupte etc. Aceste terenuri se numeau palestre.

[3] *Ares* (la romani — *Marte*) este zeul războiului, aducător de moarte și distrugere, idealul ostașului viteaz al Greciei antice. În comparație cu alți zei greci, el era mai puțin venerat. Aceasta o dovedește și faptul că însuși Zeus — după spusele grecilor — nu-l prea iubea pe fiul său Ares care provoca neîncetat dezbinări, omora oamenii și se bucura cînd vedea în toiul bătăliei, sîngele omenesc curgînd șiroaie.

[4] La romani *Afrodita* este *Venus*, *Eros* — *Amor* sau *Cupidon*; *Hymenaios* (Himeneus) este zeul căsniciei.

Afrodita, zeița frumuseții și a dragostei, născîndu-se din spuma mării; două slujitoare o îmbracă. ***(Basorelief de la începutul sec. V; partea de sus este deteriorată).***

toți zeii Olimpului nu-i este mai nesuferit decît el și că de nu i-ar fi fost fiu, de mult l-ar fi zvîrlit în bezna Tartarului, unde titanii își duc viața în chinuri grele. Pe sălbaticul Ares îl bucură numai luptele crîncene. Aprig aleargă el cu arme strălucitoare și cu un scut uriaș printre luptători în zăngănitul armelor, în strigătele și vaietele bătăliei. Este urmat de fiii săi, Deimos și Fobos, groaza și frica, alături de care stăteau Eris, zeița dezbinării, și Enyo, zeița semănătoare de omoruri. Cînd lupta e în toi și oștenii se prăbușesc gemînd, Ares se bucură nespus. Ares triumfă cînd spada-i înfricoșătoare răpune un oștean și vede cum din răni gîlgîie în țărînă sîngele cald. El lovește în stînga și în dreapta, fără nici o alegere; mormane de cadavre se ridică în jurul crudului zeu.

Crunt, aprig și de temut este Ares, dar nu întotdeauna biruie. De multe ori trebuie să se lase înfrînt pe cîmpul de bătaie de Pallas-Athena, războinica fiică a lui Zeus. Zeița îl biruie prin înțelepciune și prin încrederea calmă în forța ei. Deseori chiar și eroii muritori îl biruie, mai ales dacă le vine în ajutor Pallas-Athena, cea cu ochi luminoși. Astfel, odată el a fost rănit sub zidurile Troiei de eroul Diomedes cu lancea de aramă. Athena însăși îndrumase lovitura. Cumplitul strigăt al zeului rănit răsună pînă departe în tabăra troiană și în cea greacă. Părea că zece mii de oșteni strigaseră într-un glas, zvîrlindu-se în crîncena încăierare. Așa urla de durere Ares, în armura sa de aramă. Și grecii și troienii se cutremurară de groază, iar aprigul Ares, scăldat în sînge și învăluit într-un

nor negru, porni în goană la Zeus, tatăl lui, să se plîngă împotriva Athenei. Dar Zeus nu dădu nici o ascultare tînguielilor lui. El nu-l iubește pe fiul acesta, căruia nu-i plac decît gîlceava, bătăliile și omorurile.

Chiar dacă soția lui Ares, Afrodita — cea mai frumoasă dintre zeițe — îi vine în ajutor cînd el luptă cu Athena, biruitoare iese tot aceasta, fiica pe care Zeus o iubește cel mai mult. Athena cea războinică o doboară la pămînt cu o singură lovitură pe prea frumoasa Afrodita, zeița dragostei. Cu lacrimi în ochi se înalță în Olimp Afrodita cea pururi tînără și negrăit de frumoasă, iar în urmă-i răsună rîsul triumfător și batjocurile Athenei.

Afrodita[1]

Răsfățată și zburdalnică, Afrodita n-ar trebui să se amestece în bătăliile sîngeroase. Ea sădește dragostea în inimile tuturor: și ale zeilor și ale muritorilor. Prin această putere, ea domnește asupra lumii întregi.

Nimeni nu poate scăpa de puterea Afroditei, nici chiar zeii. Numai Athena, Hestia și Artemis nu i se supun. Înaltă, zveltă, cu trăsături gingașe, cu un val de plete aurii, așezate cunună pe capul plin de farmec, Afrodita este întruchiparea frumuseții divine și a tinereții nepieritoare. Cînd trece strălucind de frumusețe, învesmîntată în straie pline de miresme, și soarele strălucește mai puternic, și florile înfloresc mai bogat. Fiarele sălbatice aleargă spre ea din desișul pădurii; păsările se adună stoluri în jurul ei cînd trece prin pădure. Leii, panterele, leoparzii și ursii se gudură blînzi la picioarele ei. Afrodita pășește liniștită printre fiarele sălbatice, mîndră de răpitoarea-i frumusețe. Însoțitoarele ei, Horele și Charitele, zeițe ale frumuseții și ale grației, o slujesc cu credință. Ele o îmbracă în veșminte bogate, îi piaptănă părul de aur, și-i așază pe cap o diademă strălucitoare.

Afrodita, fiica lui Uranos, s-a născut în preajma insulei Kythera, din spuma albă a valurilor mării. Un vînt ușor, mîngîietor, o aduse pe insula Cipru[2]. Acolo, zeița dragostei, născută din spuma mării, fu înconjurată de tinerele Hore. Ele o îmbrăcară în veșminte țesute în fir de aur, iar pe frunte îi puseră cunună de flori înmiresmate. Și pe oriunde pășea Afrodita, florile se deschideau. Văzduhul întreg era încărcat de miresme. Eros și Himeros[3] o însoțiră pe zeiță pînă sus, pe culmile Olimpului. Zeii îi ieșiră în întîmpinare cu urări de bun sosit. De atunci, Afrodita cea de aur, pururea tînără și cea mai frumoasă dintre zeițe, trăiește în mijlocul zeilor din Olimp.

---

[1] *Afrodita* a fost inițial zeița cerului, dătătoare de ploi, precum și — pare-se — zeița mării. Mitul despre Afrodita și cultul ei prezintă puternice influențe orientale, mai cu seamă ale cultului zeiței feniciene *Astartea*. Treptat, Afrodita devine zeița dragostei. Zeul dragostei este *Eros (Amor)*, fiul ei.

[2] În insula Cipru, *Afrodita* era deseori numită Kypris.

[3] *Himeros*, zeul dragostei pătimașe.

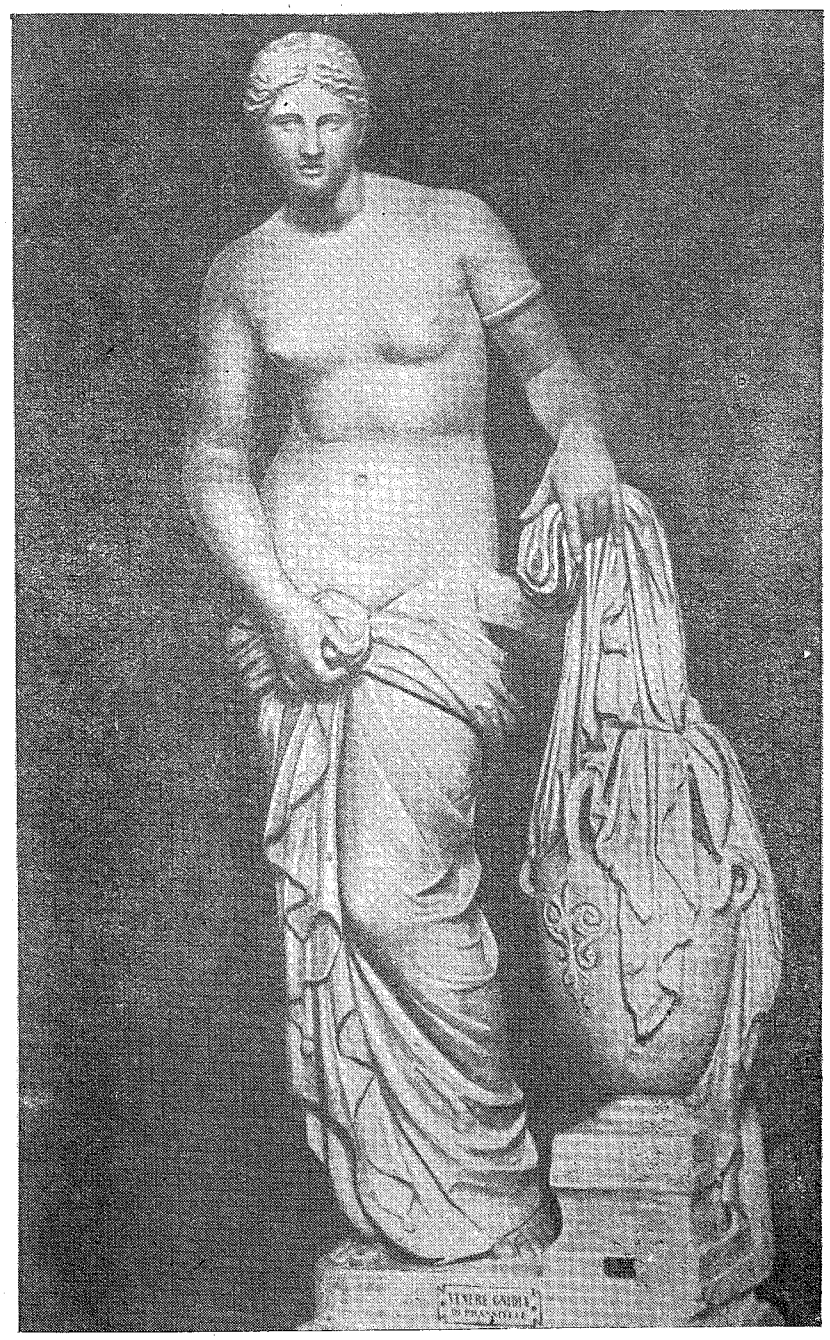

Afrodita, zeița frumuseții și a dragostei. *(Copie după o statuie a sculptorului Praxiteles, executată pentru orașul Cnidos în sec. IV î.e.n.).*

*Pygmalion**

Afrodita dăruiește fericire aceluia care o slujește cu credință. Așa dărui ea fericire lui Pygmalion, mare sculptor din Cipru. Pygmalion ura femeile și trăia singuratic, ferindu-se de căsnicie. Odată el sculptă în fildeș strălucitor statuia unei fecioare de o frumusețe răpitoare. Statuia se înălța parcă vie în atelierul artistului. Părea că respiră, că îndată are să miște, că are să înceapă a merge și a vorbi. Ceasuri întregi nu se mai sătura artistul să-și admire opera și în cele din urmă, se îndrăgosti de statuia pe care o făurise cu mîinile lui. Îi dărui salbe, brățări și cercei de mare preț, o îmbrăcă în veșminte scumpe și-i împodobi capul cu cununi de flori. Adesea îi șoptea:

— O, de-ai fi vie, de-ai putea răspunde vorbelor mele, cît aș fi de fericit!

Statuia însă rămînea mută.

Sosiră zilele sărbătorilor în cinstea zeiței Afrodita. Pygmalion aduse ca jertfă zeiței dragostei o juncă albă cu coarnele poleite cu aur; întinzînd mîinile spre zeiță, el murmură în ruga-i:

— O, zei veșnici și tu, Afrodita, cea strălucitoare ca aurul! Dacă puteți dărui orice acelora care vi se închină, atunci dați-mi o soție tot așa de frumoasă ca statuia fecioarei ieșită din mîinile mele!

Pygmalion nu se încumeta să-i roage pe zei să dea viață statuii; îi era teamă ca o atare rugăminte să nu-i mînie pe zeii din Olimp. Pe altarul din fața statuii Afroditei, zeița dragostei, izbucni o flacără strălucitoare; prin aceasta zeița îi dădea semn că zeii îi ascultaseră ruga.

Artistul se întoarse acasă. Se apropie de statuie și — ce fericire! ce bucurie! Statuia căpătase viață! Inima ei bătea, și în ochi îi licărea viața. Astfel îi dărui zeița Afrodita lui Pygmalion o soție nespus de frumoasă.

*Narcis**

Pe cel care n-o venerează pe Afrodita cea strălucitoare ca aurul, pe cel care-i respinge darurile și nu se supune puterii ei, zeița dragostei îl pedepsește fără cruțare. Așa l-a pedepsit Afrodita pe Narcis, fiul lui Kefisos, zeul unui rîu, și al nimfei Leirope. Narcis era nespus de frumos, dar rece și trufaș. El nu iubea pe nimeni decît pe sine și își închipuia că numai el este vrednic de iubire.

Odată, pe cînd se afla la vînătoare și se rătăcise în desișul unei păduri, fu zărit de nimfa Echo. Aceasta nu putea să intre în vorbă cu Narcis, pentru că zeița Hera îi dăduse o grea pedeapsă: nimfa Echo trebuia să tacă, iar la întrebări putea răspunde numai îngînînd ultimele cuvinte rostite de cel care i se adresa. Echo îl privea cu admirație pe chipeșul tînăr, stînd ascunsă în desiș. Narcis privi în jur, neștiind încotro s-o apuce și strigă tare:

— E cineva pe aici?

— Aici! răsună puternic răspunsul nimfei.

— Vino! o chemă Narcis.

— Vino! răspunse Echo.

Frumosul Narcis privi uimit în jur dar nu văzu pe nimeni. Mirat, strigă tot atît de tare:

— Vino să ne întîlnim!

Și nimfa Echo răspunse, plină de bucurie:

— Să ne întîlnim!

Cu brațele întinse, nimfa ieși din pădure și alergă spre Narcis, dar frumosul tînăr o respinse mînios și pieri în adîncul codrului.

Umilită, nimfa se ascunse și ea în desișul de nepătruns. Cu marea-i dragoste neîmpărtășită, Echo se ferea din calea tuturor, mulțumindu-se doar să îngîne îndurerată tot ce auzea.

Narcis, în schimb, rămase ca și înainte, tot așa de trufaș, tot așa de îndrăgostit de sine. El nu împărtășea dragostea nimănui. Trufia lui răni inimile multor nimfe. Într-o zi una din ele îi spuse:

— Te blestem, Narcis, să iubești și tu o dată, dar ființa pe care vei iubi-o, să nu-ți împărtășească dragostea!

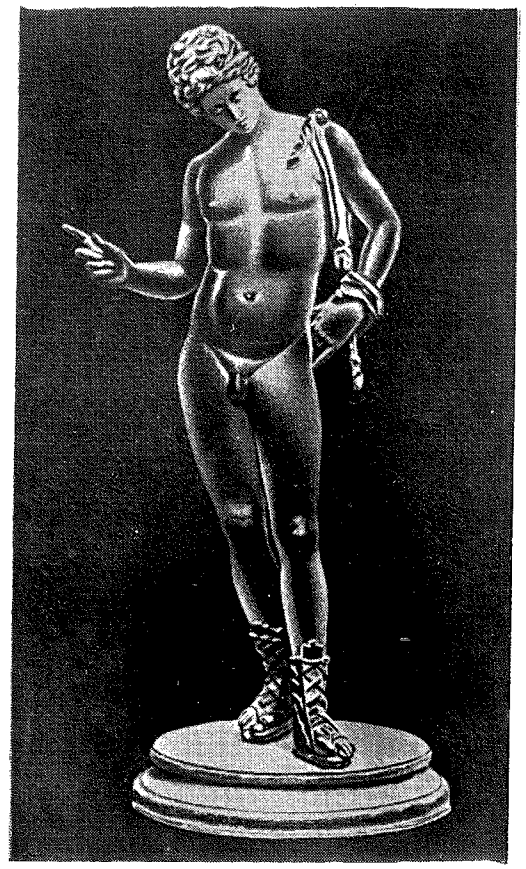

Narcis *(Statuietă din bronz, sec. II, î.e.n.).*

Dorința nimfei se împlini. Afrodita, zeița dragostei, se mînie foarte tare că Narcis îi respinge darurile, și îl pedepsi. Într-o zi de primăvară, pe cînd era la vînătoare, Narcis se duse la un izvor, să se răcorească. Apa acelui izvor nu fusese atinsă niciodată, nici de păstori, nici de ciutele de munte. Nici o creangă frîntă nu căzuse în el vreodată și nici chiar vîntul nu mînase într-acolo minunate petale de flori. Apa era curată și limpede, răsfrîngînd ca o oglindă tot ce se afla împrejuru-i: și tufele de pe mal, și chiparoșii zvelți, și cerul albastru. Narcis se aplecă deasupra izvorului, sprijinindu-și mîinile pe o piatră ieșită din apă, și se văzu acolo întreg, în toată frumusețea lui. Acum îl ajunse pedeapsa pe care i-o sorocise Afrodita. Își privi uimit chipul oglindit în apă și îl cuprinse o dragoste puternică. Cu ochii plini de iubire își cerceta imaginea din apă, care îi făcea semn să vină, îl chema, își întindea mîinile spre el. Narcis se înclină deasupra apei ca să-și sărute propriul lui chip, dar buzele lui atin-

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

scră numai apa rece și limpede a izvorului. El dădu totul uitării, nu mai pleca de lîngă izvor și nu se mai sătura admirîndu-se pe sine însuși. Narcis nu mai mînca, nu mai bea, nu mai dormea. În cele din urmă, plin de deznădejde, strigă, întinzîndu-și mîinile spre chipu-i oglindit în apă:

— O, cine a mai suferit atît de crunt! Nu ne despart nici munți, nici mări, ci doar un firicel de apă și totuși nu putem fi împreună. Ieși dar, din apa aceasta de izvor!

Cum se privea el așa în unde, căzu pe gînduri. Deodată, o idee îngrozitoare îi trecu prin minte și șopti chipului din apă:

— O, vai și amar de mine! Teamă mi-e că m-am îndrăgostit de mine însumi! Doar tu — sînt eu! Iubesc propria-mi făptură! Simt să nu mai am mult de trăit. Abia înflorit, mă voi ofili și voi trece în întunecata împărăție a umbrelor. Nu, moartea nu mă sperie; numai ea va pune capăt chinurilor dragostei mele.

Puterile îl părăsesc pe Narcis, pălește și simte că moartea îi e aproape, dar nu se poate despărți de imaginea din apă. Narcis plînge. Lacrimile îi picurară în apa limpede a izvorului și pe fața ei lucie începură să se facă cercuri-cercuri, iar minunatul chip pieri. Ingrozit, Narcis strigă:

— O, unde ești! Întoarce-te! Rămîi! Nu mă părăsi, căci sufăr amarnic. O lasă-mă să te privesc măcar!

Apa se liniști iarăși, chipul se ivi din nou, iar Narcis îl privea mereu, mereu, cu nesaț. El se usca precum se zvîntă roua de pe flori în bătaia soarelui dogoritor. Și nefericita nimfă Echo vede cît suferă Narcis. Ea îl iubește ca și odinioară; durerea lui Narcis îi frînge inima.

— Vai, amar mie! — spuse Narcis.

— Amar mie! — răspunse Echo.

În cele din urmă Narcis, istovit, spuse cu glas tot mai molcom, privindu-și chipul în apă:

— Cu bine!

Și răspunsul nimfei Echo răsună și mai slab, abia auzit:

— Cu bine!

Capul lui Narcis se lăsă pe iarba verde de pe mal și întunericul morții îi închise ochii. Narcis muri. Îl jeliră nimfele tinere din pădure, îl jeli și Echo. Nimfele îi pregătiră tînărului Narcis mormîntul, dar cînd se duseră să-i ridice trupul, nu-l mai găsiră. Pe locul unde se lăsase în iarbă capul lui Narcis, răsărise o floare albă și înmiresmată: e floarea morții și se numește narcisă.

*Adonis**[1]

Dar zeița dragostei, care a pedepsit în felul acesta pe Narcis, cunoștea și ea chinurile iubirii, căci l-a plîns și ea pe iubitul ei Adonis. Ea îl iubea pe Adonis, fiul regelui Kinyras. Nici un muritor nu era așa de frumos ca dînsul, care era mai frumos chiar decît zeii din Olimp. De

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Mitul despre *Adonis* și *Afrodita* a fost luat de greci de la fenicieni. Adonis nu

dragul lui Adonis, Afrodita dădu uitării și Patmosul și Kithera cea înfloritoare. Adonis îi era mai drag chiar decît Olimpul cel plin de lumină. Tot timpul și-l petrecea cu tînărul Adonis. Cu el se ducea la vînătoare în munții și codrii Ciprului, aidoma fecioarei Artemis. Afrodita uită de podoabele-i de aur, de frumusețea ei. Sub razele dogoritoare ale soarelui, ca și pe vreme rea, ea se ducea la vînătoare de iepuri, de cerbi și căprioare sperioase, ferindu-se să vîneze lei și mistreți de temut. Îl rugă și pe Adonis să nu se ducă la vînătoare de lei, urși sau mistreți, ca să nu i se întîmple vreo nenorocire. Rar de tot se despărțea zeița de fiul regelui, iar cînd îl lăsa uneori singur, stăruia să țină minte rugămintea ei.

Într-o zi, la o vînătoare, în lipsa Afroditei, cîinii lui Adonis dădură de urma unui mistreț uriaș. Ogarii hăituiră fiara și, lătrînd furios, începură s-o urmărească. Adonis se bucura de o asemenea pradă, fără să presimtă că vînătoarea aceea îi era cea din urmă. Lătratul cîinilor se apropia tot mai mult, mistrețul uriaș se zărea printre tufe. Adonis se pregătea să străpungă cu lancea mistrețul turbat de furie, dar într-o clipă fiara se năpusti asupra lui și cu colții uriași îl răni grav pe iubitul Afroditei. Din pricina rănii, Adonis muri.

Cînd zeița află de moartea lui Adonis, fu cuprinsă de o durere fără margini și se duse ea însăși în munții Ciprului ca să găsească trupul tînărului iubit. Străbătu poteci repezi de munte, trecători întunecate și margini de prăpăstii adînci. Pietrele ascuțite și ghimpii mărăcinilor răniră picioarele gingașe ale zeiței. Picături de sînge căzeau pe jos, lăsînd urme pretutindeni pe unde trecea. Într-un tîrziu, găsi trupul lui Adonis și plînse amarnic asupra frumosului tînăr, care se prăpădise atît de timpuriu. Ca să i se păstreze pururi amintirea, zeița porunci să crească din sîngele lui Adonis gingași dediței. Iar acolo unde căzuseră picături de sînge din picioarele ei rănite, răsăriră minunați trandafiri, de un roșu-aprins, întocmai ca sîngele Afroditei. Lui Zeus, stăpînul tunetelor i se făcu milă de durerea ce-o lovise pe zeița dragostei și porunci fratelui său, Hades, și soției acestuia, Persefone, să-i dea drumul lui Adonis pe pămînt, în fiecare an, din împărăția tristă a umbrelor celor morți. De atunci, Adonis rămîne o jumătate de an în împărăția lui Hades, iar cealaltă jumătate trăiește pe pămînt cu zeița Afrodita. Întreaga fire e în sărbătoare cînd tînărul, prea frumosul Adonis, iubitul Afroditei celei strălucitoare ca aurul, se întoarce pe pămîntul însorit.

Eros

Frumoasa Afrodita este stăpîna lumii. Ca și Zeus, stăpînul tunetelor, are și ea un mesager prin care își împlinește voia. Solul Afroditei este propriul ei fiu, Eros, un copil voios, zburdalnic, viclean și uneori crud. El zboară pe aripile-i strălucitoare de aur, peste mări și țări, iute și ușor ca vîntul. În mînă ține un arc mic de aur, iar în spate își poartă tolba cu

este un nume grecesc, ci fenician, și înseamnă „stăpîn". Fenicienii, la rîndul lor, îl luaseră de la babilonieni, care aveau un mit despre zeița dragostei *Ișțar* și despre frumosul *Tammuz*, zeul care moare și învie în fiecare primăvară.

săgeți. Nimeni nu scapă de ele. Eros țintește fără greș și nu se lasă întrecut nici chiar de Apollon săgetătorul, cel cu plete de aur. Cînd își lovește ținta, ochii i se luminează de bucurie, ridică semeț capul încîrlionțat și rîde de se prăpădește.

Săgețile lui Eros sînt purtătoare de bucurii și fericire, dar adesea aduc și suferințe, chinurile dragostei, ba chiar pieirea.

Zeus știa cît amar și cîtă jale avea să aducă pe lume fiul Afroditei cea strălucitoare ca aurul. El voia ca băiatul să fie omorît încă de la naștere. Dar poate oare o mamă să îngăduie așa ceva? Ea îl ascunse pe Eros într-o pădure de nepătruns și, acolo, în desiș, pruncul Eros fu alăptat de două leoaice înfricoșătoare. El se făcu mare și acum cutreieră lumea, un copilandru nespus de frumos, semănînd cu săgețile lui cînd fericire, cînd durere, cînd binele, cînd răul.

Hymenaios

Afrodita mai are un ajutor care o însoțește la drum. Acesta este Hymenaios, tînărul zeu al căsniciei. Cu aripile-i albe ca omătul, el zboară înaintea alaiurilor de nuntă, ținînd în mîini făclia căsniciei ce arde cu flacără strălucitoare. Coruri de fecioare îl invocă în timpul nunții rugîndu-l să binecuvînteze căminul tinerilor și să le dăruiască fericire.

HEFAISTOS[1]

Hefaistos, fiul lui Zeus și al Herei, zeul focului, zeul făurar, cu care nimeni nu se poate întrece în meșteșugul baterii fierului, s-a născut pe Olimpul plin de lumină. De mic era slab și șchiop. Măreața Hera se mînie tare cînd zeițele îi arătară copilul slut și slăbănog. Ea îl luă și îl azvîrli de pe Olimp, jos pe pămîntul cel îndepărtat.

Multă vreme zbură prin văzduh acest copil fără de noroc, și în cele din urmă căzu în valurile mării nețărmurite. Zeițelor mării — Eurinome, fiică a marelui Okeanos, și Thetis, fiică a bătrînului profet al mării Nereus — li se făcu milă de micul Hefaistos și-l duseră cu ele în adîncul apelor încărunțitului Okeanos, unde îl crescură într-o peșteră azurie. El se făcu mare, și cu toate că era urît și șchiop, avea brațe puternice, pieptul lat și grumazul vînjos. Ce minunat faur era Hefaistos! Multe podoabe frumoase din aur și argint făuri el pentru zeițele Eurinome și Thetis, drept mulțumire că-l crescuseră.

El tăinui multă vreme în inimă mînia împotriva mamei sale, zeița Hera, dar pînă la urmă se hotărî să se răzbune pentru că-l izgonise de pe Olimp. Făuri deci un jilț de aur, de o frumusețe neobișnuită, și îl trimise în dar mamei sale. Soția lui Zeus detunătorul nu mai putea de

[1] *Hefaistos* (la romani *Vulcan)* a fost la început zeul focului; o dată cu dezvoltarea meșteșugurilor, și îndeosebi a fierăriei, el devine zeul ocrotitor al metalurgiei din acea vreme. Hefaistos era deosebit de venerat la Atena, unde meșteșugurile se dezvoltaseră mai mult ca oriunde în Grecia.

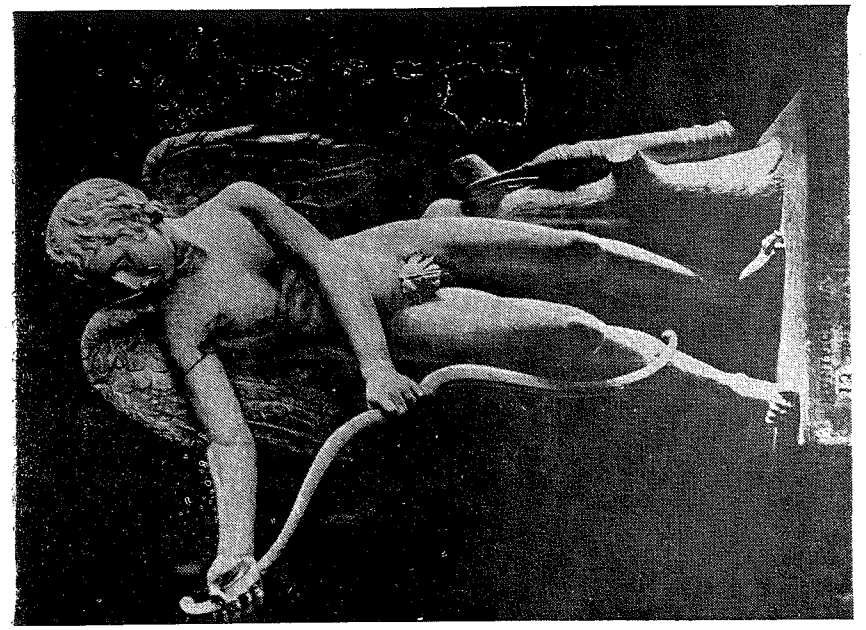

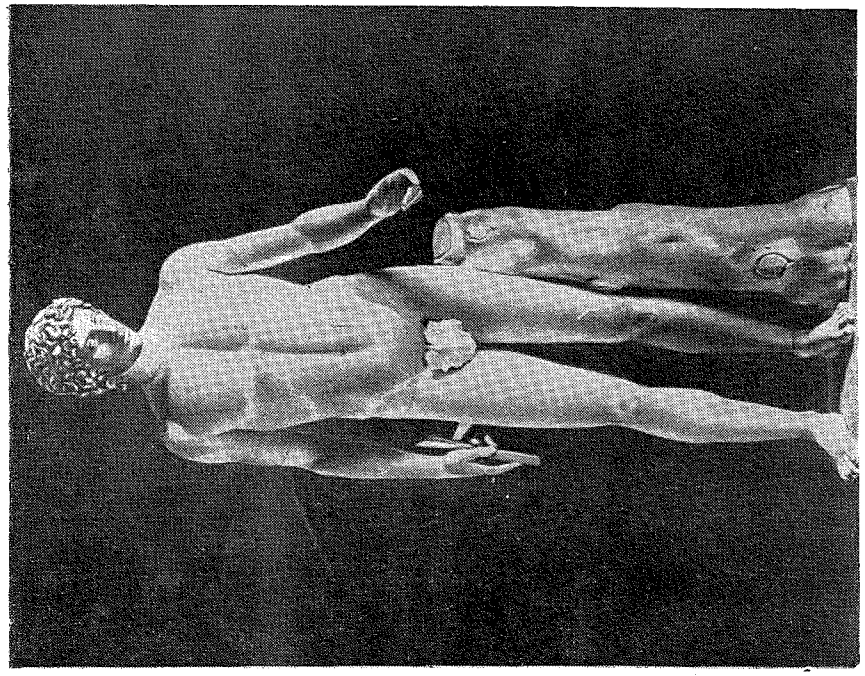

Stînga: Adonis *(Statuie din sec. IV î.e.n.).* **Dreapta:** Eros, zeul dragostei. *(Copie după o statuie a lui Praxiteles din sec. IV î.e.n.).*

Hefaistos, zeul focului și al fierarilor.
(Bust din sec. IV î.e.n.).

bucurie văzînd darul cel minunat. Într-adevăr, numai o regină a zeilor și a oamenilor se cădea să stea într-un jilț de o asemenea frumusețe. Dar, vai! Ce groaznică întîmplare! Abia se așeză Hera în jilț, că lanțuri de nesfărîmat o cuprinseră și ea se văzu țintuită locului. Zeii îi săriră în ajutor, dar zadarnic, căci nici unul din ei nu avu puterea s-o scape. Atunci zeii își dădură seama că numai Hefaistos, făuritorul jilțului, poate să-și elibereze mama.

Hermes, mesagerul zeilor, fu trimis de îndată să-l aducă pe zeul fierar și el goni ca vijelia la marginile lumii, spre țărmurile lui Okeanos. Cît ai clipi din ochi Hermes alergă peste uscat și peste ape se ivi în peștera în care lucra Hefaistos. Solul zeilor îl rugă stăruitor pe Hefaistos să vină în Olimpul cel înalt și s-o elibereze pe Hera, dar zeul fierar îi spuse hotărît că nici nu se gîndește; el nu putea să uite răul pe care i-l pricinuise mamă-sa. Nici stăruințele, nici rugămințile lui Hermes nu folosiră la nimic. Dar îi veni în ajutor Dionysos, veselul zeu al vinului, care, rîzînd cu hohote, îi aduse lui Hefaistos o cupă de vin înmiresmat, apoi încă una și încă multe altele. Hefaistos se ameți și acum puteai face cu el orice vroiai: n-aveai decît să-l ici și să-l duci unde poftești. Dionysos, zeul vinului, îl dădu gata pe Hefaistos. Atunci Hermes, împreună cu Dionysos, îl așezară pe un asin și îl duseră pe muntele Olimp. Hefaistos se clătina pe spinarea asinului. În jurul lui dănțuiau vesele Menade[1] înfășurate în iederă care țineau tirși[2] în mîini. Satiri beți făceau sărituri năstrușnice. Făcliile fumegau, sunetele de timpane[3] răsunau puternic, iar rîsetele împletite cu zăngănitul zurgălăilor umpleau întreg văzduhul. În frunte pășea marele zeu al vinului — Dionysos, purtînd pe cap o cunună de viță de vie, iar în mîini un tirs. Alaiul

[1] *Menade*, însoțitoarele lui Dionysos. Menadele sînt asemenea Bacantelor.
[2] *Tirs* (gr. *thyrsos*), un toiag înfășurat în iederă sau viță de vie, avînd la un capăt un fruct de pin.
[3] *Timpan* (gr. *tympanon*), instrument muzical de percuție alcătuit din două talgere de bronz, care se izbeau unul de altul.

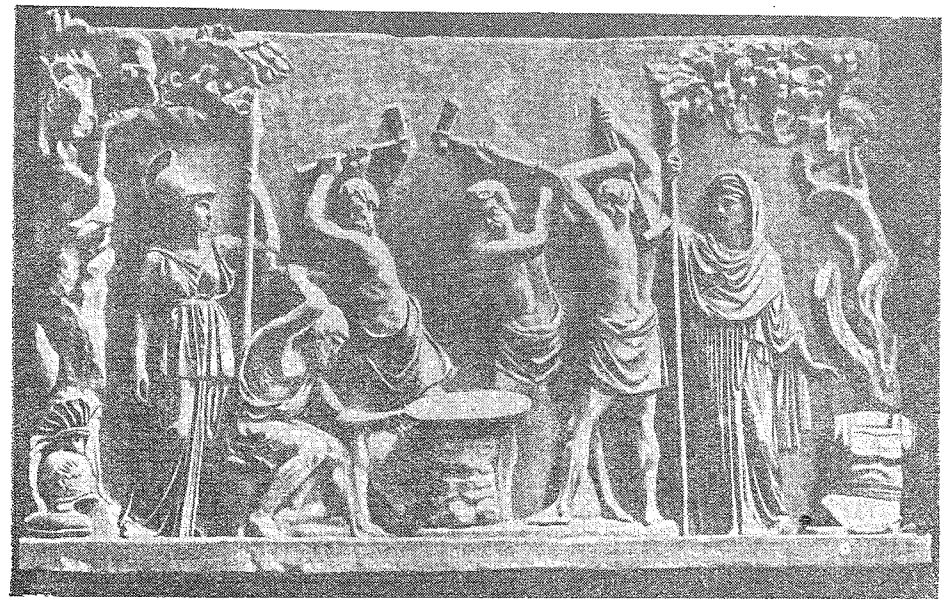

Fierăria lui Hefaistos *(Basorelief din sec. II î.e.n.).*

era vesel de tot. Într-un tîrziu, ajunseră pe muntele Olimp. Cît ai clipi, Hefaistos desfăcu lanțurile în care era prinsă mama sa, căci acum nu mai ținea minte jignirea pe care aceasta i-o adusese.

De atunci Hefaistos rămase în Olimp. Acolo făuri zeilor mărețe palate de aur, iar pentru el își zidi un palat de aur, argint și bronz, în care trăiește cu soția sa, prietenoasa Charis, zeița grației și a frumuseții.

În acest palat își făcu și o fierărie, unde își petrece cea mai mare parte din timp. La mijloc se află o nicovală uriașă, iar într-un colț, vatra cu jar încins și foalele. Sînt minunate aceste foale, căci nu-i nevoie să le atingi cu mîna: ele se mișcă singure, la porunca lui Hefaistos. Destul să le spună o vorbă și încep să sufle în focul din vatră și să ridice o flacără vie.

Scăldat în sudoare, negru de funingine și de praf, zeul fierar lucrează de zor în fierăria lui. Cîte lucruri minunate nu făurește el! Armuri de tot felul, podoabe de aur și argint, cupe și pocale, trepiede care se rostogolesc singure, pe roți de aur, de parcă sînt vii.

După ce își sfîrșește lucrul și se spală de sudoare și funingine într-o baie parfumată cu miresme, Hefaistos, șchiopătînd și clătinîndu-se pe picioarele-i șubrede, se duce la ospățul zeilor, la tatăl său Zeus — stăpînul tunetelor. Prietenos și blajin, el potolește adesea gîlceava care este gata să izbucnească între Zeus și Hera. Zeii nu pot să-și stăpînească rîsul cînd îl văd pe Hefaistos șchiopătînd în jurul mesei de ospăț și turnîndu-le nectar înmiresmat. Rîsul îi face pe zei să uite gîlcevile.

Dar zeul Hefaistos știe să se facă și temut. Mulți au simțit puterea focului lui și cumplitele lovituri date de ciocanul lui uriaș. El știu chiar să stăvilească lîngă Troia, cu puterea focului lui, valurile năvalnicelor rîuri Xanthos și Simokis. Înfricoșător, el îi dobora pe titani cu ciocanul său.

Mare este zeul focului, meșteșugarul iscusit, zeiescul făurar Hefaistos; el dăruiește căldură și bucurii, este blînd și prietenos, dar știe și să pedepsească crunt.

DEMETER[1] ȘI PERSEFONE

Puternică este marea zeiță Demeter. Ea dăruiește pămîntului rodnicie, și fără puterea ei binefăcătoare nimic nu crește nici în codrii umbroși, nici pe pășuni, nici pe ogoarele grase.

Hades o răpește pe zeița Persefone[2]

Marea zeiță Demeter avea o fată nespus de frumoasă și tînără, numită Persefone. Tatăl ei era însuși Zeus, stăpînul tunetelor, fiul lui Cronos. Într-o zi, frumoasa Persefone, împreună cu prietenele ei, Okeanidele, zbura fără grijă prin înfloritoarea vale Nyse[3]. Asemenea unui flutere cu aripi ușoare ca fulgul alerga tînăra zeiță din floare în floare. Ea culegea trandafiri minunați, viorele îmbătătoare, crini albi ca omătul și mîndre zambile, fără să știe nimic de soarta pe care i-o hotărîse Zeus, tatăl ei. Nici prin minte nu-i trecea că nu avea să mai vadă așa curînd lumina strălucitoare a soarelui, să-și mîngîie privirea cu frumusețea florilor și să se îmbete cu mireasma lor; Zeus o dădu de soție întunecatului său frate, Hades, stăpînitorul împărăției umbrelor celor morți, și Persefone trebui să viețuiască cu el în bezna împărăției subpămîntene, lipsită de lumina soarelui strălucitor de miazăzi.

Hades o zări pe Persefone zburînd în valea Nyse și hotărî de îndată s-o răpească. El rugă pe Geea, zeița pămîntului, să-i crească o floare de o neobișnuită frumusețe. Zeița Geea îi ascultă ruga și făcu să crească în valea Nyse o floare minunată: mireasma ei îmbătătoare se revărsă în întreaga vale. Persefone zări floarea, întinse mîna, o prinse de tulpină și o rupse. Pe dată, pămîntul se despică și într-un car de aur tras de cai negri răsări stăpînul împărăției umbrelor celor morți, întunecatul Hades. El o prinse pe tînăra Persefone, o urcă în car și într-o clipită dispăru cu caii lui iuți în străfundul pămîntului. Persefone abia avu timp să scoată un strigăt. Glasul ei îngrozit răsună departe de tot, pînă în noianul mărilor și pînă la Olimpul cel înalt și luminos. În afară de Helios, nimeni nu văzu cum fusese răpită Persefone de întunecatul Hades.

[1] *Demeter* (la romani *Ceres)* este una din zeițele cele mai venerate ale Greciei antice. Ea este zeița fertilității și a agriculturii, venerată îndeosebi de plugari. În cinstea ei, în Grecia se organizau pretutindeni numeroase serbări. Este caracteristic că în poemele lui Homer zeița Demeter este lăsată oarecum pe planul al doilea. Aceasta dovedește că grecii au început s-o considere ca fiind zeița cea mai mare atunci cînd agricultura devenise ocupația lor principală și cînd creșterea animalelor își pierduse din importanța de odinioară.

[2] După un imn al lui *Homer*.

[3] Vale în regiunea Megara, pe țărmul golfului Saronic.

Zeița Demeter auzise strigătul Persefonei și alergă în valea Nyse, căutîndu-și peste tot fata; întrebă și pe prietenele ei, Okeanidele, însă fata nu era de găsit. Nici Okeanidele nu văzuseră unde dispăruse Persefone.

Zeița Demeter fu cuprinsă de o mare durere pentru pierderea singurei ei fiice care îi era atît de dragă. Îmbrăcată în veșminte cernite, nedîndu-și seama de nimic și negîndindu-se la nimic, nouă zile rătăci marea zeiță Demeter pe pămînt, vărsînd lacrimi amare. Ea își căuta pretutindeni fiica, chema pe toți în ajutor, dar nimeni nu-i putea fi de vreun folos. În sfîrșit, în ziua a zecea, ea se duse la zeul Helios, soarele, și începu să-l roage cu lacrimi în ochi:

Demeter, zeița fertilității și a agriculturii *(Statuie din sec. IV î.e.n.).*

— O strălucite Helios! Tu care cutreieri cerul cu carul tău de aur, înconjurînd pămîntul și mările toate, tu vezi totul și nu ți se poate ascunde nimic; dacă ți-e cîtuși de puțin milă de o mamă îndurerată, spune-mi unde mi-e fiica, Persefone, spune-mi unde s-o caut? I-am auzit strigătul și știu că a fost răpită. Spune-mi, cine este răpitorul? Am căutat-o peste tot dar n-o găsesc nicăieri!

Strălucitorul Helios îi răspunse Demetrei:

— Măreață zeiță, tu știi cît te cinstesc, tu vezi cît sînt de mîhnit de durerea ta. Află că Zeus, cel ce mînă norii, a dat-o pe fiica ta de soție întunecatului său frate, Hades. Acesta a răpit-o pe Persefone și a dus-o în împărăția lui plină de groază. Înfrînge-ți dar durerea, zeiță; căci soțul fiicei tale este mare, iar ea a devenit soția fratelui puternic al marelui Zeus.

Zeița Demeter se mîhni și mai tare. Se mînie peste măsură pe Zeus, stăpînul tunetelor, pentru că o dăduse lui Hades pe fiica ei Persefone, fără a-i cere învoirea. Părăsi pe zei, părăsi luminosul Olimp, luă înfățișarea unei muritoare de rînd și, îmbrăcîndu-se în straie cernite, rătăci mult timp printre muritori, plîngînd îndurerată.

Pe pămînt nu mai creștea nimic. Frunzele copacilor păliră și se scuturară. Codrii se despuiară de veșmîntul lor. Iarba se ofili; florile își plecară coronițele lor multicolore și se uscară. Livezile nu mai dădeau rod, viile verzi, de asemenea; nu se mai coceau ciorchinii grei, plini de must. Viața abia mai pîlpîia pe pămînt. Foametea domnea pretutindeni; peste tot se auzeau plînsete și vaiete. Neamul omenesc era amenințat să piară. Dar Demeter, copleșită de durere că-și pierduse fiica iubită, nu vedea și nu auzea nimic.

În cele din urmă, Demeter se duse în orașul Eleusis. Se așeză lîngă zidurile lui sub un măslin pe „piatra întristării" de lîngă „fîntîna fecioarelor". Acolo șezu neclintită, ca o stană de piatră. Veșmintele ei cernite cădeau în falduri drepte pînă la pămînt. Capul îi era plecat, iar din ochi lacrimile îi curgeau șiroaie pe piept. Multă vreme stătu așa Demeter, singuratică și nemîngîiată.

Aici o zăriră fiicele lui Keleos, regele din Eleusis. Ele se mirară văzînd femeia în veșminte cernite care plîngea lîngă izvor; se apropiară de ea și o întrebară cu compătimire cine este. Dar zeița nu-și spuse numele ei adevărat, ci spuse că o cheamă Deo, că e de fel din Creta, că a fost răpită de tîlhari, dar că a scăpat din mîinile lor și, după multă pribegie, a ajuns în orașul Eleusis. Demeter le rugă s-o ducă acasă la ele, oferindu-se să fie slujnica mamei lor, să-i crească copiii și să facă diferite treburi în casa regelui Keleos. Fiicele lui Keleos o duseră pe zeiță la mama lor, Metaneira.

Ele nu știau că aduc în casa tatălui lor o mare zeiță. Dar cînd Demeter intră în casă, se atinse cu capul de pragul de sus al ușii și toată casa fu învăluită într-o lumină strălucitoare. Metaneira ieși în întîmpinarea zeiței, dîndu-și seama că fiicele ei nu-i aduseseră în casă o muritoare de rînd. Soția lui Keleos se înclină adînc în fața necunoscutei și o rugă să se așeze în jilțu-i de regină. Demeter nu primi; ea se așeză pe scaunul slujnicei, rămînînd ca și pînă atunci străină de tot ce se petrecea în jurul ei. Dar slujnica Metaneirei, vesela Iambe, văzînd durerea adîncă a necunoscutei, căută s-o înveselească. Ea le sluji cu voie bună și pe ea, și pe stăpîna ei Metaneira; rîsetele ei răsunau puternic, iar glumele ei curgeau ploaie. Demeter zîmbi întîia dată de cînd îi fusese răpită fiică-sa Persefone și pentru întîia dată de atunci se hotărî să guste din mîncare.

Demeter rămase la regele Keleos și se îngriji de creșterea fiului acestuia, Demofon. Zeița se hotărî să-i dea lui Demofon nemurirea. Ținea pruncul la pieptul ei de zeiță și pe genunchii ei, iar el respira răsuflarea nemuritoare a zeiței. Demeter îl freca cu ambrozie[1], iar noaptea, cînd

[1] *Ambrozie*, hrana zeilor, dătătoare de nemurire.

toți cei din casa regelui dormeau, îl înfășa în scutece și îl punea într-un cuptor încins. Dar Demofon nu căpătă nemurirea, căci Metaneira, văzîndu-și pruncul în cuptor, se îngrozi și se rugă de Demeter să nu mai facă aceasta. Demeter se mînie pe Metaneira, scoase pruncul din cuptor și-i zise:

— Nesocotito! Am vrut să-i dau fiului tău nemurirea, să-l fac să nu se teamă de nici o primejdie. Să știi că eu sînt Demeter, cea care dăruiește puteri și bucurie muritorilor și nemuritorilor.

Demeter îi spuse lui Keleos și Metaneirei cine este și își luă înfățișarea obișnuită de zeiță. O lumină strălucitoare învălui toată casa lui Keleos. Zeița Demeter stătea plină de măreție și negrăit de frumoasă; părul de aur i se revărsa pe umeri, ochii îi scînteiau de o înțelepciune zeiască, iar veșmintele ei împrăștiau miresme. Metaneira și soțul ei căzură în genunchi în fața zeiței.

Demeter porunci să i se zidească un templu mare în Eleusis, la izvorul Kallirrhoe și rămase să viețuiască acolo. La acest templu, ea însăși era aceea care orînduia serbările.

Demeter era tot atît de îndurerată de pierderea fiicei sale iubite și la fel de mînioasă pe Zeus. Pămîntul continua să nu dea roade. Foametea se arăta tot mai năprasnică, pentru că pe ogoarele plugarilor nu mai răsărea nici un fir de iarbă. În zadar trăgeau boii plugul greu pe ogor, căci munca era fără de folos. Pieriră semințiile întregi. Vaietele celor înfometați se înălțau pînă la ceruri, dar Demeter nu le lua în seamă. În cele din urmă, pe pămînt oamenii încetară să mai aducă jertfe zeilor nemuritori. Toate vietățile erau sortite pieirii. Marele Zeus, cel ce mînă norii, nu dorea însă pieirea muritorilor. El trimise la Demeter pe Iris, vestitoarea zeilor. Aceasta se avîntă cu iuțeală pe aripile ei străvezii spre orașul Eleusis, la templul zeiței Demeter, mai întîi chemînd-o, apoi rugînd-o să se înapoieze printre zei în Olimpul luminos. Demeter nu luă în seamă rugile ei. Marele Zeus trimise și alți zei la Demeter, dar aceasta nu voia să se întoarcă în Olimp decît după ce Hades îi va fi înapoiat fiica răpită.

Atunci marele Zeus trimise la Hades, întunecatul său frate, pe Hermes, cel iute ca gîndul. Hermes coborî în împărăția plină de groază a lui Hades, se înfățișă înaintea stăpînitorului sufletelor celor morți, care ședea pe un tron de aur, și îi spuse porunca lui Zeus.

Hades se învoi să-i dea drumul Persefonei, dar mai întîi îi ceru acesteia să înghită un grăunte de rodie, simbolul căsniciei. Persefone se urcă în carul de aur al soțului ei împreună cu Hermes; caii nemuritori ai lui Hades porniră în goană, netemîndu-se de nici o primejdie, și într-o clipită sosiră în orașul Eleusis.

Uitînd totul de bucurie, Demeter ieși în întîmpinarea fiicei sale și o strînse la piept. Era iarăși împreună cu iubita ei fiică. Demeter se întoarse cu ea în Olimp. Marele Zeus hotărî ca Persefone să trăiască două treimi din an împreună cu mama sa, iar o treime să stea la soțul ei, Hades.

Zeița Demeter dărui iarăși rodnicie pămîntului și totul înflori și înverzi iarăși. Codrii se înveșmîntară într-un frunziș gingaș de primăvară,

iar florile împodobiră pajiștile acoperite de iarbă ca smaraldul. Lanurile roditoare dădură repede în spic, grădinile prinseră să înflorească și să răspîndească miresme, iar verdeața viilor începu să strălucească în bătaia razelor soarelui. Se trezi întreaga fire. Toate vietățile se bucurau și proslăveau pe marea zeiță Demeter și pe fiica ei, Persefone.

Dar Persefone își părăsește mama în fiecare an și de fiecare dată zeița Demeter se întristează și îmbracă iarăși veșminte cernite. Și toată firea jelește plecarea Persefonei. Frunzele se îngălbenesc și vîntul de toamnă le smulge de pe copaci; florile se trec, ogoarele rămîn pustii, semn că se apropie iarna. Firea adoarme, pentru a se trezi abia în strălucirea veselă a primăverii, cînd Persefone se va întoarce la mama sa, venind din trista împărăție a lui Hades. Iar în ziua aceea, marea zeiță a rodniciei pămîntului împarte din belșug daruri oamenilor și binecuvîntează munca plugarilor, răsplătind-o cu roade bogate.

Triptolemos

Marea zeiță Demeter dăruitoare de rodnicie pămîntului, învață ea singură pe oameni cum să lucreze cîmpul. Ea dădu sămînță de grîu lui Triptolemos, tînărul fiu al regelui din Eleusis, și acesta ară cel dintîi de trei ori cîmpia de lîngă Eleusis, aruncînd sămînța în ogorul negru. Binecuvîntat de zeița Demeter, cîmpul dădu roade bogate. După porunca zeiței, Triptolemos cutreieră toate țările într-un car minunat tras de balauri înaripați și pretutindeni îi învață pe oameni cum să lucreze pămîntul.

Așa se duse el și în îndepărtata Sciție, la regele Lynkeus. Triptolemos îl învață și pe acesta plugăria. Dar trufașul rege al sciților vru să-i răpească lui Triptolemos gloria celui dintîi meșter în lucrarea pămîntului. Lynkeus se hotărî să-l omoare pe marele Triptolemos în timpul somnului. Dar Demeter nu lăsă să se săvîrșească această nelegiuire. Ea se hotărî să-l pedepsească pe rege pentru că, nesocotind datina ospeției, ridicase mîna asupra alesului ei.

Cînd Lynkeus se furișă noaptea în iatacul unde dormea Triptolemos liniștit, Demeter prefăcu pe regele sciților în lynx sălbatic (rîs) chiar în clipa cînd acesta ridicase pumnalul spre a-l înfige în tînărul fiu al regelui din Eleusis.

Prefăcut în rîs, Lynkeus se făcu nevăzut în codrul întunecos, iar Triptolemos părăsi Sciția ca să cutreiere țară după țară în carul lui minunat, învățîndu-i pe oameni marele dar al zeiței Demeter: plugăria.

Erysichthon

Lynkeus, regele sciților, n-a fost singurul pe care l-a pedepsit zeița Demeter. Aceeași soartă o avu și Erysichthon, regele Tesaliei. Erysichthon era îngîmfat, nu-i cinstea pe zei, nu le aducea niciodată jertfe. În această necredință a lui, cuteză s-o jignească amarnic pe marea zeiță, punîndu-și în gînd să taie din pădurea sfințită a Demetrei un stejar bătrîn de o sută

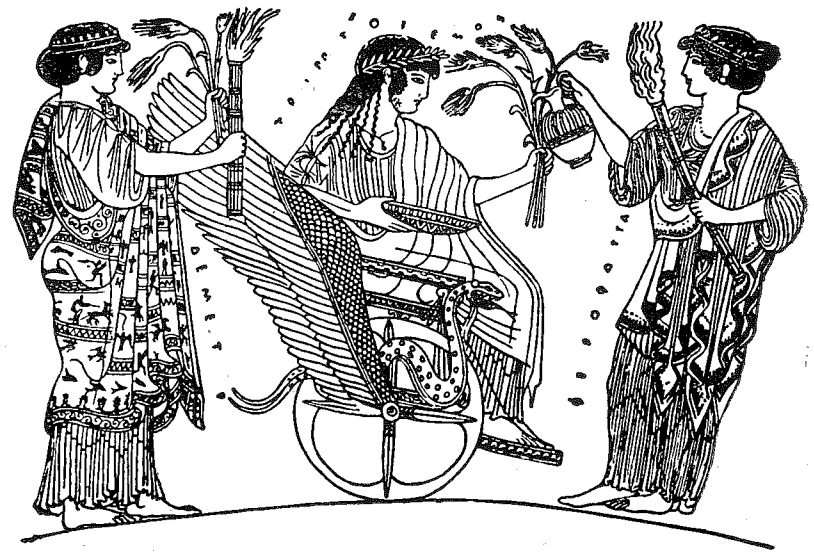

Triptolemos în carul cu balauri înaripați; în stînga, zeița Demeter cu o făclie și cu un mănunchi de spice; în dreapta, zeița Persefone cu un ulcior și o făclie *(Desen pe un vas)*

de ani, care slujea drept adăpost unei driade[1] care-i era tare dragă zeiței. Nimic nu-l putu opri pe Erysichthon de la pasul acesta.

— De-ar fi vorba, nu de o răsfățată a Demetrei, ci de însăși zeița Demeter — strigă necredinciosul — și tot am să dobor stejarul!

Erysichthon smulse din mîinile unei slugi toporul și-l împlîntă adînc în copac. Un geamăt dureros se auzi dinăuntrul stejarului și din coaja lui țîșni sînge. Slujitorii regelui rămaseră înmărmuriți în fața stejarului. Unul încercă să-l oprească pe Erysichthon, dar acesta, mîniat la culme, îl ucise pe slujitor și zise:

— Iată-ți răsplata pentru supunerea ta față de zei!

Erysichthon tăie stejarul secular. Copacul se prăbuși la pămînt cu un vaiet jalnic și driada care viețuia într-însul își dădu sufletul.

Îmbrăcînd veșminte cernite, driadele din pădurea sacră se înfățișară zeiței Demeter, rugînd-o să-l pedepsească pe Erysichthon, ucigașul prietenei lor dragi. Demeter se mînie năprasnic. Ea trimise după zeița foametei. Driada care purta veștile se duse repede cu carul Demetrei, tras de balauri înaripați, în Sciția, spre munții Caucazului și acolo, pe un munte pleșuv, o găsi pe zeița foametei, cu ochii duși în fundul capului, gălbejită, cu părul zbîrlit, numai piele și oase. Vestitoarea îi anunță voința Demetrei și zeița foametei se supuse poruncii.

Ea sosi în casa lui Erysichthon și-l făcu să fie torturat de o foame de nepotolit, care-i arse toate măruntaiele. Cu cît mînca mai mult, cu atît chinurile foamei deveneau mai mari.

---

[1] *Driade* (gr. *dryades*) = nimfe ale stejarilor din pădure. — *N. T.*

Își cheltui toată averea pe tot felul de bucate, dar acestea îi trezeau o foame și mai sălbatică. Pînă la urmă, nu-i mai rămase decît singura lui fiică. Spre a avea bani să-și astîmpere foamea, o vîndu în robie. Însă ea căpătase de la zeul Poseidon darul de a lua orice înfățișare, așa că de fiecare dată scăpa din mîinile cumpărătorilor ei, fie sub chip de cal, ori juncă. De nenumărate ori își vîndu Erysichthon fiica, dar banii ce-i scotea din această negustătorie nu-i erau de ajuns. Foamea îl chinuia din ce în ce mai mult, iar suferințele îi erau tot mai de neîndurat. În cele din urmă, Erysichthon începu să-și sfîșie trupul cu dinții, murind în chinuri cumplite.

NOAPTEA, LUNA, AURORA ȘI SOARELE

Zeița Noaptea — Nyx — călătorește încet pe cer în carul ei tras de cai negri. Ea acoperă pămîntul cu lințoiul său cernit. Întunericul învăluie totul. Carul zeiței Nyx este înconjurat de stele care revarsă pe pămînt licăriri de lumină; sînt tinerii fii ai zeiței Aurora-Eos și ai lui Astreos. Stelele, puzderie, sînt împrăștiate pe întregul cer al nopții întunecate. Spre răsărit mijește parcă o lumină palidă, care se aprinde din ce în ce mai tare. Înseamnă că pe cer răsare zeița Selene, Luna. Tauri cu coarne răsucite trag încet carul ei pe cer. Selene călătorește liniștit, îmbrăcată într-un lung veșmînt alb, cu o seceră pe vălul ce-l poartă pe cap. Zeița aceasta luminează pașnic pămîntul adormit, învăluind totul într-o strălucire de argint. După ce ocolește bolta cerească, Luna se lasă în peștera adîncă a muntelui Latmos, în Caria. Acolo stă cufundat într-o veșnică piroteală frumosul Endymion[1]. Selene îl îndrăgește. Se înclină asupra lui, îl mîngîie și-i șoptește cuvinte de iubire. Dar Endymion, adîncit în amorțeala lui, n-o aude, de aceea este atît de tristă Selene, ca și lumina pe care o revarsă noaptea pe pămînt.

Eos, zeița zorilor, ridicîndu-se pe cer, toarnă pe pămînt rouă din două vase. *(Desen pe un vas).*

Dimineața e tot mai aproape. Zeița Selene a coborît de mult de pe bolta cerească. O geană de lumină mijește la răsărit. Acolo se aprinde vestitoarea Aurorii — steaua dimineții, Eosforos. Adie lin o boare. Răsăritul s-aprinde acum tot mai tare. Iată că zeița Aurora—Eos, cea cu degete trandafirii, deschide porțile prin care va trece fără zăbavă zeul cel strălucitor, soarele, Helios. Învesmîntată în straie orbitoare de culoarea șofranului, zeița Aurora își începe zborul, străbătînd cerul, asupra căruia se răsfrînge lumina trandafirie a dimineții. Dintr-un vas de aur, zeița revarsă rouă pe pămînt, umezind iarba și florile cu stropi sclipitori ca diamantul. Totul este înmiresmat acum pe pămînt, pretutindeni fumegă mirodenii. Trezit din somn, pămîntul întîmpină cu bucurie pe zeul care răsare: Helios.

[1] Uneori era socotit fiu al regelui Cariei, *Aethlios*, alteori — fiu al lui *Zeus*. În Caria antică *Endymion* era, se pare, zeul somnului. Țara numită Caria se afla în Asia Mică, pe litoralul Mării Mediterane.

În caru-i de aur, făurit de zeul Hefaistos și tras de patru cai înaripați, zeul strălucitor se înalță pe cer de pe malurile lui Okeanos. Crestele munților ard parcă în flăcări, luminate de razele soarelui care răsare. Văzîndu-l pe zeul soarelui, stelele fug de pe cer și se ascund una cîte una la sînul nopții negre. Carul lui Helios se înalță tot mai sus. Purtînd o cunună strălucitoare și un lung veșmînt sclipitor, el cutreieră cerul și își revarsă razele înviorătoare pe pămînt, dăruindu-i lumină, căldură și viață.

Împlinindu-se călătoria sorocită pentru o zi, zeul soarelui coboară în apele sacre ale lui Okeanos. Acolo îl așteaptă o luntre de aur, cu care se îndreaptă înapoi spre răsărit, în țara soarelui, unde se află palatul lui minunat. În țara aceea, zeul soarelui se odihnește noaptea, ca să răsară iarăși a doua zi, strălucitor ca întotdeauna.

*Faeton**

O singură dată fu încălcată rînduiala statornicită în lume și zeul soarelui nu mai ieși pe cer să dea oamenilor lumină. Iată cum s-a întîmplat: Helios avu împreună cu Clymene, fiica zeiței Thetis, un fiu numit Faeton. Într-o zi, Epafos, fiu al lui Zeus, îi zise lui Faeton, luîndu-l în rîs:

— Nu cred să fii tu fiul strălucitului Helios. Neadevăr grăiește mama ta, căci tu ești fiul unui muritor de rînd.

Faeton se mînie și rușinea îi îmbujoră chipul; se duse iute la mamă-sa, căzu la pieptul ei și cu lacrimi în ochi îi împărtăși jignirea ce-i adusese Epafos. Întinzîndu-și mîinile spre soarele strălucitor, mamă-sa îi zise:

— O, fiul meu! Jur pe Helios, care ne vede și ne aude, și pe care tu însuți îl vezi în clipa aceasta, că el este tatăl tău! Să nu mă mai bucur de lumina sa, dacă nu-ți spun adevărul. Du-te la el, căci nu-i departe palatul de aici, și-ți va întări spusele mele.

Faeton se duse fără zăbavă la Helios, tatăl său. Ajunse repede la palat, care scînteia de sclipirile aurului, argintului și nestematelor. Palatul întreg strălucea în toate culorile curcubeului. Atît de meșteșugit îl împodobise însuși zeul Hefaistos! Faeton intră în palat și-l văzu pe Helios stînd pe tron într-un veșmînt de purpură. Dar nu putu să se apropie de

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

zeul strălucitor, căci ochii lui — ochi de muritor — nu puteau să îndure strălucirea cununii zeului Helios. Acesta îl văzu și îl întrebă:

— Ce păs te aduce la mine, fiule?

— O, tu, lumina întregii lumi, o, Helios, tatăl meu! Am dreptul oare să te numesc tată? — zise Faeton. Dovedește-mi acest lucru! Spulberă-mi, dacă e așa, îndoiala.

Helios își scoase cununa strălucitoare, îi făcu semn lui Faeton să se apropie și-i spuse:

— Da, tu ești într-adevăr fiul meu. Clymene, mamă-ta, ți-a spus adevărul. Dar, ca să nu mai ai nici o îndoială, iată: cere-mi orice și îți jur pe apa sfîntă a Stixului că-ți voi împlini dorința.

Abia rosti cuvintele acestea și Faeton ceru să-i dea carul de aur, ca să cutreiere el cerul în locul lui Helios. Zeul strălucitor se îngrozi.

— Nesăbuitule, ce mi-ai cerut? — strigă Helios. O, dacă aș putea să-mi calc jurămîntul! Tu îmi ceri un lucru care nu-i cu putință, Faeton. E peste puterile tale, căci tu ești un muritor de rînd și lucrul acesta nu-l pot săvîrși muritorii. Chiar și zeii cei fără de moarte n-au puterea să stea neclintiți în acest car. Nici marele Zeus, stăpînul tunetelor, nu-l poate stăpîni. Și cine este mai puternic decît el? Gîndește-te, numai: la început drumul este așa de pieptiș, încît pînă și caii mei înaripați abia se pot cățăra pe el. Pe la jumătate, este așa de sus deasupra pămîntului, că pînă și pe mine mă cuprinde teama cînd privesc în jos marea și uscatul. Iar la capăt, se înclină așa de repede spre malurile sfinte ale lui Okeanos, încît dacă n-aș fi destul de îndemînatic, carul s-ar rostogoli năprasnic și s-ar face țăndări. Crezi poate că vei întîlni în cale multe frumusețI. Dar te înșeli, căci pe tot drumul te pîndesc primejdii, el trece prin locuri de groază și printre fiare sălbatice. Și apoi e și strîmt: dacă te abați într-o parte, dai peste coarnele unui taur înfricoșător, colo te pîndește arcul centaurului, dincolo leul furios și hîdul scorpion cu racul împreună[1]. Drumul cerului este plin de primejdii. Crede-mă că nu vreau să fiu eu pricina pieirii tale. O, de-ai putea să-mi pătrunzi numai o clipă în inimă să vezi cîtă grijă îți port! Cată în juru-ți, privește ce lucruri minunate cuprinde lumea! Cere-mi orice și-ți dau totul, numai asta nu. Căci astfel nu-mi ceri o răsplată, ci o îngrozitoare pedeapsă!

Dar Faeton nu voi să asculte nimic; aruncîndu-se de gîtul lui Helios, stărui să-i împlinească dorința.

— Bine, îți împlinesc voia. Nu te teme, căci după cum știi m-am jurat pe apele Stixului. Vei avea ceea ce mi-ai cerut, dar credeam că ești mai înțelept, răspunse Helios mîhnit.

Și zicînd acestea, îl duse pe Faeton la locul unde se afla carul său. Fiul Soarelui îl privi cu încîntare: carul era numai aur și pe el sclipeau sumedenie de nestemate. Fură aduși caii lui Helios cei înaripați, hrăniți cu nectar și ambrozie, și-i înhămară. Zeița Eos, cea cu degetele trandafirii deschise porțile soarelui. Helios unse chipul lui Faeton cu alifie sacră, pentru ca focul razelor de soare să nu i-l dogorească, și-i puse pe cap cunună sclipitoare. Oftînd plin de tristețe, Helios îl povățui pe Faeton astfel:

[1] Constelațiile: *Taurul, Centaurul, Scorpionul* și *Racul.*

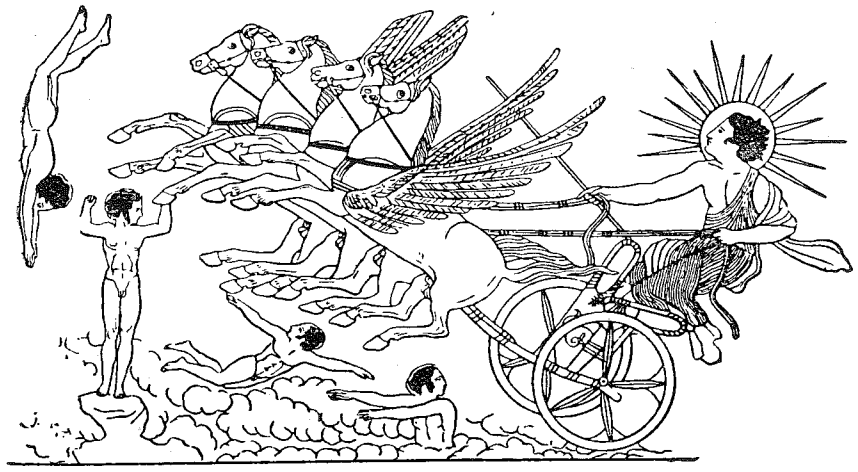

Helios, zeul soarelui în carul său, tras de cai înaripați, se ridică pe cer
(Desen pe un vas)

— Ține minte, fiul meu, povețele mele din urmă și îndeplinește-le de vei putea. Să nu mîni caii repede, să ții hățurile cît mai strîns. Caii mei aleargă singuri. E greu să fie stăpîniți. Cît privește drumul, ai să-l găsești urmînd făgașurile ce străbat întregul cer. Și să nu te urci prea sus, că s-ar putea să aprinzi cerul, dar nici prea jos să nu te lași, căci atunci vei pîrjoli tot pămîntul. Nici la dreapta, nici la stînga să nu te abați. Drumul îți este pe la mijloc între Șarpe și Altar[1].

Restul îl încredințez soartei, și numai în ea îmi pun nădejdea. E timpul să pleci, căci noaptea a părăsit cerul; Eos cea cu degetele trandafirii, văd că a răsărit. Ține hățurile cît mai strîns. Dar poate îți mai schimbi hotărîrea, căci ea te va duce la pieire. Lasă mai bine să dau tot eu lumină pămîntului! Nu-ți pune viața în primejdie!

Dar Faeton sări iute în car și apucă hățurile. Nespus de bucuros și vesel peste măsură, el mulțumi lui Helios și porni la drum. Caii bătură din copite, flăcări le țîșniră din nări, apoi traseră ușor carul în zbor și se avîntară iute prin ceață, ca să apuce de îndată pe drumul rotat al cerului. Carul li se păru mai ușor de data aceasta, dar iată că, în goana lor, se abat de pe drumul obișnuit al lui Helios și merg în neștire. Iar Faeton nu cunoaște drumul și nici nu poate stăpîni caii. Din înaltul cerului, privi în jos și păli de spaimă, văzînd cît de departe era pămîntul. Genunchii începură să-i tremure, iar ochii i se împăinjeniră. Îl cuprinse părerea de rău că pornise. Ce să facă? Străbătuse o bucată bună de drum, dar în față mai avea cale lungă. Cu caii n-o putea scoate la capăt, căci nu le cunoștea nici numele și nici putere nu avea să-i strunească din hățuri. Împrejur vedea numai fiare cerești înfricoșătoare și aceasta îi mărea și mai mult spaima.

[1] Două constelații cunoscute la greci sub numele de *Șarpele* și *Altarul.*

Pe cer se află un loc unde stă întins un scorpion uriaș și înspăimîntător: într-acolo îl duceau caii pe Faeton. Nefericitul tînăr îl văzu pe scorpion cu pielea acoperită cu un strat de venin negru, amenințîndu-l cu acul lui cel purtător de moarte. Înnebunit de teamă, Faeton scăpă hățurile. Caii se avîntară atunci și mai iute, simțindu-se slobozi. Ba se înălțau pînă la stele, ba se lăsau în jos, aproape să atingă pămîntul. Zeița lunii, Selene, sora lui Helios, privea mirată cum caii fratelui ei goneau pe cer fără țintă și fără ca nimeni să-i îndrume. Para de foc pe care o împrăștia carul coborînd începu să învăluie pămîntul. Pieriră mari și bogate orașe, pieriră semințiile întregi. Arseră munți împăduriți: Parnasul cel cu două piscuri Kithaironul cel umbros, verdele Helicon, munții Caucazului, Tmolos, Ida, Pelion, Ossa[1]. Un fum des învălui totul; din pricina fumului, Faeton nu putea să vadă încotro merge. Apele rîurilor și izvoarelor începură să fiarbă. Nimfele plîngeau și se ascundeau îngrozite în peșteri adînci. Eufratul, Oronthes, Alfeios, Eurotas[2] și alte rîuri clocoteau. Din cauza arșiței pămîntul crăpă, iar razele de soare pătrunseră pînă în împărăția de beznă a lui Hades. Mările toate începură să sece și zeitățile lor sufereau de căldură. Atunci se ridică marea zeiță Geea și spuse cu glas tare:

— O, Zeus, stăpîn al tunetelor și cel mai mare dintre zei! Va trebui oare să pier și eu, și împărăția fratelui tău Poseidon, și toate vietățile? Privește! Atlas de-abia mai poate susține greutatea cerului. Și cerul, și palatele zeilor s-ar putea prăbuși! Nu cumva urmează ca totul să se întoarcă la Haosul de la început? Scapă de pîrjol ce a mai rămas!

Zeus ascultă ruga zeiței Geea, ridică dreapta amenințător și scăpără un fulger care stinse pîrjolul. Cu un trăsnet Zeus zdrobi carul, iar caii lui Helios o luară la fugă care încotro. Pe tot cerul se risipiră țăndări din car și bucăți din hamurile cailor.

Iar Faeton, cu pletele în flăcări, zbură prin văzduh ca o stea căzătoare, prăbușindu-se în valurile rîului Eridanos[3], departe de patria lui.

Acolo, Hesperidele îi ridicară trupul și-l îngropară. Adînc îndurerat, Helios, tatăl lui Faeton, își ascunse fața în mîini și o zi întreagă nu apăru pe cerul albastru. Numai vîlvătăile pîrjolului mai dădeau lumină pămîntului.

Clymene, nemîngîiata mamă a lui Faeton, căută multă vreme trupul fiului ei dispărut. Într-un tîrziu, găsi pe malurile Eridanului nu trupul, ci mormîntul lui. Îndurerata mamă plînse amar la mormînt și, alături de ea, plînseră și Heliadele, fiicele Clymenei. Durerea lor era nemărginită. Heliadele plîngătoare fură prefăcute de zei în sălcii. Sălciile-Heliade stau aplecate deasupra Eridanului și-și picură lacrimile în apa răcoroasă a rîului.

Plînse moartea lui Faeton și Kyknos, prietenul lui. Tînguirile acestuia răsunară departe pe malurile Eridanului. Văzîndu-i durerea de nemîngîiat

[1] Kithaironul — între Atica și Beoția; Heliconul — în sud-vestul Beoției; Tmolosul — în Lydia; Ida — în Frigia, Asia Mică; Pelionul și Ossa — în Tesalia, pe litoralul Mării Egee.

[2] Oronthes în Siria; Alfeios la vest de Pelopones; Eurotas în Laconia. Pe malul rîului Eurotas se găsea Sparta.

[3] La greci denumirea aceasta o aveau: 1) un rîu din Atica; 2) un rîu din nord, poate Dvina occidentală; 3) fluviul Pad.

zeii îl prefăcură într-o lebădă albă ca omătul. De atunci lebăda, Kyknos, trăiește pe ape, pe rîuri și pe lacurile mari și limpezi; ea se teme de foc, pentru că focul a răpit viața prietenului său Faeton.

DIONYSOS[1]

Nașterea și creșterea lui

Zeus, stăpînul tunetelor, o iubea pe frumoasa Semela, fiica lui Cadmos, regele Tebei. Într-o zi, el îi făgădui că îi va împlini orice dorință, jurîndu-se pe apele rîului subpămîntean Stix, jurămîntul de neclintit al zeilor. Dar marea zeiță Hera o ura pe Semela și vroia s-o piardă. Ea îi zise Semelei:

— Cere lui Zeus să-ți apară în toată măreția lui de stăpîn al tunetelor, de rege al Olimpului. Dacă într-adevăr te iubește, îți va îndeplini dorința.

Hera izbuti s-o convingă și Semela îl rugă pe Zeus să-i împlinească tocmai această dorință. Stăpînul tunetelor nu putea să-i refuze nimic Semelei, deoarece jurase pe apele Stixului. Astfel, el i se arătă în toată măreția sa de rege al zeilor și al oamenilor, în întreaga strălucire a gloriei sale. Un fulger scînteietor scăpără în mîinile lui Zeus; bubuituri de tunet zguduiau palatul lui Cadmos. Totul se aprinse în jur de la trăsnetul dezlănțuit de Zeus. Flăcările cuprinseră palatul, totul se cutremura și se prăbușea. Semela căzu îngrozită la pămînt, pradă focului. Își dădu seama că nu are nici o scăpare, că dorința ei, izvorîtă din îndemnul Herei, a dus-o la pieire.

În pragul morții, Semela îl născu pe Dionysos, un prunc prea slab și neputincios ca să poată trăi. Se părea că și fiului îi este dat să moară în flăcări. Dar cum s-ar fi putut să piară un fiu al marelui Zeus? Ca prin minune, din pămînt răsări un strat gros de iederă. Verdeața îl feri de flăcări pe nefericitul prunc și-l scăpă de la moarte.

Zeus își luă fiul salvat și, fiindcă acesta era încă prea mic și plăpînd ca să trăiască, și-l cusu în propria-i coapsă. În trupul tatălui său, Dionysos căpătă puteri, născîndu-se mai tîrziu a doua oară din coapsa lui Zeus, stăpînul tunetelor. Atunci regele zeilor și al oamenilor chemă la el pe fiul său Hermes, vestitorul zeilor, și-i porunci să ducă pe micul Dionysos la o soră a Semelei, pe nume Ino, și la soțul acesteia, Athamas, regele din Orhomenos[2], și să le încredințeze copilul ca să-l crească.

[1] *Dionysos* (la romani *Bacchus*), zeul viticulturii, zeul vinului. În Grecia era un zeu „străin", fiind adus din Tracia. Serbările date în cinstea lui Dionysos sînt însemnate, pentru că în cadrul lor au început reprezentațiile teatrale la Atena. În timpul serbărilor din Atena (marile Dionysii), coruri de cîntăreți îmbrăcați în piei de capră executau imnuri-ditirambi (gr. dithyrambos); imnurile erau începute de soliști, cărora le răspundea corul; cîntul era însoțit de dansuri. Din acești ditirambi a luat ființă tragedia (cuvîntul propriu-zis poate fi tradus prin „cîntecul țapilor" de la gr. *tragos* = țap și *ode* = cîntare). La serbările cîmpenești în cinstea lui Dionysos (Dionysiile sătești) se executau cîntece comice, care erau începute tot de solist: și acestea erau însoțite de dansuri. Din ele a luat naștere comedia.

[2] Oraș în Beoția, pe malul lacului Copais.

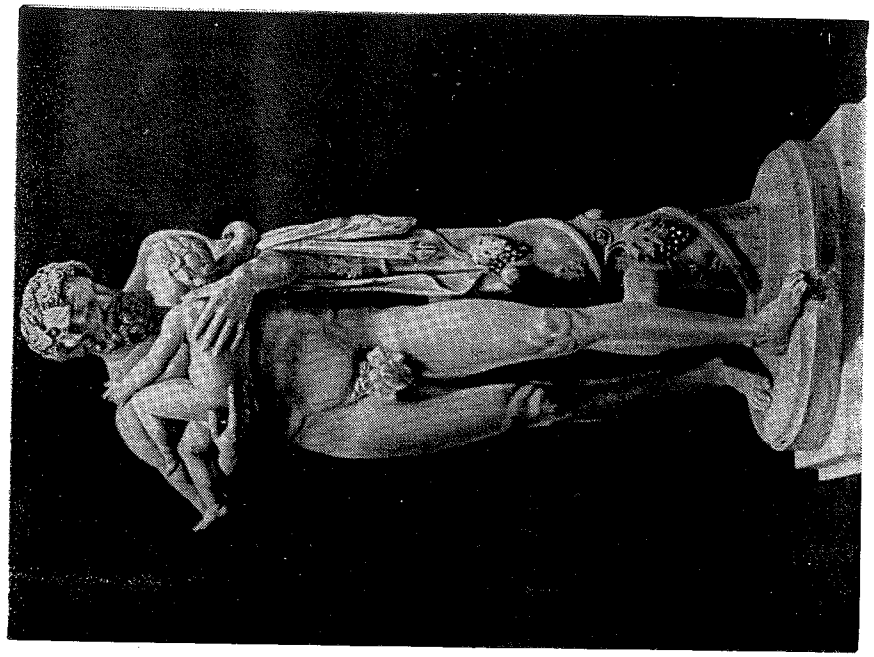

... executată de Praxiteles). Dreapta: Silen, cu micul zeu
Statuie din sec. III î.e.n.)

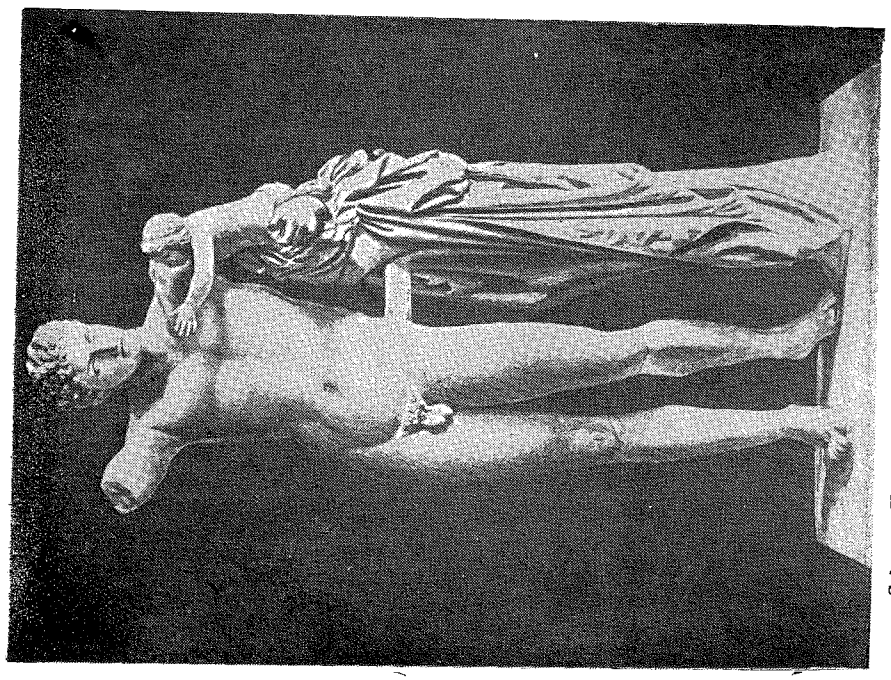

Stînga: Hermes cu Dionysos (*Statuie din sec. IV î.e.n. exec*
Dionysos în braţe (*Statuie*

Zeiţa Hera se mînie aprig pe Ino şi pe Athamas din pricină că luaseră să-l crească pe copilul Semelei, căreia ea îi purta ură, şi de aceea se hotărî să-i pedepsească. Ea îl făcu pe Athamas să înnebunească. Sub înrîurirea acestei boli, el ucise pe fiul său Learhos. Ino împreună cu celălalt fiu al ei, Melikertes, abia putură să scape de aceeaşi moarte, fugind. Athamas o urmări şi era aproape s-o prindă. În faţa ei se afla malul stîncos şi abrupt, jos marea care mugea, iar în spate — soţul ei cu mintea întunecată. Ino nu mai vedea nici o scăpare. Deznădăjduită, se aruncă de pe malul stîncos în valurile mării, împreună cu fiul ei. Nereidele îi ieşiră în întîmpinare. Ino, care-l crescuse pe Dionysos, împreună cu fiul ei, fură prefăcuţi în zeităţi ale mării şi de atunci trăiesc în adîncurile apelor.

Dionysos fu scăpat de urgia nebunului de către zeul Hermes. Acesta îl duse într-o clipă în valea Nyse şi îl încredinţă nimfelor de acolo spre a-l crească. Astfel, crescu puternic şi frumos Dionysos, zeul vinului, zeul care dăruieşte oamenilor putere şi bucurie, iar pămîntului rod. Nimfele care l-au îngrijit fură luate de Zeus în cer, ca răsplată, şi de atunci ele strălucesc în nopţile întunecoase şi senine, sub numele de Hyade[1], alături de alte îngrămădiri de stele.

Dionysos şi alaiul lui

Veselul zeu Dionysos cutreieră lumea întreagă, umblînd din ţară în ţară, însoţit de alaiul voios al menadelor şi satirilor împodobiţi cu cununi. El merge în frunte cu o cunună din viţă de vie pe cap şi în mînă cu un tirs împodobit cu iederă. În jurul lui se rotesc în dans iute, cîntînd şi chiuind, tinere menade şi sar năstruşnici satiri ameţiţi de vin, cu cozi şi picioare de ţap. În urma alaiului este purtat pe un asin bătrînul Silen, învăţătorul înţelept al lui Dionysos. El e beat turtă şi de abia se mai ţine pe asin, sprijinindu-se de un burduf cu vin. Cununa de iederă îi alunecă într-o parte pe capul pleşuv. Merge pe asin clătinîndu-se neîncetat şi zîmbind cu blîndeţe. Tinerii satiri merg pe lîngă asinul care păşeşte cu băgare de seamă, şi au grijă să-l sprijine pe bătrîn, ca să nu se răstoarne. În sunete de flaute, de naiuri şi timpane, alaiul zgomotos înaintează vesel prin munţi, prin păduri umbroase şi pe pajişti înverzite. Dionysos-Bacchus umblă vesel pe pămînt, supunînd totul puterii lui. El îi învaţă pe oameni să cultive viţa de vie şi să facă vin din ciorchinii copţi şi grei.

Licurg

Puterea lui Dionysos nu este recunoscută pretutindeni. Adeseori el are de întîmpinat şi împotriviri; destul de des se întîmplă să fie nevoit a cuceri cu forţa oraşe şi ţări. Dar cine poate lupta cu marele zeu, fiul lui Zeus? El pedepseşte aspru pe toţi cei care-i stau împotrivă, care nu vor să-l recunoască şi să i se închine ca unui zeu. Întîia dată s-a întîmplat să fie prigonit în Tracia, în timp ce se afla într-o vale umbroasă îm-

[1] *Hyadele* sînt o acumulare de stele (îngrămădire stelară sau nebuloasă) din constelaţia Orionului, una dintre cele mai luminoase constelaţii.

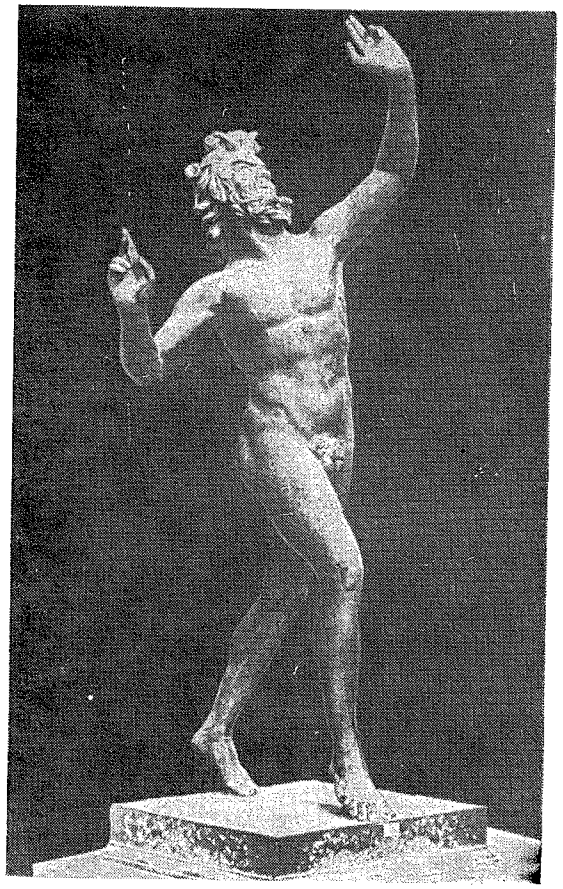

Satir dansînd (*Statuie din sec. II î.e.n. găsită la Pompei*)

preună cu însoțitoarele lui, menadele, amețit de vin, benchetuind și dănțuind vesel în sunetele muzicii și cîntecelor. Tocmai în toiul petrecerii îl atacă Licurg, cruntul rege al edonilor[1]. Menadele se împrăștiară îngrozite, aruncînd pe jos vasele sacre ale lui Dionysos; chiar și Dionysos fugi. Scăpînd de urmărirea lui Licurg, el se aruncă în mare; aici îl ascunse zeița Thetis. Tatăl lui Dionysos, Zeus, stăpînul tunetelor, pedepsi aspru pe Licurg pentru că îndrăznise să-l jignească pe tînărul zeu: îi luă vederea și îi scurtă viața.

*Fiicele lui Minyas**

Nici la Orhomenos, în Beoția, oamenii n-au vrut la început să-l recunoască pe Dionysos. Cînd un preot al lui Dionysos-Bacchus sosi la Orhomenos și chemă toate fecioarele și femeile în munți și în codri la o serbare veselă, în cinstea zeului vinului, cele trei fiice ale regelui Minyas nu se duseră la serbare; ele nu voiau să-l socoată pe Dionysos zeu. Toate celelalte femei din Orhomenos se duseră în pădurile umbroase și aduseră cinstire marelui zeu, cîntînd și dansînd. Înfășurate în iederă, cu tîrși în mîini, ele alergau prin munți chiuind asemenea menadelor și preamărind pe Dionysos. În acest timp, fiicele regelui din Orhomenos stăteau acasă, torcînd și țesînd în liniște; ele nu voiau nici măcar să audă de zeul Dionysos. Se înseră, soarele apuse, dar fiicele regelui nu încetară lucrul, grăbindu-se cu orice chip să-l isprăvească. Dar deodată li se arătă o minune. În palat răsunară timpane și flaute, firele toarse se prefăcură în viță de vie pe care atîrnau ciorchini grei. Războaiele de țesut se înveșmîntară într-un strat verde de iederă deasă. Peste tot se revărsă mireasmă de mirt și

[1] Trib trac care locuia pe malurile rîului Strymon (actualul Struma sau Karasu).
* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

de flori. Fiicele regelui priveau uimite la această minune. Deodată, în tot palatul învăluit în umbrele amurgului străluci lumina rău prevestitoare a unor făclii. Se auziră urlete de fiare sălbatice. În toate încăperile palatului apărură lei, pantere, rîși și urși. Urlînd îngrozitor, fiarele alergau prin palat cu ochii sticlind de furie. Îngrozite, fiicele regelui căutară să se ascundă în colțurile cele mai îndepărtate și întunecoase ale palatului, ca să nu mai vadă lumina făcliilor și să nu mai audă urletele fiarelor. Dar zadarnic: nu aveau unde să se ascundă. Pedeapsa zeului Dionysos nu se opri aici. Trupurile fiicelor regelui începură să se chircească, apoi se acoperiră cu păr de șoarece, în locul mîinilor le crescură aripi cu pielița subțire și se prefăcură în lilieci. De atunci, ele fug de lumina zilei și se ascund în ruine întunecoase și în peșteri. Așa le-a pedepsit Dionysos.

Dionysos, zeul vinului (*Bust din sec. II î.e.n.*)

*Pirații tirenieni**[1]

Dionysos pedepsi și pe pirații din Marea Tireniană, dar nu atît pentru că nu-l recunoșteau ca zeu, cît pentru defăimarea ce voiseră să i-o aducă, socotindu-l muritor de rînd.

Tînărul Dionysos stătea odată pe malul mării azurii. Vîntul se juca blînd cu buclele lui negre și abia mișca faldurile mantiei purpurii ce atîrna pe umerii puternici ai zeului. Departe pe mare se ivi o corabie ce se grăbea să ajungă la mal. Cînd fu destul de aproape, marinarii — care erau pirați tirenieni — îl zăriră pe malul pustiu pe tînărul nespus de frumos. Traseră iute la mal, coborîră pe uscat, îl înșfăcară pe Dionysos și îl duseră pe corabie. Tîlharii nici nu bănuiau că puseseră mîna pe

* După un imn homeric și după „Metamorfozele" lui Ovidiu.
[1] *Tirenieni* sau tirsenieni, pirați etrusci; *etruscii* — un popor care a trăit în antichitate în vestul Italiei, în Toscana de azi.

Menade, însoțitoare ale zeului Dionysos (*Desen pe un vas*)

un zeu. Ei nu mai puteau de bucurie văzînd că le picase o pradă atît de prețioasă. Erau încredințați că aveau să stoarcă mult aur vînzînd ca rob un tînăr atît de frumos. După ce urcară pe corabie, voiră să-l ferece în lanțuri grele, dar acestea căzură de pe mîinile și picioarele tînărului zeu, care stătea neclintit și-i privea pe pirați cu un zîmbet liniștit. Cînd cîrmaciul văzu că lanțurile nu se țin pe mîinile tînărului, spuse înspăimîntat tovarășilor lui:

— Nenorociți ce sîntem! Ce-am cutezat să facem? Nu cumva vrem să ferecăm în lanțuri un zeu? Priviți: chiar și corabia noastră abia îl ține! Nu-i cumva Zeus sau Apollon cel cu arcul de argint sau Poseidon cel ce cutremură pămîntul? Acesta nu pare a fi un muritor! E unul dintre zeii ce viețuiesc pe Olimpul cel luminos. Dați-i cît mai repede drumul, coborîți-l pe uscat, ca nu cumva să cheme vînturile năprasnice și să dezlănțuie o furtună înfricoșătoare.

Dar căpitanul corăbiei răspunse mînios înțeleptului cîrmaci:

— Om vrednic de dispreț! Iată, vîntul este prielnic! Corabia ne va purta repede pe valurile mării nemărginite. De tînăr ne vom îngriji mai pe urmă. Vom sosi în Egipt sau în Cipru sau în îndepărtata țară a Hiperboreilor și acolo îl vom vinde; n-are decît să-și caute acolo tînărul prieteni și frați. Nu, să nu-i dăm drumul, căci ni l-au trimis chiar zeii!

Piraților ridicară liniștiți pînzele și corabia se avîntă în larg. Deodată se petrecu o minune: pe corabie se prelingea vin parfumat și văzduhul întreg se umplu de miresme. Piraților încremeniră de uimire. Dar iată că pe vintrele se iviră crengi de viță de vie de care atîrnau ciorchini grei, catargul fu încolăcit cu iederă de un verde-închis și peste tot crescură poame negrăit de frumoase; furcile vîslelor fură înfășurate cu ghirlande de flori. Cînd văzură piraților toate acestea, îl rugară pe înțeleptul cîrmaci

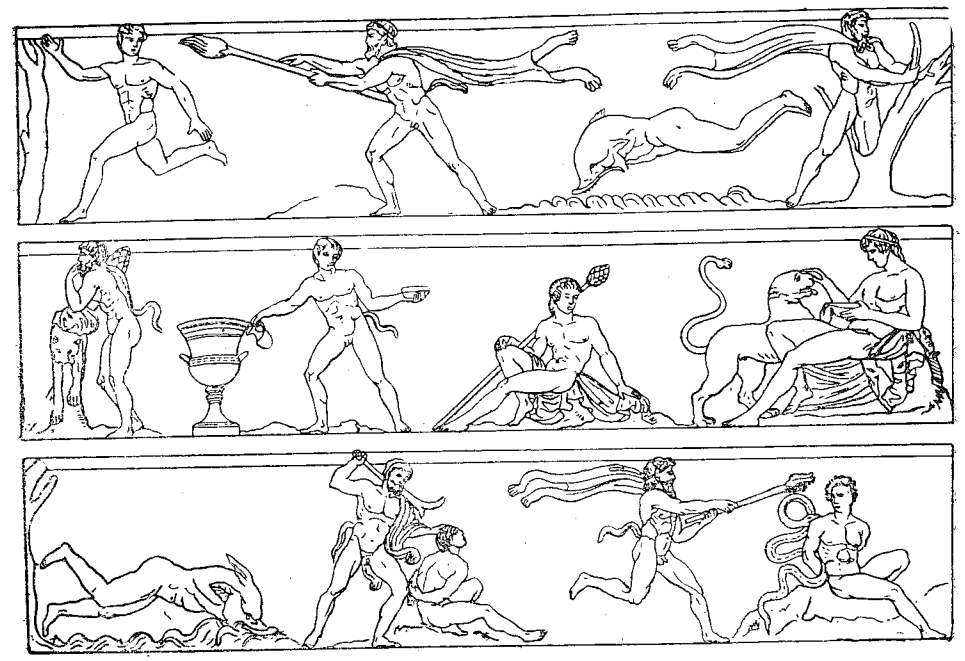

Dionysos și piraților tirenieni (*Basorelief din sec. IV î.e.n.*).

să-i ducă mai iute spre mal. Dar era prea tîrziu! Tînărul se prefăcu în leu și, cu un urlet înfricoșător, se urcă pe punte; ochii îi scînteiau de mînie. Pe puntea corăbiei apăru și o ursoaică mițoasă; fiara deschise un bot uriaș, înfiorător. Îngroziți, piraților se repeziră la cîrmă și se îmbulziră în jurul cîrmaciului. Leul se repezi cu un salt uriaș asupra căpitanului și îl sfîșie. Piraților, văzînd că nu mai au nici o scăpare, se aruncară unul cîte unul în valuri, iar Dionysos îi prefăcu în delfini. Pe cîrmaci însă Dionysos îl iertă. Își luă înfățișarea de mai-nainte și, zîmbind cu bunăvoință, îi spuse:

— Nu-ți fie teamă! Pe tine te-am îndrăgit. Eu sînt Dionysos, fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor, și al Semelei, fiica lui Cadmos!

Icarios

Dionysos răsplătește pe oamenii care i se închină ca unui zeu. Așa îl răsplăti el în Atica pe Icarios, care îl găzduise cu multă omenie. Drept răsplată, îi dărui o viță de vie și Icarios fu cel dintîi care sădi vie în Atica. Dar el avu o soartă tristă.

Odată, el dădu vin unor păstori, iar aceștia, neștiind ce este beția, crezură că Icarios i-a otrăvit. De aceea îl uciseră, iar trupul i-l îngropară în munți. Erigone, fiica lui Icarios, își căută multă vreme tatăl. În cele

din urmă, ajutată de cîinele ei Maira, îi găsi mormîntul. Deznădăjduită, nefericita Erigone se spînzură de copacul sub care era îngropat trupul tatălui ei. Dionysos luă în cer pe Icarios, pe Erigone și pe cîinele acesteia, Maira. De atunci, ei luminează pe cer în nopțile senine și sînt cunoscuți sub numele de constelația Ciobanului, Fecioarei și Cîinelui.

*Midas**

Dionysos cel vesel rătăcea odată printre stîncile împădurite ale muntelui Tmolos din Frigia[1], însoțit de ceata gălăgioasă a menadelor și satirilor. Numai Silen lipsea din suita lui Dionysos. Fiind tare amețit, el rămăsese în urmă și, împleticindu-se la fiecare pas, de-abia se tîra pe cîmpiile frigiene. Țăranii dădură peste el, îl legară cu ghirlande de flori și-l duseră înaintea regelui Midas. Regele îl recunoscu îndată pe învățătorul lui Dionysos și îl primi cu mare cinste la palat, unde îl ținu în ospețe bogate timp de nouă zile. În ziua a zecea, Midas îl duse el însuși la zeul Dionysos. Acesta se bucură văzîndu-l, iar lui Midas îi spuse să-i ceară orice dorește, vrînd să-l răsplătească pentru cinstirea arătată învățătorului lui. Atunci Midas zise:

— O, mărite zeu Dionysos, poruncește ca tot ce voi atinge să se prefacă în aur curat și strălucitor!

Dionysos îi împlini vrerea; îi păru însă rău că Midas nu-și alesese un dar mai bun.

Midas plecă, bucurîndu-se nespus. El rupse mai întîi o ramură verde de stejar: aceasta se prefăcu toată în aur. Pe cîmp adună cîteva fire de paie: și acestea se prefăcură în aur, ca și boabele din spicele lor. Apoi rupse un măr: acesta se prefăcu și el în măr de aur, de parcă ar fi fost din grădinile Hesperidelor. Tot ce atingea Midas se prefăcea în aur. Cînd își spăla mîinile, apa se scurgea de pe ele în stropi de aur. Midas nu mai putea de bucurie. Ajunse la palat. Slugile îi pregătiră un ospăț bogat și fericitul Midas se așeză la masă. Abia atunci își dădu seama cît de groaznic este darul pe care i-l ceruse lui Dionysos. Cea mai mică atingere a lui prefăcea totul în aur. De aur se făceau în gura lui și pîinea, și mîncările toate, chiar și vinul. Atunci înțelese că avea să moară de foame. Ridică brațele spre cer și strigă:

— Îndurare, îndurare, Dionysos! Îți cer iertare! Ai milă de mine! Ia-ți darul înapoi!

Dionysos apăru și-i zise:

— Du-te la izvoarele rîului Pactolos[2] și spală-ți în apele lui darul de pe trup, împreună cu păcatul ce ai făcut.

Ascultînd de porunca lui Dionysos, Midas se duse la izvoarele rîului și se cufundă în apele lui limpezi. Acestea prinseră a sclipi ca aurul și spălară de pe trupul lui Midas darul căpătat de la Dionysos. De atunci, Pactolos este un rîu aurifer.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Țară în nord-vestul Asiei Mici.

[2] Rîu în Lydia, care se varsă în Hermos.

PAN[1]

În alaiul lui Dionysos putea fi văzut deseori și zeul Pan. Cînd s-a născut marele Pan, mama sa, nimfa Dryope, privindu-și pruncul, se îngrozi și o luă la fugă. Zeul Pan se născuse cu picioare și coarne de țap și cu o barbă lungă. Dar Hermes, tatăl lui, se bucură și îl duse în brațe pe Olimpul cel luminos, ca să-l arate zeilor. Toți zeii se veseliră la nașterea lui Pan, și rîdeau cu hohote uitîndu-se la el.

Zeul Pan nu rămase să viețuiască în mijlocul zeilor din Olimp, ci plecă prin codrii umbroși și prin munți. Cîntînd din nai, el paște acolo turmele. E destul să audă nimfele minunatele sunete ale naiului lui Pan, ca să alerge toate în jurul lui și să încingă o horă veselă pe valea pînă atunci singuratică și plină de verdeață, iar el cîntă, cîntă mereu. Și lui Pan îi place mult să se prindă cu nimfele în joc. Cînd Pan e vesel, o zarvă voioasă răsună în pădurile de pe povîrnișu-

[1] Zeul *Pan*, deși este unul dintre cei mai vechi zei ai Greciei, n-a avut o importanță prea mare în epoca homerică și mai tîrziu, pînă în secolul II î.e.n. Faptul că era înfățișat jumătate om și jumătate țap (rămășiță a totemismului), arată vechimea acestui zeu. La început, Pan a fost zeul codrilor, zeul păstorilor, ocrotitorul turmelor. Nici în Arcadia și nici în Argos, unde Pan era venerat mai mult, el nu era inclus printre zeii din Olimp. Cu timpul însă zeul Pan își pierde caracterul inițial și devine zeul ocrotitor al naturii întregi.

Pan, zeul ocrotitor al turmelor și păstorilor. Ține în mînă un nai (*Statuie din sec. I î.e.n.*)

rile munților. Nimfele și satirii se zbenguiesc împreună cu gălăgiosul Pan, cel cu picioarele de țap. Cînd începe însă căldura dogoritoare a amiezii, Pan se retrage în desișul codrului sau în vreo peșteră răcoroasă, și se odihnește. Mare este primejdia dacă cineva îi tulbură atunci liniștea. Pan e iute la mînie și e în stare să trimită oamenilor visuri grele și apăsătoare sau să li se arate cînd nici cu gîndul nu gîndesc și să-i sperie cumplit. Mai este în stare a trimite și panica, o spaimă cumplită, de aleargă omul înnebunit cît îl țin picioarele prin codri, peste munți, pe margini de prăpastie, fără a-și da seama că în fiece clipă e în primejdie să piară. Odată s-a întîmplat ca Pan să stîrnească o astfel de panică într-o oaste întreagă, și au fugit toți oștenii de le scăpărau călcîiele. Pan nu trebuie întărîtat, căci dacă se mînie, e de temut. Cînd însă nu are prilej de supărare, e binevoitor și bun la suflet. El îi ajută mult pe păstori. Marele zeu Pan — veselul părtaș la dansurile neobositoarelor menade și adesea însoțitor al lui Dionysos, zeul vinului — ocrotește turmele grecilor.

Pan și Syrinx

Nici marele Pan n-a scăpat de săgețile lui Eros, cel cu aripi aurite. Pan îndrăgi o nimfă negrăit de frumoasă, pe nume Syrinx. Ea era tare mîndră și respingea dragostea oricui. Ca și pentru marea zeiță Artemis, fiica zeiței Leto, vînătoarea era pentru Syrinx îndeletnicirea preferată. De multe ori chiar era luată drept Artemis, atît de frumoasă era tînăra nimfă în veșmîntul ei scurt, cu tolba de săgeți pe umăr și cu arcul în mîini. Ele semănau amîndouă ca două picături de apă, numai că arcul nimfei era de corn și nu de aur, ca arcul marii zeițe.

Într-o bună zi, Pan o văzu pe Syrinx și voi să se apropie de ea. Zărindu-l, nimfa o rupse îngrozită la fugă. Pan alerga în urma ei străduindu-se s-o ajungă. Dar drumul îi fu tăiat de un rîu. Încotro să fugă nimfa? Își întinse mîinile spre unde și începu să-l roage pe zeul rîului s-o scape. Zeul îi ascultă ruga și o prefăcu în trestie. Apropiindu-se, Pan voi s-o îmbrățișeze, dar strînse în brațe doar o trestie mlădioasă care fremăta molcom. Pan stătu țintuit locului, oftînd de jale, și i se păru că în freamătul gingaș al trestiei aude glasul nimfei care plecase pentru totdeauna. Pan își tăie cîteva fire de trestie și, lipind cu ceară bucățile de diferite lungimi, își făcu un nai ce scotea sunete dulci. În amintirea nimfei, Pan numi naiul său syrinx. De atunci marelui Pan îi place să cînte din syrinx în singurătatea codrilor, iar munții dimprejur răsună de cîntări gingașe.

Întrecerea lui Pan cu Apollon

Pan era mîndru de felul cum cînta din nai. Odată îl chemă la întrecere chiar pe Apollon. Întrecerea a avut loc pe muntele Tmolos. Arbitru fu zeul acelui munte. Apollon veni la întrecere într-o mantie de purpură, cu kithara de aur în mîini și cununa de laur pe cap. Pan începu

să cînte primul. Sunete simple porniră din naiul lui ciobănesc, risipindu-se gingașe pe povîrnișurile muntelui Tmolos. Zeul Pan își sfîrși cîntul. Iar cînd ecourile cîntecului lui încetară, Apollon lovi coardele de aur ale kitharei din care se revărsară sunetele înălțătoare ale unei muzici zeiești. Toți cei din jur ascultau cuprinși de vrajă cîntecul lui Apollon. Coardele de aur ale kitharei sunau solemn, întreaga fire se cufundă într-o tăcere adîncă, în mijlocul căreia se revărsa în valuri nestăvilite o melodie de o zeiască frumusețe. Apollon isprăvi; se stinseră ultimele sunete ale kitharei lui. Zeul muntelui Tmolos îl proclamă învingător pe Apollon. Toți îl slăviră pe marele zeu kithared. Singur Midas nu se arăta încîntat de cîntecul lui, ci lăuda cîntarea simplă a lui Pan. Mîniat, Apollon îl prinse pe rege și-l trase de urechi. De atunci, Midas rămase cu urechi de măgar, pe care căută să și le ascundă sub un turban mare. Pan biruit de Apollon, se afundă trist și mai adînc în desișul codrilor; acolo răsună adesea sunetele gingașe și pline de tristețe ale naiului, pe care tinerele nimfe le ascultă cu drag.

EROII

CELE CINCI VÎRSTE* [1]

Zeii fără de moarte ce vieţuiau pe Olimpul plin de lumină i-au creat fericiţi pe cei dintîi oameni: aceasta era vîrsta de aur. În cer domnea pe atunci zeul Cronos. Oamenii trăiau întocmai ca zeii, fără a cunoaşte nici grijile, nici munca, nici tristeţea. Ei nu cunoşteau nici bătrîneţea neputincioasă; picioarele şi braţele lor rămîneau totdeauna vînjoase. O desfătare neîntreruptă le era viaţa. Moartea, care venea după un lung şirag de ani, era ca un somn dulce şi liniştit. Cît trăiau, aveau de toate din belşug. Pămîntul le dădea roade bogate, fără ca ei să muncească pentru cultivarea ogoarelor şi grădinilor. Turmele lor numeroase păşteau liniştite pe izlazuri cu iarbă grasă. Oamenii vîrstei de aur duceau o viaţă senină. Înşişi zeii veneau să se sfătuiască cu ei. Dar vîrsta de aur luă sfîrşit şi nu mai rămase în viaţă nici un om din acel veac. După moarte, oamenii vîrstei de aur s-au prefăcut în genii, ocrotitori ai generaţiilor următoare. Învăluiţi în ceaţă, ei colindă tot pămîntul, apărînd dreptatea şi pedepsind răul. Aceasta este răsplata pe care le-a dat-o Zeus după moarte.

Oamenii din a doua seminţie, care au trăit în vîrsta a doua, vîrsta de argint, n-au mai fost aşa de fericiţi ca cei dinaintea lor. Ei nu semănau nici ca putere, nici ca înţelepciune cu oamenii vîrstei de aur. O sută de ani creşteau ca fiinţe necugetate în casele mamelor lor şi abia cînd ajungeau la vremea bărbăţiei le părăseau. Scurtă le era viaţa în vîrsta bărbăţiei şi fiind lipsiţi de înţelepciune, oamenii vîrstei de argint cunoşteau multă durere şi amărăciune. Ei nu ştiau ce este supunerea. Nu ascultau de zeii fără de moarte, nici jertfe nu voiau să le aducă. Zeus, marele fiu al lui Cronos, nimici neamul acesta de pămînteni. Pricina mîniei lui fu nesupunerea acelor oameni faţă de zeii din Olimp. De aceea îi trimise în împărăţia de beznă de sub pămînt, unde nu au parte nici de bucurie, nici de întristare. Oamenii de astăzi îi cinstesc şi pe ei.

Zeus, părintele oamenilor, făuri seminţia a treia şi vîrsta a treia, numită vîrsta de aramă, care nu se aseamănă cu cea de argint. Zeus făcu oameni din coada unei lănci, şi ei erau de temut şi puternici. Oamenii vîrstei de aramă îndrăgiră trufia şi războiul, care aduce numai vaiete. Nu lucrau pămîntul şi nici nu mîncau roadele pe care le dau livezile şi ogoarele. Zeus îi făcu de statură uriaşă şi îi înzestră cu o putere de neînfrînt. Inima lor era neîmblînzită şi braţele lor erau de neînvins. Armele şi le făureau din aramă, din aramă le erau şi casele şi tot cu unelte de aramă munceau. Pe vremea aceea, fierul cel negru încă nu era cunoscut. Oamenii veacului de aramă se nimiceau unii pe alţii. Şi ei trecură destul de curînd în împărăţia de beznă a înfricoşătorului Hades. Oricît erau de puternici, moartea întunecată tot îi răpi, şi astfel trebuiră să se despartă şi ei de lumina vie a soarelui.

Îndată ce neamul acesta ajunse în împărăţia umbrelor, marele Zeus zămisli pe pămîntul ce-i hrăneşte pe toţi vîrsta a patra şi o nouă seminţie de oameni, mai nobili, mai drepţi şi de o seamă cu zeii: acesta fu neamul de eroi, semizei. Dar şi aceştia pieriră în războaie nedrepte şi sîngeroase. Unii îşi găsiră sfîrşitul în faţa celor şapte porţi ale Tebei, în ţara lui Cadmos, luptînd pentru moştenirea pe care o urmărea Edip. Alţii căzură lîngă Troia, unde se duseseră după frumoasa Elena, străbătînd cu corăbiile marea cea largă. După ce moartea îi răpi pe toţi, Zeus, stăpînul tunetelor, îi aşeză la marginea pămîntului, departe de oamenii vii. Eroii semizei duc o viaţă fără întristare pe insulele fericiţilor lîngă zbuciumatele ape ale lui Okeanos. Acolo pămîntul mănos le dă de trei ori pe an roade dulci ca mierea.

Cea din urmă e vîrsta a cincea şi seminţia omenească a vîrstei de fier. Aceasta mai dăinuie şi azi pe pămînt. Zi şi noapte, fără de încetare, pe oameni îi macină necazurile şi munca istovitoare. Zeii trimit oamenilor griji mari. E drept, printre rele zeii presară şi binele, dar răul este mai mare şi domneşte peste tot. Copiii nu-şi cinstesc părinţii; prietenii sînt necredincioşi unul faţă de altul; drumeţul nu găseşte găzduire şi nu există iubire între fraţi. Oamenii nu-şi ţin jurămintele, nu preţuiesc adevărul şi binele. Îşi nimicesc unii altora oraşele. Pretutindeni domneşte asuprirea. Doar pe trufie şi putere se pune preţ. Zeiţele Aidos şi Nemesis[1] i-au

---

* După poemul lui Hesiod „Munci şi zile".

[1] Poetul *Hesiod* expune în poemul său concepţia grecilor din acel timp despre originea omului şi succesiunea epocilor. În vechime, toate erau mai bune, dar viaţa pe pămînt se înrăutăţea neîncetat şi cel mai rău s-a trăit în timpul său, ne spune Hesiod. Această concepţie este explicabilă pentru Hesiod, exponentul ţărănimii, al micilor proprietari de pământ. Pe timpul lui, diferenţierea în clase se adîncea tot mai mult, exploatarea oamenilor săraci de către bogătaşi se intensifica şi de aceea ţărănimea săracă trăia într-adevăr rău sub jugul marilor proprietari de pământ. Firește că nici după moartea lui Hesiod viaţa sărăcimii din Grecia nu s-a îmbunătăţit, săracii fiind exploataţi mai departe de cei bogaţi.

[1] *Aidos*, respectul personificat ca zeiţă; *Nemesis*, indignarea faţă de oamenii nedrepţi, de asemenea personificată — *N. T.*

părăsit pe oameni. În veșmintele lor dalbe ele au zburat pe înaltul Olimp, la zeii cei fără de moarte, iar oamenilor le-au rămas numai necazurile grele și nu au ocrotire împotriva răului.

DEUCALION ȘI PYRRHA (POTOPUL)[1]

Oamenii vîrstei de aramă au săvîrșit multe fărădelegi. Trufași și lipsiți de respect, ei nu se supuneau zeilor din Olimp. Zeus, detunătorul se mînie pe ei; cel mai rău îl supără însă pe Zeus regele Lycaon al Lycosurei, din Arcadia[2]. Într-o bună zi, luînd înfățișarea unui muritor de rînd, Zeus se duse la Lycosura. Pentru ca locuitorii să știe că el este zeu, le făcu un semn și cu toții căzură cu fața la pămînt înaintea lui, dîndu-i cinstirea cuvenită zeilor. Numai Lycaon nu voi să i se supună și luă în derîdere pe toți cei ce se închinau lui Zeus. Lycaon se hotărî să încerce dacă Zeus este într-adevăr zeu. El ucise un ostatic ce se afla în palatul lui, o parte din trupul acestuia o fierse, alta o fripse și carnea o oferi pentru ospăț marelui stăpîn al tunetelor. Zeus se făcu foc de mînie și, cu o lovitură de trăsnet nimici palatul lui Lycaon, iar pe el îl prefăcu într-un lup setos de sînge.

Oamenii deveneau tot mai necredincioși și atunci atotputernicul Zeus, cel care mînă norii, hotărî să nimicească toată seminția omenească. El hotărî să abată asupra pămîntului o ploaie atît de puternică, încît totul să fie înghițit de apă. Porunci vînturilor să nu mai bată. Doar Notos — vîntul umed de miazăzi — rămase să gonească pe cer norii negri de ploaie. Potop de apă se revărsă asupra pămîntului. Apa mărilor și a rîurilor se ridica mereu mai sus, înecînd totul. Orașe întregi, cu zidurile, cu casele și templele lor, pieriră sub apă. De la o vreme nu se mai văzură nici turnurile care se înălțau sus pe zidurile cetăților. Cu încetul, apa acoperi totul: și colinele împădurite, și munții înalți. Grecia întreagă dispăru sub valurile înspumate ale mării. Numai Parnasul cel cu două piscuri ieșea din valuri. Acolo unde odinioară plugarul își lucra ogorul și unde înverzeau viile bogate în struguri copți, acum înotau peștii, iar în codrii acoperiți de apă, zburdau turme întregi de delfini.

Astfel pieri neamul omenesc din vîrsta de aramă. Scăpară numai doi oameni: Deucalion, fiul lui Prometeu, și Pyrrha, soția lui. Urmînd sfatul tatălui său, Deucalion făcu o ladă mare, în care puse merinde și intră în ea împreună cu soția sa. Nouă zile și nouă nopți fu purtată lada lui Deucalion pe valurile mării care acoperise toată întinderea uscatului. În cele din urmă, valurile îl împinseră spre culmea cu două piscuri a Parnasului. Ploaia dezlănțuită de Zeus se potoli. Deucalion și Pyrrha ieșiră din ladă și aduseră jertfă de mulțumire lui Zeus, care le ocrotise viața în timpul

[1] În acest mit se povestește despre potop și despre felul cum *Deucalion* și *Pyrrha* s-au salvat într-o ladă mare. Mitul despre potop a existat și în vechiul Babilon: este vorba de mitul despre *Pirnapishtim*, sau *Utnapishtim*, împrumutat și de vechii evrei. La aceștia există mitul biblic despre potop și despre *Noe*.

[2] Regiune în centrul Peloponesului.

cît plutiseră pe valurile furtunoase. Apa se retrase și de sub valuri se ivi din nou pămîntul, fără viață, ca un pustiu.

Atunci atotputernicul Zeus trimise la Deucalion pe Hermes, vestitorul zeilor. Acesta porni în goană pe deasupra pămîntului pustiit, se duse la Deucalion și-i zise:

— Cunoscînd purtarea ta smerită, Zeus, părintele zeilor și al oamenilor, îți poruncește să-ți alegi răsplată; arată care-ți este vrerea și fiul lui Cronos ți-o va împlini.

Deucalion îi răspunse lui Hermes:

— O, mare Hermes, o singură rugă am de înălțat lui Zeus: să umple din nou pămîntul cu oameni!

Hermes, cel iute zbură înapoi în Olimpul luminos și-i împărtăși lui Zeus ruga lui Deucalion. Marele Zeus porunci lui Deucalion și Pyrrhei să adune pietre și să le zvîrle peste cap, fără să se uite înapoi. Deucalion împlini porunca puternicului stăpîn al tunetelor și pietrele pe care le zvîrli el se prefăcură în bărbați, iar cele zvîrlite de Pyrrha, soția lui, se prefăcură în femei. Așa apăru omenirea din nou pe pămînt, după potop, Pe pămînt se ivi un nou neam de oameni, oameni făcuți din piatră.

PROMETEU*[1]

Un ținut sălbatic, pustiu, tocmai la marginea pămîntului, în țara sciților. Stînci mohorîte își înalță pînă dincolo de nori vîrfurile ascuțite. În jur, nici fir de iarbă. Totul este pustiu și sumbru. Pretutindeni se ridică grămezi întunecate de bolovani, rupți din stînci. Marea spumegă și urlă, izbindu-și valurile de poalele stîncilor, iar stropii sărați zboară în înălțimi. Spuma mării acoperă pietrele de lîngă țărm. Dincolo de stînci se zăresc în depărtare vîrfurile înzăpezite ale munților Caucaz, învăluiți într-o pînză subțire de ceață. Treptat, zarea este acoperită de nori negri care ascund piscurile. Norii se ridică mereu tot mai sus pe cer și ascund soarele. Atunci totul se întunecă și mai mult în acest ținut plin de întristare și pustietate, unde niciodată nu calcă picior de om. Aici, la margine de pămînt, îl duseră ferecat pe Prometeu slugile nebiruite ale lui Zeus, stăpînul tunetelor, numite Forța și Puterea, spre a-l înlănțui pe veci de vîr-

* Mitul despre înlănțuirea lui Prometeu de stîncă la porunca lui Zeus este redat după tragedia lui Eshil „Prometeu înlănțuit".

[1] *Eshil* povestește cum Zeus, care cîrmuia lumea ca un tiran plin de cruzime, îl pedepsește pe titanul *Prometeu*, care se răzvrătise împotriva lui. În pofida voinței lui Zeus, puternicul titan a răpit de pe Olimp focul și l-a dăruit oamenilor; el le-a mai dat tot felul de cunoștințe, i-a învățat plugăria, meseriile, construcția de corăbii, apoi scrisul și cititul; prin aceasta, Prometeu a făcut viața oamenilor mai fericită și a zdruncinat puterea lui Zeus și a ajutoarelor lui — zeii din Olimp. Dar vina cea mare a lui Prometeu a fost că n-a vrut să dezvăluie lui Zeus o taină: cu cine avea să aibă Zeus un fiu, care va fi mai puternic decît el și-l va răsturna de pe tron. În legătură cu cuvintele lui Prometeu: „La drept vorbind, eu pe toți zeii îi urăsc" și cu răspunsul pe care acesta i-l dă lui Hermes: „Ia aminte, ... nu-mi schimb eu chinurile pe o viață de rob. Mai bine înlănțuit de stîncă, decît slugă credincioasă a tiranului Zeus", Marx a spus: „Prometeu este cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic" (K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. I, ed. rusă, p. 26).

ful unei stînci. Trupurile lor uriașe parcă sînt cioplite din granit, inimile lor nu cunosc îndurarea, în ochii lor n-a licărit niciodată mila și chipurile lor sînt aspre ca stîncile din jur. Plin de obidă, cu capul plecat, în urma lor pășește zeul Hefaistos, cu ciocanul său greu în mîini. El are de îndeplinit o faptă cumplită: trebuie să ferece cu propriile lui mîini pe prietenul său Prometeu. Soarta prietenului îl îndurerează adînc, dar nu cutează să nu împlinească porunca tatălui său Zeus, stăpînul tunetelor. El știe bine cît de neîndurător pedepsește Zeus nesupunerea.

Forța și Puterea îl urcă pe Prometeu în vîrful stîncii și-l zoresc pe Hefaistos să-și înceapă de îndată lucrul. Vorbele lor aspre îl fac pe Hefaistos să fie și mai îndurerat de soarta lui Prometeu. El ia în silă ciocanu-i uriaș și numai nevoia îl face să se supună. Dar Forța îl zorește mereu:

— Haide, repede, pune mîna pe cătușe! Înlănțuie-l pe Prometeu de-a pururi de stîncă, țintuindu-l cu putere. Zadarnică-ți este durerea, căci jelești pe un vrăjmaș al lui Zeus.

Forța îi spuse lui Hefaistos că îl pîndește mînia lui Zeus dacă nu-l înlănțuie pe Prometeu în așa fel încît nimeni și nimic să nu-l poată scăpa. Atunci Hefaistos legă de stîncă brațele și picioarele lui Prometeu cu lanțuri care în veci nu se frîng. Cît de mult își urăște el acum meșteșugul, din a cărui pricină este silit să-și înlănțuie prietenul pentru chinuri îndelungate! Slugile neînduplecate ale lui Zeus îl urmăresc tot timpul cum lucrează.

— Bate mai vîrtos cu ciocanul! Strînge mai tare cătușele! Să nu îndrăznești a le slăbi! Prometeu este viclean și se pricepe să scape din primejdiile cele mai mari — zice Forța. Înlănțuie-l cît mai tare, ca să se învețe minte să-l mai înșele pe Zeus.

— Ce bine ți se potrivesc nemiloasele vorbe cu întreaga-ți înfățișare hîdă! strigă Hefaistos, apucîndu-se de lucru.

Stînca se cutremură sub loviturile grele de ciocan și de la un capăt la altul al pămîntului răsună bubuitul loviturilor puternice. În cele din urmă, Prometeu fu înlănțuit. Dar nu s-a isprăvit totul: el mai trebuia țintuit și cu trupul de stîncă, înfigîndu-i-se în piept un piron ce nu poate fi frînt. Hefaistos șovăie:

— O, Prometeu! exclamă el. Mare mi-i durerea, văzînd chinurile tale!

— Văd că iar te codești! — îi spune Forța cu mînie lui Hefaistos. Încetează și nu te mai tîngui pentru un dușman al lui Zeus! Ia aminte, să nu cumva să ai prilejul să te jelești pe tine însuți!

În sfîrșit, se isprăvi totul. Se făcuse așa cum orînduise Zeus: titanul fu înlănțuit, iar pieptul lui străpuns de un piron de oțel. Batjocorindu-l, Forța îi zise lui Prometeu:

— Ei bine, aici poți să fii trufaș cît vrei și să-ți păstrezi mîndria mai departe! Poftește acum de mai trimite muritorilor darurile zeilor, pe care tu le-ai furat! Să vedem dacă muritorii tăi sînt în stare să te ajute. Va trebui să te gîndești cum să scapi singur din cătușele acestea.

Dar Prometeu tace, mîndru. Tot timpul cît Hefaistos îl ferecase de stîncă, nu scosese nici o vorbă, nici un suspin nu-i ieși din piept, nu-și trădă prin nimic suferința.

Slugile lui Zeus, Forța și Puterea, porniră la drum, iar cu ele plecă și îndureratul Hefaistos. Prometeu rămase singur; doar marea și norii negri puteau să-l mai audă. Abia atunci țîșni un suspin greu din pieptul străpuns al puternicului titan, abia atunci începu el să se plîngă de soarta-i amară și slobozi un strigăt. Tînguirile-i exprimau o suferință și o durere de nezugrăvit prin cuvinte:

— O! tu, Ether[1] divin, și voi vînturi iute-zburătoare, voi, izvoare ale rîurilor, și tu murmur neadormit al valurilor mării, tu, pămîntule, mamă a tot ce este viu și tu, soare, care le vezi pe toate și înconjuri întreg pămîntul, — vă chem ca martori pe voi toți! Luați aminte la suferințele ce încerc. Vedeți rușinea pe care trebuie s-o îndur ani nenumărați! Vai și amar mie! Gemea-voi de chinuri neîncetat, mereu, multe și multe veacuri? Fi-voi în stare să pun capăt suferințelor? Dar ce spun eu? Știam doar prea bine ce avea să se întîmple! Chinurile acestea nu m-au lovit din senin. Știam că vrerile îngrozitorului destin sînt de neînlăturat. Trebuie să îndur aceste chinuri! Dar pentru ce? Pentru că le-am făcut muritorilor daruri mari, trebuie să îndur atît de cumplit fără nici o putință de a scăpa de suferințele acestea? Vai și amar de mine!

Dar iată că se auzi un zgomot ușor ca un fîlfîit de aripi; parcă zborul unor vietăți ușoare puse văzduhul în mișcare. Erau Okeanidele care mînate de adierea lină a vîntului, veneau într-un car dinspre malurile îndepărtate ale încărunțitului Okeanos, dintr-o peșteră răcoroasă. Ele auziseră bătăile ciocanului lui Hefaistos și vaietele lui Prometeu. Lacrimile împăienjeniră ochii negrăit de frumoși ai Okeanidelor cînd îl văzură pe titanul cel puternic înlănțuit de stîncă. El era rudă cu Okeanidele. Tatăl său, Iapetos, era frate cu Okeanos, tatăl Okeanidelor, iar soția lui Prometeu, Hesione, era sora lor. Okeanidele înconjurară stînca. Soarta lui Prometeu le pricinuiește multă durere. Dar blestemele pe care le aruncă el lui Zeus și tuturor zeilor din Olimp, le îngrozesc. Se tem ca nu cumva Zeus să facă și mai crunte suferințele titanului. Neștiind pricina care-i adusese o osîndă atît de aspră, Okeanidele, părtașe la durerea lui, îl rugară pe Prometeu să le spună de ce îl pedepsise Zeus, cu ce îl mîniase titanul.

Prometeu le povesti cum l-a ajutat pe Zeus în lupta cu titanii, cum a înduplecat-o apoi pe Themis, mama lui, și pe Geea, marea zeiță a pămîntului, să treacă de partea lui Zeus. Zeus i-a învins pe titani și, sfătuit de Prometeu, îi zvîrli în adîncurile îngrozitorului Tartar. Îndată ce Zeus puse stăpînire asupra lumii, el împărți puterea cu zeii cei noi din Olimp, dar pe titanii care-i dăduseră ajutor Zeus nu-i făcu părtași la stăpînire. Zeus îi urăște pe titani, se teme de puterea lor înfricoșătoare. El nu avea încredere nici în Prometeu și-l ura. Ura lui se înteți și mai mult cînd Prometeu luă apărarea nefericiților muritori care trăiau încă de pe vremea cînd Cronos cîrmuia lumea și pe care Zeus vroia să-i nimicească. Dar lui Prometeu îi era milă de oamenii aceia lipsiți încă de minte; el nu vroia ca ei să ajungă nefericiți în împărăția de beznă a lui Hades. Prometeu le insuflă nădejdea, pe care oamenii nu o cunoșteau, și fură pentru

[1] *Ether* (gr. *aither*), cerul fără nori, cerul senin. — *N. T.*

ei focul sacru, cu toate că știa ce pedeapsă îl așteaptă. Teama de osîndă groaznică nu stăvili dorința titanului mîndru și puternic de a veni în ajutorul oamenilor. Nici prevenirile marii zeițe Themis, mama-i profetă, nu-l putură opri.

Okeanidele ascultau cu înfrigurare povestea lui Prometeu. Dar iată că apare lîngă stîncă și bătrînul profet Okeanos, venit în goana mare într-un car întraripat. El încearcă să-l înduplece pe Prometeu să se supună puterii lui Zeus. Doar știe și el că e de prisos să lupți cu cel care l-a biruit pe înspăimîntătorul Python. Lui Okeanos îi este milă de Prometeu, suferă și el văzînd chinurile pe care le îndură acesta. Bătrînul zeu este gata să se îndrepte spre Olimpul luminos, pentru a-i cere lui Zeus să-l ierte pe titan, deși știe că prin aceasta are să-și atragă mînia stăpînului tunetelor. El este încredințat că un cuvînt de apărare rostit cu înțelepciune potolește adesea mînia. Zadarnice sînt însă toate rugămințile lui Okeanos, căci Prometeu îi răspunde plin de mîndrie:

— Nu, mai bine păzește-te tu de primejdii. Mi-e teamă că, luînd parte la durerea mea, îți vei atrage asupră-ți multe necazuri. Eu trebuie să sufăr pînă la capăt tot ce mi-a trimis ursita. Iar tu, Okeanos, ferește-te să nu atragi asupra ta mînia lui Zeus cerîndu-i îndurare pentru mine.

— O, răspunse întristat Okeanos — îmi dau seama că prin aceste cuvinte mă silești să mă întorc fără să-mi fi ajuns ținta! Crede-mă însă, Prometeu, că nu m-au adus aici decît grija de soarta ta și dragostea ce-ți port.

— Ajunge! Pleacă! Du-te cît mai grabnic de aici și lasă-mă! strigă Prometeu.

Okeanos se îndepărtă cu inima frîntă de durere, în caru-i întraripat, în timp ce Prometeu continuă să povestească Okeanidelor ce a făcut el pentru oameni, cum i-a ajutat, nesocotind vrerea lui Zeus. El fură focul din vatra fierăriei pe care prietenul său Hefaistos o avea pe muntele Moshylos din Lemnos și-l dădu oamenilor. Apoi îi învață pe oameni tot felul de meșteșuguri, le dădu cunoștințe, le arătă cum să socotească, să scrie și să citească. Le arătă ce sînt metalele și-i învață cum să le scoată din măruntaiele pămîntului și să le prelucreze. Prometeu îmblînzi, spre folosul muritorilor, taurul sălbatic și-l puse la jug, pentru ca astfel oamenii să-și poată munci ogoarele, folosind puterea taurilor. Prometeu fu cel dintîi care înhămă calul la car și-l făcu să asculte de oameni. Înțeleptul titan construi cea dintîi corabie, o înzestră cu tot ce-i trebuia și desfășură deasupra-i pînzele de in, ca să-l poarte repede pe om pe întinsul fără de margini al mării. Înainte vreme oamenii nu cunoșteau leacurile, nu știau să se îngrijească de boli și erau lipsiți de apărare în fața lor, dar Prometeu le destăinui puterea leacurilor și cu acestea oamenii își alinau durerile. Într-un cuvînt, Prometeu îi învață pe oameni tot ce ușurează greutățile vieții și o fac mai fericită. Prin aceasta îl mînie pe Zeus, pentru aceasta îl pedepsise stăpînul tunetelor.

Dar Prometeu nu va suferi în veci. El știe că ursita cea rea îl pîndește și pe puternicul stăpîn al tunetelor. El nu-și va putea ocoli ursita! Prometeu știe că domnia lui Zeus nu este veșnică și că într-o bună zi el va fi alungat de pe tronul său din înaltul Olimp. Titanul profet mai știe

și taina cea mare: cum anume ar putea Zeus să-și ocolească soarta, însă niciodată nu i-o va spune. Nu se află putere, nici amenințare, și nici chinuri pe lume care să poată smulge taina aceasta de pe buzele mîndrului Prometeu.

Prometeu își sfîrși povestirea. Okeanidele îl ascultaseră pline de uimire. Ele se minunară de marea înțelepciune și de neclintita tărie sufletească a titanului care îndrăznise să se ridice împotriva lui Zeus, stăpînul tunetelor, și se îngroziră auzind ce soartă îi prevestește Prometeu lui Zeus. Okeanidele știau că dacă aceste amenințări vor fi auzite în Olimp, stăpînul tunetelor nu se va da în lături de la nimic ca să afle taina de temut. Cu lacrimi în ochi îl priveau Okeanidele pe Prometeu și se cutremurau la gîndul că vrerile ursitei neîndurătoare nu pot fi înlăturate. În jurul stîncii se făcu o tăcere adîncă, întreruptă doar de vuietul fără sfîrșit al mării.

Deodată în depărtare răsună un vaiet de jale și de durere atît de încet, încît de-abia putea fi auzit. Iată că din nou ajunse pînă la stîncă. Tot mai aproape și tot mai tare se auzea vaietul. Gonită de un tăun uriaș trimis de Hera, nefericita Io, fiica lui Inahos, zeul rîurilor și întîiul rege al Argolidei, prefăcută în juncă alerga într-o fugă nebună, acoperită de spumă și plină toată de sînge. Istovită de atîta goană, suferind cumplit de pe urma înțepăturilor tăunului, Io se opri înaintea înlănțuitului Prometeu. Văitîndu-se, ea îi povesti tot ce îndurase și-l imploră pe titanul profet:

— O, Prometeu! Aici, la hotarul peregrinărilor mele, spune-mi, cînd vor lua sfîrșit chinurile ce mă apasă, cînd îmi voi regăsi liniștea?

— O, crede-mă Io, că e mai bine să nu știi! răspunse Prometeu. Vei mai străbate încă multe țări și multe grozăvii vei mai întîlni în pribegia ta. Drumul tău greu trece prin țara sciților, peste Caucazul cel înalt acoperit de zăpezi, prin țara amazoanelor, spre strîmtoarea Bosforului, care va fi numită astfel în cinstea ta după ce o vei trece înot. După aceea, vei rătăci multă vreme prin Asia. Vei trece pe lîngă țara în care viețuiesc Gorgonele purtătoare de moarte; în loc de păr, pe capetele lor se încolăcesc, șuierînd, șerpi. Să te ferești de ele! Să te păzești și de Grifoni[1] și de arimaspii[1] cei cu un singur ochi; ai să dai și peste ei în cale. În cele din urmă vei ajunge la munții de unde purced apele binefăcătoare ale Nilului. Abia acolo, în țara pe care o scaldă Nilul, la gurile acestui rîu, îți vei găsi în cele din urmă liniștea. Acolo Zeus îți va reda frumosu-ți chip și vei da naștere unui fiu numit Epafos. El va stăpîni peste întreg Egiptul și din el se va trage o falnică generație de eroi. Din acest neam va purcede și muritorul ce-mi va aduce descătușarea. Iată, Io, ce mi-a spus despre soarta ta mama mea, profeta Themis.

Atunci Io strigă:

— O, amar, amar mie! O, cîte suferințe mai am de îndurat din vrerea ursitei celei rele! Inima-mi se strînge de groază! Din nou nebunia mă

[1] *Grifoni* — monștri cu aripi și cap de vultur și cu trup de leu, care păzeau zăcămintele de aur din extremul nord al Asiei; *arimaspi* — popor legendar, vecin cu grifonii și care ducea lupte nesfîrșite cu aceștia.

cuprinde, din nou acul acela de foc îmi împunge trupul ce suferă cumplit, din nou îmi pierd darul de a grăi! O, amar, amar mie!

Rotindu-şi ochii nebună, Io se îndepărtă de stîncă în goană turbată. Împinsă parcă de furtună, fugea în zare, iar tăunul o urmărea bîzîind asurzitor şi înţepînd-o cu acul lui de foc. Io pieri în nori de colb, departe de văzul lui Prometeu şi al Okeanidelor. Vaietele ei ajungeau din ce în ce mai slabe pînă la stîncă şi apoi se pierdură în depărtare, întocmai ca un suspin lin de jale.

Prometeu şi Okeanidele tăceau îndurerați, cu gîndul la nefericita Io, dar iată că titanul izbucni, plin de mînie:

— Oricît m-ai tortura, Zeus, stăpîn al tunetelor, ia aminte că va sosi ziua în care ai să te prăbuşeşti şi tu în nimicnicie. Ai să-ţi pierzi domnia şi ai să fii aruncat în beznă. Se vor împlini atunci blestemele lui Cronos, tatăl tău! Nici unul dintre zei nu ştie cum să întoarcă de la tine ursita aceasta rea! Numai eu o ştiu! Iată, acum domneşti puternic pe Olimpul luminos şi arunci tunete şi trăsnete, dar ele nu-ţi vor fi de ajutor, căci sînt fără putere în faţa ursitei, pe care nimeni n-o poate înlătura. O, cînd vei fi prefăcut în pulbere, ai să afli care este deosebirea dintre putere şi robie.

Teama împăienjeni ochii Okeanidelor şi frumoasele lor chipuri păliră de groază. În cele din urmă, întinzîndu-şi spre Prometeu braţele albe ca spuma mării, ele strigară:

— Nesocotitule! Cum de nu ţi-e frică să ameninţi astfel pe Zeus, regele zeilor şi al oamenilor? O, Prometeu, el îţi va trimite chinuri şi mai grele! Îngrijeşte-te de soarta ta şi gîndeşte-te la tine!

— Sînt gata pentru orişice!

— Dar înţeleptul se înclină în faţa ursitei neînduplecate!

— N-aveţi decît să vă rugaţi lui, să-i cerşiţi îndurare! Tîrîţi-vă deci în genunchi în faţa stăpînului de temut! Mie însă ce-mi pasă de Zeus, stăpînul tunetelor? De ce să-mi fie teamă de el? Mie nu mi-e dat să mor niciodată! N-are decît să facă ce vrea! Nu mai are mult de domnit peste zei!

Abia rosti aceste cuvinte, că prin văzduh zbură cu iuţeala unei stele căzătoare Hermes, solul zeilor, şi se înfăţişă ameninţător înaintea lui Prometeu. Era trimis de Zeus să ceară titanului să-i dezvăluie taina: cine-i cel ce-i va răpi lui Zeus tronul şi cum poate să înlăture el vrerea ursitei? Hermes îl ameninţă pe Prometeu cu o osîndă îngrozitoare dacă nu se supune. Dar puternicul titan rămase neînduplecat şi-i răspunse batjocoritor lui Hermes:

— Ai fi un copilandru şi copilărească ar fi mintea ta dacă nădăjduieşti că poţi afla ceva de la mine. Ia aminte ce-ţi spun: nu-mi schimb eu chinurile pe-o viaţă de rob! Mai bine înlănţuit de stîncă, decît slugă credincioasă tiranului Zeus! Nu sînt pe lume chinuri cu care Zeus să mă poată înspăimînta şi cu care să-mi poată smulge măcar o singură vorbă. Nu, niciodată nu va afla cum poate să se ferească de ursită, niciodată nu va şti tiranul Zeus cine-i va lua din mîini puterea!

— Atunci, ascultă, Prometeu, ce te aşteaptă dacă te încumeţi să nu împlineşti porunca lui Zeus — îi răspunse Hermes titanului. Cu o lovitură de trăsnet, Zeus va prăvăli stînca aceasta cu tine cu tot în bezna întunecată. Acolo, într-o temniţă de piatră, te vei chinui amarnic veacuri în şir, lipsit de lumina soarelui. Vor trece veacuri şi Zeus te va scoate din nou la lumină, dar nu ca să te bucuri vei ieşi din beznă. În fiecare zi va veni la tine în zbor un vultur trimis de Zeus, care să-ţi sfîşie ficatul cu ghiarele şi cu ciocu-i ascuţit; ficatul va creşte mereu la loc şi suferinţele tale vor fi tot mai cumplite. Aşa vei sta spînzurat de stîncă pînă cînd altul nesilit de nimeni va primi să coboare în locul tău în împărăţia de beznă a lui Hades. Gîndeşte-te, Prometeu, dacă nu este mai cuminte să te supui lui Zeus! Doar ştii prea bine că Zeus nu ameninţă niciodată în deşert!

Mîndrul titan rămase neclintit în hotărîrea lui. Putea oare să-l înfricoşeze ceva? Deodată pămîntul se cutremură; răsună bubuitul asurzitor al tunetului şi fulgerele străluciră cu o lumină orbitoare. O vijelie neagră ca noaptea porni furioasă iar pe mare se ridicară înspumate valuri cît munţii. Stînca se clătină din temelii. În urletul furtunii, în bubuitul tunetelor şi a cutremurului, răsună strigătul înfricoşător al lui Prometeu:

— O, ce urgie a abătut asupra mea Zeus, ca să-mi strîngă inima de groază! O, Themis, mamă preacinstită, şi tu, Ether, care reverşi lumină pentru toţi! Priviţi cît de nedrept mă pedepseşte Zeus!

Şi în clipa aceea, cu un vuiet îngrozitor stînca de care era înlănţuit Prometeu se prăvăli în bezna fără de margini, în întunericul cel veşnic[1].

Trecură veacuri şi într-o zi Zeus îl aduse iarăşi pe Prometeu la lumină. Dar suferinţele nu i se sfîrşiră, dimpotrivă, se înteţiră şi mai mult. Fu iarăşi pironit de stînca aceea înaltă, ţintuit de ea şi încătuşat. Razele dogoritoare ale soarelui îi ardeau trupul, furtunile îi vîjîiau în urechi, trupu-i istovit era biciuit de ploi şi de grindină, iar iarna fulgi de zăpadă cădeau peste el şi un frig năpraznic îi înţepenea mădularele. Şi de-ar fi fost numai atît! În fiecare zi, un vultur uriaş venea în zbor pe stîncă bătînd din aripile-i puternice. El se aşeza pe pieptul lui Prometeu şi i-l sfîşia cu ghiarele ascuţite ca de oţel. Vulturul rupea în bucăţi cu ciocul ficatul titanului. Sîngele îi curgea şiroaie, înroşind stînca şi oprindu-se în cheaguri înnegrite la poalele ei; la soare, cheagurile de sînge putrezeau şi duhoarea lor nesuferită umplea tot văzduhul. Vulturul venea în fiecare dimineaţă, reluîndu-şi ospăţul sîngeros. Peste noapte, rănile lui Prometeu se închideau şi ficatul îi creştea din nou, pentru ca în ziua următoare pasărea uriaşă să aibă iarăşi cu ce să se hrănească. Ani şi veacuri de-a rîndul ţinură chinurile acestea. Titanul Prometeu era istovit, dar suferinţele nu-i frînseră firea cea mîndră.

Titanii se împăcaseră de mult cu Zeus, supunîndu-i-se, iar acesta îi scosese din bezna Tartarului. După aceea, se duseră, uriaşi şi puternici, la marginea pămîntului la stînca unde zăcea înlănţuit Prometeu. Ei se aşezară în jurul stîncii şi-l îndemnară pe Prometeu să se supună lui Zeus. Veni şi Themis, mama lui, care-l rugă să-şi domolească firea şi să nu se mai ridice împotriva stăpînului tunetelor. Ea îl imploră pe fiul său să-i fie milă de ea, căci nu mai poate îndura văzîndu-i chinurile. Chiar şi

[1] Cu aceasta, se încheie tragedia lui *Eshil* „Prometeu înlănţuit".

Heracle ucide cu o săgeată vulturul care sfîşie pieptul lui Prometeu. În stînga lui Heracle, zeiţa Athena şi zeul Hermes; în dreapta vulturului, zeiţa Demeter şi zeul Poseidon (*Pictură antică pe un vas*)

Zeus dădu uitării mînia-i din trecut. Acum regatul lui este puternic, nimic nu-l mai poate clinti, de nimic nu se mai teme. Nici nu mai cîrmuieşte ca un tiran; acum el veghează la buna rînduială a statelor, păzeşte legile şi-i ocroteşte pe oameni, împărţind dreptatea în rîndurile lor. Un singur lucru îl mai neliniştea pe stăpînul tunetelor: taina pe care o cunoştea numai Prometeu. Zeus era gata să-l ierte pe puternicul titan Prometeu, dacă-i dezvăluia taina cea de temut. Se apropie clipa cînd Prometeu are să scape de chinuri. Se născuse şi acum ajunsese la vîrsta bărbăţiei marele erou desemnat de soartă să-l descătuşeze pe titan. Dar neînduplecatul Prometeu păstrează mai departe taina, abia mai putînd să îndure chinurile, dar şi pe el puterile încep să-l părăsească.

În sfîrşit, în peregrinările sale sosi acolo, la capătul pămîntului, şi marele erou hărăzit de soartă să-l descătuşeze pe Prometeu. Eroul acesta era Heracle, cel mai puternic dintre oameni şi falnic întocmai ca un zeu. El privi îngrozit la chinurile titanului şi fu cuprins de milă. Titanul îi povesti lui Heracle soarta lui crudă şi îi proroci ce fapte eroice va mai săvîrşi. Heracle ascultă cu luare aminte tot ce-i spuse Prometeu. Dar Heracle încă nu văzuse toată grozăvia chinurilor titanului. Deodată, în depărtare se auzi bătaia unor aripi puternice: era vulturul care venea la ospăţu-i sîngeros. Uriaşul înaripat se roti în zbor deasupra lui Prometeu, gata-gata să se arunce spre pieptu-i. Dar Heracle nu-l lăsă să-l tortureze pe Prometeu. El puse mîna pe arc, scoase din tolbă o săgeată aducătoare de moarte, îl invocă pe Apollon săgetătorul, ca nu cumva să dea greş, şi slobozi săgeata. Coarda arcului zbîrnîi puternic, săgeata îşi luă zborul şi vulturul căzu străpuns în marea furtunoasă, chiar la poalele stîncii. Venise şi ceasul eliberării. De pe Olimpul cel înalt sosi în zbor Hermes şi, în cuvinte blînde, făgădui titanului că îl va elibera de îndată ce îi va dezvălui taina cum să scape Zeus de reaua lui ursită. În cele din urmă puternicul titan se învoi şi spuse:

— Stăpînul tunetelor nu trebuie s-o ia de soţie pe Thetis, zeiţa mării, deoarece zeiţele destinului, prevestitoarele Moire i-au ursit zeiţei Thetis ca, oricine îi va fi soţ, ea să nască un fiu mai puternic decît tatăl lui.

Zeii s-o dea pe Thetis de soţie eroului Peleu şi fiul lor va fi cel mai mare dintre toţi eroii muritori ai Greciei.

Astfel, Prometeu dădu în vileag marea taină. Heracle zdrobi cu ghioaga lui grea cătuşele titanului şi-i smulse din piept pironul de oţel cu care fusese ţintuit de stîncă. Titanul se ridică în picioare: era liber! Chinurile i se sfîrşiseră. Astfel se împlini profeţia că dezrobirea avea să-i fie adusă de un muritor. Titanii primiră cu strigăte de mare bucurie eliberarea lui Prometeu.

De atunci, Prometeu poartă la mînă o brăţară de fier avînd în el încrustată o piatră din stînca pe care atît amar de veacuri îndurase chinuri groaznice.

Iar în locul titanului se învoi să coboare în împărăţia subpămînteană a umbrelor celor morţi înţeleptul centaur Cheiron. Aşa scăpă centaurul de suferinţele pe care i le pricinuia o rană fără de leac pe care Heracle i-o făcuse fără să vrea.

PANDORA

După ce Prometeu răpi focul sacru şi-l aduse muritorilor, iar apoi îi învăţă artele şi meşteşugurile şi le dădu tot felul de cunoştinţe, viaţa pe pămînt deveni mai fericită. Zeus, mîniat peste măsură de faptele titanului, îl pedepsi aspru, iar oamenilor le trimise multe rele. El porunci zeului fierar Hefaistos să facă dintr-un amestec de lut şi apă o fecioară cît mai frumoasă, care să aibă putere omenească, un glas gingaş şi în ochi priviri la fel cu ale zeiţelor fără de moarte. Fiica lui Zeus, Pallas-Athena, avea să-i ţească veşminte minunate; zeiţa dragostei, Afrodita cea strălucitoare ca aurul, avea s-o înzestreze cu un farmec cuceritor, iar Hermes avea să-i dea agerime de minte şi iscusinţă.

Zeii împliniră îndată porunca lui Zeus. Hefaistos făcu din lut o fecioară neobişnuit de frumoasă. Apoi zeii îi dădură viaţă. Pallas-Athena împreună cu Charitele o îmbrăcară pe fecioară în veşminte strălucitoare ca razele soarelui şi-i puseră podoabe de aur. Horele prinseră în părul ei inelat o cunună de flori înmiresmate, iar Hermes îi strecură pe buze cuvinte mincinoase şi pline de linguşire. Zeii îi dădură atunci numele de Pandora, căci primise daruri de la ei toţi[1]. Ea fu sortită să aducă oamenilor numai nenorocire.

Cînd răul acesta fu gata pentru a fi trimis oamenilor, Zeus porunci lui Hermes s-o ducă pe Pandora la fratele lui Prometeu, numit Epimetheus, care trăia pe pămînt. Înţeleptul Prometeu prevenise de nenumărate ori pe necugetatul său frate, sfătuindu-l să nu primească daruri de la Zeus, stăpînul tunetelor. El se temea că darurile acelea aveau să aducă oamenilor nenorocire. Dar Epimetheus nu ascultă de sfaturile înţeleptului său frate. Pandora îl fermecă cu frumuseţea ei şi el o luă de soţie. Curînd după aceea Epimetheus află cîte rele adusese cu ea oamenilor.

---

[1] *Pandora* = înzestrată cu toate darurile (în greceşte, *pan* = tot, şi *doron* = dar) — *N. T.*

Epimetheus și Pandora (*Desen pe un vas*)

În casa lui Epimetheus se afla un vas mare, acoperit cu un capac greu; nimeni nu știa ce este în vasul acela și nimeni nu cuteza să-l descopere, toți știind că acesta ar aduce nenorociri. Pandora însă, care voia să știe totul, ridică pe furiș capacul și cît ai clipi năvăliră pe pămînt toate nenorocirile, care odinioară fuseseră ascunse în vasul acela. Singură Speranța rămase pe fundul vasului uriaș. Capacul căzu iarăși greu și Speranța nu mai părăsi casa lui Epimetheus, căci așa vroi Zeus, stăpînul tunetelor.

Oamenii trăiseră pînă atunci fericiți, neștiind ce-i răul nici munca grea, nici bolile necruțătoare. Acum se răspîndiră însă printre oameni așa de multe nenorociri, că mintea nu le cuprindea. Și pămîntul, și marea s-a umplut de rele. În fiecare clipă din zi sau din noapte, relele și bolile se abat nechemate asupra oamenilor, aducîndu-le multe suferințe. Ele umblă tiptil, tăcute, căci Zeus le-a luat darul vorbirii și le-a zămislit mute.

AIAKOS* [1]

Zeus, stăpînul tunetelor, răpind pe frumoasa fiică a lui Asopos, zeul rîului cu același nume, o duse pe insula Oinopia, care de atunci începu să se numească Egina, după numele fiicei lui Asopos. Pe insula aceea se născu fiul lui Zeus și al Eginei, Aiakos. Cînd acesta se făcu mare și deveni rege al insulei Egina, nu exista nimeni în toată Grecia care să se poată măsura cu el, atît prin dragostea pentru adevăr, cît și prin spiritul de dreptate. Înșiși marii zei din Olimp îl cinsteau și-l alegeau adesea judecător în neînțelegerile dintre ei. După moarte, zeii îl aleseră, alături de Minos și Rhadamanthys, judecător în împărăția subpămînteană.

Numai zeița Hera îl ura pe Aiakos. Ea abătu asupra regatului lui o mare nenorocire. Insula Egina fu învăluită într-o ceață deasă, care ținu vreme de patru luni încheiate. În cele din urmă, vîntul de miazăzi goni ceața. Dar el nu aduse cu suflarea lui scăpare de nenorociri, ci prăpăd. Ceața vătămătoare umpluse toate iazurile, izvoarele și pîraiele de pe

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Mitul despre *Aiakos* este deosebit de interesant prin faptul că în el apar clar rămășițele totemismului. În acest mit se arată cum s-a tras din furnici neamul myrmidonilor. Ideea că oamenii pot să provină din animale este caracteristică credinței primitive.

insula Egina cu sumedenie de șerpi veninoși, care otrăviră totul cu veninul lor. O molimă îngrozitoare se răspîndi pe insulă și toate vietățile pieriră. Nu scăpară de la moarte decît Aiakos și fiii lui. Deznădăjduit, el își ridică brațele spre cer și zise:

— O, mare și atotputernice Zeus, de-ai fost într-adevăr nuntit cu Egina, dacă ești într-adevăr tatăl meu și dacă nu te rușinezi cu urmașii tăi, redă-mi poporul sau afundă-mă și pe mine în bezna mormîntului!

Zeus îi dădu lui Aiakos semn că i-a ascultat ruga. Un fulger scînteie și în cerul fără nori bubui tunetul. Aiakos înțelese că ruga i-a fost ascultată. Pe locul unde Aiakos se ruga tatălui său Zeus, se afla un stejar mare, sădit în cinstea stăpînului tunetelor, iar la rădăcinile acestui stejar se afla un mușuroi de furnici. El își aruncă din întîmplare ochii asupra mușuroiului, în care mișunau mii de furnici harnice. Privi multă vreme cum furnicile își dădeau osteneală să-și zidească cetatea și apoi zise:

— O, milostive părinte Zeus, dăruiește-mi atîția cetățeni harnici, cîte furnici sînt în mușuroiul acesta!

Abia sfîrși cuvîntul, că, deși nu era nici pic de vînt, stejarul își clătină crengile lui mari; Zeus îi trimisese încă un semn.

Se lăsă noaptea. Aiakos avu un vis minunat: crengile stejarului sacru al lui Zeus erau acoperite de o puzderie de furnici. Ramurile începură să freamăte și furnicile căzură de pe ele ca ploaia. Pe pămînt, ele se făcură din ce în ce mai mari, se ridicară în picioare, drepte, și din făpturi negre și firave se prefăcură treptat în oameni. Aiakos se trezi și nu putu să dea crezare visului, ba chiar cîrti împotriva zeilor că nu-i veneau într-ajutor. Deodată se făcu vuiet mare; se auziră pași și glasuri de oameni, așa cum de mult nu-i mai răsunaseră în urechi. Se gîndi: „Oare toate astea nu sînt un vis?". Deodată veni la dînsul în goană fiul său Telamon și-i zise bucuros:

— Vino în grabă, tată! Vei vedea o minune mare, cum nici nu te-ai așteptat.

Aiakos ieși din casă și văzu oamenii care i se arătaseră în vis. Oamenii aceștia, care mai înainte fuseseră furnici, îl aleseră pe Aiakos rege, iar el îi numi myrmidoni[1]. Așa fu din nou populată cu oameni insula Egina.

DANAIDELE*

Epafos, fiul lui Zeus și al lui Io, avu un fiu numit Belos, iar acesta la rîndu-i avu doi fii: Aigyptos și Danaos. Aigyptos domni peste țara scăldată de apele Nilului, aducător de roade, căreia i se dădu numele lui — Egiptul — iar Danaos domni în Libia. Zeii dădură lui Aigyptos cincizeci de fii, iar lui Danaos tot atîtea fiice fermecătoare. Danaidele vrăjiră prin frumusețea lor pe fiii lui Aigyptos și aceștia voiră să se nuntească cu frumoasele fecioare, însă Danaos și Danaidele se împotriviră. Atunci fiii lui Aigyptos strînseră oaste mare și porniră război împotriva

[1] De la cuvîntul gr. *myrmex* = furnică.

* În cea mai mare parte, după tragedia lui Eshil „Rugătoarele".

Danaidă ținînd cupa cu care umple vasul fără fund, în împărăția subpămînteană a lui Hades (*Statuie din sec. IV î.e.n.*)

lui Danaos. Acesta fu biruit de nepoții lui, își pierdu tronul și trebui să fugă. Ajutat de zeița Pallas-Athena, Danaos construi cea dintîi corabie cu cincizeci de vîsle și porni împreună cu fiicele sale pe marea cea nețărmurită și veșnic frămîntată.

Mult timp fu purtată pe valuri corabia lui Danaos, pînă cînd ajunse în cele din urmă în insula Rhodos. Aici Danaos se opri; coborî pe mal cu fiicele sale și puse temelie unui templu în cinstea ocrotitoarei sale, zeița Athena, căreia îi aduse jertfe bogate. Danaos nu rămase pe insula Rhodos. Temîndu-se că ar putea fi urmărit de fiii lui Aigyptos, el porni mai departe, cu fiicele lui, spre malurile Greciei, în Argolida[1] — patria străbunei sale, Io. Zeus însuși ocroti corabia în timpul primejdioasei călătorii pe marea nesfîrșită. După o cale îndelungată, corabia ajunse la malurile mănoase ale Argolidei. Acolo, Danaos și Danaidele nădăjduiau să afle apărare și scăpare de nunta nedorită cu fiii lui Aigyptos.

Danaidele ieșiră la mal cu ramuri de măslin în mîini, pentru a arăta că cer ocrotire. Aici însă nu era ținut de om. Dar în depărtare se ivi un nor de colb, care se apropia tot mai iute. În norul acela se deslușea sclipirea săbiilor, coifurilor și a lăncilor. Se auzea și zgomotul carelor de luptă: se apropia oastea regelui Argolidei, Pelasgos, fiul lui Palaihthon. Vestindu-i-se sosirea corăbiei, Pelasgos veni la țărmul mării cu oastea lui, dar nu întîlni oaste vrăjmașă, ci pe bătrînul Danaos cu cele cincizeci de frumoase fiice ale lui. Ele îl întîmpinară cu ramuri verzi, cerîndu-i ocrotire. Întinzîndu-și brațele spre el, Danaidele îl implorară cu ochii plini de lacrimi să le apere împotriva fiilor trufași

[1] Regiune în nord-estul Peloponesului.

Danaide în împărăția subpămînteană a lui Hades, turnînd apă într-un vas fără fund; în stînga lor, pe stîncă, zeul Hermes (*Basorelief din sec. I î.e.n.*)

ai lui Aigyptos. Îl conjurară în numele lui Zeus, puternicul apărător al celor ce se roagă, să nu le dea pe mîna acestora. Căci ele nu sînt străine în Argolida, care este patria străbunei lor, Io.

Pelasgos stătea totuși la îndoială, căci îi era teamă să se lupte cu puternicii stăpînitori ai Egiptului. Ce să facă? Și mai mult îi era teamă însă de mînia lui Zeus, dacă, încălcîndu-i legile, ar respinge pe cei care, în numele stăpînului tunetelor, îi cer ajutor. În cele din urmă, Pelasgos îl sfătui pe Danaos să se ducă el singur la Argos și să așeze pe altarele de acolo ramuri de măslini în semn de rugă pentru apărare. Iar el va aduna poporul și-i va cere sfatul. Pelasgos făgădui Danaidelor că are să facă totul spre a-i convinge pe locuitorii din Argos să le vină în ajutor.

Regele plecă. Danaidele așteptară cu înfrigurare hotărîrea ce avea s-o ia adunarea poporului. Ele știau cît sînt de neîmblînziți fiii lui Aigyptos și cît de înfricoșători sînt în luptă; ele știau prea bine ce le așteaptă dacă corăbiile egiptenilor se vor opri la țărmurile Argolidei. Ce-au să se facă ele, fecioare lipsite de apărare, dacă locuitorii Argolidei nu le vor da găzduire și ajutor? Nenorocirea este aproape. Iată că a și sosit crainicul fiilor lui Aigyptos. El le amenință că le va lua cu forța pe corabie, apoi prinse de mînă pe una dintre ele și porunci robilor lui să prindă și ei pe celelalte. Dar în clipa aceea se ivi din nou regele Pelasgos care le luă pe Danaide sub scutul lui, fără a se teme de amenințările cu războiul ale trimisului fiilor lui Aigyptos.

Hotărîrea de a lua apărarea lui Danaos și a fiicelor sale aduse pieirea lui Pelasgos și tuturor locuitorilor Argolidei. Regele Pelasgos fu învins într-o bătălie sîngeroasă și trebui să fugă tocmai spre marginea

de miazănoapte a întinselor lui pămînturi. E drept că Danaos fu ales rege al Argosului dar, pentru a obține de la fiii lui Aigyptos pacea, trebui în cele din urmă să le dea ca neveste pe frumoasele lui fiice.

Fiii lui Aigyptos serbară cu multă strălucire nunta lor cu Danaidele. Ei nu știau ce soartă avea să le aducă această nuntă. Ospățul gălăgios luă sfîrșit; imnurile de nuntă încetară; făcliile se stinseră și întunericul se așternu deasupra Argosului. O tăcere adîncă învălui cetatea adormită. Deodată, liniștea fu tulburată de un vaiet dureros ca din prag de moarte. Urmă încă unul, apoi altele. Ocrotite de întunericul nopții, Danaidele săvîrșiră o nelegiuire înfiorătoare. Înarmate cu pumnale de tatăl lor Danaos, ele își înjunghiară soții adormiți. Astfel pieriră de o moarte îngrozitoare fiii lui Aigyptos. Nu scăpă decît unul dintre ei — frumosul Lynkeus. Tinerei fiice a lui Danaos, Hypermnestra, i se făcu milă de el. Ea nu fu în stare să străpungă cu pumnalul pieptul soțului ei, ci îl trezi din somn și-l scoase pe ascuns din palat.

Danaos se mînie cumplit cînd află că Hypermnestra nu-i ascultase porunca. O ferecă în lanțuri grele și o aruncă în temniță. Bătrînii din Argos se strînseră la sfat să judece pe Hypermnestra pentru faptul că nu-și ascultase tatăl. Danaos ceru osîndirea la moarte. Dar la judecată veni însăși zeița dragostei, Afrodita cea strălucitoare ca aurul. Ea luă apărarea Hypermnestrei și o scăpă de la pieire. Hypermnestra cea miloasă și iubitoare deveni soția lui Lynkeios. Zeii binecuvîntară această căsnicie prin numeroși urmași, mari eroi. Însuși Heracle, eroul nemuritor al Greciei, se trăgea din neamul lui Lynkeus.

Zeus nu vroi nici pieirea celorlalte Danaide. El porunci Athenei și lui Hermes să le spele de păcatul sîngelui vărsat. Regele Danaos orîndui mari jocuri în cinstea zeilor din Olimp. Cei care ieșiră învingători în jocurile acelea primiră ca răsplată de soție cîte una din fiicele regelui Argosului.

Danaidele nu scăpară însă de pedeapsă pentru nelegiuirea săvîrșită. Ele o ispășesc după moarte în neagra împărăție a lui Hades. Ele trebuie să umple cu apă un vas uriaș, fără fund. Danaidele cară veșnic apă dintr-un rîu subpămîntean și o toarnă în vas. Cînd li se pare că au izbutit să umple vasul, apa se scurge și el e iarăși gol. Danaidele își încep din nou munca și din nou aduc apă și o toarnă în vasul fără fund. Munca lor e fără de sfîrșit și de nici un folos.

PERSEU* [1]

Nașterea lui Perseu

Regele Acrisios al Argosului, nepotul lui Lynkeus, avea o fiică Danae, de o frumusețe nemaiîntîlnită pe pămînt. Oracolul îi prezise lui Acrisios

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] *Perseu* este unul dintre eroii cei mai populari ai Greciei. Despre el s-au păstrat multe mituri, care nu erau povestite pretutindeni la fel. Este interesant că o serie de personaje din aceste mituri au fost mutate de greci pe cer. Există și astăzi constelații, ca *Perseu, Andromeda, Cassiopeia* (mama *Andromedei*) și *Kefeus* (tatăl ei).

Danae în palatul ei subteran; de sus picură asupra ei stropi de ploaie de aur
(*Desen pe un vas*)

că avea să piară de mîna fiului fiicei lui. Ca să scape de o astfel de soartă, regele zidi adînc sub pămînt încăperi mari de bronz și piatră și o închise acolo pe fiica sa, Danae, pentru ca nimeni să n-o vadă.

Dar marele Zeus, stăpînul tunetelor, se îndrăgosti de ea, pătrunse în palatul subpămîntean în chip de ploaie de aur și fiica lui Acrisios deveni soția lui Zeus. Din această căsnicie, Danae născu un prunc de toată frumusețea, căruia îi dădu numele de Perseu.

Micul Perseu nu trăi mult timp împreună cu mama lui în palatul subpămîntean. Într-o zi, Acrisios auzi glasul și rîsul vesel al lui Perseu. Atunci coborî la fiica lui, ca să afle al cui era rîsul acela de copil. Rămase uimit cînd văzu minunatul prunc și se sperie aflînd că era fiul lui Zeus și al Danaei. Îndată își aduse aminte de prezicerea oracolului și iarăși trebui să se gîndească cum să ocolească soarta. În cele din urmă ceru să i se facă o ladă mare de lemn, închise în ea pe Danae și pe Perseu și porunci ca lada să fie aruncată în mare.

Multă vreme pluti lada pe valurile furtunoase ale mării sărate. Danae și copilul ei erau în primejdie să piară. Valurile aruncau lada dintr-o parte în alta, ba o ridicau sus, pe crestele lor, ba o prăvăleau în adînc. În sfîrșit, valurile în veșnică frămîntare aduseră lada la malurile insulei

Acrisios așază pe Danae și pe Perseu într-o ladă (*desen pe un vas*)

Serifos[1]. Tocmai atunci pescuia pe acolo pescarul Dictys. El abia zvîrlise năvoadele în mare. Lada se încurcă în năvoade și pescarul o trase la mal. Cînd o deschise, văzu în ea, spre marea lui uimire, o femeie de o frumusețe răpitoare și un prunc minunat. Dictys îi duse la fratele său, Polydectes, regele insulei Serifos.

Perseu crescu la curtea regelui Polydectes și deveni un tînăr puternic și chipeș. Printre tinerii din insulă, el strălucea ca o stea prin frumusețea lui divină; nimeni nu se putea măsura cu el în frumusețe, putere, iscusință și curaj.

Perseu o ucide pe gorgona Meduza

Polydectes își puse în gînd s-o ia cu de-a sila pe Danae de soție, dar ea îl ura, pentru că era un om aspru. Perseu luă apărarea mamei sale. Polydectes se mînie și de atunci nu mai avu alt gînd decît cum să-l ducă la pierzare pe Perseu. În cele din urmă, crudul Polydectes se hotărî să-l trimită pe Perseu să-i aducă capul gorgonei Meduza. El îl chemă și-i zise:

— Dacă ești într-adevăr fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor, cred că n-ai să te dai în lături de la o mare faptă vitejească. Inima n-are să-ți tremure în fața nici unei primejdii. Dovedește că Zeus ți-e tată și adu-mi capul gorgonei Meduza. Sînt încredințat că Zeus își va ajuta fiul!

Perseu se uită mîndru la Polydectes și-i răspunse liniștit:

— Bine, îți voi aduce capul Meduzei.

[1] Una din insulele Ciclade din Marea Egee.

Și plecă la drum lung. Trebuia să ajungă la capătul pămîntului dinspre apus, în țara unde domneau zeița Noaptea-Nyx, și Thanatos, zeul morții. Acolo viețuiau înspăimîntătoarele Gorgone. Ele aveau trupul acoperit cu solzi strălucitori și tari ca oțelul. Nici o sabie nu putea să străpungă acest înveliș de solzi, în afară de spada încovoiată a lui Hermes. Gorgonele aveau mîini uriașe din aramă, cu ghiare ascuțite de oțel. În loc de păr, capul le era acoperit cu șerpi veninoși, care mișunau șuierînd. Cu colți ascuțiți ca junghierele, cu buzele roșii ca sîngele și cu ochii scînteind de furie, chipurile lor oglindeau atîta răutate și erau atît de înfricoșătoare, încît oricine le arunca o singură privire se prefăcea în stană de piatră. Gorgonele zburau repede purtate de aripi cu pene de aur strălucitor. Vai și amar de cel pe care-l întîlneau în cale! Gorgonele îl sfîșiau în bucăți cu mîinile lor de aramă și-i sorbeau sîngele cald.

Gorgona Meduza (*Desen pe un vas*)

Perseu avea de îndeplinit o faptă grea, o faptă mai presus de puterile omenești. Dar zeii din Olimp nu puteau să-l lase pe fiul lui Zeus să piară și-i trimiseră în ajutor pe Hermes, vestitorul lor cel iute ca gîndul, și pe fiica cea mai iubită a lui Zeus, războinica Athena. Zeița îi dădu lui Perseu un scut de aramă atît de strălucitor, încît în el se putea vedea totul ca într-o oglindă; iar Hermes îi dădu spada lui ascuțită, care tăia oțelul cel mai tare, cum tai ceara. După aceea, vestitorul zeilor îl învățâ pe tînărul erou cum să găsească Gorgonele.

Lung fu drumul lui Perseu! Multe țări străbătu el și avu prilejul să vadă o mulțime de popoare. În cele din urmă, ajunse în țara întunecată în care locuiau bătrînele Graie[1]. Erau trei la număr și toate trei laolaltă aveau un singur ochi și un singur dinte, pe care le foloseau pe rînd. Cît timp una din ele purta ochiul, celelalte două surori erau oarbe. Cea care vedea le îndruma pe celelalte. În clipa însă cînd Graia care ținea ochiul și-l scotea ca să-l dea celei ce urma la rînd, toate trei surorile rămîneau oarbe. Aceste Graie păzeau drumul care ducea la Gorgone și numai ele îl cunoșteau. Perseu se strecură încetișor pînă la ele, pe întuneric și, urmînd sfatul lui Hermes, îi smulse uneia din ele ochiul fermecat tocmai în clipa cînd ea îl dădea altei surori. Graiele țipară îngrozite. Acum toate trei erau fără vedere și se văietau neștiind ce să facă, oarbe și ne-

[1] În l. greacă, *graiai* înseamnă „bătrînele". Aici luat ca nume propriu. — *N. T.*

putincioase. Invocînd pe toți zeii, ele îl implorară pe Perseu să le dea ochiul înapoi. Erau gata să facă orice pentru erou, numai să le dea îndărăt comoara lor. Atunci Perseu le ceru în schimb să-i arate drumul care ducea la Gorgone. Graiele șoviiră mult timp, dar, pentru a-și recăpăta văzul, fură nevoite să-i arate calea. Astfel află el cum să ajungă pe insula Gorgonelor și îndată porni mai departe.

În timpul călătoriei, Perseu ajunse apoi la nimfe. De la ele primi trei daruri: coiful lui Hades, stăpînitorul împărăției subpămîntene, care făcea nevăzut pe oricine și-l punea pe cap, o pereche de sandale cu aripi, cu ajutorul cărora putea zbura repede, și o traistă fermecată care se lărgea, sau se strîngea, după cum era obiectul pus în ea. Perseu încălță sandalele întraripate, își puse pe cap coiful lui Hades, își aruncă pe umăr traista vrăjită și zbură repede spre insula Gorgonelor.

Perseu zbura sus de tot pe cer. Jos, sub el, se întindea pămîntul cu văi înverzite, prin care șerpuiesc rîurile ca niște panglici de argint. Se vedeau și orașele în care strălucea marmura albă a templelor. În zare se înălțau munții, înveșmîntați în păduri verzi, iar vîrfurile lor acoperite de zăpadă sclipeau în bătaia razelor soarelui ca niște diamante. Perseu mergea tot mai departe, cu iuțeala vijeliei, și zbura în înălțimi la care nu sînt în stare să se ridice nici vulturii cu aripile lor puternice. Și iată că în depărtare luci, întocmai ca aurul topit, marea. Perseu zbura deasupra întinsului ei nemărginit, dar abia auzea freamătul valurilor. Uscatul pierise în zare, iar împrejurul lui, cît putea cuprinde cu ochii, se întindea apa. În cele din urmă, pe întinsul albastru al mării se ivi ca o fîșie neagră o insulă ce se apropia tot mai mult. Era insula Gorgonelor. Pe insula aceea era ceva care sclipea orbitor în bătaia razelor soarelui. Perseu se lăsă mai jos. Asemenea vulturului, el se roti deasupra insulei și văzu pe cele trei Gorgone înfiorătoare, care dormeau pe o stîncă. Ele își întinseseră în somn brațele de aramă, iar solzii de oțel și aripile de aur străluceau în soare. Șerpii ațipiți pe capetele lor abia mai mișcau. Cum dădu cu ochii de ele, Perseu își întoarse iute privirea: se temea să le vadă chipurile groaznice, căci știa că de le-ar privi o singură clipă, s-ar preface în piatră. Eroul luă scutul pe care i-l dăduse Pallas-Athena și Gorgonele se reflectară în el ca într-o oglindă. Dar care dintre ele este Meduza? Căci toate seamănă leit una cu alta. Și dintre cele trei Gorgone, numai Meduza este muritoare, numai ea poate fi răpusă. Perseu căzu pe gînduri. Dintr-o dată îi veni în ajutor Hermes, care i-o arătă pe Meduza și-i zise:

— Mai repede, Perseu, avîntă-te mai îndrăzneț în jos! Uite, Meduza e aceea care stă la margine, către mare. Taie-i capul, dar ține minte: să nu care cumva să te uiți la ea! O singură privire, și ești pierdut! Grăbește-te, pînă nu se trezesc din somn!

Cum cade vulturul asupra prăzii, așa se năpusti Perseu asupra Meduzei prinse în mrejele somnului. Privi în scut, ca să poată nimeri mai bine. Șerpii de pe capul Meduzei simțiră apropierea vrăjmașului și se ridicară șuierînd înfiorător. Meduza se mișcă în somn, întredeschise ochii, dar în clipa aceea, spada ascuțită sclipi ca un trăsnet și Perseu reteză dintr-o singură lovitură capul Meduzei. Sîngele negru țîșni șuvoi, revărsîndu-se peste stîncă, iar o dată cu șiroaiele de sînge din trupul Meduzei își luară zborul spre cer calul înaripat Pegas și uriașul Chrysaor. Perseu apucă repede capul Meduzei și îl vîrî în traista lui fermecată. Zvîrcolindu-se în ghiarele morții, trupul Gorgonei se rostogoli de pe stîncă drept în mare. Din cauza zgomotului pricinuit de căderea ei se treziră surorile sale — Sthenno și Euryale. Bătînd din aripile lor puternice ele se înălțară deasupra insulei și, cu ochii scăpărînd de furie, priviră împrejur. Gorgonele goneau cu vuiet prin văzduh, dar ucigașul surorii lor Meduza pierise fără urmă. Gorgonele nu văzură pe insulă sau pe mare nici o vietate. Perseu zbura ca vîntul deasupra întinsului apei, fiind nevăzut deoarece purta coiful lui Hades. Iată-l ajuns deasupra nisipurilor Libiei. Prin traista lui se strecura sînge din capul Meduzei, căzînd pe nisip în picături grele. Din picăturile acestea de sînge creșcură șerpi veninoși, care umplură împrejurimile și toate vietățile fugiră; șerpii aceștia prefăcură Libia în pustiu.

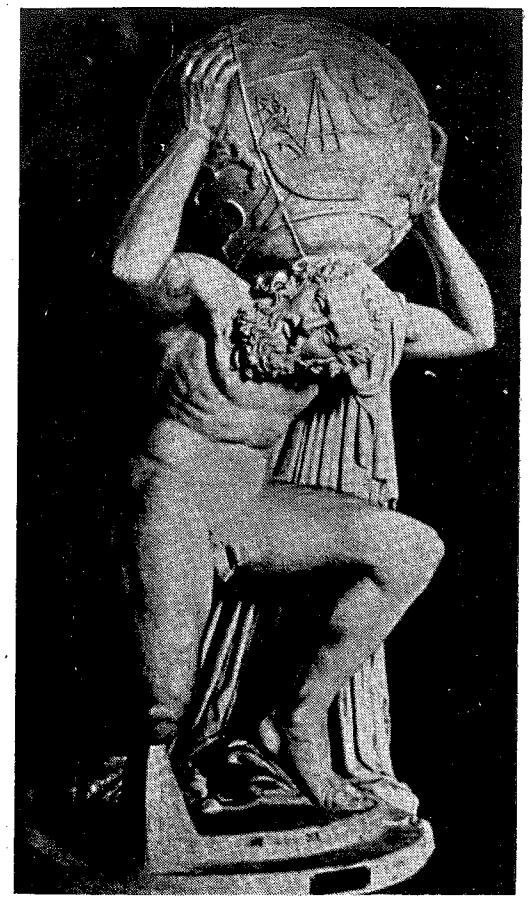

Atlas ține pe umeri bolta cerească, înfățișată sub formă de glob (*Statuie din sec. I î.e.n.*)

Perseu și Atlas

Perseu se îndepărta tot mai mult de insula Gorgonelor. El gonea pe cer ca norul mînat de furtună. Într-un tîrziu ajunse în țara unde domnea uriașul Atlas, fiul titanului Iapetos și frate al lui Prometeu. Mii de turme de oi cu lînă fină, cirezi de vaci și boi cu coarne răsucite pășteau pe cîmpiile lui Atlas. Grădini minunate rodeau pe pămînturile stăpînite de el și în mijlocul lor se afla un pom cu crengi și frunze de aur, iar merele ce creșteau în acel pom erau tot de aur. Atlas păzea pomul acela ca pe lumina ochilor, căci era comoara lui cea mai de preț. Zeița Themis îi prorocise că avea să vină o zi, cînd un fiu al lui Zeus va veni acolo și-i va fura merele de aur. Atlas se temea de aceasta. El împrejmui cu un zid înalt grădina în care creștea copacul de aur, iar la intrare puse

de strajă un balaur care arunca pe gură văpăi de foc. Atlas avea grijă să nu lase nici un străin pe pămînturile lui, căci printre aceștia se putea strecura și fiul lui Zeus. Și iată că sosi la dînsul Perseu, cu sandalele întraripate, adresîndu-i-se cu toată cuviința:

— O, Atlas, primește-mă oaspe în casa ta. Sînt Perseu, fiul lui Zeus, și am ucis pe gorgona Meduza. Îngăduie-mi să mă odihnesc în căminul tău căci sînt frînt de oboseală în urma marii mele fapte vitejești.

Auzind Atlas că Perseu e fiul lui Zeus, își aduse aminte îndată de prorocirea zeiței Themis și de aceea răspunse necuviincios drumețului:

— Șterge-o de aici! Nu-ți va folosi minciuna despre marea-ți ispravă și nici basmul că ești fiul stăpînului tunetelor.

Atlas vru să-l dea pe ușă afară. Dar Perseu, văzînd că nu va putea să se lupte cu uriașul puternic, se grăbi să plece. Mînia clocotea însă în inima lui; Atlas îl jignise, refuzîndu-i ospeția și pe deasupra făcîndu-l mincinos.

În mînia lui, el spuse uriașului:

— Bine, Atlas, mă gonești așadar! Primește atunci din parte-mi măcar darul acesta!

Și scoase îndată capul Meduzei, iar el, întorcîndu-și fața, i-l arătă lui Atlas. În aceeași clipă uriașul se prefăcu în munte. Barba și părul i se transformară în codri deși, mîinile și picioarele — în stînci înalte, iar capul i se făcu un vîrf de munte care se ridică pînă la cer. De atunci muntele Atlas susține întreaga boltă cerească, cu toate constelațiile ei.

Iar cînd se ivi pe cer steaua dimineții, Perseu porni mai departe.

Perseu o scapă pe Andromeda

După o cale lungă, Perseu ajunse în țara lui Kefeus, aflată în Etiopia[1], pe malul lui Okeanos. Acolo el o văzu chiar lîngă țărmul mării pe frumoasa Andromeda, fiica regelui Kefeus, înlănțuită de o stîncă. Ea trebuia să ispășească vina mamei sale, Cassiopeia, care mîniase pe nimfele mării. Mîndrindu-se cu frumusețea ei, Cassiopeia spusese că ea este mai frumoasă decît toate. Nimfele se supărară și îl rugară pe zeul mării, Poseidon, să-i pedepsească pe Kefeus și pe Cassiopeia. Poseidon, trimise atunci, așa cum cerură nimfele, un balaur asemănător unui pește uriaș. Acesta ieșea din adîncul mării și pustia țara lui Kefeus, lăsînd în urmă numai lacrimi și jale. În cele din urmă Kefeus se duse la Amon[2], oracolul lui Zeus, pe care îl întrebă cum să scape de nenorocirea ce-l lovise. Oracolul îi răspunse astfel:

— Va trebui s-o dai pe fiica ta, Andromeda, balaurului ca s-o sfîșie și atunci se va isprăvi pedeapsa dată de Poseidon.

Aflînd răspunsul oracolului, poporul îl sili pe rege să înlănțuie pe Andromeda de stînca de pe țărm. Palidă de groază, ea stătea prinsă în cătușe grele la poalele stîncii; c-o spaimă de nespus privea marea, aștep-

[1] *Etiopia* — țara care, după concepția grecilor, se găsea la extremul sud al pămîntului. Grecii, iar apoi romanii, numeau Etiopia întreaga regiune din Africa, situată la sud de Egipt.

[2] Se află într-o oază din pustiul Libiei, la vest de Egipt.

Perseu o salvează pe Andromeda de peștele-monstru. În stînga Andromedei se află tatăl ei Kefisos, iar în dreapta, mama ei, Cassiopeia (*Desen pe un vas*)

tînd ca din clipă în clipă să vină balaurul și s-o sfîșie. Din ochi îi curgeau lacrimi amare și o cuprindea groaza numai la gîndul că trebuie să moară în floarea tinereții, în plină putere, fără să fi gustat bucuriile vieții. Perseu o văzu din zborul său. Ar fi putut crede că este o minunată statuie din marmură albă de Paros, dacă adierea mării nu i-ar fi fluturat părul și dacă din ochii ei frumoși n-ar fi curs picături de lacrimi. Tînărul erou o privi cu încîntare și în inimă i se aprinse un puternic simțămînt de dragoste. Perseu coborî repede la ea și o întrebă cu blîndețe:

— Spune-mi, prea frumoasă fecioară, a cui este această țară? Spune-mi, care-i numele tău? De ce ești înlănțuită aici de stîncă?

Andromeda îi povesti pentru a cui vină trebuie să sufere. Frumoasa fecioară nu vru să-l lase pe erou să creadă că ispășește o vină a ei însăși. Dar nici nu-și sfîrși ea bine cuvîntul, că marea începu să clocotească și din valurile zbuciumate se ivi monstrul, care ridică sus capul și căscă o gură uriașă. De groază, Andromeda scoase un strigăt puternic. Kefeus și Cassiopeia, înnebuniți de durere, veniră fuga la mal și începură să plîngă amarnic, îmbrățișîndu-și fiica sortită pieirii.

Atunci Perseu, fiul lui Zeus le spuse:

— Să plîngeți mai aveți timp destul, dar prea puțin pentru scăparea fiicei voastre. Eu sînt fiul lui Zeus, Perseu, cel care a ucis pe gorgona Meduza, învăluită cu șerpi. Dați-mi de soție pe fiica voastră Andromeda și o voi scăpa de urgie.

Kefeus și Cassiopeia primiră bucuroși. Erau gata să facă orice pentru salvatorul fiicei lor. Kefeus îi făgădui de zestre chiar toată împărăția, numai s-o scape pe Andromeda. Balaurul era acum aproape. Se îndrepta iute spre stîncă, spintecînd valurile cu pieptu-i lat, întocmai ca o corabie ce zboară pe unde, vîslită de marinari tineri și vînjoși. Dihania era cam la bătaia unei săgeți, cînd Perseu se avîntă sus, în văzduh. Umbra lui se lungi pe întinsul mării și balaurul se năpusti turbat de furie asupra umbrei eroului. Atunci Perseu se aruncă din înălțime asupra jivinei și-i înfipse adînc în spate spada încovoiată. Simțindu-se greu rănit, balaurul se ridică în sus, pe valuri, zbătîndu-se ca un mistreț înconjurat de o haită de dulăi ce latră de zor; ba se afunda adînc în apă, ba ieșea iar deasupra, lovind cu atîta turbare apa cu coada lui de pește, încît mii de stropi zburau pînă pe vîrfurile stîncilor de pe țărm. Marea se acoperi toată de spumă. Căscîndu-și gura, balaurul se năpustea asupra lui Perseu, dar acesta se înălța cu sandalele-i întraripate, cu iuțeala unui pescăruș. Perseu dădea loviturile una după alta și din gura monstrului, rănit de moarte, țîșni apă și sînge. Aripile sandalelor lui Perseu musteau de apă și abia îl mai țineau pe erou în văzduh. Puternicul fiu al Danaei se îndreptă repede spre o stîncă ce ieșea din apă, se sprijini de ea cu mîna stîngă și înfipse de trei ori spada în pieptul lat al balaurului. Lupta înfricoșătoare luă sfîrșit. De pe țărm răsunară strigăte de bucurie. Toată lumea preamări pe puternicul erou. Frumoasa Andromeda fu descătușată, iar Perseu, sărbătorindu-și biruința, își duse mireasa la palatul tatălui ei, Kefeus.

Nunta lui Perseu

Perseu aduse jertfe bogate tatălui său, Zeus, zeiței Pallas-Athena și lui Hermes. În palatul lui Kefeus se porni un ospăț de nuntă plin de veselie. Hymenaios și Eros își aprinseră torțele înmiresmate. Palatul întreg era împodobit cu flori și verdeață. Sunete de kithare și lire răsună puternic, îmbinîndu-se cu corurile de nuntă. Ușile palatului sînt larg deschise. Încăperea pentru ospețe strălucește cu podoabele-i de aur. Kefeus și Cassiopeia petrec împreună cu tinerii miri, petrece tot norodul. Bucuria și veselia domneau peste tot, iar Perseu își povestea isprăvile. Deodată însă în sala ospețelor răsună zăngănit amenințător de arme. Se auzi o chemare războinică, asemenea zgomotului pe care-l face marea cînd se umflă și-și izbește de malul înalt și stîncos valurile gonite de furtuni. Era întîiul mire al Andromedei, anume Fineus, care venise cu o oaste mare.

Pătrunzînd în palat, el spuse cu glas tunător, agitîndu-și sulița:

— Amar ție, răpitor de mirese! Nici sandalele tale întraripate, nici chiar Zeus, stăpînul tunetelor, nu te vor salva.

Fineus era gata să arunce lancea în Perseu, dar Kefeus îl opri și-i zise:

— Ce vrei să faci? Ce te îndeamnă la fapte de om necugetat? Așa înțelegi tu să răsplătești isprava lui Perseu? Acesta ți-i darul de nuntă? Ți-a răpit oare Perseu cu adevărat mireasa? Nu! Răpită ți-a fost cînd era

dusă pentru a fi înlănțuită de stîncă, atunci cînd mergea la pieire. De ce nu i-ai venit atunci în ajutor? Vrei să-i răpești acum învingătorului răsplata? De ce n-ai venit s-o iei pe Andromeda cînd era ferecată de stîncă, de ce n-ai salvat-o tu de balaur?

Fineus nu răspunse nimic, dar căta cu mînie cînd la Kefeus, cînd la frumosul fiu al lui Zeus. Deodată, încordîndu-și toate puterile, aruncă lancea în Perseu. Aceasta trecu pe lîngă el și se înfipse în patul lui; Perseu o smulse cu mîna-i puternică, sări de pe pat și o aruncă înapoi.

Fineus ar fi fost lovit de moarte dar se ascunse în dosul altarului și lancea nimeri în capul eroului Reth, care se prăbuși fără suflare. Se încinse o luptă cumplită. De pe Olimp războinica Athena veni repede în ajutorul fratelui său Perseu. Ea îl acoperi cu scutul și-i insuflă un curaj de nebiruit. Perseu se avîntă în luptă. Ca un fulger strălucea în mîna lui spada aducătoare de moarte cu care tăiase capul Meduzei. Unul cîte unul răpuse el pe eroii veniți împreună cu Fineus. Un munte întreg de trupuri însîngerate se înălța în fața lui. Cu amîndouă mîinile înșfăcă o cupă mare de bronz, în care se amesteca vinul pentru ospăț și o zvîrli drept în țeasta eroului Eurytos. Acesta se prăbuși ca lovit de trăsnet și sufletul lui zbură în împărăția umbrelor. Eroii cădeau unul după altul, dar tot mai rămîneau, căci mulți adusese cu sine Fineus. Iar Perseu, fiind străin în regatul lui Kefeus, avea doar puțini tovarăși de luptă și trebuia să țină piept singur puzderiei de vrăjmași. Mulți dintre tovarășii de luptă ai lui Perseu căzuseră în crîncena încăierare. Pierise, răpus de lance, și cîntărețul care desfătase oaspeții cu cîntări melodioase dintr-o kithară cu coardele de aur. Căzînd, cîntărețul se agăță de coardele kitharei, care sunară jalnic, întocmai ca un geamăt de muribund, dar zăngănitul săbiilor și vaietele celor ce mureau acoperiră sunetele coardelor. Săgețile zburau ca grindina gonită de furtună. Perseu lupta cu vrăjmașii sprijinit de o coloană și acoperindu-se cu scutul strălucitor al Athenei. Dușmanii îl înconjurau din toate părțile; lupta era din ce în ce mai crîncenă. Văzînd că-l pîndește o moarte de neînlăturat, puternicul fiu al Danaei strigă cu glas tare:

— Vrăjmașul pe care l-am răpus va fi acela care îmi va veni într-ajutor! Voi înșivă mă siliți să caut apărare la el. Întoarceți-vă privirile toți cei ce-mi sînteți prieteni.

Într-o clipă el scoase din traista fermecată capul gorgonei Meduza și-l ridică sus. Unul cîte unul se prefăcură în stane de piatră eroii care-l atacau pe Perseu. Unii încremeniră cu spada ridicată pentru a străpunge pieptul dușmanului, alții agitînd lănci ascuțite, iar alții, acoperindu-se cu scutul. O singură privire asupra capului Meduzei îi prefăcuse în statui de marmură. Întreaga sală de ospețe se umplu de statui. Fineus fu cuprins de spaimă cînd își văzu prietenii prefăcuți în stane de piatră și, îngenunchind, își întinse rugător mîinile spre Perseu, strigînd:

— Ești biruitor Perseu! O, ascunde mai repede capul înfiorător al Meduzei, ascunde-l. O, mare fiu al lui Zeus, ia totul, stăpînește totul, numai viața lasă-mi-o!

Atunci Perseu răspunse batjocoritor:

— Nu te teme, fricos netrebnic! Spada mea nu te va doborî! Îți voi da o răsplată pe veșnicie. Vei rămîne aici, în acest palat, deapururi, pentru ca soția mea să aibă mîngîiere văzînd mereu chipul mirelui ei dintîi.

Perseu întinse înspre Fineus capul cel groaznic al Meduzei, iar acesta, oricît se feri, pînă la urmă tot o privi și într-o clipă se prefăcu în statuie de marmură. Așa încremeni el, plecat înaintea lui Perseu, ca un sclav și păstrînd în ochi deapururi frica și ruga de rob.

Întoarcerea lui Perseu în Serifos

Perseu nu rămase multă vreme în regatul lui Kefeus după această luptă sîngeroasă. El o luă pe frumoasa Andromeda și se întoarse în Serifos la Polydectes. Acolo își găsi mama în grea cumpănă. Ca să scape de Polydectes, ea trebui să se ascundă în templul lui Zeus și nu îndrăznea să părăsească nici pentru o clipă lăcașul sacru. Furios, Perseu se duse la curtea lui Polydectes, pe care-l găsi cu prietenii la un ospăț bogat. Polydectes nu se aștepta ca Perseu să se întoarcă, fiind convins că eroul pierise în luptă cu Gorgonele. Regele din Serifos fu cuprins de mirare cînd îl văzu, dar Perseu îi zise liniștit:

— Porunca ți-a fost îndeplinită, ți-am adus capul Meduzei.

Polydectes nu crezu că Perseu a săvîrșit o ispravă atît de mare și începu să-și rîdă de eroul cel deopotrivă cu zeii, făcîndu-l mincinos. Același lucru îl făcură și prietenii lui Polydectes. Perseu se mînie cumplit și nu putu să-i ierte jignirea. Privindu-i cu ochi scînteietori, el scoase din traistă capul Meduzei și strigă:

— Dacă nu crezi, Polydectes, atunci iată mărturia!

Polydectes privi capul Gorgonei și într-o clipă se prefăcu în stană de piatră. Nu scăpară de această soartă nici prietenii regelui, care luau parte la ospăț.

Perseu în Argos

Perseu lăsă conducerea insulei Serifos lui Dictys, fratele lui Polydectes, care-i ajutase cîndva, pe el și pe mama lui, iar el plecă în Argos cu Danae și cu Andromeda. Cînd Acrisios, bunicul lui Perseu, află de înapoierea nepotului său, își aminti de prezicerea oracolului și fugi departe, spre miază-noapte, în Larissa, iar Perseu rămase să domnească în Argos. El înapoie lui Hades coiful, nimfelor — sandalele întraripate și traista fermecată, iar lui Hermes — spada ascuțită. Capul Meduzei îl dădu zeiței Pallas-Athena, care și-l puse pe platoșa sclipitoare ce-i acoperea pieptul. Perseu avu în Argos o domnie fericită.

Bunicul său, Acrisios, nu izbuti să scape de ceea ce-i hărăzise ursita. Într-o zi Perseu puse la cale niște jocuri pline de strălucire la care luară parte mulți eroi. Printre privitori era și bătrînul Acrisios. În timpul întrecerii la aruncarea discului greu, Perseu azvîrli cu brațul lui puternic un disc de bronz. Discul cel greu se înălță sus de tot, pînă la nori, iar cînd ajunse la pămînt căzu cu o putere de neînchipuit drept în capul lui

Acrisios, omorîndu-l pe loc. Așa se împlini prevestirea oracolului. Perseu îl înmormîntă pe Acrisios, îndurerat că fusese fără voie ucigașul bunicului său. El nu vru să mai domnească în Argos, regatul lui Acrisios, pe care-l ucisese, ci plecă în Tirynth[1] unde domni mulți ani, iar Argosul îl lăsă în stăpînirea lui Megapenthes, o rudă de-a lui.

SISIF*

Sisif, fiu al lui Eol, zeul stăpîn al vînturilor, este întemeietorul orașului Corint, care în vremuri străvechi se numea Efyra.

Nimeni în toată Grecia nu se putea măsura în viclenie, șiretenie și isteține cu Sisif. Datorită șireteniei, acesta strînsese bogății fără număr în Corint și faima despre comorile lui se răspîndise pînă departe.

Cînd Thanatos, întunecatul zeu al morții, veni la el să-l ia în trista împărăție a lui Hades, Sisif, care presimțise acest lucru, îl amăgi printr-un vicleșug și-l puse în lanțuri. Din clipa aceea, pe pămînt nu mai muri nimeni. Nicăieri nu se mai făceau înmormîntări bogate și nu se mai aduceau nici jertfe zeilor din împărăția subpămînteană. Rînduirea pe care Zeus o statornicise pe pămînt fusese încălcată. Atunci Zeus, stăpînul tunetelor, trimise la Sisif pe Ares, puternicul zeu al războiului. Acesta îl eliberă din lanțuri pe Thanatos care îi smulse lui Sisif sufletul și-l duse în împărăția umbrelor celor morți.

Dar și acolo, Sisif cel șiret știu să iasă din încurcătură. El îi spusese soției să nu-i îngroape trupul și să nu aducă jertfe zeilor subpămînteni. Aceasta îi împlini dorința. Hades și Persefone așteptară mult și bine jertfele de înmormîntare, dar zadarnic. În cele din urmă, Sisif se apropie de tronul lui Hades și-i zise stăpînitorului împărăției morților:

— O, stăpîne al sufletelor morților, mare Hades, tu care ești deopotrivă de puternic cu Zeus, lasă-mă să plec pe pămîntul plin de lumină. Voi porunci soției mele să-ți aducă jertfe bogate și apoi mă voi întoarce în împărăția umbrelor.

Astfel îl amăgi Sisif pe marele Hades, care îi dădu drumul pe pămînt. De bună seamă, Sisif nu se mai întoarse în împărăția lui Hades, ci rămase în palatul lui falnic, unde se tinea de vesele ospețe, bucuros că e singurul dintre muritori care izbutise să se întoarcă din întunecoasa împărăție a umbrelor.

Hades se mînie nespus și-l trimise din nou pe Thanatos să-i aducă sufletul lui Sisif. Zeul morții se duse la palatul celui mai șiret dintre muritori, pe care-l găsi la un ospăț îmbelșugat. Zeul morții, pe care-l urăsc atîta și oamenii și zeii, îi smulse sufletul lui Sisif; de data aceasta sufletul lui zbură pentru totdeauna în împărăția umbrelor.

În viața de apoi, Sisif îndură o grea osîndă pentru toată viclenia și înșelăciunile pe care le-a săvîrșit pe pămînt. El fu osîndit să împingă un bolovan uriaș spre vîrful unui munte înalt și prăpăstios. Sisif mun-

[1] Unul dintre cele mai vechi orașe ale Greciei, situat în Argolida.

* După „Iliada" lui Homer și „Eroinele" lui Ovidiu.

ceşte încordîndu-şi toate puterile. Sudoarea îi curge şiroaie din pricina muncii istovitoare. Iată că vîrful muntelui e tot mai aproape; încă o opintire şi truda lui Sisif va lua sfîrşit. Dar bolovanul îi scapă din mîini şi se rostogoleşte cu vuiet în jos, stîrnind nori de colb. Atunci Sisif o ia de la capăt.

Astfel el împinge veşnic în sus bolovanul şi niciodată nu poate să-şi ajungă ţinta — vîrful muntelui.

BELLEROFON*

Sisif a avut un fiu, pe eroul Glaucos, care a domnit în Corint, după moartea tatălui său. Iar Glaucos a avut un fiu numit Bellerofon, unul dintre cei mai mari eroi ai Greciei.

Bellerofon era frumos ca un zeu şi, prin vitejia sa, era deopotrivă cu zeii nemuritori. Pe cînd era încă foarte tînăr, fu lovit de o nenorocire: el ucise, fără să vrea, un locuitor din Corint şi fu nevoit să fugă din oraşul său natal, ducîndu-se la Proitos, regele Tirynthului. Acesta îl primi cu mare cinste pe erou şi-l spălă de păcatul sîngelui vărsat. Bellerofon nu rămase mult timp la Tirynth. Anteia, soţia lui Proitos, care era deopotrivă cu zeii, fu cucerită de frumuseţea lui, dar el nu-i împărtăşi dragostea. Atunci regina Anteia prinse ură împotriva lui şi hotărî să-l ducă la pieire. Ea îi spuse soţului ei:

— O, rege! Bellerofon îţi aduce grele jigniri. Trebuie să-l ucizi, căci mă urmăreşte cu dragostea lui. Iată cum ştie el să-ţi răsplătească ospeţia.

Proitos se mînie aprig; el însuşi nu putea să ridice mîna asupra oaspetelui, căci se temea de mînia lui Zeus ocrotitorul ospitalităţii. Regele se gîndi mult cum să-l ducă la pieire pe Bellerofon şi în cele din urmă hotărî să-l trimită cu o scrisoare la tatăl Anteii, Iobates, regele Lykiei[2]. În scrisoarea aceea aşternută pe o tăbliţă făcută din două părţi şi pecetluită. Proitos îl vestea pe Iobates cît de amarnic îl jignise Bellerofon şi îl ruga să-l răzbune. Bellerofon plecă la Iobates, fără să bănuiască primejdia care-l ameninţa.

După un drum lung, sosi în Lykia.

Iobates îl primi bucuros pe tînărul erou şi timp de nouă zile îl cinsti în ospăţuri. În cele din urmă îl întrebă pentru ce venise. Atunci Bellerofon scoase liniştit scrisoarea şi i-o înmînă regelui. Citind-o, acesta se îngrozi: trebuia să-l ucidă pe tînărul erou pe care în răstimpul celor nouă zile îl îndrăgise. Ca şi Proitos, nici Iobates nu vroi să încalce obiceiul sacru al ospeţiei. Pentru a-l face să piară, îl trimise să săvîrşească o ispravă care trebuia să-i aducă moartea. Şi aşa, Iobates îi ceru

* După „Iliada" lui Homer şi după versurile lui Pindar.

[1] Multe elemente din mitul acesta arată că Bellerofon (gr. Bellerofontes) a fost un zeu local al soarelui; el aleargă pe cer călare pe un cal înaripat şi ucide cu săgeţile lui pe monstruoasa Chimeră, balaurul care întruchipează furtuna, cutremurul şi forţele vulcanice ale pămîntului. Mituri despre eroi asemănători cu Bellerofon se întîlnesc la multe popoare de pe glob.

[2] Ţară în sud-vestul Asiei Mici.

lui Bellerofon să ucidă groaznicul balaur numit Chimera. Acesta fusese zămislit de groaznicul Tyfon şi de uriaşa Ehidna. În partea dinainte, Chimera era leu, la mijloc — capră sălbatică de munte, iar în partea dinapoi — balaur. Monstrul vărsa foc pe trei guri. Nimeni nu scăpă de această Chimeră îngrozitoare. Simpla ei apropiere aducea moartea.

Bellerofon, cu calul înaripat Pegas (*Basorelief din sec. II î.e.n.*)

Bellerofon nu se sperie de primejdia unei asemenea isprăvi şi porni cu curaj să împlinească porunca. El ştia că nu poate birui Chimera decît acela care stăpîneşte calul înaripat Pegas[1] ieşit din trupul gorgonei Meduza, ucisă de Perseu; mai ştia şi unde poate fi găsit calul cel fermecat. Pegas cobora adeseori pe vîrful muntelui Acrocorint[2] să bea apă din izvorul Peirene. Bellerofon se îndreptă spre izvor. Ajunse acolo tocmai în clipa cînd Pegas, coborît din nori, îşi potolea setea cu apă rece şi limpede ca lacrima. El vru să prindă îndată calul. Îl urmări zile şi nopţi de-a-rîndul dar zadarnic, căci nici un fel de vicleşuguri nu-i fură de vreun folos. Pegas nu se lăsa prins. Abia se apropia tînărul erou de el, că îndată Pegas bătea din aripile-i puternice şi cu iuţeala vîntului zbura dincolo de nori, plutind ca vulturul. În cele din urmă, sfătuit de profetul Polydos, Bellerofon se culcă lîngă izvorul Peirene, aproape de altarul zeiţei Pallas-Athena, chiar pe locul unde văzuse întîia oară calul. Bellerofon vroia ca zeii să-l lumineze în vis. Într-adevăr, i se arătă în vis Athena, fiica cea dragă a lui Zeus, stăpînul tunetelor; ea îl învăţă cum să-l prindă pe Pegas, îi dădu un frîu de aur şi-i porunci să aducă jertfe lui Poseidon, zeul mării. Cînd se trezi, eroul văzu uimit lîngă dînsul un frîu de aur. Atunci el înălţă marii zeiţe o călduroasă rugăciune de mulţumire. Ştia acum că va pune stăpînire pe calul Pegas.

[1] Numele de *Pegas* s-a dat unei constelaţii. Mai tîrziu, Pegas deveni şi calul poeţilor; cu ajutorul lui, poeţii se înalţă în Parnas, la zeul Apollon şi la muze.

[2] Munte pe care se află cetatea (acropola) Corintului.

Puțin timp după aceea, Pegas sosi la izvor pe aripile-i albe ca neaua. Bellerofon sări cu îndrăzneală în spinarea calului și-i puse frîul de aur. Multă vreme îl purtă Pegas prin văzduh mai iute ca vîntul, dar în cele din urmă se îmblînzi, și de atunci îl sluji cu credință pe Bellerofon.

Pegas își luă iute zborul spre munții Lykiei, unde trăia monstruoasa Chimeră. Aceasta simți apropierea dușmanului și ieși, puternică și de temut, din peștera-i întunecoasă. Din cele trei guri ale ei țîșneau flăcări dogoritoare, și nori de fum împînziră totul în jur. Pegas se avîntă în sus cu Bellerofon și din înălțimi eroul își slobozi una după alta săgețile în trupul Chimerei. Turbată de furie, ea se izbea de stînci și le răsturna; înnebunită, gonea prin munți. Flăcările ce-i ieșeau pe cele trei guri mistuiau totul. Iar Bellerofon, călare pe calul lui înaripat, o urmărea pretutindeni. Chimera nu se putu ascunde nicăieri de săgețile aducătoare de moarte ale eroului, care o loveau fără greș. În cele din urmă, arătania înfiorătoare fu răpusă și Bellerofon se întoarse încununat de glorie la regele Iobates.

Dar, acesta îi dădu o altă însărcinare: îl trimise să lupte împotriva solimilor[1] războinici. Mulți eroi căzură în luptele acelea, dar Bellerofon ieși biruitor. Nici isprava aceasta nu-l mulțumi însă pe Iobates, care urmărea să-l omoare. De aceea, îl trimise să lupte împotriva amazoanelor, pe care pînă atunci nu le înfrînsese nimeni. Bellerofon însă cîștigă și acest război. Atunci Iobates trimise în întîmpinarea eroului, care se întorcea biruitor, pe luptătorii cei mai puternici din Lykia cu poruncă să-l ucidă, atacîndu-l pe neașteptate. Lykienii îl atraseră într-o capcană, dar el scăpă și de aici nevătămat. Toți luptătorii cei mai tari din Lykia fură doborîți de mîna puternicului erou. Atunci Iobates își dădu seama cît de mare era eroul pe care-l avea ca oaspete și-l întîmpină cu multă cinste pe gloriosul învingător. Îi dădu pe una din fiicele lui de soție și jumătate din regat ca zestre, iar lykienii îi dăruiră pămînturile cele mai roditoare.

De atunci, Bellerofon rămase în Lykia, unde trăi înconjurat de cinste și mărire. Dar sfîrșitul lui fu nefericit. Marele erou fu cuprins de trufie. Mărirea la care ajunsese îl orbi atît de mult, încît el vru să fie deopotrivă cu zeii din Olimp. De aceea, într-o zi luă hotărîrea de a se duce călare pe înaripatul său Pegas la zeii nemuritori din Olimpul plin de lumină. Pentru această înfumurare, fu pedepsit de Zeus. Stăpînul tunetelor trimise înaripatului Pegas o furie sălbatică și cînd Bellerofon vru să-l încalece ca să se ducă în Olimp, calul îl azvîrli la pămînt. Din pricina căderii, puternicul erou își pierdu mințile. Multă vreme pribegi el nebun prin „valea rătăcirilor", pînă într-o zi, cînd veni la el Thanatos, întunecatul zeu al morții, cel cu aripile negre, și-i luă sufletul. Astfel trecu marele erou Bellerofon în împărăția tristă a umbrelor.

[1] Trib care trăia la granița de nord a Lykiei.

TANTAL* [1]

În Lydia, lîngă muntele Sipylos, se afla un oraș bogat, care purta numele acestui munte. Acolo domnea răsfățatul zeilor, Tantal, fiul lui Zeus. Zeii îl înzestraseră cu de toate din belșug. Nimeni pe pămînt nu era mai bogat și mai fericit ca regele Tantal. Uriașele zăcăminte de aur aflate în muntele Sipylos îi aduceau bogății fără seamă. Nimeni nu avea ogoare atît de mănoase, nimeni nu culegea roade atît de minunate ca acelea pe care le aduna el din livezile și viile lui. Pe pășunile lui Tantal, răsfățatul zeilor, păștea uriașe turme de oi cu lînă fină, boi și vaci cu coarne răsucite și herghelii de cai iuți ca vîntul. Regele Tantal avea cu prisosință din toate bunurile pămîntului și ar fi trăit pînă la adînci bătrînețe în fericire și mulțumire, dacă trufia lui fără margini și nelegiuirile pe care le săvîrșise nu i-ar fi adus pieirea.

Zeii îl socoteau pe răsfățatul Tantal ca fiind asemenea lor. Ei coborau adeseori din Olimp în palatele lui, strălucitoare ca aurul, și luau parte la ospețele-i vesele. La chemarea zeilor, Tantal venea chiar și pe Olimpul luminos, unde nici un muritor nu pune piciorul. Acolo el lua parte la sfatul Zeilor, ospătîndu-se cu ei laolaltă, în palatul tatălui său Zeus, stăpînul tunetelor. Fericirea aceasta atît de mare îl făcu pe Tantal să se înfumureze. El începu să se creadă deopotrivă chiar cu Zeus, cel ce mînă norii. Adeseori, cînd pleca din Olimp, lua ambrozie și nectar — hrana zeilor — cu care își ospăta prietenii muritori la petrecerile din palatul său. Tantal împărtășea oamenilor pînă și ceea ce hotărau zeii în Olimpul luminos asupra soartei lumii. El nu păstra tainele pe care i le încredința Zeus, tatăl său. Odată, în timpul unui ospăț din Olimp, marele fiu al lui Cronos îi spuse lui Tantal:

— Fiul meu, cere-mi orice și îți voi da. Îmi ești tare drag și de aceea vreau să-ți îndeplinesc orice dorință.

Tantal, însă, uitînd că el este un muritor, răspunse îngîmfat tatălui său, atotputernicul Zeus:

— N-am nevoie de mila ta. Nu-mi lipsește nimic. Soarta ce mi-a fost hărăzită e mai minunată decît aceea a zeilor.

Stăpînul tunetelor nu răspunse nimic fiului său. Își încruntă amenințător sprîncenele, dar își stăpîni mînia. Tot își mai iubea fiul, cu toată înfumurarea acestuia. Dar curînd după aceea, Tantal aduse în două rînduri jigniri crunte zeilor nemuritori. Abia atunci îl pedepsi Zeus pe trufașul Tantal.

Pe insula Creta, unde se născuse stăpînul tunetelor, era un cîine de aur, care odinioară îl păzise pe Zeus cînd era încă prunc și pe Amaltheia, capra fermecată care-l alăptase. Cînd Zeus se făcu mare și-i răpi lui Cronos puterea asupra lumii, lăsă cîinele în Creta să-i păzească templul. Regele Pandareos al Efesului, ispitit de frumusețea și puterea cîinelui,

* După „Odiseea" lui Homer.

[1] Mitul acesta ne impresionează prin cruzimea sălbatică a lui *Tantal*. Acesta își ucide fiul numai ca să încerce dacă zeii din Olimp văd și știu totul. În această faptă a lui Tantal se manifestă clar o rămășiță din vremurile cînd la greci mai exista obiceiul de a se aduce ca jertfă ființe omenești.

se duse în taină pe insulă și-l luă pe corabia sa. Dar unde să ascundă minunatul animal? El se gîndi mult la acest lucru în timpul călătoriei pe mare și în cele din urmă hotărî să dea cîinele de aur în păstrarea lui Tantal. Regele din Sipylos ascunse de zei cîinele fermecat. Atunci Zeus se mînie, îl chemă la dînsul pe fiul său Hermes, vestitorul zeilor, și-l trimise la Tantal să-i ceară înapoi cîinele. Cît ai clipi din ochi, Hermes cel iute, coborî de pe Olimp la Sipylos, veni la Tantal, și-i spuse:

— Pandareos, regele Efesului, a răpit de la templul lui Zeus din Creta cîinele de aur și ți l-a dat ție în păstrare. Zeii din Olimp sînt atotștiutori; muritorii nu le pot ascunde nimic! Înapoiază lui Zeus cîinele. Ferește-te să atragi asupra-ți mînia stăpînului tunetelor!

Tantal însă răspunse solului zeilor:

— Zadarnic mă amenințI cu mînia lui Zeus. N-am văzut nici un cîine de aur! Zeii se înșeală. Cîinele nu-i la mine.

Tantal făcu și un jurămînt teribil că spune adevărul. Jurămîntul îl mînie și mai mult pe Zeus. Aceasta fu întîia jignire pe care Tantal o aduse zeilor. Dar stăpînul tunetelor nu-l pedepsi nici de data aceasta.

Pedeapsa zeilor și-o atrase Tantal asupra-și prin cea de a doua jignire adusă zeilor și printr-o nelegiuire înfiorătoare. Într-o zi, cînd olimpienii se adunaseră la un ospăț în palatul lui Tantal, acestuia îi trecu prin minte să încerce dacă e adevărat că zeii știu totul. Regele din Sipylos nu credea în aceasta. Tantal pregăti pentru zei un ospăț îngrozitor. Îl ucise pe fiul său Pelops și carnea gătită într-un chip minunat o oferi zeilor. Zeii însă pricepură pe loc gîndul rău al lui Tantal și nici unul din ei nu se atinse de mîncare. Doar zeița Demeter, adînc îndurerată de răpirea fiicei ei Persefone, gîndindu-se numai la amărăciunea ei, nu-și dădu seama ce se petrece în juru-i și mîncă o bucată din umărul lui Pelops. Zeii luară groaznica mîncare, așezară carnea și oasele toate într-un ceaun și-l puseră pe un foc mare. Hermes îl aduse iarăși la viață prin farmece pe băiat. Acesta se arătă zeilor și mai frumos ca înainte, numai că îi lipsea umărul pe care i-l mîncase Demeter. La porunca lui Zeus, marele Hefaistos îi făcu de îndată lui Pelops un umăr din fildeș strălucitor. De atunci toți urmașii lui Pelops au pe umărul drept o pată de un alb sclipitor.

Dar nelegiuirea lui Tantal făcu să se reverse cupa răbdării lui Zeus, regele zeilor și al oamenilor. Stăpînul tunetelor îl aruncă pe Tantal în împărăția de beznă a fratelui său Hades, acolo el e pus la o osîndă îngrozitoare: stă într-o apă străvezie, chinuit de sete și foame. Apa îi ajunge pînă sub bărbie. N-are decît să se aplece ușor, ca să-și potolească setea chinuitoare. Dar îndată ce se apleacă, apa dispare toată și sub picioare nu-i rămîne decît pămîntul negru și uscat. Deasupra capului lui stau aplecate ramuri de pomi roditori: smochine zemoase, mere rumene, rodii, pere și măsline îi atîrnă pînă deasupra capului, iar ciorchini grei de struguri copți aproape că-i ating părul. Istovit de foame, Tantal își întinde mîinile să ia din poamele minunate, însă atunci o adiere de vînt împinge departe ramurile încărcate de rod. Dar nu numai foamea și setea îl chinuie pe Tantal, ci și o spaimă fără margini îi

strînge inima. Deasupra capului lui stă înclinată o stîncă ce abia se ține, amenințînd în fiecare clipă să cadă și să-l strivească sub povara ei. Astfel îl chinuie pe regele din Sipylos, Tantal, fiul lui Zeus, în împărăția înfiorătorului Hades, frica veșnică, foamea și setea.

PELOPS*[1]

După moartea lui Tantal, în orașul Sipylos începu să domnească fiul său Pelops, pe care zeii îl scăpaseră în chip miraculos. Domnia lui fu scurtă. Ilos, regele Troiei, porni cu război împotriva lui, și Pelops fu învins. El fu nevoit să fugă din țară. Își încărcă tot avutul pe corăbii repezi și porni cu oamenii lui credincioși pe mare, cale îndepărtată, spre țărmurile Greciei. Poposi pe o peninsulă în partea de miază-zi a Greciei și se statornici acolo. De atunci, peninsula se numi Pelopones, după numele lui.

Într-o zi el întîlni în noua lui patrie pe frumoasa Hippodamia, fiica lui Oinomaos, regele orașului Pisa[2]. Eroul fu fermecat de frumusețea ei și se gîndi s-o ia de soție.

Dar lucrul acesta era greu de realizat: oracolul îi prezisese lui Oinomaos că va pieri de mîna bărbatului fiicei sale. Spre a se feri de aceasta, regele hotărî să n-o căsătorească niciodată. Dar cum să facă? Cum să-i respingă pe toți pretendenții care cereau mîna Hippodamiei? Mulți eroi veneau la Oinomaos s-o pețească pe fiica lui. I-ar fi jignit, respingîndu-i fără nici o pricină. Pînă la urmă, găsi o ieșire, spunînd că își va da fiica de soție numai aceluia dintre eroi care-l va învinge la alergările cu carele, iar dacă el însuși va fi biruitorul, învinsul va trebui să plătească cu viața. Oinomaos luă această hotărîre pentru că în toată Grecia nu știa nimeni să mîne carul ca dînsul; de altfel și caii erau mai iuți decît Boreas, furtunosul vînt de miază-noapte. Regele orașului Pisa era pe deplin încredințat că nici un erou nu-l va învinge. Totuși, numeroși erau eroii greci care nu se temeau că vor muri de mîna cruntului Oinomaos. Ei veneau unul după altul la palat, hotărîți să se ia la întrecere cu regele, numai să capete de soție pe frumoasa Hippodamia. Toți avură însă o soartă crudă; pe toți îi ucise Oinomaos, iar capetele lor le atîrna la porțile palatului, pentru ca noii veniți să ia aminte cît de mulți au fost eroii uciși de mîna lui și să-și cunoască dinainte soarta ce-i așteaptă. Nici aceasta nu-l sperie însă pe eroul Pelops. El se hotărî s-o ia de nevastă cu orice preț pe aleasa lui și se duse la neîndurătorul Oinomaos.

Regele îl primi cu asprime și-i zise:

---

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu și după versurile lui Pindar.

[1] Miturile despre *Pelops* cuprind elemente din timpurile cele mai vechi. În ele întîlnim rămășițe din trecutul cel mai îndepărtat, cum este răpirea miresei. Întrecerea dintre Pelops și *Oinomaos* nu este altceva decît răpirea miresei. Pe vasele grecești, Pelops era reprezentat adeseori mergînd într-un car împreună cu Hippodamia, fiica lui Oinomaos, pe care o răpise. Se spune că Oinomaos atîrna de ușile palatului său capetele pretendenților uciși de el.

[2] Pisa, oraș la vest de Pelopones, în valea rîului Alfeios.

Pelops în car, împreună cu Hippodamia (*Desen pe un vas*)

— Și tu vrei mîna fiicei mele Hippodamia? Oare nu-ți văzură ochii cîți eroi glorioși au pierit de dragul ei în primejdioasa întrecere? Ia seama, nici tu n-ai să scapi de soarta aceasta!

— Nu mă înfricoșează soarta eroilor uciși, răspunse Pelops. Sînt încredințat că zeii din Olimp mă vor ajuta! Cu sprijinul lor eu o voi lua pe Hippodamia de soție.

Un zîmbet crud flutură pe buzele lui Oinomaos. De multe ori auzise el asemenea vorbe.

— Atunci ascultă, Pelops, grăi regele, iată regula întrecerii: drumul pornește din orașul Pisa, străbătînd Peloponesul întreg pînă la Istm[1] și se sfîrșește lîngă altarul lui Poseidon — stăpînitorul mărilor, nu departe de Corint. Dacă sosești întîiul la altar, ești învingător, dar vai și amar de tine, dacă te ajung din urmă! Atunci lancea mea te va străpunge cum a străpuns pînă acum atîția eroi și vei coborî lipsit de glorie în împărăția de beznă a lui Hades. Doar o singură îngăduință îți voi da, precum am făcut și cu ceilalți: vei porni înaintea mea la drum, iar eu voi aduce mai întîi jertfă marelui stăpîn al tunetelor și numai după aceea mă voi urca în carul meu. Grăbește-te dar să străbați cît mai mult din drum în timpul în care eu voi aduce jertfă.

Pelops plecă. Își dădea seama că numai prin viclesug va putea să-l învingă pe regele cel crunt. Pelops izbuti să-și găsească un ajutor. Se duse în taină la vizitiul lui Oinomaos, numit Myrtilos, fiul lui Hermes, și-l rugă, făgăduindu-i daruri bogate, să nu pună cuiele la osii, pentru ca roțile de la carul regelui să sară, întîrziindu-l în felul acesta pe drum. Myrtilos se codi multă vreme, dar pînă la urmă îl ispitiră darurile bogate ale lui Pelops și făgădui să-i împlinească dorința.

[1] Istmul care leagă Peloponesul de Grecia Centrală.

Se lumină de ziuă. Eos, cea cu degete trandafirii, răsări și învălui toată bolta cerească într-o strălucire de aur. Iată că se ivi pe cer și Helios încununat de raze, cu carul lui de aur. Întrecerea trebuia să înceapă îndată. Pelops se rugă lui Poseidon, cel ce cutremură pămîntul, să-i vină în ajutor și apoi sări în car. Regele Oinomaos se apropie de altarul lui Zeus și-i făcu semn lui Pelops că poate să pornească. Acesta porni în goana mare. Roțile carului duduiau pe drumul pietruit. Caii zburau ca niște păsări. Pelops dispăru repede într-un nor de colb. Îl mînau dragostea pentru Hippodamia și teama să nu-și piardă viața. Deodată deslușì în depărtare zgomotul carului lui Oinomaos. Acesta era tot mai aproape. Oinomaos, regele din Pisa, e gata să-l ajungă pe fiul lui Tantal. Caii regelui zboară ca vîntul și roțile stîrnesc vîrtejuri de colb. Pelops dădu bice cailor și aceștia porniră în goană și mai mare. Vîntul îi șuiera în urechi din pricina goanei turbate, dar cum putea să scape el de caii regelui, care erau mai repezi decît vîntul de miazănoapte? Regele era tot mai aproape. Pelops simțea acum în spate răsuflarea înfierbîntată a cailor lui Oinomaos. Îl și văzu stînd gata să arunce lancea, rîzînd triumfător. Pelops se rugă din nou lui Poseidon. Și stăpînitorul mărilor nemărginite îl ascultă. Roțile săriră din osiile carului regelui, carul se răsturnă și Oinomaos cel crunt se rostogoli la pămînt. În căzătură se răni grav și bezna morții îi închise ochii.

Pelops se întoarse triumfător la Pisa, luă de soție pe Hippodamia și puse stăpînire pe întreaga țară a lui Oinomaos. Dar cînd vizitiul Myrtilos veni la el și-i ceru ca răsplată jumătate din țară, lui Pelops îi păru rău să se despartă de o avere atît de mare. Vicleanul fiu a lui Tantal îl ademeni prin șiretlic pe Myrtilos pe țărmul mării și-l îmbrînci de pe o stîncă înaltă drept în valurile spumegînde. Căzînd de pe stîncă, Myrtilos îl blestemă pe fiul lui Tantal și pe toți urmașii lui. Oricît se strădui Pelops să îmblînzească sufletul mîniat al lui Myrtilos și să potolească urgia lui Hermes, tatăl acestuia, totul fu zadarnic. Blestemul lui Myrtilos îl ajunse. Urmașii lui Pelops avură de îndurat nenorociri fără număr, atrăgîndu-și, prin nelegiurile lor, pedeapsa zeilor.

EUROPA*[1]

Agenor, regele bogatului oraș fenician Sidon, avea trei fii și o fiică, frumoasă ca o zeiță nemuritoare, cu numele de Europa. O dată ea avu un vis. I se arătă că Asia și continentul pe care marea îl desparte de Asia, luînd înfățișare de femei, se luptau între ele pentru dînsa. Fiecare dintre cele două femei vroiau să pună stăpînire pe Europa. În lupta aceea, Asia, care o crescuse și o hrănise pe Europa, fu învinsă și trebui s-o cedeze celeilalte. Europa se trezi din acest vis înfricoșată, căci nu-i înțelegea tîlcul. Tînăra fiică a lui Agenor începu să se roage sme-

* După „Idilele" lui Moshos.

[1] Mitul cu privire la răpirea Europei de către Zeus ne arată căsătoria prin răpirea miresei. Transformarea lui Zeus în taur este o rămășiță a totemismului.

Europa călare pe taur trece marea; în urma ei zboară Eros; în dreapta stă regele Agenor, tatăl Europei (*Desen pe un vas*)

rită, cerînd zeilor s-o cruțe de nenorocirea ce poate că o pîndește. Apoi, îmbrăcîndu-se în veșminte de purpură, țesute cu aur, se duse însoțită de prietenele ei într-o poiană înverzită și plină de flori de pe țărmul mării. Acolo, fecioarele sidoniene, strîngeau zburdînd, în coșurile lor de aur tot felul de flori: narcise îmbălsămate și albe ca omătul, flori de șofran, viorele și crini. Fiica lui Agenor însă, care strălucea de frumusețe printre prietenele ei întocmai ca Afrodita printre Charite, culegea în coșulețul ei de aur numai trandafiri roșii ca focul. După ce culegeau flori, fecioarele se prindeau rîzînd într-o horă plină de veselie. Glasurile lor tinerești răsunau departe pe pajiștea înflorită și pe întinsul de azur al mării, acoperindu-i murmurul molcom.

Europa n-avu însă parte să guste multă vreme din plăcerile vieții lipsite de griji. Fiul lui Cronos, puternicul Zeus, cel care mînă norii, o văzu și hotărî s-o răpească. Ca să n-o sperie, luă înfățișarea unui taur minunat. Tot părul acestui taur sclipea ca aurul, doar pe frunte îi ardea ca lumina lunii o pată de argint, iar coarnele-i de aur erau încovoiate ca luna nouă cînd răsare întîia oară printre razele apusului purpuriu. Taurul minunat apăru în poiană și, cu pași ușori, abia atingînd iarba, se apropie de fecioare. Fecioarele sidoniene nu se speriară: ele îl înconjurară și-l mîngîiară cu blîndețe. Taurul se apropie de Europa, îi linse mîinile și se așeză blînd lîngă ea. Răsuflarea taurului mirosea a ambrozie și văzduhul întreg era plin de această mireasmă. Europa îi dezmierdă cu mîna-i gingașă părul de aur, îi strînse la piept capul și îl sărută. Atunci taurul se culcă la picioarele frumoasei fecioare și parcă îi făcu semn, rugînd-o să se urce în spinarea lui.

Rîzînd, Europa se așeză pe spinarea lată a taurului. Voiră și alte fecioare să se așeze alături de ea, însă taurul se ridică și porni în goană spre mare. O răpise pe aceea pe care o dorea. Fecioarele sidoniene scoaseră țipete de spaimă. Europa își întinse mîinile spre ele, cerîndu-le ajutor, dar acestea nu-i mai putură fi de folos. Taurul cu coarne de aur zbura ca vîntul. Apoi se aruncă în mare și începu să înoate iute ca un delfin pe apele azurii. Valurile mării se dădeau la o parte înaintea lui, iar stropii i se rostogoleau de pe păr ca diamantele fără să-l ude. Din adîncul mării ieșiră la suprafață frumoase nereide care se îngrămădiră în juru-i înotînd în urma lui. Chiar și Poseidon, zeul mării înconjurat de zeitățile mării, mergea cu caru-i înainte, îmblînzind cu tridentul valurile și netezind calea ca să treacă marele lui frate, Zeus. Europa stătea pe spinarea taurului tremurînd de spaimă. Cu o mînă se ținea de coarnele-i de aur, iar cu cealaltă își strîngea poalele veșmintelor purpurii, ca să nu i le ude apa. Dar n-avea de ce să se teamă: marea era liniștită, iar stropii sărați nici n-o atingeau. Briza mării mîngîie părul inelat al Europei și face să fluture vălul cu care e acoperită. Țărmul se îndepărtează mereu și, încet, piere în zarea azurie. Împrejur nu se mai văd decît marea și cerul albastru. Curînd se iviră însă în depărtare țărmurile insulei Creta. Zeus-taurul se apropie în grabă de ele cu povara-i prețioasă și coborî pe mal. Europa deveni soția lui Zeus și de atunci ea locui în Creta. Avură trei copii: Minos, Rhadamanthys și Sarpedon. Faima acestor trei fii ai lui Zeus, stăpînul tunetelor, puternici și înțelepți, se răspîndi în lumea întreagă.

CADMOS* [1]

Cînd Zeus în chip de taur o răpi pe Europa, tatăl ei, Agenor, regele Sidonului, se întristă amar. Nimic nu putea să-i aline durerea. El chemă pe cei trei fii ai lui: Fenix, Kylix și Cadmos, și-i trimise în căutarea Europei. Le spuse că dacă se vor întoarce acasă fără sora lor, vor fi pedepsiți cu moartea. Cei trei frați plecară în căutarea surorii lor. Dar Fenix și Kylix îl părăsiră curînd pe Cadmos și întemeiară două țări: primul — Fenicia[2] iar al doilea — Cilicia[3], unde rămaseră ca domnitori.

Cadmos porni mai departe singur să-și caute sora. El pribegi multă vreme prin lume, întrebînd peste tot de soarta Europei. Dar cum putea s-o găsească, o dată ce însuși Zeus o ascunsese de privirile tuturor? În cele din urmă, pierzîndu-și nădejdea de a o mai găsi și fiindu-i teamă să se întoarcă acasă, Cadmos hotărî să rămînă pentru totdeauna printre străini. El se duse la Delfi — orașul sfînt — și întrebă oracolul lui

---

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] In miturile despre *Cadmos* întîlnim iarăși rămășițe de totemism. Este vorba de oștenii proveniți din balaur, mai precis zămisliți din dinții acestuia. De altfel, însuși Cadmos și soția lui se prefac în balauri.

[2] Fenicia — pe litorarul de est al Mării Mediterane. Orașele cele mai mari din Fenicia erau Tirul și Sidonul.

[3] Cilicia — în sudul Asiei Mici.

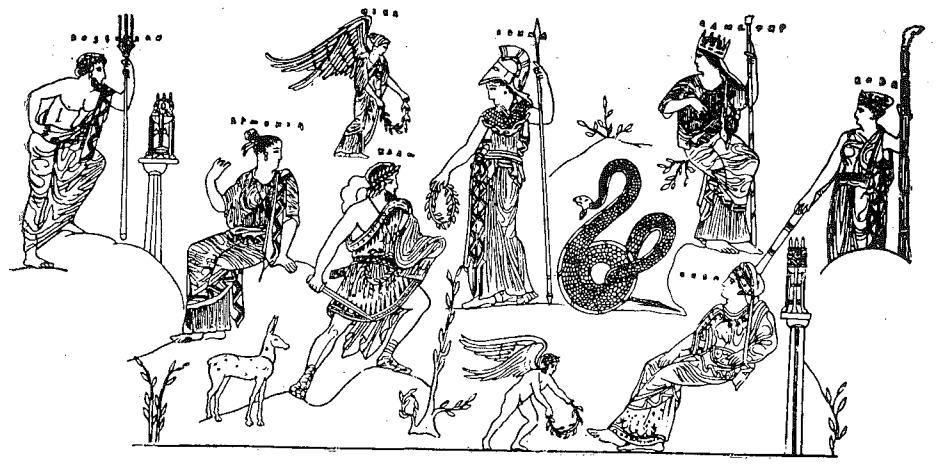

Lupta lui Cadmos cu balaurul. De la stînga la dreapta: zeul Poseidon cu tridentul, Harmonia, soția lui Cadmos, apoi Cadmos cu sabia, deasupra lui zeița Nike, în fața lui Cadmos zeița Athena apoi zeița Demeter și fiica ei Cora (Persefone); dedesuptul zeiței Demeter se află nimfa Teba, iar la picioarele nimfei stă zeul Eros cu o cunună (*Desen pe un vas*)

Apollon, săgetătorul, să-i spună unde să se așeze și să întemeieze un oraș. Oracolul îi răspunse astfel:

— Într-o poiană singuratică ai să vezi o vacă, ce n-a cunoscut niciodată jugul. Urmeaz-o și acolo unde se va culca în iarbă, înalță zidurile unui oraș, iar țara s-o numești Beoția.

După ce află acest răspuns, Cadmos plecă din orașul sfînt. Abia trecuse de porțile lui și văzu o vacă albă ca omătul, care păștea într-o poiană, nepăzită de nimeni. El o urmă împreună cu slugile lui credincioase din Sidon, preamărind pe marele Apollon. Trecuseră de valea rîului Kefisos[1], cînd deodată vaca se opri, își ridică spre cer capul, mugi tare, se uită la oștenii care o urmau și se culcă liniștită pe iarba verde. Mulțumind lui Apollon, Cadmos îngenunchie, sărută pămîntul noii lui patrii și chemă binecuvîntarea zeilor asupra munților și văilor necunoscute. Cadmos zidi îndată un altar de piatră ca să aducă jertfă atotputernicului Zeus, dar lipsindu-i apa trebuitoare rînduielii sacre, trimise pe sidonienii lui credincioși să-i aducă apă de la un izvor.

Nu departe era o dumbravă de veacuri neatinsă pînă atunci de secure. În mijlocul acestei dumbrăvi se afla o peșteră adîncă, ascunsă de tufișuri și înconjurată cu grămezi de pietre uriașe. Din peștera aceea pornea, susurînd printre pietre un izvor cu apă limpede. În peșteră trăia un balaur uriaș, închinat lui Ares, zeul războiului. Ochii îi aruncau scîntei, din gura cu trei rînduri de dinți veninoși îi ieșea o limbă întreită, iar pe cap i se mișca înfricoșător o creastă de aur. Cînd slujitorii lui Cadmos se apropiară de izvor

[1] Rîu în Beoția, care se varsă în lacul Copais.

și cufundară vasele în apa-i răcoroasă, din peșteră se ivi șuierînd amenințător balaurul, încolăcindu-și printre pietre trupul uriaș. Slujitorii lui Cadmos păliră de spaimă, vasele le scăpară din mîini și fiori de gheață le înțepeniră mîinile și picioarele. Balaurul se ridică sprijinindu-se în coadă și capu-i cu gura larg deschisă se înălță deasupra copacilor seculari. Înainte ca vreunul dintre sidonieni să se gîndească la fugă sau la apărare, balaurul îngrozitor se năpusti asupra lor și-i sfîșie pe toți.

Cadmos așteptă mult timp întoarcerea sidonienilor. Soarele era gata să apună, umbrele se făceau tot mai lungi, dar slugile tot nu se înapoiau. Fiul lui Agenor se întreba unde or fi dispărut sidonienii, care întîrzie atîta. Porni apoi pe urmele lor în dumbravă, acoperindu-se cu o piele de leu, ca platoșă; avea la cingătoare o sabie ascuțită, iar în mînă o lance. Dar pavăză mai de nădejde îi era eroului marele lui curaj. Cadmos pătrunse în dumbravă și văzu trupurile sfîșiate ale slugilor credincioase, peste care se tolănise balaurul uriaș. Îndurerat și plin de mînie, Cadmos strigă:

— O, slugi credincioase, vă voi răzbuna! Sau vă răzbun, sau vin alături de voi în împărăția întunecată a umbrelor.

Cadmos apucă un bolovan cît o stîncă și, luîndu-și avînt, îl aruncă drept în balaur. O astfel de lovitură ar fi răsturnat și un turn de cetate, dar balaurul scăpă nevătămat, căci solzii tari ca oțelul care-i acopereau tot trupul îl scăpară de la pieire. Atunci Cadmos își luă lancea, își strînse toate puterile și o împlîntă în spatele jivinei. Solzii de oțel nu-l feriră pe balaur de vîrful lăncii lui Cadmos, pe care eroul i-o înfipse în trup pînă la mînerul de lemn. Încolăcindu-se, balaurul prinse lancea cu dinții și vru s-o zmulgă din rană. Dar toate sforțările îi fură zadarnice; vîrful lăncii rămase înfipt adînc în rană și balaurul lui Ares nu izbuti să frîngă decît partea de lemn. Gîtul i se umflă din pricina veninului negru și a furiei, din gură îi țîșni spumă, iar șuieru-i sălbatic răsună departe în toată țara și întreg văzduhul se umplu de duhoarea răsuflării lui. Balaurul ba se încolăcea tîrîndu-se pe pămînt, cu inelele-i uriașe, ba se ridica rotindu-se turbat. Răsturna copacii smulgîndu-i din rădăcini și cu coada împrăștia pietre în toate părțile. Încerca să-l înhațe cu gura-i veninoasă pe Cadmos, dar acesta, folosind pielea de leu ca pe un scut, îl respingea cu sabia. Balaurul încerca să roadă sabia cu dinții dar și-i tocea zadarnic de oțelul ei.

În cele din urmă, fiul lui Agenor străpunse gîtul balaurului și-l lovi atît de puternic, încît îl țintui de un stejar.

Stejarul secular se încovoaie sub greutatea trupului monstrului. Cadmos privea uimit jivina răpusă, minunîndu-se de mărimea ei. Deodată se auzi un glas necunoscut:

— Ce stai, fiu al lui Agenor, minunîndu-te de balaurul pe care l-ai ucis? Și tu te vei preface în curînd în balaur și oamenii se vor minuna privindu-te.

Cadmos privi în jur, dar nu deslușì de unde venise glasul cel tainic. Eroul se cutremură la auzul acestei prevestiri, iar părul i se făcu măciucă de groază. Aproape fără cunoștință stătea el în fața balaurului ucis.

În clipa aceea îi apăru în fața ochilor zeița Pallas-Athena, fiica preferată a lui Zeus, și-i porunci să scoată dinții balaurului și să-i semene, cum semeni sămînța pe ogorul arat.

Cadmos ascultă porunca războinicei zeițe cu ochi de buhă. Abia sfîrși de semănat dinții zmeului cînd, — minune! — din pămînt răsăriră la început vîrfuri de lănci, apoi se ridicară deasupra arăturii creste de coifuri, pe urmă capete de oșteni, după aceea umerii lor, piepturile ferecate în zale, brațele cu scuturi și, în cele din urmă, din dinții balaurului răsări o ceată întreagă de oșteni înarmați. Văzînd un nou vrăjmaș necunoscut, Cadmos duse mîna la sabie, dar unul din oștenii răsăriți din pămînt, strigă:

— Lasă sabia! Ferește-te să te amesteci în luptele fratricide!

Între oșteni începu o bătălie înfricoșătoare, sîngeroasă. Ei se loveau cu săbiile și lăncile și cădeau unul cîte unul pe pămîntul care abia îi zămislise. Dintre toți rămaseră doar cinci. Atunci, unul dintre ei, la porunca zeiței Pallas-Athena, își aruncă armele la pămînt în semn de pace. Oștenii roditi de pămînt din dinții balaurului legară între ei prietenie pe veci. Ei îl ajutară pe Cadmos să zidească Cadmeia — fortăreața Tebei, cea cu șapte porți.

Cadmos întemeie marele oraș Teba, făcu legi și orîndui întregul stat. Zeii din Olimp îi dădură lui Cadmos de soție pe Harmonia, frumoasa fiică a lui Ares și a Afroditei. Ospățul de nuntă al marelui întemeietor al Tebei fu plin de strălucire. Toți zeii din Olimp luară parte la nuntă și făcură daruri bogate tinerilor căsătoriți.

De atunci, Cadmos deveni unul dintre regii cei mai puternici ai Greciei. Bogățiilor lui nu li se mai știa socoteala. Oastea îi era numeroasă și de neînvins. În fruntea ei stăteau oștenii roditi de pămînt din dinții balaurului. Se părea că numai bucuria și fericirea aveau să domnească în casa fiului lui Agenor; dar zeii din Olimp nu-i hărăziseră numai mulțumire. El avu parte de multe amărăciuni. Fiicele lui, Semela și Ino, își găsiră sfîrșitul chiar sub ochii tatălui lor. E drept că după moarte, ele fură primite printre zeii din Olimp dar, oricum, Cadmos nu mai avea lîngă el pe copilele atît de dragi. Acteon, nepotul lui Cadmos, fiul fiicei lui, Autonoe, căzu victimă mîniei zeiței Artemis. Cadmos fu nevoit să-și plîngă și nepoții.

La bătrînețe, copleșit de durere, el părăsi Teba cea cu șapte porți și pribegi vreme îndelungată, întovărășit de Harmonia, soția lui, prin țări străine. În cele din urmă ajunse în Illyria[1] cea îndepărtată. I se frîngea inima de jale amintindu-și nenorocirile care se abătuseră asupra căminului său. Își aducea aminte și de lupta ce-o avusese cu balaurul, precum și de cuvintele rostite de glasul acela necunoscut.

„Nu cumva balaurul pe care l-am ucis cu sabia era închinat zeilor? — grăi Cadmos. Dacă pentru moartea lui zeii mă pedepsesc așa de aspru, mai bine să mă prefac eu însumi în balaur!“

Abia rosti aceste cuvinte, că trupul i se întinse și se acoperi cu solzi, picioarele i se împreunară și se prelungiră, prefăcîndu-se într-o coadă

[1] Regiune situată pe litoralul de est al Mării Adriatice.

încolăcită ca de balaur. Îngrozit, el întinse cu lacrămi în ochi spre Harmonia mîinile, tot ce-i mai rămăsese omenesc, și-i zise:

— O, Harmonia, vino lîngă mine! Apropie-te, atinge-mi mîna pînă nu mă prefac cu totul în balaur.

El o chema mereu pe Harmonia, mai avea multe să-i spună, dar simțea cum limba i se spintecă și în gură începe să i se miște o limbă de șarpe, iar printre buze îi ies doar șuierături.

— O, Cadmos, — strigă ea, — leapădă mai repede această înfățișare! O, zei, de ce nu m-ați prefăcut și pe mine în balaur?

Transformat într-un balaur uriaș, Cadmos se încolăci pe trupul soției sale credincioase și-i linse fața cu limba lui despicată. Harmonia îi mîngîie întristată spinarea acoperită cu solzi. Zeii o preschimbară și pe ea în balaur și de atunci Harmonia și Cadmos, rămaseră balauri pînă la sfîrșitul vieții lor.

ZETHOS ȘI AMFION

În orașul Teba trăia Antiope — fiica lui Asopos[1], zeul rîului cu acest nume. Zeus, stăpînul tunetelor, se îndrăgosti de ea. Și Antiope zămisli doi prunci gemeni, pe care îi numi Zethos și Amfion. Temîndu-se că tatăl ei se va mînia cînd va afla că se căsătorise în taină cu Zeus, Antiope își puse pruncii într-un coș și îi duse în munți. Antiope era încredințată că Zeus nu-și va lăsa fiii să piară. Într-adevăr, Zeus avu grijă de ei și trimise, în locul unde-i lăsase Antiope un cioban. Acesta îi găsi, îi luă acasă la el și-i crescu. Încă de mici, Zethos și Amfion se deosebeau mult unul de altul prin firea lor: Zethos era un băiat voinic, care de mic îl ajuta pe cioban la păscutul turmelor; Amfion avea o fire blîndă, prietenoasă și nimic nu-i făcea mai multă plăcere ca muzica. Cînd se făcură mari, Zethos deveni un oștean puternic și un vînător neînfricat. Nimeni nu-l întrecea în putere și îndemînare; nu-i plăcea decît zăngănitul armelor în timpul bătăliei și vînătoarea de fiare sălbatice. Amfion, însă, favoritul zeului Apollon, avea o singură bucurie: să cînte din kithara cu strune de aur, pe care i-o dăruise chiar Apollon, fiul zeiței Leto, cel cu arcul de argint. Amfion cînta atît de frumos din kithară, încît urnea din loc pînă și copacii și stîncile.

Tinerii continuau să trăiască în casa ciobanului, fără să știe cine le erau părinții. În vremea aceea. mama lor, Antiope, suferea crunt, fiind în mîna asprului **Lykos, regele Tebei, și a soției acestuia, Dirke.** Ferecată în lanțuri grele, Antiope zăcea într-o temniță, în care nu pătrundea nici o rază de soare. Dar Zeus o scăpă. Lanțurile căzură singure, porțile temniței se deschiseră și ea fugi în munți, ascunzîndu-se în coliba ciobanului care crescuse copiii.

Abia ajunse acolo, că se ivi și cruda Dirke, care, împreună cu alte femei tebane, orînduise în munți o veselă serbare în cinstea zeului Dio-

[1] Rîu din Beoția.

Zethos și Amfion o leagă pe Dirke de coarnele taurului
(Grup în marmură din sec. I î.e.n.)

nysos. Rătăcind prin munți cu o cunună de iederă pe cap și cu un tirs în mînă, ea ajunse întîmplător la coliba ciobanului. Zărind-o pe Antiope, toată ura răbufni nestăvilită din inima crudei regine. Ea hotărî s-o ducă la pieire pe nefericita Antiope. Chemă pe Zethos și Amfion, o ponegri pe Antiope și-i îndemnă s-o lege pe nevinovata fiică a lui Asopos de coarnele unui taur sălbatic, care s-o sfîșie. Zethos și Amfion erau gata s-o asculte: prinseră taurul și puseră mîna pe Antiope. Dar în clipa aceea, spre norocul ei, apăru ciobanul. Văzînd că fiii Antiopei vor să-și lege mama de coarnele unui taur furios el le zise:

— Nenorociților, ce fărădelege îngrozitoare vreți să săvîrșiți! Fără să știți, voi osîndiți la o moarte îngrozitoare pe propia voastră mamă. Aceasta este mama voastră!

Zethos și Amfion se îngroziră, cînd își dădură seama ce mare nelegiuire ar fi putut săvîrși din vina crudei Dirke. Furioși, ei o înșfăcară atunci pe Dirke, care o ponegrise pe mama lor, o legară de coarnele taurului sălbatic și îi spuseră:

— Să mori tu însăți de moartea la care osîndiseși pe mama noastră! Această moarte să-ți fie pedeapsa pentru cruzimea ta și pentru clevetirile tale!

Dirke muri în chinuri groaznice. Zethos și Amfion se răzbunară pe Lykos pentru suferințele pe care mama lor le îndurase din pricina lui: ei îl uciseră și puseră stăpînire pe Teba.

Devenind regi ai Tebei, cei doi frați hotărîră să întărească orașul, căci numai Cadmeia, înalta fortăreață a Tebei, zidită de Cadmos, era împrejmuită cu ziduri, cealaltă parte a orașului rămînînd fără apărare. Frații înălțară singuri, cu mîinile lor, ziduri în jurul Tebei. Cît de diferită era munca lor! Zethos, puternic ca un titan, căra bolovani uriași, încordîndu-și toate puterile, și îi așeza unul peste altul; Amfion însă nu căra nimic; vrăjiți de sunetele kitharei lui cu strune de aur, bolovanii se mișcau singuri și se rînduiau, formînd ziduri înalte de neclintit. Faima acestor mari eroi se răspîndi pînă departe, dincolo de hotarele Greciei. Însuși Tantal, care era răsfățatul zeilor, îi dădu lui Amfion de soție pe fiica sa Niobe. Iar Zethos, se căsători cu Aedonia, fiica lui Pandareos, regele Efesului. Niobe și Aedonia aduseră nenorocire în căminurile fiilor Antiopei.

NIOBE*

Niobe, soția lui Amfion, regele Tebei, avu șapte fii și tot atîtea fiice. Fata lui Tantal, se mîndrea nespus cu copiii ei, care erau frumoși ca niște zei tineri. Zeii dăduseră Niobei fericire, bogăție și copii frumoși, dar fiica lui Tantal nu le era recunoscătoare.

Odată, prorocitoarea Manto, fiica profetului orb Tiresias, trecînd pe străzile Tebei celei cu șapte porți, chemă toate femeile tebane să aducă jertfe zeiței Leto și gemenilor ei: lui Apollon săgetătorul, cel cu părul de aur și fecioarei Artemis. Ascultînd chemarea, tebanele se duseră la

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

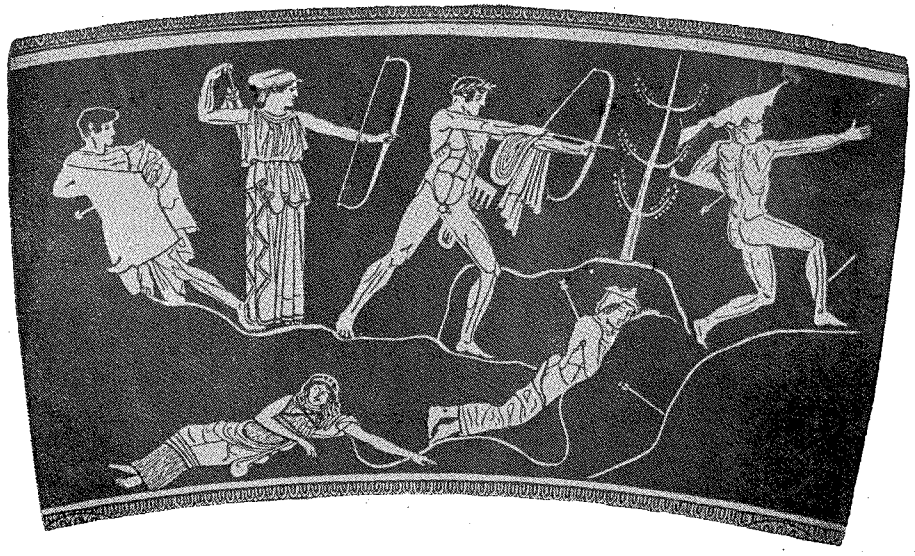

Apollon și Artemis ucid pe copiii Niobei. (*Desen pe un vas*)

altarele zeilor, împodobindu-și capetele cu cununi de lauri. Numai Niobe, mîndră de puterea ei și de fericirea ce-i dăruiseră zeii, nu vru să aducă jertfe zeiței Leto.

Vorbele pline de trufie ale Niobei le speriară pe tebane. Totuși ele aduseră jertfe și rugară cu smerenie pe zeița Leto să nu se mînie.

Zeița Leto auzise vorbele trufașe ale Niobei și-i chemă pe copiii ei Apollon și Artemis, cărora li se plînse, spunîndu-le:

— Adînc m-a jignit trufașa fiică a lui Tantal. Ea nu crede că mama voastră e zeiță. Niobe nu mă recunoaște, cu toate că în putere și slavă nu mă întrece decît marea Hera, soția lui Zeus. Oare voi, copiii mei, nu mă veți răzbuna pentru jignirea ce am suferit? Dacă n-o veți pedepsi pe Niobe, oamenii vor înceta să arate cinstirea cuvenită unei zeițe și îmi vor dărîma altarele. Luați aminte că fiica lui Tantal v-a adus jigniri și vouă, zei fără de moarte, asemuindu-vă cu copiii ei cei muritori. Niobe este tot atît de înfumurată ca și tatăl ei, Tantal!

Apollon săgetătorul își întrerupse mama, și-i spuse:

— O, mamă, isprăvește mai repede! Nu mai spune nimic! Prin tînguirile tale întîrzii osînda ce trebuie dată!

— Ajunge, mamă! — strigă și Artemis mînioasă.

Clocotind de mînie, sora și fratele se avîntară iute, pe aripile unui nor, coborînd de pe vîrful muntelui Kynthos[1] în Teba. În tolbele lor, săgețile de aur zăngăneau amenințător. În cele din urmă ajunseră în Teba cea cu șapte porți. Apollon rămase nevăzut pe cîmpia netedă de lîngă cetate, unde tineri tebani puneau la cale jocuri războinice. În momentul cînd

[1] Munte pe insula Delos.

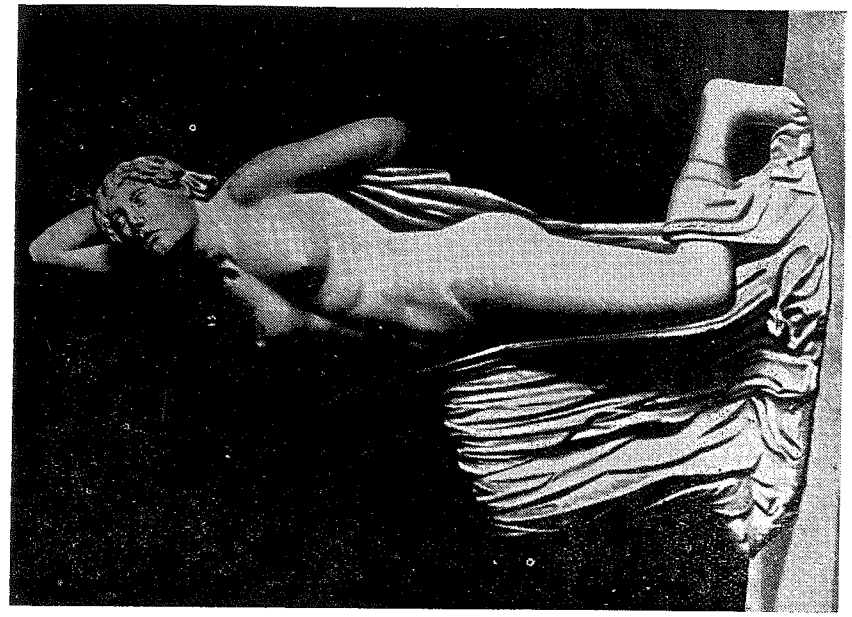

Statuie din sec. IV î.e.n.)

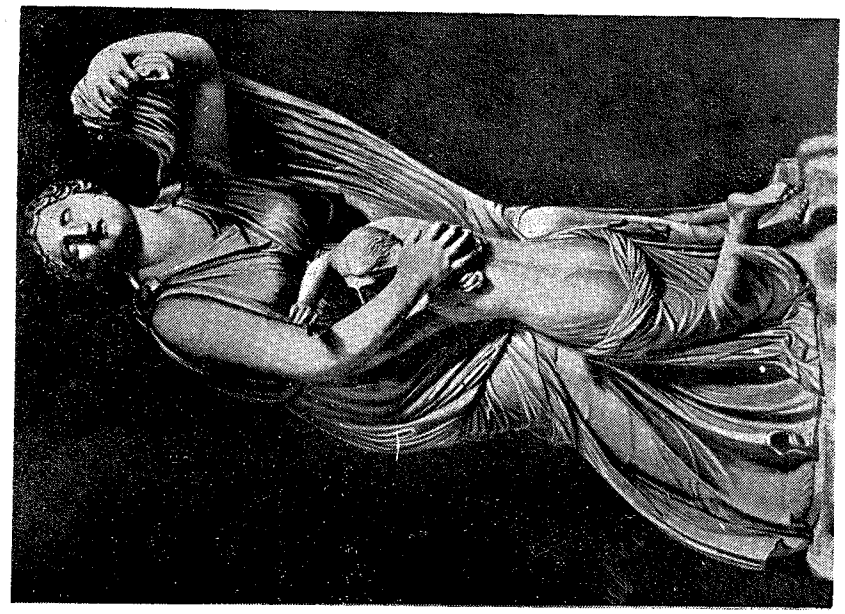

Stînga: Niobe încearcă să apere pe fiica ei cea mai mică de săgețile zeiței Artemis (*grup din sec. IV î.e.n.*)
Dreapta: O fiică a Niobei

Apollon săgetătorul apăru învăluit într-un nor lîngă zidurile Tebei, doi dintre fiii Niobei, Ismenos și Sipylos, îmbrăcați în veșminte purpurii goneau pe cai focoși. Deodată, Ismenos scoase un țipăt: pieptul îi fu străpuns de o săgeată de aur a lui Apollon. Frîiele de aur îi căzură din mîini și se prăbuși mort la pămînt. Sipylos auzise zbîrnîitul teribil al coardei arcului lui Apollon și vru să scape de primejdie fugind pe calul său iute. El zbură în goană mare pe cîmpie, cum face corăbierul desfășurînd toate pînzele corăbiei, cînd vrea să scape de un nor amenințător. O săgeată aducătoare de moarte îl ajunse însă și pe acest fiu al Niobei, înfigîndu-i-se chiar lîngă ceafă. Fiii Niobei, Faidimos și Tantalos, se luptau unul cu altul ținîndu-și brațele încleștate. O săgeată scînteie prin văzduh și-i străpunse pe amîndoi. Ei se prăbușiră cu un singur geamăt. Moartea le stinse dintr-o dată din ochi lumina vieții și dintr-o dată își dădură suflarea din urmă. Fratele lor, Alfenor, se apropie, vru să-i ridice. le îmbrățișă trupurile ce începuseră să se răcească, dar o săgeată a lui Apollon i se înfipse adînc în inimă și astfel căzu și el fără suflare peste trupurile fraților lui. Damasychthon fu nimerit de Apollon în coapsă, lîngă genunchi; fiul Niobei încercă să smulgă din rană săgeata de aur, dar alta, șuierînd, îl nimeri drept în gît. Tînărul Ilioneos, cel din urmă dintre fiii Niobei își ridică brațele spre cer și îi rugă pe zei:

— O, zei din Olimp, îndurare, îndurare!

Apollon cel groaznic la mînie fu mișcat de rugăciunea tînărului. Dar era prea tîrziu! Săgeata de aur își luase zborul și nu mai putea fi întoarsă. Ea străpunse inima celui din urmă fiu al Niobei. Aceasta află repede de marea nenorocire ce o lovise. Plîngînd, slugile îi vestiră și lui Amfion pieirea fiilor lui.

El nu putu să îndure durerea și își străpunse singur pieptul cu o sabie ascuțită.

Niobe plîngea în hohote peste trupurile fiilor ei și al soțului, sărutîndu-le buzele reci. Inima i se frîngea de jale. Deznădăjduită, își întindea, nefericita, brațele spre cer. Dar nu cerea îndurare. Durerea nu-i muiase inima. Ea strigă mînioasă:

— Bucură-te, Leto, tu care nu cunoști îndurarea! Veselește-te pînă ce inima-ți se va sătura de durerea mea! M-ai învins, dușmanco! O, nu, ce-mi rostiră buzele? Nu m-ai biruit! Cît sînt de nenorocită, am totuși mai mulți copii decît tine, fericito! Deși în juru-mi am atîtea trupuri neînsuflețite, eu te-am biruit, căci tot mi-au rămas mai mulți copii decît ai tu.

Dar abia tăcu Niobe că răsună iarăși un zbîrnîit amenințător de coardă. Groaza îi cuprinse pe toți. Singură Niobe rămase liniștită: durerea îi dăduse îndrăzneală. Sbîrnîitul coardei arcului zeiței Artemis nu răsună în deșert. Una din fiicele Niobei, care stătea îndurerată în jurul trupurilor fraților uciși, căzu răpusă de săgeată. Coarda zbîrnîi din nou și se prăbuși altă fiică a Niobei. Șase săgeți de aur zburară una după alta din coarda arcului mînuit de Artemis și șase tinere și frumoase fiice ale Niobei zăceau neînsuflețite. N-a mai rămas decît fata cea mai mică.

Aceasta fugi spre mama ei și se ascunse între genunchii ei, în faldurile veșmintelor.

Durerea frînse inima trufașei Niobe:

— Măreață zeiță Leto, lasă-mi măcar pe cea mai mică din fiicele mele — se rugă Niobe, plină de jale — măcar una lasă-mi!

Dar zeița nu-i ascultă ruga și săgeata zeiței Artemis îi ucise și fiica cea mai mică.

Niobe sta înconjurată de trupurile fiicelor, fiilor și al soțului ei. De durere, încremenise. Vîntul nu-i mai unduia părul. În obraji nu mai avea un strop de sînge, în ochi nu mai străluceau lumina vieții, inima nu-i mai bătea în piept, doar lacrimi de durere îi curgeau șiroaie. Mîinile și picioarele i se făcură de piatră rece. Se porni un vînt puternic și Niobe fu ridicată de vijelie și dusă în patria ei, Lydia. Acolo, sus, în vîrful muntelui Sipylos stă Niobe prefăcută în stîncă, vărsînd pururea lacrimi de durere.

HERACLE*[1]

Nașterea și copilăria lui Heracle

În Micene[2] domnea regele Electryon. Teleboii[3], conduși de fiii regelui Pterelaos, îi răpiră turmele. Ei omorîră pe fiii lui Electryon, cînd aceștia vrură să le ia prada înapoi. Atunci regele Electryon vesti că va da mîna frumoasei sale fiice, Alcmene, aceluia care-i va aduce înapoi turmele și va răzbuna moartea fiilor săi. Eroul Amfitryon izbuti să-i redea turmele fără luptă, întrucît Pterelaos, regele teleboilor, încredință lui Polyxenos, regele Elidei[4], turmele răpite, iar acesta le dădu în pază lui Amfitryon. Astfel, Amfitryon dădu înapoi lui Electryon turmele și primi mîna Alcmenei. Amfitryon nu rămase însă mult timp la Micene, căci în timpul ospățului de nuntă, sfădindu-se din pricina turmelor, el îl

---

* Miturile despre Heracle sînt redate după tragediile lui Sofocle („Trahinienele") și Euripide („Heracle"), precum și după legendele amintite în „Descrierea Eladei" de Pausanias.

[1] *Heracle* (la romani *Hercules)* — este cel mai mare erou al Greciei. Inițial, era socotit zeu al soarelui care cu săgețile lui ce nu dădeau greș niciodată dobora tot ce este întunecat și rău, și care trimite și tămăduiește bolile. El are multe trăsături comune cu zeul Apollon. Dar Heracle — zeu și erou — nu se întîlnește numai la greci; cunoaștem mulți asemenea eroi-zei. Dintre ei, deosebit de interesanți sînt: *Ghilgameș*, în Babilon, și *Melkart*, în Fenicia, ale căror mituri au influențat pe cele despre Heracle; și aceștia se duceau la marginea lumii, săvîrșeau isprăvi mari, sufereau ca și Heracle. Poeții din toate timpurile au folosit mai apoi miturile despre Heracle; imaginația lor era atrasă de faptele și suferințele acestui erou. În nopțile înstelate îl putem vedea pe Heracle (sub numele lui roman de Hercules) pe cer, întrucît o constelație îi poartă numele: alături de constelația Hercules, vedem constelația Hydrei, hidra monstruoasă cu mai multe capete pe care el a ucis-o.

[2] Unul din cele mai vechi orașe din Grecia; era situat în Argolida, în Peloponez.

[3] Trib care trăia în partea de apus a Greciei centrale, în Acarnania.

[4] Regiune din partea de nord-vest a Peloponesului.

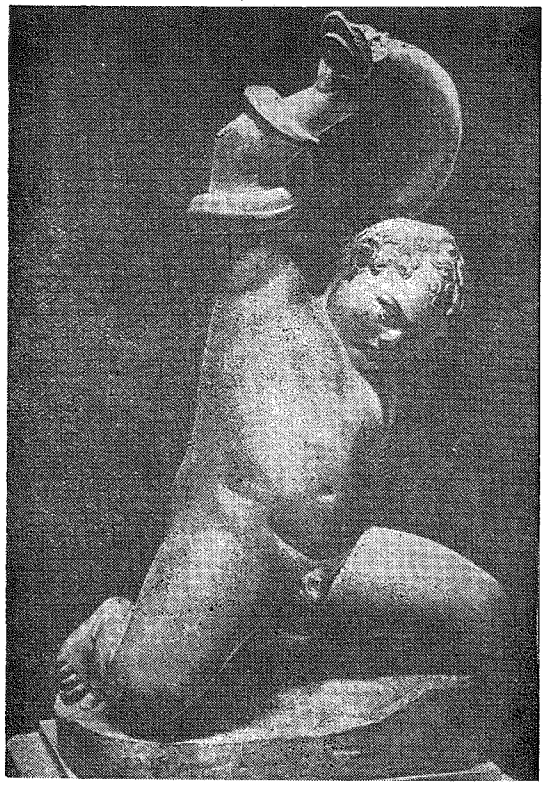

Micul Heracle sugrumă șarpele *(Statuie din sec. III î.e.n.).*

ucise pe Electryon și fu silit să fugă, împreună cu soția sa. Alcmene se învoi să-și urmeze tînărul soț prin țări străine numai cu condiția ca acesta să pedepsească pe fiii lui Pterelaos pentru uciderea fraților ei. De aceea, după ce sosi la Teba, la regele Creon, unde-și găsi adăpost, Amfitryon plecă cu oastea sa la luptă împotriva teleboilor. În lipsa lui, Zeus, vrăjit de frumusețea Alcmenei, își luă înfățișarea lui Amfitryon și se duse la dînsa. Curînd se întoarse și Amfitryon Și astfel, de la Zeus și Amfitryon, Alcmene trebuia să nască doi prunci gemeni.

În ziua cînd urma să se nască marele fiu al lui Zeus și al Acmenei, zeii din Olimp se adunară la sfat. Bucurîndu-se că avea să aibă un fiu, atotputernicul Zeus le spuse zeilor:

— Luați aminte, zei și zeițe, ceea ce vreau să vă spun din inimă! Astăzi va veni pe lume un mare erou: el va domni peste toate rubedeniile lui care se trag din fiul meu, marele Perseu.

Dar măreața Hera, soția lui, mîniindu-se că Zeus își alesese ca iubită pe muritoarea Alcmene, hotărî să răpească prin vicleșug fiului Alcmenei domnia asupra perseizilor. Ea prinsese ură împotriva acestui fiu al lui Zeus încă înainte de a se naște. De aceea, ascunzîndu-și în fundul inimii viclenia, Hera îi spuse lui Zeus:

— O, mare stăpîn al tunetelor, grăiești neadevăr! Și niciodată n-ai să-ți împlinești cuvîntul! De aceea, leagă-te prin jurămîntul de neclintit al zeilor că acela care va veni întîiul azi pe lume din neamul perseizilor va fi domnitor peste toate rubedeniile lui.

Ate, zeița înșelăciunii, puse stăpînire pe mintea lui Zeus și, fără a bănui vicleșugul Herei, stăpînul tunetelor făcu jurămîntul de neclintit. Hera părăsi fără zăbavă Olimpul luminos și plecă în carul ei de aur la Argos. Acolo grăbi nașterea fiului soției perseidului Sthenelos. Așa că, în ziua aceea veni pe lume din neamul lui Perseu copilul slab și bolnăvicios Eurystheus, fiul lui Sthenelos. Apoi, Hera se întoarse repede în Olimp și spuse marelui Zeus, cel ce mînă norii:

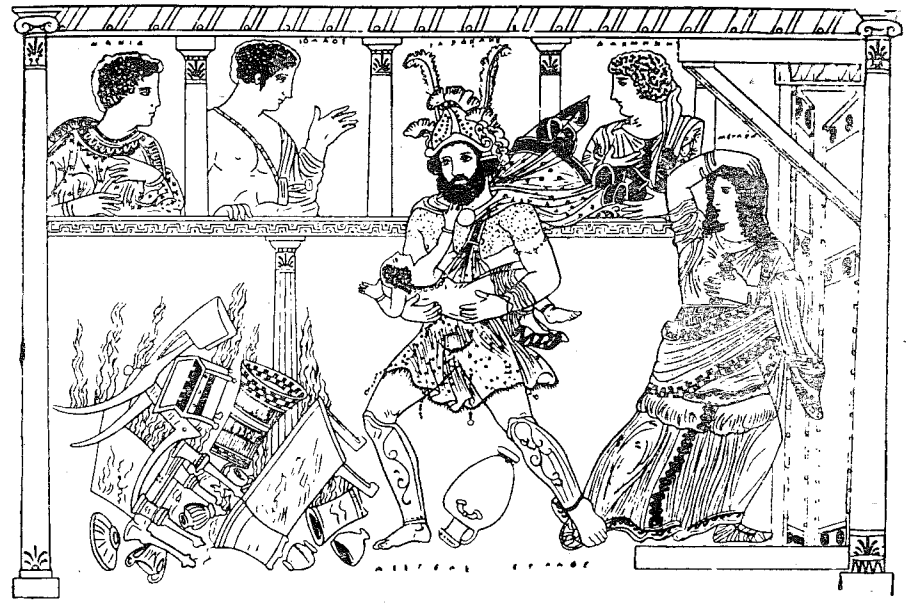

Heracle într-un acces de nebunie, își ucide copiii. În dreapta lui Heracle este Megara care fuge îngrozită, iar deasupra Alcmene. În colțul din stînga se află zeița nebuniei, Mania, și alături de ea Iolaos *(Desen pe un vas)*

— O, Zeus — părinte, cel ce arunci trăsnete, ascultă ce-ți spun! În măritul Argos, i s-a născut azi perseidului Sthenelos, un fiu pe nume Eurystheus. El este întîiul ce se naște azi și trebuie să fie domnitor peste toți urmașii lui Perseu.

Marele Zeus se mîhni peste măsură, înțelegînd abia acum vicleșugul Herei. El se mînie amarnic și pe Ate, zeița înșelăciunii, care pusese stăpînire pe judecata lui; înfuriat, o înșfăcă de păr și o azvîrli de pe Olimpul luminos. Stăpînitorul zeilor și al oamenilor o opri să mai calce pe Olimp. De atunci, Ate, zeița înșelăciunii, trăiește printre oameni.

Zeus ușură soarta fiului său. El încheie cu Hera o învoială de neclintit că fiul său nu va sta toată viața sub stăpînirea lui Eurystheus. Va săvîrși douăsprezece mari isprăvi la porunca acestuia, iar după aceea, nu numai că va scăpa de sub stăpînirea lui, dar va căpăta și nemurirea. Stăpînul tunetelor știa că fiul său avea de înfruntat primejdii multe și de aceea porunci fiicei sale iubite Pallas-Athena, să-l ajute pe fiul Alcmenei. Zeus s-a întristat adesea după aceea văzînd că fiul său muncea din greu la Eurystheus, cel slab și fricos, dar nu putea să-și calce jurămîntul pe care-l făcuse Herei.

În aceeași zi în care s-a născut fiul lui Sthenelos, Alcmene dădu naștere la doi gemeni: cel mai mare — fiul lui Zeus, căruia i se dădu la naștere numele de Alkeides, iar cel mai mic — fiul lui Amfitryon numit Ificles. Alkeides fu cel mai mare erou al Greciei. Prorocitoarea Pitia îi

dădu mai tîrziu numele de Heracle; sub acest nume el se acoperi de glorie, căpătă nemurirea și fu primit în rîndurile zeilor luminoși din Olimp.

Hera începu să-l prigonească pe Heracle chiar din ziua cînd se născu. Aflînd că venise pe lume și că stătea înfășurat în scutece la un loc cu fratele său, Ificles, ea trimise doi șerpi să-l omoare. Se înnopta cînd cei doi șerpi pătrunseră cu ochi scînteitori în iatacul Alcmenei. Jivinele se apropiară încet de leagănul în care dormeau gemenii și, încolăcindu-se pe trupul micului Heracle, erau gata-gata să-l înăbușe, dar fiul lui Zeus se trezi, își întinse mînuțele spre năpîrci și le strînse de gît cu atîta putere încît le sugrumă dintr-o dată. Alcmena sări îngrozită din pat; văzînd șerpii în leagăn, femeile aflate în iatac începură să țipe și se repeziră la pătucul lui Alkeides. La țipetele femeilor veni în goană și Amfitryon cu sabia în mînă. Înconjurară leagănul și toți văzură o minune nemaipomenită: micul Heracle gîtuise doi șerpi uriași care abia mai dădeau semne de viață în mînuțele lui mici. Uimit de puterea fiului său vitreg, Amfitryon îl chemă pe profetul Tiresias și-l întrebă care va fi soarta nou-născutului. Bătrînul profet îi arătă cîte fapte mari avea să săvîrșească Heracle și îi prezise că spre sfîrșitul vieții el va dobîndi nemurirea.

Aflînd de mărirea ce-l aștepta pe fiul mai mare al Alcmenei, Amfitryon îi dădu creșterea demnă de un erou. El se îngriji nu numai de întărirea puterii lui, ci și de învățătura lui. Copilul învață să citească, să scrie, să cînte din gură și din kithară. Dar Heracle nu făcea nici pe departe în știință și în muzică progresele pe care le realiza la lupte, la tragerea cu arcul și la mînuirea armelor. Adeseori Linos, fratele lui Orfeu, care îl învăța cîntul, se supăra pe elevul său și chiar îl pedepsea. Odată, în timpul lecției, Linos, scos din sărite de lenevia lui Heracle, îl lovi. Mîniindu-se, Heracle înșfăcă kithara și îl izbi pe Linos în cap. Dar tînărul Heracle nu-și dădu seama cît de tare lovește și Linos căzu mort. Trimis în judecată pentru omor, Heracle se apără astfel:

— Însuși Rhadamanthys, cel mai drept dintre toți judecătorii, spune că acela care e lovit poate răspunde lovind la rîndul său.

Judecătorii dădură dreptate lui Heracle, dar Amfitryon, de teamă să nu se mai întîmple ceva asemănător îl trimise în Kithaironul împădurit să pască turmele.

Heracle la Teba

În codrii Kithaironului, Heracle crescu mare și ajunse un tînăr chipeș. El era mai înalt cu un cap decît toți oamenii și puterea lui era cu mult mai mare decît a unui om obișnuit. Cum te uitai la el vedeai că este fiul lui Zeus, mai cu seamă după ochi, în care-i strălucea o lumină neobișnuită, divină. Nimeni nu-l întrecea în luptă, iar arcul și lancea le mînuia cu atîta îndemînare, încît nu dădea greș niciodată. Încă pe cînd era tînăr, ucise înfricoșătorul leu din Kithairon, care trăia pe vîrfurile munților. Heracle se năpusti asupra fiarei, o omorî și o jupui. Pielea fiarei și-o puse ca mantie pe umerii puternici, cu labele o legă la piept, iar din pielea de pe capul leului își făcu un coif. Apoi, dintr-un frasin tare ca fierul, pe

care-l smulse cu rădăcini cu tot din dumbrava Nemeiei, își făuri o ghioagă uriașă. Sabia i-o dărui Hermes, arcul și săgețile — Apollon, zale de aur îi făuri Hefaistos, iar Athena îi țesu veșmintele cu mîinile ei.

Ajungînd la vîrsta bărbăției, Heracle birui pe Erginos, regele din Orhomenos, căruia tebanii îi plăteau în fiecare an un mare bir. Îl ucise în luptă și puse cetatea Orhomenos să plătească un bir de două ori mai ridicat decît cel pe care-l plătise Teba. Pentru isprava aceasta, Creon, regele Tebei, îi dădu de soție pe fiica sa Megara, iar zeii îi dăruiră trei fii de toată frumusețea.

Heracle ducea o viață fericită în Teba cea cu șapte porți. Dar marea zeiță Hera îl ura nespus, ca și mai înainte, pe fiul lui Zeus și îi trimise o boală cumplită. Marele erou își pierdu judecata și înnebuni. Cuprins de o furie turbată, el își ucise toți copiii și pe cei ai fratelui său Ificles. Cînd însă furia îi trecu, îl cuprinse o durere fără margini. După ce se spălă de păcatul omorurilor săvîrșite fără voie, Heracle părăsi Teba și se duse în orașul sacru Delfi să-l întrebe pe Apollon ce să facă. Zeul Apollon îi porunci să plece la locul de baștină al strămoșilor lui, în Tirynth, și acolo să slujească doisprezece ani lui Eurystheus. Prin gura Pitiei, fiul zeiței Leto îi proroci lui Heracle că va căpăta nemurirea dacă va săvîrși, la porunca lui Eurystheus, douăsprezece fapte mari.

Heracle în slujba lui Eurystheus

Heracle se opri la Tirynth și deveni sluga lui Eurystheus cel slab și fricos. Acesta se temea de marele erou și nu-l lăsa în Micene. Toate poruncile către fiul lui Zeus el le trimitea la Tirynth prin curierul său, Kopreus.

Leul din Nemeia
(Isprava întîi)

Heracle nu avu mult de așteptat întîia poruncă din partea regelui Eurystheus. Acesta îi ceru să ucidă leul din Nemeia, zămislit de Tyfon și Ehidna și care era de o mărime uriașă. El trăia lîngă orașul Nemeia[1] și pustia toate împrejurimile. Heracle porni cu îndrăzneală să săvîrșească această ispravă primejdioasă. După ce sosi la Nemeia, plecă de îndată în munți, să dea de vizuina fiarei. Era pe la amiază cînd eroul ajunse pe povîrnișurile munților. Nicăieri, nici o vietate: nici păstori, nici plugari. Tot ce fusese viu fugise de prin aceste meleaguri de teama leului înfricoșător. Heracle cutreieră multă vreme povîrnișurile împădurite ale munților și toate văgăunile, ca să găsească vizuina leului. În cele din urmă, aproape de scăpătatul soarelui, o află într-o prăpastie întunecoasă, într-o peșteră uriașă, cu două ieșiri. Heracle astupă una din ieșiri cu bolovani mari și se așeză la pîndă înapoia lor, așteptînd fiara. Cînd se înserase de-a-binelea, se ivi leul înspăimîntător, cu coamă lungă și mițoasă. Heracle își încordă arcul și slobozi una după alta trei săgeți în trupul fiarei, dar toate trei săriră înapoi cînd îi atinseră pielea, care era tare ca oțelul. Fiara scoase un răget înfiorător, care răsună prin munți

[1] Oraș în Argolida, în partea de nord-est a Peloponesului.

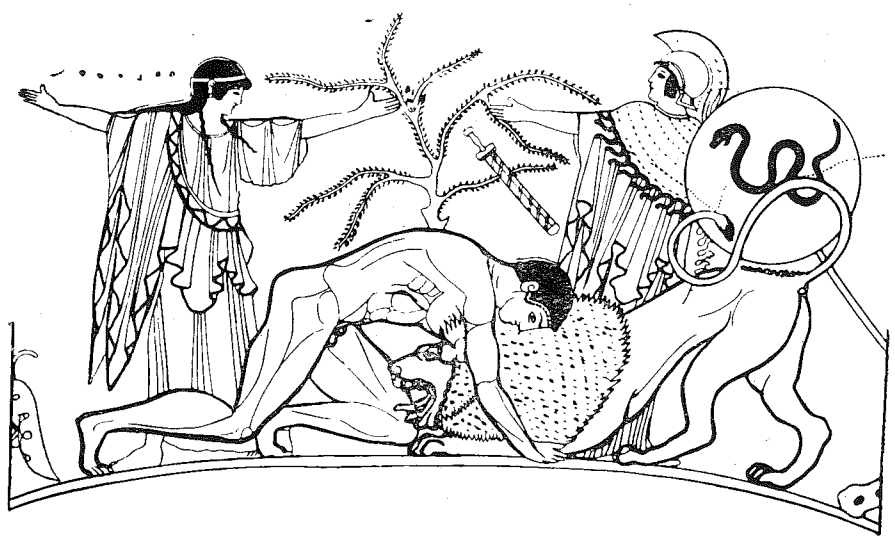

Heracle sugrumă leul din Nemeia. În dreapta — zeița Athena, în stînga — nimfă din împrejurimile orașului Nemeia *(Desen pe un vas)*

ca tunetul. Rotindu-și privirea în toate părțile, leul stătea în prăpastie, căutînd cu ochii aprinși de furie pe cel ce cutezase să-l lovească cu săgețile lui. Cum îl zări pe Heracle, făcu un salt uriaș și se aruncă asupra eroului. Ghioaga lui Heracle scînteie ca fulgerul și se abătu năprasnic asupra capului jivinei, care se prăbuși la pămînt, ametită de lovitura îngrozitoare; Heracle se năpusti asupra leului, îl cuprinse cu mîinile-i puternice și-l gîtui.

Aruncînd leul ucis pe umerii lui puternici, Heracle se întoarse în Nemeia, aduse jertfă lui Zeus și orîndui în cinstea întîiei lui isprăvi jocurile nemeice[1]. Cînd Heracle aduse la Micene leul pe care-l răpusese, Eurytheus, zărind dihania uriașă, păli de frică. Regele din Micene își dădu seama de puterea supraomenească pe care o avea Heracle. Îl opri chiar să se mai apropie de porțile orașului Micene; cînd Heracle îi aducea mărturiile isprăvilor săvîrșite, Eurystheus se uita îngrozit la ele de pe înaltele ziduri ale cetății.

Hidra din Lerna
(Isprava a doua)

După săvîrșirea primei isprăvi, Eurystheus îl trimise pe Heracle să ucidă hidra din Lerna. Aceasta era un monstru cu trup de șarpe și cu

[1] *Jocurile nemeice*, o sărbătoare a tuturor grecilor, aveau loc din doi în doi ani în valea Nemeiei, în Argolida; se organizau în cinstea lui Zeus pe la jumătatea verii. În timpul jocurilor, care durau cîteva zile, aveau loc întreceri, alergări, trînte, lupte, aruncarea discului și suliței, precum și alergări cu carele. Pe toată durata jocurilor se proclama pace generală în întreaga Grecie.

nouă capete de balaur. Ca și leul din Nemeia, hidra fusese zămislită de Tyfon și Ehidna și viețuia într-o mlaștină lîngă orașul Lerna[1]. Cînd ieșea din vizuină, ea nimicea turme întregi și pustia totul împrejur. Era primejdios să lupți împotriva hidrei cu nouă capete, pentru că unul din aceste capete era nemuritor. Heracle plecă spre Lerna împreună cu Iolaos. Cînd ajunseră la mlaștina de lîngă orașul Lerna, Heracle lăsă pe Iolaos cu carul într-o pădurice din apropiere, iar el se duse în căutarea hidrei. O găsi într-o peșteră înconjurată de smîrcuri. După ce își încinse săgețile la foc pînă se făcură roșii, Heracle începu să le slobozească una după alta în hidră. Săgețile o înfuriară cumplit. Șerpuindu-și trupul acoperit cu solzi strălucitori, ea se tîrî afară din bezna peșterii, se ridică amenințătoare pe coada-i uriașă și era gata să se năpustească asupra eroului; dar fiul lui Zeus îi puse piciorul pe trup și o apăsă de pămînt. Hidra își încolăci coada în jurul picioarelor lui Heracle și se străduia să-l doboare. Dar eroul stătea neclintit ca o stîncă și cu ghioaga lui grea zdrobea unul după altul capetele hidrei. Ghioaga șuiera ca vîntul: capetele hidrei zburau unul cîte unul, dar monstrul rămînea viu. Atunci Heracle băgă de seamă că în locul fiecărui cap zdrobit îi creșteau hidrei alte două capete. Apoi îi mai veni hidrei în ajutor un rac uriaș, care ieși din mlaștină și își înfipse cleștii în piciorul eroului. Văzînd aceasta, Heracle îl chemă pe prietenul său Iolaos, care ucise racul uriaș, dădu foc pădurii și cu trunchiurile aprinse îi ardea hidrei gîturile, de care Heracle desprindea cu ghioaga capetele. Astfel încetară să-i mai crească alte capete și ea începu să țină din ce în ce mai slab piept fiului lui Zeus. În cele din urmă, îi zbură și capul fără de moarte. Hidra înfiorătoare fu biruită și se prăbuși moartă la pămînt. Heracle îngroapă adînc capul nemuritor al hidrei și puse deasupra lui o stîncă uriașă, ca să nu mai iasă la lumina zilei. După aceea îi spintecă trupul și-și cufundă toate săgețile în fierea veninoasă. De atunci, rănile pricinuite de săgețile lui Heracle nu mai pot fi tămăduite. El se întoarse triumfător la Tirynth. Dar acolo îl aștepta o nouă însărcinare din partea lui Eurystheus.

Păsările stymfaliene
(Isprava a treia)

Eurystheus îi porunci lui Heracle să nimicească păsările stymfaliene. Aceste păsări transformaseră aproape în pustiu împrejurimile orașului Stymfalos din Arcadia. Ele se năpusteau și asupra animalelor și asupra oamenilor și-i sfîșiau cu ghiarele și ciocurile lor de aramă. Dar cel mai înfricoșător lucru era că păsările acestea aveau penele de bronz tare și, cînd își luau zborul, puteau să le arunce ca pe niște săgeți asupra celui care încerca să le pricinuiască vreun rău.

Lui Heracle îi era greu să împlinească această poruncă a lui Eurystheus. Atunci îi veni în ajutor războinica zeiță Pallas-Athena. Ea îi dădu două timpane de aramă, făurite de zeul Hefaistos, și-l îndemnă să se urce pe un deal de lîngă pădurea unde își aveau cuiburile păsările

[1] Oraș pe țărmul golfului Argolic în Argolida.

stymfaliene și acolo să bată din timpane; iar cînd păsările își vor lua zborul, să le doboare cu săgețile. Heracle făcu întocmai. Se sui în vîrful dealului și bătu din timpane, făcînd o asemenea zarvă, încît păsările se ridicară într-un stol uriaș deasupra pădurii și începură să se rotească în văzduh îngrozite. Ploaie de pene ascuțite ca săgețile aruncară ele pe pămînt, dar nici una nu-l lovi pe Heracle. Eroul își luă arcul și începu să doboare păsările cu săgețile lui purtătoare de moarte. Înspăimîntate, ele se avîntară dincolo de nori și pieriră din ochii lui Heracle. Păsările stymfaliene plecară departe, dincolo de hotarele Greciei, tocmai pe țărmurile Pontului Euxin[1] și nu se mai întoarseră niciodată în împrejurimile orașului Stymfalos. Astfel împlini Heracle și această poruncă a lui Eurystheus și se întoarse la Tirynth; dar fu nevoit să plece de îndată spre a săvîrși o ispravă cu mult mai grea.

Căprioara kerynitică
(Isprava a patra)

Eurystheus știa că în Arcadia trăiește o căprioară în Keryneia, trimisă de zeița Artemis ca pedeapsă oamenilor. Căprioara aceasta pustia ogoarele. Eurystheus porunci lui Heracle s-o prindă și să i-o aducă vie în Micene. Căprioara era nespus de frumoasă și avea coarnele de aur iar picioarele de aramă. Ea fugea ca vîntul prin munții și văile Arcadiei, fără să obosească vreodată.

Un an întreg o urmări Heracle. Căprioara zbura ca gîndul peste munți și cîmpii, sărea peste prăpastii și trecea apele înot, îndepărtîndu-se mereu spre miazănoapte. Eroul îi ținea urma și n-o scăpa din ochi. În sfîrșit, tot fugărind-o într-una, Heracle ajunse la marginea dinspre miazănoapte a pămîntului, în țările hiperboreilor și ale izvoarelor Istrului[2]. Aci, căprioara se opri. Eroul vru s-o prindă, dar ea îi scăpă din mîini și, ca o săgeată, o luă la fugă înapoi, spre miazăzi. Heracle se ținu după ea și o ajunse din nou abia în Arcadia. Nici după atîta amar de drum căprioara nu se istovise. Văzînd că n-o poate prinde, eroul se folosi de săgețile sale, care nu dădeau greș niciodată. Răni la un picior căprioara cu coarnele de aur și numai astfel izbuti s-o prindă. O luă pe umeri și era gata să pornească spre Micene, cînd deodată îi apăru în față zeița Artemis. Mîniată peste măsură, ea îi zise:

— Oare n-ai știut, Heracle, că această căprioară este a mea? De ce m-ai jignit rănind căprioara pe care o iubesc atît de mult? Nu știi oare că eu nu iert jignirile? Sau crezi cumva că ești mai puternic decît zeii din Olimp?

Heracle se înclină adînc în fața frumoasei zeițe și răspunse:

— O, mare fiică a zeiței Leto, nu mă învinui pe nedrept! Niciodată n-am cutezat să aduc jigniri zeilor celor fără de moarte, care viețuiesc pe Olimpul luminos. I-am cinstit întotdeauna cu jertfe bogate pe locuitorii

[1] Astfel numeau grecii Marea Neagră.

[2] Dunărea de azi; grecii vechi, slab cunoscători ai geografiei, credeau că Dunărea izvorește din extremul nord al pămîntului.

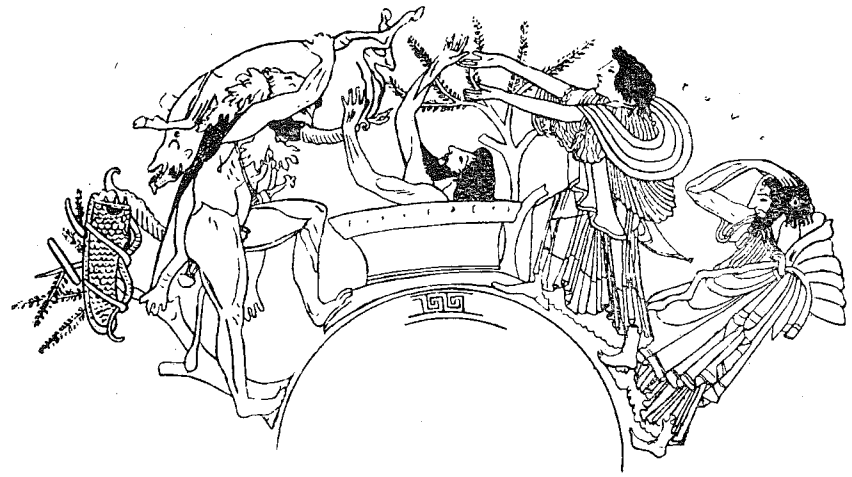

Heracle îi aduce lui Eurystheus mistrețul din Erymanthos; de frică Eurystheus se ascunde într-un vas mare de bronz *(Desen pe un vas)*

cerului și niciodată n-am socotit că sînt deopotrivă cu ei, deși și eu sînt fiu al lui Zeus, stăpînul tunetelor. Nu din vrerea mea am urmărit căprioara ta, ci numai fiindcă mi-a cerut-o Eurystheus. Înșiși zeii mi-au poruncit să-i slujesc și nu îndrăznesc să nu dau ascultare lui Eurystheus!

Zeița Artemis îl iertă și marele fiu al lui Zeus, stăpînul tunetelor, aduse vie la Micene căprioara kerynitică și o dădu lui Eurystheus.

Mistrețul din Erymanthos și lupta cu centaurii
(Isprava a cincea)

După ce urmărise un an întreg căprioara cu picioare de aramă, Heracle nu avu multă vreme parte de odihnă, căci Eurystheus îi dădu o nouă însărcinare, și anume să ucidă mistrețul din Erymanthos. Acest mistreț cu o putere uriașă trăia pe muntele Erymanthos[1] și făcea prăpăd prin împrejurimile orașului Psofis. Nici oamenii nu scăpau de jivina aceasta, care-i sfîșia cu colții ei mari. Heracle plecă spre muntele Erymanthos. În drum, trecu pe la înțeleptul centaur Pholos, care-l primi cu multă cinste pe marele fiu al lui Zeus și rîndui pentru el un ospăț bogat. În timpul mesei, centaurul deschise un vas mare de vin, ca să ospăteze cît mai bine pe erou. Pînă departe se răspîndi mireasma vinului minunat. O simțiră și alți centauri. Ei se supărară foc pe Pholos pentru că desfundase vasul, căci vinul nu era numai al lui, ci al tuturor centaurilor. Năvăliră prin surprindere în casa lui Pholos pe care-l găsiră ospătînd vesel în tovărășia lui Heracle; amîndoi aveau pe cap cununi de iederă. Heracle nu se sperie de centauri. El sări iute de pe locul unde ședea și începu să arunce în ei cu tăciuni mari aprinși. Centaurii o luară la fugă,

[1] Munte și oraș cu același nume în Arcadia, în Peloponez; tot acolo se afla și orașul Psofis.

iar Heracle slobozi în urma lor săgeți veninoase. Eroul îi urmări pînă la Maleia, unde ei se ascunseră la Cheiron, prieten cu Heracle și cel mai înțelept dintre centauri. Eroul pătrunse după ei în peșteră. Mînios, își încordă arcul; o săgeată sclipi în văzduh și nimeri în genunchiul unuia dintre centauri. Dar Heracle nu lovi un vrăjmaș, ci tocmai pe prietenul său, Cheiron. O mare durere îl cuprinse pe erou cînd văzu pe cine rănise. Heracle se grăbi să spele și să lege rana prietenului său, dar era prea tîrziu. El știa prea bine că rana pricinuită de o săgeată otrăvită cu veninul hidrei nu mai are leac. Și Cheiron știa că-l așteaptă o moarte chinuitoare. Dar ca să nu mai sufere din pricina rănii, el coborî pe urmă de bună voie în împărăția întunecată a lui Hades.

Îndurerat, Heracle părăsi pe Cheiron și curînd ajunse pe muntele Erymanthos. Acolo, în desiș el găsi pe mistrețul înfricoșător și strigînd îl făcu să iasă afară. Îl urmări mult timp și în sfîrșit îl băgă în niște nămeți mari pe vîrful muntelui. Mistrețul se împotmoli în nămeți, iar Heracle se repezi la el, îl legă și-l duse la Micene. Cînd văzu mistrețul uriaș, Eurystheus se ascunse de frică într-un vas mare de bronz.

Grajdurile regelui Augias
(Isprava a șasea)

Scurtă vreme după aceea, Eurystheus dădu lui Heracle o nouă însărcinare, și anume să curețe de gunoi toate grajdurile lui Augias, regele Elidei,[1] fiu al strălucitorului Helios. Zeul Soarelui îi dăruise fiului său bogății nenumărate, printre care turme uriașe. Ele cuprindeau, printre altele, trei sute de tauri cu picioarele albe ca omătul, două sute de tauri roșii ca purpura sidoniană, doisprezece tauri albi ca lebedele, închinați zeului Helios, și încă un taur, care se deosebea de toți ceilalți printr-o frumusețe neobișnuită și strălucea ca o stea. Heracle îi propuse lui Augias să-i curețe într-o singură zi marile lui grajduri de vite, iar în schimb el să-i dea a zecea parte din turme. Regele Augias se învoi, încredințat că e cu neputință să se facă o asemenea muncă într-o singură zi. Dar Heracle făcu două găuri mari în zidul ce împrejmuia grajdurile și abătu prin ele apa a două rîuri, Alfeios și Peneios. Apa acestor rîuri spălă tot gunoiul din grajduri într-o singură zi, iar după aceea Heracle zidi peretele la loc. Cînd eroul se duse la Augias să-și primească răsplata, regele îngîmfat nu-i dădu a zecea parte din turme, precum se învoise, și astfel Heracle trebui să se înapoieze la Tirynth cu mîna goală.

Marele erou se răzbună amarnic pe regele Elidei. După cîțiva ani, cînd isprăvi slujba la Eurystheus, Heracle năvăli cu o oaste mare în Elida, îl birui pe Augias într-o luptă sîngeroasă și-l ucise cu o săgeată purtătoare de moarte. După victorie își adună oastea și toată prada bogată lîngă orașul Pisa, aduse jertfe zeilor din Olimp și orîndui jocurile olimpice[2] care de atunci sînt serbate de toți grecii din patru în patru ani

[1] Regiune din nord-vestul Peloponesului.

[2] *Jocurile olimpice* reprezentau cea mai importantă serbare a tuturor grecilor; în timpul lor se proclama în toată Grecia pace generală. Cu cîteva luni înainte de serbare, se trimiteau soli în toată Grecia și în coloniile grecești să cheme oamenii la jocurile din

pe o cîmpie sacră, în jurul căreia însuși Heracle a sădit măslini în cinstea zeiței Pallas-Athena.

Heracle se răzbună și împotriva celor ce-l sprijiniseră pe Augias. Deosebit de crunt fu lovit Neleus, regele orașului Pylos. Heracle veni cu oaste în orașul Pylos, cuceri cetatea și ucise pe rege împreună cu cei unsprezece fii ai lui. Nu scăpă nici Periclymenos, fiul lui Neleus, pe care Poseidon, stăpînitorul mării, îl înzestrase cu darul de a se preface în leu, șarpe și albină. Heracle îl ucise cînd acesta, prefăcut în albină, se așezase pe unul din caii înhămați la carul său. Un singur fiu al lui Neleus, pe nume Nestor, rămase în viață. Mai tîrziu, acesta se acoperi de glorie printre greci, prin isprăvile și marea lui înțelepciune.

Taurul cretan
(Isprava a șaptea)

Ca să împlinească cea de a șaptea poruncă a lui Eurystheus, Heracle fu nevoit să părăsească Grecia și să plece pe insula Creta. Eurystheus îl însărcinase să aducă la Micene taurul cretan pe care Poseidon, cel ce face să se cutremure pămîntul, îl trimisese regelui Cretei — Minos, fiul Europei. Regele Minos trebuia să jertfească taurul în cinstea lui Poseidon, dar îi păru rău să facă acest lucru, animalul fiind foarte frumos, așa că îl lăsă în turma sa, iar lui Poseidon îi jertfi alt taur. Poseidon se mînie pe Minos și-l făcu pe taurul ieșit din mare să turbeze. Taurul gonea prin întreaga insulă și nimicea totul în calea lui. Marele erou Heracle prinse taurul și-l îmblînzi, apoi i se așeză pe spinarea lată și trecu marea, de la Creta în Pelopones. Heracle îl aduse la Micene, dar Eurystheus se temu să lase taurul lui Poseidon printre vitele lui și-i dădu drumul. Simțindu-se din nou slobod, taurul turbat o luă la goană, străbătînd întregul Pelopones, spre miazănoapte și, în cele din urmă, ajunse în Atica, pe cîmpia Marathon. Acolo taurul fu ucis de marele erou atenian Theseu.

Caii lui Diomedes
(Isprava a opta)

După ce îmblînzi taurul cretan, Heracle trebui să împlinească o altă poruncă a lui Eurystheus. Pentru aceasta, plecă în Tracia, la regele Diomedes al bistonilor. Regele acesta avea cai de o frumusețe și de o putere fără seamăn. Ei erau legați la grajd cu lanțuri de fier, căci altfel

Olimpia. Acestea aveau loc o dată la patru ani și în cadrul lor se disputau întreceri la alergări, lupte, aruncarea discului și suliței, precum și alergări de care. Învingătorii primeau cîte o cunună de măslin și se bucurau de mare cinste. Grecii își întocmeau calendarul după jocurile olimpice, primele socotindu-se că au avut loc în anul 776 î.e.n. Jocurile olimpice au durat pînă în anul 393 al e.n. cînd au fost interzise de împăratul Teodosios ca fiind incompatibile cu creștinismul. După 30 de ani, împăratul Teodosios II arse templul lui Zeus din Olimpia și toate clădirile minunate ce împodobeau locul pe care se desfășurau jocurile. Ele se transformară în ruine și cu timpul fură acoperite de nisipurile rîului Alfeios. Numai săpăturile făcute pe locul Olimpiei în secolul XIX, în special în perioada 1875—1881, ne-au dat posibilitatea să ne facem o imagine exactă asupra vechii Olimpii și a jocurilor olimpice.

nu puteau fi ținuți în loc. Stăpînul lor îi hrănea cu carne de om, dîndu-le să mănînce pe toți străinii care, prinși de furtună, se adăposteau în orașul lui. Heracle cu însoțitorii lui se duse la regele trac, îi luă caii și-i urcă în corabia sa. Diomedes, cu bistonii lui războinici, urmări pe Heracle și-l ajunse la țărm. După ce dădu caii în paza prietenului său cel mai drag, Abderos, fiul lui Hermes, Heracle se avîntă în luptă cu Diomedes. Deși nu avea mulți însoțitori, Heracle învinse pe Diomedes, care căzu în luptă. După aceea, eroul se duse la corabie, unde văzu cu nespusă durere că iubitul său prieten Abderos fusese sfîșiat de caii cei sălbatici. Heracle îi făcu o înmormîntare bogată, îi ridică pe mormînt o movilă mare, iar alături întemeie un oraș pe care-l numi Abdera, în cinstea prietenului său. Caii lui Diomedes i-i duse lui Eurystheus, iar acesta porunci ca ei să fie lăsați slobozi. Caii sălbatici fugiră în munții acoperiți de păduri dese unde fură sfîșiați de fiare.

*Heracle la Admetos**

Pe cînd plutea cu corabia pe mare, ducîndu-se spre țărmurile Traciei să ia caii lui Diomedes, Heracle se gîndi să se abată pe la prietenul lui, regele Admetos, căci drumul trecea pe lîngă orașul Ferai[1], unde domnea acesta.

Nepotrivită vreme își alesese Heracle să se ducă acolo, căci tocmai atunci o jale adîncă domnea în casa regelui orașului Ferai. Soția acestuia, Alcesta, trebuia să moară. Odinioară, zeițele destinului, marile Moire, fiind rugate de Apollon, preziseseră că Admetos poate scăpa de la moarte, dacă în ultimele clipe ale vieții sale cineva se va învoi să coboare în locul său în împărăția întunecată a lui Hades. Cînd îi sună ceasul, Admetos rugă pe părinții lui, ajunși la adînci bătrînețe, ca unul din ei să primească să moară în locul lui, dar părinții refuzară. De asemenea nici unul dintre locuitorii din Ferai nu voi să moară de bună voie pentru regele Admetos. Atunci, tînăra și frumoasa Alcesta hotărî să-și jertfească viața pentru soțul ei iubit. În ziua cînd Admetos trebuia să moară, soția lui se pregăti pentru călătoria din urmă. Ea își spălă trupul și îmbrăcă vestminte și podoabe de înmormîntare. Apropiindu-se de vatra căminului, Alcesta înălță zeiței Hestia, cea dătătoare de fericire în căsnicie, o rugă fierbinte:

— O, mare zeiță! Pentru cea din urmă oară îmi plec genunchii aici, în fața ta. Ocrotește pe copiii mei orfani, căci astăzi eu trebuie să cobor în împărăția întunecată a lui Hades. Nu-i lăsa să moară, ca mine, înainte de vreme. Fă ca viața lor aici, în patrie, să fie plină de fericire și bogăție.

După aceea, Alcesta trecu pe la toate altarele zeilor și le împodobi cu mirt.

În cele din urmă, se duse în iatacul său, și plîngînd, se prăbuși pe pat. Fiul și fiica ei se apropiară. Copiii plînseră amarnic la pieptul mamei

* În cea mai mare parte după tragedia lui Euripide „Alcesta".

[1] Unul din cele mai vechi orașe din Tesalia.

lor. Plînseră și slujnicele Alcestei. Deznădăjduit, Admetos își îmbrățișă tînăra soție, rugînd-o să nu-l părăsească, dar Alcesta era gata de moarte: Thanatos, zeul morții, cel urît de zei și de oameni, se apropia cu pași neauziți de palatul regelui din Ferai, ca să taie cu sabia o șuviță de păr din capul tinerei Alcesta. Însuși Apollon cel cu pletele de aur îl rugă să amîne ceasul morții soției prietenului său iubit Admetos, însă Thanatos rămase neînduplecat. Alcesta simți apropierea morții. Îngrozită, ea strigă:

— O! văd venind spre mine luntrea cea cu două vîsle a lui Charon. Luntrașul sufletelor celor morți mă cheamă cu glas amenințător: „De ce zăbovești? Grăbește-te, nu sta! Timpul nu așteaptă! Nu întîrzia. Totul s-a sfîrșit! Grăbește-te!" O, lăsați-mă! Puterile mă părăsesc. Moartea se apropie. Întunericul nopții mi se așterne pe ochi! O, copiii mei, copiii mei! Mama voastră vă părăsește pentru totdeauna! Fiți fericiți! Admetos, viața ta mi-a fost mai scumpă decît a mea. De aceea, soarele să lumineze mai degrabă viața ta decît pe a mea! Admetos, tu îi iubești pe copiii noștri nu mai puțin decît îi iubesc eu. Deci, nu le aduce mamă vitregă în casă, căci le va face viața grea!

Admetos, suferind cumplit, îi răspunse Alcestei:

— Tu iei cu tine toată bucuria vieții, Alcesta! Toată viața mea o să te jelesc neîncetat. O, zei, cît de minunată este soția pe care mi-o luați!

Iar Alcesta mai murmură în șoaptă:

— Cu bine! Ochii mi se închid pe vecie! Cu bine, copiii mei. Din clipa aceasta eu nu mai sînt nimic. Cu bine, Admetos!

— Alcesta, mai privește-ne măcar odată! Nu părăsi copiii! Lasă-mă să mor și eu cu tine împreună! strigă Admetos, cu ochii plini de lacrimi.

Ochii Alcestei se închiseră, trupul prinse a i se răci, era moartă! Nemîngîiat, Admetos plînse în hohote deasupra trupului soției și se tîngui amarnic împotriva soartei. El porunci să se facă soției sale o înmormîntare măreață și opt luni în șir tot orașul s-o plîngă pe Alcesta, cea mai bună dintre femei. Orașul întreg era cuprins de jale, căci toți locuitorii o iubiseră pe buna regină.

Heracle sosi în orașul Ferai tocmai cînd se făceau pregătiri pentru a duce trupul reginei Alcesta la locul de veci. El se îndreptă spre palatul lui Admetos și își întîlni prietenul în fața porților. Admetos îl întîmpină cu multă cinste pe marele fiu al atotputernicului Zeus. Nevrînd să-și întristeze oaspetele. Admetos încercă să-i ascundă durerea sa, Heracle însă își dădu seama îndată că prietenul lui este îndurerat și-i ceru să-i spună pricina. Admetos răspunse pe ocolite și Heracle crezu că prietenului său îi murise vreo rudă îndepărtată, pe care o adăpostise în casa lui după moartea tatălui ei. Admetos porunci slugilor să-l ducă pe Heracle în încăperile pentru oaspeți și să orînduiască în cinstea lui un ospăț bogat, iar ușile ce dădeau în partea palatului destinată femeilor să fie încuiate, pentru ca suspinele de durere să nu ajungă la urechile lui Heracle. Nebănuind nenorocirea care se abătuse asupra lui Admetos, eroul se ospătă vesel în palatul acestuia, bînd cupă după cupă. Oamenilor lui Admetos le venea greu să slujească pe oaspetele vesel în timp ce stăpîna lor iubită nu mai era în viață. Oricît se străduiră ei, ascultînd de porunca

lui Admetos, să-și ascundă durerea, totuși Heracle văzu că au lacrimi în ochi și fețele întristate. El chemă pe una dintre slugi să petreacă cu el, spunîndu-i că vinul îi va aduce uitarea și-i va șterge de pe frunte cutele tristeții. Dar sluga refuză. Atunci Heracle bănui că o mare nenorocire se abătuse asupra casei lui Admetos. El începu să ceară stăruitor slugii să-i spună ce i s-a întîmplat prietenului său. Într-un tîrziu, sluga îi grăi:

— O, străine, soția lui Admetos a coborît azi în împărăția lui Hades.

Heracle se întristă. Durerea îi fu cu atît mai mare, cu cît el ospătase, purtînd pe cap cunună de iederă și cîntînd, în casa prietenului său atît de crunt lovit de soartă. El se gîndi să-l răsplătească pe nobilul Admetos pentru că, trecînd peste marea lui amărăciune, îi făcuse o primire atît de frumoasă. În mintea marelui erou încolți iute hotărîrea de a lua înapoi pe Alcesta din mîinile lui Thanatos, întunecatul zeu al morții.

După ce află de la slugi unde se găsea mormîntul reginei Alcesta, el se duse repede acolo, se ascunse în spatele locașului de veci și așteptă să vină Thanatos să soarbă sîngele jertfei ce i se adusese. Deodată se auziră bătînd aripile negre ale lui Thanatos și se simți un suflu rece, de mormînt; zeul întunecat al morții se apropie în zbor de mormînt și își lipi cu nesaț buzele de sîngele jertfei. Heracle sări din ascunziș și se năpusti asupra lui Thanatos. Îl cuprinse cu brațele sale puternice și între cei doi se încinse o luptă înverșunată. Marele erou luptă cu zeul morții, încordîndu-și toate puterile. Cu mîinile-i osoase, Thanatos strivea pieptul lui Heracle, îl învăluia cu răsuflarea lui de gheață, aripile-i negre vînturau asupra eroului frigul morții. În cele din urmă totuși, fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor, izbuti să-l biruie pe Thanatos. El îl legă și, ca preț pentru a-i reda libertatea, îi ceru să readucă la viață pe Alcesta. Zeul morții dărui lui Heracle viața soției lui Admetos și marele erou o duse pe Alcesta înapoi, la palatul soțului ei.

În timpul acesta, Admetos, care se întorsese la palat de la înmormîntarea soției sale, plîngea amarnic pierderea ireparabilă. Îi era greu să mai rămînă în palatul pustiu. Unde să se ducă? El invidia acum pe cei morți. Viața nu-i mai era dragă și ar fi vrut mai bine să moară. Thanatos îi răpise toată fericirea și o dusese în împărăția lui Hades. Ce putea fi oare mai greu pentru el decît pierderea soției dragi? Lui Admetos îi părea rău că Alcesta nu-l lăsase să moară împreună cu ea, căci moartea i-ar fi unit pe veci, iar Hades, în loc de unul, ar fi avut două suflete, credincioase unul altuia. Sufletele lor ar fi trecut împreună Aheronul. Deodată, în fața îndureratului Admetos, apăru Heracle, ducînd de mînă o femeie cu fața acoperită de un văl. Heracle îl rugă pe Admetos să găzduiască în palatul său acea femeie, pe care o dobîndise după o luptă grea, pînă ce se va întoarce el din Tracia. Dar Admetos nu primi și îl rugă pe Heracle s-o ducă în altă parte. Îi venea greu să vadă în palat o altă femeie, cînd el o pierduse pe aceea pe care o iubise atît de mult. Dar Heracle stărui și chiar îi ceru lui Admetos să ducă el însuși femeia în palat, oprind slugile s-o atingă. În cele din urmă, nefiind în stare să-l refuze pe prietenul său, Admetos luă femeia de mînă, ca s-o ducă în palat. Atunci Heracle îi spuse:

— Admetos, ai luat-o, deci ai grijă de ea! Acuma poți spune că fiul lui Zeus îți este prieten credincios. Privește femeia aceasta! Nu seamănă cu Alcesta, soția ta? Lasă întristarea și bucură-te iarăși de viață!

— O, zei puternici! strigă Admetos, ridicînd vălul de pe chipul femeii, este soția mea, Alcesta! O, nu, este numai umbra ei! Căci iată, stă tăcută și nici o vorbă nu vrea să-mi spună.

— Nu, răspunse Heracle — nu este o umbră, ci Alcesta. Am răscumpărat-o după o grea luptă cu Thanatos, stăpînitorul sufletelor celor morți. Ea va tăcea pînă ce se va elibera de sub stăpînirea zeilor subpămînteni, aducîndu-le jertfe de răscumpărare; ea va tăcea pînă ce ziua va urma de trei ori nopții. Abia atunci va grăi Alcesta. Acum, Admetos, rămîi cu bine! Să-ți fie viața plină de fericire și să respecți întotdeauna marele obicei al ospitalității, sfințit de însuși Zeus, părintele meu.

— O, mare fiu al lui Zeus! Mi-ai dat din nou bucuria vieții, zise Admetos. Cum să te răsplătesc? Rămîi aici și fii oaspetele meu. Voi porunci tuturor locuitorilor de pe pămînturile mele să-ți sărbătorească biruința și să aducă zeilor jertfe mari. Rămîi oaspetele meu!

Dar Heracle nu putu să rămînă la Admetos, căci îl aștepta o ispravă nouă: trebuia să împlinească porunca lui Eurystheus și să-i aducă vestiții cai ai regelui Diomedes.

Brîul Hippolytei
(Isprava a noua)

Cea de a noua ispravă a lui Heracle fu călătoria întreprinsă de el în țara amazoanelor, pentru a pune mîna pe brîul reginei Hippolyte. Acest brîu îi fusese dăruit Hippolytei de Ares, zeul războiului, și ea îl purta ca semn al puterii sale asupra tuturor amazoanelor. Admete — fiica lui Eurystheus și preoteasă a zeiței Hera — voia neapărat să aibă acest brîu. Pentru a-i împlini dorința, Eurystheus îl trimise pe Heracle să i-l aducă. După ce strînse o mică ceată de eroi, marele fiu al lui Zeus plecă în lunga călătorie, cu o singură corabie. Deși ceata lui Heracle nu era mare, ea cuprindea numeroși viteji vestiți, printre care și Theseu, marele erou al Aticii.

Eroii aveau de făcut o cale lungă. Ei trebuiau să ajungă la cele mai îndepărtate ținuturi ale Pontului Euxin, căci acolo se afla țara amazoanelor, cu capitala Themiskyra. În drum, Heracle se opri cu însoțitorii săi pe insula Paros[1], unde cîrmuiau fiii lui Minos. Aceștia uciseră pe doi dintre însoțitorii lui Heracle. Mîniat, Heracle porni îndată război împotriva fiilor lui Minos. El nimici mulți locuitori ai insulei, iar pe ceilalți, care se refugiaseră, îi ținu sub asediu pînă cînd împresurații trimiseră soli cu rugămintea de a-i lua pe doi dintre dînșii în locul însoțitorilor uciși. Numai atunci ridică Heracle asediul și, în locul celor uciși, luă doi nepoți ai lui Minos, pe Alheos și Sthenelos.

[1] Una din insulele din arhipelagul Cicladelor, în Marea Egee, renumită în antichitate prin marmura ce se găsea acolo.

Din Paros, Heracle se duse în Misia[1], la regele Lihas, care îl primi cu mare cinste. În timpul acesta, regele bebrycilor atacă prin surprindere pe Lihas. Heracle birui cu ceata lui pe regele bebrycilor, îi dărîmă capitala, iar pămîntul bebrycilor îl dădu lui Lihas. Lihas numi țara aceasta Heracleea, în cinstea lui Heracle. După această ispravă, Heracle plecă mai departe și, în sfîrșit, ajunse în Themiskyra — cetatea amazoanelor.

Vestea isprăvilor fiului lui Zeus ajunsese de mult în țara amazoanelor. De aceea, cînd corabia lui Heracle sosi la Themiskyra, amazoanele ieșiră împreună cu regina lor în întîmpinarea eroului. Ele se minunau uitîndu-se la marele fiu al lui Zeus, care se deosebea, aidoma unui zeu nemuritor, de toți ceilalți eroi care îl însoțeau. Regina Hippolyte îl întrebă pe marele erou Heracle:

— Slăvite fiu al lui Zeus, spune-mi cu ce gînduri ai venit în orașul nostru? Ne aduci pace, sau război?

Heracle îi răspunse reginei:

— Regină, nu din voia mea am venit aici cu oastea, făcînd o cale atît de lungă pe marea furtunoasă! M-a trimis la tine Eurystheus, regele din Micene. Admete, fiica lui, a poftit să aibă brîul tău, cel pe care ți l-a dăruit zeul Ares. Eurystheus mi-a poruncit să-i aduc brîul tău.

Hippolyte nu se simțea în stare să-l refuze pe Heracle. Ea era gata să-i dea de bună voie brîul, dar zeița Hera, dorind pieirea lui Heracle, pe care-l ura de moarte, luă chip de amazoană, se amestecă în mulțime și începu să le îndemne pe războinice să atace oastea marelui erou.

— Heracle vă minte, le spuse Hera amazoanelor. El a venit la voi cu un gînd viclean; urmărește s-o răpească pe regina voastră, Hippolyte, și s-o ducă acasă la el, ca roabă.

Amazoanele dădură crezare Herei, luară armele și se năpustiră asupra oastei lui Heracle. În fruntea oastei amazoanelor se avîntă, iute ca vîntul, Aello. Ea se repezi cea dintîi asupra lui Heracle ca o vijelie. Marele erou o respinse și o puse pe fugă. Aello se gîndi să scape de urmărirea eroului fugind cît mai iute, dar fuga nu-i folosi la nimic. Heracle o ajunse și o răpuse cu sabia lui sclipitoare. Căzu în bătălie și Protoia. Ea răpusese șapte dintre eroii lui Heracle, dar nu izbuti să scape de săgeata marelui fiu al lui Zeus. Apoi se năpustiră asupra lui Heracle dintr-odată șapte amazoane. Ele erau însoțitoare ale zeiței Artemis și nu le întrecea nimeni în iscusința de a mînui sulița. Acoperindu-se cu scuturile, ele aruncară sulițele în Heracle, dar de data aceasta nu nimeriră. Eroul le răpuse pe toate cu ghioaga și ele se prăbușiră pe rînd la pămînt, în armurile lor strălucitoare. Amazoana Melanippe, care condusese oastea în luptă, fu luată de Heracle prizonieră împreună cu Antiope. Războinicele neînfricate fură biruite, oastea lor pusă pe fugă, iar multe din ele căzură răpuse de eroii care le urmăreau. Amazoanele încheiară pace cu Heracle. Hippolyte răscumpără libertatea Melanippei în schimbul brîului ei, dar Antiope fu luată de eroi și Heracle o dădu ca răsplată lui Theseu, pentru marea vitejie de care el dăduse dovadă. Astfel dobîndi Heracle brîul Hippolytei.

[1] Țară de pe țărmul de vest al Asiei Mici, cu capitala Pergam.

Heracle salvează pe Hesione, fiica lui Laomedon

Întorcîndu-se din țara amazoanelor spre Tirynth, Heracle împreună cu oastea lui sosi cu corabia la Troia. O priveliște tristă se înfățișă ochilor lor, cînd eroii acostară la țărm, nu departe de Troia. Ei văzură pe Hesione, frumoasa fiică a lui Laomedon, regele Troiei, înlănțuită de o stîncă chiar pe malul mării. Ca și Andromeda, Hesione era sortită să fie sfîșiată de un monstru, care ieșea din mare. Monstrul fusese trimis de Poseidon ca pedeapsă regelui Troiei pentru că acesta nu voise să-i plătească lui și lui Apollon pentru munca lor la ridicarea zidurilor Troiei. Regele trufaș căruia, potrivit hotărîrii lui Zeus, trebuiseră să-i slujească cei doi zei îi amenințase chiar că le taie urechile dacă vor îndrăzni să ceară plată pentru munca lor. Atunci Apollon, mîniat, trimise asupra pămînturilor lui Laomedon o molimă îngrozitoare, iar Poseidon trimise un monstru care pustia fără cruțare împrejurimile Troiei. Numai jertfind viața fiicei sale putea Laomedon să-și scape țara de o nenorocire groaznică. Laomedon fu nevoit să-și înlănțuie fiica de stînca de pe mal.

Văzînd-o pe nefericita fată, Heracle se oferi s-o scape, cerînd lui Laomedon să-i dea în schimb caii pe care Zeus, stăpînul tunetelor, îi dăduse regelui Troiei ca răscumpărare pentru fiul său Ganymedes. Acesta fusese răpit odinioară de vulturul lui Zeus și dus pe Olimp. Laomedon căzu la învoială cu Heracle. Marele erou porunci troienilor să facă un val de pămînt pe malul mării și se ascunse în spatele lui. Îndată ce Heracle se ascunse după val, din mare apăru monstrul care, deschizînd gura uriașă, se năpusti asupra Hesionei. Eroul sări de după val strigînd puternic, se repezi la monstru și îi înfipse adînc în piept sabia cu două tăișuri. Astfel Hesione fu salvată.

Cînd însă fiul lui Zeus îi ceru lui Laomedon răsplata, regelui îi păru rău să se despartă de caii minunați și nu i-i dădu lui Heracle, ba chiar îl alungă cu amenințări din Troia. Heracle părăsi pămînturile lui Laomedon, tăinuindu-și mînia adîncă în fundul inimii. El nu putu să se răzbune pe loc împotriva regelui care-l înșelase, căci oastea lui era prea mică și eroul nu putea să spere că va ocupa repede Troia cea de necucerit. Și nici să rămînă multă vreme lîngă Troia nu putea marele fiu al lui Zeus, deoarece trebuia să se grăbească să ducă la Micene brîul Hippolytei.

Vacile lui Geryones
(Isprava a zecea)

După ce se întoarse din țara amazoanelor, Heracle plecă în curînd să săvîrșească o altă ispravă. Eurystheus îi porunci să aducă la Micene vacile uriașului Geryones, fiul lui Chrysaor și al okeanidei Callirrhoe. Geryones trăia atît de departe, încît Heracle trebui să meargă pînă la marginea dinspre apus a pămîntului, în locurile unde Helios, strălucitorul zeu al soarelui, coboară de pe cer în asfințit. Eroul plecă singur la drumul acesta lung. Străbătu Africa, pustiurile sterpe ale Libiei, țările barbarilor sălbatici și, în sfîrșit, ajunse la capătul pămîntului. Acolo el înălță

de ambele părți ale unei strîmtori înguste, doi stîlpi uriași de piatră, ca monument veșnic ai isprăvii sale[1].

Heracle mai avu mult de pribegit pînă ajunse la țărmurile lui Okeanos cel cărunt. Eroul se așeză îngîndurat pe țărm, lîngă apa veșnic fremătătoare a lui Okeanos. Cum să ajungă pe insula numită Erytheia, unde își păștea Geryones turmele? Soarele trecuse de chindie. Se ivi carul lui Helios, coborînd spre apele lui Okeanos. Razele strălucitoare ale lui Helios îl orbiră pe Heracle și-l cuprinse o arșiță dogoritoare, de neîndurat. Heracle sări mînios în picioare și înfășcă arcul de temut, dar luminosul Helios nu se supără, ba chiar îi zîmbi prietenos eroului, căci îi plăcu curajul neobișnuit al marelui fiu al lui Zeus. Apoi Helios îi propuse lui Heracle să plece spre Erytheia în luntrea de aur în care trecea în fiecare seară zeul soarelui cu caii și carul lui de la marginea dinspre asfințit către cea din răsărit a pămîntului, spre a se duce în palatul său de aur. Bucurîndu-se, eroul sări îndrăzneț în luntrea de aur și ajunse repede la țărmurile insulei Erytheia.

Cum coborî pe insulă, Orthos, înfricoșătorul dulău cu două capete, îl și simți, și sări lătrînd la erou. Heracle îl ucise dintr-o singură lovitură de ghioagă. Dar Orthos nu era singurul paznic al turmelor lui Geryones. Eroul trebui să lupte și cu uriașul Eurytion, ciobanul lui Geryones, dar îl răpuse iute și pe acesta. Apoi mînă cireada spre țărmul mării, unde se afla luntrea de aur a lui Helios. Geryones auzi mugetele vacilor sale și porni spre cireadă. Văzînd că Orthos și uriașul Eurytion zăceau morți, aleargă după cel ce-i răpise cireada și îl ajunse pe țărmul mării. Geryones era un monstru uriaș: avea trei trupuri, trei capete, șase mîini și șase picioare. Cînd lupta, se acoperea cu trei scuturi și arunca dintr-odată asupra vrăjmașului trei sulițe uriașe. Heracle trebui să-l înfrunte pe acest monstru, dar îi veni în ajutor marea zeiță războinică Pallas-Athena. Cum îl văzu pe uriaș, Heracle slobozi o săgeată purtătoare de moarte, care nimeri în ochiul unuia din cele trei capete ale monstrului. Urmă altă săgeată, apoi încă una. După aceea, Heracle îl trăsni cu ghioaga pe Geryones; uriașul cu trei trupuri căzu fără suflare la pămînt. Heracle trecu vacile lui Geryones, cu luntrea de aur a lui Helios, peste furtunosul Okeanos, apoi înapoie lui Helios luntrea. Isprava era pe jumătate săvîrșită.

În față îi mai stăteau încă multe greutăți. Vitele trebuiau aduse la Micene. Heracle mînă vacile prin toată Spania peste munții Pirinei, prin Gallia, peste Alpi și prin Italia. În partea de miazăzi a Italiei, lîngă orașul Rhegium, o vacă se rupse de cireadă și trecu înot prin strîmtoare în Sicilia. Acolo o văzu regele Eryx, fiul lui Poseidon, și o luă în cireada lui. Heracle o căută mult. În cele din urmă, rugă pe zeul Hefaistos să-i păzească cireada, iar el trecu în Sicilia și-și găsi vaca, în cireada lui Eryx, care nu vru s-o înapoieze. Bizuindu-se pe puterea lui, el îl chemă pe erou să se ia la trîntă. Răsplata învingătorului trebuia să fie vaca. Eryx nu putu să se măsoare cu un adversar de puterea lui Heracle. Fiul lui Zeus îl strînse pe rege în brațele-i puternice și îl sugrumă, apoi își luă vaca și porni mai departe cu cireada. Pe țărmurile Mării Ionice, zeița

[1] *Stîlpii lui Heracle*, sau *Coloanele lui Hercule*. Grecii socoteau că stîncile de pe țărmurile strîmtorii Gibraltar au fost puse de Heracle.

Heracle luptă cu uriașul cu trei capete Geryones. La picioarele lui Heracle stă Orthos, cîinele cu două capete; în spatele lui Heracle se află zeița Athena și Iolaos, iar la picioarele lor este întins uriașul Eurythion, ucis *(Desen pe un vas)*

Hera trimise turbarea în toată turma. Lovite de turbare, vitele fugiră care încotro. Numai cu mare trudă prinse eroul pe cele mai multe din ele abia în Tracia și, în cele din urmă, le aduse lui Eurystheus la Micene. Acesta le jertfi marii zeițe Hera.

Cerber

(Isprava a unsprezecea)

Abia se întoarse Heracle în Tirynth, că Eurystheus îi și trimise veste să înfăptuiască o ispravă nouă. Era a unsprezecea ispravă pe care o săvîrșise în slujba lui. Cu prilejul acestei isprăvi Heracle avu de înfruntat greutăți nemaivăzute. El trebui să coboare în împărăția subpămînteană, plină de beznă și de groază, a lui Hades, ca să-i aducă lui Eurystheus pe paznicul acestei împărății, înfricoșătorul dulău al iadului, numit Cerber. Trei capete avea Cerber, gîtul îi era încolăcit de șerpi, iar coada i se isprăvea cu un cap de balaur avînd o gură uriașă. Heracle se duse în Laconia și, prin prăpastia întunecoasă de lîngă Tainaron[1], coborî în bezna împărăției subpămîntene. Lîngă porțile împărăției lui Hades el văzu țintuiți de stîncă pe eroii Theseu și Peirithoos, regele Tesaliei. Zeii îi pedepsiseră astfel, pentru că aceștia încercaseră să răpească pe Persefone — soția lui Hades, Theseu începu să-l roage pe Heracle:

— O, mare fiu al lui Zeus, scapă-mă de aici! Vezi ce chinuri îndur! Numai tu ești în stare să mă izbăvești de ele!

Heracle întinse mîna lui Theseu și-l eliberă. Cînd voi însă să-l scape și pe Peirithoos, pămîntul se cutremură și Heracle înțelese că zeii nu voiesc

[1] Capul care constituie extremitatea sudică a Peloponesului.

aceasta. Eroul se supuse vrerii zeilor și porni mai departe în bezna nopții veșnice. Heracle fu introdus în împărăția subpământeană de Hermes, vestitorul zeilor și călăuză a sufletelor celor morți; acolo îl însoți Pallas-Athena, fiica cea mai dragă a lui Zeus. Cînd Heracle pătrunse în împărăția lui Hades, umbrele celor morți zburară îngrozite în toate părțile. Numai umbra eroului Meleagros nu fugi. Ea se rugă de marele fiu al lui Zeus.

— O, puternice Heracle, o singură rugăminte am a-ți face, în amintirea prieteniei noastre: ai milă de sora mea orfană, prea frumoasa Deianeira. După moartea mea a rămas fără ocrotire. Ia-o de soție, eroule Heracle! Fii apărătorul ei!

Eroul făgădui să împlinească dorința prietenului său și plecă mai departe urmîndu-l pe Hermes. În cale îi apăru umbra înfricoșătoarei gorgone Meduza. Ea își întinse amenințător brațele de aramă și bătu din aripile-i de aur, în timp ce pe cap începură să-i miște șerpii. Eroul neînfricat puse mîna pe sabie, dar Hermes îl opri și-i spuse:

— Lasă sabia, Heracle! Aceasta este acum doar o umbră neîntrupată și nu-ți primejduiește viața.

Multe grozăvii văzu Heracle în calea lui; în cele din urmă ajunse în fața tronului lui Hades. Stăpînitorul împărăției celor morți și soția lui, Persefone, priveau încîntați la marele fiu al lui Zeus, stăpînul tunetelor, care coborîse fără teamă în împărăția beznei și a tristeții. Măreț și liniștit el stătea în fața tronului lui Hades, sprijinit în ghioaga-i uriașă, cu blana de leu pe umeri și cu arcul în spate. Hades ură bun sosit fiului marelui său frate Zeus și-l întrebă ce l-a făcut să părăsească lumina soarelui și să coboare în împărăția beznei. Înclinîndu-se, Heracle îi răspunde:

— O, puternice Hades, stăpînitor al sufletelor celor morți, nu te mînia, atotputernice, pentru rugămintea ce trebuie să-ți fac! Știi doar că nu din voia mea am venit în împărăția ta și nu din voia mea îți fac acum această rugăminte. Îngăduie-mi, stăpîne Hades, să duc la Micene pe Cerber — cîinele tău cu trei capete. Eurystheus, căruia îi slujesc din porunca luminoșilor zei din Olimp, mi-a cerut aceasta.

Hades îi răspunse eroului:

— Îți voi împlini rugămintea, fiu al lui Zeus; va trebui însă să-l îmblînzești fără arme pe Cerber. Dacă izbutești, îți dau voie să-l duci lui Eurystheus.

Heracle îl căută multă vreme pe Cerber prin împărăția subpămînteană. În sfîrșit, îl găsi pe țărmurile Aheronului. El cuprinse cu mîinile lui, tari ca oțelul, gîtul lui Cerber. Dulăul lui Hades începu să urle înfricoșător, de răsună întreaga împărăție subpămînteană, și încercă să se smulgă din brațele lui Heracle, dar puternicele mîini ale eroului îi strînseră și mai tare gîtul. Cerber își încolăci coada în jurul picioarelor eroului, capul de balaur își înfipse dinții în trupul lui, dar în zadar. Marele Heracle îl strîngea tot mai tare de gît. În sfîrșit, aproape gîtuit, dulăul lui Hades se prăbuși la picioarele eroului. Heracle îl îmblînzi și îl duse la Micene. Cerber fu cuprins de spaimă cînd văzu lumina zilei; tot trupul i se acoperi de o sudoare rece și din cele trei guri îi picura pe pămînt o spumă înve-

ninată; pretutindeni unde căzu măcar un strop de spumă crescură ierburi otrăvitoare.

Heracle aduse pe Cerber în fața zidurilor cetății Micene. Fricosul Eurystheus se îngrozi numai cînd văzu înfiorătorul cîine. El îl rugă pe Heracle aproape în genunchi să ducă dulăul înapoi în împărăția lui Hades. Eroul îi împlini dorința și înapoie lui Hades pe Cerber, paznicul său înfricoșător.

Merele din grădina Hesperidelor
(Isprava a douăsprezecea)

Cea mai grea ispravă a lui Heracle din tot timpul cît îl sluji pe Euristheus fu cea din urmă, a douăsprezecea. El trebui să se ducă la titanul Atlas, care ține pe umerii lui bolta cerească, și să ia din grădinile acestuia — păzite de fiicele lui, Hesperidele — trei mere de aur. Merele creșteau într-un pom de aur, sădit de Geea — zeița pămîntului, ca dar marii zeițe Hera în ziua nunții ei cu Zeus. Ca să săvîrșească această ispravă, Heracle trebuia mai întîi să afle drumul ce ducea spre grădinile Hesperidelor, păzite de un balaur care nu dormea niciodată.

Nimeni nu cunoaștea drumul ce ducea la Hesperide și la Atlas. Heracle rătăci multă vreme prin Asia și Europa, străbătu și țările prin care trecuse odinioară ca să aducă vacile lui Geryones, întrebă pretutindeni dacă nu cunoaște cineva drumul, dar nimeni nu-l știa. Căutînd mereu, ajunse la capătul dinspre miazănoapte al pămîntului, unde rîul Eridanos[1] își rostogolește veșnic apele furtunoase și nemărginite. Pe țărmurile acestui rîu, Heracle fu întîmpinat cu cinste de frumoasele nimfe, care îl sfătuiră cum să afle calea spre grădinile Hesperidelor. El trebuia să-l ia prin surprindere pe Nereus, bătrînul profet al mării, cînd acesta va ieși la mal din spuma valurilor și să afle de la el taina, căci în afară de Nereus nimeni nu știa drumul. Heracle îl căută multă vreme pe Nereus. Într-un tîrziu, îl găsi pe malul mării și se năpusti asupra lui. Grea fu lupta cu acest zeu al mărilor. Nereus lua fel de fel de înfățișări, ca să scape din strînsoarea de fier a lui Heracle, dar acesta nu-i dădu drumul. În cele din urmă, îi birui și îl legă burduf. Ca să scape, Nereus fu nevoit să-i dezvăluie lui Heracle taina drumului ce ducea în grădinile Hesperidelor. Atunci, fiul lui Zeus eliberă pe bătrînul profet al mărilor și porni mai departe.

Trebui să străbată din nou Libia, unde întîlni pe uriașul Anteu (Antaios) fiul lui Poseidon, zeul mărilor, și al Geei, zeița pămîntului, care îl zămislise, îl hrănise și îl crescuse. Anteu îi silea pe toți drumeții să se ia la luptă cu el și pe aceia pe care-i biruia îi ucidea fără cruțare. Uriașul îi ceru și lui Heracle să se lupte cu el. Nimeni nu era în stare să-l biruie pe Anteu la trîntă, neștiind taina prin care acesta căpăta în timpul luptei puteri mereu reînnoite. Iată care era taina: cînd Anteu simțea că puterile încep să-l părăsească, atingea pămîntul ce-l zămislise și atunci căpăta puteri noi, pe care i le dădea mama lui, marea zeiță a pămîntului. Era însă destul să fie desprins de pămînt și ridicat în sus, ca toată puterea să-i

[1] Rîu legendar.

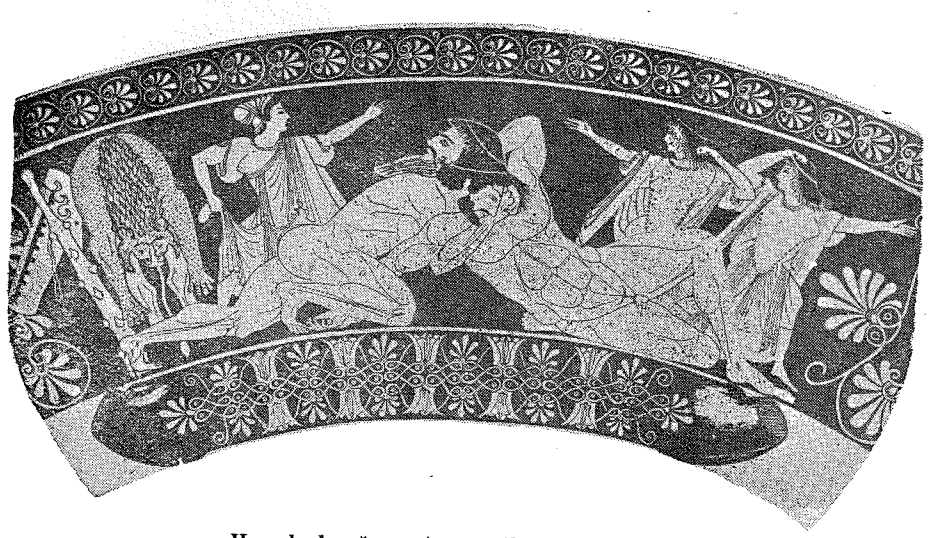

Heracle luptă cu Anteu *(Desen pe un vas)*

piară. Heracle se luptă multă vreme cu Anteu, îl trînti de cîteva ori la pămînt, dar aceasta nu făcea decît să-i sporească puterile. Deodată, marele Heracle îl ridică sus în aer; puterile fiului Geei sleiră și Heracle îl sugrumă.

Eroul porni mai departe și ajunse în Egipt. Acolo, obosit de drumul lung, adormi la umbra unei pădurici de pe malul Nilului. Regele Egiptului, Busiris, fiul lui Poseidon și al fiicei lui Epafos, Lysianassa, îl văzu pe Heracle dormind și dădu poruncă să fie legat. El vroia să-l aducă jertfă lui Zeus. Nouă ani fusese secetă în Egipt. Prorocul Frasios, venit de pe insula Cipru, prevestise că seceta va înceta numai dacă Busiris va aduce în fiecare an un străin jertfă lui Zeus. Atunci Busiris porunci ca Frasios, profetul, să fie luat pe sus și îl aduse chiar pe el, cel dintîi jertfă. De atunci crudul rege aducea jertfă lui Zeus, stăpînul tunetelor, pe toți străinii care se abăteau prin Egipt. Heracle fu adus și el la altar, dar marele erou rupse frînghiile cu care era legat și ucise pe regele Busiris și pe fiul său Amfidamas. Astfel fu pedepsit cruntul rege al Egiptului.

În calea lui, Heracle mai avu de înfruntat încă multe primejdii pînă ajunse la marginea pămîntului, unde stătea marele titan Atlas. Eroul privi plin de uimire la puternicul titan, care ținea pe umerii lui lați întreaga boltă cerească.

— O, Atlas, titan slăvit! — îi spuse eroul. Sînt Heracle, fiul lui Zeus. M-a trimis la tine Eurystheus, regele Micenei cea bogată în aur. Mi-a poruncit să-i aduc trei mere de aur din pomul ce crește în grădina Hesperidelor.

— Îți voi da cele trei mere, fiu al lui Zeus, răspunse Atlas, dar pînă cînd le voi aduce trebuie să stai în locul meu, ținînd bolta cerească pe umerii tăi.

Heracle ucide pe Busiris, regele Egiptului *(Desen pe un vas)*

Heracle primi și trecu în locul lui Atlas. O greutate uriașă se lăsă pe umerii fiului lui Zeus. Totuși, el își încordă toate puterile și izbuti să țină bolta cerească pe umeri. Greutatea apăsa îngrozitor pe umerii puternici ai lui Heracle. El se încovoie, mușchii i se umflară și se făcură cît munții, sudoarea îi acoperi tot trupul, dar cu puterile sale mai presus decît cele omenești și cu ajutorul zeiței Pallas-Athena putu sprijini bolta cerească pînă cînd se întoarse Atlas cu trei mere de aur. Acesta îi spuse:

— Iată cele trei mere. Heracle. Dacă vrei, le voi duce eu însumi la Micene, iar pînă mă voi întoarce sprijină tu bolta cerească, apoi voi trece din nou în locul tău.

Heracle înțelese șiretlicul lui Atlas. Își dădu seama că titanul voia să scape de povara muncii lui grele, așa că la vicleșugul lui Atlas răspunse tot cu un vicleșug.

— Bine, Atlas, mă învoiesc. Numai dă-mi voie să-mi fac o pernă și să mi-o așez pe umeri, ca să nu mă apese atît de greu povara bolții cerești.

Atlas trecu din nou la locul lui, luînd pe umeri bolta cerească. Atunci Heracle își luă arcul și tolba cu săgeți, apoi ghioaga și merele de aur și spuse:

— Rămîi cu bine. Atlas! Am ținut bolta cerească în timpul cît te-ai dus în grădina Hesperidelor după mere, dar nu vreau să țin veșnic pe umeri povara cerului.

După aceste cuvinte, Heracle îl părăsi pe titan și Atlas fu nevoit să țină, ca și mai înainte, pe umerii lui puternici tăria cerurilor. Eroul se duse la Eurystheus și-i dădu merele de aur. Eurystheus i le dărui lui Heracle, iar acesta la rîndul său le dărui ocrotitoarei sale Pallas-Athena, măreața fiică a lui Zeus. Zeița Athena le înapoie Hesperidelor, pentru ca merele de aur să rămînă veșnic în grădina lor.

După cea de a douăsprezecea ispravă, se termină slujba lui Heracle la Eurystheus. Acum el putea să se întoarcă în Teba cea cu șapte porți.

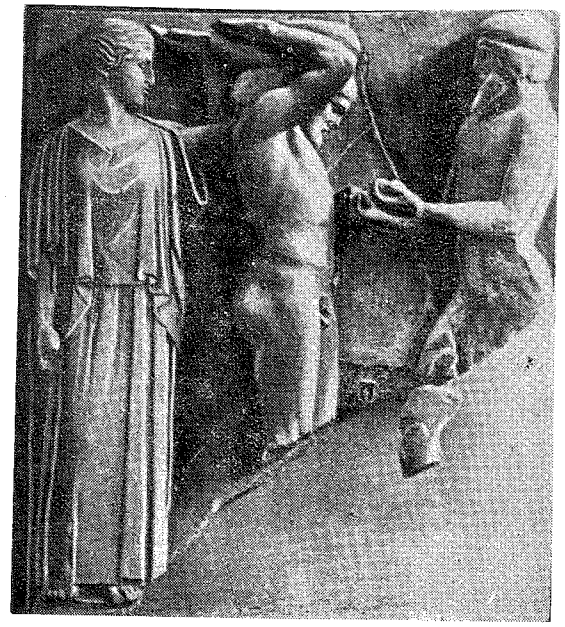

Atlas aduce lui Heracle mere din grădina Hesperidelor. În spatele lui Heracle stă zeița Athena care îi ajută să țină pe umeri bolta cerească *(Basorelief din sec. V î.e.n.)*.

Dar nu rămase mult acolo, căci îl așteptau alte isprăvi. Dădu pe soția sa Megara de soție prietenului său Iolaos, iar el plecă iarăși în Tirynth.

Dar nu numai biruințe îl așteptau pe Heracle, ci și grele necazuri, căci marea zeiță Hera îl urmărea ca și înainte, pas cu pas.

Heracle și Eurytos

În orașul Oihalia de pe insula Eubeea domnea un rege numit Eurytos. Faima lui de trăgător cu arcul se dusese pînă departe în toată Grecia. Însuși Apollon săgetătorul îi fusese învățător și-i dăruise un arc și săgeți. În tinerețe și Heracle învățase de la Eurytos să tragă cu arcul. Regele acesta dăduse veste în toată Grecia că o va da de soție pe frumoasa lui fiică Iole eroului care îl va birui la tragerea cu arcul. Heracle, care tocmai își isprăvise slujba la Eurystheus, se duse în orașul Oihalia unde se adunaseră mulți eroi ai Greciei și luă parte la întrecere. Heracle îl birui lesne pe regele Eurytos și îi ceru să-i dea de soție pe fiica sa, Iole. Dar Eurytos nu-și ținu făgăduiala. Nesocotind datina sfîntă a ospeției, el îl jigni pe marele erou, spunînd că nu-și va da fiica după un fost rob al lui Eurystheus. La urmă, Eurytos și înfumuratii săi fii îl dădură afară din palat și chiar din oraș pe Heracle, care se cam ameți̦se în timpul ospățului. Heracle părăsi Eubeea plin de tristețe, deoarece o îndrăgise pe frumoasa Iole. El se întoarse în Tirynth, tăinuind în inimă furia împotriva lui Eurytos care îl jignise.

După cîtva timp, fiul lui Hermes, Autolycos, cel mai șiret dintre greci, îi fură lui Eurytos turmele. Acesta însă îl învinui de furt pe Heracle. Regele Oihaliei își închipui că eroul îi răpise turmele drept răzbunare pentru jignirea ce-i adusese. Numai Ifitos fiul cel mai mare al lui Eurytos, nu voia să creadă că marele Heracle i-ar fi furat tatălui său turmele. Ifitos se oferi chiar să plece în căutarea turmelor, numai ca să dovedească nevinovăția lui Heracle, de care îl lega o prietenie de nezdruncinat. În timpul căutărilor, Ifitos ajunse în Tirynth. Aici, Heracle îl primi cu mare bucurie. Dar într-o zi, în timp ce stăteau amîndoi pe zidurile înalte ale cetății Tirynthului, zidită pe o stîncă înaltă, Heracle fu

cuprins pe neașteptate de o furie nebună pe care i-o trimisese marea zeiță Hera. În furia lui, își aminti de jignirea ce-i fusese adusă de Eurytos și de fiii lui; nemaifiind stăpîn pe sine, el îl înșfăcă pe Ifitos și îl aruncă de pe zidurile cetății. Nefericitul se lovi atît de rău încît muri. Prin acest omor pe care îl săvîrși fără voie, Heracle îl mînie cumplit pe Zeus, pentru că nesocotise datina sacră a ospeției și sfințenia legăturilor de prietenie. Drept pedeapsă, marele stăpîn al tunetelor abătu asupra fiului său o boală grea.

Heracle suferi multă vreme. În cele din urmă, istovit de boală, se duse la Delfi, să întrebe pe Apollon cum să scape de pedeapsa zeilor. Dar Pitia nu-i dădu nici un răspuns. Ba chiar îi alungă din templu, ca pe unul ce se pîngărise prin omorul săvîrșit. Mîniindu-se, Heracle fură din templu trepiedul pe care se așeza Pitia cînd își făcea prorocirile. Fapta aceasta îl supără pe Apollon. Zeul cu părul de aur se duse la Heracle și îi ceru să înapoieze trepiedul, dar acesta refuză. Atunci se încinse o luptă crîncenă între cei doi fii ai lui Zeus: zeul nemuritor Apollon și muritorul Heracle, cel mai mare dintre eroi. Zeus nu dorea pieirea lui Heracle. Atunci, de pe înălțimile Olimpului, el aruncă un fulger orbitor între fiii săi, pe care îi despărți, și astfel curmă lupta. Frații se împăcară. Atunci Pitia îi dădu lui Heracle următorul răspuns:

— Vei găsi lecuire bolii tale numai dacă vei fi vîndut pentru trei ani ca rob. Iar banii dobîndiți să-i dai lui Eurytos drept răscumpărare pentru fiul său Ifitos pe care l-ai ucis.

Heracle trebui astfel să-și piardă din nou libertatea. El fu vîndut rob reginei Lydiei, Omfale, fiica lui Iardanos. Banii luați pentru Heracle îi duse însuși Hermes lui Eurytos. Dar trufașul rege al Oihaliei nu-i primi, rămînînd un dușman neîmpăcat al lui Heracle.

Heracle și Deianeira

După ce Eurytos izgoni pe Heracle din Oihalia, marele erou veni în orașul Calydon din Etolia. Acolo domnea Oineus. Heracle merse la Oineus să-i ceară mîna fiicei sale, Deianeira, întrucît în împărăția umbrelor făgăduise lui Meleagros să se căsătorească cu ea. La Calydon însă Heracle întîlni un rival de temut. Mîna frumoasei Deianeira o cereau mulți eroi, printre care și Aheloos, zeul unui rîu. Oineus hotărî în cele din urmă ca Deianeira să devină soția aceluia care va ieși învingător în luptă. Toți pretendenții refuzară să lupte cu puternicul Aheloos. Rămase numai Heracle. El trebui să lupte cu zeul rîului. Văzînd hotărîrea lui Heracle de a-și măsura puterea cu el, Aheloos îi zise:

— Spui că te-ai născut din Zeus și Alcmene. Minți cînd zici că Zeus ți-e tată!

Apoi începu să-l batjocorească pe marele fiu al lui Zeus și s-o ponegrească pe mama sa, Alcmene. Încruntîndu-și sprîncenele, Heracle îl măsură cu asprime pe Aheloos, ochii îi scînteiară de mînie și-i spuse:

— Aheloos, ia aminte că eu grăiesc cu pumnii mai bine decît cu gura! N-ai decît să învingi cu vorba, dar eu te voi birui cu fapta!

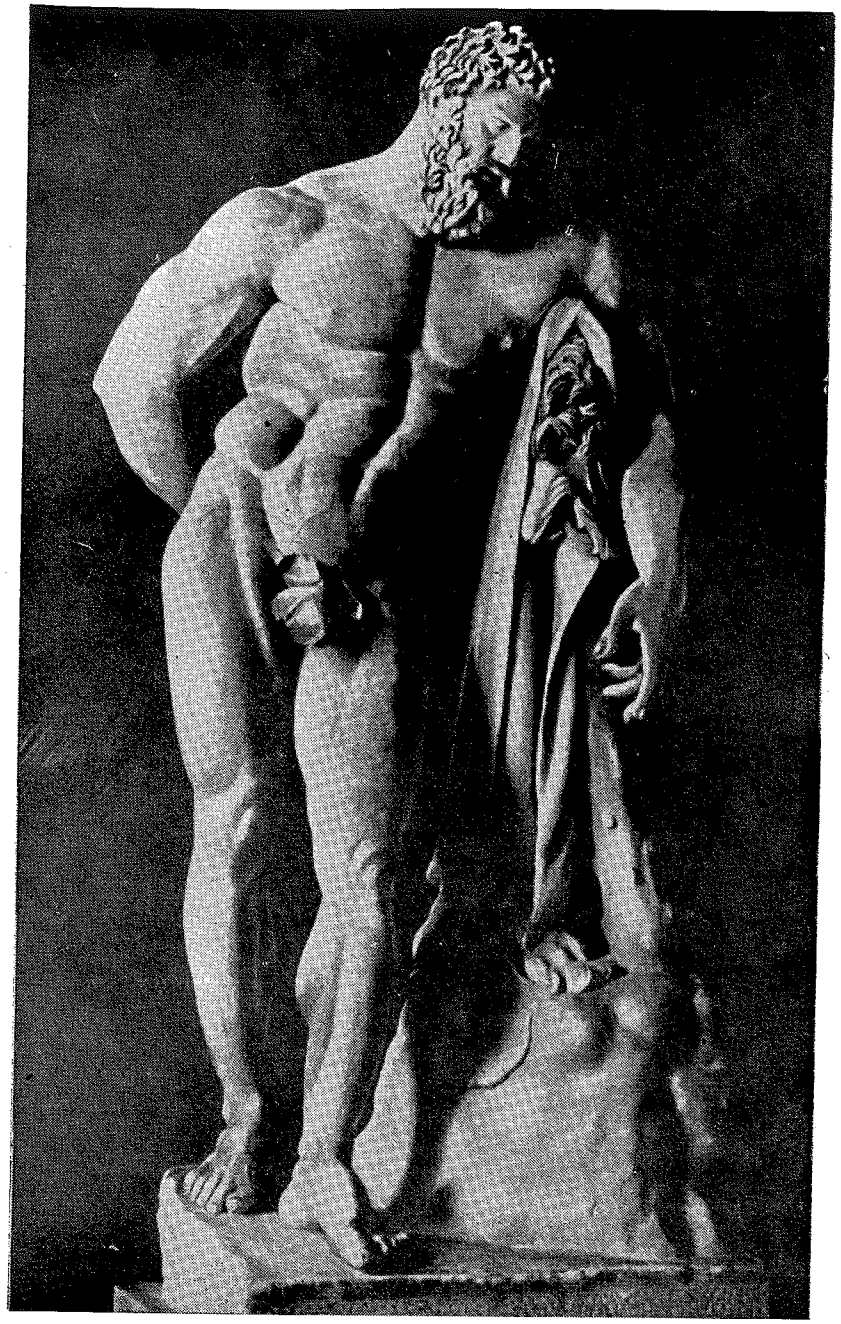

Heracle, cel mai mare dintre eroi (*Statuie din sec. II î.e.n. lucrată de sculptorul Glicon din Atena*)

Heracle se apropie cu pas sigur de Aheloos și îl cuprinse cu brațele sale puternice. Uriașul Aheloos se ținea tare; marele Heracle nu-l putu mișca din loc, cu toate sforțările lui. Aheloos stătea neclintit ca o stîncă pe care n-o pot zdruncina valurile mării ce o lovesc furioase, cu zgomot năprasnic. Ei se luptară piept la piept ca taurii cînd se prind cu coarnele încovoiate. De trei ori se năpusti Heracle asupra lui Aheloos; la cea de-a patra oară, smulgîndu-se din mîinile lui Aheloos, eroul îl prinse din spate și îl trînti de pămînt cu atîta putere de parcă l-ar fi apăsat toată greutatea unui munte. Zeul rîului abia izbuti să-și elibereze mîinile, scăldate în sudoare. Oricît își încorda el puterile, Heracle îl apăsa tot mai tare de pămînt. Aheloos se înclină gemînd, genunchii i se încovoiară, iar capul îi atinse pămîntul. Ca să nu fie învins, zeul rîului întrebuință un șiretlic, și anume se prefăcu în șarpe. Cînd Aheloos se prefăcu în șarpe și izbuti să scape din mîinile lui Heracle, acesta spuse rîzînd:

— Încă de mic am învățat să mă lupt cu șerpii! E drept, Aheloos, tu întreci alți șerpi, dar nu te poți măsura cu hidra din Lerna. Deși în locul capetelor tăiate de mine îi creșteau două, tot am învins-o!

Heracle apucă gîtul șarpelui și îl strînse ca într-un clește de fier. Aheloos încercă să scape din mîinile lui Heracle, dar nu izbuti. Atunci se prefăcu în taur și se năpusti din nou asupra eroului. Acesta îl înșfăcă de coarne și îl trînti la pămînt cu atîta putere, încît îi frînse un corn, Aheloos fu învins și Oineus îi dădu lui Heracle de soție pe Deianeira.

După nuntă, Heracle rămase la curtea lui Oineus. Dar nu stătu mult timp acolo. Într-o zi, la un ospăț, el lovi pe Eunomos, fiul lui Arhiteles, pentru că copilul îi turnase pe mîini apa pregătită pentru spălatul picioarelor. Îl lovi așa de tare, încît copilul căzu mort. Heracle se întristă și deși Arhiteles îl iertă că îi ucisese fără să vrea fiul, totuși părăsi Calydonul și plecă cu soția sa Deianeira în Tirynth.

În drum ajunse la rîul Euenos[1]. Aici se afla un centaur, numit Nessos, care în schimbul unei plăți trecea drumeții peste rîul furtunos, purtîndu-i pe spinarea-i lată. Nessos se oferi să treacă pe Deianeira pe malul celălalt și Heracle o așeză în spinarea centaurului. El își zvîrli pe celălalt mal ghioaga și arcul și trecu înot rîul furtunos. Cînd ajunse la țărm, auzi deodată strigătul puternic al Deianeirei, care îl chema în ajutor, căci centaurul, vrăjit de frumusețea ei, voia s-o răpească. Fiul lui Zeus îi strigă mînios lui Nessos:

— Încotro fugi? Nu cumva îți închipui că ai să scapi cu fuga? Nu, n-o să scapi! Oricît ai fi de iute de picior, săgeata mea tot te va ajunge!

Heracle își încordă arcul și o săgeată își luă zborul. Săgeata purtătoare de moarte se înfipse în spatele lui Nessos, vîrful ieșindu-i prin piept. Centaurul rănit de moarte se prăbuși în genunchi. Sîngele îi curgea șiroaie, amestecat cu veninul hidrei din Lerna, în care fusese muiată săgeata. El nu vru să moară nerăzbunat; își strînse sîngele de jos și-l dădu Deianeirei, zicîndu-i:

— O, fiică a lui Oineus, tu ești cea din urmă făptură pe care am trecut-o peste apele furtunoase ale rîului Euenos! Ia-mi sîngele și păstrea-

[1] Rîu în Etolia, regiune din partea de vest a Greciei centrale.

ză-l. Dacă Heracle își va pierde dragostea pentru tine, sîngele acesta ți-o va întoarce și nici o altă femeie n-are să-i fie mai dragă decît tine. Îmbibă-i doar tunica cu acest sînge.

Deianeira luă sîngele lui Nessos și-l ascunse. Centaurul muri. Iar Heracle și Deianeira sosiră în Tirynth și trăiră acolo pînă în ziua cînd fură siliți să părăsească frumosul oraș, din pricină că eroul ucise, fără voie, pe prietenul său Ifitos.

Heracle la Omfale

Pentru uciderea lui Ifitos, Heracle fu vîndut ca rob Omfalei, regina Lydiei. Niciodată nu a îndurat el atîtea necazuri ca în timpul cît a fost în slujba trufașei regine a Lydiei. Tot felul de umilințe răbdă de la ea cel mai mare dintre eroi. Se părea că Omfalei îi făcea plăcere să-și bată joc de fiul lui Zeus. Îmbrăcîndu-l în veșminte femeiești, ea îl sili să țeasă și să toarcă laolaltă cu slujnicele. Eroul care ucisese cu ghioaga lui grea hidra din Lerna, eroul care adusese din împărăția lui Hades pe Cerber, eroul care sugrumase leul din Nemeia și ținuse pe umeri toată povara bolții cerești, eroul în fața căruia vrăjmașii se cutremurau numai cînd îi auzeau numele trebuia acum să stea încovoiat la războiul de țesut sau să toarcă lînă cu mîinile deprinse să mînuiască spada ascuțită, să întindă coarda arcului și să doboare pe vrăjmași cu ghioaga. Iar Omfale îmbrăca pielea de leu a lui Heracle, care o acoperea toată, și o tîra pe jos după dînsa, își punea platoșa lui de aur, își încingea sabia lui și-și punea anevoie pe umăr ghioaga cea grea, și astfel gătită apărea în fața fiului lui Zeus, aruncîndu-i cuvinte de ocară ca unui sclav ce era. Regina Lydiei voia parcă să ucidă în Heracle toată nebiruita lui putere. Eroul trebuia să îndure totul fiindcă era rob al Omfalei și această robie trebuia să dureze trei ani încheiați.

Numai rareori îi dădea drumul Omfale lui Heracle să iasă din palat. O dată Heracle se așeză să se odihnească într-o pădurice din apropierea Efesului[1] și căzu pradă somnului. Pe cînd dormea, se furișară lîngă dînsul piticii Kerkopi, vrînd să-i fure armele. Dar eroul se trezi chiar în clipa cînd piticii puseseră mîna pe săgețile și arcul lui. Îi prinse și îi legă de mîini și de picioare. Apoi le trecu o prăjină mare printre picioarele legate și îi duse la Efes. Pe drum însă, piticii atît îl făcură să rîdă cu strîmbăturile lor, încît marele erou le dădu drumul.

În timpul cît stătu în robie la Omfale, Heracle se duse în Aulida[2], la regele Syleus, care silea să lucreze la vie, întocmai ca pe niște robi, pe toți străinii ce se abăteau prin țara lui. El îl puse la muncă și pe Heracle. Supărat peste măsură, eroul smulse toată vița de vie și îl ucise și pe rege, ca pe unul ce nesocotea datina sacră a ospeției. Tot în timpul cînd se afla în robie la Omfale, Heracle luă parte la expediția argonauților. Dar, în cele din urmă, pedeapsa lui se sfîrși și marele fiu al lui Zeus fu iarăși liber.

---

[1] Oraș pe țărmul de vest al Asiei Mici.
[2] Oraș în Beoția.

Heracle cucerește Troia

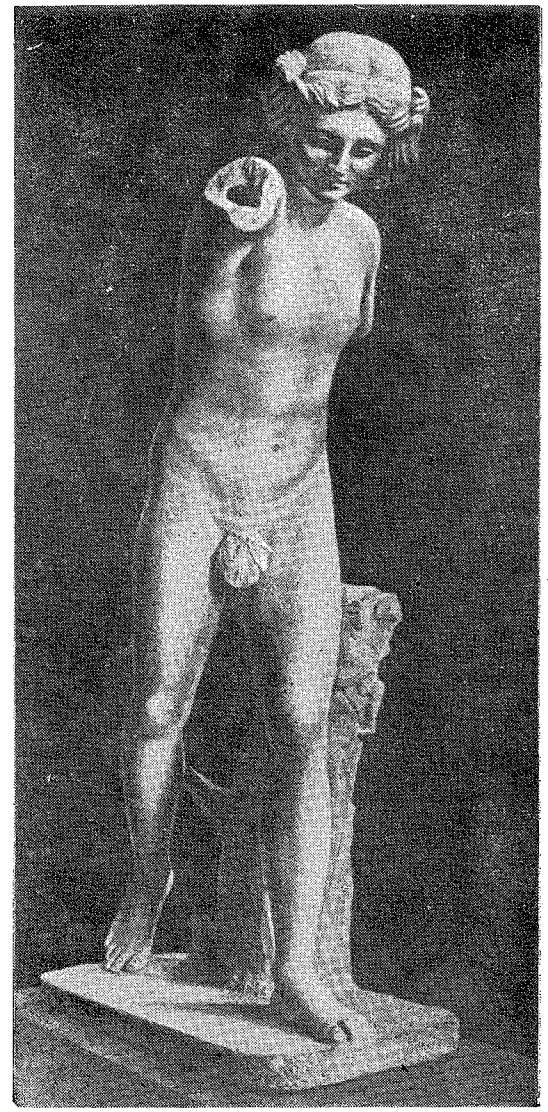

Hypnos, zeul somnului
(Statuie din sec. IV î.e.n.).

Îndată ce scăpă din robia Omfalei, Heracle strînse o mare oaste de eroi și porni cu optsprezece corăbii spre Troia, ca să se răzbune pe regele Laomedon, care îl înșelase. La sosire, încredință lui Oikles paza corăbiilor, dîndu-i o mică ceată de oșteni, iar el porni cu ceilalți spre zidurile Troiei. Îndată că Heracle părăsi corăbiile, regele Laomedon îl atacă pe Oikles, îl ucise și îi nimici aproape toată ceata. Auzind zarvă de luptă la corăbii, Heracle se înapoie, îl puse pe Laomedon pe fugă și îl împinse în cetate. Asedierea Troiei nu ținu mult timp. Eroii se urcară pe zidurile înalte și năvăliră în oraș. Primul pătrunse în oraș eroul Telamon. Heracle, cel mai mare dintre eroi, nu putea să îndure ca cineva să i-o ia înainte. Scoțîndu-și sabia, se năpusti asupra lui Telamon, care, văzînd primejdia de neînlăturat, se aplecă repede și începu să strîngă pietre.

— Ce faci acolo, Telamon? îl întrebă mirat Heracle.

— O, mărite fiu al lui Zeus, îi înalț aici un altar lui Heracle — biruitorul, răspunse șiretul Telamon și în felul acesta potoli mînia fiului lui Zeus.

În timpul luptelor pentru cucerirea orașului, Heracle ucise cu săgețile lui pe Laomedon și pe fiii acestuia. Numai pe cel mai mic, numit Podarkes, îl cruță eroul. Iar pe frumoasa Hesione, fiica regelui, Heracle o dădu de soție lui Telamon, care vădi o mare vitejie, îngăduindu-i totodată fecioarei să aleagă un prizonier și să-l pună în libertate. Atunci, Hesione alese pe fratele ei, Podarkes.

— El e cel dintîi dintre prizonieri care trebuie să meargă în robie! strigă Heracle. Numai dacă îl vei răscumpăra, va căpăta libertatea.

Hesione își scoase atunci vălul de pe cap și îl dădu lui Heracle drept preț pentru răscumpărarea fratelui ei. De atunci, Podarkes începu să fie numit Priamos (adică cel cumpărat). Heracle îl puse să domnească în Troia, iar el însuși porni cu oastea să săvîrșească noi isprăvi.

Cînd călătorea pe mare, întorcîndu-se de la Troia, zeița Hera trimise o furtună năprasnică, vrînd să-l ducă la pieire pe fiul lui Zeus pe care-l ura atît de mult. Iar pentru ca Zeus să nu vadă ce primejdie îl amenință pe fiul său, Hera îl rugă pe Hypnos, zeul somnului, să-l adoarmă pe atotputernicul zeu. Heracle fu aruncat de furtună pe insula Kos[1].

Locuitorii insulei luară însă corabia lui Heracle drept un vas de pirați și o atacară cu pietre, nelăsînd-o să se apropie de mal. În timpul nopții, Heracle coborî pe insulă, birui pe locuitorii ei, îl ucise pe regele lor Eurypylos, fiul lui Poseidon, și pustii totul.

Zeus se mînie cumplit cînd se deșteptă din somn și află de primejdia prin care trecuse fiul său Heracle. Furios, el o ferecă pe Hera în cătușe de aur și o atîrnă între cer și pămînt, legîndu-i de picioare două nicovale grele. Iar pe zeii care vrură să-i dea ajutor Herei, Zeus cel groaznic la mînie îi alungă din Olimp. Stăpînul zeilor și al muritorilor îl căută și pe Hypnos și l-ar fi gonit din Olimp, dacă nu l-ar fi ascuns Nyx, zeița nopții.

Heracle luptă împreună cu zeii împotriva giganților

Zeus trimise la Heracle, în insula Kos, pe iubita sa fiică, Pallas-Athena, ca să-l cheme în ajutor în lupta zeilor cu giganții. Aceștia fuseseră zămisliți de zeița Geea din picăturile de sînge ale lui Uranos, cel răsturnat de pe tron de Cronos. Erau niște monștri uriași cu șerpi în loc de picioare și cu părul lung și zbîrlit pe cap și pe obraji.

Giganții erau înzestrați cu o putere foarte mare. Ei se mîndreau cu tăria lor și voiau să răpească zeilor din Olimp stăpînirea asupra lumii. Giganții se încleștară în luptă cu zeii pe cîmpiile din Flegra, care se aflau pe peninsula Pallene din Chalcidica. Ei nu se temeau de zei, căci Geea, mama lor, le dăduse un leac care îi făcea invulnerabili la armele zeilor. Numai zeul morții putea să-i ucidă; Geea nu le dăduse însă leac să-i apere și de armele muritorilor. Ea căută pe tot pămîntul iarba care să-i păzească de armele muritorilor, dar Zeus o opri pe zeița Eos (Aurora) și pe Selene (Luna), precum și pe strălucitorul Helios (Soarele) să mai lumineze, iar el tăie iarba aceea de leac.

Netemîndu-se că vor muri de mîna zeilor, giganții porniră la luptă. Bătălia ținu mult. Giganții aruncau în zei stînci uriașe și trunchiuri aprinse de copaci seculari. Vuietul luptei se auzea în lumea întreagă.

În sfîrșit, se ivi Heracle împreună cu zeița Pallas-Athena. Coarda arcului de temut al fiului lui Zeus zbîrnîi puternic; o săgeată înmuiată în otrava hidrei din Lerna își luă zborul și se înfipse în pieptul lui Alkyoneus, cel mai puternic dintre giganți. Acesta se prăbuși la pă-

[1] Insulă din arhipelagul Sporadelor de lîngă țărmurile Asiei Mici.

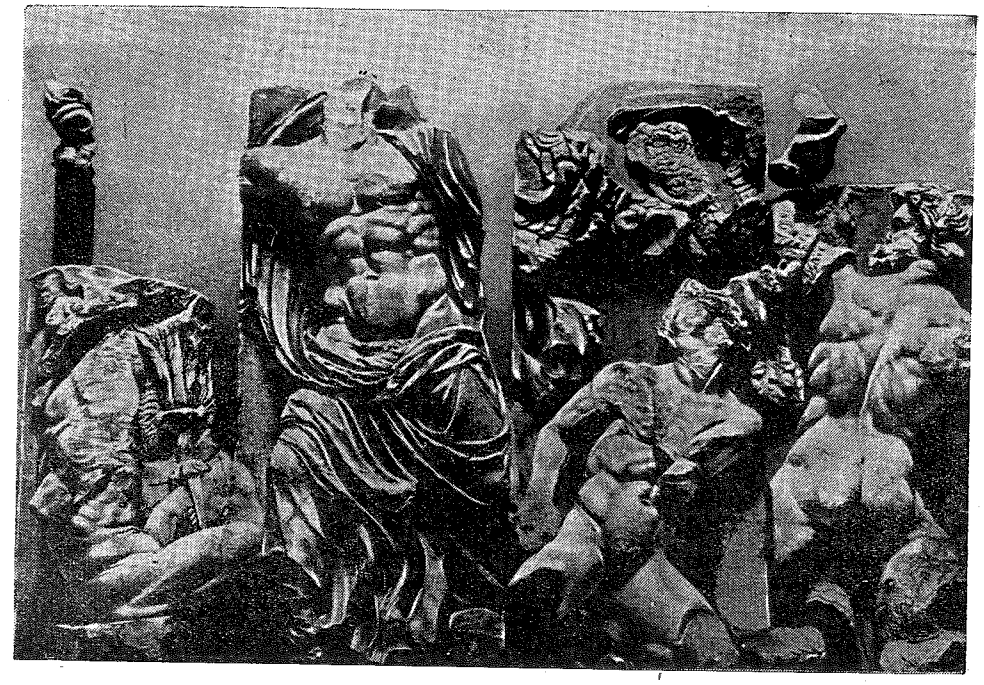

Zeus luptă cu giganții *(Basorelief de pe altarul lui Zeus, din orașul Pergam, sec. II. î.e.n.).*

mînt. Dar în peninsula Pallene moartea nu-l putea ajunge, căci acolo el era nemuritor. Cînd cădea la pămînt, se putea scula după cîtva timp și mai puternic decît înainte. Heracle îl luă pe umeri și îl duse repede dincolo de hotarele peninsulei. Gigantul își dădu sufletul. După moartea acestuia, asupra lui Heracle și asupra Herei se năpusti gigantul Porfyrion; acesta îi smulse Herei vălul și era gata s-o răpească, dar Zeus îl doborî cu un trăsnet la pămînt, iar Heracle îl omorî, străpungîndu-l cu o săgeată. Apollon repezi o săgeată de aur în ochiul stîng al gigantului Efialtes iar Heracle îl ucise, țintindu-l cu o săgeată în ochiul drept. Pe gigantul Eurythos îl răpuse cu tirsul său Dionysos, iar pe gigantul Klytios îl doborî Hefaistos, care azvîrli în el un bulgăre de fier înroșit. Asupra gigantului Enkelados, care o rupsese la fugă, Pallas-Athena aruncă întreaga insulă a Siciliei.

Gigantul Polybotes, fugind pe mare ca să scape de temutul Poseidon, cel ce cutremură pămîntul, se duse pe insula Kos. Atunci, zeul mării desprinse cu tridentul lui o bucată din insulă și o prăvăli asupra lui Polybotes. Așa luă naștere insula Nisyros. Hermes doborî pe gigantul Hippolytos, Artemis — pe Gration, iar marile Moire — pe giganții Agrios și Thoon, care luptau cu ghioage de aramă. Toți ceilalți giganți fură doborîți de trăsnetele orbitoare ale lui Zeus, stăpînul tunetelor, dar moartea li se trase din săgețile marelui Heracle, care nu dădeau greș niciodată.

*Moartea lui Heracle și primirea lui printre zeii din Olimp**

Cînd Heracle fusese vîndut în robie Omfalei pentru că îl ucisese pe Ifitos, Deianeira trebuise să plece cu copiii din Tirynth. Soția lui Heracle fu găzduită de Keyx — regele orașului tesalian Trahis. Trecuseră trei ani și trei luni de cînd Heracle o părăsise pe Deianeira. Aceasta era neliniștită de soarta soțului ei, căci n-avea nici o știre de la dînsul; nu știa nici măcar dacă mai trăiește. Presimțiri grele o chinuiau pe Deianeira; ea chemă la dînsa pe Hyllos, fiul ei, și-i zise:

— O, fiul meu iubit! E o rușine că nu te-ai dus să-ți cauți tatăl! Sînt atîtea luni de cînd nu mai avem nici o știre de la dînsul.

— Dacă putem da crezare celor ce se spun, — răspunse Hyllos — tata, după ce a stat trei ani rob la Omfale, s-ar fi îndreptat cu oastea spre orașul Oihalia din Eubeea, ca să se răzbune pe regele Eurythos pentru jignirea ce i-a adus.

— Fiul meu! — îl întrerupse mamă-sa — tatăl tău, Heracle, nu mă lăsa așa de neliniștită cum sînt acuma nici cînd se ducea să săvîrșească isprăvi mari. La despărțire mi-a lăsat chiar o tăbliță cuprinzînd în scris o veche precizare ce i-a fost făcută la Dodona[1]. Acolo se spune că dacă Heracle va rămîne trei ani și trei luni printre străini, ori îl ajunge moartea, ori se întoarce acasă și va duce o viață fericită și tihnită. Părăsindu-mă, Heracle mi-a mai lăsat poruncă ce pămînturi de la părinți să dau moștenire copiilor dacă el va muri. Soarta lui mă îngrijorează cumplit. El mi-a vorbit despre asediul Oihaliei; zicea că sau va muri sub zidurile acestui oraș, sau îl va cuceri și va trăi fericit. Nu, fiul meu, te rog, pornește în căutarea tatălui tău.

Supunîndu-se voinței mamei sale, Hyllos porni cale lungă spre Eubeea, la Oihalia, să-și găsească tatăl.

După ce Hyllos părăsi orașul Trahis, înaintea Deianeirei se înfățișă un crainic, care-i spuse că va veni de îndată un trimis al lui Heracle, numit Lihas. Solul va aduce vești bune. Heracle este viu. El l-a învins pe Eurytos, a cucerit și a nimicit orașul Oihalia și în curînd se va întoarce la Trahis, încununat cu laurii biruinței. După crainic veni la Deianeira și Lihas. El aducea prizonierii, printre care și pe Iole, fiica lui Eurytos. Deianeira îl întîmpină pe Lihas cu bucurie. Acesta îi povesti că Heracle e voinic și sănătos, ca și înainte; el se pregătește să-și sărbătorească biruința și să aducă jerfe bogate zeilor, înainte de a părăsi Eubeea. Deianeira se uită la prizonieri; ochii i se opriră asupra unei femei frumoase și îl întrebă pe Lihas:

— Spune-mi, Lihas, cine e femeia aceasta? Cum se numesc părinții ei? Îmi dau seama că ea suferă mai mult decît ceilalți. Nu cumva e fiica lui Eurytos?

Lihas răspunse:

— Nu știu, regină, cine este. Pe semne că se trage dintr-un neam de

* După tragedia lui Sofocle „Trahinienele".

[1] Oraș în Epir, în partea de vest a Greciei de nord, unde se afla oracolul lui Zeus, vestit în antichitate.

seamă din Eubeea. Tot drumul n-a scos nici o vorbă și de cînd a plecat din orașul ei varsă neîncetat lacrimi de durere.

— Sărmana femeie! — spuse Deianeira, — eu n-am să adaug alte suferințe amărăciunii ei! Du, Lihas, prizonierii în palat că vin și eu numaidecît!

După ce se îndepărtă Lihas, o slugă se apropie de Deianeira și îi spuse:

— Așteaptă puțin, regină, ascultă ce-ți spun. Lihas nu ți-a spus tot adevărul. El știe cine e femeia aceea: e fiica lui Eurytos, numită Iole. Din dragoste pentru dînsa, Heracle s-a luat cîndva cu Eurytos la întrecere în tragerea cu arcul. Trufașul rege nu-i dădu lui Heracle — învingătorul, fiica de soție, așa cum făgăduise, ba i-a mai aruncat și cuvinte de ocară, alungîndu-l după aceea din oraș. De dragul Iolei a cucerit el acum Oihalia și l-a ucis pe regele Eurytos. Fiul lui Zeus n-a trimis aici pe Iole ca roabă, ci vrea s-o ia de soție.

Deianeira fu cuprinsă de tristețe. Îl dojeni pe Lihas că i-a ascuns adevărul. Lihas mărturisi că într-adevăr Heracle, vrăjit de frumusețea Iolei, vrea să se căsătorească cu ea. Deianeira suferea cumplit. Heracle a uitat-o în timpul despărțirii îndelungate. Ce să facă ea, nefericita? Îl iubește pe marele fiu al lui Zeus și nu-l poate ceda alteia. Stăpînită de amărăciune, Deianeira își aduse aminte de sîngele pe care i-l dăduse odinioară centaurul Nessos și de cele ce îi spusese acesta înainte de moarte. Deianeira hotărî să folosească sîngele centaurului. Acesta îi zisese: „Îmbibă cu sîngele meu tunica lui Heracle și el te va iubi veșnic; nici o femeie nu-i va fi mai dragă decît tine".

Deianeira se temea să întrebuințeze sîngele fermecat, dar dragostea pentru Heracle și frica de a-l pierde biruiră pînă la urmă. Ea scoase sîngele lui Nessos, pe care îl păstra de mult într-un vas, ca să nu cadă asupră-i vreo rază de soare și ca să nu-l încălzească focul din vatră. Deianeira îmbibă cu el o mantie bogată, pe care o țesuse în dar lui Heracle, puse mantia într-o ladă, o închise bine, îl chemă pe Lihas și îi spuse:

— Pleacă degrabă, Lihas, în Eubeea și du-i lui Heracle această ladă. În ea se află o mantie pe care Heracle trebuie s-o îmbrace cînd va aduce jertfă lui Zeus. Spune-i că nici un muritor n-a îmbrăcat această mantie și că nici măcar o rază a luminosului Helios n-a atins-o înainte de a o îmbrăca el. Grăbește-te deci, Lihas!

Lihas luă mantia și porni la drum. După plecarea lui, Deianeira fu cuprinsă de neliniște. Se duse în palat și văzu cu groază că bucata de lînă pe care o folosise pentru a îmbiba mantia cu sîngele lui Nessos se prefăcuse în cenușă. Ea o aruncase jos; razele soarelui căzuseră pe bucata de lînă și încălziseră sîngele centaurului, otrăvit cu veninul hidrei din Lerna. O dată cu sîngele, se încălzise și veninul hidrei și prefăcuse lîna în cenușă, iar jos, pe locul unde se aflase lîna, se ivise acum o spumă plină de otravă. Deianeira se îngrozi, temîndu-se că Heracle va pieri cînd va îmbrăca mantia otrăvită. Presimțirea nenorocirii de neînlăturat o chinuia din ce în ce mai mult.

Curînd după ce Lihas plecase cu mantia otrăvită în Eubeea, se întoarse Hyllos. Galben ca ceara, cu ochii plini de lacrimi, își privi mama și îi spuse:

— O, cît aș fi vrut în clipa asta ori tu să nu mai fii printre cei vii, ori altul în locul meu să-ți spună mamă și nu eu, ori să ai mai multă minte decît acum! Să știi că tu ești ucigașa soțului tău și a tatălui meu!

— O, nenorocire! — strigă îngrozită Deianeira. Ce spui tu, fiul meu! Care dintre oameni ți-a spus aceasta? Cum mă poți învinui de o asemenea nelegiuire?

— Cu ochii mei am văzut chinurile tatălui meu și nu din gura oamenilor am aflat cele ce ți-am spus.

Hyllos povesti mamei sale ce s-a întîmplat pe muntele din apropierea orașului Oihalia. După ce înălțase altarul, Heracle se pregătea să aducă jertfe zeilor și mai întîi lui Zeus, tatăl său. Tocmai atunci sosi și Lihas cu mantia. Fiul lui Zeus îmbrăcă darul ce i-l făcuse soția și trecu la împlinirea jertfei. În primul rînd aduse jerfă lui Zeus doisprezece tauri aleși. Cu totul aduse zeilor din Olimp o sută de jertfe. Flăcările ardeau viu pe altare. Heracle stătea, înălțîndu-și cucernic brațele spre cer și invoca zeii. Focul puternic ce ardea pe altare îl încălzi pe Heracle și îl făcu să asude. Deodată, mantia otrăvită se lipi de trupul eroului, care începu să se zbată. Simți o durere îngrozitoare. Suferind cumplit, el îl chemă pe Lihas și îl întrebă de ce îi adusese mantia aceea. Ce putu să-i răspundă nevinovatul Lihas? Doar că i-o trimisese Deianeira. Nemaifiind stăpîn pe sine din pricina durerii îngrozitoare, Heracle îl înșfăcă de un picior și îl izbi de o stîncă, în jurul căreia vuiau valurile mării. Lihas se prăbuși mort, iar Heracle căzu la pămînt, zbătîndu-se în chinuri de nedescris. Strigătele lui răsunau departe în Eubeea. El își blestemă căsătoria cu Deianeira. Apoi își chemă fiul și îi grăi gemînd:

— O, fiul meu, nu mă părăsi în nenorocire. Chiar de-o fi să ți se tragă moartea, tu să nu mă lași! Ridică-mă, du-mă de aici! Du-mă să nu mă vadă nici un ochi de muritor. O, dacă ți-e milă de mine, nu mă lăsa să mor aici!

Heracle fu ridicat, așezat pe o targă și purtat pe corabie, spre a fi dus la Trahis. Iată ce povesti Hyllos mamei sale și încheie astfel:

— Îndată îl vei vedea pe marele fiu al lui Zeus, poate încă viu, sau poate mort. O, mamă, să te pedepsească Eriniile cele aspre și răzbunătoarea Dike[1]. Tu ai ucis pe cel mai bun dintre toți oamenii de care a avut vreodată parte pămîntul! Niciodată ochii tăi nu vor mai întîlni un asemenea erou!

Deianeira se retrase în palat, tăcută, fără a scoate un cuvînt. Acolo, luă o sabie cu două tăișuri. Bătrîna doică o văzu. Ea îl chemă în grabă pe Hyllos. Acesta dădu fuga, dar mamă-sa apucase să-și străpungă pieptul cu sabia. Plîngînd amarnic, nefericitul fiu se repezi la ea, o îmbrățișă și îi acoperi cu sărutări trupul cuprins de frigul morții.

[1] Zeița dreptății.

În timpul acesta, fu adus la palat Heracle, gata să-și dea sfîrșitul. Pe drum, el adormi adînc, dar cînd lăsară targa jos la intrarea în palat, eroul se trezi. Din pricina durerii, nu-și mai dădea seama de nimic.

— O, mărite Zeus! — strigă el, — în ce țară mă aflu? Unde sînteți voi, bărbați ai Greciei? Veniți-mi în ajutor! De dragul vostru am curățit pămîntul și marea de balauri și de rele, iar acum nici unul din voi nu vrea să-mi curme prin foc ori prin sabie ascuțită chinurile grele! O, mărite Hades, frate al lui Zeus, dă-mi somnul cel de veci, somnul morții!

— Tată, ascultă-mă, îl rugă Hyllos cu lacrimi în ochi, mama a săvîrșit nelegiuirea fără să vrea. De ce ești însetat de răzbunare? Aflînd că ea este pricina durerii tale și-a străpuns inima cu o sabie ascuțită.

— O, zei, ea a murit și nu pot să mă răzbun! N-a pierit de mîna mea, perfida Deianeira!

— Tată, ea nu este vinovată! — zise Hyllos. Văzînd în casă pe Iole, fiica lui Eurytos, mama a voit să-ți recîștige iubirea prin farmece. Ea ți-a îmbibat mantia cu sîngele centaurului Nessos, răpus de săgeata ta, fără să știe că sîngele acela era otrăvit cu veninul hidrei din Lerna.

— O, amar, amar mie! — strigă Heracle. Iată deci cum se împlinește prezicerea lui Zeus, tatăl meu! El mi-a spus că n-am să mor de mîna unui muritor, că ursita mi-a hărăzit să pier din pricina uneltirilor unei făpturi coborîte în împărăția întunecată a lui Hades. Iată cum mi-a adus pieirea Nessos, pe care l-am răpus! Iată tihna prevestită de oracolul din Dodona — tihna morții! Da, e adevărat, morții nu mai au nici un fel de griji! Împlinește-mi Hyllos, ultima dorință! Du-mă împreună cu prietenii mei credincioși pe Oita[1], muntele cel înalt, orînduiește în vîrful lui un rug funerar, așează-mă pe rugul acela și dă-i foc. Fă asta cît mai repede și pune capăt suferințelor mele!

— O, fie-ți milă, tată, nu mă sili să fiu ucigașul tău! se rugă Hyllos.

— Nu, nu vei fi un ucigaș, ci mă vei scăpa de chinuri! Mai am încă o dorință și te rog s-o împlinești și pe aceasta: ia-o de soție pe Iole, fiica lui Eurytos.

Dar Hyllos nu vru să-i împlinească această rugă și-i zise:

— Nu, tată, nu pot să iau de soție pe aceea care a fost pricina morții mamei mele!

— O, Hyllos, supune-te voinței mele! Nu mai trezi în mine chinurile potolite! Lasă-mă să mor liniștit! — stărui în ruga sa Heracle.

Hyllos se resemnă și răspunse supus tatălui său:

— Bine, tată! Mă voi supune voinței tale dinainte de moarte.

Heracle își zorea fiul, stăruind să-i împlinească rugămintea:

— Grăbește-te fiul meu! Așază-mă mai repede pe rug, înainte de a mă cuprinde iar chinurile de neîndurat. Duceți-mă! Rămîi cu bine Hyllos!

[1] Munte în Tesalia, în apropiere de orașul Trahis.

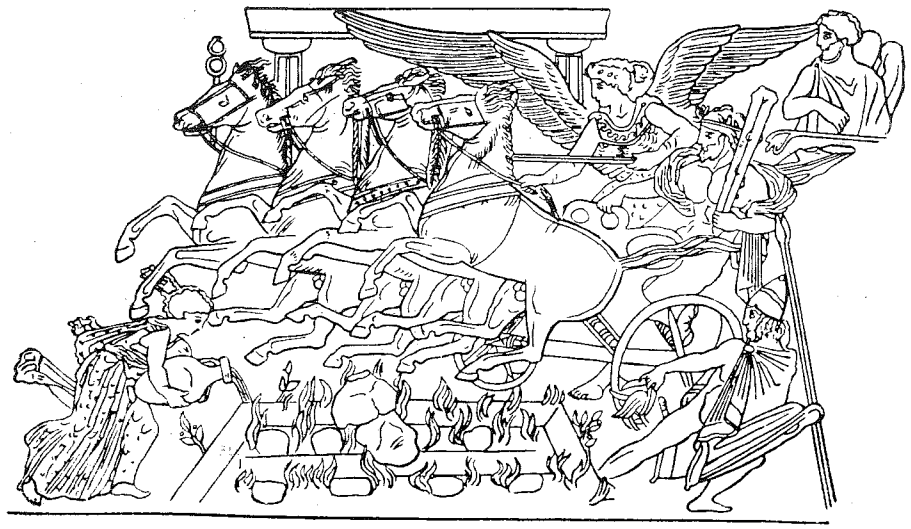

Zeița Nike îl înalță pe Heracle de pe rug, pe Olimp, în carul ei tras de patru cai *(Desen pe un vas)*.

Prietenii lui Heracle și Hyllos ridicară targa și-l duseră pe erou pe muntele înalt Oita. Acolo orînduiră un rug uriaș, pe care așezară pe cel mai mare dintre eroi. Suferințele lui Heracle începură să fie tot mai mari căci veninul hidrei din Lerna îi pătrundea tot mai adînc în corp. Eroul își rupse mantia ce sta strîns lipită de el; o dată cu mantia, el rupse și bucăți de piele și atunci chinurile îngrozitoare deveniră și mai cumplite. Singura scăpare de aceste chinuri supraomenești era moartea. Mai lesne e să pieri în flăcările rugului, decît să înduri asemenea chinuri; dar nici unul dintre prietenii eroului nu se putea hotărî să aprindă rugul. În cele din urmă, veni pe muntele Oita Filoctetes, pe care Heracle îl înduplecă să-i aprindă rugul, dîndu-i drept răsplată arcul și săgețile înmuiate în veninul hidrei din Lerna. Filoctetes dădu foc rugului, vîlvătaia răbufni strălucitoare, dar și mai strălucitor începură să scînteieze fulgerele lui Zeus. Tunetele răsunară în văzduh. Într-un car de aur veniră Pallas-Athena[1] și Hermes și îl duseră în Olimpul luminos pe Heracle, cel mai mare dintre eroi. Marii zei îi ieșiră în întîmpinare. Astfel, Heracle deveni zeu nemuritor. Însăși Hera, uitîndu-și ura, îi dădu de soție pe fiica ei — zeița veșnic tînără, Hebe. De atunci, Heracle viețuiește pe Olimpul luminos, printre marii zei fără de moarte. Aceasta fu răsplata lui pentru toate marile isprăvi săvîrșite de el pe pămînt, pentru toate marile lui suferințe.

[1] După unele variante ale mitului, în car nu se afla Athena, ci zeița biruinței, Nike.

9—363

HERACLIZII*

După moartea lui Heracle, copiii și mama lui, Alcmene, trăiră la Tirynth, la fiul său cel mai mare — Hyllos. Dar nu stătură mult acolo. Din ură față de Heracle, Eurystheus îi alungă pe copiii celui mai mare dintre eroi de pe pămînturile tatălui lor, urmărindu-i oriunde încercau să se adăpostească. Copiii lui Heracle rătăciră multă vreme prin toată Grecia; în cele din urmă, îi adăposti bătrînul Iolaos, nepot și prieten al lui Heracle. Și aici îi ajunge pe nefericiți ura lui Eurystheus și fură siliți să fugă împreună cu Iolaos la Atena, unde domnea pe atunci Demofon, fiul lui Theseu.

Aflînd că copiii lui Heracle se ascunseseră în Atena, Eurystheus trimise acolo pe vestitorul său, Kopreus, să ceară lui Demofon să i-i predea pe heraclizi. Demofon refuză pe Kopreus și nu se temu nici de amenințarea că Eurystheus va năvăli cu o oaste mare asupra Atenei și va nimici orașul. Demofon nu voia să nesocotească datina ospeției.

La scurtă vreme după aceea, Eurystheus năvăli cu o oaste mare în Atica. Atenienii aveau de înfruntat puzderie de vrăjmași. Ei îi întrebară pe zei cum se va isprăvi bătălia și aceștia le răspunseră că atenienii vor ieși biruitori numai dacă va fi adusă jertfă zeilor o fecioară. Macaria, fiica cea mai mare a lui Heracle și a Deianeirei, se oferi să fie adusă jertfă zeilor, sacrificîndu-și viața pentru salvarea fraților și surorilor ei.

Oștile se întîlniră pe cîmpul de luptă. Sosi și Hyllos cu o ceată de oșteni, care-i veniseră în ajutor împotriva lui Eurystheus. Înainte de a începe bătălia, fu jertfită Macaria. Lupta fu cruntă și sîngeroasă. Atenienii ieșiră învingători. Eurystheus o luă la fugă, iar Hyllos porni cu carul să urmărească pe dușmanul tatălui său.

Iolaos văzu acest lucru. El îl rugă pe Hyllos să-i dea lui carul; bătrînul tovarăș de luptă al lui Heracle voia să răzbune el însuși toate nenorocirile pricinuite de Eurystheus prietenului său. Iolaos porni în goană cu carul după Eurystheus și, cînd fu aproape să-l ajungă, se rugă zeilor din Olimp să-i redea măcar pentru o zi tinerețea și puterea de odinioară. Zeii îi ascultară ruga. Două stele luminoase căzură de pe cer și un nor negru învălui carul lui Iolaos. Cînd norul se împrăștie, Iolaos stătea în car frumos și puternic în toată strălucirea lui din tinerețe. El îl ajunse pe Eurystheus și îl luă prizonier.

Apoi îl legă și îl aduse triumfător în Atena. Văzînd pe dușmanul marelui ei fiu, Alcmene, mama lui Heracle, se aprinse de mînie. Cu toate că și Hyllos și Demofon vroiră să-l apere pe Eurystheus, Alcmene îi scoase ochii cu mîinile ei și-l ucise. Astfel pieri Eurystheus. Atenienii nu-l lăsară neîngropat pe dușmanul biruit. Ei îl înmormîntară în Atica, lîngă templul Athenei din Pallene.

* După tragedia lui Euripide „Heraclizii".

KEKROPS[1], ERIHTHONIOS[2] ŞI EREHTHEUS[3]

Întemeietorul marelui oraş Atena şi al Acropolei a fost Kekrops, cel zămislit de pămînt. El s-a născut jumătate om şi jumătate balaur. Trupul lui se sfîrşea cu o coadă uriaşă de balaur. Kekrops întemeie Atena în Atica, pe timpul cînd se certau pentru stăpînirea ţării zeul mării, Poseidon, cel ce face să se cutremure pămîntul, şi războinica zeiţă Athena, fiica iubită a lui Zeus. Pentru împăciuirea lor, se adunară pe acropolea din Atena toţi zeii, în frunte cu marele Zeus stăpînul tunetelor. Regele zeilor şi al oamenilor chemă la judecată şi pe Kekrops, spre a hotărî ei cui trebuie să aparţină puterea în Atica. Kekrops, cel cu picioare de balaur, se duse la judecată. Zeii hotărîră ca puterea asupra Aticii să fie dată aceluia care va oferi ţării darul cel mai de preţ. Poseidon, cel ce face să se cutremure pămîntul, lovi cu tridentul în stîncă şi din ea ţîşni un izvor de apă sărată, iar Athena îşi înfipse în pămînt lancea sclipitoare şi răsări un măslin roditor. Atunci Kekrops spuse:

— Luminaţi zei ai Olimpului, pretutindeni vuiesc apele sărate ale mării neţărmurite, dar măslinii dătători de roade bogate nu se găsesc oriunde. Măslinul este al Athenei. El va aduce bogăţie întregii ţări şi va îndemna pe locuitori să lucreze pămîntul, care va da recolte îmbelşugate. Athena a făcut un mare bine Aticii, aşa că se cuvine ca ea să domnească asupra întregii ţări.

Zeii din Olimp încredinţară zeiţei Pallas-Athena stăpînirea asupra oraşului întemeiat de Kekrops şi asupra întregii Atici. De atunci, oraşul lui Kekrops s-a numit Atena, în cinstea iubitei fiice a lui Zeus. Kekrops întemeie la Atena cel dintîi templu în cinstea zeiţei Athena, ocrotitoarea oraşului, precum şi în cinstea tatălui ei, Zeus. Fiicele lui Kekrops fură cele dintîi preotese ale Athenei. Kekrops dădu atenienilor legi şi orîndui întregul stat. El a fost şi cel dintîi rege al Aticii.

Urmaşul lui Kekrops a fost Erihthonios, fiul lui Hefaistos, zeul focului. El fusese zămislit de pămînt, ca şi Kekrops. Naşterea lui este învăluită în taină. Cînd a venit pe lume, zeiţa Athena l-a luat sub ocrotirea sa şi el a crescut în templul ei. Athena a pus pruncul într-un coş împletit, cu capacul bine prins. Doi şerpi trebuiau să-l păzească, împreună cu fiicele lui Kekrops. Zeiţa le-a poruncit ca nu cumva să ridice capacul coşului, căci nu trebuiau să vadă pruncul pe care pămîntul îl zămislise în taină. Chinuite de curiozitate, fiicele lui Kekrops îşi puseră în gînd să-l vadă măcar o dată pe Erihthonios.

Într-o zi, Athena îşi părăsi templul de pe Acropole ca să aducă din Pallene un munte pe care hotărîse să-l aşeze lîngă acropole, pentru apărare. Cînd zeiţa ducea muntele spre Atena, îi ieşi în întîmpinare un

[1] *Kekrops* — întemeietorul Acropolei din Atena, jumătate om, jumătate balaur.
[2] *Erihthonios* — zămislit de pămînt, are de asemenea înfăţişare de balaur. Atenienii îşi ziceau kekropizi, adică urmaşi ai lui Kekrops. De aci rezultă clar că într-o vreme atenienii credeau că se trag din balaur sau dintr-un strămoş al balaurului. Faptul arată cît de vechi era acest mit.
[3] *Erehtheus* — la început sinonim cu Erihthonios. Abia de la sfîrşitul sec. V î.e.n. Erehtheus, este amintit în operele lui Euripide ca erou mitologic independent.

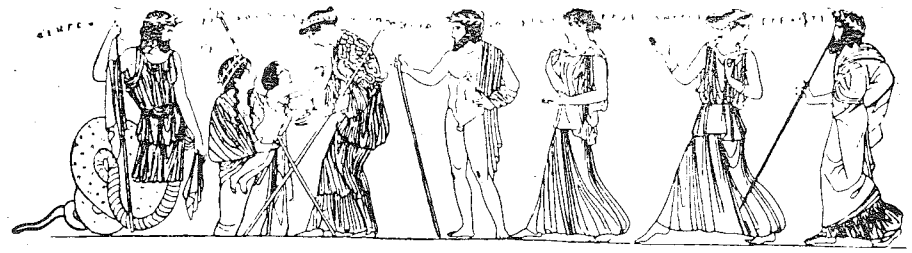

Naşterea lui Erihthonios. De la stînga la dreapta: Kekrops, Erihthonios în braţele Geei, zeiţa pămîntului, Athena, Hefaistos, cele două fiice ale lui Kekrops şi Erehtheus. *(Desen pe un vas)*

corb şi îi spuse că fiicele lui Kekrops au deschis coşul în care se afla Erihthonios şi au văzut misteriosul prunc. Athena se mînie nespus de tare, aruncă muntele şi într-o clipită fu în templul său de pe Acropole. Ea pedepsi aspru pe fiicele lui Kekrops: ele înnebuniră, fugiră din templu, se aruncară de pe stîncile povîrnite ale Acropolei, murind pe loc. De atunci, Athena însăşi îl păzi pe Erihthonios. Iar muntele pe care îl părăsi Athena rămase pe locul unde corbul îi vestise fapta săvîrşită de fiicele lui Kekrops; mai tîrziu muntele începu să fie numit Lycabettos. Făcîndu-se mare, Erihthonios deveni rege al Atenei, unde domni mulţi ani. El fu acela care orîndui cele mai vechi serbări în cinstea Athenei, numite Panatheneele[1].

Erihthonios înhămă cel dintîi caii la car şi fu cel dintîi care introduse la Atena alergările de care.

Urmaşul lui Erihthonios fu Erehtheus, regele Atenei. Acesta avu de purtat un război greu cu oraşul Eleusis, căruia îi veni în ajutor Immarados — fiul regelui Eumolpos al Traciei.

Războiul acesta nu fu norocos pentru Erehtheus. Immarados şi tracii îl hărţuiau tot mai mult. În cele din urmă Erehtheus se hotărî să se ducă la oracolul lui Apollon din Delfi, spre a afla ce trebuie să facă pentru a ieşi biruitor. Pitia îi dădu un răspuns îngrozitor, spunîndu-i că va cîştiga victoria numai dacă va aduce jertfă zeilor pe una din fiicele sale. Aflînd răspunsul Pitiei, Chthonia, tînăra fiică a regelui, plină de dragoste faţă de patrie, anunţă că e gata să-şi dea viaţa pentru Atena, oraşul ei scump. Profund îndurerat de soarta fiicei sale, Erehtheus o aduse

[1] ***Panatheneele*** reprezintă cea mai importantă serbare a Atenei. Ea ţinea cîteva zile şi avea loc în luna Hecatombaion, prima lună a anului (după calendarul nostru pe la sfîrşitul lui iulie şi începutul lui august). Marile Panathenee se serbau o dată la patru ani şi se distingeau prin pompa lor deosebită. Ele începeau noaptea, printr-o alergare solemnă cu făcliile. Dimineaţa se organiza o procesiune somptuoasă pe Acropole, oamenii ducînd noul peplos (mantie) al zeiţei, bogat împodobit. Cu aceste veşminte era îmbrăcată statuia Athenei, aflată în templul Partenon. În afară de aceasta, la serbări aveau loc întreceri la alergări, lupte, aruncarea cu discul, alergări de care, precum şi întreceri între poeţi, cîntăreţi şi muzicanţi. La întrecerile de gimnastică şi la dansul solemn participau tineri, precum şi vîrstnici complet înarmaţi. Desigur că cei mai mulţi dintre participanţi erau oameni înstăriţi, pentru că panatheneele necesitau cheltuieli destul de mari.

jertfă zeilor: numai dorința de a salva Atena îl făcu să se hotărască la o astfel de jertfă.

Curînd după aceea, avu loc lupta. Erehtheus și Immarados se întîlniră în toiul luptei și începură să se bată numai ei doi. Eroii se luptară mult timp. Amîndoi erau deopotrivă de puternici, mînuiau la fel de bine armele și erau la fel de curajoși. În cele din urmă ieși biruitor Erehtheus, care-l răpuse pe Immarados cu lancea. Eumolpos, tatăl lui Immarados, se mîhni mult; el îl rugă pe zeul Poseidon să răzbune moartea fiului său. Poseidon se avîntă iute cu carul său pe valurile furtunoase ale mării și sosi în Atica. Cu o lovitură de trident, el îl omorî pe Erehtheus. Astfel muri Erehtheus, apărîndu-și patria. Pieiră și toți copiii lui. Numai fiica lui Creusa scăpă cu viață, fiind cruțată de soarta neîndurătoare.

KEFALOS ȘI PROCRIS*

Kefalos era fiul zeului Hermes și al Hersei, fiica lui Kekrops. El era vestit în toată Grecia prin frumusețea lui fără pereche, dar și ca vînător neobosit. Cu mult înainte de răsăritul soarelui, el își părăsea palatul și pe tînăra sa soție, Procris, și se ducea la vînătoare în munții Hymettos. Într-o zi Eos, zeița zorilor cea cu degetele trandafirii, îl văzu pe frumosul Kefalos, îl răpi și îl duse departe de Atena, tocmai la capătul pămîntului. El însă o iubea numai pe Procris, numai la ea se gîndea tot timpul, numele ei era mereu pe buzele lui. Îi era dor de soția sa și o implora pe zeița Eos să-l lase să se ducă înapoi, la Atena. Atunci Eos se mînie și îi spuse:

— Bine, întoarce-te la Procris și încetează de a te mai plînge de ursită! Cîndva, o să-ți pară rău că Procris este soția ta, o să-ți pară rău că ai cunoscut-o! Prevăd că așa va fi!

Eos îi dădu drumul. La despărțire, zeița îl convinse să încerce dacă soția lui îi este credincioasă. Eos îi schimbă înfățișarea și astfel Kefalos se întoarse la Atena, unde nu-l recunoscu nimeni. Pătrunse printr-un șiretlic în casa sa, unde-și găsi soția adînc îndurerată. Dar chiar și stăpînită de tristețe, Procris era frumoasă. Kefalos începu să-i vorbească, străduindu-se s-o facă să-și uite soțul, să-l părăsească și să devină soția lui. Procris nu-și recunoscu soțul. Multă vreme ea nici nu vru măcar să-l asculte pe străin, spunînd mereu:

— Îl iubesc numai pe Kefalos și îi voi rămîne credincioasă. Oriunde s-ar găsi, de-i viu, ori mort, îi voi fi întotdeauna credincioasă.

În cele din urmă însă, oferindu-i daruri bogate, Kefalos o făcu să șovăie. Ea era gata să se lase înduplecată de rugămințile lui. Atunci, luîndu-și adevărata-i înfățișare, Kefalos zise:

— Femeie necredincioasă! Sînt Kefalos, soțul tău! Eu însumi am văzut necredința ta!

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

Procris nu mai spuse nici un cuvînt. Își înclină adînc capul de rușine și plecă din casa lui Kefalos, ducîndu-se în munții acoperiți cu păduri. Acolo deveni însoțitoarea zeiței Artemis, care îi dărui o lance fermecată, ce nimerea întotdeauna ținta și se întorcea la cel care o aruncase; îi mai dărui și un cîine numit Lailaps, de care nu putea să scape nici o fiară sălbatică.

Kefalos nu fu în stare să trăiască multă vreme despărțit de Procris. O căută prin codri și o convinse să se înapoieze acasă. Procris se întoarse la soțul ei și multă vreme trăiră fericiți. Ea dărui lancea fermecată și pe cîinele Lailaps soțului său care, ca și altă dată pleca la vînătoare înainte de ivirea zorilor. Se ducea singur la vînătoare, căci nu avea nevoie de ajutoare, mai ales că avea lancea fermecată și pe Lailaps. O dată se duse la vînătoare dis-de-dimineață; pe la amiază, cînd căldura deveni înăbușitoare, căută un loc umbros. Kefalos pășea încet, cîntînd:

— O, răcoare plăcută, vino mai repede spre mine! Învăluie-mi pieptul descoperit! Apropie-te mai degrabă, răcoare plină de desfătare și împrăștie arșița dogorîtoare. O, cerească răcoare, ești a mea bucurie, mă înviorezi și-mi dai puteri noi! O, lasă-mă să sorb dulcea-ți adiere!

Un atenian auzi cîntul lui Kefalos; neînțelegîndu-i tîlcul, el se duse la Procris și-i spuse că l-a auzit pe soțul ei chemînd în pădure o nimfă numită Răcoare. Procris se întristă, căci se gîndi că Kefalos n-o mai iubește, că alta l-a făcut s-o uite. Într-o zi, cînd Kefalos era la vînătoare, Procris se duse în taină în pădure și se ascunse într-un tufiș des așteptînd să treacă soțul ei. În curînd se ivi printre copaci și Kefalos, cîntînd cu glas tare:

— O, răcoare plină de gingășie, vino și alungă-mi osteneala!

Deodată, Kefalos se opri: auzise un oftat greu. Își încordă auzul, dar în pădure totul era liniștit, nici o frunză nu se clintea în dogoarea amiezii. Atunci cîntă mai departe:

— O, vino mai degrabă, răcoare mult dorită!

Îndată după cuvintele acestea, ceva foșni ușor în tufișuri. Kefalos, gîndindu-se că acolo se ascunde vreo fiară sălbatică, aruncă în tufiș lancea care nu dădea greș niciodată. Procris, lovită în piept, scoase un strigăt. Kefalos îi recunoscu glasul. Se repezi în tufiș și o găsi pe soția lui care avea pieptul plin de sînge: era rănită de moarte. Se grăbi să-i lege rana, dar era prea tîrziu. Procris trăgea să moară. Înainte de a-și da sufletul, ea îi spuse soțului ei:

— O, Kefalos, te conjur pe sfințenia legăturilor căsniciei noastre, pe toți zeii din Olimp și pe cei de sub pămînt la care mă duc acum, te mai conjur și pe dragostea mea, să nu lași să intre în casa noastră pe aceea pe care ai chemat-o adineaori.

Din cuvintele muribundei Procris, Kefalos înțelese ce o făcuse să se înșele. El se grăbi să-i explice. Puterile o părăseau, pe ochi i se așternu păienjenișul morții și cu un zîmbet dulce Procris muri în brațele lui Kefalos. O dată cu ultima sărutare, sufletul îi zbură în împărăția întunecată a lui Hades.

Multă vreme fu nemîngîiat Kefalos. Ca unul ce săvîrșise un omor, el părăsi Atena lui dragă și se duse departe în Teba cea cu șapte porți. Aci, îl ajută pe regele Amfitryon să vîneze vulpea din Tartessos, pe care n-o putea prinde nimeni. Poseidon trimisese fiara aceasta pentru a pedepsi pe tebani. În fiecare lună i se aducea jertfă un băiat, pentru a-i potoli cît de cît înverșunarea. Kefalos trimise pe urmele ei pe cîinele său Lailaps. Acesta ar fi urmărit-o veșnic, dacă Zeus n-ar fi prefăcut în stane de piatră și cîinele, și vulpea. După această vînătoare, Kefalos luă parte la războiul lui Amfitryon cu teleboii și ajunse, datorită vitejiei sale, să domnească în insula Kefalonia, numită astfel după numele lui. Aici trăi pînă la moarte.

PROCNE ȘI FILOMELA*

Pandion, regele Atenei, urmaș al lui Erihthonios, purta război împotriva barbarilor care-i asediaseră orașul. I-ar fi fost greu să apere Atena de oastea barbară numeroasă, dacă nu i-ar fi venit în ajutor Tereus, regele Traciei. Acesta învinse pe barbari și îi alungă din Atica. Drept răsplată, Pandion îi dădu de soție pe fiica lui, numită Procne. Tereus se întoarse cu tînăra-i soție în Tracia. Curînd, Procne dădu naștere unui fiu. Se părea că Moirele le hărăziseră să fie fericiți.

De la nunta lor trecuseră cinci ani. Într-o zi, Procne începu să-l roage pe soțul ei:

— Dacă mai ții la mine, lasă-mă să mă duc să-mi văd sora sau ad-o la noi. Du-te la Atena, roagă-l pe tata s-o lase și făgăduiește-i că se va întoarce curînd. Pentru mine ar fi cea mai mare fericire să-mi văd sora.

Tereus își pregăti corăbiile pentru o călătorie îndelungată și în curînd părăsi Tracia. Ajunse cu bine la țărmurile Aticii. Pandion își primi bucuros ginerele și îl duse în palatul său. Tereus nici nu apucă să spună pentru ce a venit la Atena, că intră Filomela, sora Procnei, la fel de frumoasă ca nimfele. Tereus fu vrăjit de frumusețea Filomelei și se îndrăgosti pătimaș de ea. El îi ceru lui Pandion încuviințarea ca Filomela să meargă să stea cîtăva vreme la sora ei Procne. Dragostea ce-i încolțise în inimă îl făcea să stăruie și mai mult. Filomela, nebănuind ce primejdie o pîndește îl rugă și ea pe tatăl ei s-o lase să plece la Procne. În cele din urmă, Pandion încuviință. La plecare, el îi spuse lui Tereus:

— Ție îți încredințez pe fiică-mea, Tereus. Te conjur pe zeii cei fără de moarte s-o aperi ca un părinte. Și trimite-o cît mai curînd înapoi, căci e singura mîngîiere a bătrînețelor mele.

Iar Filomelei, îi spuse astfel:

— Fata mea, dacă-l iubești pe bătrînul tău tată, întoarce-te cît mai curînd, nu mă lăsa singur!

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

Pandion se despărți de fiica sa cu lacrimi în ochi; cu toate că avea presimțiri grele, nu putea să refuze pe Tereus și pe Filomela.

Frumoasa fiică a lui Pandion se urcă pe corabie. Lopătarii începură să vîslească cu nădejde și corabia alergă repede în larg; țărmurile Aticii rămaseră tot mai departe în urmă. Triumfător, Tereus strigă:

— Am învins! Aleasa inimii mele, frumoasa Filomela, este aci cu mine, pe corabie.

Tot drumul nu-și luă ochii de la ea și n-o părăsi nici o clipită. Ajunseră la țărmurile Traciei: călătoria se sfîrșise. Regele Traciei n-o duse însă pe Filomela în palatul său ci o închise cu de-a sila într-o colibă de păstor din codrii de nepătruns și o ținu acolo în robie. Nici lacrimile, nici rugămințile Filomelei nu-l mișcară pe Tereus. Ea suferea în robie, adeseori își chema tatăl și sora, mereu cerea zeilor din Olimp să-i trimită ajutor, dar rugile și tînguirile ei erau zadarnice. Deznădăjduită, își smulgea părul, își frîngea mîinile și se văita de soarta ei amară:

— O, barbar crud! strigă Filomela. Nu te-au mișcat nici rugămințile tatălui meu, nici lacrimile lui, nici îngrijorarea surorii mele! N-ai păstrat sfințenia căminului tău. Poți să-mi iei viața, Tereus, dar să știi că marii zei au văzut nelegiuirea ta și, dacă mai au putere, îți vei primi pedeapsa cuvenită. Eu însumi îți voi da fapta în vileag. Mă voi duce în fața poporului! Iar de nu voi izbuti să scap din codrii care mă înconjoară, îi voi umple cu vaietele mele; să le audă veșnicul Ether ceresc, să le audă zeii!

Tereus se mînie cumplit cînd auzi amenințările Filomelei. Își scoase sabia, o înșfăcă pe Filomela de păr, o legă și îi tăie limba, pentru ca nefericita fiică a lui Pandion să nu poată dezvălui nimănui fărădelegea. După aceea, se întoarse la Procne. Aceasta îl întrebă unde este sora ei, dar Tereus îi spuse că a murit. Procne plînse multă vreme pe Filomela, crezînd-o moartă.

Trecuse un an. Filomela tînjea în robie și nu putea să dea de știre nici tatălui și nici surorii sale unde o ține ascunsă Tereus. În cele din urmă, găsi un mijloc de a trimite veste Procnei. Se așeză la război, țesu pe un văl întreaga ei poveste înspăimîntătoare și trimise pe ascuns vălul surorii sale. Procne se îngrozi citind pe văl cele ce i se întîmplaseră Filomelei. Ea nu plînse, ci umblă în neștire prin palat, ca atinsă de nebunie. N-o frămînta decît un singur gînd: cum să se răzbune pe Tereus.

Era tocmai timpul cînd femeile din Tracia sărbătoreau pe Dionysos. Cu ele se duse în pădure și Procne. Pe povîrnișul unui munte, într-un desiș, dădu peste coliba în care soțul ei o ținea închisă pe Filomela. Procne o eliberă și o duse în taină la palat.

— Acum nu este vreme de plîns, Filomela — spuse Procne — lacrimile nu ne pot ajuta cu nimic. Nu cu lacrimi, ci cu sabia trebuie să ne facem dreptate. Sînt gata să săvîrșesc orice nelegiuire, numai să mă răzbun pe Tereus pentru cele ce ne-a făcut. Sînt hotărîtă să-i pregătesc moartea cea mai îngrozitoare.

În clipa cînd spunea acestea, veni la Procne fiul ei.

— O, cît de mult semeni cu tatăl tău — strigă Procne, privindu-și fiul.

Deodată tăcu, încruntîndu-și sprîncenele. Îi venise în minte o faptă groaznică, la care o împingea mînia ce-i clocotea în piept. Băiatul se apropie încrezător de ea, o îmbrățișă cu mînuțele și se întinse spre ea s-o sărute. O clipă mila se trezi în pieptul Procnei și îi veniră lacrimi în ochi. Ea întoarse însă iute capul de la fiul ei și cînd își privi sora, mînia puse din nou stăpînire pe ea. Luă copilul de mînă și îl duse într-o încăpere îndepărtată a palatului. Acolo luă o sabie ascuțită și, fără să-l privească, o împlîntă în pieptul fiului ei. Procne și Filomela tăiară apoi în bucăți trupul copilului; parte din ele le fierseră într-un ceaun, iar altă parte le fripseră în frigare, pregătindu-i lui Tereus un ospăț groaznic. Procne îl servi ea însăși, iar el nebănuind nimic, înghiți mîncarea făcută din carnea fiului lui drag. În timpul mesei, Tereus își aminti de fiul său și ceru să-l vadă. Procne însă, bucurîndu-se că izbutise să se răzbune, îi zise:

— Cel pe care-l chemi se află acum în tine!

Tereus nu înțelese aceste cuvinte și stărui să fie chemat băiatul. Atunci, de după o perdea apăru Filomela și-i aruncă în față capul însîngerat al copilului. Tereus se cutremură de groază, înțelegînd ce prînz înfiorător avusese. Blestemă pe Procne și pe Filomela, apoi împinse masa la o parte, se ridică, trase sabia și fugi după cele două femei să se răzbune pentru că-i uciseseră copilul, dar nu le putu prinde. Surorilor le crescuseră aripi și amîndouă se prefăcură în păsări: Procne — în rîndunică iar Filomela — în privighetoare. Pe pieptul rîndunicii-Procne rămase o pată roșie din sîngele fiului lui Tereus. Tereus fu prefăcut în pupăză cu cioc lung și cu o creastă mare pe cap. Ca și pe coiful războinicului Tereus, îi flutură pupezei pe cap o creastă de pene.

BOREAS ȘI OREITHYIA

De temut este Boreas, zeul vîntului neîmblînzit și furtunos de miazănoapte. El gonește sălbatic peste pămînt și peste mări, stîrnind în zborul lui furtuni nimicitoare. Într-o zi, trecînd pe deasupra Aticii, Boreas o văzu pe Oreithyia, fiica lui Erehtheus, și se îndrăgosti de ea. O rugă să-i devină soție și să-i îngăduie s-o ducă în împărăția lui din nordul îndepărtat. Oreithyia nu primi, temîndu-se de zeul încruntat și aspru. Și Erehtheus, tatăl Oreithyiei, îl refuză pe Boreas. Toate rugămințile și stăruințele lui fură zadarnice. Atunci zeul cel de temut se mînie și strigă:

— Singur mi-am atras această umilință! Am uitat cît de înfricoșătoare este puterea mea. Oare îmi șade mie bine să mă rog smerit de cineva? Trebuie să folosesc numai forța! Eu mîn pe cer norii furtunoși, ridic pe mare valuri cît munții, smulg din rădăcini stejari încărunțiți de veacuri ca pe niște fire de iarbă uscată, eu biciuiesc cu grindină pămîntul și prefac apa în gheață tare ca piatra! Și tocmai eu să mă rog ca un muritor nevolnic? Cînd gonesc în zboru-mi năpraznic, pămîntul tot se clatină și se cutremură chiar și împărăția subpămînteană a lui Hades. Și eu să mă rog de Erehtheus de parcă i-aș fi slugă? Nu trebuie să mă rog să mi se dea Oreithyia de soție, ci trebuie s-o iau cu forța!

Boreas o răpește pe Oreithyia *(Desen pe un vas)*

Boreas bătu puternic din aripi. Furtuna se abătu asupra întregului pămînt. Pădurile seculare începură să se clatine ca trestiile, valuri înspumate se înălțară înspăimîntătoare pe mare, nori negri împînziră tot cerul. Neagra mantie a lui Boreas se întinse deasupra munților, răspîndind frigu înghețat al nordului. Nimicind totul în calea lui, zeul Boreas veni în goană la Atena, o prinse pe Oreithyia, și-și luă zborul, ducînd-o acasă la el, în ținuturile din miazănoapte.

Acolo ea îi deveni soție și dădu naștere la doi fii gemeni Zethes și Kalais. Amîndoi aveau aripi, ca și tatăl lor. Ei deveniră mari eroi, luară parte la expediția argonauților în Colhida după lîna de aur și săvîrșiră multe isprăvi măreț e.

DEDAL ȘI ICAR*[1]

Dedal, urmaș al lui Erehtheus, a fost cel mai mare pictor, sculptor și arhitect al Atenei. Despre el se spune că cioplea din marmură albă ca neaua statui atît de minunate, încît păreau vii; statuile lui păreau că

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[1] Mitul despre *Dedal* (gr. *Daidalos*) și *Icar* (gr. *Ikaros*) ne arată că încă din timpurile cele mai străvechi oamenii s-au gîndit cum să găsească un mijloc de a circula nu numai pe uscat și pe apă, ci și prin aer. Este semnificativ că cea mai mare realizare a artistului legendar Dedal nu erau socotite nici statuile și nici edificiile pe care le ridicase, ci aripile făurite de el. Mitul despre Dedal a fost creat la Atena, cel mai important centru al comerțului, industriei, artei și științei din Grecia antică.

Dedal și Icar *(Basorelief din sec. II î.e.n.).*

vorbesc și se mișcă. Dedal făuri multe unelte de care avea nevoie în munca lui; el a născocit toporul și sfredelul. Faima lui se răspîndi pînă departe.

Acest mare pictor avea un nepot, numit Talos, fiul surorii sale Perdix. Talos învăță meșteșugul de la unchiul său. Încă de copil el îi uimea pe toți prin priceperea și inventivitatea lui. Se putea prevedea că Talos își va întrece cu mult învățătorul. Dedal își invidia nepotul și se hotărî să-l omoare. Într-o zi, Dedal sta cu nepotul său pe înalta acropole a Atenei, chiar la marginea stîncii. Primprejur nu era nimeni. Văzînd că sînt numai ei amîndoi, Dedal îi dădu brînci nepotului său în prăpastie, socotind că fărădelegea lui avea să rămînă nepedepsită. Talos muri numaidecît. Dedal coborî iute de pe Acropole, ridică trupul lui Talos și vru să-l îngroape în taină, dar atenienii dădură peste el tocmai cînd îi săpa mormîntul. Nelegiuirea lui Dedal fu descoperită. Areopagul îl condamnă la moarte.

Ca să scape, Dedal fugi pe insula Creta, la puternicul rege Minos, fiul lui Zeus și al Europei. Minos luă bucuros sub scutul său pe marele artist al Greciei. Acesta îi făcu multe lucrări de artă minunate și-i zidi vestitul labirint, palat cu coridoare atît de încîlcite, încît, o dată intrat în el, nu mai puteai găsi ieșirea. În palatul acesta, Minos ținea închis pe fiul soției sale Pasifae, înfricoșătorul Minotaur, un monstru cu trup de om și cap de taur.

Dedal trăi mulți ani la regele Minos. Acesta nu-l lăsa să plece din Creta, vrînd să se bucure numai el de iscusința marelui artist. De aceea, îl ținea acolo ca pe un captiv. Dedal se gîndi mult cum să fugă din Creta și în cele din urmă găsi mijlocul să scape din robie.

— Dacă nu pot să scap de sub stăpînirea lui Minos nici pe uscat, nici pe apă, — exclamă el — cerul îmi este deschis pentru fugă! Aceasta-i calea! Minos stăpînește totul, nu însă și văzduhul!

Și astfel Dedal se puse pe lucru. Strînse pene, le prinse cu fire de in și cu ceară și începu să meșterească din ele patru aripi mari. În

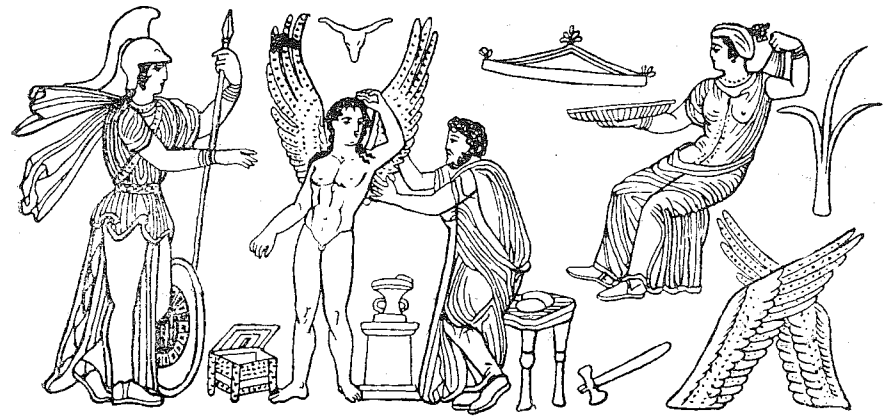

Dedal îi prinde aripile lui Icar *(Desen pe un vas)*

timp ce Dedal lucra, fiul lui se juca pe lîngă el: ba prindea un puf care-și lua zborul la cea mai mică adiere a vîntului, ba frămînta cu degetele bucățele mici de ceară. Copilul zburda fără de grijă, privindu-și tatăl cum lucra. În cele din urmă, aripile fură gata. Dedal și le legă în spate, își trecu mîinile prin laturile prinse de aripi, bătu din ele și se ridică lin în văzduh. Icar își privea cu încîntare tatăl, care plutea în aer, întocmai ca o pasăre uriașă. Dedal se lăsă la pămînt și îi spuse fiului său:

— Ascultă-mă, Icar, noi vom pleca de aici fără zăbavă. Fii cu băgare de seamă în timpul zborului. Nu te lăsa prea jos spre mare, ca stropii sărați ai valurilor să nu-ți înmoaie aripile. Dar nici prea sus, spre soare, să nu te ridici: căldura poate să topească ceara și penele vor începe să se risipească. Zboară după mine și vezi să nu rămîi în urmă.

Își puseră amîndoi aripile și își luară ușor zborul. Cei care îi văzură zburînd sus, deasupra pămîntului, crezură că sînt doi zei care plutesc pe cerul cel albastru. Dedal se întorcea deseori să vadă cum zboară fiul său. Trecură de insulele Delos și Paros și zburau mereu, tot mai departe.

Zborul iute îl desfăta pe Icar, care bătea din aripi tot mai tare. El uită povețele tatălui său și nu mai zbura în urma lui. Bătînd puternic din aripi, se avîntă sus de tot, cît mai aproape de soarele strălucitor. Razele dogorîtoare topiră ceara cu care erau prinse penele. Acestea se desfăcură și-și luară zborul, mînate de vînt departe. Icar dădu din mîini, dar nu mai avea aripi. Se prăbuși de la o înălțime înfiorătoare și pieri în valurile mării.

Întorcîndu-și capul și privind în toate părțile Dedal văzu că Icar nu era nicăieri. Atunci începu să-l strige cu glas tare!

— Icar, Icar! Unde ești? Răspunde!

Dar nu se auzi nici un răspuns. Dedal văzu pe valuri pene din aripile lui Icar și înțelese ce s-a întîmplat. Amarnic își urî el în clipa aceea

iscusința, amarnic blestemă ziua în care se gîndise să fugă din Creta pe calea văzduhului.

Trupul lui Icar pluti multă vreme pe valurile mării, care de atunci se numi Marea Icariei[1]. Apoi, valurile îl împinseră la țărmul unei insule: acolo îl găsi Heracle și-l înmormîntă.

Dedal zbură mai departe, ajungînd în cele din urmă în Sicilia. El se statornici acolo la regele Kokalos. Minos află unde se ascunde artistul și se duse în Sicilia cu oaste mare, cerînd regelui Kokalos să i-l predea.

Fiicele regelui Siciliei nu voiau să piardă un asemenea artist și puseră la cale un vicleșug. Sfătuiră pe tatăl lor să accepte cererea lui Minos și să-l primească la palat ca pe un oaspete. În timp ce Minos se îmbăia fiicele regelui îi turnară în cap un ceaun cu apă clocotită. Minos muri în chinuri groaznice. Dedal trăi multă vreme în Sicilia. Iar anii cei din urmă ai vieții și-i petrecu în patrie, la Atena; acolo el deveni întemeietorul neamului Dedalizilor, neam renumit de artiști atenieni.

THESEU*[2]

Nașterea și educația lui Theseu

Egeu, fiul lui Pandion, domnea în Atena după ce, împreună cu frații lui, alungase din Atica pe fiii lui Metion, rubedenii de ale lui, care luaseră pe nedrept puterea. Egeu domni multă vreme, fericit. Un singur lucru îl întrista: n-avea copii. În sfîrșit, Egeu se duse la oracolul lui Apollon de la Delfi și întrebă pe zeul strălucitor de ce zeii nu-i dăruiesc copii. Oracolul îi dădu un răspuns nelămurit. Mult se frămîntă el să afle tîlcul ascuns al răspunsului, dar nu izbuti. Atunci se hotărî să meargă în orașul Troizen[3], la înțeleptul rege Pittheus al Argolidei, pentru ca acesta să-i dezlege taina răspunsului lui Apollon. Pittheus ghici dintr-odată tîlcul răspunsului. El pricepu că Egeu va avea un fiu, care va fi cel mai mare erou al Atenei. Regele Argolidei ținea ca orașului Troizen să-i revină cinstea de a fi locul natal al marelui erou și de aceea îi dădu lui Egeu de soție pe fiica sa Aithra. După ce se căsători cu Egeu, aceasta născu un fiu, care era însă fiul zeului Poseidon și nu al lui Egeu. Prun-

[1] Partea Mării Egee dintre insulele Samos, Paros și țărmul Asiei Mici.

* După biografia lui Plutarh „Theseu"

[2] *Theseu* este cel mai mare erou atenian și are multe trăsături comune cu Heracle. Theseu era eroul aristocrației militare gentilice, iar apoi eroul aristocrației funciare sclavagiste ce cîrmuia Atena și care-i atribuia crearea întregii organizări de stat antice din Atena. Lui i se atribuia înainte de toate împărțirea populației în trei clase: „eupatrizii" sau nobilii, „geomorii" sau agricultorii și „demiurgii" sau meșteșugarii, precum și statornicirea dreptului exclusiv ca funcțiile în stat să fie ocupate numai de nobili. Caracteristic este și următorul fapt: se povestea că, în timpul bătăliei de la Marathon (490 î.e.n.) în care grecii au învins pe perși, mulți atenieni l-ar fi văzut pe Theseu cu coif, suliță și scut, mergînd în fața rîndurilor oștenilor atenieni. De aceste povestiri fantastice s-au folosit aristocrații. Exponentul lor, Kimon, transportă de pe insula Skyros la Atena rămășițele pămîntești ale lui Theseu care, în realitate n-au existat desigur. întrucît nici Theseu n-a existat vreodată.

[3] Oraș din Argolida, în Pelopones.

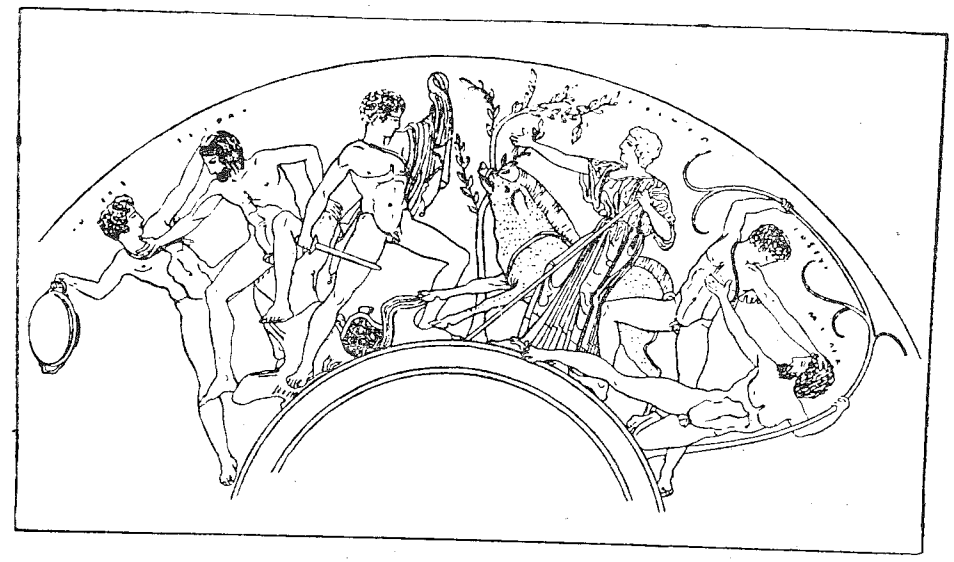

Isprăvile lui Theseu. De la stînga la dreapta: Theseu și Skeiron. Theseu ucide mistrețul din Crommyon, Theseu și Sinis *(Desen pe un vas)*

cului i se dădu numele de Theseu. Curînd după aceea, regele Egeu trebui să părăsească orașul Troizen și să se înapoieze la Atena. La plecare el își luă sabia și sandalele, le ascunse sub o stîncă în munții din apropiere de Troizen și îi spuse Aithrei:

— Cînd fiul meu Theseu va fi în stare să urnească din loc această stîncă și să scoată de acolo sabia și sandalele mele, să-l trimiți cu ele la mine, în Atena. Îl voi recunoaște după sabia și sandalele acestea.

Pînă la vîrsta de șaisprezece ani, Theseu crescu în casa bunicului lui, Pittheus. Renumit prin marea-i înțelepciune, acesta se îngriji de educația nepotului său și se bucura mult văzînd că el întrece în toate pe cei de-o vîrstă cu el. Cînd Theseu împlini șaisprezece ani, nimeni nu se mai putea măsura cu el nici ca putere, nici ca iscusință, și nici în priceperea de a mînui armele. Theseu era frumos, înalt, zvelt, avea ochi minunați cu priviri limpezi, iar părul-i negru inelat îi ajungea pînă pe umeri. Pe frunte, însă, părul îi era tăiat, fiindcă îl închinase lui Apollon; trupul tînăr și bine legat al eroului vădea marea lui putere.

Isprăvile săvîrșite de Theseu în drum spre Atena

Cînd Aithra văzu că fiul său întrece în putere pe toți cei de-o vîrstă cu el îl duse la stînca sub care își ascunsese Egeu sabia și sandalele și îi spuse:

— Fiul meu, aici, sub stînca aceasta, se găsesc sabia și sandalele tatălui

tău, Egeu, cîrmuitorul Atenei. Urnește-o din loc și ia-le; ele vor fi semnul după care tatăl tău te va recunoaște.

Theseu împinse stînca și o urni cu ușurință din loc. Scoase de sub ea sabia și sandalele, își luă rămas bun de la mama și bunicul său și porni la drum lung, spre Atena. El nu ținu seama de povețele mamei și bunicului său de a alege calea mării, care era mai puțin primejdioasă, ci plecă spre Atena pe uscat, prin Istm.

Drumul acesta era anevoios. Multe primejdii avu de înfruntat Theseu și multe isprăvi săvîrși el. Chiar la hotarul dintre Troizen și Epidauros[1], eroul întîlni pe uriașul Perifetes, fiul zeului Hefaistos. Ca și tatăl său Perifetes era șchiop, dar avea mîini puternice și trup uriaș. Perifetes era înfricoșător. Nici un drumeț nu trecea prin munții în care viețuia el, căci uriașul îi omora pe toți cu ghioaga lui de fier. Dar Theseu îl birui lesne pe Perifetes. Aceasta fu întîia ispravă a eroului Theseu care, drept semn al victoriei, luă ghioaga de fier a uriașului ucis de el.

Theseu merse mai departe pînă la Istm, fără a mai întîlni în cale vreo primejdie. Aici însă, într-o pădurice de pini, închinată lui Poseidon, Theseu întîlni pe Sinis, cel ce îndoaie pinii. Acesta era un tîlhar crunt. El omora în chinuri groaznice pe toți drumeții. Sinis îndoia doi pini, în așa fel încît vîrfurile lor să se atingă unul de altul, îl lega de ei pe nefericitul drumeț și le dădea drumul. Pinii se îndreptau la loc cu mare putere și rupeau trupul nenorocitului. Theseu răzbună pe toți acei care pieriseră de mîna lui Sinis: el îl legă pe tîlhar, îndoi cu mîinile-i puternice doi pini uriași, prinse de ei pe Sinis și le dădu drumul. Crudul tîlhar pieri de aceeași moarte pe care el o hărăzise atîtor drumeți nevinovați. Drumul prin Istm era acum liber. Mai tîrziu, în amintirea biruinței sale, pe locul unde îl răpusese pe Sinis, Theseu orîndui jocurile istmice[2].

Mai departe, drumul lui Theseu trecea prin Crommyon[3]. Împrejurimile orașului erau pustiite de un mistreț uriaș, zămislit de Tyfon și Ehidna. Locuitorii din Crommyon rugară pe tînărul erou să-i scape de această fiară. Theseu urmări mistrețul și-l răpuse cu sabia.

Apoi, porni iarăși la drum. La locul cel mai primejdios de pe Istm, lîngă hotarele Megarei[4], acolo unde se înălțau spre cer niște stînci, la poalele cărora vuiau asurzitor valurile înspumate ale mării, Theseu întîmpină o nouă primejdie. Chiar la marginea stîncii, trăia un tîlhar cu numele de Skeiron. Acesta silea pe toți cei ce treceau pe acolo să-i spele picioarele. Abia se înclina drumețul să-i spele picioarele, că tîlharul cel crunt îi și dădea o lovitură puternică de picior și-l prăvălea de pe stîncă în valurile furtunoase ale mării. Nefericitul murea zdrobindu-se de pietrele ascuțite care ieșeau din apă și trupul îi era mîncat de o broască țestoasă uriașă. Cînd Skeiron vru să-l îmbrîncească și pe Theseu, acesta îl înșfăcă pe tîlhar de picior și-l azvîrli în mare.

[1] Oraș pe litoralul de est al Argolidei.

[2] *Jocurile istmice* erau o serbare a tuturor grecilor, care se organiza din doi în doi ani la Istmul Corintic. În timpul jocurilor care durau cîteva zile aveau loc întreceri la lupte, alergări, aruncarea discului și a suliței, precum și întreceri la alergări de care.

[3] Oraș pe Istm, în apropiere de Corint.

[4] Regiune în nordul Istmului, învecinată la răsărit cu Atica.

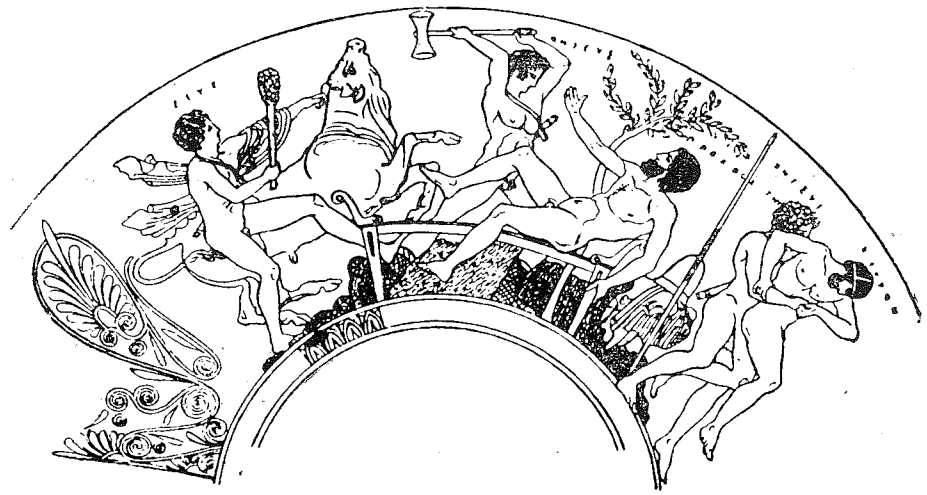

Isprăvile lui Theseu. De la stînga la dreapta: Theseu și taurul din Marathon, Theseu și Procust, Theseu și Kerkyon *(Desen pe un vas)*

În apropiere de Eleusis, Theseu avea de luptat cu Kerkyon, tot așa cum Heracle avusese de luptat cu Anteu. Puternicul Kerkyon omorîse mulți oameni, dar Theseu îl strînse în brațe ca în niște chingi de fier și-l ucise. Astfel Theseu eliberă și pe Alope — fiica lui Kerkyon, iar domnia țării acestuia o încredință lui Hippothoon, fiul Alopei și al lui Poseidon.

După ce trecuse de Eleusis și se apropia de valea rîului Kefisos, din Atica, Theseu ajunse la tîlharul Damastes, numit de obicei Procust (Procrustos) adică cel care întinde. Tîlharul acesta născocise o cazną deosebit de chinuitoare pentru toți cei ce se abăteau pe la el. Procust avea un pat, în care îl silea să se culce pe cel care-i cădea în mînă. Dacă nefericitul era scund, Procust îl întindea pînă ce picioarele îi atingeau marginea patului. Dacă era înalt, îi reteza picioarele pentru ca să încapă în pat. Theseu îl trînti pe Procust în pat, care firește era prea mic pentru un uriaș ca el, și îl ucise cum făcuse și nelegiuitul cu atîția drumeți.

Aceasta fu cea din urmă ispravă a lui Theseu în drumul lui spre Atena. El nu vru să intre în Atena pătat[1] de sîngele vărsat al lui Sinis, Skeiron, Procust și al altora; atunci rugă pe fytalizi[2] să-l spele de păcat prin îndeplinirea unor rînduieli religioase la altarul lui Zeus-Meilihios[3]. Fitalizii îl primiră pe tînărul erou cu toată bunăvoința, ca pe un oaspete drag. Ei îi împliniră rugămintea și îl spălară de păcatul sîngelui vărsat. Acum Theseu putea să meargă la Atena, la tatăl său, Egeu.

[1] Grecii considerau că sîngele vărsat pîngărește pe om. De aceea, orice ucigaș trebuia să se supună unei serii de ritualuri purificatoare, în fața altarului unui zeu.

[2] Urmașii eroului *Fytal*, care a întemeiat în Eleusis misteriile — un cult religios în cinstea zeiței Demeter.

[3] *Meilihios* — milostivul.

Theseu la Atena

Theseu, strălucitor de frumusețe, mergea pe străzile Atenei îmbrăcat într-un lung veșmînt ionic. Părul bogat îi cădea pe umeri. În haina sa lungă, tînărul erou semăna mai degrabă cu o fecioară decît cu un viteaz care săvîrșise atîtea fapte măreț. Drumul lui trecea pe lîngă templul lui Apollon, care se zidea pe atunci și căruia lucrătorii tocmai îi puneau acoperișul. Văzîndu-l pe erou, aceștia îl luară drept fată și începură să facă haz pe seama lui, zicînd:

— Ia uitați-vă la fata aceasta care hoinărește singură prin oraș! Priviți cum și-a desfăcut părul ca să-l arate la toată lumea! Și cum mai mătură colbul de pe stradă cu veșmîntul ei lung!

Supărat de zeflemelile lucrătorilor, Theseu se repezi la un car cu boi, dejugă vitele, luă carul și îl aruncă atît de sus, încît zbură peste acoperișul templului. Lucrătorii fură cuprinși de groază cînd văzură că nu era vorba de o fată, ci de un tînăr erou, înzestrat cu o putere uriașă. Ei se așteptau acum ca eroul să se răzbune crunt pentru cuvintele lor, dar Theseu își căută liniștit de drum.

În cele din urmă, ajunse la palatul lui Egeu. El nu-i destăinui dintr-odată bătrînului său tată cine este, ci îi spuse că e un străin, venit să ceară ocrotire. Egeu nu-și recunoscu fiul; în schimb îl recunoscu vrăjitoarea Medeea. Ea fugise din Corint la Atena, și devenise soția lui Egeu. Vicleana Medeea îi făgăduise lui Egeu că îi va reda prin farmece tinerețea și astfel se făcuse stăpînă în casa regelui Atenei, care i se supunea întru totul. Dornică de putere, Medeea înțelese îndată ce primejdie o paște dacă Egeu află cine este frumosul străin pe care îl primise în palat. Ca să nu-și piardă puterea, Medeea se gîndi să-l ucidă pe erou. Ea îl sfătui pe Egeu să-l otrăvească pe Theseu, încredințîndu-l că tînărul este o iscoadă trimisă de dușmani. Temîndu-se să nu-și piardă domnia, bătrînul încuviință ca Theseu să fie otrăvit.

În timpul ospățului, Medeea puse în fața lui Theseu o cupă cu vin otrăvit. Dar tocmai în clipa aceea Theseu scoase sabia. Egeu recunoscu numaidecît sabia pe care, cu șaisprezece ani în urmă, o pusese sub stînca de lîngă Troizen. Privindu-i apoi picioarele, el văzu că tînărul purta sandalele lui de odinioară. Acum înțelese cine era străinul. Egeu vărsă cupa cu vin otrăvit, apoi se duse la Theseu și îl îmbrățișă. Medeea fu izgonită din Atena; ea fugi împreună cu fiul ei Medos în Media.

Egeu vesti triumfător întregului popor atenian că i-a venit fiul și povesti despre isprăvile mari pe care le săvîrșise acesta pe drumul de la Troizen la Atena. Atenienii se bucurară laolaltă cu Egeu și salutară cu urale puternice pe viitorul lor rege.

Vestea venirii lui Theseu la Atena ajunse și la fiii lui Pallas, fratele lui Egeu. O dată cu aceasta se spulberă speranța lor de a pune mîna pe tronul Atenei după moartea lui Egeu, care avea acum un moștenitor legitim. Dar fiii cruzi ai lui Pallas nu voiau să piardă puterea în Atena. Ei hotărîră să cucerească orașul cu forța. Cei cincisprezece fii ai lui Pallas în frunte cu tatăl lor, porniră asupra Atenei. Cunoscînd marea putere a lui Theseu, se gîndiră să folosească un vicleșug: o parte dintre ei înaintară

6—38

Theseu la Amfitrite, în palatul acesteia din fundul mării. Theseu este susținut cu mîinile de Triton, un zeu al mării; în fața lui stă în picioare zeița Athena; Amfitrite stă jos. *(Desen pe un vas)*

pînă spre zidurile Atenei, iar ceilalți se ascunseră la un loc de pîndă, ca să-l atace pe neașteptate pe Egeu. Dar solul lui Pallas, anume Leos, destăinui lui Theseu planul stăpînului său. Tînărul erou hotărî pe dată ce avea de făcut: îi atacă pe dușmanii ascunși la locul de pîndă și-i răpuse pînă la unul; nici puterea, nici vitejia lor nu-i putea salva. Cînd cei aflați lîngă zidurile Atenei auziră că frații lor au pierit, fură cuprinși de o groază atît de mare, încît fugiră cu toții ca niște lași. Acum Egeu putea să domnească liniștit la Atena sub ocrotirea fiului său.

Dar Theseu nu rămase să stea degeaba la Atena. El hotărî să scape Atica de taurul sălbatic care pustia împrejurimile Marathonului. La porunca lui Eurystheus, taurul fusese adus din insula Creta la Micene de Heracle, care îl lăsase acolo în libertate. Taurul cutreiera Atica și pricinuia multe pagube tuturor plugarilor. Theseu porni neînfricat să săvîrșească această nouă ispravă. La Marathon el întîlni o bătrînă numită Hekale. Bătrîna îl găzdui și îl sfătui ca înainte de a porni la luptă să aducă o jertfă lui Zeus-salvatorul, ca acesta să-l aibă în paza lui cînd va lupta cu taurul înfricoșător. Theseu îi ascultă povața. Curînd el descoperi ascunzișul taurului. Acesta se năpusti asupra eroului dar el îl prinse de coarne. Zadarnic se suci și se smuci taurul, căci nu putu scăpa din mîinile puternice ale lui Theseu. După ce puse taurul cu capul la pămînt,

Theseu îl legă bine, apoi îl îmblînzi și îl duse la Atena. La întoarcere, el n-o mai găsi în viață pe bătrîna Hekale. Theseu orîndui mari onoruri în cinstea moartei, pentru povața dată și pentru ospitalitatea cu care-l primise. Cînd ajunse cu taurul la Atena, Theseu îl aduse jertfă zeului Apollon.

Călătoria lui Theseu în Creta

Cînd Theseu sosi în Atena, toată Atica era adînc întristată. De trei ori veniseră soli de la puternicul rege Minos din Creta, după bir. Greu și rușinos era acest bir. La fiecare nouă ani, atenienii trebuiau să trimită în Creta șapte tineri și șapte fecioare. Acolo, ei erau închiși în uriașul palat Labirint și erau înghițiți de Minotaur, monstrul înfricoșător cu trup de om și cap de taur. Minos pusese acest bir asupra atenienilor pentru că uciseseră pe fiul său Androgeos. Acum era a treia oară cînd atenienii urmau să trimită în Creta birul îngrozitor. Ei pregătiseră corabia cu pînze negre în semn de doliu după tinerele jertfe aduse Minotaurului.

Văzînd jalea tuturora, tînărul erou Theseu hotărî să se ducă împreună cu tinerii și fecioarele ateniene în Creta, să-i pună în libertate și să curme trimiterea acestui bir înspăimîntător. Dar birului nu i se putea pune capăt decît omorînd pe Minotaur. De aceea Theseu hotărî să lupte cu acesta: ori să-l omoare, ori să piară el însuși. Bătrînul Egeu nici nu vru să audă de plecarea singurului său fiu, însă acesta nu se lăsă înduplecat. El aduse jertfă lui Apollon Delfinios, ocrotitorul călătorilor pe mare, iar la Delfi, oracolul îi spuse chiar înainte de plecare să-și aleagă drept ocrotitoare, în fapta ce avea să săvîrșească, pe Afrodita — zeița dragostei. După ce o cheamă în ajutor pe Afrodita și-i aduse jertfă, Theseu porni spre Creta.

Corabia ajunse cu bine la țărmurile Cretei. Tinerii și fecioarele ateniene fură duși lui Minos. Puternicul rege cretan îl remarcă numaidecît pe tînărul și frumosul erou. Îl observă și fiica regelui, Ariadna, iar Afrodita, ocrotitoarea lui Theseu, sădi în inima Ariadnei o dragoste puternică pentru Theseu. Fiica lui Minos se hotărî să-l ajute pe Theseu. Nu putea să îndure gîndul că tînărul erou va pieri în Labirint, sfîșiat de Minotaur.

Înainte de a porni la luptă împotriva Minotaurului, Theseu mai avea de făcut altă ispravă: Minos jignise pe una din fecioarele ateniene. Eroul îi luă apărarea, dar, mîndru de originea sa, Minos începu să-și bată joc de Theseu; se mîniase că un atenian oarecare îndrăznește să-l înfrunte pe el, fiul lui Zeus. Plin de mîndrie, Theseu îi răspunse regelui:

— Tu te fălești că purcezi din Zeus, dar nici eu nu sînt fiul unui muritor de rînd, căci tatăl meu este marele Poseidon, zeul mărilor, cel ce cutremură pămîntul.

— Dacă ești fiul zeului Poseidon, fă-mi dovada, aducîndu-mi acest inel din noianul mării, răspunse Minos și aruncă în mare un inel de aur.

După ce îl invocă pe tatăl său, Poseidon, eroul Theseu se avîntă neînfricat de pe malul abrupt drept în valuri. Stropii sărați se ridicară sus de tot, iar Theseu fu înghițit de valuri. Toți priviră cu groază încredințați că n-avea să se mai întoarcă. Ariadna fu cuprinsă de deznădejde, ea era convinsă că Theseu a pierit.

Ariadna dormind *(Statuie din sec. IV î.e.n.)*

Dar îndată ce valurile mării se închiseră deasupra capului lui, Theseu fu luat de zeul Triton care, cît ai clipi din ochi, îl duse în palatul de sub apă al lui Poseidon. Acesta își primi cu bucurie fiul și-i dădu inelul lui Minos, iar Amfitrite, soția lui Poseidon, încîntată de frumusețea și îndrăzneala eroului, îi puse pe pletele bogate o cunună de aur. Triton luă din nou pe Theseu și îl scoase la mal pe locul unde se aruncase în apă.

Astfel, Theseu dovedi lui Minos că era într-adevăr fiul lui Poseidon, stăpînitorul mărilor. Ariadna fiica lui Minos, nu mai putu de bucurie văzînd că Theseu se întorsese nevătămat din adîncul mării.

Dar eroul mai avea de săvîrșit o ispravă și mai primejdioasă: trebuia ucis Minotaurul. Aici, îi veni în ajutor Ariadna, care, fără știința tatălui ei, îi dădu o sabie ascuțită și un ghem de ață. Cînd Theseu fu dus în Labirint, împreună cu toți cei osîndiți să fie sfîșiați, el legă la intrare un capăt al firului făcut ghem și porni prin coridoarele întortochiate și nesfîrșite ale Labirintului, din care era cu neputință să mai găsești ieșirea; el deșira treptat ghemul, pentru ca apoi, urmînd firul întins să poată găsi calea de înapoiere. Eroul merse mult și, în cele din urmă, sosi la locul unde se afla Minotaurul. Scoțînd un răgnet înfricoșător și aplecîndu-și capul cu coarnele-i uriașe și ascuțite, acesta se năpusti asupra tînărului erou. Începu o luptă crîncenă. De cîteva ori se repezi Minotaurul plin de furie asupra lui Theseu, dar acesta îl respinse cu sabia. În sfîrșit, Theseu îl apucă de un corn și-i împlîntă în piept sabia ascuțită. După ce îl ucise pe Minotaur, eroul ieși din Labirint împreună cu tinerii și fecioarele ateniene. Ariadna îl întîmpină cu bucurie. Tinerii și fecioarele scăpate de la pieire, împodobite cu cununi de trandafir, aducînd slavă eroului și ocrotitoarei lui — zeița Afrodita, se prinseră într-o horă veselă.

Acum trebuiau să scape și de mînia lui Minos. Theseu își pregăti corabia de plecare și, după ce sparse fundul tuturor corăbiilor cretane pe care le trăsese pe țărm, se întoarse în grabă la Atena. Ariadna îl urmă, căci îl îndrăgise.

La întoarcere Theseu coborî pe țărmul insulei Naxos. În timp ce se odihnea de oboseala călătoriei, împreună cu toți însoțitorii săi, îi apăru în vis Dionysos — zeul vinului, spunîndu-i să lase pe Ariadna pe țărmul pustiu al acelei insule, deoarece zeii i-o hărăziseră lui de soție. Trezindu-se din somn, Theseu, cuprins de tristețe, se pregăti iute de plecare. El nu cuteza să se împotrivească vrerii zeilor. Ariadna ajunse zeiță, devenind soția marelui zeu Dionysos. Însoțitorii lui Dionysos o salutară cu bucurie pe Ariadna, slăvind în cîntări pe soția marelui zeu.

Iar corabia lui Theseu porni repede mai departe pe marea cea albastră, cu pînzele negre în vînt. În depărtări se zări în curînd țărmul Aticii. Copleșit de mîhnire pentru pierderea Ariadnei, Theseu uită făgăduiala dată lui Egeu de a înlocui pînzele negre cu altele albe, dacă se va întoarce cu bine în Atena, după ce-l va răpune pe Minotaur. Egeu, stînd pe o stîncă înaltă lîngă mal, își aștepta fiul cu ochii ațintiți în zare. În depărtare văzu ivindu-se un punct negru, care creștea pe măsură ce se apropia de țărm. Era corabia fiului său. Egeu se uită, încordîndu-și

Theseu ucide Minotaurul

privirea, să vadă ce fel de pînze avea corabia. Băgă de seamă că nu erau pînze albe, care strălucesc în bătaia soarelui, ci pînze negre. Însemna deci că Theseu pierise. Desnădăjduit, Egeu se aruncă de pe stînca înaltă în mare și muri; valurile aruncară la mal trupu-i neînsuflețit. De atunci, marea în care Egeu își găsi sfîrșitul se numește Marea Egee. Între timp, Theseu ajunse la țărmurile Aticii și, pe cînd aducea jertfe de mulțumire zeilor, află cu groază că fusese fără voie pricina morții tatălui său. Zdrobit de durere, Theseu îl înmormîntă cu mare cinste, iar după aceea începu să domnească în Atena.

Theseu și amazoanele

Theseu domni în Atena dovedind multă înțelepciune. El nu lîncezea însă, ci pleca adeseori din Atena pentru a lua parte la isprăvile eroilor Greciei. Astfel, luă parte la vînătoarea din Calydon, la expediția argonauților după lîna de aur și la lupta lui Heracle împotriva amazoanelor. Cînd Themiskyra — orașul amazoanelor — fu cucerit, Theseu aduse

la Atena drept răsplată pentru vitejia lui pe Antiope, regina amazoanelor. Aceasta îi deveni soție. Eroul făcu o nuntă ca în povești.

Amazoanele însă își puseră în gînd să se răzbune pe greci pentru că le nimiciseră orașul și hotărîră să-și scape regina pe care o credeau în robie grea la Theseu. O mare oaste de amazoane năvăli în Atica. În fața războinicelor amazoane, atenienii fură nevoiți să se retragă în spatele zidurilor orașului. Amazoanele pătrunseră chiar în oraș, silindu-i pe localnici să se retragă în Acropolea cea de necucerit. Ele își așezară tabăra pe colina areopagului și-i ținură pe atenieni sub asediu. Aceștia ieșiră din cetate de cîteva ori, încercînd să le alunge pe aprigele luptătoare. În sfîrșit, se dădu lupta hotărîtoare.

Însăși Antiope lupta, alături de Theseu, împotriva amazoanelor peste care domnise odinioară. Regina nu voia să-și părăsească soțul, eroul pe care-l iubea nespus de mult. Dar o moarte năpraznică o aștepta pe Antiope în bătălia aceea înfricoșătoare. O suliță aruncată de o amazoană sclipi în văzduh, vîrfu-i ucigător se împlîntă în pieptul Antiopiei și ea căzu fără suflare la picioarele soțului ei. Ambele oști o priveau îngrozite pe regina moartă. Theseu se aplecă îndurerat deasupra trupului soției sale. Bătălia sîngeroasă se întrerupse. Amazoanele nemîngîiate, laolaltă cu atenienii, o înmormîntară pe tînăra regină. Ele părăsiră Atica, întorcîndu-se în patria lor îndepărtată. În Atena domni multă vreme jalea după frumoasa Antiope care murise atît de tînără.

Lupta cu amazoanele *(Desen pe un vas)*

Theseu și Peirithoos

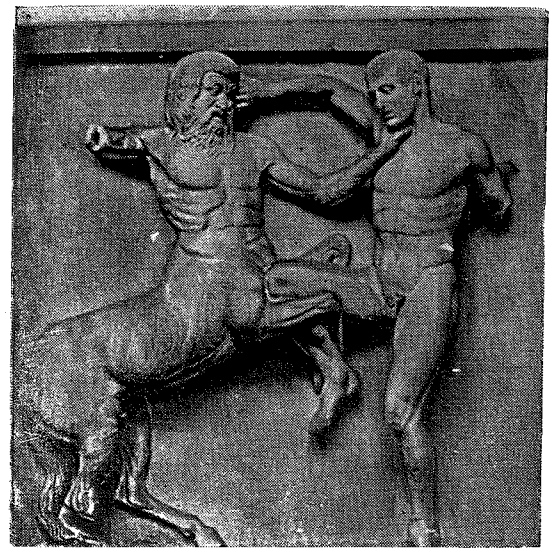

Lupta unui centaur cu un erou grec — lapit *(Basorelief din sec. V î.e.n.)*

În Tesalia trăia tribul războinic al lapiților[1], peste care domnea puternicul erou Peirithoos. Acesta auzise de marea vitejie și putere a lui Theseu cel nebiruit și vru să-și măsoare forțele cu el. Ca să-l provoace la luptă, Peirithoos se duse la pășunile din Marathon și răpi una din cirezile de boi care aparțineau lui Theseu. Cum află de aceasta, Theseu porni în urmărirea făptașului și-l ajunse repede. Îmbrăcați în armuri strălucitoare, cei doi eroi stăteau față în față, ca niște puternici zei nemuritori. Fiecare fu impresionat de măreția celuilalt, amîndoi erau la fel de viteji, de puternici și de frumoși. Ei aruncară armele, își întinseră mîinile unul altuia, încheiară o strînsă prietenie pe care o pecetluiră schimbîndu-și armele. Astfel deveniră prieteni cei doi mari eroi.

Curînd după această întîlnire, Theseu se duse în Tesalia, la nunta prietenului său Peirithoos cu Hippodamia. Nunta fu plină de strălucire. Mulți eroi renumiți se adunaseră acolo din toate colțurile Greciei. Fuseseră poftiți la nuntă și sălbaticii centauri, jumătate om, jumătate cal. Ospățul fu bogat. Întregul palat se umplu de oaspeți, care se așezară la mese, iar fiindcă palatul era prea mic pentru toți oaspeții adunați, parte din ei petreceau într-o mare peșteră răcoroasă. Fumegau mirodenii, răsunau imnuri și cîntece de nuntă, iar strigătele vesele ale oaspeților umpleau întreg palatul. Toți aduceau onoruri mirelui și miresei, care strălucea prin frumusețea ei întocmai ca o stea de pe cer. Nuntașii se ospătau vesel. Vinul curgea în valuri. Strigăte de chef răsunau tot mai puternic. Deodată, amețit de vin, Eurytos, cel mai puternic și mai sălbatic dintre centauri, se năpusti asupra miresei; el o prinse cu mîinile-i puternice și vru s-o răpească. Văzînd aceasta, ceilalți centauri se repeziră și ei asupra femeilor care luau parte la ospăț. Fiecare vru să se aleagă cu o pradă. Theseu, Peirithoos și ceilalți eroi greci săriră în ajutorul femeilor. Ospățul fu întrerupt și începu o luptă crîncenă. Eroii nu luptau cu armele împotriva centaurilor, căci veniseră la ospăț neînarmați. Pocale grele, mari amfore de vin, picioare de mese sfărîmate, trepiede pe care cu o clipă mai înainte fumegaseră mirodenii — toate fură folosite în această luptă.

[1] Lapiții — popor legendar.

Eroii îi împinseră pe centaurii sălbatici pas cu pas afară din sala de ospăț, dar lupta continuă și afară. Acum, eroii greci luptau cu arme, acoperindu-se cu scuturile. Centaurii smulgeau copacii cu rădăcini cu tot și aruncau asupra eroilor stînci întregi. În fruntea eroilor erau Theseu, Peirithoos, Pelias și Nestor, fiul lui Neleus. În jurul lor se înălța un munte însîngerat format din trupurile centaurilor, care căzeau răpuși unul după altul. În cele din urmă, aceștia nu mai rezistară, o luară la fugă și se ascunseră în codrii de pe înaltul munte Pelion. Eroii greci învinseră pe centaurii sălbatici și dintre aceștia nu scăpară mulți din lupta îngrozitoare.

Răpirea Elenei. Theseu și Peirithoos hotărăsc s-o răpească pe Persefone. Moartea lui Theseu.

Hippodamia, frumoasa soție a lui Peirithoos, nu trăi mult; ea muri în deplina înflorire a frumuseței sale. Rămînînd văduv, Peirithoos își plînse soția, dar după un timp hotărî să se căsătorească din nou. El se duse la prietenul său, Theseu, la Atena, și amîndoi puseră la cale s-o răpească pe frumoasa Elena. Aceasta era o fată încă foarte tînără, dar faima frumuseții ei ajunsese departe, în toată Grecia. Cei doi prieteni se duseră în taină în Laconia și o răpiră pe Elena, pe cînd ea dansa veselă cu prietenele ei la o serbare în cinstea zeiței Artemis. Theseu și Peirithoos o luară și o duseră în munții Arcadiei, iar de acolo prin Corint și prin Istm, în Atica, în cetatea Atena. Spartanii porniră în urmărirea lor, dar nu izbutiră să-i ajungă. După ce o ascunseră în Atena, pe pămîntul Aticii, prietenii traseră la sorți să vadă cui urma să-i aparțină fecioara cea minunată. Sorții fură de partea lui Theseu. Dar încă dinainte prietenii își juraseră că acela căruia îi va reveni Elena cea cu părul negrăit de frumos, va trebui să-l ajute pe celălalt să-și găsească o soție.

Atunci Peirithoos îi ceru lui Theseu să-l ajute s-o ia de soție pe Persefone — soția înfricoșătorului Hades — stăpînul împărăției umbrelor celor morți. Theseu se îngrozi dar n-avu încotro. Jurase și nu putea să-și calce jurămîntul. Porni deci să-l însoțească pe Peirithoos în împărăția morților. Printr-o prăpastie întunecoasă de lîngă satul Colone, în apropiere de Atena, prietenii coborîră în împărăția subpămînteană. Acolo, se înfățișară înaintea lui Hades, cerîndu-i pe Persefone. Întunecatul stăpîn al împărăției morților fu cuprins de mînie, dar nu și-o dădu pe față, ci îi pofti pe eroi să se așeze pe un tron săpat în stîncă, chiar la intrarea în împărăția morților. Abia se așezară eroii pe acel tron, că se prinseră de el și nu mai putură să facă nici o mișcare. Astfel îi pedepsi Hades pentru necuvincioasa lor cerere.

În timpul cît Theseu se afla în împărăția lui Hades, frații frumoasei Elena, Castor și Pollux, își căutau pretutindeni sora. Într-un tîrziu, aflară locul unde o ascunsese Theseu pe Elena. Asediară fără zăbavă Atena și cetatea de nebiruit căzu. Castor și Pollux își eliberară sora și luară în robie pe Aithra, mama lui Theseu. Iar domnia asupra Atenei o încredințară lui Menestheus, un vechi dușman al lui Theseu. Eroul Theseu rămase

multă vreme în împărăția lui Hades. Acolo avu de îndurat chinuri grele, dar în cele din urmă îl scăpă Heracle, cel mai mare dintre eroi.

Theseu se întoarse pe pămînt, dar aceasta nu-i aduse nici o bucurie. Invincibila Atenă fusese dărîmată, Elena eliberată, iar mama lui dusă în grea robie în Sparta. Demofon și Acamas, fiii lui Theseu, fuseseră siliți să fugă din Atena, iar puterea o luase odiosul Menestheus.

Theseu părăsi Atica și se duse pe insula Eubeea, unde avea niște pămînturi. Nenorocul îl urmări însă și aici. Regele Lycomedes din Skyros nu vru să-i înapoieze pămînturile; el îl ademeni pe marele erou pe o stîncă înaltă și-l îmbrînci în mare. Așa pieri de o mînă haină cel mai mare erou al Aticii. Numai după mulți ani de la moartea lui Menestheus, fiii lui Theseu se întoarseră în Atena, luînd parte mai întîi la războiul împotriva Troiei. La Troia fiii lui Theseu găsiră pe Aithra, mama acestuia, pe care Paris, fiul regelui Priam, o dusese acolo ca roabă, împreună cu frumoasa Elena, pe care o răpise.

MELEAGROS[1]

Regele Calydonului[2], Oineus, tatăl eroului Meleagros atrase asupra sa mînia marei zeițe Artemis. Odată, sărbătorind culesul roadelor din livezile și viile sale, el aduse jertfe bogate zeilor din Olimp și numai zeiței Artemis nu-i aduse. De aceea, Artemis îl pedepsi pe Oineus, trimițînd în țara acestuia un mistreț crunt și uriaș, care pustia împrejurimile Calydonului. Cu colții lui groaznici el smulgea copaci întregi, cu rădăcini cu tot, distrugea viile și merii înfloriți. Mistrețul nu cruța nici oamenii, dacă îi apăreau în cale. Jalea domnea în împrejurimile Calydonului. Atunci Meleagros, fiul lui Oineus, văzînd durerea tuturor, hotărî să urmărească mistrețul și să-l ucidă. Pentru vînătoarea aceasta primejdioasă el strînse mulți eroi din Grecia. Printre ei se aflau: Castor și Pollux din Sparta, Theseu din Atena, regele Admetos din Ferai, Iason din Iolcos[3], Iolaos din Teba, Peirithoos din Tesalia, Peleus din Ethia[4], Telamon de pe insula Salamina[5] și mulți alții. Veni la vînătoare și tînăra Atalante din Arcadia, care alerga repede ca o căprioară. Ea crescuse în munți. Tatăl ei poruncise să fie dusă acolo îndată după naștere, căci nu dorea să aibă fete. Acolo, într-o prăpastie, Atalante fu alăptată de o ursoaică

[1] În mitul despre *Meleagros* este interesantă următoarea trăsătură: mama lui Meleagros, Althaia, aflînd că el ucisese pe fratele ei într-o luptă, îi rugă pe zei să-l pedepsească pe fiul lui și atunci Apollon ucise pe Meleagros. De ce este însă atît de gravă crima lui Meleagros încît propria lui mamă îl blestemă și-l condamnă la moarte pe unicul ei fiu? Explicația poate fi găsită doar în faptul că mitul acesta este o rămășiță a matriarhatului, în cadrul căruia fratele mamei era ruda cea mai apropiată, iar uciderea unei rude apropiate trebuia răzbunată. Mitul despre Meleagros a fost folosit de Friedrich Engels în opera sa „Originea familiei, a proprietății private și a statului" ca o dovadă că la greci a existat, în vremuri străvechi, matriarhatul.

[2] Oraș pe țărmul rîului Even din regiunea Etolia (în vestul Greciei centrale).

[3] Vezi în partea a II-a: „Argonauții".

[4] Vezi în partea a II-a: „Ciclul troian", „Peleus și Thetis".

[5] Insulă lîngă țărmurile Aticii, în golful Saronic; vestit prin lupta ce s-a dat aici între greci și perși în anul 480 î.e.n.

și crescu printre vînători. La vînătoare, ea nu era mai prejos de zeița Artemis.

Nouă zile petrecură eroii adunați la primitorul Oineus. Apoi se duseră să vîneze mistrețul. Munții din jur răsunau de lătratul puternic al haitelor de cîini. Cîinii încolțiră mistrețul uriaș și-l puseră pe fugă. El se ivi fugind ca vijelia, gonit de mulțimea de cîini.

Vînătorii se repeziră la el, fiecare căutînd să-l răpună cu sulița, dar lupta cu mistrețul uriaș nu era ușoară; mulți dintre vînători cunoscură puterea colților lui înfricoșători. Mistrețul lovi de moarte pe Ankaios — arcadianul, un vînător neînfricat, cînd acesta vru să-l ucidă cu securea lui cu două tăișuri. Atunci, Atalante își întinse arcul și slobozi în mistreț o săgeată ascuțită. În aceeași clipă se apropie și Meleagros. Cu o puternică lovitură de suliță el ucise mistrețul. Vînătoarea se sfîrși și toți se bucurară de reușită.

Dar cui i se cuvenea răsplata? La vînătoare luaseră parte mulți eroi. Numeroși dintre ei răniseră mistrețul cu sulițele lor ascuțite. Se iviră neînțelegeri din pricina răsplatei, iar zeița Artemis, mînioasă pe Meleagros că îi ucisese mistrețul, înteți și mai mult gîlceava.

Pînă la urmă, sfada duse la un război între etolieni, locuitorii Calydonului, și cureți, locuitorii orașului vecin Pleuron. Cîtă vreme puternicul erou Meleagros luptă în rîndurile etolienilor, biruința fu de partea acestora.

Într-o zi, în focul luptei, Meleagros îl ucise pe fratele mamei sale, Althaia. Aceasta se întristă mult aflînd de pieirea fratelui său iubit, iar apoi fu cuprinsă de o mînie cumplită cînd i se spuse că fratele ei căzuse răpus de mîna fiului ei Meleagros. Atunci Althaia rugă pe întunecatul Hades și pe soția acestuia Persefone să pedepsească pe ucigaș. În furia ei, Althaia chemă Eriniile răzbunătoare să-i asculte ruga. Meleagros se mînie și el aflînd că mamă-sa îi dorea pieirea și părăsi lupta. Ședea trist, cu capul plecat, în iatacul soției sale, frumoasa Cleopatra.

Îndată ce el încetă să lupte în rîndul etolienilor, biruința nu mai înclina de partea lor. Începură să învingă cureții. Aceștia asediară Calydonul. Orașul era amenințat să fie nimicit. Bătrînii din Calydon îl rugau zadarnic pe Meleagros să se întoarcă în rîndurile oastei. Ei îi propuseră o răsplată mare, dar eroul nu se lăsă înduplecat de rugămințile lor. Însuși Oineus, bătrînul său tată, bătu la ușa încuiată a iatacului Cleopatrei și îl rugă pe Meleagros să dea uitării mînia, mai ales că era vorba de orașul lui drag. Dar Meleagros nu-l ascultă nici pe dînsul. Și sora, și mama, și prietenii lui dragi îl rugară să vină în ajutor celor asediați dar el rămase neînduplecat. Între timp cureții cuceriseră zidurile Calydonului. Începuseră chiar să dea foc caselor din oraș, vrînd să distrugă totul. În cele din urmă, începură să se zguduie de lovituri și pereții încăperilor în care se afla Meleagros. Atunci tînăra-i soție căzu îngrozită în genunchi și începu să-l implore să scape orașul de la pieire. Îl rugă să se gîndească la soarta cumplită ce-i va lovi pe toți, să ia aminte că învingătorii vor duce soțiile și copiii învinșilor în grea robie. Vrea el oare ca și dînsa să împărtășească această soartă? Puternicul Meleagros ascultă rugile soției, își puse iute armura strălucitoare, își încinse sabia, își luă

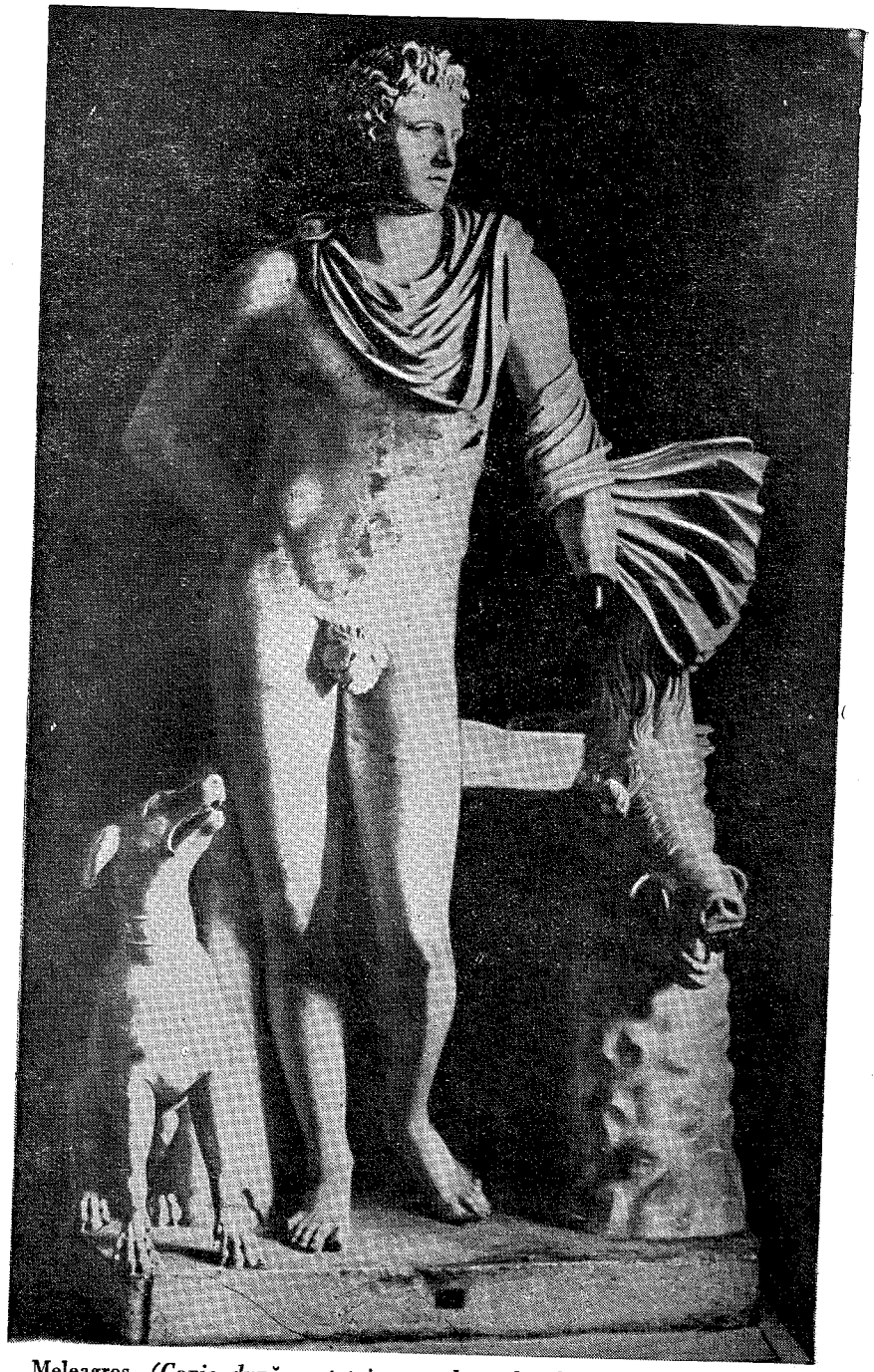

Meleagros *(Copie după o statuie a sculptorului Scopas, sec. IV î.e.n.)*

scutul uriaș și sulița. Avîntîndu-se în luptă, îi puse pe fugă pe cureți și scăpă Calydonul. Dar pieirea îl aștepta și pe el. Zeii din împărăția umbrelor celor morți auziseră rugăciunile și blestemele Althaiei. Meleagros căzu în luptă, răpus de o săgeată de aur a zeului Apollon și sufletul lui zbură în împărăția tristă a umbrelor[1].

KYPARISSOS*

Pe insula Chios[2], în valea Carte, trăia un cerb, închinat nimfelor. El era nespus de frumos. Coarnele-i rămuroase erau poleite cu aur, un șirag de mărgăritare îi împodobea gîtul, iar de urechi îi atîrnau podoabe prețioase. Cerbul nu se temea de loc de oameni; intra prin case și întindea bucuros gîtul tuturor celor care vroiau să-l mîngîie. Toți locuitorii îl iubeau, dar mai mult decît toți îl iubea Kyparissos, tînărul fiu al regelui Chiosului, prieten drag al lui Apollon-săgetătorul. Kyparissos îl ducea prin poieni cu iarbă grasă și la izvoare cristaline. El îi împodobea coarnele puternice cu cununi de flori înmiresmate; adeseori, jucîndu-se cu el, tînărul îi sărea în spinare și, rîzînd, străbătea călare pe el valea înfloritoare a Carteii.

Era în miezul unei zile călduroase de vară. Era o zăpușeală de nesuportat. Din pricina căldurii, cerbul se tupilase la umbră, culcîndu-se într-un tufiș. Întîmplător, prin locurile unde sta culcat cerbul, vîna Kyparissos. Acesta nu-și recunoscu cerbul drag, care era acoperit de frunziș. Aruncă în el sulița ascuțită și îl răni de moarte. Cînd văzu că ucisese cerbul la care ținea atît de mult, Kyparissos se îngrozi. De durere, se hotărî să moară împreună cu el. Zadarnic îl mîngîie Apollon. Durerea lui era nemărginită. De aceea, rugă pe zeul cel cu arcul de argint să-l lase să fie trist de-a pururi. Apollon îi ascultă ruga. Tînărul se prefăcu într-un copac. Părul lui bogat se schimbă în frunziș de-un verde întunecat, iar trupul i se acoperi cu scoarță. El se înălță în fața lui Apollon devenind un falnic chiparos; vîrful i se înfigea ca o săgeată în cer. Apollon suspină plin de tristețe și șopti:

— În veci te voi plînge, tînăr minunat, iar tu de asemenea vei lua parte la durerea altora. Fii deci pururea alături de cei îndurerați.

De atunci, la ușa caselor în care era vreun mort, grecii atîrnau ramuri de chiparos, împodobeau cu frunziș de chiparos rugurile funerare pe care ardeau trupurile morților și sădeau chiparoși în jurul mormintelor.

[1] Despre moartea lui *Meleagros* mai circulau și alte mituri. Cînd s-a născut el, veniră la *Althaia*, mama lui, zeițele destinului, Moirele, și una din ele îi spuse: „Fiul tău va muri cînd acest tăciune va arde în focul din vatră". Auzind aceasta, Althaia stinse numaidecît tăciunele, îl ascunse într-o cutie și îl păstră cu mare grijă. Cînd Meleagros ucise într-o luptă pe fratele mamei sale, Althaia își aminti de prezicerea Moirelor. Mîniată pe fiul ei scoase tăciunele din cutie și îl arse. Cînd tăciunele se prefăcu în cenușă, eroul Meleagros muri.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

[2] Insulă în arhipelagul Cicladelor, în Marea Egee.

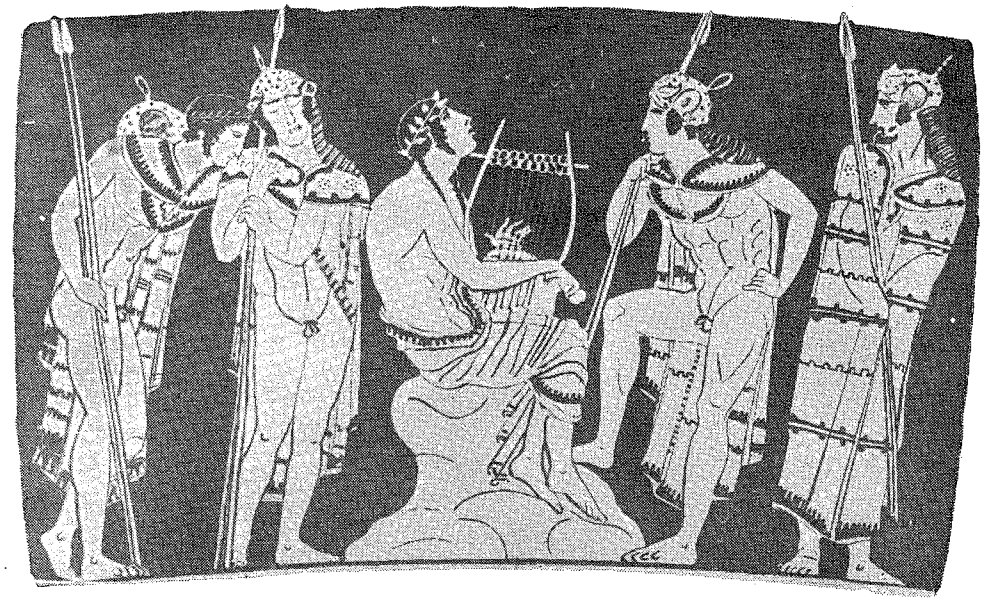

Orfeu cîntă tracilor, acompaniindu-se la lîră *(Desen pe un vas)*

ORFEU ȘI EURYDICE*

Orfeu în împărăția subpămînteană

Marele cîntăreț Orfeu, fiul lui Oiagros, zeul unui rîu, și al muzei Calliope, trăia în îndepărtata Tracie. Soția lui era frumoasa nimfă Eurydice, pe care Orfeu o iubea nespus. Dar nu-i fu dat să se bucure multă vreme de plăcerea unei vieți fericite împreună cu soția lui. Într-o zi, curînd după nuntă, frumoasa Eurydice, însoțită de tinerele ei prietene, nimfele cele zburdalnice, culegea pe o pajiște înverzită flori de primăvară. Ea nu băgă de seamă că în iarba deasă se tîra un șarpe, și călcă pe el. Șarpele o mușcă de picior. Eurydice scoase un țipăt puternic și căzu în brațele prietenelor, care alergaseră spre ea. Eurydice păli și ochii i se închiseră. Veninul șarpelui îi curmă viața. Prietenele fură cuprinse de groază și plînsul lor îndurerat răsună pînă departe. Le auzi și Orfeu. El porni în grabă spre pajiște, unde găsi trupul rece al soției iubite. Orfeu fu cuprins de o deznădejde cumplită. El nu putea să îndure această pierdere. O plînse multă vreme pe soția lui Eurydice, și întreaga fire plîngea auzindu-i îndurerata cîntare.

În cele din urmă, Orfeu hotărî să coboare în împărăția de beznă a

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

sufletelor celor morți, pentru a-l ruga pe Hades și pe soția lui, Persefone, să-i dea soția înapoi. Prin peștera întunecată din Tainaron[1] el coborî pe țărmurile rîului sacru, Stix.

Orfeu stătea pe malul rîului, neștiind cum să treacă pe celălalt mal, unde începea întunecata împărăție a marelui Hades. În jurul lui se îmbulzeau umbrele morților. Vaietele lor, asemenea foșnetului frunzelor ce se scutură în tîrziul toamnei, abia se auzeau. În depărtare răsună plescăit de vîsle. Era luntrea lui Charon, cel care trecea peste rîu sufletele morților. Cînd Charon trase la mal, Orfeu îl rugă să-l treacă și pe el pe malul celălalt împreună cu sufletele morților. Dar severul Charon îl refuză. Oricît îl rugă Orfeu, nu primi decît același răspuns: „Nu!"

Orfeu lovi atunci strunele lirei de aur și sunetele ei se revărsară în valuri largi pe malul întunecatului Stix. Orfeu îl fermecă cu muzica sa pe Charon care asculta, sprijinindu-se în vîslă. În sunetele lirei, Orfeu se urcă în luntra pe care Charon o porni, împingînd cu vîsla în mal. Luntrea alunecă pe apele întunecate ale Stixului. Charon îl trecu dincolo pe Orfeu. Acesta coborî din luntre și, cîntînd din kithara de aur, porni spre tronul zeului Hades. Era înconjurat de sufletele celor morți adunate la sunetele kitharei lui.

Orfeu se apropie, cîntînd, de tronul lui Hades și se înclină în fața lui. Lovi și mai tare strunele lirei: cîntă despre dragostea lui pentru Eurydice și despre viața lor fericită din luminoasele zile ale primăverii. Dar zilele de fericire trecuseră repede. Eurydice muri. Orfeu își cîntă durerea, chinurile iubirii zdrobite și dorul după aceea pe care moartea i-o răpise. Întreaga împărăție a lui Hades asculta fermecată cîntul lui Orfeu. Zeul Hades îl asculta, cu capul plecat pe piept. Sprijinindu-și capul de umărul lui Hades, zeița Persefone asculta și ea cîntul de jale al lui Orfeu; lacrimi de durere îi umeziră ochii. Vrăjit de sunetele acelui cînt, pînă și Tantal uită de chinurile pe care i le pricinuiau foamea și setea. Sisif își întrerupse munca grea și zadarnică, se așeză pe bolovanul pe care îl împingea mereu spre vîrful muntelui și căzu adînc pe gînduri. Fermecate de cîntul lui Orfeu, Danaidele se opriră și ele în loc, uitînd de vasul lor fără fund. Însăși Hecate, zeița înfricoșătoare cu trei capete, își acoperi fețele cu mîinile, să nu i se vadă lacrimile în ochi. Chiar și neîndurătoarele Erinii fură mișcate de cîntul lui Orfeu. Dar iată că strunele lirei de aur răsună tot mai slab, cîntul lui Orfeu abia se mai aude, pînă ce piere cu totul asemenea unui suspin de durere înăbușit.

O tăcere adîncă se lăsă în jur. Zeul Hades o curmă, întrebîndu-l pe Orfeu ce-l îndemnase să vină în împărăția morților și ce avea să-i ceară. Hades se legă cu jurămîntul neclintit al zeilor — pe apele rîului Stix — că va împlini dorința minunatului cîntăreț. Orfeu îi răspunse astfel:

— O, puternice stăpînitor Hades, tu ne primești pe noi, muritorii, în împărăția ta, atunci cînd ni se sfîrșesc zilele. N-am venit aici să văd grozăviile din împărăția ta, nici ca să iau — precum a făcut Heracle — pe paznicul împărăției tale, pe Cerber cel cu trei capete. Am venit să te rog să-mi dai înapoi pe Eurydice, soția mea, s-o duc pe pămînt. Redă-i,

[1] Tainaron (astăzi capul Matapan) este situat în sudul Peloponesului.

te rog, viața, căci vezi cît de mult sufăr fără ea! Gîndește-te, stăpîne, că de ți-ar lua cineva pe soția ta Persefone ai suferi și tu, de bună seamă. Nu ți-o cer pentru totdeauna pe Eurydice. Ea va veni iarăși în împărăția ta. Viața noastră e scurtă, mărite Hades. Îndură-te și fă ca soția mea Eurydice să soarbă iarăși din bucuriile vieții, căci a coborît atît de tînără în împărăția ta!

Zeul Hades căzu pe gînduri și în cele din urmă, îi răspunse lui Orfeu:

— Bine, Orfeu! Ți-o voi înapoia pe Eurydice. Du-o înapoi la viață, la lumina soarelui. Dar trebuie să respecți o condiție: tu vei merge în urma zeului Hermes, care-ți va arăta drumul, iar în spatele tău va veni Eurydice. Tot timpul cît vei merge prin împărăția subpămînteană n-ai voie să te uiți înapoi. Ia aminte! Dacă vei privi în urmă, în aceeași clipă Eurydice se va întoarce pentru totdeauna în împărăția mea.

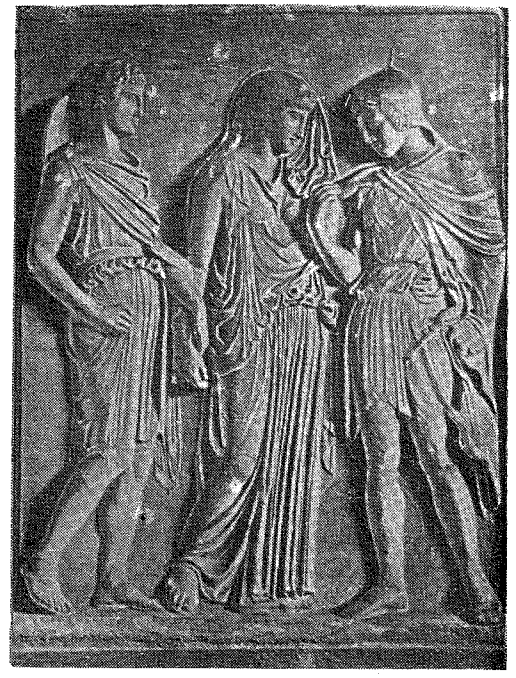

Hermes, Eurydice și Orfeu (de la stînga la dreapta), *(Basorelief din sec. V î.e.n.)*

Orfeu acceptă condiția, nerăbdător să pornească înapoi. Hermes, cel iute ca gîndul aduse umbra Eurydicei. Orfeu o privi plin de fericire. Vru să îmbrățișeze umbra soției sale, dar zeul Hermes îl opri, zicîndu-i:

— Orfeu, oare tu nu vezi că nu-i decît o umbră? Să ne grăbim, căci avem de străbătut un drum greu.

Plecară. În frunte pășea Hermes, după el venea Orfeu, iar în spatele acestuia — umbra Eurydicei. Părăsiră repede împărăția lui Hades. Charon îi trecu în luntrea lui peste apele Stixului. Iată și cărăruia care duce la suprafața pămîntului. Drumul e greu. Poteca urcă pieptiș, și toată e presărată cu bolovani. În jur e întuneric. Silueta lui Hermes care merge înainte abia se conturează. Dar iată că în depărtare se zărește o geană de lumină. Acolo este ieșirea. De s-ar uita înapoi, Orfeu ar putea s-o vadă pe Eurydice. Dar vine ea oare într-adevăr după el? N-a rămas cumva în împărăția întunecată a sufletelor celor morți? Poate a rămas în urmă căci drumul este atît de greu! Dacă a rămas în urmă va fi sortită să rătăcească veșnic în beznă. Orfeu își încetini pașii și își încordă auzul, însă nu auzi nimic. Dar puteau fi oare auziți pașii unei umbre neîntrupate? Orfeu era tot mai neliniștit gîndindu-se ce se va fi întîmplat cu Eurydice. Se oprea tot mai des. În jur se lumina din ce în ce mai

mult. Acum ar putea să vadă limpede umbra soției sale. În cele din urmă uită de toate, se opri și privi înapoi. Aproape de dînsul văzu umbra Eurydicei. Întinse mîinile spre ea, dar umbra se îndepărtă tot mai mult, pînă pieri în beznă. Ca o stană de piatră încremeni Orfeu, cuprins de deznădejde.

Îi fusese dat s-o vadă a doua oară pe Eurydice murind, iar vinovat de data aceasta era chiar el!

Orfeu rămase multă vreme țintuit locului. Se părea că viața îl părăsise, că nu mai era decît o statuie de marmură. În sfîrșit se mișcă, făcu un pas, încă unul și porni înapoi spre malurile întunecatului Stix. Era hotărît să meargă iarăși la Hades, să-l roage din nou să i-o dea pe Eurydice. Dar bătrînul Charon nu-l mai trecu peste Stix cu luntrea lui. Zadarnic îl rugă Orfeu: rugămințile cîntărețului nu-l mișcară pe neînduplecatul Charon. Șapte zile și șapte nopți stătu Orfeu mîhnit pe malul rîului Stix, vărsînd lacrimi de jale, uitînd de mîncare, uitînd de toate, cîrtind împotriva zeilor din împărăția de beznă a sufletelor celor morți. Abia în a opta zi se hotărî să părăsească malul Stixului și să se întoarcă în Tracia.

Moartea lui Orfeu

Se scurseseră patru ani de la moartea Eurydicei, dar Orfeu îi rămase credincios. Nu vroia să se căsătorească cu nici o femeie din Tracia. Odată, pe la începutul primăverii, cînd copacii încep să înverzească, marele cîntăreț ședea pe o colină nu prea înaltă. La picioarele lui zăcea lira-i de aur. Orfeu o ridică, atinse încet strunele și începu să cînte. Întreaga fire asculta melodia minunată. Cîntul lui Orfeu răsuna cu atîta putere, era atît de fermecător și atrăgea atît de mult încît în jurul lui se îngrămădiră ca vrăjite fiarele sălbatice, părăsind pădurile și munții îndepărtați. Păsările veniră și ele să-l asculte. Pînă și copacii se mișcară din loc și îl înconjurară pe cîntăreț; stejari și plopi, chiparoși zvelți și platani cu frunza lată, pini și brazi se îmbulzeau în jur ascultîndu-i cîntarea; nici o creangă, nici o frunză nu se mai mișca. Firea întreagă era vrăjită de cîntul minunat și de sunetele lirei lui Orfeu. Deodată răsunară în depărtare glasuri puternice, sunete de timpane și rîsete. Erau femeile kicone care petreceau la o serbare veselă a gălăgiosului Bacchus. Bacantele se apropiară tot mai mult, îl văzură pe Orfeu, iar una din ele strigă cu glas tare:

— Iată-l pe dușmanul femeilor!

O bacantă puse mîna pe tirs și îl aruncă în Orfeu. Dar iedera care înfășura tirsul îl ocroti pe cîntăreț. Altă bacantă aruncă în el cu o piatră, dar piatra, vrăjită de cîntarea lui Orfeu, îi căzu la picioare, cerîndu-i parcă iertare. Strigătele bacantelor răsunau tot mai tare în jurul cîntărețului, cîntecele lor erau tot mai zgomotoase și tot mai puternic răsunau timpanele. Zgomotul serbării lui Bacchus acoperi glasul lui Orfeu. Bacantele îl înconjurară și se năpustiră asupra lui ca un stol de păsări răpitoare. Tirși și pietre îi zburară în cap ca grindina. Zadarnic le ceru îndurare, căci sălbaticele bacante nu luau în seamă glasul lui, căruia i se supuneau și pomii și stîncile. Scăldat în sînge, Orfeu căzu la pămînt, sufletul îi zbură, iar bacantele, cu mîinile lor însîngerate, îi sfîșiară tru-

Bacantele îl ucid pe Orfeu *(Desen pe un vas)*

pul. Ele îi aruncară capul și lira în apele repezi ale rîului Hebros[1]. Și — minune! — strunele lirei mînate de valuri răsunară încet, parcă, a tînguire după cîntărețul ucis, iar malul le răspunse jalnic. Întreaga fire îl plîngea pe Orfeu: copacii și florile, fiarele și păsările, pînă și stîncile mute îl plînseră, iar rîurile se umplură de lacrimile vărsate. În semn de jale, nimfele și dryadele își despletiră părul și se îmbrăcară în veșminte cernite. Rîul Hebros duse tot mai departe capul și lira cîntărețului spre marea cea largă, iar valurile ei purtară lira spre țărmurile insulei Lesbos[2]. De atunci pe insula aceea răsună cîntece minunate. Iar lira de aur a lui Orfeu zeii o așezară apoi în cer, printre constelații[3].

Sufletul lui Orfeu coborî în împărăția umbrelor și văzu din nou locurile pe unde o căutase odinioară pe Eurydice. Marele cîntăreț întîlni iarăși umbra lui Eurydice și o strînse în brațe plin de dragoste. De atunci ei sînt nedespărțiți. Umbrele lui Orfeu și a Eurydicei rătăcesc pe cîmpiile întunecate presărate cu asfodel. Orfeu poate acum să privească fără teamă înapoi, ca să vadă dacă Eurydice îl urmează.

HYAKINTHOS*

Hyakinthos tînărul fiu al regelui Spartei, frumos ca însuși zeii din Olimp, era prietenul lui Apollon săgetătorul. Apollon se ducea adeseori pe malurile rîului Eurotas în Sparta, la prietenul său, și își petreceau

[1] Rîu din Tracia (Marița de azi).

[2] Insulă în Marea Egee, lîngă țărmurile Asiei Mici (Mytilene de azi). Cunoscutul poet de mai tîrziu al Greciei antice *Alkaios*, precum și poeta *Safo*, sînt originari din Lesbos.

[3] Constelația Lirei, cu steaua de mărimea întîi — Vega.

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

timpul împreună vînînd în pădurile dese de pe povîrnișurile munților sau făcînd gimnastică, la care spartanii erau atît de iscusiți.

Odată, în miezul unei zile călduroase, Apollon și Hyakinthos se luară la întrecere în aruncarea discului greu. Discul de bronz zbura tot mai sus, spre cer. Iată că puternicul zeu Apollon, încordîndu-și forțele, aruncă discul pînă la nori. Apoi sclipind ca o stea, discul începu să cadă spre pămînt. Hyakinthos alergă către locul unde trebuia să cadă discul. Vroia să-l ridice mai repede și să-l arunce, ca să-i dovedească lui Apollon că și el — atlet tînăr — nu este mai prejos decît un zeu la aruncarea discului. Discul căzu pe pămînt, dar din pricina loviturii, sări înapoi și-l lovi cu toată puterea pe Hyakinthos în cap. Acesta scoase un geamăt și se prăbuși la pămînt. Sîngele țîșni șuvoi din rană, împroșcînd părul negru inelat al frumosului tînăr.

Înspăimîntat, Apollon se apropie în goană. Se aplecă deasupra prietenului său, îl ridică, îi puse pe genunchii săi capul însîngerat, străduindu-se să-i oprească sîngele ce curgea din rană. Dar totul fu zadarnic. Hyakinthos devenea din ce în ce mai palid. Ochii lui întotdeauna atît de limpezi se stinseră, capul îi căzu neputincios, întocmai ca o coroniță de floare de cîmp ce se vestejește sub dogoarea soarelui din miezul zilei. Deznădăjduit, Apollon strigă:

— Moartea te răpește, prieten drag! Vai, ai pierit de mîna mea! De ce am aruncat discul? O, de-aș putea să-mi răscumpăr vina și să cobor împreună cu tine în împărăția fără bucurie a sufletelor morților! De ce sînt nemuritor, de ce nu te pot urma?

Apollon ținea strîns îmbrățișat pe prietenul muribund și lacrimile îi cădeau pe părul însîngerat al lui Hyakinthos. Acesta muri, iar sufletul lui zbură în împărăția lui Hades. Apollon se aplecă deasupra mortului și șopti încet:

— În inima mea vei trăi de-a pururi, frumosule Hyakinthos. Fie ca amintirea ta să trăiască în veci și printre oameni.

Și iată, la un cuvînt al lui Apollon, din sîngele lui Hyakinthos crescu o floare parfumată, de-un roșu aprins, care se numi hiacint și pe ale cărei petale se întipări suspinul de jale ieșit din pieptul zeului Apollon. Amintirea lui Hyakinthos este vie și printre oameni, care-l sărbătoresc în zilele hyakinthiilor[1].

POLYFEMOS, AKIS ȘI GALATEEA

Frumoasa nereidă Galateea îl iubea pe tînărul Akis, fiul nimfei Symaithis. Și Akis o iubea pe nereidă. Dar nu numai Akis era vrăjit de frumusețea Galateei. Uriașul ciclop Polyfemos o zări odată pe frumoasa Galateea ieșind din valurile mării azurii, strălucitoare de frumusețe, și fu cuprins de o dragoste pătimașă pentru ea. O, cît de mare ți-e puterea, Afrodită de aur! Pînă și unui aspru ciclop, de care nimeni nu îndrăznea

[1] Grecii credeau că pe petalele de hiacint sălbatic pot fi citite cuvintele „Vai, vai". Serbările în cinstea lui Hyakinthos (odinioară divinitate a ciobanilor), așa-zisele hyakinthii, se organizau prin iulie, în special de către nobili, în Peloponeș, în Asia Mică, în sudul Italiei, în Sicilia și la Syracusa.

să se apropie fără a fi pedepsit și care disprețuia pe zeii din Olimp, i-ai insuflat iubirea! Polyfemos, mistuit de focul dragostei, dădu uitării oile și peșterile sale. Ciclopul sălbatic începu chiar să se îngrijească de frumusețea lui: își pieptăna cu grebla părul lățos, iar barba încîlcită și-o tăia cu secera. Deveni chiar mai puțin sălbatic și sîngeros.

Tocmai atunci coborî pe țărmurile Siciliei prorocul Telemos. Acesta îi făcu următoarea profeție:

— Singurul ochi ce-l ai în frunte ți-l va scoate eroul Ulise.

Polyfemos rîse cu grosolănie și strigă:

— Ești cel mai prost dintre proroci și spui minciuni. Altcineva a pus stăpînire pe ochiul meu!

Un deal stîncos înainta departe în mare și povîrnișurile lui coborau abrupt spre valurile în veșnic freamăt. Polyfemos se ducea adesea acolo cu turma lui și, punîndu-și la picioare bîta cît un catarg de corabie, se așeza, își scotea fluierul făcut dintr-o sută de bucăți de trestie și începea să sufle în el din toate puterile. Sunetele sălbatice ale fluierului lui Polyfemos răsunau departe în largul mării, ca și prin munți și văi. Ele ajungeau și pînă la Akis și Galateea, care obișnuiau să stea deseori într-o peșteră răcoroasă de pe malul mării în apropiere de dealul acela. Polyfemos cînta din fluier și din gură. Deodată, el sări în sus ca un taur cuprins de turbare. Văzuse pe Galateea și pe Akis în peștera de lîngă malul mării. Polyfemos le strigă cu un glas atît de puternic, încît ecoul răsună tocmai pînă la Etna:

— Vă văd! Ei bine, aceasta va fi ultima voastră întîlnire!

Galateea se sperie și se aruncă repede în mare. Valurile mării, care-i erau atît de dragi, o ocrotiră de urgia lui Polyfemos. Akis, cuprins de groază, căuta să scape cu fuga. Își întinse mîinile spre mare și strigă:

— O, Galateea, vino-mi în ajutor! Părinți, scăpați-mă, ascundeți-mă undeva!

Ciclopul Polyfemos îl ajunse din urmă, rupse dintr-un munte o stîncă întreagă, o înșfăcă și o aruncă în Akis. Deși îl atinse numai cu marginea stîncii, nefericitul tînăr fu acoperit și strivit. Sîngele lui roșu curgea șuvoi de sub stîncă. Apoi culoarea roșie a sîngelui începu să piară, șuvoiul se făcu tot mai deschis. Iată-l că seamănă cu un rîu, ale cărui ape au fost tulburate de o ploaie puternică. Șuvoiul se făcea mereu tot mai deschis și mai străveziu. Deodată, stînca ce-l strivise pe Akis se despică. În crăpătură înverzi o trestie sunătoare și de acolo începu să șerpuiască un șuvoi repede și limpede. Din apă ieși pînă la brîu un tînăr cu fața azurie și cu cunună de trestie pe cap. Era Akis, prefăcut în zeu al rîului.

DIOSCURII — CASTOR ȘI POLLUX

Soția lui Tyndareos regele Spartei era frumoasa Leda, fiica lui Thestios, regele Etoliei. Leda era vestită în toată Grecia prin frumusețea sa. Ea deveni soția lui Zeus și avu cu el doi copii: Elena, frumoasă ca o zeiță, și Pollux un mare erou. Cu Tyndareos avu de asemenea doi copii: o fiică, Clitemnestra, și un fiu, Castor.

Pollux căpătă de la tatăl său nemurirea, iar fratele lui, Castor, era muritor. Amîndoi însă deveniră mari eroi ai Greciei. Nimeni nu-l putea întrece pe Castor în iscusința de a conduce carul, căci el îi îmblînzea pe cei mai nărăvași cai. Pollux era cel mai iscusit în lupta cu pumnul. Frații Dioscuri luară parte la multe isprăvi săvîrșite de eroii greci. Erau întotdeauna împreună și îi lega o dragoste fierbinte.

Dioscurii aveau doi veri: Lynkeus și Idas, fiii lui Afareus regele Messenei; Idas era un luptător neînfricat, iar Lynkeus, fratele lui, avea văzul atît de ascuțit, încît pătrundea pînă în străfundurile pămîntului: nimic nu scăpa privirii lui Lynkeus. Dioscurii săvîrșiră multe isprăvi împreună cu verii lor. O dată, toți patru răpiră din Arcadia o cireadă de boi și hotărîră să-și împartă prada între ei. Împărțeala trebuia s-o facă Idas. Acesta vru să pună mîna pe pradă împreună cu fratele lui și hotărî să întrebuințeze un șiretlic. El tăie un bou în patru, dădu fiecăruia cîte o parte și propuse să se dea jumătate din turmă aceluia care-și va mînca cel dintîi partea lui, iar cealaltă jumătate — aceluia care va ieși al doilea. Idas își mîncă iute partea lui, apoi ajută și pe Lynkeus s-o mănînce pe a sa.

Castor și Pollux se mîniară grozav văzînd că Idas i-a înșelat și hotărîră să se răzbune pe verii lor, de care pînă atunci îi legase o prietenie de nezdruncinat. Ei năvăliră în Messena și răpiră nu numai turma luată din Arcadia, dar și o parte din turma lui Idas și Lynkeus. Dioscurii nu se mulțumiră numai cu atît: ei răpiră și pe logodnicele verilor lor.

Dioscurii știau că Idas și Lynkeus nu le vor ierta fapta și hotărîră să se ascundă în scorbura unui copac mare și să aștepte acolo pînă cînd Idas și Lynkeus vor porni în urmărirea lor. Frații Dioscuri voiau să-i atace pe neașteptate, căci le era teamă să pornească la luptă cu puternicul Idas, care se încumetase o dată să se bată chiar cu zeul Apollon, cînd se sfădise cu dînsul din pricina frumoasei Marpessa[1]. Dioscurii nu se putură ascunde însă de ochii ageri ai lui Lynkeus, care îi văzu în scorbura copacului tocmai de pe înălțimea Taigetului. Idas și Lynkeus tăbărîră asupra Dioscurilor. Înainte de a fi putut să iasă din ascunziș, Idas lovi cu sulița în copac și străpunse pieptul lui Castor. Pollux se repezi la ei. Afareizii nu-i putură ține piept și o luară la fugă. Pollux îi ajunse lîngă mormîntul tatălui lor. El îl ucise pe Lynkeus și începu o luptă pe viață și pe moarte cu Idas. Dar Zeus opri lupta, trimițînd un fulger scînteietor cu care prefăcu în cenușă și pe Idas și trupul lui Lynkeus.

Pollux se întoarse la locul unde zăcea rănit de moarte Castor și plînse amarnic văzînd că moartea îi desparte. Pollux rugă pe Zeus, tatăl său, să-l lase să moară împreună cu fratele lui. Stăpînul tunetelor se arătă fiului său și-l puse să aleagă: ori să trăiască în veci tînăr printre zeii luminoși din Olimp, ori să trăiască întotdeauna împreună cu fratele lui însă o zi în împărăția de beznă a lui Hades și altă zi — pe Olimpul luminos. Pollux nu vroi să se despartă de fratele său și împărtăși soarta acestuia. De atunci, cei doi frați rătăcesc o zi pe cîmpiile întunecoase ale împărăției umbrelor celor morți, iar altă zi viețuiesc laolaltă cu zeii în palatul lui Zeus. Grecii se închină fraților Dioscuri ca unor zei. Ei apără pe oameni de toate primejdiile, îi ocrotesc în timpul călătoriilor lor atît printre străini cît și în țara lor.

[1] Idas o răpise pe Marpessa într-un car înaripat pe care i-l dăduse Poseidon. Apollon vroi să i-o ia pe Marpessa și porni la luptă cu Idas. Zeus opri lupta și porunci Marpessei să-și aleagă ea singură soțul. Marpessa îl alese pe Idas. Ea știa că zeul Apollon n-avea s-o iubească toată viața, că zeul nemuritor are s-o uite cînd ea va îmbătrîni.

ATREU ȘI THYESTES

Marele erou Pelops avu doi fii: Atreu și Thyestes. Odinioară, Pelops fusese blestemat de Myrtilos[1], vizitiul regelui Oinomaos. Pelops îl ucisese mișelește și Myrtilos blestemă întregul neam al acestuia să săvîrșească mari fărădelegi și apoi să piară. Blestemul lui Myrtilos apăsa și asupra fraților Atreu și Thyestes, care săvîrșiră multe fapte rele. Îndemnați de mama lor, Hippodamia, ei uciseră pe Chrysippos, fiul nimfei Axione și al tatălui lor, Pelops. După ce săvîrșiră această fărădelege ei fugiră din regatul tatălui lor fiindu-le teamă de mînia lui și se ascunseră la fiul lui Perseu, Sthenelos, regele Micenei, care era căsătorit cu sora lor, Nikippe. Iar cînd Sthenelos muri și Eurystheus, fiul lui, luat prizonier de Iolaos, pieri de mîna Alcmenei, mama lui Heracle, în Micene veni la domnie Atreu, din pricină că Eurystheus nu lăsase moștenitori. Thyestes, fratele lui Atreu, îl dușmănea pe acesta și hotărî să-i ia cu orice preț puterea. Ajutat de Aerope, soția lui Atreu, el fură de la fratele său berbecul cu lîna de aur, ce-i fusese dăruit de zeul Hermes. El săvîrși această faptă pentru că zeii spuseseră: „În Micene va domni acela care va avea în stăpînire berbecul cu lîna de aur". După ce răpi berbecul, Thyestes ceru să i se dea și domnia — de vreme ce berbecul se găsea în stăpînirea lui. Zeus, stăpînul tunetelor, se mînie pe Thyestes și prin semne cerești dădu de înțeles locuitorilor Micenei că acesta încearcă să pună mîna pe putere pe căi necinstite. Micenienii refuzară să-l recunoască pe Thyestes ca rege, iar acesta, pentru a scăpa de mînia fratelui său, fu silit să fugă. Ca să se răzbune pe fratele său, el îl luă în taină din Micene pe fiul acestuia, Polysthenes. Printre străini, Thyestes îl crescu ca pe copilul lui, insuflîndu-i o ură aprigă împotriva lui Atreu. Vicleanul Thyestes vroia să-l folosească pe Polysthenes ca unealtă în răzbunarea împotriva fratelui său. Cînd Polysthenes se făcu mare, Thyestes îl trimise în Micene cu poruncă de a-l ucide pe Atreu, dar tînărul căzu el însuși răpus de mîna părintelui său. Aflînd că acesta era fiul lui, Atreu se îngrozi și se jură să se răzbune, punînd la cale un plan perfid. Prefăcîndu-se că este gata să se împace cu fratele său, îl chemă să se înapoieze în Micene. Întorcîndu-se, acesta începu din nou să unelteasă cu Aerope împotriva lui Atreu, gîndindu-se neîncetat cum să-l ucidă. Atreu știa toate acestea și astfel hotărîrea lui de a se răzbuna pe vicleanul său frate se întări și mai mult. El porunci să fie prinși în taină fiii lui Thyestes, Polysthenes și Tantalos,

[1] Vezi mitul despre *Pelops*.

și să fie uciși. Din trupurile lor Atreu pregăti fratelui său o masă îngrozitoare.

El îl chemă pe Thyestes la ospăț și îi puse înainte mîncăruri făcute din carnea fiilor lui. Tunetele lui Zeus răsunară în văzduh. Stăpînul tunetelor se mînie pe Atreu din pricina nelegiuirii săvîrșite. Se cutremură de groază și strălucitorul zeu al soarelui, Helios, care își întoarse carul și-și goni caii înaripați înapoi spre răsărit, ca să nu vadă cum tatăl avea să se sature cu carnea propriilor săi fii. Thyestes însă, care nu bănuia nimic, se așeză la masă și se ospătă liniștit. După ce se săturâ, îl cuprinse deodată presimțirea unei mari nenorociri. Atunci îl întrebă pe Atreu de fiii lui. Acesta chemă slugile, cărora le poruncise să-i arate lui Thyestes capetele și picioarele copiilor. Thyestes, văzînd că fiii lui au pierit, izbucni în hohote de plîns. El ceru lui Atreu să-i dea trupurile copiilor, ca să le îngroape. Dar Atreu îi răspunse că fiii au și fost îngropați de el însuși, însă nu în pămînt, ci în pîntecele lui. Atunci Thyestes înțelese ce mîncare înghițise, răsturnă masa și căzu la pămînt urlînd înfricoșător. Înnebunit de durere, el se ridică în cele din urmă și, blestemîndu-l pe Atreu și tot neamul acestuia, fugi din palat. În neștire, fără să vadă nimic în fața ochilor el plecă din Micene și se ascunse într-un pustiu. Stătu multă vreme acolo, iar apoi se duse la Thesprotos, regele Epirului, care îi dădu adăpost.

Zeii se mîniară pe Atreu din pricina fărădelegilor ce săvîrșise. Ca pedeapsă ei abătură asupra Argolidei o secetă cumplită. Pămînturile mănoase nu mai dădeau roade și foametea se întinsese în toată țara. Oamenii mureau cu miile. Atunci Atreu întrebă oracolul: care e pricina nenorocirii ce-i lovise țara? Oracolul îi spuse că seceta va lua sfîrșit numai atunci cînd Thyestes se va înapoia în Micene. Atreu își căută multă vreme fratele prin toată Grecia, dar nu izbuti să-i descopere locul de refugiu. În sfîrșit, găsi pe Egisthos, fiul minor al acestuia, îl aduse la palat și-l crescu ca pe copilul său.

Trecură mulți ani. Într-o zi, Menelaos și Agamemnon, fiii lui Atreu, descoperiră din întîmplare unde se ascundea Thyestes. Ei îl prinseră și îl aduseră în Micene. Atreu nu se împăcă cu fratele său, ci îl aruncă în temniță, hotărît să-l ucidă. Apoi chemă pe Egisthos, îi dădu o sabie ascuțită, îi porunci să se ducă în temniță și să ucidă pe un întemnițat. Egisthos nu știa ce faptă îngrozitoare îl trimite să săvîrșească Atreu, pe care îl credea tatăl său. Dar cum intră în temniță, Thyestes își recunoscu fiul, îi spuse cine e și amîndoi, chiar în temniță, plănuiră cum să-l ducă la pieire pe Atreu. Egisthos se întoarse la palat și îi spuse lui Atreu că i-a împlinit porunca, omorînd pe întemnițat. Atreu se bucură că, în sfîrșit, a reușit să scape de fratele său și se duse repede pe malul mării să aducă jertfe zeilor din Olimp. Chiar acolo, în timp ce Atreu aducea jertfe, Egisthos îi împlîntă în spate aceeași sabie pe care el i-o dăduse ca să-și ucidă tatăl. După aceea, scoase pe Thyestes din temniță și începură să domnească amîndoi în Micene. Menelaos și Agamemnon, fiii lui Atreu, fură nevoiți să fugă. Ei se duseră la Thyndareos, regele Spartei, care îi luă sub ocrotirea sa. Acolo ei se căsătoriră cu fiicele acestuia: Menelaos cu Elena cea frumoasă ca zeița Afrodita, iar Agamemnon — cu Clitemnestra. După un timp, Agamemnon se întoarse în Micene, îl ucise pe Thyeste și începu să domnească acolo unde odinioară cîrmuise tatăl său. Iar după moartea lui Tyndareos, Menelaos deveni rege al Spartei.

AISACOS ȘI HESPERIS*

Priam — regele Troiei, avea un fiu numit Aisacos, frate cu marele erou Hector. El fusese născut de nimfa Alexiroie, fiica lui Granicos, zeul unui rîu de pe povîrnișurile acoperite de păduri ale muntelui Ida. Ca unul care crescuse în munți, lui nu-i plăcea orașul și se ferea să locuiască în palatul bogat al tatălui său, Priam. Îi plăcea mai mult singurătatea munților și a pădurilor umbroase, precum și largul cîmpiilor.

Rar de tot se arăta în Troia și la sfatul troienilor. Cu toate că ducea o viață retrasă, Aisacos n-avea o fire sălbatică și grosolană ci, dimpotrivă, era prietenos, iar inima îi era deschisă dragostei. Tînărul fiu al lui Priam întîlnea adeseori prin codri și cîmpii pe frumoasa nimfă Hesperis, de care se îndrăgosti cu înflăcărare. Dar nimfa se ascundea îndată ce-l zărea pe Aisacos.

Odată el o găsi pe frumoasa Hesperis pe malul rîului Hebros pe cînd își usca la soare părul bogat. Nimfa îl zări, se sperie și o rupse la fugă. Aisacos se luă după ea.

Dar, pe neașteptate, un șarpe ascuns în iarbă o mușcă pe nimfă de picior și otrava din dinții șarpelui îi pătrunse în rană. Nimfa încetă să mai fugă și totodată încetă și viața ei. Ea căzu în brațele lui Aisacos, care, înnebunit de durere, strigă:

— Amar mie! Cît de mult mă urăsc că te-am urmărit! N-am crezut că voi plăti atît de scump biruința! Noi doi te-am ucis, Hesperis: șarpele te-a rănit de moarte, dar vina o port eu. De aceea, aș fi mai perfid decît un șarpe, dacă nu îți voi răscumpăra moartea cu propria mea moarte!

Aisacos se aruncă de pe o stîncă înaltă în valurile înspumate ale mării, care se izbeau puternic de țărm. Zeiței Thetis îi fu însă milă de nefericitul tînăr, îl primi cu blîndețe în valuri și-l îmbrăcă cu pene, cînd acesta se scufundă în noianul mării. Moartea, pe care el o dorea atîta, nu-l luă pe fiul lui Priam. El ieși la suprafața apei în chip de pasăre. Furios că trebuie să trăiască împotriva voinței lui, Aisacos se ridică sus de tot, bătînd din aripile care abia-i crescuseră și dintr-o dată se aruncă în mare, dar penele îi ocrotiră căderea. El se aruncă din nou și așa mereu, căci vroia cu orice chip să-și găsească sfîrșitul în noianul apelor. Dar nu poate să piară! Aisacos izbutea doar să se scufunde în valuri, dar apoi revenea la suprafață. Deodată trupul începu să i se strîngă, picioarele i se uscară și i se subțiară, iar gîtul i se lungi: Aisacos se prefăcu în cufundar.

---

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

PARTEA A DOUA

Poezia epică greacă

ARGONAUȚII *

FRYXOS ȘI HELLE

În vechiul oraș Orhomenos din Beoția[1] domnea regele Athamas, fiul lui Eol zeul vîntului. El avea cu Nefele, zeița norilor, doi copii: un fiu Fryxos, și o fiică, Helle. Dar Athamas nu-i rămase credincios Nefelei și se căsători cu Ino, fiica lui Cadmos. Aceasta nu-i putea suferi pe copiii din prima căsătorie a soțului ei și își puse în gînd să-i ducă la pieire. Ea îndemnă femeile din Orhomenos să usuce boabele pregătite pentru însămînțare, așa că orhomenienii semănară pe cîmp sămînță uscată și pe ogoarele lor — pînă atunci rodnice întotdeauna — nu răsări de data aceasta nimic. Orhomenos era amenințat de foamete. Regele Athamas hotărî atunci să trimită o solie la Delfi ca să întrebe oracolul lui Apollon, săgetătorul, din ce pricină nu rodesc ogoarele. Vicleana Ino îi cumpără pe soli care, întorcîndu-se de la Delfi, aduseră un răspuns mincinos, dîndu-l drept al oracolului.

— Iată răspunsul pe care ni l-a dat preoteasa Pitia — îi spuseră lui Athamas solii cumpărați: să aduci jertfă zeilor pe fiul tău Fryxos și atunci ogoarele vor rodi din nou.

Ca să ferească cetatea Orhomenos de o mare nenorocire, Athamas hotărî să-și jertfească fiul iubit. Ino nu mai putea de bucurie că izbutise să-și ajungă țelul.

Se făcuseră toate pregătirile pentru aducerea jertfei. Tînărul Fryxos urma să cadă sub cuțitul preotului. Iată însă că se ivi berbecul cu lîna de aur, dar al zeului Hermes, pe care îl trimise zeița Nefele, mama lui Fryxos, să-i scape copiii de primejdie. Fryxos și Helle se așezară pe spi-

* Miturile despre expediția argonauților sînt redate, în cea mai mare parte, după poemul „Argonautica" al lui Apollonios din Rhodos.

[1] Regiune din Grecia centrală, cu capitala Teba.

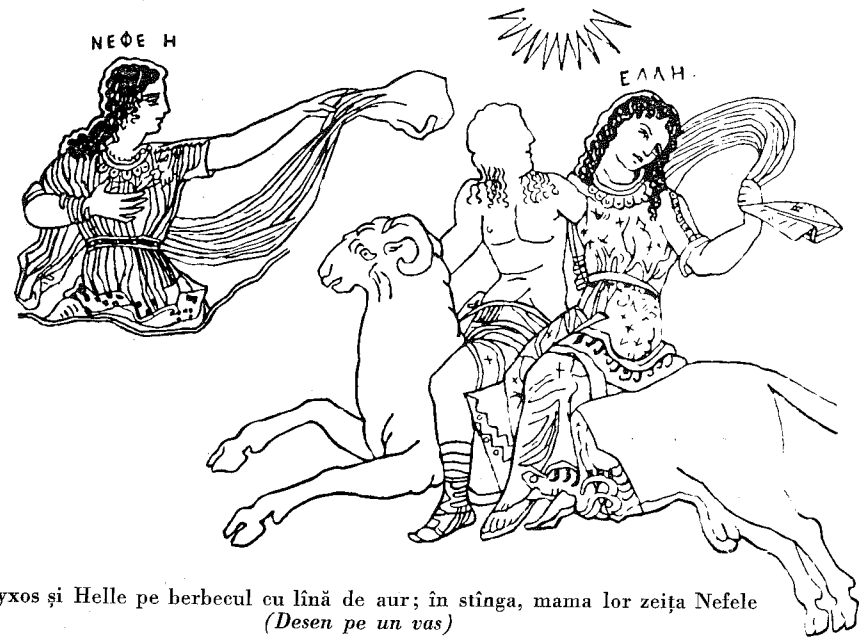

Fryxos și Helle pe berbecul cu lînă de aur; în stînga, mama lor zeița Nefele
(Desen pe un vas)

narea berbecului cu lîna de aur, care îi duse prin văzduh departe, spre miazănoapte.

Berbecul zbura repede. Departe, sub ei, se întindeau cîmpii și codri și șerpuiau rîuri argintii. Berbecul zbura mai sus de vîrfurile munților. Iată-i ajunși deasupra mării. Helle, speriindu-se, nu se putu ține de berbec și căzu în mare, unde fu înghițită de valurile ce freamătă veșnic. Fryxos nu izbuti să-și scape sora de la pieire. De atunci, marea în care Helle și-a găsit moartea se numi Hellespont (adică marea Hellei — strîmtoarea Dardanelelor de azi).

Berbecul zbură mai departe cu Fryxos, tot mai departe, pînă cînd se lăsă pe malurile rîului Fasis din Colhida cea îndepărtată[1], unde domnea vrăjitorul Aietes, fiul zeului Helios. Acesta îl crescu pe Fryxos, iar cînd băiatul se făcu mare, îl căsători cu fiica sa, Chalkiope. Berbecul cu lîna de aur care-l scăpase pe Fryxos fu adus jertfă marelui Zeus, cel ce mînă norii. Lîna de aur Aietes o atîrnă în dumbrava sfîntă a lui Ares, zeul războiului, și puse s-o păzească un balaur înfricoșător, care arunca văpăi pe gură și nu dormea niciodată.

Vestea despre lîna de aur se răspîndi în toată Grecia. Urmașii lui Athamas, tatăl lui Fryxos, știau că mîntuirea și bunăstarea neamului lor atîrnă de stăpînirea lînii de aur și de aceea căutară să pună cu orice preț mîna pe ea.

[1] Rîul Fasis — actualul Rion din Caucaz. Colhida este denumirea pe care grecii o dădeau litoralului transcaucazian al Mării Negre.

NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA LUI IASON

Kretheus, fratele regelui Athamas, întemeie în Tesalia[1] orașul Iolcos, pe țărmul unui golf al mării celei albastre ca cerul. Cu vremea, orașul acesta se mări, iar rodnicia ogoarelor lui, negoțul și navigația pe mare, îi aduseră bogății însemnate. După moartea lui Kretheus, urmă la domnie fiul acestuia, Aison, dar Pelias, fratele lui după mamă și fiu al lui Poseidon, îl răsturnă de la putere, așa că Aison fu nevoit să trăiască în oraș ca oricare cetățean de rînd.

Curînd lui Aison i se născu un băiat de toată frumusețea. Temîndu-se ca nu cumva Pelias cel crunt și trufaș să-i omoare fiul, căruia i se cădea de drept domnia în Iolcos, Aison hotărî să-l ascundă. El anunță că pruncul a murit îndată după naștere, ba chiar îi aduse și jertfe bogate. De fapt însă el duse copilul pe povîrnișul muntelui Pelion, la Cheiron, cel mai înțelept dintre centauri. Copilul crescu într-o peșteră din pădure, îngrijit de Cheiron, de mama sa Filira și de soția sa Charicle. Înțeleptul Cheiron îi dădu numele Iason și îl învață de toate: să mînuiască sabia și lancea, să tragă cu arcul, să cînte, într-un cuvînt, tot ce știa el însuși. Nimeni nu-l întrecea pe Iason în dibăcie, putere și vitejie. Iar ca frumusețe, era aidoma zeilor.

Iason locui la Cheiron pînă la vîrsta de douăzeci de ani. Atunci, el hotărî să părăsească povîrnișurile pustii ale Pelionului, să se ducă în Iolcos și să-i ceară lui Pelias să-i înapoieze domnia asupra cetății.

IASON ÎN IOLCOS*

Cînd Iason veni în Iolcos, se duse drept în piața orașului, unde se adunaseră toți locuitorii. Aceștia priviră uimiți pe chipeșul tînăr crezînd că el este ori Apollon, ori Hermes. Nu era îmbrăcat ca oamenii din Iolcos; pe umeri avea aruncată o piele pestriță de panteră și numai piciorul drept îi era încălțat cu o sandală. Plete bogate îi cădeau pe umeri și întreaga lui făptură strălucea de putere și frumusețe, ca a unui tînăr zeu. Iason sprijinindu-se în două lănci stătea liniștit printre cetățenii care nu-și mai luau ochii de la dînsul.

În clipa aceea veni acolo și Pelias, într-un car bogat. El se uită la tînăr și se cutremură văzîndu-l încălțat numai la un picior. Pelias se speriase pentru că oracolul îi prevestise odinioară că va pieri de mîna unui om care va coborî din munți și va fi încălțat numai la un picior. Omul acela, fiu al lui Aison, trebuia să-i aducă lui Pelias pieirea, fie prin putere, fie prin șiretlic, dar în orice caz moartea acestuia era de neînlăturat.

Pelias își ascunse spaima și îl întrebă trufaș pe tînărul necunoscut:

— De unde ești de fel, tinere, și din ce trib faci parte? Numai cată să grăiește adevărul, să nu te pătezi cu vreo minciună căci eu sînt dușman de moarte al neadevărului.

[1] Regiune din partea de est a Greciei de nord.
* După oda pythică a lui Pindar.

Iason răspunse liniștit:

— Înțeleptul Cheiron m-a învățat să fiu cinstit și drept și eu îi urmez cu sfințenie povețile. Douăzeci de ani numărați am trăit în peștera lui Cheiron și niciodată n-am călcat adevărul și nici nu m-am făcut vinovat de ceva. M-am întors aici în orașul meu de baștină, la tatăl meu, Aison și vreau să cer să mi se înapoieze domnia peste Iolcos. După cîte am aflat, vicleanul Pelias i-a răpit-o tatălui meu. Cetățeni, duceți-mă la casa marilor mei străbuni. Eu nu vă sînt străin, ci m-am născut aici, la Iolcos. Sînt Iason, fiul lui Aison.

Locuitorii îi arătară casa tatălui lui. Acesta îl recunoscu numaidecît și vărsă lacrimi de bucurie văzînd că fiul său devenise un tînăr voinic și frumos.

Vestea întoarcerii lui Iason ajunse repede la frații lui Aison: Fereos, regele din Ferai și Amythaon din Messenia, care sosiră în grabă împreună cu fiii lui Admetos și Melampus. Cinci zile și cinci nopți petrecură cu toții. Iason le împărtăși dorința de a lua înapoi domnia asupra țării sale Iolcos. Toți aprobară dorința lui și se duseră împreună la Pelias. Iason îi ceru să-i dea înapoi tronul, făgăduind să-i lase toate bogățiile luate de la Aison. Pelias se temu să-l refuze pe Iason și zise:

— Bine, mă învoiesc, dar îți pun o singură condiție: înainte trebuie să-i îmblînzești pe zeii subpămînteni. Umbra lui Fryxos, mort în Colhida cea îndepărtată, cere ca cineva să plece în Colhida și să pună stăpînire pe lîna de aur. Umbra lui Fryxos mi-a spus asta, arătîndu-mi-se în vis. La Delfi, însuși Apollon, săgetătorul mi-a poruncit să mă duc în Colhida. Eu sînt însă bătrîn și nu mă pot hotărî să fac o ispravă atît de mare; tu ești tînăr și puternic, așa că săvîrșește-o și îți voi înapoia domnia în Iolcos.

Așa îi răspunse Pelias lui Iason, tăinuindu-și ura în inimă. El era încredințat că Iason va pieri dacă se va duce în Colhida după lîna de aur.

IASON ÎȘI ADUNĂ TOVARĂȘI DE DRUM ȘI SE PREGĂTEȘTE PENTRU EXPEDIȚIA ÎN COLHIDA

Îndată după ce vorbi cu Pelias, Iason începu să se pregătească pentru expediția în Colhida. El cutreieră toate țările Greciei, chemînd pe toți eroii slăviți prin isprăvile lor să-l întovărășească în Colhida după lîna de aur și toți răspunseră la chemarea sa. Pînă și Heracle, fiul lui Zeus, cel mai mare dintre eroi, primi să ia parte la expediție. Toți eroii se adunară la Iolcos. Cine nu era acolo? Și puternicul Theseu, mîndria Atenei, și fiii lui Zeus și ai Ledei — Castor și Pollux — cu prietenii lor Idas și Lynkeus, și eroii înaripați Kalais și Zethes, fiii lui Boreas și ai Oreithyei, fiica lui Erehteus și Maleagros din Calydon și puternicul Ankaios și Admetos și Telamon, și mulți alții. Printre ei era și cîntărețul Orfeu. Niciodată n-a văzut Grecia o asemenea adunare de eroi. Puternici și frumoși ca zeii, ei încîntau privirile tuturor locuitorilor din Iolcos. Ce piedici puteau să-i țină în loc, cine putea să li se împotrivească și ce putea să-i înfricoșeze?

Fu gata și corabia: o construise Argos, fiul lui Arestos, ajutat de însăși zeița Athena. Ea încrustase la cîrma corăbiei o bucată din stejarul

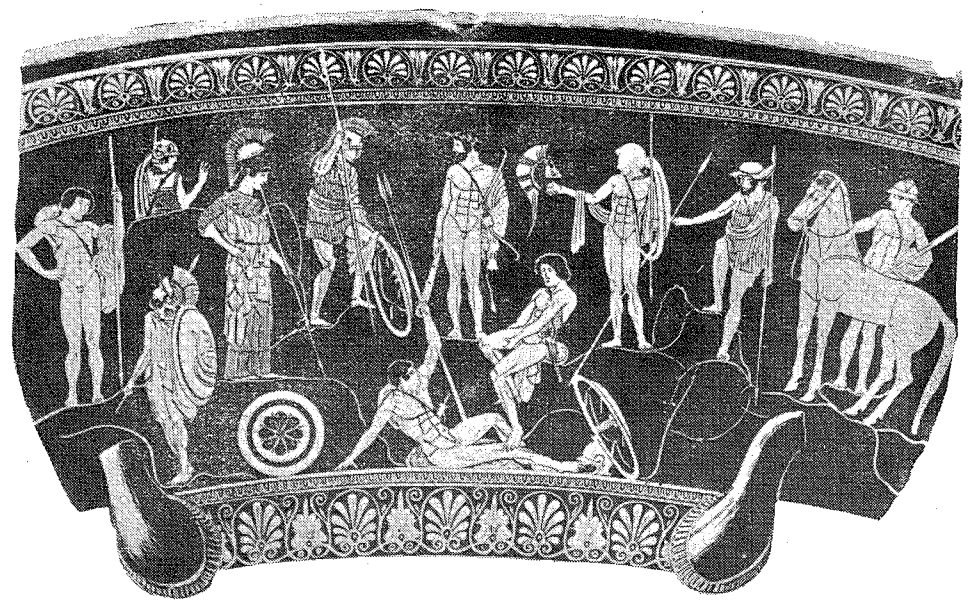

Argonauții pe insula Lemnos. Heracle îi dojenește că au uitat de expediție. În mijloc, Heracle cu arcul și ghioaga *(Desen pe un vas)*

sacru din dumbrava oracolului lui Zeus de la Dodona. Frumoasă era corabia cea cu nouă perechi de vîsle, numită „Argo"! Ușoară și iute, ea gonea ca un pescăruș pe valurile mării. După numele corăbiei, eroii care luau parte la expediție fură numiți „argonauți" (navigatori pe corabia „Argo"). Nu numai Athena îi ocrotea pe argonauți, ci îi luă sub pază și Hera. Ea îl ura cumplit pe Pelias pentru că nu-i aducea jertfe. Iason se bucura de bunăvoința deosebită a Herei. O dată, ca să-l pună la încercare pe tînărul erou, ea i se înfățișă pe malul unui rîu de munte întruchipată într-o bătrînă neputincioasă și îl rugă cu lacrimi în ochi s-o treacă pe celălalt mal. Eroul o ridică cu grijă, și-o așeză pe umeri și o trecu peste rîul năvalnic. Cu acest prilej Iason își pierdu sandala de la piciorul stîng. De atunci Hera îl îndrăgi și îl ajută în toate împrejurările. Apollon-săgetătorul îi ocrotea de asemenea pe argonauți, căci el îi îndemnase pe eroi să întreprindă expediția și tot el le prezisese noroc și izbîndă.

Adunîndu-se la Iolcos, ei voiră să și-l aleagă conducător pe marele Heracle, dar acesta nu primi și propuse să fie ales Iason. Cîrmaci fu numit Tifys, iar la prora corăbiei trebuia să stea Lynkeus, de ai cărui ochi nimic nu se putea ascunde, nu numai pe suprafața pămîntului, dar nici chiar în adîncurile pămîntului.

Totul era gata de plecare. „Argo" fusese lăsată pe apă și se legăna pe valuri; se încărcaseră merindele și apa de băut; se ridicaseră și cele din urmă jertfe lui Apollon și tuturor zeilor. Jertfele fură însoțite de semne bune. Seara fu rînduit un ospăț plin de veselie. Era timpul de plecare în călătoria lungă și plină de primejdii.

Abia se iviră zorile purpurii la marginea cerului, cînd cîrmaciul Tifys îi trezi pe argonauți. Aceștia urcară pe corabie și se așezară la vîsle, cîte doi pe fiecare bancă. Puternicii lopătari începură să vîslească cu spor. „Argo“ ieși mîndră în largul mării. Navigatorii ridicară pînza albă ca omătul. Vîntul prielnic o umflă și nava sprintenă se avîntă iute pe valurile ce fremătau prietenos. Iată că pe cer se înălță cu caru-i tras de cai albi strălucitorul Helios — zeul soarelui. Pînza de pe „Argo“ prinse culoare trandafirie și valurile mării începură să strălucească în razele dimineții însorite.

Orfeu atinse coardele lirei lui de aur și cîntarea-i minunată răsună pe necuprinsul mării. Eroii îi ascultau fermecați cîntarea. Iar din adîncul mării ieșiră la suprafață peștii și delfinii cei iuți; vrăjiți de cîntecul lui Orfeu, ei înotau după „Argo“, care spinteca repede valurile, asemenea unei turme care, ascultînd sunetele dulci ale fluerului, își urmează pas cu pas ciobanul.

ARGONAUȚII PE INSULA LEMNOS

După o scurtă călătorie fără peripeții, argonauții ajunseră la înfloritoarea insulă Lemnos. Acolo domnea tînăra regină Hypsipyle. Pe insula aceasta nu exista nici un bărbat. Femeile din Lemnos își uciseseră soții din pricina necredinței lor. Numai regele Thoas, tatăl Hypsipylei, scăpase de la moarte, ajutat de fiica sa.

Cînd argonauții traseră la țărmul insulei Lemnos și trimiseră un sol în oraș, localnicele se adunară la sfat în piața orașului și tînăra Hypsipyle le îndemnă să nu-i lase pe argonauți în cetate. Îi era teamă să nu afle eroii de nelegiuirea pe care o săvîrșiseră femeile de acolo. Dar bătrîna Polyxo se împotrivi, stăruind să li se dea voie argonauților să intre în oraș.

— Cine are să vă apere, — zise Polyxo, — dacă insula va fi atacată de vrăjmași? Cine are să vă poarte de grijă la bătrînețe, dacă veți rămîne singure? Lăsați-i pe străini să vină în oraș și să rămînă printre noi.

Femeile din Lemnos dădură ascultare bătrînei și trimiseră pe una din ele împreună cu solul venit de pe „Argo“ să-i poftească pe argonauți în cetate.

Iason îmbrăcă bogate veșminte de purpură, pe care i le țesuse însăși Pallas-Athena și plecă în oraș. Regina Hypsipyle îl primi cu mare cinste, rugîndu-l să găzduiască în palatul său. Veniră în oraș și alți argonauți; doar cîțiva, în frunte cu Heracle, rămaseră pe corabie.

Insula răsuna de veselie și voie bună. Peste tot se aduceau pe ruguri jertfe zeilor, serbările și ospețele se țineau lanț. Se părea că eroii uitaseră de marea ispravă pe care trebuiau s-o săvîrșească. Ei petreceau fără nici o grijă pe bogata insulă Lemnos. În cele din urmă, Heracle îi chemă pe argonauți în taină la țărm, unde se afla corabia „Argo“. Marele erou îi dojeni cu asprime că de dragul plăcerilor, de dragul unei vieți vesele și fără de griji, uitaseră ce aveau de înfăptuit. Eroii stăteau rușinați ascultînd dojana ce li se făcea pe bună dreptate. Ei hotărîră să părăsească numaidecît insula și „Argo“ fu pregătită de drum. Eroii erau gata să se urce pe corabie și să se așeze la vîsle cînd deodată femeile veniră toate pe mal să-i roage pe eroi să nu le părăsească, să rămînă cu ele. Dar eroii nu se

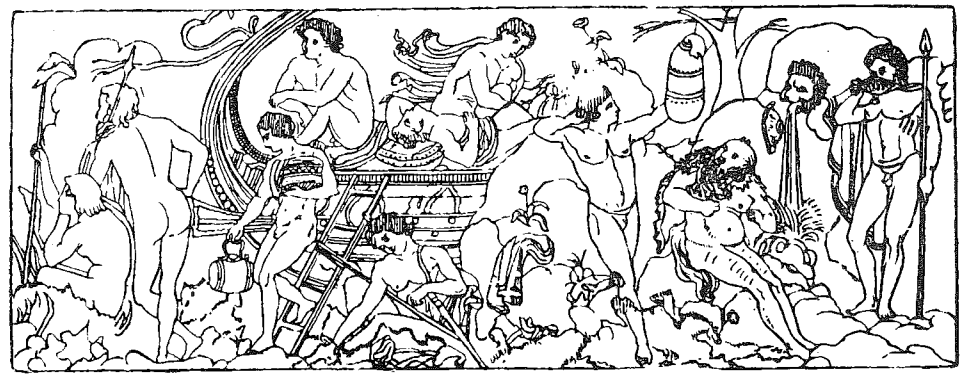

Argonauții în țara bebrycilor. În stînga, argonauții odihnindu-se; la mijloc — Pollux face exerciții de luptă cu pumnul, în fața lui stă Silen, rîzînd *(Desen pe un vas de bronz, Sec. IV î.e.n.)*

lăsară înduplecați. Femeile se despărțiră de ei plîngînd. Apoi eroii se urcară pe „Argo“ și începură să vîslească de zor; valurile se înspumau lovite de vîslele lopătarilor puternici și corabia se avîntă ca o pasăre în larg.

ARGONAUȚII ÎN PENINSULA CYZICOS

Pe cînd argonauții străbăteau Propontida[1], se opriră în drum pe peninsula Cyzicos. Acolo locuiau dolionii, urmași ai zeului Poseidon, peste care domnea regele Cyzicos. Nu departe de Cyzicos era muntele Areton, unde locuiau uriași cu cîte șase brațe; numai fiindcă erau ocrotiți de Poseidon puteau dolionii să trăiască în liniște cu asemenea vecini.

Regele Cyzicos îi primi cu cinste pe argonauți și îi ținu o zi întreagă într-un vesel ospăț. Cum miji de ziuă, argonauții se pregătiră de drum. Se urcară pe corabie, cînd deodată pe malul celălalt al golfului se iviră uriașii cei cu cîte șase brațe și începură să arunce bolovani în mare, apoi să desprindă stînci întregi și să le așeze una peste alta, pentru a-i împiedica pe argonauți de a mai ieși în larg. Heracle puse mîna pe arc, îl încordă și începu să arunce una după alta în uriași săgeți aducătoare de moarte. Acoperiți cu scuturi, argonauții se năpustiră cu sulițele asupra uriașilor. Lupta nu ținu mult, căci uriașii fură doborîți unul după altul sau aruncați în mare. Uriașii fură nimiciți pînă la unul.

Argonauții porniră mai departe. Vîntul prielnic umfla iarăși pînza și „Argo“ goni liniștită toată ziua pe valuri. Helios, zeul soarelui, coborî de pe cer, veni amurgul, apoi noaptea învălui în întuneric și cerul și pămîntul. Vîntul își schimbă direcția și purtă corabia înapoi, spre țărmurile pe care abia le părăsise. Argonauții ajunseră la Cyzicos în toiul nopții. Oamenii de acolo nu-i recunoscură, îl luară drept pirați și năvăliră asupra lor, în frunte cu tînărul lor rege. În toiul nopții se dezlănțui un măcel groaz-

[1] Marea de Marmara de azi.

nic. Eroii se luptau pe întuneric cu cei cu care petrecuseră nu de mult. Puternicul Iason împlîntă sulița în pieptul tînărului rege Cyzicos, care se prăbuși gemînd la pămînt. Dar iată că razele zeiței zorilor, Eos, colorară răsăritul în roșu-aprins. Se făcu ziuă. Luptătorii se recunoscură și se înfiorară văzînd că se bătuseră prieteni cu prieteni. Trei zile în șir durară jertfele în cinstea morților, la care luară parte argonauții și localnicii, trei zile în șir îl plînseră pe tînărul rege ucis. Iar soția acestuia, frumoasa Cleito, fiica Meropei, nu mai putu să trăiască după pierderea soțului și-și străpunse pieptul cu o sabie ascuțită.

ARGONAUȚII ÎN MYSIA

După o scurtă călătorie, argonauții ajunseră la țărmurile Mysiei[1]. Acolo traseră la mal, ca să-și împrospăteze merindele și apa. Puternicul Heracle se duse într-o pădure din apropiere să-și facă o vîslă nouă în locul celei rupte. Acolo găsi un brad înalt, îl prinse cu mîinile lui vînjoase și-l smulse cu rădăcini cu tot. Apoi și-l urcă pe umăr și porni spre țărm. Deodată îi ieși în întîmpinare prietenul său Polyfemos, care-i spuse că-l auzise pe tînărul Hyllos strigînd după ajutor. Heracle porni îndată cu acesta în căutarea tînărului, dar nu-l găsi nicăieri și se întristă mult.

Între timp, pe cer apăru luceafărul strălucitor al dimineții, prevestind că ziua este aproape și atunci argonauții porniră la drum, nebăgînd de seamă că dintre ei lipseau și Heracle și Polyfemos. Eroii se întristară cînd observară dimineața lipsa celor mai buni tovarăși ai lor. Iason stătea îndurerat, cu capul în piept; parcă nici n-auzea vocile triste ale tovarășilor de drum, parcă nici nu băga de seamă lipsa lui Heracle și a lui Polyfemos. Telamon, prietenul credincios al lui Heracle, se apropie de Iason și-i zise dojenitor:

— Numai tu stai liniștit. Poți să te bucuri acum că Heracle nu mai este printre noi și n-are cine să te mai pună în umbră. Eu nu mai merg cu voi, dacă nu vă întoarceți să-i căutați pe cei dispăruți!

După aceea, Telamon se repezi la Tifys, cîrmaciul, și vroi să-l silească să-i întoarcă corabia. În zadar căutară ceilalți eroi să-l liniștească. Furiosul Telamon nu voia să audă nimic și-i învinuia pe toți că l-au părăsit înadins pe Heracle și pe Polyfemos în Mysia. Deodată, din valurile mării apăru capul împodobit cu alge al profetului Glaucos. El apucă corabia de proră, o opri și spuse:

— Heracle și Polyfemos au rămas în Mysia din vrerea marelui Zeus, stăpînul tunetelor. Heracle trebuie să se întoarcă în Grecia și, slujind lui Eurystheus, să săvîrșească douăsprezece mari isprăvi. Iar lui Polyfemos ursita i-a rînduit să întemeieze în țara halibilor orașul Kios. Eroii au rămas în Mysia fiindcă îl caută pe frumosul Hyllos, răpit de nimfe.

După ce spuse acestea, Glaucos se cufundă din nou în mare, pierind din ochii argonauților.

Eroii se liniștiră. Telamon se împăcă cu Iason și toți se așezară la vîsle. „Argo" porni iute pe mare, mînată de vînjoșii vîslași.

[1] Regiune în vestul Asiei Mici, cu capitala Pergam.

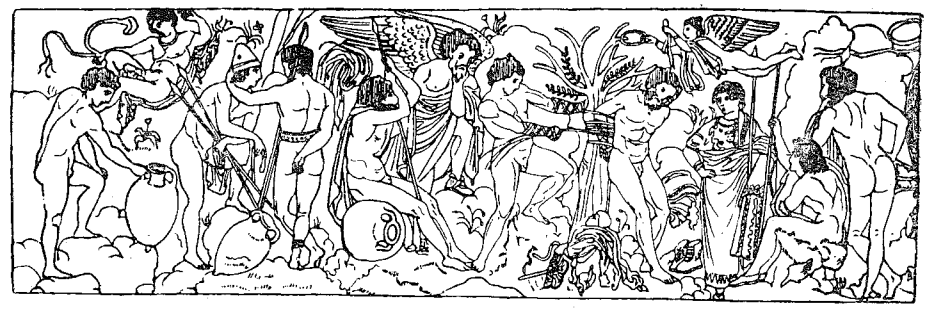

Argonauții în țara bebrycilor. În mijloc, unul dintre fiii înaripați ai lui Boreas; alături de el, Pollux legînd de un copac pe regele învins Amycos, lîngă acesta zeița Athena *(Desen pe un vas de bronz, sec IV î.e.n.)*

ARGONAUȚII ÎN BITHYNIA[1] (Amycos)

În dimineața zilei următoare, argonauții traseră la țărmul Bithyniei. Acolo nu fură primiți atît de ospitalier ca în Cyzicos. În Bithynia pe malul mării trăiau bebrycii, peste care domnea regele Amycos. Acesta se mîndrea cu puterea-i uriașă și cu faima lui de luptător neînvins. Amycos îi silea pe toți străinii să se bată cu el și-i ucidea fără cruțare cu lovituri cumplite de pumn. El îi întîmpină pe argonauți cu vorbe jignitoare, spunînd eroilor că sînt niște vîntură-lume și chemă la luptă pe cel mai tare dintre ei, dacă bineînțelese are vreunul curajul să se măsoare cu el. Eroii se mîniară. Dintre ei ieși Pollux, tînărul fiu al lui Zeus și al Ledei. El primi liniștit provocarea regelui bebrycilor. Întocmai ca înfricoșătorul Tyfon arăta Amycos cu mantia lui neagră și cu bîta uriașă pe umeri. El îl măsură cu o privire întunecată pe Pollux, care stătea în fața regelui, strălucitor ca o stea.

Pregătirile de luptă se încheiară. Amycos își aruncă curelele[2] pentru lupta cu pumnul. Pollux își luă curelele pe care le găsi mai aproape, fără să aleagă, și își înfășură o mînă. Lupta începu. Regele bebrycilor se năpusti asupra lui Pollux ca un taur cuprins de turbare. Pollux îi respingea cu îndemînare loviturile, nedîndu-se înapoi nici măcar cu un pas. O clipă, lupta se întrerupse, ca luptătorii să mai răsufle puțin. Apoi începură să se bată iarăși și loviturile plouau una după alta. Amycos ridică mîna și încercă să-i dea lui Pollux o lovitură teribilă în cap, dar tînărul erou se feri și-l lovi el pe Amycos în ureche atît de tare încît îi zdrobi țeasta. Amycos se prăbuși la pămînt, zbătîndu-se în ghiarele morții. Argonauții aclamară puternic pe biruitorul Pollux.

Cînd bebrycii văzură că regele lor a fost omorît, se năpustiră asupra lui Pollux. Pe primii doi îi doborî chiar el izbindu-i cu pumnul. Argonauții puseră mîna pe arme și începură să se lupte cu bebrycii. Securea grea a

[1] Regiune din nord-vestul Asiei Mici.

[2] În timpul luptelor cu pumnul, grecii își înfășurau mîinile pînă la cot cu curele, de care se fixau adeseori plăci bombate de aramă. Din această cauză lovitura putea fi mortală.

lui Ankaios șuiera ca vijelia prin rîndurile bebrycilor, iar Castor îi răpunea unul după altul cu sabia-i sclipitoare. Eroii se bătură ca niște lei. Bebrycii o rupseră la fugă. Argonauții îi urmăriră multă vreme și se întoarseră la țărm încărcați cu pradă bogată. Învingătorii petrecură toată noaptea pe țărm, desfătați de cîntarea de biruință a lui Orfeu. Prin sunetele lirei lui de aur, acesta slăvea pe biruitorul regelui bebrycilor, frumosul Pollux, fiul lui Zeus, stăpînul tunetelor.

ARGONAUȚII LA FINEUS[1]

În dimineața următoare, argonauții porniră mai departe. Curînd ei ajunseră la țărmurile Traciei[2] și coborîră de pe corabie ca să ia merinde și apă. Pe țărmul mării văzură o casă și se îndreptară spre ea. Le ieși înainte un bătrîn orb și slab care abia se mai ținea pe picioare și tremura ca varga. După cîțiva pași bătrînul nu mai putu merge și, istovit, se așeză jos. Argonauții cuprinși de milă îl ridicară. Din spusele bătrînului aflară că el este Fineus, fiul lui Agenor, și că mai demult fusese rege al Traciei. El a fost însă pedepsit de Apollon pentru că folosise fără cumpătare darul profeției cu care îl înzestrase acest zeu și dezvăluise oamenilor tainele lui Zeus. De aceea zeul Apollon îl orbi iar ceilalți zei trimiseră pe capul lui Harpiile, jumătate fecioare și jumătate păsări, care îi intrau în casă, îi înghițeau toată mîncarea lui și lăsau în urma lor o duhoare îngrozitoare. Zeii îi vestiră lui Fineus că el nu va scăpa de această pedeapsă decît atunci cînd la el vor veni argonauții, printre care se vor afla și cei doi fii înaripați ai lui Boreas: Zethes și Kalais. Fineus îi rugă pe eroi să-l scape de năpastă, să alunge Harpiile, mai ales că el nu este un străin pentru boreazi, căci a fost căsătorit cu Cleopatra, sora lor.

Eroii se hotărîră să-l ajute. Mai întîi îi pregătiră un ospăț bogat, dar abia se întinse[3] Fineus la masă să-și potolească foamea, că Harpiile veniră în zbor și, fără a ține seama de strigătele argonauților, înghițiră toate mîncările, împrăștiind în casă un miros nesuferit, apoi își luară zborul. Boreazii cei cu aripi puternice porniră în urmărirea lor. Ei se ținură multă vreme după ele și le ajunseră lîngă insulele Plotai. Boreazii își scoseseră săbiile și se pregăteau să răpună Harpiile, cînd deodată de pe înaltul Olimp sosi zburînd cu aripile-i de curcubeu, Iris, vestitoarea zeilor. Aceasta îi opri, și le spuse că zeii le-au poruncit Harpiilor să nu se mai ducă la Fineus. Atunci boreazii se întoarseră în Tracia.

[1] Mitul despre Fineus în versiunea redată de istoricul Diodor a fost folosit de F. Engels în lucrarea sa „Originea familiei, a proprietății private și a statului" ca exemplu de rămășiță a matriarhatului. Engels scria: „... Argonauții, debarcînd sub conducerea lui Hercule în Tracia, află că Phineus, îndemnat de noua sa soție, maltratează în chip odios pe cei doi fii ai săi de la prima soție, Boreada Cleopatra, pe care o izgonise. Dar printre argonauți sînt și boreazi, frați de-ai Cleopatrei, deci unchi după mamă ai celor maltratați. Ei iau imediat parte nepoților lor, îi eliberează ucigînd pe păzitori" *(F. Engels, Originea familiei, a proprietății private și a statului, în K. Marx—F. Engels, Opere alese în două volume,* vol. II, ediția a II-a, E.S.P.L.P., București 1955, p. 312 (nota 1).

[2] Țară din partea de nord-est a Peninsulei Balcanice.

[3] În mod obișnuit, grecii nu ședeau la masă, ci stăteau pe jumătate culcați, sprijinindu-și unul din coate pe o pernă.

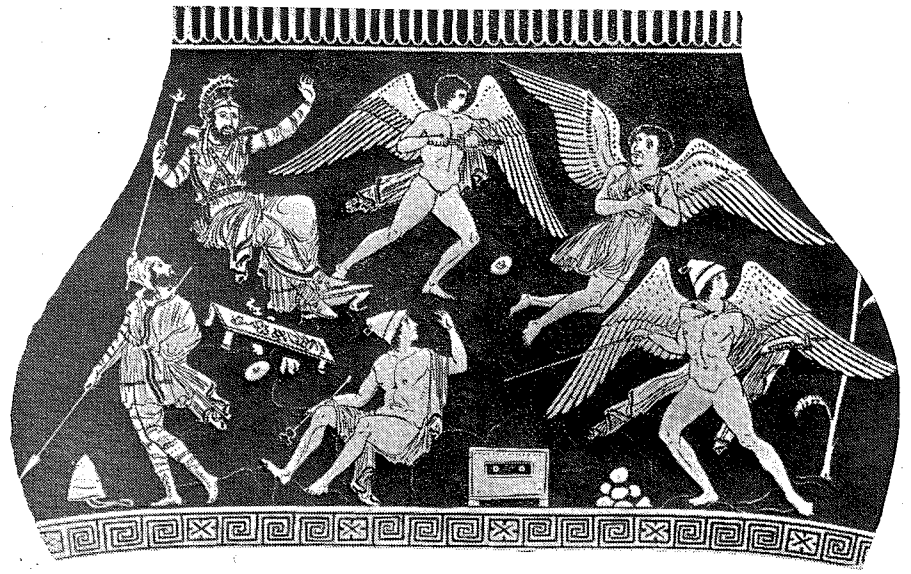

Fineus și Harpiile. Sus în stînga, Fineus, în dreapta lui — eroul înaripat Zethos, în dreapta o harpie; sub ea eroul înaripat Kalais; dedesubtul lui Zethos stă Hermes; în stînga lui un trac *(Desen pe un vas)*

De atunci stîncile ce alcătuiesc insula Plotai începură să se numească Strofade[1], adică insulele întoarcerii.

Îndată ce Harpiile, urmărite de boreazi, își luară zborul, argonauții pregătiră o nouă masă lui Fineus și bătrînul putu, în sfîrșit, să-și potolească foamea îngrozitoare. La masă destăinui argonauților ce primejdii îi așteaptă în calea spre Colhida și le dădu povețe cum să scape de ele. Îi sfătui în același timp ca îndată ce vor ajunge în Colhida s-o cheme în ajutor pe Afrodita cea strălucitoare ca aurul, căci numai ea îl poate ajuta pe Iason să intre în stăpînirea lînei de aur. Argonauții ascultară cu atenție pe bătrînul profet, străduindu-se să-și întipărească în minte tot ce le spusese el.

Curînd se întoarseră și boreazii, care povestiră cum au urmărit ei Harpiile și bătrînul Fineus se bucură aflînd că a scăpat pentru totdeauna de ele.

SYMPLEGADELE[2]

Argonauții nu zăboviră multă vreme la Fineus, căci se grăbeau să meargă mai departe. „Argo" înainta iarăși iute pe valurile mării. Deodată din depărtare se auzi un zgomot. Zgomotul era tot mai limpede și mai pu-

[1] *Strofade* — trei insule mici situate la sud de Grecia în fața coastei de vest a Messeniei.

[2] *Symplegadele* sau *Stîncile Symplegade* (în traducere „stîncile care se ciocnesc între ele") se găseau, după închipuirea grecilor, la intrarea în Marea Neagră.

ternic și semăna cu vuietul furtunii care se apropie, înăbușit din cînd în cînd parcă de tunete. Se arătară și Stîncile Symplegade. Eroii văzură cum stîncile acestea se îndepărtează și apoi, cu un bubuit asurzitor, se ciocnesc una de alta. Marea clocotea în jurul lor și stropi uriași se înălțau pînă la cer de fiecare dată cînd stîncile se ciocneau între ele. Iar cînd stîncile se îndepărtau din nou, valurile se roteau între ele într-un vîrtej năpraznic.

Eroii își amintiră că Fineus îi sfătuise să dea drumul înainte unui porumbel; dacă acesta trece cu bine, atunci și „Argo" va pluti nevătămată printre Symplegade. Argonauții începură să vîslească mai vîrtos. În curînd se apropiară de stînci. Acestea se ciocniră cu un zgomot ca de tunet și iarăși se îndepărtară una de alta. Atunci, eroul Eufemos dădu drumul unui porumbel, care zbură ca o săgeată printre stînci. Acestea se ciocniră din nou cu o putere atît de mare, încît părea că cerul însuși se clintise din loc. Stropi de apă sărată îi împroșcară pe argonauți, iar corabia se învîrti printre valuri de parcă ar fi fost prinsă de o vijelie. Porumbelul trecu printre stînci nevătămat, pierzînd numai cîteva pene din vîrful cozii. Argonauții scoaseră strigăte de bucurie și cu toții vîsliră înfierbîntați. Stîncile se desfăcură. Un val uriaș cu creasta înspumată prinse corabia și o aruncă în strîmtoare, dar alt val o împinse înapoi. Talazurile clocoteau în jur. Vîslele se îndoiau. „Argo" trosnea și era gata să se scufunde sub greutatea valurilor. Un val cît un munte se ridică și se prăvăli asupra corăbiei și o învîrti ca pe o luntre șubredă. Stîncile începură să se apropie, gata să se ciocnească. Pieirea părea de neînlăturat. Dar în clipa aceea, veni în ajutorul argonauților Pallas-Athena, fiica cea mai iubită a lui Zeus. Cu mîna-i puternică ea ținu în loc una din stînci, iar cu cealaltă împinse corabia atît de tare, încît ea țîșni ca o săgeată prin strîmtoare. În ciocnirea lor stîncile zdrobiră numai capătul cîrmei. Apoi stîncile se îndepărtară din nou și încremeniră pe vecie de ambele părți ale strîmtorii. Așa s-a împlinit porunca ursitei ca Stîncile Symplegade să rămînă nemișcate numai după ce o corabie va izbuti să treacă printre ele. Argonauții se bucurară că scăpaseră de primejdia cea mai de temut. Acum erau încredințați că expediția lor se va termina cu bine.

INSULA LUI ARES ȘI SOSIREA ÎN COLHIDA

Argonauții plutiră multă vreme de-a lungul țărmurilor Pontului Euxin[1]. Trecură pe lîngă multe țări și văzură multe popoare. În sfîrșit, în zare se ivi o insulă. „Argo" se apropia repede de acea insulă și țărmul nu mai era departe, cînd deodată de pe insulă își luă zborul o pasăre mare, cu aripile sclipind în bătaia razelor de soare. Pasărea se roti deasupra corăbiei și o pană a ei căzu asupra unuia dintre eroi, numit Oileus. Pana se înfipse ca o săgeată în umărul acestuia, sîngele țîșni și vîsla scăpă din

[1] Sau Pontul numit de greci *Euxeinos* — adică marea ospitalieră; astfel au denumit grecii Marea Neagră cînd i-au cunoscut țărmurile mănoase și ospitaliere. Înainte însă ei numeau Marea Neagră *Pontul Axeinos*, adică mare neospitalieră, întrucît erau speriați de furtunile ce-o bîntuiau.

mîinile eroului rănit. Tovarășii lui Oileus îi scoaseră pana din rană. Argonauții văzură uimiți că pana era de aramă și avea vîrful ascuțit ca o săgeată. Deodată deasupra insulei se ridică o altă pasăre care porni spre corabie, dar eroul Clytios o aștepta cu arcul în mînă. Îndată ce pasărea se apropie de „Argo", el slobozi o săgeată și o ucise. Văzînd că are penele de aramă, argonauții își dădură seama că au de-a face cu păsările din Stymfalos și că insula unde viețuiesc ele este insula lui Ares. Amfidamas îi sfătui pe eroi să-și pună zalele și să se apere cu scuturile. Înainte de a coborî pe mal, argonauții începură să strige și să lovească cu sulițele și cu săbiile în scuturi, făcînd larmă. Un stol uriaș de păsări se ridică deasupra corăbiei și o ploaie de pene-săgeți se abătură asupra eroilor. Eroii se apărară împotriva săgeților cu scuturile. După ce descriseră un cerc deasupra corăbiei, păsările pieriră departe în zare.

Argonauții coborîră pe țărmul insulei lui Ares și se pregăteau tocmai să se odihnească, cînd le ieșiră înainte patru tineri. Tinerii erau tare istoviți iar veșmintele lor zdrențuite abia le mai acopereau trupul. Aceștia erau fiii lui Fryxos. Ei părăsiseră Colhida ca să se înapoieze în Orhomenos, dar pe drum, într-o noapte furtunoasă, corabia le fu înghițită de valuri și numai datorită unei întîmplări fericite scăpară de la pieire, fiind aruncați de valuri pe insulă, unde-i găsiră argonauții. Eroii se bucurară de această întîlnire, mai ales Iason, căruia tinerii îi erau rude. Argonauții le dădură de mîncare și veșminte noi și le spuseră că se duc în regatul lui Aietes după lîna de aur. Cel mai vîrstnic dintre tineri, Argos, făgădui să-i ajute, dar îi preveni că regele Aietes, fiul lui Helios, e crud și puternic și nu cruță pe nimeni. Dar nimic nu-i putea opri pe argonauți să-și îndeplinească hotărîrea de a pune mîna pe lîna de aur.

În dimineața următoare, argonauții plecară mai departe. Merseră ei încă multă vreme și, în sfîrșit, văzură culmile munților Caucaz albăstrii ca niște nori adunați la orizont. Acum, nu mai era mult pînă în Colhida.

Corabia înainta repede, mînată de loviturile puternice ale vîslelor. Soarele începuse să apună, coborînd în mare. Umbrele amurgului porniră să se aștearnă pe valuri. Deasupra corăbiei se auziră bătăi de aripi. Era vulturul uriaș ce zbura spre stînca de care era înlănțuit titanul Prometeu. Bătăile aripilor uriașe ale vulturului stîrniră un vînt puternic. Vulturul pieri în zare și curînd argonauții auziră gemetele de durere ale lui Prometeu. Ele veneau de departe, înăbușite din cînd în cînd de loviturile de vîsle.

Țărmul era aproape. Se ivi gura rîului Fasis. Argonauții înaintară în susul apei și se opriră într-un cot al rîului, năpădit de stufăriș. Iason înălță slavă și mulțumire nemuritorilor și se rugă zeilor Colhidei și sufletelor eroilor morți să-i vină în ajutor în fapta plină de primejdii pe care trebuia s-o săvîrșească. Apoi eroii adormiră liniștiți. Își atinseseră ținta, erau în Colhida, în apropiere de capitala regelui Aietes, dar mai aveau încă multe primejdii de înfruntat.

HERA ȘI ATHENA LA AFRODITA

Cînd argonauții sosiră în Colhida, marea zeiță Hera și zeița Athena se sfătuiră pe Olimpul cel înalt cum să-l ajute pe Iason să pună mîna pe lîna de aur. În cele din urmă, zeițele hotărîră să se ducă la Afrodita, zeița dragostei, și s-o roage să poruncească fiului ei Eros să străpungă cu o săgeată de aur inima Medeei fiica lui Aietes, și să-i insufle o dragoste puternică pentru Iason. Zeițele știau că numai vrăjitoarea Medeea îl poate ajuta pe Iason în isprava lui plină de primejdii.

Cînd cele două zeițe veniră la Afrodita, o găsiră singură acasă. Ea ședea pe un bogat tron de aur, pieptănîndu-și părul minunat cu un pieptene tot de aur. Văzînd pe cele două zeițe, ea le ieși în întîmpinare și le primi prietenos. După ce le pofti să șadă pe niște bănci de aur, făurite de însuși Hefaistos, zeița dragostei le întrebă ce păs le aduce la ea. Ele îi povestiră că vor să-l ajute pe Iason și o rugară să poruncească lui Eros să străpungă cu o săgeată inima Medeii. Afrodita se învoi. Zeițele își luară rămas bun, iar Afrodita plecă să-l caute pe zburdalnicul ei fiu. Îl găsi pe Eros jucînd zaruri cu Ganymedes. Șiretul Eros îl păcălea la joc pe naivul Ganymedes

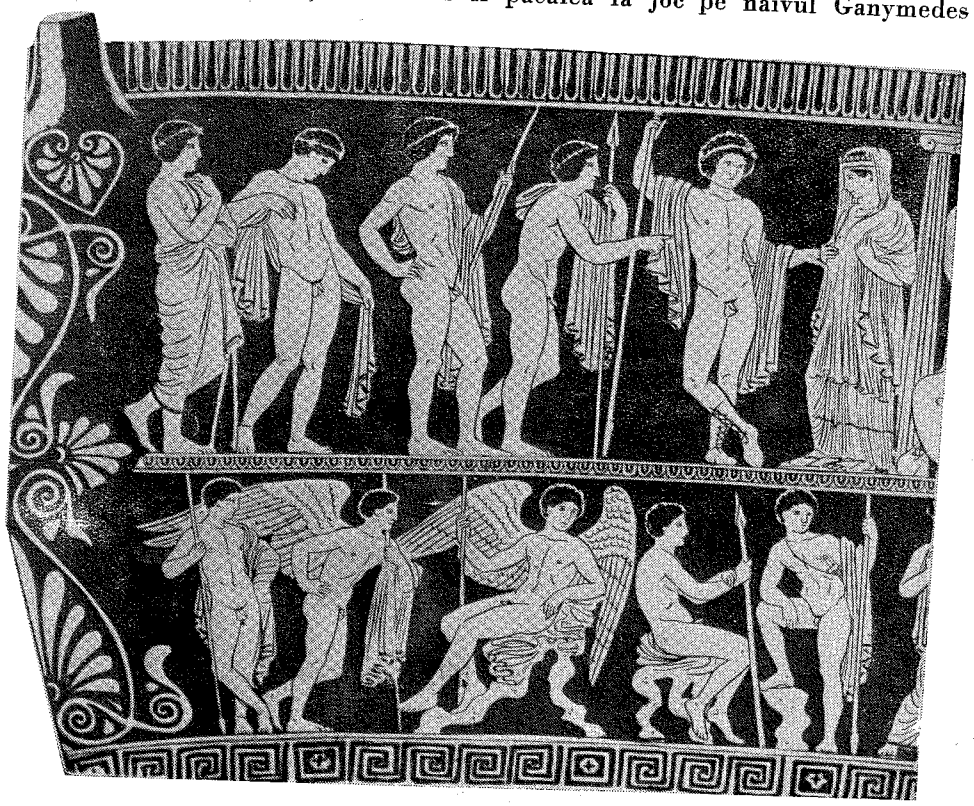

Sosirea argonauților în Colhida. Sus, în dreapta: Iason și Medeea *(Desen pe un vas)*

și rîdea de el pe înfundate. Afrodita se apropie de ei, își îmbrățișă fiul și-i zise:

— Ascultă, ștrengarule, vreau să-ți încredințez o taină. Ia-ți repede arcul și săgețile și zboară pe pămînt. Acolo, în țara numită Colhida, caut-o pe Medeea, fiica regelui Aietes, și străpunge-i inima, ca să-l îndrăgească pe eroul Iason. Dacă faci cele ce ți-am spus, să știi că-ți dau jucăria făcută odinioară de zeița Adrasteea pentru Zeus cînd era copil. Pornește chiar în clipa aceasta, căci ceea ce te-am rugat trebuie făcut fără pic de zăbavă.

Eros ceru să-i dea pe dată jucăria, dar mama sa, cunoscîndu-i șiretenia, nu se învoi să i-o dea decît după ce-i va fi îndeplinit porunca. Văzînd că nu va căpăta jucăria înainte, Eros își luă arcul și săgețile și coborî în zbor de pe Olimpul cel înalt în Colhida, plutind pe aripile-i de aur, care străluceau în bătaia razelor soarelui.

IASON LA REGELE AIETES

Argonauții se treziră în zori și, adunîndu-se la sfat, hotărîră că Iason trebuie să se ducă, împreună cu fiii lui Fryxos, la regele Aietes și să-i ceară lîna de aur. Dacă trufașul rege îi va refuza, argonauții vor trebui să folosească forța.

Iason luă toiagul păcii și se duse la palatul lui Aietes. Zeița Hera învălui pe Iason și pe însoțitorii lui într-o ceață deasă, ca să-i ferească de jignirile localnicilor. Cînd eroii se apropiară de palat, ceața se împrăștie. În fața lor se afla palatul măreț al lui Aietes, cu ziduri înalte și nenumărate turnuri, care ajungeau pînă la cer. Porțile largi erau împodobite cu marmură. Șiruri întregi de coloane albe sclipeau în soare, formînd un portic.

Tot ce se afla în palatul lui Aietes, toate podoabele bogate din interior le făurise Hefaistos ca mulțumire pentru faptul că Helios, zeul soarelui, tatăl lui Aietes, îl luase în caru-i de aur de pe cîmpiile Flegreene cînd, în lupta cu giganții, Hefaistos rămăsese sleit de puteri. În curte se aflau clădiri mari. În cea mai bogată locuia regele Aietes cu soția, iar în cealaltă Absyrtos, fiul lui; acesta era atît de frumos, încît locuitorii Colhidei îl porecliseră Faeton (strălucitorul). În celelalte clădiri locuiau Chalkiope, fiica lui Aietes și soția răposatului Fryxos, și Medeea, fiica lui mai mică, mare vrăjitoare și preoteasă a zeiței Hecate.

Cînd Iason și însoțitorii lui intrară în curtea palatului, Medeea tocmai ieșea din încăperile sale, cu gîndul de a merge la Chalkiope. Văzîndu-i ieșea din încăperile sale, cu gîndul de a merge la Chalkiope. Văzîndu-i pe străini, ea scoase un strigăt de mirare. La strigătul ei, Chalkiope ieși și își văzu feciorii. Ea se bucură mult de întoarcerea lor, îi îmbrățișă și îi sărută, căci își pierduse nădejdea de a-i mai revedea. Auzind zgomotul, se ivi și regele Aietes, care-i pofti pe străini în palat și porunci slugilor să pregătească un ospăț bogat. Pe cînd Iason stătea de vorbă cu Aietes, de pe înaltul Olimp coborî, plutind pe aripile-i de aur, Eros. Ascunzîndu-se după o coloană, el își întinse arcul și scoase o săgeată de aur. Apoi, nezărit de nimeni se tupilă înapoia lui Iason și slobozi o săgeată drept în inima Medeei. Săgeata-i îi străpunse inima și Medeea simți deodată că îl iubește pe Iason.

Aietes îi pofti pe străini să ospăteze. În timpul ospățului, Argos îi povesti lui Aietes cum corabia în care se afla cu frații lui naufragiase, cum îi aruncaseră valurile pe țărmul insulei lui Ares și cum îi găsiseră argonauții aproape morți de foame. Argos îi spuse de asemenea pentru ce au venit Iason și ceilalți eroi în Colhida. Cum auzi Aietes că Iason vrea să capete lîna de aur, ochii lui se aprinseră de mînie și își încruntă amenințător sprîncenele. Nu-i venea să creadă că eroii au venit după lîna de aur și se gîndi: nu cumva fiii lui Fryxos vor să pună stăpînire pe întreaga Colhida și pentru aceasta i-au adus aici pe eroii greci? Aietes începu să-l ocărască pe Iason, vru să-l gonească din palat și chiar îl amenință cu moartea. Telamon era gata să rostească vorbe mînioase drept răspuns la amenințările regelui, dar Iason îl opri. El căută să-l liniștească pe Aietes, îl încredință că eroii veniseră în Colhida numai după lîna de aur și-i făgădui să-i facă orice serviciu și să-i împlinească orice poruncă, dacă drept răsplată regele îi va da lîna de aur. Aietes căzu pe gînduri. În cele din urmă, hotărînd să-l ducă pe Iason la pieire, îi zise:

— Fie! Vei căpăta lîna de aur, dar mai întîi să împlinești o poruncă: ară cîmpul închinat lui Ares, cu plugul meu de fier, la care să înjugi taurii cu picioarele de aramă, care varsă foc pe gură; seamănă apoi acest cîmp cu dinți de balaur, iar cînd dinții vor rodi oșteni ferecați în zale, luptă-te cu ei și ucide-i. Dacă-mi vei împlini toate acestea, lîna de aur va fi a ta.

Iason se gîndi un timp și apoi zise:

— Mă învoiesc, Aietes, dar și tu să-ți ții făgăduiala; știi prea bine că eu nu pot să mă dau înlături din fața poruncii tale, de vreme ce din vrerea ursitei am venit aici în Colhida.

După ce spuse aceste cuvinte, Iason plecă împreună cu însoțitorii lui.

ARGONAUȚII CER AJUTOR MEDEEI

Cînd se întoarse pe corabie, Iason povesti tovarășilor săi tot ce se întîmplase la palat și ce însărcinare îi dăduse Aietes. Argonauții căzură pe gînduri, întrebîndu-se ce să facă și cum să împlinească porunca regelui. În cele din urmă, Argos zise:

— Prieteni, în palatul lui Aietes locuiește fiica lui, Medeea. Ea este o vrăjitoare vestită și numai ea poate să ne ajute. Mă duc la maică-mea s-o rog s-o înduplece să ne vină în ajutor. Dacă Medeea va fi de partea noastră, nici o primejdie nu va mai fi de temut.

Abia rosti Argos aceste cuvinte, că deasupra corăbiei zbură un porumbel alb, urmărit de un uliu. Porumbelul se apropie de Iason și se ascunse în faldurile mantiei lui, iar uliul căzu pe puntea corăbiei.

— E un semn bun pe care ni-l trimit zeii — strigă profetul Mopsos — și aceasta înseamnă că ei înșiși ne îndeamnă să cerem ajutor Medeei. Priviți cum pasărea închinată Afroditei și-a găsit scăparea la sînul lui Iason! Aduceți-vă aminte ce ne-a spus Fineus. Nu ne-a sfătuit el să ne rugăm Afroditei să ne sprijine? Să ne rugăm deci zeiței și ea ne va ajuta.

Argos să se ducă în grabă la mama sa și ea o va înduplеca pe Medeea să ne vină în ajutor.

Argonauții ascultară sfatul profetului Mopsos: ei aduseră jertfă Afroditei iar Argos porni iute spre palatul lui Aietes, la mama sa.

Între timp, Aietes adunase în piață tot norodul. El dădu veste tuturor despre sosirea străinilor și porunci să fie păzită corabia, ca nici unul din argonauți să nu poată scăpa cu fuga. Regele hotărî să dea foc corăbiei ca să ardă cu eroi cu tot, după ce Iason va fi pierit pe cîmpul închinat lui Ares; iar pe fiii lui Fryxos hotărî să-i ucidă în chinuri grele.

Se lăsase noaptea. Orașul lui Aietes se cufundă în somn adînc. Liniștea domnea pretutindeni, numai în odăile Medeei, nu. Ea era prinsă în mreaja unui șir de vise, unul mai tulburător decît altul. Ba îl visa pe Iason luptînd cu taurii, iar răsplata biruinței urma să fie ea însăși; ba se lupta chiar ea cu taurii ce varsă foc pe gură și îi biruia lesne; ba i se năzărea că părinții nu vor s-o dea de soție lui Iason, căci n-a biruit el taurii. Aietes și Iason se sfădesc și ea trebuie să-i împace. Cînd ea însă îi dădu dreptate lui Iason, tatăl ei se mînie peste măsură și strigă la ea amenințător. Medeea se trezi scăldată în lacrimi și vru să se ducă la Chalkiope, dar îi era rușine de ea. De trei ori puse mîna pe clanța ușii, dar de fiecare dată se trase înapoi. Apoi se prăbuși pe pat în hohote de plîns. Una din roabele ei îi auzi plînsul și dădu de veste Chalkiopei. Aceasta se duse în grabă la sora ei și o găsi în pat, plîngînd în hohote.

— O, scumpă surioară — zise Chalkiope — care este pricina lacrimilor tale? Nu cumva deplîngi soarta fiilor mei? Ai aflat poate că tata vrea să-i ucidă?

Medeea nu-i răspunse o vorbă, căci nu soarta fiilor surorii sale o deplîngea. În cele din urmă zise:

— Am avut visuri rău prevestitoare, surioară. Pe fiii tăi și pe străinul cu care s-au întors ei îi pîndește moartea. O, de mi-ar da zeii putere să le vin în ajutor!

Chalkiope se cutremură de groază auzind spusele Medeei. O strînse apoi la piept, cerîndu-i ajutorul. Ea știa că Medeea poate să-l ajute pe Iason cu farmecele sale. Medeea îi spuse:

— Ascultă, surioară, am să-l ajut pe străin. Să vină mîine dimineață în templul zeiței Hecate și-i voi da un talisman care îl va ajuta să săvîrșească isprava ce i s-a cerut. Făgăduiește-mi însă că vei păstra taina, căci altfel tata ne va ucide pe toți!

Chalkiope plecă și Medeea rămase singură. În pieptul ei luptau simțăminte potrivnice. Ba îi era frică să se împotrivească voinței tatălui ei, ba se hotăra din nou să-l ajute pe Iason, pe care îl îndrăgise atît de tare. Vroi chiar să-și curme firul vieții, otrăvindu-se. Scoase cutia în care se afla otrava, o deschise, dar zeița Hera îi insuflă o nestăpînită sete de viață. Atunci Medeea dădu de o parte cutia, își uită toate îndoielile, se gîndi numai la Iason și se hotărî să-i vină în ajutor.

Abia se iviră zorile și o lumină trandafirie învălui îndepărtatele culmi ale Caucazului, cînd Argos veni la argonauți și le spuse că Medeea s-a învoit să-l ajute pe Iason și-l roagă să vină în templul zeiței Hecate. Cînd răsări soarele, Iason plecă împreună cu Argos și cu profetul Mopsos spre

templu. Zeița Hera îl făcuse pe Iason atît de frumos, încît chiar și argonauții nu se mai săturau privindu-l.

Între timp, Medeea, care se sculase dis-de-dimineață, scoase din cutia cu unsori vrăjite o alifie numită „uleiul lui Prometeu", pregătită din seva rădăcinilor unei plante crescute din sîngele lui Prometeu. Cine se ungea cu această alifie, devenea invulnerabil la fier, la aramă și la foc; el căpăta o putere uriașă și era de neînvins pentru o zi. Această alifie hotărî Medeea s-o dea lui Iason. Apoi își chemă roabele și porni spre templu cu inima ușoară, uitînd toate frămîntările și gîndindu-se numai la întîlnirea cu Iason.

Iată și templul zeiței Hecate. Medeea intră. Iason nu venise încă, dar în curînd se ivi și el. Medeea îi aruncă o privire și inima ei începu să bată cu putere. Nu era în stare să scoată o vorbă.

Multă vreme stătură ei așa tăcuți; în cele din urmă eroul curmă tăcerea. El o luă de mînă pe Medeea și-i spuse:

— Fecioară nespus de frumoasă, de ce ți-ai lăsat privirile în pămînt? De ce te temi de mine? Crezi oare că ascund vreun gînd rău? Nu, n-am venit aici cu gînduri necurate, ci să te rog să-mi vii în ajutor. Te implor numai să-mi spui adevărul. Ia aminte că Hecate nu va răbda în templul său minciuna și n-o va răbda nici Zeus, ocrotitorul tuturor celor care cer ajutor. Spune-mi, vrei să mă ajuți? Dacă mă vei ajuta, numele tău va fi slăvit în toată Grecia de marii eroi care au venit cu mine aici, în Colhida. Adu-ți aminte cît de mare este gloria Ariadnei, fiica lui Minos, care l-a ajutat pe Theseu.

Medeea tăcea și doar îl privea pe Iason, cu ochii plini de dragoste. În tulburarea ei, arăta și mai frumoasă. Cu mîna tremurîndă ea scoase de sub cingătoare alifia fermecată pe care o pregătise, i-o dădu lui Iason și-i spuse aproape în șoaptă:

— Uite, Iason, ce trebuie să faci, ca să-ți pot veni în ajutor: la noapte să te scalzi în rîu. Apoi să îmbraci veșminte cernite, să sapi pe mal o groapă adîncă și deasupra ei să aduci jertfă zeiței Hecate o oaie neagră, pe care s-o ungi mai întîi cu miere. După aceea să te duci la corabie, dar ai grijă să nu-ți întorci o clipă privirea înapoi. Ai să auzi glasuri și lătrat furios de cîini, dar să mergi înainte și să nu te temi. Cînd se va face ziuă, unge-ți cu această alifie corpul, lancea, scutul și sabia. Alifia îți va da o putere de nebiruit și vei îndeplini însărcinarea ce ți-a dat Aietes. Ai grijă numai ca atunci cînd vor răsări din pămînt oștenii, tu să arunci cu o piatră în ei și îndată vor începe să se lupte unul cu altul. Atunci năpustește-te asupra lor. Ia, așadar, alifia, căci cu ajutorul ei vei căpăta lîna de aur și vei putea s-o duci unde vrei.

Medeea tăcu. Ochii i se împăienjeniră de tristețe numai la gîndul că se va despărți de Iason. Medeea sta tristă, cu capul plecat și apoi rosti:

— Ai să pleci în patria ta, Iason, dar să nu mă uiți. Adu-ți măcar din cînd în cînd aminte de Medeea, căci ea te-a salvat.

Medeea îl întrebă pe Iason de unde este de fel. Iason îi vorbi despre Iolcos, despre valea înfloritoare unde se înalță acest oraș. O rugă pe Medeea să vină cu el în Grecia. Îi făgădui că în Iolcos va fi respectată de toți și cinstită ca o zeiță.

— O, dacă s-ar învoi Aietes să facem amîndoi legămînt de prietenie! exclamă Iason. O, dacă te-ar lăsa să pleci cu mine în patria mea!

— Nu, asta nu va fi cu putință — spuse Medeea, oftînd îndurerată. Tatăl meu e aspru și neîndurător. Întoarce-te singur în patrie, dar să nu mă uiți. O, cît aș fi de fericită dacă un vînt puternic m-ar purta pe aripile sale la Iolcos, să-ți pot aduce aminte de mine cînd mă vei uita, cînd vei uita că eu te-am salvat!

Ochii Medeei se umplură de lacrimi. Iason o privi și o dragoste fierbinte pentru ea puse stăpînire pe el. O rugă să părăsească în taină casa părintească și să fugă împreună la Iolcos. Medeea ar vrea să plece din Colhida, căci despărțirea de Iason o înspăimîntă, se teme că nu va putea să mai trăiască fără cel drag. Ea plînge numai la gîndul despărțirii de Iason. Hera i-a insuflat dorința de a-l urma pe Iason pretutindeni. Zeița vrea ca ea să plece la Iolcos, căci a hotărît să-l ducă la pieire, cu ajutorul Medeei, pe regele Pelias, pe care îl urăște cumplit.

Medeea se despărți de Iason; acesta îi făgădui să mai vină o dată în templul zeiței Hecate, să se întîlnească din nou cu ea și să hotărască ce au de făcut. Apoi Medeea plecă veselă cu carul ei acasă, fericită că Iason îi împărtășește dragostea.

IASON ÎMPLINEȘTE PORUNCA LUI AIETES

Se înnoptase. Iason își puse veșminte negre, se duse pe malul rîului Fasis și, la miezul nopții, se scăldă în valurile lui repezi. După aceea, săpă o groapă adîncă și deasupra ei aduse jertfă zeiței Hecate, așa cum îi poruncise Medeea. De îndată ce săvîrși jertfa, pămîntul se cutremură și apăru marea zeiță Hecate, ținînd în mîini torțe fumegînde. Monștri înfricoșători și balauri ce scoteau foc pe gură o înconjurau pe Hecate, groaznici dulăi din infern hămăiau și urlau lîngă ea. Cînd o văzură pe Hecate, nimfele din împrejurimi începură să fugă strigînd. Iason fu cuprins de groază, dar amintindu-și de cuvintele Medeei, porni fără a se uita înapoi spre „Argo" unde îl așteptau prietenii lui.

Cum se făcu ziuă, argonauții trimiseră pe Telamon și Meleagros la Aietes să aducă dinții de balaur. Aietes îi dădu dinții balaurului ucis de Cadmos și se pregăti să plece pe cîmpul lui Ares ca să vadă cum avea să-i împlinească Iason porunca. Aietes își puse zalele, pe cap își așeză un coif strălucitor ca soarele, luă în mîini sulița și scutul, care ca greutate numai lui Heracle i se potriveau, și se urcă în carul pe care-l conducea fiul său. Absyrtos. Argonauții se pregătiră și ei să plece pe cîmpul lui Ares.

Iason își frecă sulița, sabia și scutul cu alifia fermecată, iar apoi se unse și pe trup, simțind îndată cum capătă o putere uriașă. Mușchii i se făcură ca de oțel, iar trupul parcă îi era de fier. Cînd argonauții ajunseră cu corabia lor iute aproape de cîmpul lui Ares, Aietes îi aștepta, iar pe povîrnișurile munților din jur se îmbulzeau locuitori ai Colhidei. Iason coborî pe mal, sclipind în zalele lui ca un luceafăr orbitor. Apoi se duse pe cîmp, unde găsi un plug de fier și un jug de aramă și porni, acoperindu-se cu scutul, să caute taurii care vărsau foc pe nări. Deodată, dintr-o peșteră

Iason luptă cu taurul. Deasupra, o zeiță înaripată; în dreapta, Medeea; amîndouă țin în mîini ierburi fermecate *(Desen pe un vas)*

săriră doi tauri care se repeziră, răgînd furios, asupra eroului. Din gurile lor țîșneau limbi de flăcări. Iason îi aștepta ferindu-se cu scutul. Taurii ajunseră la el și cu o forță înfricoșătoare își izbiră coarnele în scut. Nimeni n-ar fi putut să reziste la o lovitură așa de năpraznică, dar Iason rămase neclintit ca o stîncă. Răgînd, taurii se năpustiră de mai multe ori asupra lui, stîrnind nori de colb, dar Iason îi înșfăcă pînă la urmă de coarne unul după altul și-i trase spre plug. Taurii căutau să se smucească, aruncînd foc asupra eroului, dar el rămase nevătămat și animalele furioase nu putură să-i scape din mîini. Apoi, ajutat de Castor și de Pollux, înjugă taurii la plugul de fier și, îndemnîndu-i cu sulița, ară tot cîmpul lui Ares și semănă dinții de balaur. După ce isprăvi semănatul, Iason dejugă taurii, strigă la ei amenințător și-i lovi cu sulița. Taurii fugiră ca turbați și se ascunseră în peștera lor adîncă. Astfel el îndeplini prima parte a poruncii ce i se dăduse. Acum trebuia să aștepte să răsară din pămînt oștenii. Iason se duse la țărmul rîului Fasis, de unde luă apă cu coiful, ca să-și potolească setea.

Dar nu avu parte de multă odihnă, căci pe cîmp răsări mai întîi un vîrf de suliță, apoi altul, încă unul și încă multe altele, iar cîmpul parcă se acoperi cu o perie de aramă. Dintr-odată pămîntul începu parcă să se miște și din el răsăriră coifuri și capete de oșteni; apoi, tot cîmpul se umplu de oșteni în zale strălucitoare. Amintindu-și cuvintele Medeei Iason înșfăcă un bolovan uriaș, de n-ar fi putut să-l urnească la un loc patru din eroii cei mai puternici. El însă îl luă cu o singură mînă și zvîrli bolovanul departe, drept în ceata de oșteni, zămisliți din dinții balaurului. Cît ai

clipi, oștenii își luară armele și între ei se încinse o luptă crîncenă. Atunci Iason se năpusti asupra lor cu sabia, răpunîndu-i unul cîte unul, încît curînd toată cîmpia fu acoperită cu oșteni morți. Nici unul nu mai rămase în viață, pe toți îi secerase brațul puternic al lui Iason.

Cîmpul arăta acum ca un ogor mănos, acoperit cu paie retezate de o seceră ascuțită. Isprava fu dusă pînă la capăt sub privirile pline de uimire ale lui Aietes, care se minuna de puterea supraomenească a lui Iason. Regele își încruntă sprîncenele și ochii îi scînteiară de mînie. Fără să scoată un cuvînt, el plecă iute cu carul în oraș, gîndindu-se numai la chipul cum să-l nimicească pe acest străin neobișnuit. Iar Iason se întoarse pe „Argo" și se odihni în mijlocul prietenilor, care-i lăudau marea ispravă.

MEDEEA ÎL AJUTĂ PE IASON SĂ RĂPEASCĂ LÎNA DE AUR

Întorcîndu-se la palat, regele Aietes chemă la sfat pe cei mai de vază cetățeni ai Colhidei. Pînă tîrziu după miezul nopții se sfătui regele cu ei cum să-i distrugă pe argonauți. El bănuia că Iason izbutise să săvîrșească isprava numai cu ajutorul Medeei. Medeea simțea ce primejdie cumplită o paște și pe ea și pe Iason. Din pricina aceasta, nu-și mai afla liniștea în mărețu-i palat. Nu putea închide ochii. Se sculă din pat în toiul nopții și plecă tiptil din palat, apucînd-o pe cărări știute numai de ea, spre țărmurile rîului Fasis, unde ardea focul viu al argonauților. Se apropie de foc și-l chemă pe Iason și pe Frontis, fiul cel mai mic al lui Fryxos. Ea îi spuse lui Iason că o apasă negre presimțiri și-l îndeplecă să pornească numai decît împreună cu ea după lîna de aur. Iason își puse zalele și se duse în dumbrava sacră a lui Ares. Totul în jur era învăluit în beznă, numai în dumbravă strălucea lîna de aur, atîrnată într-un copac. Cînd Medeea și Iason intrară în dumbravă, un balaur înspăimîntător se ridică, împroșcînd văpăi. Atunci Medeea îl chemă în ajutor pe Hypnos, puternicul zeu al somnului. Ea rosti în șoaptă cuvinte de vrajă și răspîndi pe jos o licoare fermecată. Balaurul căzu la pămînt; își mai ridică o dată capul amorțit, dar Medeea îl stropi cu licoarea dătătoare de somn și atunci gura balaurului se închise, ca și ochii lui scînteietori. Prins în mrejele somnului, monstrul se întinse lîngă copacul pe care atîrna lîna de aur. Iason o luă și porni grăbit spre „Argo".

Eroii se îngrămădiră uimiți în jurul lui Iason și al Medeei, cercetînd lîna de aur. Dar nu era timp de pierdut; trebuiau să plece din Colhida înainte ca regele să fi aflat de răpirea lînii. Iason tăie odgoanele cu care era legată de mal corabia, eroii se așezară la vîsle și „Argo" se avîntă ca o săgeată pe rîul Fasis în jos, înspre mare. În curînd ajunseră la mare. Eroii vîsliră și mai cu foc și „Argo" se îndepărtă cu iuțeala unei păsări de țărmurile Colhidei.

În zorii zilei, Aietes află că lîna de aur fusese răpită și că Medeea fugise cu argonauții, lucru ce-l mînie nespus de mult. El îi chemă îndată pe toți localnicii pe țărmul mării. Dar „Argo" era departe. Le porunci să pornească în urmărirea argonauților si îi amenință cu moartea dacă nu-i vor ajunge. Colhidienii lansară corăbiile pe apă și porniră după argonauți, în frunte cu Absyrtos, fiul regelui.

ÎNTOARCEREA ARGONAUȚILOR

Cînd „Argo" ieși în largul mării, se porni un vînt prielnic. Eroii întinseră pînzele și corabia goni pe valurile Pontului Euxin. Merseră așa trei zile în șir. În sfîrșit, în zare se arătară țărmurile Sciției. Argonauții hotărîră să plutească în susul Istrului, pentru a coborî apoi pe unul din brațele lui în Marea Adriatică[1].

Cînd argonauții ajunseră în delta Istrului, văzură că delta și toate insulele sînt ocupate de oastea colhidienilor, sosiți aici cu corăbiile pe o cale mai scurtă. Văzînd oastea numeroasă a colhidienilor, eroii își dădură seama că n-o vor putea învinge; argonauții erau prea puțini la număr ca să se hotărască a se bate cu mii de oșteni colhidieni bine înarmați. Atunci ei puseră la cale un șiretlic. Începură tratative cu conducătorul oștii vrăjmașe, Absyrtos, făgăduindu-i s-o închidă pe Medeea într-un templu și s-o predea, dacă regele orașului vecin va hotărî că ea trebuie să se întoarcă în Colhida; lîna de aur însă trebuie să rămînă în stăpînirea argonauților, de vreme ce Iason săvîrșise întocmai fapta pentru care Aietes îi făgăduise să i-o dea. Dar tratativele acestea erau duse numai pentru a se cîștiga timp. Medeea îi făgăduise lui Iason să-l ademenească pe Absyrtos la un templu de pe una din insule.

Iason îi trimise lui Absyrtos daruri bogate ca din partea Medeei și îl rugă să vină într-un templu singuratic, spre a se întîlni cu Medeea. Absyrtos se duse la templu, dar cum se ivi în ușă, Iason se năpusti asupra lui și îl răpuse cu sabia. Iason și Medeea săvîrșiră astfel o nelegiuire îngrozitoare; îl uciseră în templu pe Absyrtos, care nu era înarmat. Iason îi ciopîrți trupul în bucăți și le aruncă în valurile Istrului. Colhidienii se repeziră îngroziți să adune bucățile din trupul conducătorului lor, iar argonauții plecară iute în susul Istrului.

Plutiră multă vreme și, în sfîrșit, coborîră pe un braț al Istrului, în Marea Adriatică și se îndreptară spre țărmurile Illyriei. Acolo, se stîrni o furtună îngrozitoare. Valuri înspumate se ridicau înalte cît munții. Scăpate parcă din lanțuri, vînturile goneau deasupra mării, sfîșiind pînzele corăbiei. „Argo" gemea sub greutatea valurilor, bordurile ei se îndoiau, vîslele se frîngeau în mîinile puternicilor lopătari. Corabia era zvîrlită în toate părțile ca o așchie. Pe argonauți îi amenință pieirea. Atunci la cîrmă răsună un glas pornit din bucata de stejar sacru din Dodona care fusese prinsă acolo cînd se construise corabia. Glasul le porunci argonauților să meargă la vrăjitoarea Circe ca să-i spele pe Iason și pe Medeea de păcatul ce săvîrșiseră ucigîndu-l pe Absyrtos. Îndată ce argonauții întoarseră corabia spre miazănoapte, furtuna se potoli și toți înțeleseră că aceasta era voia zeilor.

Pe Eridanos[2] și apoi pe Rhodanos[3], argonauții coborîră în Marea Tireniană și plutiră mult timp pe ea pînă ce ajunseră în insula fermecată a

[1] Grecii, care nu cunoșteau bine geografia Europei, credeau că Istrul (Dunărea de azi) este legat printr-un braț cu Marea Adriatică.
[2] Padul.
[3] Ronul.

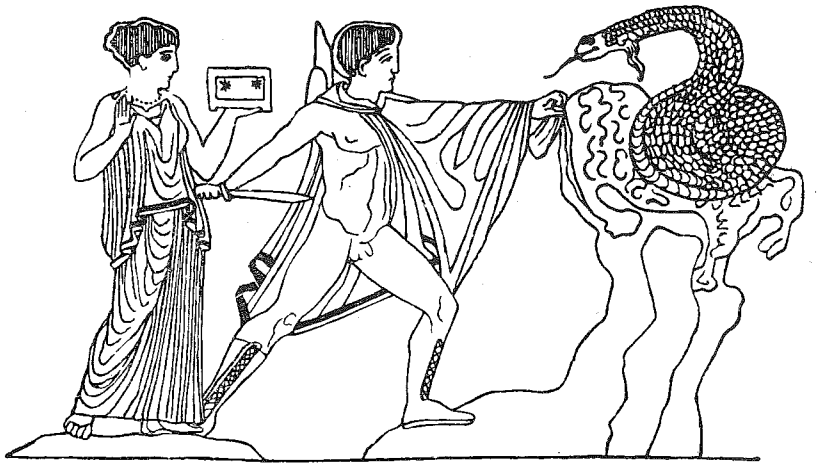

Iason și Medeea răpesc lîna de aur *(Desen pe un vas)*

vrăjitoarei Circe, sora lui Aietes. Circe spălă de păcat pe ucigașii lui Absyrtos, aduse jertfă lui Zeus, cel care curăță de păcatul omorului, stropi mîinile lui Iason cu sîngele jertfei și rugă, în fața altarului, Eriniile să nu-i urmărească cu mînia lor pe ucigași. Circe se învoi s-o curețe pe Medeea de păcatul săvîrșit, fiindcă recunoscuse după strălucirea ochilor ei că și dînsa se trage din neamul lui Helios, zeul soarelui.

Argonauții merseră mai departe. Ei mai avură multe primejdii de înfruntat. Trecură printre Scylla și Charybda, unde ar fi pierit fără doar și poate dacă nu le-ar fi venit în ajutor marea zeiță Hera, soția lui Zeus. Trecură și pe lîngă insula sirenelor, unde auziră cîntul lor ademenitor, care îi atrăgea spre ele cu o putere de nebiruit. Dar cîntărețul Orfeu atinse coardele lirei de aur și cîntul lui fu mai tare decît vraja cîntărilor sirenelor. În cele din urmă, ajunseră la strîmtoarea îngustă a Planctelor, deasupra căreia se înălțau ca o boltă stînci uriașe. Marea clocotea între stînci, iar valurile se roteau sub boltă într-un vîrtej înfricoșător, ridicîndu-se din cînd în cînd pînă sus. Nici porumbeii care-i duceau lui Zeus ambrozie nu scăpau teferi cînd treceau pe sub această boltă și în fiece zi pierea cîte unul din ei. Dar și aici argonauții fură ajutați de Hera, care o rugă pe Amfitrite să îmblînzească valurile lîngă strîmtoarea Planctelor și astfel ei trecură printre stînci teferi și nevătămați.

După o lungă călătorie, argonauții ajunseră în insula feacienilor al căror rege, Alkinoos, îi primi cu prietenie. Acolo ar fi putut să se odihnească în voie după atîtea primejdii, dar nu trecu nici măcar o zi și se ivi flota colhidienilor, care cerură să le fie dată Medeea. S-ar fi încins o bătălie sîngeroasă dacă Alkinoos nu i-ar fi despărțit pe dușmani. El hotărî că Medeea trebuie să fie dată colhidienilor dacă nu-i este soție lui Iason. Noaptea, Arete, soția lui Alkinoos, trimise un crainic să-i vestească lui Iason hotărîrea regelui. În aceeași noapte, Iason și Medeea făcură rînduielile de nuntă, iar a doua zi Iason jură în fața feacienilor și col-

hidienilor adunați că Medeea este soția lui. Atunci Alkinoos hotărî că Medeea trebuie să rămînă alături de soțul ei și colhidienii fură nevoiți să se întoarcă la Aietes fără ea.

După ce se odihniră la primitorii feacieni, eroii porniră mai departe. Merseră multă vreme fără peripeții pînă cînd în zarea albăstruie zăriră țărmurile Peloponesului. Deodată se stîrni un vînt de o putere nemaivăzută, care împinse corabia în largul mării și o aruncă în cele din urmă pe o insulă pustie. „Argo" se împotmoli adînc în mîlul unui golf cu totul acoperit de alge. Argonauții fură cuprinși de deznădejde. Cîrmaciul Lynkeus stătea cu capul în piept, nemaiavînd nici o nădejde că se va întoarce vreodată în Grecia. Argonauții rătăceau triști pe țărm de parcă și-ar fi pierdut toate puterile și tot curajul. Toți se vedeau amenințați de pieire. Dar nimfele îi veniră în ajutor lui Iason. Ele îi destăinuiră că vîntul purtase corabia în Libia[1] și că argonauții trebuie s-o ducă în spinare prin pustiul Libiei, scoțînd-o din mîl numai atunci cînd Amfitrite va fi deshămat caii de la carul său. Dar cînd avea să se întîmple aceasta? Argonauții nu știau. Deodată, ei văzură un cal alb ca neaua ieșind din apă și luînd-o la goană prin pustiu. Își dădură seama că e calul Amfitritei. Atunci argonauții luară corabia în spinare și timp de douăsprezece zile merseră prin pustiu, chinuiți de arșiță și sete. Ajunseră în cele din urmă în țara Hesperidelor, care le arătară izvorul săpat în stîncă de Heracle. Eroii își potoliră setea, luară provizii de apă și apoi porniră spre patrie. Dar nu izbuteau cu nici un chip să afle ieșirea spre mare, căci nu se găseau pe mare, ci pe lacul lui Triton. La sfatul lui Orfeu, argonauții închinară zeului lacului un trepied. Atunci se ivi în fața lor un tînăr frumos, care dădu eroului Eufemos un bulgăre de pămînt ca semn al ospeției și le arătă drumul spre mare. Apoi argonauții aduseră jertfă un berbec, și în fața corăbiei se ivi însuși zeul Triton, care, printr-un vîrtej, scoase corabia pe lîngă niște stînci albe în largul mării. De la lacul lui Triton, argonauții se îndreptară spre insula Creta, unde vrură să ia apă pentru drum, dar Talos — uriașul de aramă , dăruit lui Minos de însuși Zeus, stăpînul tunetelor — nu-i lăsa să coboare pe mal. Acest uriaș străjuia pămînturile lui Minos, făcînd mereu ocolul insulei. Dar Medeea îl adormi prin farmece; uriașul căzu la pămînt și i se desprinse cuiul de aramă ce închidea singura vînă prin care îi curgea sîngele. Acesta țîșni ca plumbul topit și Talos muri. Argonauții putură să tragă acum nestînjeniți la mal și să-și ia apă pentru drum.

Pe drumul dintre Creta și Grecia, eroul Eufemos scăpă în mare bulgărele de pămînt primit de la Triton și din acest bulgăre luă naștere o insulă, pe care argonauții o numiră Calliste. Mai tîrziu, pe insula aceea se așezară urmașii lui Eufemos și ea se numi Thera[2].

După aceea, într-o noapte întunecoasă se dezlănțui o furtună pe mare. Argonauții se temeau, căci în orice clipă se puteau ciocni de vreo stîncă de sub apă sau de țărm. Dar deodată străluci deasupra mării o săgeată

[1] Grecii denumeau Libia țărmul african de la vest de Egipt.
[2] Insula Santorin de azi.

de aur care lumină totul împrejur, iar după ea urmară altele. Era zeul Apollon, care lumina cu săgețile sale calea argonauților. Aceștia se opriră la insula Anafi, unde așteptară să treacă furtuna. În cele din urmă, furtuna încetă, valurile mării se liniștiră și un vînt prielnic începu să bată. „Argo" înainta lin pe întinsul albastru al mării. Argonauții nu mai avură de înfruntat alte primejdii și în curînd ajunseră în Iolcos.

Cînd sosiră aici, aduseră o bogată jertfă zeilor care le veniseră în ajutor în timpul călătoriei pline de primejdii. Toți localnicii din Iolcos se bucurară și sărbătoriră întoarcerea argonauților; ei proslăveau pe marii eroi și pe conducătorul lor, Iason, care izbutise să răpească lîna de aur.

IASON ȘI MEDEEA ÎN IOLCOS. MOARTEA LUI PELIAS*

Vicleanul Pelias nu se ținu de cuvînt; el nu-l lăsă pe Iason să domnească pe tronul strămoșilor lui. Iason își stăpîni mînia, dar hotărî să se răzbune crunt pe Pelias. Și de data aceasta îi veni în ajutor Medeea. Curînd se ivi și prilejul de răzbunare. Aison, bătrînul tată al lui Iason, aflînd că Medeea este o mare vrăjitoare, o rugă să-i redea tinerețea. Și Iason îi ceru să-l facă pe tatăl său mai tînăr. Medeea făgădui că va face acest lucru, dacă o va ajuta Hecate.

La miezul unei nopți cu lună plină, Medeea ieși din casă îmbrăcată în veșminte negre, desculță și cu părul despletit. Totul era cufundat într-un somn adînc, pretutindeni domnea o tăcere desăvîrșită. Ea merse, învăluită în lumina lunii, fără a scoate o vorbă, se opri la răspîntia a trei drumuri, ridică brațele și strigă de trei ori cu glas tare. Apoi căzu în genunchi și începu să șoptească invocații. Invocă noaptea, stelele, luna, pămîntul, vînturile, munții și rîurile. Ea chemă în ajutor pe zeii pădurilor și ai nopții. Rugă pe marea zeiță Hecate s-o asculte și s-o ajute. Aceasta o auzi într-adevăr și în fața Medeei apăru un car tras de balauri înaripați. Nouă zile și nouă nopți culese Medeea ierburi și rădăcini fermecate, cutreierînd cu carul munții, codrii, malurile rîurilor și ale mării. Cînd se întoarse în casa lui Aison, ridică două altare: unul în cinstea zeiței Hecate, altul în cinstea zeiței tinereții. În fața altarelor, ea săpă două gropi, iar deasupra lor aduse jertfă întunecatei Hecate, zeița beznei și a vrăjitoriei, oi negre, vărsînd în același timp miere și lapte. Medeea mai chemă și pe zeii subpămînteni Hades și Persefone rugîndu-i să nu ia viața bătrînului Aison, apoi porunci să fie adus tatăl lui Iason, îl adormi cu farmece și-l întinse pe ierburile vrăjite. Medeea fierse într-un ceaun de aramă o licoare fermecată. Aceasta dădu în clocot și se acoperi cu o spumă albă. Medeea mestecă în licoare cu o creangă uscată de copac bătrîn. Creanga începu să înverzească, se acoperi cu frunze, apoi pe ea se iviră roade verzi. Oriunde cădea vreo picătură din spuma acestei licori, creșteau flori și ierburi. Văzînd că licoarea este gata Medeea luă o sabie și tăie gîtul bătrînului Aison, scoțîndu-i sîngele îmbătrînit, apoi îi turnă

* După „Metamorfozele" lui Ovidiu.

Medeea transformă un berbec bătrîn în miel *(Desen pe un vas)*

în vine, prin rana larg deschisă, licoarea fermecată. Și — minune! — părul bătrînului, mai înainte alb ca neaua, se înnegri, zbîrciturile și slăbiciunea bătrîneții pieriră, obrajii i se rumeniră. Deșteptîndu-se, Aison se simți iarăși tînăr și plin de putere.

După ce izbuti să-i redea lui Aison tinerețea, Medeea se hotărî să se răzbune — prin viclesug — pe bătrînul Pelias, pentru că nu-și ținuse făgăduiala față de Iason și nu-i înapoiase domnia asupra cetății Iolcos.

Ea se înțelese cu fiicele lui Pelias să-l întinerească și pe el, iar pentru a le face și mai mult să creadă în vrăjile ei, luă un berbec, îl înjunghie și-l aruncă în ceaunul cu licoarea fermecată. Nici n-apucă bine berbecul să se afunde în licoarea aceea, că din ceaun o și zbughi un mieluțel zburdalnic. Fiicele lui Pelias rămaseră uimite de această minune și se învoiră ca Medeea să-l întinerească și pe tatăl lor.

Atunci ea pregăti o licoare, dar nu aceeași pe care o întrebuințase la întinerirea tatălui lui Iason. Licoarea pregătită acum nu avea putere miraculoasă. Medeea îl adormi cu descîntece pe bătrînul Pelias, apoi veni cu fiicele lui în odaia de dormit și le porunci să-i taie beregata. Dar fetele nu îndrăzneau.

— Fricoaselor! — le strigă Medeea — puneți mai repede mîna pe sabie și dați drumul sîngelui îmbătrînit al tatălui vostru, iar eu îi voi turna în vine sînge tînăr.

Fiicele lui Pelias tot nu se hotărau să-l lovească de moarte pe tatăl lor care dormea. În cele din urmă, întorcîndu-și fața, fecioarele îi dădură

una după alta cîteva lovituri de sabie. Rănit de moarte, Pelias se ridică pe pat, își întinse mîinile spre fete și spuse gemînd:

— O, fiicele mele, ce faceți? Ce v-a făcut să ridicați mîna asupra tatălui vostru?

De groază, fetele lui Pelias încremeniră, sîngele le pieri din obraji și apoi nu mai știură nimic. Medeea se repezi atunci la Pelias, îi împlîntă în gît cuțitul ei, apoi îi tăie trupul în bucăți și le aruncă în ceaunul care fierbea. În odaia de dormit a lui Pelias apăru un car tras de balauri înaripați în care se urcă Medeea și se făcu nevăzută sub ochii fetelor lui Pelias, înnebunite de groază.

Adrastos, fiul lui Pelias, îi făcu tatălui său o înmormîntare măreață, iar apoi orîndui jocuri în cinstea celui mort. La jocuri luară parte cei mai mari eroi ai Greciei, arbitru fiind însuși Hermes. Castor, Pollux și Eufemos se întrecură la alergări de care. Admetos și Mopsos — la lupta cu pumnul, Atalantes și Peleus — la trîntă. La fugă învinse Ificlos.

Medeea *(După un desen pe un vas de la sfîrșitul sec. V î.e.n.)*

Dar Iason tot nu izbuti să capete puterea în Iolcos, căci Adrastos nu-i îngădui să mai rămînă acolo și-l alungă, pentru că Medeea, soția lui, îl omorîse pe bătrînul Pelias. Astfel, Iason își părăsi patria și plecă împreună cu Medeea în Corint.

IASON ȘI MEDEEA ÎN CORINT. MOARTEA LUI IASON*

După uciderea lui Pelias, Iason și Medeea, izgoniți din Iolcos, se statorniciră în Corint, la regele Creon. Acolo, Medeea născu doi fii. Se părea că Iason și Medeea ar fi trebuit să fie fericiți, chiar printre străini.

* După tragedia „Medeea" de Euripide.

Dar soarta nu hărăzi fericire nici lui Iason nici Medeei. Vrăjit de frumusețea fiicei regelui Creon, Glauke, Iason își călcă jurămintele făcute Medeei în Colhida, cînd aceasta îi dăruise alifia fermecată: Iason nu-și ținu cuvîntul dat aceleia care-l ajutase să săvîrșească marea-i ispravă. El hotărî să se căsătorească cu Glauke și regele Creon consimți să-și dea fiica de soție slăvitului erou.

Cînd Medeea află de trădarea lui Iason, fu cuprinsă de o mare deznădejde, fiindcă îl iubea ca și înainte. Medeea ședea cufundată în tristețe, de parcă ar fi fost o stană de piatră: nu mînca, nu bea, nu dădea ascultare cuvintelor de alinare. Cu încetul, o cuprinse o mînie nespusă. Firea ei neîmblînzită nu se putea împăca cu aceasta. Cum ar fi putut ea — fata regelui Colhidei, care era el însuși fiul strălucitorului Helios — să îndure ca dușmanii ei s-o biruiască, să-și bată joc de ea? Nu, Medeea este de temut la mînie și răzbunarea ei trebuie să fie de o cruzime înfiorătoare! Medeea se va răzbuna și pe Iason, și pe Glauke, și pe Creon, tatăl acesteia!

În mînia ei nestăpînită, Medeea blestemă pe toată lumea, chiar și pe copiii ei. Ea suferea cumplit și-i ruga pe zei să-i ia dintr-o dată viața printr-o lovitură de trăznet. În afară de răzbunare, ce-i mai rămînea ei în viață? Chema moartea, căci numai ea putea să pună capăt suferințelor ei, numai ea putea s-o scape de chinuri. De ce oare Iason s-a purtat așa de crud cu ea, care-l ferise de primejdii, care-l ajutase, adormind balaurul, să capete lîna de aur, cu ea care, pentru a-l salva își atrăsese fratele în capcană și tot de dragul lui îl ucisese pe Pelias? Medeea chemă pe Zeus și pe Themis — zeița dreptății — să stea mărturie la nedreptatea lui Iason față de dînsa. Hotărîrea Medeei de a se răzbuna pe Iason era tot mai puternică.

Veni Creon. El îi spuse să părăsească fără zăbavă Corintul. Creon se temea de ea, știind cît e de cumplită la mînie și cît de puternice sînt vrăjile ei: știa prea bine că ea putea să-i ducă la pierzare, și pe fiica lui, și pe el însuși.

Medeea însă, ca să cîștige timp pentru răzbunare, se prefăcu că se supune lui Creon, că recunoaște dreptul de a o izgoni, dar îl rugă un singur lucru: să-i îngăduie să mai rămînă o zi în Corint. Creon încuviință, nebănuind că prin aceasta și-a pecetluit singur soarta. O amenință că o va pedepsi cu moartea și pe ea și pe fiii ei dacă atunci cînd va răsări soarele va mai fi în Corint. Medeea știa însă că n-are de ce să se teamă, căci Creon va pieri înaintea ei. Nu degeaba se jurase ea pe zeița Selene cea cu chipul palid și pe Hecate, ocrotitoarea ei, să-și nimicească toți vrăjmașii. Nu ea va muri, ci aceștia. Doar n-o să ajungă ea, nepoata zeului Helios, de batjocura urmașilor lui Sisif și ai miresei lui Iason!

Zadarnic îi spuse Iason Medeei că se căsătorește cu Glauke pentru binele ei și al copiilor, că fiii lor își vor găsi sprijin în frații lor viitori, dacă zeii îi vor dărui copii în noua lui căsnicie. Medeea nu putea să creadă în spusele lui Iason, îl mustra pentru trădarea sa și-l amenința cu mînia zeilor fiindcă nu vrea s-o asculte. În clipele acelea, ea îl ura pe Iason, pe care odinioară îl iubise așa de mult și de dragul căruia dăduse

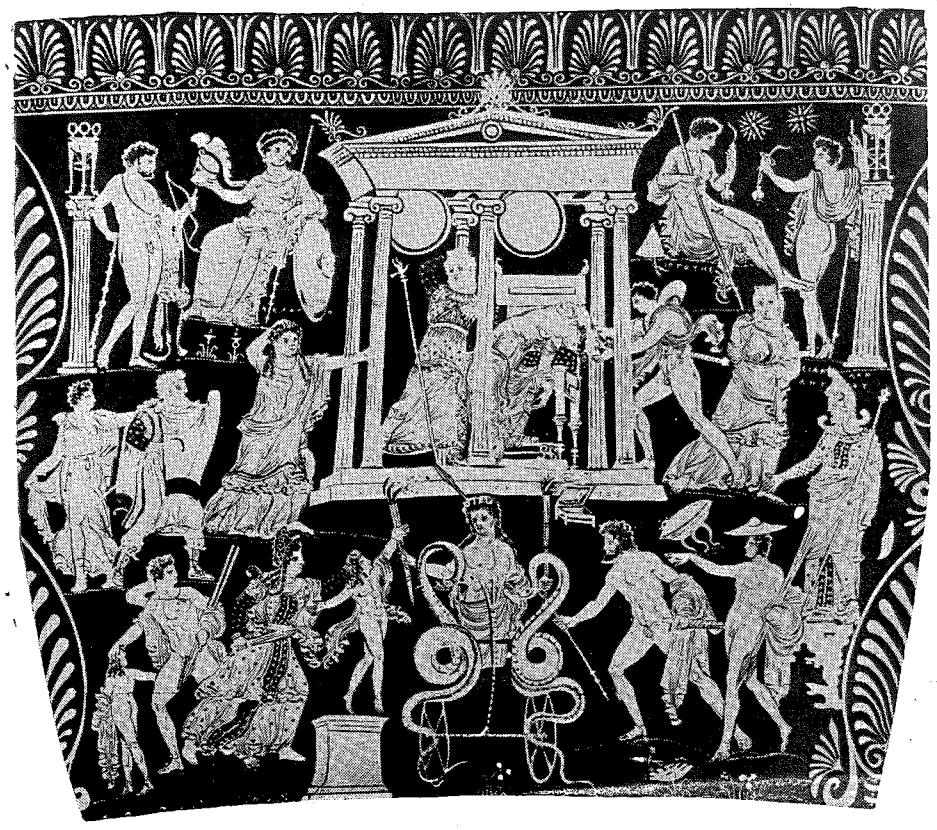

Medeea își ucide fiii. Sus, în palat, Creon și Glauke moartă; jos, Medeea ucigîndu-și unul din fii, în stînga ei — pedagogul cu un alt fiu al ei, în mijloc — Oistros, zeul nebuniei, cu făclii în mîini într-un car tras de balauri; în dreapta lui — Iason fugind să dea ajutor fiilor săi; la extrema dreaptă, purtînd haină lungă și sceptru, se află Aietes, tatăl Medeei, care stă pe un nor *(Desen pe un vas)*

uitării pe tatăl și pe mama sa, fratele și patria sa. Iason plecă, mîniat peste măsură, urmat de batjocurile și amenințările Medeei.

În timpul acesta sosi în Corint, în drum de la Delfi spre Troizen[1], Egeu, regele Atenei. Acesta o salută prietenos pe Medeea și o întrebă din ce pricină e mîhnită. Medeea îi povesti totul și-l rugă să-i dea adăpost la Atena, fiind izgonită și părăsită de soț. Îi făgădui lui Egeu că-l va ajuta cu farmecele ei, că-l va face să aibă mulți urmași, să nu rămînă fără copii ca pînă atunci, numai să-i dea adăpost. Egeu jură pe zeița pămîntului, Geea, pe Helios, bunicul Medeei, și pe toți zeii din Olimp că n-are s-o dea pe mîna dușmanilor și că are s-o adăpostească. Îi ceru numai să se ducă singură la Atena, fără ajutorul lui, căci nu voia să se certe cu regele Corintului.

[1] Oraș din Argolida, în Pelopones.

După ce-și găsi astfel adăpost, Medeea trecu la împlinirea răzbunării. Ea se hotărî să ucidă nu numai pe Creon și pe fiica acestuia, Glauke, dar și pe propii ei copii, fiii lui Iason. Trimise o slujnică să-l cheme pe Iason. Cînd îl văzu, se prefăcu repede că se supune vrerilor ursitei și hotărîrilor lui, rugîndu-l numai să-l înduplece pe Creon să-i lase în Corint pe fiii ei. Sosiră și copiii. Văzîndu-i, Medeea plînse, îi strînse la piept, îi sărută, fiindcă totuși îi iubea mult. Setea de răzbunare fu însă mai tare decît dragostea față de copii.

Dar în ce chip să-i ucidă pe Glauke și pe Creon? Sub pretextul că vrea s-o înduplece pe Glauke să-i primească copiii în noua casă a lui Iason, Medeea îi trimise în dar veșminte bogate și o cunună de aur. Darul acesta îi aduse moartea. Abia își îmbrăcă Glauke veșmintele și-și puse cununa, că otrava cu care acestea erau îmbibate pătrunse în trupul ei, iar cununa îi strînse capul ca într-un clește. Veșmintele îi ardeau trupul. Glauke muri în chinuri groaznice. Dînd fuga s-o ajute, tatăl își îmbrățișă fiica nefericită, dar veșmintele ei se lipiră și de dînsul. El căută să le rupă de pe el, dar, o dată cu veșmintele, rupse și bucăți din propriul său trup. Creon muri și el din pricina darului Medeei.

Aflînd că regele Creon și fiica lui Glauke au murit, Medeea triumfă. Dar moartea lor nu-i potoli setea de răzbunare, căci ea se hotărîse să-și ucidă și copiii, pentru a-l face astfel pe Iason să sufere și mai mult. Acum, Medeea era hotărîtă să săvîrșească această nelegiuire, fiindcă știa ce soartă îi așteaptă pe fiii săi cînd rudele lui Creon vor căuta să se răzbune pentru omorul făptuit de ea. Medeea intră repede în palat; curînd după aceea se auziră strigătele și gemetele fiilor ei, pe care îi ucisese chiar mama lor. Iason, aflînd că Medeea ucisese pe Creon și pe Glauke, se duse în grabă la palatul său, de teamă că rudele lui Creon îi vor omorî fiii. Găsi însă poarta încuiată. În timp ce se frămînta cum s-o spargă, în văzduh apăru Medeea într-un car tras de balauri, trimis de Helios; la picioarele ei văzu zăcînd trupurile fiilor pe care îi ucisese. El se îngrozi și o rugă pe Medeea să-i lase măcar trupurile copiilor pentru a le îngropa, dar ea nici mîngîierea aceasta nu vru să-i lase și se îndepărtă repede cu caru-i fermecat.

Iason nu mai avu parte după aceea de nici o bucurie. Pribegi vreme îndelungată fără să-și găsească un rost. Într-o zi străbătea Istmul pe unde fusese scoasă la mal corabia „Argo", pe care argonauții o închinaseră lui Poseidon, zeul mării. Obosit, Iason se întinse la umbră sub cîrma corăbiei și adormi. Pe cînd dormea liniștit, cîrma corăbiei șubrezite se prăbuși peste el și-l îngropă sub sfărîmături.

CICLUL TROIAN*

ELENA, FIICA LUI ZEUS ȘI A LEDEI

Odinioară, gloriosul erou Tyndareos fusese izgonit din regatul său de Hippocoon. După îndelungate pribegiri, el găsi adăpost la Thestios, regele Etoliei[1]. Acesta îl îndrăgi pe erou și-i dădu de soție pe fiica sa Leda, frumoasă ca o zeiță. Cînd Heracle, marele fiu al lui Zeus, îl învinse pe Hippocoon și-l ucise, atît pe el cît și pe fiul lui, Tyndareos se întoarse cu frumoasa lui soție în Sparta[2], unde ajunse rege.

Leda avu patru copii. Frumoasa Elena[3] și Pollux erau copiii Ledei cu Zeus, stăpînul tunetelor, iar Clitemnestra și Castor îl avură ca tată pe Tyndareos.

Elena era de o negrăită frumusețe. Nici o muritoare nu se putea întrece cu ea ca frumusețe; o pizmuiau pînă și zeițele. Elena era vestită în toată Grecia. Auzind de frumusețea ei divină, marele erou al Aticii, Theseu, o răpi. Dar frații ei, Pollux și Castor, își eliberară sora și o duseră în casa părintească. Unul după altul veneau pretendenții la palatul lui Tyndareos s-o pețească pe frumoasa Elena; fiecare ar fi vrut să aibă de soție pe cea mai frumoasă dintre femei. Tyndareos nu se hotăra să-și dea fiica nici unuia dintre eroii care veneau la el. Se temea ca, din pizmă pentru cel norocos, alți eroi să nu purceadă la luptă împotriva lui și să nu se iște între ei mare sfadă. În cele din urmă, înțeleptul erou Ulise îl sfătui astfel pe Tyndareos:

---

* Miturile din ciclul troian sînt redate după „Iliada" lui Homer, după tragediile „Aiax" și „Filoctetes" de Sofocle, „Ifigenia în Aulida", „Andromaca" și „Hecuba" de Euripide, după poemele „Eneida" de Virgiliu și „Eroinele" de Ovidiu, precum și după fragmente dintr-o serie de alte opere.

[1] Regiune din vestul Greciei centrale.

[2] Capitala regiunii Laconia din Pelopones.

[3] *Elena*, gr. *Helene*.

— Elena cea cu părul nespus de minunat să hotărască ea singură cine s-o ia de soție. Iar pretendenții toți să se lege cu jurămînt cu nu vor ridica niciodată armele împotriva aceluia pe care Elena îl va alege de soț, ci la nevoie îl vor ajuta din toate puterile.

Tyndareos dădu ascultare sfatului lui Ulise. Toți pretendenții se legară prin jurămînt și Elena își alese dintre ei pe fiul lui Atreus, frumosul Menelaos.

Acesta se căsători cu frumoasa Elena, iar după moartea lui Tyndareos ajunse rege al Spartei. El domnea liniștit în palatul lui Tyndareos, nebănuind cîte necazuri îi hărăzise căsătoria cu frumoasa Elena.

PELEUS ȘI THETIS

Marele erou Peleus era fiul înțeleptului Aiakos. Acesta era la rîndul său fiul lui Zeus și al Eginei, fiica lui Asopos, zeul rîului cu același nume. Fratele lui Peleus era Telamon, prietenul lui Heracle, cel mai mare dintre eroi. Frații fură nevoiți să fugă din patrie, întrucît își uciseră din invidie fratele vitreg. Peleus plecă în Fthia[1] cea bogată. Acolo îi adăposti eroul Eurytion, care îi dădu a treia parte din pămînturile sale și pe fiica sa Antigona de soție. Dar Peleus nu rămase mult timp în Fthia. În timpul unei vînători în Calydon, el ucise din greșeală pe Eurytion, și, întristat peste măsură de această nenorocire, părăsi Fthia și se duse în Iolcos. Aici însă îl aștepta altă nenorocire. Soția regelui Acastos se îndrăgosti de el și-i ceru să rupă prietenia cu soțul ei. Peleus respinse pe soția prietenului lui, iar aceasta, ca să se răzbune, începu să-l ponegrească în fața soțului ei. Acastos îi dădu crezare și hotărî să-și ucidă prietenul. Într-o zi, fiind la vînătoare pe culmile împădurite ale Pelionului, Peleus, obosit, adormise. Acastos îi ascunse sabia fermecată pe care i-o dăruiseră zeii. Nimeni nu-l putea înfrînge pe Peleus cînd lupta cu această sabie. Acastos era încredințat că, nemaiavînd sabia fermecată, Peleus va pieri sfîșiat de centaurii sălbatici. Dar înțeleptul centaur Cheiron îl ajută pe erou să-și găsească sabia. Centaurii sălbatici se năpustiră asupra lui Peleus, gata să-l sfîșie, dar acesta îi respinse lesne cu sabia lui vrăjită. Astfel scăpă el de la o moarte sigură. Peleus se răzbună pe trădătorul Acastos. Cu ajutorul Dioscurilor, Castor și Pollux, el cuceri bogatul Iolcos și-i ucise pe Acastos și pe soția acestuia.

Cînd titanul Prometeu dezvălui marea taină că din căsătoria lui Zeus cu zeița Thetis trebuie să se nască un fiu mai puternic decît tatăl său și care avea să-l răstoarne de pe tron, el îi sfătui pe zei să dea pe Thetis de soție lui Peleus, întrucît din această căsnicie se va naște un mare erou. Zeii făcură întocmai, dar puseră o condiție: Peleus trebuia s-o învingă în luptă pe zeiță.

După ce zeul Hefaistos îi spuse lui Peleus care este voia zeilor, acesta se duse în peștera unde zeița Thetis se odihnea adesea cînd ieșea din adîncul mării. El se ascunse în peșteră și aștepta. În curînd Thetis se ivi din valuri și intră în peșteră. Peleus se repezi la ea și o cuprinse

[1] Oraș în Tesalia, pe malul golfului Pegas din Marea Egee.

Peleus luptă cu Thetis *(Desen pe un vas)*

cu brațele lui puternice. Zeița încercă să scape, prefăcîndu-se mai întîi în leoaică, apoi în șarpe și chiar în apă, dar eroul n-o lăsă din mîini. Thetis fu învinsă și acum trebuia să devină soția lui Peleus.

Zeii sărbătoriră nunta lui Peleus cu Thetis în peștera largă a centaurului Cheiron. Ospățul fu deosebit de bogat și luară parte toți zeii din Olimp. Kithara de aur a lui Apollon răsuna puternic, iar muzele înălțau cîntări despre marea slavă hărăzită fiului lui Peleus și al zeiței Thetis. Zeii petreceau voioși. Horele și Charitele se prinseră în horă, acompaniate de cîntările muzelor și ale lui Apollon, iar dintre ele se distingeau prin frumusețea lor plină de măreție războinica zeiță Athena și tînăra Artemis, dar pe toate le întrecea prin frumusețe Afrodita, zeița cea veșnic tînără. La horă luară parte și Hermes, vestitorul zeilor, cel iute ca gîndul, și sălbaticul zeu al războiului, Ares, care dăduse uitării luptele sîngeroase. Tinerii căsătoriți primiră daruri bogate din partea zeilor. Cheiron îi dărui lui Peleus sulița sa cu mînerul din lemn de frasin tare ca fierul, crescut pe muntele Pelion; Poseidon, stăpînitorul mărilor, îi dărui caii lui, iar ceilalți zei îi dădură zale de toată minunăția.

Toți zeii se ospătau în veselie. Numai Eris, zeița discordiei, nu lua parte la ospățul de nuntă; ea rătăcea singuratică în jurul peșterii lui

Cheiron, purtînd adînc în inimă jignirea că nu fusese poftită și ea la ospăț. În cele din urmă, Eris se hotărî cum să se răzbune pe zei, cum să aducă între ei discordia. Ea luă din grădinile îndepărtate ale Hesperidelor un măr de aur, pe care scria: „Celei mai frumoase". Apoi se apropie încet de masa de nuntă, și, nevăzută de nimeni, aruncă pe ea mărul de aur. Zeii văzură mărul, îl ridicară și citiră cuvintele scrise pe coaja lui. Dar care dintre zeițe era cea mai frumoasă? Îndată începu sfada între trei zeițe: Hera, soția lui Zeus, războinica Athena și Afrodita, zeița dragostei, cea strălucitoare ca aurul. Fiecare dintre ele rîvnea la mărul de aur și nici una nu se îndura să-l lase alteia. În cele din urmă, zeițele îi cerură lui Zeus, regele zeilor și al oamenilor, să hotărască cine are dreptate.

Dar Zeus nu primi să fie arbitru. El luă mărul, îl dădu lui Hermes și-i porunci să conducă pe zeițe în împrejurimile Troiei, pe povîrnișurile înaltului munte Ida. Acolo, Paris, frumosul fiu al lui Priam, regele Troiei, urma să hotărască cui trebuie să-i aparțină mărul, care zeiță este cea mai frumoasă. Astfel, ospățul de nuntă al lui Peleus se sfîrși prin discordia între zeițe. Cearta dintre cele trei zeițe avea să aducă oamenilor multe nenorociri.

JUDECATA LUI PARIS

Hermes și cele trei zeițe se duseră repede pe povîrnișurile muntelui Ida, unde tînărul Paris, fiul lui Priam, se afla atunci cu turmele la păsune. Înainte de a-l fi născut pe Paris, mama sa, Hecuba, avusese un vis îngrozitor, în care se făcea că un incendiu amenință să mistuie toată Troia. Ea se sperie și povesti soțului ei visul. Priam se duse atunci la un proroc și acesta-i spuse că Hecuba va da naștere unui fiu care va fi vinovat de pieirea Troiei. De aceea, cînd Hecuba născu un fiu, Priam porunci slujitorului său Agelaos să-l ducă pe muntele Ida și să-l părăsească într-un desiș. Dar fiul lui Priam nu pieri, căci fu alăptat de o ursoaică. Peste un an Agelaos îl găsi și-l crescu ca și cum ar fi fost fiul lui. El îi dădu numele de Paris. Acesta trăi printre păstori și deveni un tînăr nespus de frumos, care se mai deosebea de cei de seama lui și prin puterea cu care era înzestrat. Adeseori el scăpa nu numai turmele dar și pe tovarășii săi încolțiți de fiare sălbatice, ori de tîlhari. Prin puterea și vitejia lui, ajunse atît de vestit în rîndurile poporului încît i se dădu numele de Alexandru (adică învingătorul). Paris ducea o viață liniștită în pădurile de pe muntele Ida, și era mulțumit de soarta sa.

Veniră zeițele aduse de Hermes. Văzîndu-le, Paris se sperie și voi să fugă. Dar cum ar fi putut să-l lase el în urmă pe Hermes cel iute ca gîndul? Acesta îl opri, și, întinzîndu-i mărul, îi spuse prietenos:

— Ia mărul acesta, Paris. Precum vezi, ai în față trei zeițe. Dă mărul aceleia care este cea mai frumoasă. Zeus îți poruncește să fii arbitru în cearta lor.

Paris stătea încurcat. Se uita la zeițe și nu putea hotărî care este cea mai frumoasă. Atunci, fiecare dintre zeițe căuta să-l înduplece să-i dea ei mărul, făgăduindu-i o mare răsplată. Hera îi promise domnia peste

Asia întreagă, zeița Athena — slavă și biruință în războaie, iar Afrodita îi făgădui să-i dea de soție pe cea mai frumoasă dintre muritoare, pe Elena, fiica lui Zeus, stăpînul tunetelor, și a Ledei. Auzind făgăduiala Afroditei, Paris nu stătu mult pe gînduri și-i dădu ei mărul. Astfel, Afrodita fu recunoscută drept cea mai frumoasă dintre zeițe. De atunci, Paris deveni ocrotitul Afroditei și ea îl ajuta în tot ce întreprindea. Hera și Athena însă prinseră ură împotriva lui Paris precum și a Troiei și a tuturor troienilor. Ele hotărîră să nimicească cetatea și tot poporul troian.

PARIS SE ÎNTOARCE LA TROIA

După întîlnirea cu zeițele, Paris nu rămase multă vreme în pădurile de pe muntele Ida. Văzînd că soția lui, Hecuba, este nemîngîiată și tînjește după fiul pierdut, Priam orîndui jocuri bogate în cinstea copilului, pe care și el îl credea mort. Se hotărî ca, drept răsplată, să se dea învingătorului cel mai frumos taur din turmele regelui Priam. Acest taur se găsea tocmai în turma pe care o păștea Paris. Lui Paris îi părea rău să se despartă de taurul pe care-l iubea cel mai mult, așa că îl duse el singur la oraș. În Troia, Paris văzu întrecerea dintre eroi și în inima lui se aprinse setea biruinței. Luă parte și el la întreceri, și îi învinse pe toți, chiar și pe puternicul Hector.

Fiii lui Priam se mîniară peste măsură că-i învinsese un cioban oarecare. Unul din ei, Deifobos, trase sabia și vru să-l ucidă. Înspăimîntat, Paris se repezi la altarul lui Zeus, căutînd scăpare. Lîngă altar îl văzu fiica lui Priam, Cassandra, care avea darul profeției. Ea recunoscu îndată cine era păstorul. Priam și Hecuba se bucurară că și-au regăsit fiul și-l duseră în triumf la palat. Zadarnic îl preveni Cassandra pe Priam, zadarnic îi aminti ea că Paris este sortit de ursită să fie pricina pierderii Troiei. Nimeni nu ținu seamă de spusele ei, căci zeul Apollon îi hărăzise Cassandrei o soartă tristă: nimeni să nu-i creadă prezicerile, deși toate i se împlineau.

PARIS RĂPEȘTE PE FRUMOASA ELENA

Trecuse o bună bucată de vreme de cînd Paris se întorsese la casa părintească. Se părea că schimbarea ivită în viața lui îl făcuse să uite darul făgăduit de Afrodita în schimbul mărului de aur. Acum el era moștenitorul tronului și nu un biet cioban necunoscut de nimeni. Dar Afrodita îi aminti ea însăși de frumoasa Elena și-l ajută să-și făurească o corabie minunată, cu care el se pregăti să plece în Sparta, unde trăia Elena. Degeaba îl preveni profetul Helenos, un alt fiu al lui Priam, care-i prezise că o să-și afle pieirea. Paris nu vroi să asculte de nimic. Se urcă pe corabie și porni într-o călătorie lungă pe întinsul nemărginit al mării. Cassandra căzu pradă deznădejdii văzînd cum corabia iute a lui Paris se îndepărtează de țărmurile patriei. Ridicîndu-și brațele spre cer, profeta Cassandra exclamă:

Judecata lui Paris. În mijloc stă jos Paris; la dreapta lui — Athena și Hera; la stînga — Afrodita și Eros

— Vai și amar de marea Troie și de noi toți! Văd Ilionul cel sfînt cuprins de flăcări și acoperit de sînge, iar fiii lui prefăcuți în praf și pulbere! Văd cum străinii duc în robie pe femeile și fecioarele troiene, scăldate în lacrimi!

Așa grăi Cassandra, dar nimeni nu-i luă în seamă profeția. Nimeni nu-l putu opri pe Paris.

El se îndepărta tot mai mult de Troia. Deodată, se iscă pe mare o furtună cumplită, dar nici aceasta nu-l opri. Trecu pe lîngă Fthia cea bogată, pe lîngă Salamina și Micene, unde trăiau dușmanii lui de mai tîrziu, și în sfîrșit ajunse la țărmurile Laconiei. Paris opri corabia la vărsarea rîului Eurotas și coborî pe mal cu prietenul său Eneas. Împreună cu acesta se duse la rege, ca și cum ar fi fost un oaspe fără nici un gînd ascuns.

Menelaos îi întîmpină cu prietenie și pregăti în cinstea lor un ospăț bogat. În timpul mesei, Paris o văzu întîia oară pe frumoasa Elena. El o privea cu încîntare, nemaisăturîndu-se să admire frumusețea ei suprapămîntească.

Elena fu vrăjită și ea de frumusețea lui Paris, încîntător în bogatele-i veșminte orientale. Trecură cîteva zile. Menelaos trebui să plece în Creta. La plecare, rugă pe Elena să poarte de grijă oaspeților, ca să nu ducă lipsă de nimic. Nici prin gînd nu-i trecea ce jignire aveau să-i aducă acești oaspeți.

Îndată după plecarea lui Menelaos, Paris hotărî să se folosească de acest prilej. Ajutat de Afrodita, el o înduplecă cu vorbe dulci pe frumoasa Elena să-și părăsească soțul și să fugă cu el în Troia. Elena se lăsă ispitită și Paris o duse în taină pe corabie. El îi răpi lui Menelaos nu numai soția, ci și toate bogățiile. Iar Elena, din dragoste pentru Paris, dădu uitării totul: și pe soțul ei, și patria, și pe fiica sa, Hermione.

Elena și Paris *(Basorelief din sec. III î.e.n.)*

Corabia părăsi gurile rîului Euratos, ducînd cu sine o pradă bogată. Ea porni iute pe valuri înapoi spre țărmurile Troiei. Paris triumfa, căci cu el se afla Elena, cea mai frumoasă dintre muritoare. Deodată, pe cînd corabia era departe în larg, ea fu oprită de puternicul zeu al mării Nereus, care ieși din noianul mării și prevesti pieirea lui Paris și a Troiei. Paris și Elena se tulburară, dar Afrodita îi liniști și-i făcu să uite această prezicere înfricoșătoare. Trei zile pluti corabia pe marea liniștită, sub ocrotirea Afroditei. Vîntul prielnic o mînă repede și ea ajunse cu bine la țărmurile Troiei.

MENELAOS SE PREGĂTEȘTE DE RĂZBOI ÎMPOTRIVA TROIEI

Îndată ce frumoasa Elena părăsi palatul lui Menelaos împreună cu vicleanul Paris, zeii trimiseră pe Iris, vestitoarea lor, la Menelaos, pe insula Creta. Iris își luă iute zborul de pe Olimp pe aripile ei în care străluceau toate culorile curcubeului și cît ai clipi din ochi sosi la Menelaos, vestindu-i nenorocirea care-l lovise. Menelaos plecă îndată înapoi și ajunse numaidecît în Sparta. El fu cuprins de o mînie cumplită cînd văzu că Elena îl înșelase și că i s-au furat toate bogățiile. Se duse îndată la fratele său Agamemnon ca să se sfătuiască împreună cum să se răzbune împotriva lui Paris pentru fapta-i mișelească. Agamemnon îl primi cu toată dragostea pe fratele său și-l sfătui să adune îndată pe eroii care se legaseră odinioară prin jurămînt să-l ajute la nenorocire din toate puterile lor. Agamemnon îi spuse să pornească cu acești eroi și cu oștile lor război împotriva Troiei. Menelaos urmă sfatul lui Agamemnon și se duse împreună cu el mai întîi la bătrînul rege Nestor, din Pylos.

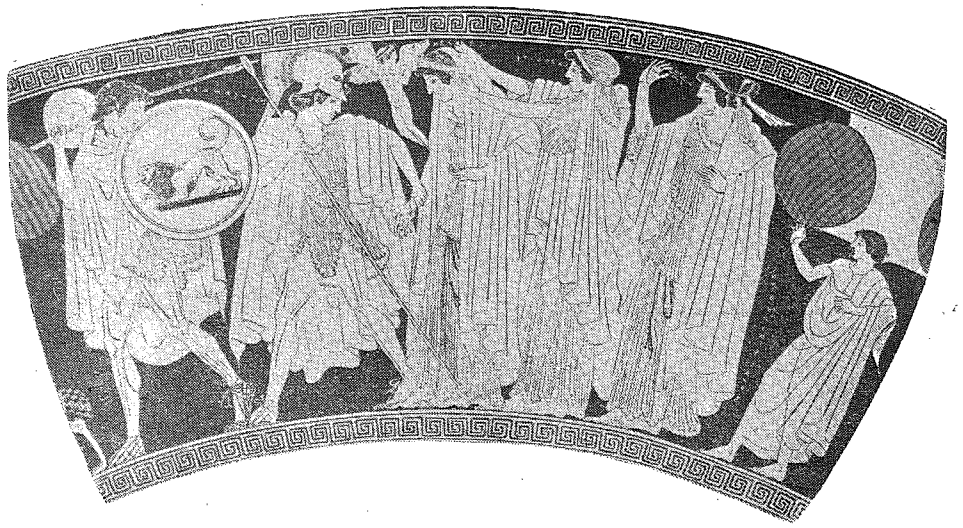

Paris răpește pe Elena. De la stînga la dreapta: Eneas cu suliță și scut. Paris duce de mînă pe Elena, în urma lor merge zeița Afrodita *(Desen pe un vas)*

Acesta era unul din grecii cei mai înțelepți. Mulți eroi văzuse el în lunga sa viață și la multe isprăvi mărețe luase parte. Iscusința lui în lupte era mare. Nestor vedea acum a treia generație de eroi.

Regele Nestor îi primi cu prietenie pe Menelaos și pe Agamemnon și se mînie aprig împotriva lui Paris. Hotărî să ia parte și el la expediția împotriva Troiei, împreună cu fiii săi Thrasymedes și Antilohos. Nestor se învoi să meargă cu Atrizii la toți eroii Greciei, spre a-i îndemna să ia parte la expediție.

Mulți eroi hotărîră să participe la războiul împotriva Troiei, unii pentru că erau legați prin jurămînt, alții pentru că erau dornici să săvîrșească mari fapte de arme. Printre ei se aflau: Diomedes, regele Argosului, fiul marelui Tydeus, deopotrivă de puternic cu zeul Ares; înțeleptul Palamedes, fiul regelui Eubeei; regele Idomeneus al Cretei, puternicul nepot al lui Minos; Filoctetes, prietenul lui Heracle, căruia acesta, înainte de a muri, îi dăduse săgețile lui. După cum prezisese oracolul, Troia nu putea fi cucerită fără aceste săgeți. Luară parte la expediție și cei doi Aiax: Aiax regele Salaminei, puternicul fiu al lui Telamon, prietenul lui Heracle — cu care nici unul dintre eroi nu se putea măsura ca forță, și Aiax din Locrida[1], fiul eroului Oileus. Acestora li se mai alăturară mulți alți eroi. Trebuia atras neapărat la expediție și istețul Ulise, regele din Ithaca, fiul lui Laertes. Lui Ulise însă nu-i venea de loc să plece din Ithaca, pentru că se căsătorise nu de mult cu frumoasa Penelope și abia i se născuse întîiul său fiu, Telemah. Nu voia să-și părăsească viața pașnică, soția și fiul pe care-i iubea nespus de mult și să plece departe, sub zidurile Troiei, poate chiar pentru a nu se mai întoarce niciodată

[1] Regiune din Grecia centrală situată între Beoția și Etolia.

în patrie. De aceea, cînd află că Menelaos a sosit în Ithaca împreună cu Agamemnon, Nestor și Palamedes, el se gîndi să-i păcălească. Prefăcîndu-se atins de nebunie, el se duse la arat cu un plug tras de un cal și un asin, iar pe brazde semăna sare. Primul care-și dădu seama de șiretlicul lui Ulise fu Palamedes, care hotărî să-l silească să-și recunoască fapta. El îl luă pe Telemah învelit în scutece și-l așeză pe brazda pe care mergea Ulise. Cînd îl zări, acesta se opri în loc. Oricît de mare îi era dorința de a rămîne în Ithaca, nu putea totuși să-l ucidă pe singurul său fiu. Astfel, Palamedes dădu în vileag prefăcătoria lui Ulise și acesta fu silit să-și părăsească țara dragă, soția și fiul, spre a se duce pentru mulți ani să lupte sub zidurile Troiei. De atunci Ulise prinse ură împotriva lui Palamedes și hotărî să se răzbune pentru că-l silise să ia parte la războiul troian.

AHILE

Atrizii mai voiau ca la expediția împotriva Troiei să ia parte și tînărul erou Ahile, fiul regelui Peleus și al zeiței Thetis. Prorocul Calhas le prezisese că vor cuceri Troia numai dacă la război va lua parte și Ahile. Ursita îi hărăzise lui Ahile o glorie nepieritoare. El trebuia să fie cel mai mare dintre eroii care vor lupta sub zidurile Troiei. Isprăvile lui aveau să fie mari, dar el nu se va întoarce viu de la Troia, ci va pieri în floarea vîrstei, răpus de o săgeată. Zeița Thetis știa ce-i pregătise fiului ei ursita și căută din răsputeri să înlăture soarta înfricoșătoare. Încă de pe cînd era prunc, ea îi freca trupul cu ambrozie și-l ținea în foc pentru a-l face invulnerabil și a-i da astfel nemurirea. Dar într-o noapte, cînd Thetis pusese pruncul în foc, Peleus se trezi și fu cuprins de groază văzîndu-și fiul în flăcări. El trase sabia și se năpusti asupra zeiței Thetis, iar aceasta, speriată, fugi și se ascunse în adîncul mării, în palatul tatălui ei, Nereus. Peleus îl dădu pe Ahile prietenului său, centaurul Chieron să-l crească. Acesta îl hrăni cu creier de urs și cu ficat de leu. Ahile deveni un erou puternic. Pe cînd avea numai șase ani, ucidea lei și mistreți fioroși, iar fuga îi era atît de iute și ușoară, că prindea cerbii fără cîini. Nimeni nu-l întrecea în mînuirea armelor. În același timp, Cheiron îl învață să cînte din lira cea cu sunete plăcute, precum și din gură. Thetis nu-l uită nici ea pe fiul ei și adeseori ieșea din fundul mării ca să-l vadă. Ea îi purta de grijă tot timpul, oriunde s-ar fi aflat el.

Cînd Ahile se făcu mare și ajunse un tînăr frumos, în toată Grecia se răspîndi vestea că Menelaos adună eroi să lupte împotriva Troiei. Thetis, care știa ce soartă îl așteaptă pe Ahile, îl ascunse pe insula Skyros[1], la palatul regelui Lycomedes. Acolo trăi el printre fiicele regelui, îmbrăcat în veșminte femeiești. Nimeni nu știa unde se află Ahile, dar profetul Calhas îi dezvălui lui Menelaos ascunzătoarea lui. Ulise și Diomedes porniră îndată la drum. Ulise puse la cale un vicleșug. Ei se duseră la palatul lui Lycomedes îmbrăcați în negustori și întinseră în fața prințeselor mărfurile lor: pîn-

[1] Insulă din Marea Egee situată la nord-est de insula Eubeea.

Centaurul Cheiron îl învață pe Ahile să cînte la liră *(Pictură murală din Pompei)*

zeturi scumpe, coliere de aur, brățări, cercei, văluri țesute cu fir de aur, iar între ele așezară o sabie, un coif, un scut și o platoșă. Prințesele cercetară cu încîntare podoabele de aur și țesăturile scumpe, dar Ahile, care stătea în mijlocul lor, se uita numai la arme. Deodată se auziră lîngă palat strigăte războinice, răsunară goarne și zăngăniră arme: erau însoțitorii lui Diomedes și ai lui Ulise care loveau cu sulițele în scuturi și scoteau strigăte de luptă. Prințesele fugiră îngrozite, dar Ahile apucă o sabie și un scut și se repezi în întîmpinarea dușmanului. Ahile crezuse că este atacat palatul. Astfel îl recunoscură Ulise și Diomedes. Ahile primi cu mare bucurie să ia parte la expediția împotriva Troiei. Împreună cu el plecară prietenul lui credincios Patrocles și înțeleptul bătrîn Fenix. Peleus îi dădu fiului său armurile pe care le primise odinioară din partea zeilor la nunta lui cu zeița Thetis, sulița pe care i-o dăruise Cheiron și caii primiți de la zeul Poseidon.

TROIA

Mare și puternică era cetatea Troia, împotriva căreia se hotărîseră să lupte eroii Greciei. Ea a fost întemeiată de Ilos, strănepotul lui Dardanos, fiul lui Zeus și al pleiadei[1] Electra. Dardanos venise din Arcadia la regele Teucros. Acesta îi dădu de soție pe fiica sa, iar ca zestre — o bucată de pămînt pe care a și fost întemeiat orașul Dardanos. Dardanos avu un nepot, Tros, iar fiul acestuia se numea Ilos. Odată, aflîndu-se în Frigia, Ilos luă parte la întrecerea unor eroi și-i învinse repede pe toți, unul după altul. Drept răsplată, primi cincizeci de fecioare și cincizeci de tineri. Regele Frigiei îi mai dădu și o vacă tărcată și-i zise să meargă după ea și unde se va opri să întemeieze un oraș. Regele Frigiei îi spuse că oracolul prezisese mare glorie acelui oraș. Ilos făcu întocmai cum îi spusese regele Frigiei. El merse pe urmele vacii, care se opri tocmai pe colnicul zeiței Ate. Acolo începu Ilos să zidească orașul. El își înălță brațele spre cer și-l rugă pe Zeus să-i trimită semn dacă îi binecuvîntează munca. Dimineața, ieșind din cort, Ilos văzu în fața sa chipul zeiței Pallas-Athena cioplit în lemn; era tocmai Palladion-ul, care urma să ocrotească noua cetate. În timpul domniei lui Ilos era împrejmuită cu zid numai partea de pe colnic a orașului, iar cea de la poalele dealului nu era apărată. În jurul acestei părți a orașului, zidul fu ridicat de Poseidon și Apollon, care, din porunca zeilor, trebuiră să slujească la regele Troiei, Laomedon, fiul lui Ilos. Poseidon și Apollon ridicară în jurul Troiei un zid de neclintit. **Numai într-un singur loc zidul putea fi dărîmat: acolo unde lucrase eroul Aiakos, care-i ajutase pe zei la muncă.**

În timpul cînd eroii Greciei se pregăteau să pornească asupra Troiei, în cetate domnea Priam, nepotul lui Ilos. Numai el rămăsese în viață din toți copiii regelui Laomedon după ce Troia a fost cucerită de Heracle, fiul lui Zeus. Priam era bogat. El locuia într-un palat minunat, împreună cu soția sa Hecuba și cu cei cincizeci de fii și fiice ale sale. Printre fiii lui Priam, era deosebit de vestit prin vitejia și puterea lui, nobilul Hector.

Troia era puternică. Eroii greci aveau de înfruntat mari greutăți în lupta lor cu războinicii troieni, dar în schimb măreață glorie și pradă bogată îi așteptau pe acei care aveau să-i învingă pe troieni și să cucerească Troia.

EROII GRECI ÎN MYSIA

Toți eroii împreună cu oștile lor se adunară în portul Aulida, de unde trebuiau să pornească spre țărmurile Troiei. Pe malul mării se strînse o oaste numeroasă, cuprinzînd o sută de mii de oșteni[2]. Ea urma să plece spre Troia pe 1186 de corăbii. Înainte de plecare, marii eroi, căpetenii ale oștilor, se adunară la umbra unui platan secular în jurul altarelor, spre a aduce jertfe zeilor și a-i ruga să-i ocrotească în timpul călătoriei. Deo-

[1] *Pleiade* — zeițe, al căror nume a fost dat constelației Pleiadelor.

[2] Firește, o oaste atît de mare nu putea să existe pe timpul cînd s-a creat legenda despre Războiul troian. Este vorba de un obișnuit artificiu epic, folosit pentru a prezenta războiul grecilor cu troienii ca pe o acțiune grandioasă.

Ulise recunoaște pe Ahile *(Pictură murală din Pompei)*

dată, de sub unul din altare se ivi un șarpe înfricoșător și roșu ca sîngele. Încolăcindu-și trupul uriaș, șarpele se urcă repede aproape pînă în vîrful platanului. Acolo era un cuib cu opt puișori și mama lor. Șarpele cel roșu înghiți păsările și apoi se prefăcu în stană de piatră. Eroii rămaseră încremeniți sub platan, neputînd pricepe ce tîlc putea să aibă acest semn al zeilor. Dar bătrînul profet Calhas le tălmăci înțelesul, spunîndu-le că ei aveau să asedieze Troia timp de nouă ani, căci șarpele înghițise nouă păsări, și numai în al zecelea an aveau să cucerească cetatea, după ce vor înfrunta numeroase greutăți. Eroii se bucurară de spusele profetului și, plini de nădejde că vor ieși biruitori, dădură drumul pe apă corăbiilor, care porniră una după alta din portul Aulidei. Lopătarii începură să vîslească de zor și uriașa flotă a grecilor se avîntă iute spre țărmurile Asiei.

După puțin timp, grecii traseră la țărmurile Mysiei. Aici domnea eroul Telefos, fiul lui Heracle. Încredințați că se află pe țărmurile Troiei, grecii începură să pustiască avuțiile și pămînturile lui Telefos. Acesta își strînse oastea și porni, în fruntea ei, să-și apere țara. Se încinse o luptă sîngeroasă.

Intră în luptă Ahile, împreună cu prietenul său credincios Patrocles. Acesta fu rănit, dar, neținînd seama de rană, el luptă cu curaj mai departe alături de Ahile.

Cu mare greutate izbuti Ahile să-l pună pe fugă pe Telefos.

Ajutat de întunericul nopții, Telefos se închise în cetatea lui. Dis-de-dimineață, grecii începură să strîngă trupurile oștenilor căzuți și abia atunci văzură că nu se bătuseră cu troienii, ci cu mysienii și cu regele lor Telefos, fiul lui Heracle. Ei se întristară văzînd că se luptaseră cu aliați și nu cu dușmani. Atunci încheiară pace cu Telefos și acesta făgădui să-i ajute. El refuză însă să plece împreună cu ei în expediția împotriva Troiei căci era căsătorit cu o fiică a regelui Priam și nu voia să lupte cu tatăl soției sale.

După ce înmormîntară pe cei căzuți în luptă, grecii părăsiră Mysia și porniră mai departe spre Troia. În largul mării, o furtună groaznică se abătu asupra flotei grecești. Valuri înfricoșătoare se ridicau ca niște munți. Corăbiile grecilor fură împrăștiate în toate părțile, ca niște surcele. Multă vreme rătăciră grecii pe mare și în cele din urmă ajunseră înapoi în Aulida. Una cîte una se înapoiară corăbiile grecilor în portul pe care îl părăsiseră nu demult pornind spre falnica Troie. Prima lor plecare în expediție se încheie printr-o neizbîndă.

GRECII ÎN AULIDA* [1]

Cînd toate corăbiile se strînseră din nou în Aulida, grecii le traseră la mal. Aici se formă o tabără uriașă. Mulți dintre eroi părăsiră Aulida, plecînd pe la vetrele lor. Chiar și regele Agamemnon, conducătorul întregii oști, plecă din Aulida. Nimeni nu știa cînd se va putea porni din nou

* După tragedia „Ifigenia în Aulida" de Euripide.

[1] Aulida, oraș pe malul strîmtorii ce desparte insula Eubeea de Grecia centrală.

în expediție împotriva Troiei. Ce era de făcut? Grecii aveau nevoie de o călăuză care să le arate drumul spre țărmurile Troiei. Calea putea să le-o indice numai Telefos, cu care se bătuseră nu demult. În timpul luptei, el fusese rănit în coapsă de Ahile. Cu toate îngrijirile, nimic nu ajuta la vindecarea rănii, care îl durea tot mai rău și chinurile deveneau de neîndurat. În cele din urmă, istovit de chinuri, Telefos se duse la Delfi și acolo îl întrebă pe Apollon cum să-și lecuiască rana. Pitia îi răspunse că nu-l poate vindeca decît acela care îl rănise. Îmbrăcat în zdrențe și sprijinindu-se în cîrje, Telefos se prefăcu că e cerșetor și se duse la palatul lui Agamemnon din Micene, hotărît să-l roage pe rege să-l înduplece pe Ahile să-i lecuiască rana. Clitemnestra, soția lui Agamemnon, îl văzu cea dintîi. El îi destăinui cine este, iar ea îl sfătui ca, în clipa cînd avea să intre Agamemnon, să înșface din leagăn pe pruncul Oreste, fiul acestuia; să se apropie de altar și să amenințe că va zdrobi capul pruncului, izbindu-l de altar dacă Agamemnon nu va voi să-l ajute să-și lecuiască rana. Telefos făcu întocmai cum îl povățuise Clitemnestra. Agamemnon se sperie că Telefos îi va ucide fiul și se învoi bucuros să-l ajute, mai ales că știa că numai Telefos putea să le arate grecilor drumul spre Troia. Agamemnon trimise solii după Ahile. Acesta se miră, căci nu putea pricepe cum ar izbuti el, care nu cunoștea meșteșugul doftoricesc, să lecuiască rana lui Telefos. Însă Ulise, cel mai înțelept dintre eroi, îi spuse că nu trebuie să stăpînească acest meșteșug și că e destul să presare pe rană puțină pulbere de fier de pe vîrful suliței cu care fusese rănit bolnavul și rana se va vindeca. Îndată răzuiră fier de pe vîrful suliței lui Ahile, îi presărară lui Telefos pulberea pe rană și aceasta se închise. Telefos se bucură și, drept răsplată pentru tămăduire, acceptă să arate flotei grecești drumul spre țărmurile Troiei, lucru care pînă atunci îl refuzase cu înverșunare.

Călăuza fusese găsită dar grecii tot nu puteau să părăsească Aulida, căci pe mare sufla tot timpul un vînt potrivnic. Vîntul era trimis de zeița Artemis, mînioasă pe Agamemnon din pricină că acesta îi ucisese căprioara sacră. Eroii așteptau zadarnic să se schimbe vîntul, care, fără a slăbi, sufla mereu în aceeași direcție. Neavînd cu ce să se îndeletnicească, eroii adunați se plictiseau de moarte. În tabără izbucniră boli, oștenii începură să murmure, se aștepta chiar o răscoală. În cele din urmă prorocul Calhas le spuse căpeteniilor grecilor:

— Zeița Artemis se va milostivi de greci numai atunci cînd îi va fi adusă jertfă Ifigenia, frumoasa fiică a lui Agamemnon.

Cînd se întoarse în Aulida, Agamemnon se întristă aflînd această veste. El era gata chiar să renunțe cu totul la expediția împotriva Troiei, numai să-și scape fiica de la pieire. Menelaos stărui mult ca să-l înduplece să se supună voinței zeiței Artemis; în cele din urmă, Agamemnon cedă stăruințelor fratelui său și trimise în Micene la Clitemnestra un sol care trebuia s-o anunțe — ascunzîndu-i adevărata pricină — că Agamemnon a poruncit să fie adusă Ifigenia în Aulida, căci Ahile ține să se căsătorească cu ea înainte de a porni la luptă. După ce trimise vestitorul, Agamemnon fu cuprins de o și mai mare durere pentru soarta fiicei sale. Atunci trimise în taină un alt sol, căruia îi poruncise s-o vestească pe

Clitemnestra să n-o aducă pe Ifigenia în Aulida. Dar cel de-al doilea sol căzu în mîinile lui Menelaos, care, mîniindu-se, îl mustră aspru pe Agamemnon pentru că trădează cauza comună. Menelaos îl dojeni mult pe Agamemnon și în cele din urmă ajunseră la o mare gîlceavă. Cearta fu întreruptă de un sol care aduse vestea că în tabăra grecilor a sosit Clitemnestra împreună cu Ifigenia și cu micul Oreste.

Agamemnon era desnădăjduit. Oare soarta îi hărăzise într-adevăr s-o piardă pe fiica sa dragă, s-o ducă chiar el la moarte, să fie jertfită pe altarul zeiței Artemis? Văzînd durerea fratelui său, chiar și Menelaos fu gata să se împotrivească jertfirii Ifigeniei. Dar Agamemnon știa că prorocul Calhas va destăinui oștirii întregi voința zeiței Artemis și atunci toți oștenii îl vor sili s-o jertfească pe Ifigenia. Și chiar dacă n-ar face Calhas lucrul acesta, Ulise va fi acela care ar spune căci și el cunoștea voința zeiței.

Ahile *(Desen pe un vas)*

Adînc îndurerat, Agamemnon se duse în întîmpinarea soției și a fiicei sale. Se străduia să pară liniștit și vesel, dar nu izbuti. Ifigenia își dădu îndată seama că pe tatăl ei îl roade o durere mare. Începu a-i pune tot felul de întrebări, dar el nu spuse nimic nici fiicei și nici soției sale, pe care căuta într-una s-o înduplece a se înapoia la Micene, spre a nu fi de față la moartea fiicei sale. În cele din urmă, Agamemnon le lăsă singure și se duse la Calhas, vrînd să-l întrebe dacă nu s-ar putea totuși să-și scape cumva fiica de la moarte.

Abia părăsi el cortul că și apăru Ahile, care vroia să-l vadă pe regele Micenei spre a-i cere încuviințarea de a porni imediat împotriva Troiei. Ahile se săturase să stea degeaba în Aulida și myrmidonii lui începuseră să murmure: ori merg la război, ori să li se dea drumul acasă. Cînd Clitemnestra află cine este eroul care stă de vorbă cu Agamemnon, se duse la el și-l salută ca pe unul care era logodnicul fiicei ei. Ahile fu cuprins de mirare, căci niciodată nu-i spusese lui Agamemnon că ar vrea să-i ceară fiica de soție. Clitemnestra se tulbură văzînd că eroului nici prin minte nu-i trecuse să se căsătorească cu Ifigenia și nu știa ce să mai spună. În clipa aceea sosi și robul pe care-l trimisese Agamemnon cu cea de-a doua veste la Micene. Robul îi dezvălui Clitemnestrei pentru ce o chemase Aga-

memnon să vină împreună cu fiica ei în Aulida. Clitemnestra se îngrozi aflînd că urmează să-și piardă fata. Dar la cine să caute scăpare? În hohote de plîns, căzu în genunchi în fața lui Ahile, îi cuprinse picioarele și îl rugă s-o ajute, invocînd pe zeița Thetis, mama lui și fiica lui Nereus. Văzîndu-i deznădejdea, Ahile jură pe zeul Nereus, bătrînul profet al mărilor, s-o ajute. El se jură că nu va lăsa pe nimeni să se atingă de Ifigenia. Ahile plecă repede din cortul lui Agamemnon, ducîndu-se să-și pună zalele. Cînd Agamemnon se întoarse în cort, Clitemnestra, mîniată, îl dojeni aspru că se hotărîse să trimită la pieire pe propria lui fiică.

Ce putea să mai răspundă Agamemnon? Doar nu din vina lui se hotărîse ca fiica lui să fie adusă jertfă zeiței Artemis! Nu putea să facă altfel. Putea spune doar atît: dacă s-ar supune rugilor fiicei și soției sale, grecii, mînioși, l-ar ucide și pe el și pe ai lui, întrucît jertfirea Ifigeniei e cerută spre binele Greciei întregi.

În tabără începură mari frămîntări. Myrmidonii erau cît pe-aci să arunce cu pietre în Ahile, cînd acesta le spuse că nu va îngădui să fie jertfită aceea care-i este sortită drept soție. Toți oștenii, în frunte cu Ulise, se năpustiră cu armele în mîini spre cortul lui Agamemnon. Ahile se așeză la intrarea în cort, cu sabia scoasă și cu scutul în mînă, gata s-o apere pe Ifigenia pînă la ultima picătură de sînge.

Dar în clipa aceea, Ifigenia îi opri pe toți cei ce erau gata să înceapă o luptă sîngeroasă. Le spuse că este hotărîtă să se jertfească de bună voie pentru binele comun. Ea nu voia să se împotrivească voinței zeiței Artemis, marea fiică a lui Zeus. Să fie jertfită, și-i vor sta monument veșnic ruinele Troiei, după ce va fi cucerită de greci. Ifigenia îl înduplecă pe Ahile să nu-i ia apărarea, ca să nu se înceapă o luptă fratricidă. Eroul se supuse voinței Ifigeniei, cu toate că-i era milă de frumoasa fecioară pe care o îndrăgise, pentru neclintita-i hotărîre de a se jertfi pentru binele obștesc.

Ifigenia porni liniștită spre locul unde fusese înălțat altarul în cinstea zeiței Artemis. Păși în mijlocul numeroaselor șiruri de oșteni, negrăit de frumoasă și plină de măreție, și se opri lîngă altar. Agamemnon nu putu să-și stăpînească plînsul privindu-și tînăra fiică și, ca să nu vadă cum avea să moară, își acoperi ochii cu mantia lui largă. Ifigenia stătea nemișcată lîngă altar. La porunca dată de crainicul Talthybios, se făcu o tăcere adîncă. Calhas prorocul trase din teacă cuțitul de jertfire și-l puse într-un coș de aur. Pe capul fecioarei așeză o cunună, cum se obișnuiește cînd o jertfă este dusă la altar. Din rîndurile oștenilor ieși Ahile, care luă vasul cu apă sfințită și făina cu sare de jertfă. Stropi altarul și pe fecioară cu apă, iar pe cap îi presără făina și-o rugă pe Artemis să ajute oștirii să ajungă cu bine pe țărmurile Troiei și să biruiască pe vrăjmași. Calhas luă în mînă cuțitul. Toți încremeniră. Prorocul ridică cuțitul să-l împlînte în fecioară. Tăișul chiar îi atinsese trupul. Dar Ifigenia nu căzu lîngă altar gemînd ca înaintea morții, căci se întîmplă o mare minune: zeița Artemis răpi între timp pe fecioară, iar în locul ei, lîngă altarul stropit cu sînge, se zbătea în chinurile morții o căprioară înjunghiată de cuțitul lui Calhas. Toți oștenii strigară de uimire. Strigă bucuros și profetul Calhas:

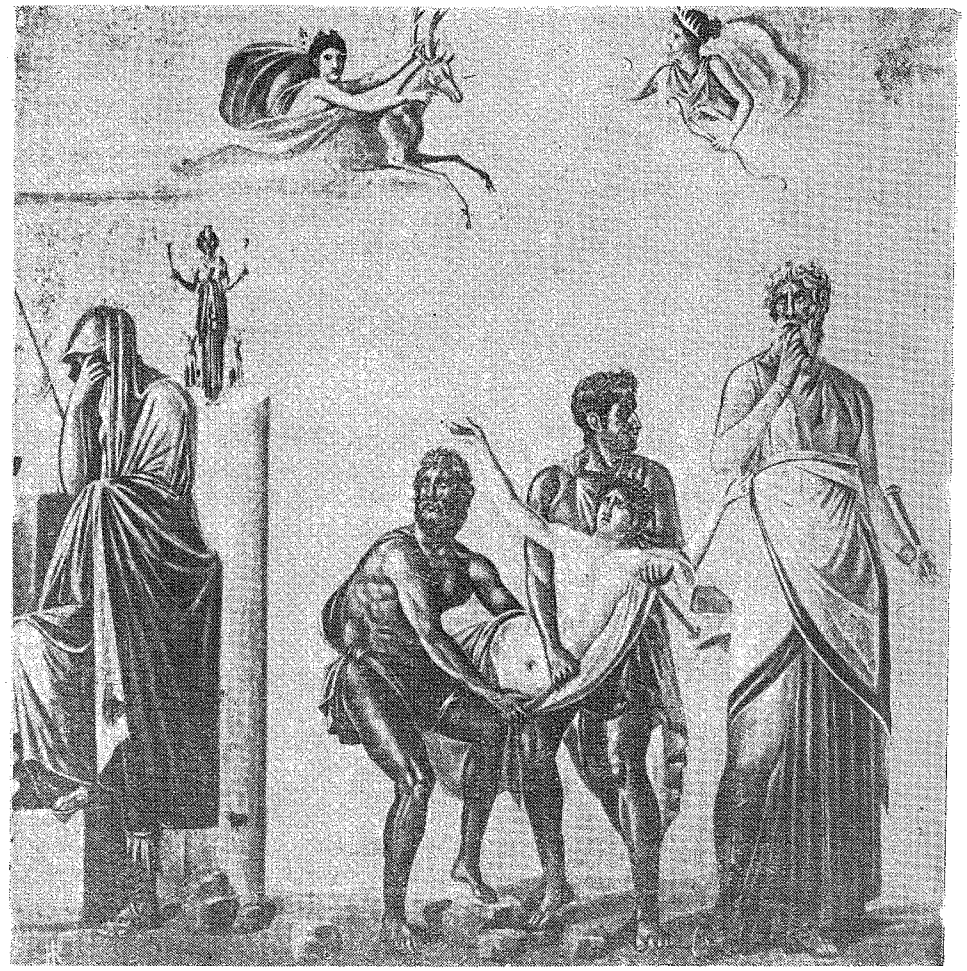

Ifigenia este adusă jertfă. În mijloc, doi slujitori o duc pe Ifigenia. În dreapta — Calhas; în stînga, Agamemnon; sus, Artemis cu arcul și cu căprioara trimisă de ea
(Pictură murală din Pompei)

— Iată jertfa pe care a cerut-o zeița Artemis, marea fiică a lui Zeus, stăpînul tunetelor! Bucurați-vă, greci, căci zeița ne-a hărăzit călătorie fericită și biruință asupra Troiei!

Și, într-adevăr, încă nu arsese bine pe altar căprioara trimisă de zeița Artemis, că vîntul își și schimbă direcția, devenind prielnic. Grecii începură să se pregătească în grabă de drum. Toată tabăra se bucura. Iar Agamemnon se grăbi să dea de veste Clitemnestrei cele întîmplate la altar și s-o zorească să se întoarcă la Micene.

Răpind-o pe Ifigenia de lîngă altar, zeița Artemis o duse pe țărmurile Pontului Euxin, în îndepărtata Tauridă[1]. Acolo frumoasa fiică a lui Agamemnon deveni preoteasa acestei zeițe.

CĂLĂTORIA GRECILOR SPRE TROIA. FILOCTETES*

Grecii călătoreau în liniște spre țărmurile Troiei. Tot timpul avură parte de un vînt prielnic. Corăbiile spintecau iute valurile mării. Se și vedeau malurile insulei Lemnos[2]. În preajma insulei Lemnos se afla o insulă pustie numită Chryse. Aici se afla un altar ridicat în cinstea nimfei Chryse, ocrotitoarea insulei. Grecii trebuiau să găsească acest altar și să aducă jertfă nimfei, căci li se prezisese că vor cuceri Troia numai dacă în drum vor poposi la țărmul insulei Chryse și vor aduce o jertfă. Altarul fusese ridicat încă de marele erou Iason, cînd se dusese cu argonauții în Colhida cea îndepărtată după lîna de aur. Pe același altar adusese jertfă și Heracle, fiul lui Zeus, cînd pornise împotriva Troiei ca să se răzbune pe regele Laomedon pentru jignirea ce-i adusese acesta. Filoctetes, prietenul lui Heracle, știa unde se află altarul și se duse să-l arate eroilor. Căpeteniile grecilor îl urmară pe Filoctetes. Insula era pustie și năpădită de tufișuri mărunte. În sfîrșit, văzură altarul pe jumătate dărîmat. Deodată, din tufiș apăru un șarpe mare, care străjuia altarul, și-l mușcă pe Filoctetes de picior. Acesta scoase un țipăt și se prăbuși la pămînt. Eroii îi săriră în ajutor, dar era prea tîrziu: veninul șarpelui pătrunsese în rană. Durerea începu să se întețească, iar din rană curgea puroi, care răspîndea o duhoare îngrozitoare. Filoctetes nu mai putea să îndure chinurile, gemea într-una zi și noapte, tulburînd liniștea grecilor. Oștenii începură să murmure, căci nu mai puteau să sufere mirosul îngrozitor al rănii lui. În cele din urmă, conducătorii grecilor, sfătuiți de Ulise, hotărîră să-l părăsească pe nefericitul prieten al lui Heracle undeva pe țărm. Cînd trecură pe lîngă insula Lemnos, căpeteniile porunciră ca Filoctetes — pe care între timp îl prinsese somnul — să fie lăsat pe un mal pustiu. Îl duseră acolo între stînci și-i lăsară arcul și săgețile, veșmintele și hrana. Așa îl părăsiră grecii pe eroul fără săgețile căruia ei nu puteau să cucerească Troia. Nouă ani se chinui Filoctetes pe insula pustie. Dar veni vremea cînd grecii înșiși trimiseră la el să le vină în ajutor. Aceasta se întîmplă în al zecelea an al asediului Troiei.

După ce îl părăsiră pe Filoctetes, grecii porniră mai departe, cale lungă, și în cele din urmă se apropiară de țărmurile Troiei, unde-i așteptau atîtea greutăți, atîtea primejdii și atîtea mari isprăvi.

[1] Crimeea de azi.

* După tragedia „Filoctetes" de Sofocle.

[2] În nordul Mării Egee.

PRIMII NOUĂ ANI AI ASEDIULUI TROIEI*

Grecii se bucurară că lunga lor călătorie a luat sfîrșit. Dar cînd se apropiară de țărm, văzură că-i așteaptă o mare oaste de troieni, sub conducerea lui Hector, puternicul fiu al bătrînului Priam, regele Troiei. Cum să ancoreze la mal? Cum să coboare pe uscat? Toți eroii își dădeau seama că cel care va călca primul pe țărmul troian va pieri. Șovăiră multă vreme. Printre greci se afla și eroul Protesilaos. Dornic de isprăvi, el era gata să sară întîiul pe mal și să înceapă lupta cu troienii. Nu se putu însă hotărî nici el, deoarece știa prezicerea: acela dintre greci care va pune cel dintîi piciorul pe pămîntul troian, va trebui să piară. Ulise cunoștea și el această prezicere. Pentru a-i atrage după sine pe eroi fără să piară el însuși, își aruncă pe mal scutul și sări cu îndemînare drept pe el de pe corabie. Protesilaos văzu că Ulise a sărit pe mal, dar nu observă că acesta sărise pe scut și nu pe pămîntul troian. Protesilaos crezu, așadar, că unul din greci atinsese primul pămîntul troian și, pentru că setea de isprăvi pusese stăpînire pe el, uită de toate — și de patrie, și de tînăra-i soție, frumoasa Laodameia. El sări de pe corabie, și, cu sabia trasă, se năpusti asupra vrăjmașilor. Marele Hector îl întîmpină cu sulița lui grea și-l lovi de moarte. Protesilaos se prăbuși și fu cel dintîi care înroși cu sîngele său glia troiană. Grecii săriră de pe corăbii și se avîntară cu toții asupra dușmanilor. Se încinse o luptă sîngeroasă. Troienii nu rezistară, fură puși pe fugă și se ascunseră după zidurile de necucerit ale Troiei. A doua zi, grecii și troienii încheiară un armistițiu ca să strîngă oștenii căzuți și să-i îngroape.

După ce-și îngropară morții, grecii începură să-și facă o tabără întărită. Își traseră corăbiile la mal și se așezară într-o tabără mare, de-a lungul țărmului mării, între munții Sigeion și Rhoiteion. În partea dinspre Troia își făcură un val de apărare și un șanț. La cele două capete ale taberei își așezară corturile Ahile și Aiax, fiul lui Telamon, ca să poată urmări orice mișcare a troienilor și să nu le dea răgaz să năvălească pe neașteptate asupra grecilor. În mijlocul taberei fu ridicat un cort bogat pentru regele Agamemnon, ales de greci conducător al întregii oști. Lîngă cortul lui Agamemnon era și piața unde se țineau adunările poporului. Înțeleptul Ulise își așeză cortul lîngă piața aceasta, ca să se poată duce oricînd în mijlocul celor adunați, să știe întotdeauna ce se petrece în tabără. Cu toate că odinioară nu voise să ia parte la expediție, acum ajunsese un aprig dușman al troienilor și cerea ca grecii să cucerească Troia cu orice chip și s-o nimicească.

După ce tabăra grecilor fu așezată și întărită, ei trimiseră în Troia pe regele Menelaos și pe șiretul Ulise pentru a purta tratative cu troienii. Solii greci fură primiți de înțeleptul Antenor, care orîndui în cinstea lor un ospăț bogat. El dorea din tot sufletul să se încheie pace și să fie împlinite cererile legitime ale lui Menelaos. Aflînd de sosirea solilor, Priam convocă adunarea poporului, ca să se hotărască ce răspuns să se dea la

* După diferite opere ale scriitorilor antici. Episodul morții lui Palamedes este redat după „Metamorfozele" lui Ovidiu.

Menelaos *(Bust din sec. IV î.e.n.)*

cererea lui Menelaos. La adunare luară parte și Menelaos împreună cu Ulise. Într-o cuvîntare scurtă dar plină de hotărîre, Menelaos ceru troienilor să-i înapoieze pe Elena — soția lui — și toate bogățiile răpite de Paris. După el vorbi Ulise. Troienii ascultau cu luare-aminte frumoasa cuvîntare a înțeleptului rege din Ithaca. El îi îndemna să împlinească cererile lui Menelaos. Poporul troian era aproape gata să primească toate condițiile puse de Menelaos. Însăși frumoasa Elena se căia de fapta ei nesăbuită și îi părea rău că părăsise căminul sotului ei de dragul lui Paris. Și Antenor îndemnă poporul să împlinească cerințele lui Menelaos. El își dădea seama de nenorocirile ce aveau să vină de pe urma războiului dintre troieni și greci. Dar fiii lui Priam — și, firește, în primul rînd, Paris — nu doreau pacea cu grecii. Paris se temea să nu fie silit s-o dea înapoi pe Elena, împreună cu prada luată. Nu voia să se supună hotărîrii poporului, fiind susținut în această privință de frații lui. Iar Antimahos, cumpărat de Paris, ceru troienilor chiar să pună mîna pe regele Menelaos și să-l ucidă, însă Priam și Hector se împotriviră; ei nu lăsară să se aducă jigniri solilor aflați sub ocrotirea lui Zeus, stăpînul tunetelor. Adunarea poporului șovăia, neștiind ce să hotărască pînă la urmă.

Atunci Helenos, profetul troian și fiu al lui Priam, se ridică și spuse că troienii nu trebuie să se teamă de războiul cu grecii, căci zeii au făgăduit Troiei ajutorul lor. Troienii dădură crezare spuselor profetului și refuzară să dea urmare cererii lui Menelaos. Trimișii grecilor fură nevoiți să părăsească Troia fără nici un rezultat. Acum urma să înceapă lupta sîngeroasă între troieni și greci.

Troienii se închiseră în Troia cea de necucerit: nici chiar Hector nu îndrăzni să iasă din cetate. Grecii începură asediul. În trei rînduri încercară ei să ia Troia cu asalt, dar nu izbutiră. Atunci porniră să pustiască

împrejurimile Troiei și să cucerească toate orașele aliate cu aceasta. Grecii le atacară și pe uscat și pe apă. În toate aceste lupte se distinsese mai cu seamă marele Ahile. Grecii cuceriră insulele Tenedos și Lesbos, orașele Pedasos, Lyrnessos și altele. Ei distruseră și multe orașe din interiorul țării. Puseră stăpînire și pe Teba[1], unde domnea Ection, tatăl soției lui Hector, Andromaca. Într-o singură zi, Ahile îi ucise pe toți cei șapte frați ai acesteia. Pieri și tatăl ei. Dar Ahile nu lăsă trupul acestuia să fie pîngărit, ci, temîndu-se de mînia zeilor, porunci să fie înmormîntat[2]. Mama Andromacăi fu luată roabă și dusă în tabăra grecilor. Ahile luă din Teba o pradă bogată. El o luă în robie pe frumoasa Chryseis, fiica lui Chryses, preot al lui Apollon, precum și pe frumoasa Briseis. Pe Chryseis, grecii o dădură regelui Agamemnon.

Grecii pustiiră totul în jurul Troiei. Cei din cetate nu îndrăzneau să iasă dincolo de ziduri, căci îi pîndea ori moartea, ori crunta captivitate și robia.

Multe amărăciuni avură de îndurat locuitorii Troiei de-a lungul celor nouă ani de asediu. Mulți eroi căzuți în bătălie avură ei de plîns. Cel mai greu an însă — al zecelea — abia urma să vină, și, o dată cu el, cea mai mare durere — căderea Troiei.

Dar și grecii suferiră multe pierderi în cei nouă ani de război. Căzură mulți eroi din rîndurile lor. Pieri și înțeleptul erou Palamedes, dar nu de mînă vrăjmașă, ci din ura și pizma șiretului Ulise. Multe sfaturi înțelepte dădea Palamedes grecilor și nu o dată le făcuse el mult bine. Cu ierburi de leac le vindeca rănile și bolile; el le făcu și un far, pentru ca cei ce părăseau tabăra să vadă noaptea unde să tragă la mal. Grecii îl cinsteau pe eroul Palamedes și ascultau de povețele lui. Pentru aceasta, Ulise prinse pică pe el. Ulise vedea că grecii îl ascultă mai bucuros pe Palamedes decît pe el. Își aminti apoi cum îi descoperise Palamedes șiretlicul cînd se prefăcuse nebun numai ca să nu se ducă să lupte la Troia; aceasta îi atîță și mai mult ura. Ulise chibzui multă vreme cum să-l ducă la pieire. În cele din urmă, se folosi de faptul că Palamedes începu să-i sfătuiască pe greci să pună capăt războiului și să se întoarcă în patrie. Atunci el puse la cale un plan mișelesc: într-o noapte, ascunse în cortul lui Palamedes un sac cu aur și căută să-i convingă pe toți că nu degeaba îi povățuiește Palamedes să înceteze războiul, ci el face aceasta numai pentru că fusese cumpărat de Priam. În rîndurile grecilor, mulți erau nemulțumiți de Palamedes. Dacă sfaturile lui ar fi ascultate, grecii ar pierde bogata pradă pe care ar pune mîna cucerind Troia. Toți acești nemulțumiți dădură lesne crezare clevetirilor lui Ulise. Văzînd că un număr tot mai mare de greci încep să creadă în trădarea lui Palamedes și pentru a-i convinge pe toți că acesta fusese într-adevăr cumpărat de Priam, Ulise îi spuse lui Agamemnon că Palamedes avea legături cu Priam printr-un prizonier frigian, care, pe cînd încerca să plece din tabăra grecilor în Troia, fusese prins și ucis chiar de slujitorii lui Ulise. În același timp,

[1] Oraș legendar, avînd același nume cu Teba, capitala Beoției din Grecia.

[2] După credința grecilor, sufletele morților neînmormîntați erau osîndite să pribegească veșnic și să nu-și afle liniște nicăieri. De aceea, faptul de a nu înmormînta cadavrul era considerat drept cea mai gravă pîngărire a unui mort.

Ahile ucide pe Troilos, fiul lui Priam *(Desen pe un vas)*

Ulise ticlui și o scrisoare către Palamedes, ca din partea lui Priam. În acea scrisoare se vorbea despre aurul trimis de regele Priam lui Palamedes drept plată pentru a-i convinge pe greci să ridice asediul și să plece acasă. Scrisoarea o dădu prizonierului frigian, căruia îi porunci s-o ducă lui Priam. Îndată ce frigianul ieși din tabăra grecilor, slujitorii lui Ulise tăbărîră asupra lui, îl uciseră, iar scrisoarea o înmînară regelui lor. Cu scrisoarea aceea, Ulise se duse de grabă la Agamemnon. Cum află această știre, Agamemnon chemă la sfat în cortul său pe toate căpeteniile grecilor. Fu chemat și Palamedes, care nici nu bănuia primejdia ce-l pîndea. Aici, Ulise îl învinui pe Palamedes de trădare. În zadar căută acesta să-i încredințeze pe conducătorii oștilor că nici nu se gîndise la trădare. Pentru a face dovada, Ulise ceru să se caute în cortul lui Palamedes. Într-adevăr, acolo se găsi un sac cu aur. În fața acestei dovezi, toți se încredințară că Palamedes era un trădător. El fu judecat și osîndit la moarte. Se hotărî să fie ucis cu pietre. Palamedes, deși nevinovat, fu pus în lanțuri grele și dus pe malul mării. Zadarnic se rugă el de greci să nu-l omoare, să nu supună un nevinovat unor chinuri așa de cumplite. Nimeni nu-l ascultă pe presupusul trădător. Începură să arunce cu pietre în el. Nici un

geamăt, nici o tînguire nu ieși din pieptul lui Palamedes. Înainte de a muri, el rosti în șoaptă numai aceste cuvinte:

— O, adevăr, te plîng că ai murit înaintea mea!

Cu aceste vorbe pe buze muri cel mai nobil și mai înțelept dintre eroii greci; binefacerile pe care el le adusese grecilor nu-i folosiră la nimic. Dar mai tîrziu grecii plătiră scump moartea lui Palamedes, care fu răzbunat de Nauplios, tatăl lui Palamedes, regele Eubeei.

Agamemnon nu numai că-l osîndi la moarte, dar îi sorti și sufletul să pribegească veșnic. El nu îngădui ca trupul lui Palamedes să fie îngropat și porunci să fie lăsat pe malul mării, ca să-l sfîșie fiarele sălbatice și păsările de pradă. Dar puternicul Aiax, fiul lui Telamon, nu îngădui aceasta. El făcu toate rînduielile pentru înmormîntarea trupului lui Palamedes și-l îngropă cu toată cinstea cuvenită. Aiax nu credea că Palamedes i-ar fi trădat pe greci.

CEARTA DINTRE AHILE ȘI AGAMEMNON*

De nouă ani asediau grecii Troia. Veni și al zecelea an, anul luptei hotărîtoare. La începutul acestui an sosi în tabăra grecilor Chryses, preot al lui Apollon săgetătorul. El îi rugă pe toți grecii și în primul rînd pe căpeteniile lor, să-i dea înapoi pe Chryseis, fiica lui, în schimbul unei mari sume de răscumpărare. Ascultînd cererea lui Chryses, toți se învoiră să primească răscumpărarea și să-i dea fata înapoi. Dar puternicul rege Agamemnon se mînie și-i spuse lui Chryses:

— Bătrîne, pleacă de aici și să nu mai îndrăznești să te arăți prin preajma corăbiilor noastre, că n-o să te scape nici faptul că ești preot al zeului Apollon. Nu ți-o dau pe Chryseis înapoi. Ea are să fie roabă toată viața. Ferește-te să mă mai superi, dacă vrei să te întorci teafăr acasă.

Înspăimîntat, Chryses părăsi tabăra grecilor și se duse plin de întristare pe malul mării. Acolo, ridicîndu-și mîinile spre cer, înălță către zeul Apollon, marele fiu al zeiței Leto, următoarea rugă:

— O, zeule Apollon, cel cu arcul de argint! Ascultă-l pe slujitorul tău credincios! Răzbună-te cu săgețile tale pe greci, pentru durerea și jignirea ce mi-au adus.

Apollon ascultă plîngerea preotului său Chryses. Se avîntă iute de pe Olimpul cel luminos, luîndu-și arcul și tolba cu săgețile de aur care zăngăneau amenințător. Zeul zbura ca gîndul spre tabăra grecilor, arzînd de mînie; fața-i era mai întunecată decît noaptea. Ajungînd lîngă tabăra aheenilor, el scoase din tolbă o săgeată și trase. Coarda arcului lui Apollon sună îngrozitor. Urmă o altă săgeată, apoi alta — o ploaie întreagă de săgeți se abătu asupra taberei grecilor, împrăștiind moartea printre ei. Mulți greci se prăpădiră atunci. Pretutindeni ardeau ruguri de înmormîntare. Părea că grecilor le sunase ceasul pieirii.

De nouă zile în șir, cît ținu molima, făceau prăpăd în tabără săgețile lui Apollon. În cea de a zecea, marele erou Ahile, sfătuit de zeița Hera, chemă la adunare pe toți grecii, spre a hotărî cum să-i îmbuneze pe zei. Cînd se adunară toți oștenii, Ahile îi spuse astfel lui Agamemnon:

* După „Iliada" lui Homer.

— Fiu al lui Atreus, va trebui să ne întoarcem în patrie, căci vezi cum ne pier oștenii, și în lupte, și de molimă. Dar poate că e bine ca mai întîi să-i întrebăm pe zodieri: ei au să ne spună cu ce l-am mîniat pe Apollon cel cu arcul de argint, de a trimis molima aceasta înfricoșătoare în oastea noastră.

Îndată ce rosti Ahile aceste cuvinte, se ridică profetul Calhas, care dezvăluise de atîtea ori grecilor voința zeilor. El spuse că este gata să le arate pricina mîniei zeului săgetător, dar o va face numai dacă Ahile se leagă să-l apere de mînia regelui Agamemnon. Ahile făgădui să-l apere, jurîndu-se pe Apollon, și numai atunci Calhas zise:

— Marele fiu al zeiței Leto s-a mîniat pentru că Agamemnon l-a jignit pe preotul său Chryses, l-a alungat din tabără și n-a vrut să-i înapoieze fiica în schimbul unei mari sume de răscumpărare. Îl putem îmblînzi pe zeu numai dacă o înapoiem tatălui ei pe Chryseis cea cu ochi negri și-i aducem jertfă o sută de boi.

Auzindu-i spusele, Agamemnon se mînie cumplit, atît pe el cît și pe Ahile, dar, văzînd că oricum va trebui s-o înapoieze pe Chryseis tatălui ei, se învoi, cerînd numai să fie răsplătit cu alt dar. Atunci Ahile îl învinui de lăcomie, ceea ce îl supără și mai mult pe Agamemnon, care începu să amenințe că își va lua el însuși răsplata pentru Chryseis din partea de pradă cuvenită lui Ahile, Aiax sau Ulise.

— Lacom nerușinat și viclean, — strigă Ahile — ne amenințI să ne iei răsplata, cu toate că dintre noi nici unul n-a avut vreodată parte deopotrivă cu tine. Noi am venit doar să luptăm, nu pentru noi, ci ca să vă dăm ajutor, lui Menelaos și ție. Tu vrei să-mi iei răsplata cuvenită pentru isprăvile mele mari. Dar mai bine mă întorc în Fthia mea dragă decît să-ți sporesc ție bogățiile și prada!

— N-ai decît, pleacă în Fthia — îi strigă Agamemnon lui Ahile — căci pe tine te urăsc mai mult decît pe toți regii. Numai tu pui la cale dezbinări. Mînia-ți nu mă înspăimîntă. Ia aminte ce am să-ți spun: pe Chryseis am s-o dau înapoi tatălui ei, dacă aceasta este voia zeului Apollon, dar în schimb am să ți-o iau pe Briseis! Am să te fac să afli cu cît este puterea mea mai mare decît a ta! Să se ferească oricine a te crede deopotrivă de puternic ca mine!

Ahile fu cuprins de o mînie cumplită cînd auzi amenințările lui Agamemnon. Fiul zeiței Thetis apucă sabia și o trase pe jumătate din teacă, gata să se năpustească asupra lui Agamemnon. Deodată simți că cineva îl atinge ușor pe păr. Se întoarse și se dădu înapoi înspăimîntat. În fața lui stătea, nevăzută pentru alții, zeița Pallas-Athena, marea fiică a stăpînului tunetelor. O trimisese Hera, soția lui Zeus, care nu voia pieirea nici unuia dintre eroi, amîndoi fiindu-i deopotrivă de dragi. Tremurînd, Ahile o întrebă pe zeiță:

— O, fiică a lui Zeus, stăpînul tunetelor, de ce ai coborît de pe Olimpul cel înalt? Nu cumva ai venit aici să vezi cît e de turbată furia lui Agamemnon? O, trufia îi va aduce în curînd pieirea!

— Nu, puternice Ahile — răspunse Pallas-Athena cea cu ochii luminoși — nu pentru aceasta am venit eu aici! Am venit să-ți potolesc mînia, dacă vrei să te supui voinței zeilor din Olimp. Nu trage sabia, ci caută să-l

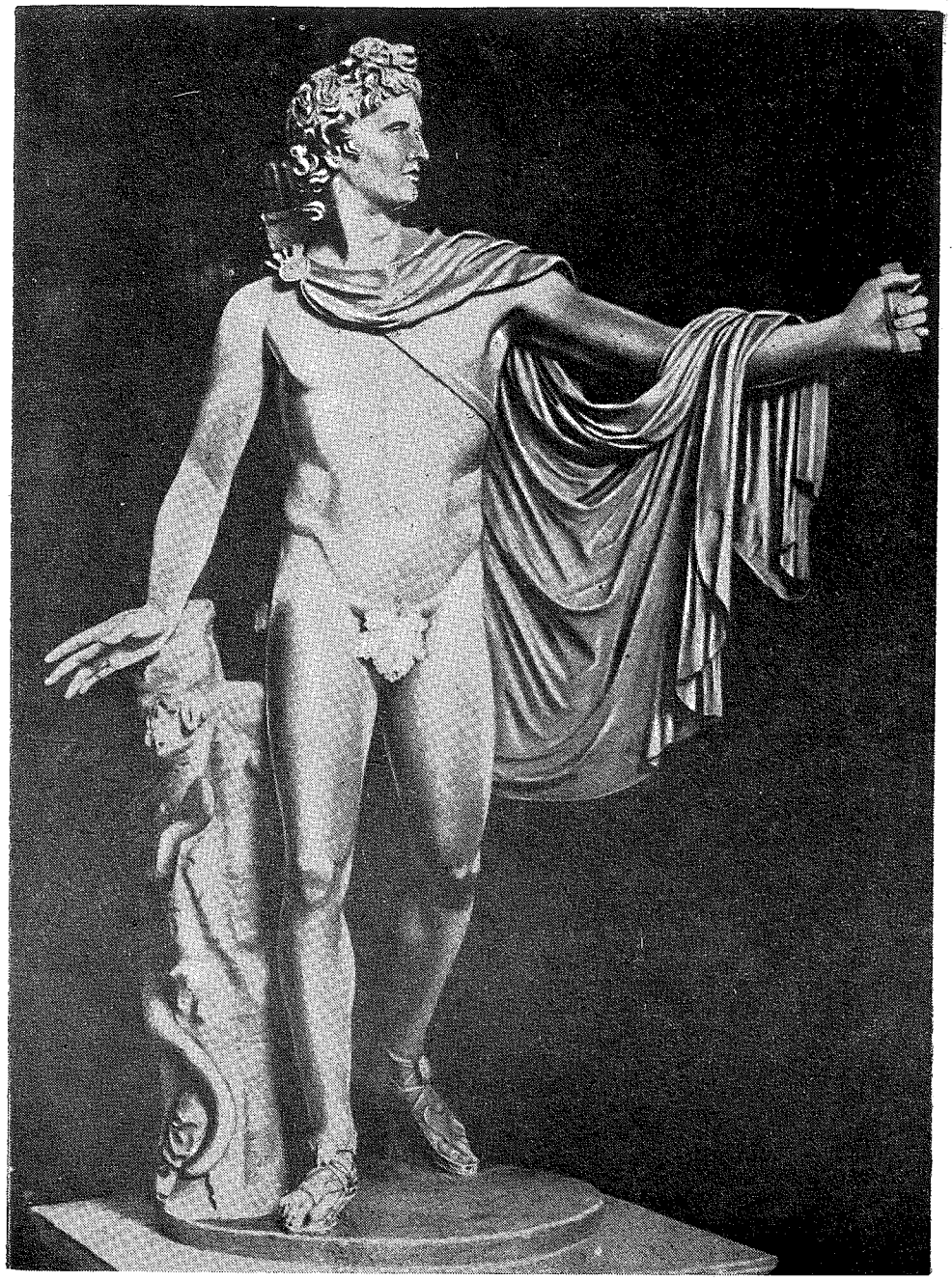

Apollon tragind cu arcul. Așa-numitul „Apollon din Belvedere" *(Statuie din sec. IV î.e.n.)*

biciuiești numai prin cuvinte pe Agamemnon. Crede-mă! Curînd chiar pe locul acesta jignirea îți va fi răsplătită cu daruri mult mai bogate. Deci, liniștește-te și supune-te voinței zeilor nemuritori.

Ahile se supuse voinței zeilor. El își vîrî sabia în teacă și Athena se înălță iarăși pe Olimpul luminos, luîndu-și locul printre zei.

Ahile îi mai spuse lui Agamemnon multe vorbe pline de mînie, numindu-l om care suge vlaga poporului, bețiv, laș și cîine. Ahile își aruncă la pămînt sceptrul și jură pe el că va veni timpul cînd va fi nevoie de ajutorul lui împotriva troienilor, dar că Agamemnon îl va ruga zadarnic, o dată ce l-a jignit așa de greu. Bătrînul Nestor, înțeleptul rege din Pylos, se străduia să-i împace pe cei doi vrăjmași, dar nu izbuti. Agamemnon nu-i dădu ascultare lui Nestor și nici Ahile nu cedă. Marele fiu al lui Peleus plecă mînios spre corturile sale, împreună cu prietenul său Patrocle și cu vitejii lui myrmidoni. Ura împotriva lui Agamemnon, care-l jignise, îi clocotea în piept.

Între timp, regele Agamemnon porunci să fie lăsată pe mare o corabie iute, care să ducă jertfele pentru zeul Apollon și totodată să i-o aducă pe frumoasa fiică a preotului Chryses. Corabia trebuia să meargă sub comanda șiretului Ulise în Teba, orașul lui Ection, iar în tabără, grecii, la porunca lui Agamemnon, urmau să aducă jertfe bogate lui Apollon, pentru a-i potoli mînia.

Corabia trimisă de Agamemnon înainta iute pe valurile mării nemărginite. În sfîrșit, ajunse în portul Tebei. Grecii strînseră pînzele și traseră la mal. Ulise coborî în fruntea unei cete de oșteni, o duse pe Chryseis la tatăl ei și-i spuse aceste cuvinte:

— O, slujitor al lui Apollon! Am venit aici la porunca lui Agamemnon, ca să-ți aduc fiica înapoi. Am mai adus și o sută de boi, pentru a milostivi cu aceste jertfe pe marele zeu Apollon, care a abătut grea nenorocire asupra grecilor.

Bătrînul Chryses se bucură de întoarcerea copilei sale și o îmbrățișă cu drag. Apoi purceseră îndată să aducă jertfe lui Apollon. Chryses se rugă lui Apollon săgetătorul astfel:

— O, tu zeu cu arcul de argint! Ascultă și acum ruga mea ca întotdeauna! Curmă marea nenorocire ce s-a abătut asupra grecilor, pune capăt molimei nimicitoare!

Zeul Apollon ascultă ruga lui Chryses și alungă molima din tabăra grecilor. Iar după ce Chryses aduse jertfă lui Apollon, se orîndui un ospăț bogat și grecii petrecură veseli la Teba. Tinerii turnau vin, umplînd cu vîrf paharele mesenilor. Sunetele mărețe ale imnului închinat lui Apollon, cîntat de tinerii greci, răsunau puternic. Ospățul ținu pînă la asfințitul soarelui, iar dimineața, odihniți după somn, Ulise și ceata lui de oșteni plecară înapoi în tabără. Apollon le trimise un vînt prielnic. Ca un pescăruș gonea corabia pe valurile mării și ajunse repede în tabără. Oștenii o traseră pe mal și apoi se duseră în corturile lor.

În timp ce Ulise călătorea spre Teba, Agamemnon își împlini amenințarea. El chemă pe crainicii Talthybios și Eurybates și-i trimise după Briseis. Crainicii plecară cu inima îndoită spre cortul lui Ahile. Îl găsiră

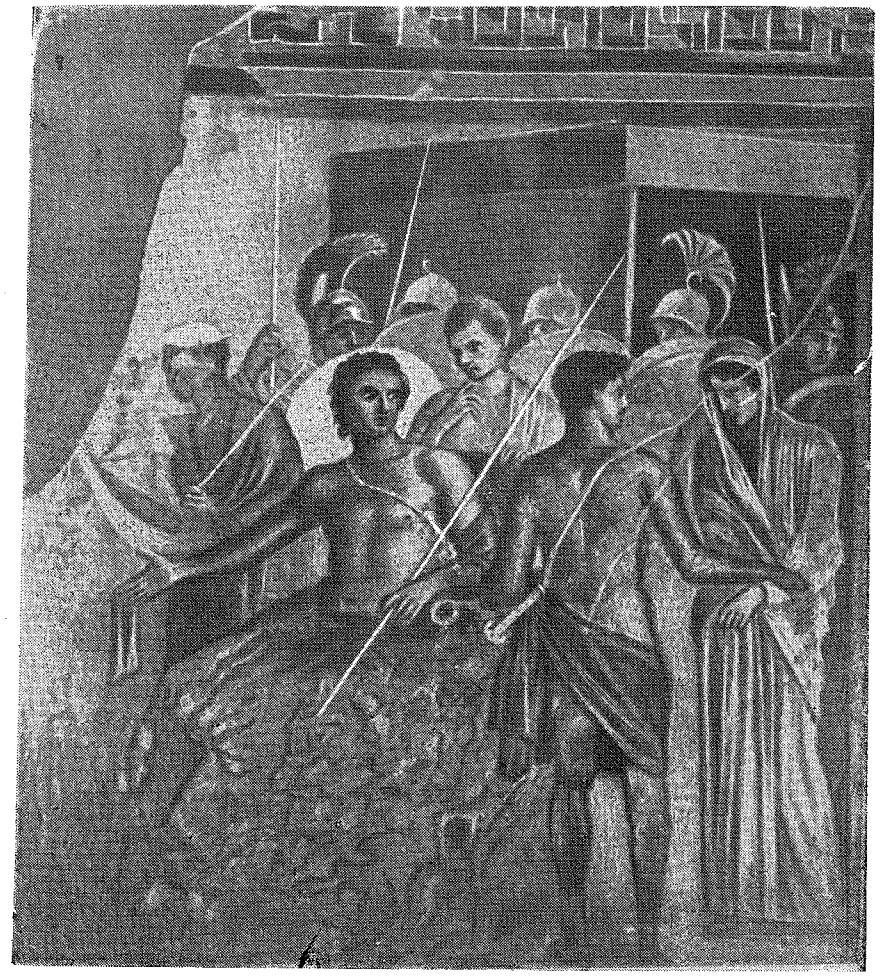

Briseis este luată de la Ahile *(Pictură murală din Pompei)*

stînd în fața cortului, cufundat în gînduri. Solii se apropiară de puternicul erou, dar din pricina tulburării nu putură scoate nici un cuvînt. Atunci fiul lui Peleus le spuse:

— Bine ați venit, crainici. Știu că n-aveți nici o vină; singur Agamemnon e vinovat. Ați venit după Briseis, nu-i așa? Prietene Patrocle, dă-le pe Briseis. Dar să fie ei înșiși martori că va veni clipa cînd grecii vor avea nevoie de mine să-i scap de la pieire. Agamemnon, care și-a pierdut mintea, nu va fi atunci în stare să-i scape!

Plîngînd amarnic, Ahile își părăsi prietenii, se duse pe țărmul pustiu, își întinse brațele spre mare și chemă cu glas tare pe mama sa, zeița Thetis:

— Mamă, dacă mi-ai dăruit viață scurtă, de ce Zeus, stăpînul tunetelor, îmi răpește și gloria? Iată, regele Agamemnon m-a jignit adînc, luîndu-mi răsplata primită pentru isprăvile pe care le-am săvîrșit. Mamă, ascultă-mi durerea!

Zeița Thetis auzi chemarea lui Ahile și ieși din fundul mării, părăsind palatul minunat al zeului Nereus. Apoi, iute, ca un nor ușor, se ivi din valurile înspumate ale mării, sări pe mal și, așezîndu-se lîngă fiul iubit, îl strînse cu gingășie la piept:

— De ce plîngi atît de amarnic, fiul meu? — îl întrebă zeița. Spune-mi pricina durerii tale.

Ahile îi povesti cît de greu îl jignise Agamemnon, apoi o rugă să se înalțe pe Olimpul luminos și să-i ceară lui Zeus să-l pedepsească pe acesta. Să-i ajute Zeus pe troieni să alunge pe greci pînă la corăbiile lor, ca să vadă Agamemnon cît de necugetat a fost cînd l-a jignit pe cel mai viteaz dintre greci. Ahile își încredință mama că Zeus avea să-i asculte ruga. N-avea decît să-i amintească cum îl ajutase ea odinioară cînd zeii din Olimp au vrut să-l răstoarne de pe tron și să-l ferece în lanțuri. Atunci, Thetis chemase în ajutorul lui Zeus pe uriașul Briareos, cel cu o sută de brațe; văzîndu-l zeii s-au tulburat și n-au mai îndrăznit să ridice mîinile asupra lui Zeus. Să-i amintească ea lui Zeus toate acestea și stăpînul tunetelor îi va împlini dorința. Așa se rugă Ahile de mama lui, zeița Thetis.

— O, fiul meu nespus de drag, — strigă zeița, plîngînd amar — de ce te-am adus pe lume să înduri atîtea necazuri! Într-adevăr, viața ta va fi scurtă și sfîrșitul ți-e aproape. După ce că nu vei trăi mult, mai ești și cel mai nefericit! O, nu mai fi atît de mîhnit! Mă voi înălța pe Olimp și voi cere lui Zeus, stăpînul tunetelor, să mă ajute. Iar tu, rămîi în cortul tău și nu mai lua parte la nici o bătălie. Zeus e plecat acum de pe Olimp, căci s-a dus cu toți nemuritorii la un ospăț la etiopieni[1]. Peste douăsprezece zile, cînd se va întoarce, îi voi cădea în genunchi și nădăjduiesc să-l conving să-ți vină în ajutor!

Zeița se despărți de fiul ei mîhnit, iar el se duse la vitejii lui myrmidoni. Începînd din ziua aceea, Ahile nu mai luă parte nici la adunările căpeteniilor, nici la lupte. Stătea toată vremea abătut în cortul său, deși ar fi vrut din toată inima să se acopere de glorie luînd parte la bătălii.

Trecură unsprezece zile. În cea de a douăsprezecea, dis-de-dimineață, zeița Thetis ieși din fundul mării și se înălță o dată cu ceața cea cărunță pe Olimpul luminos. Acolo căzu la picioarele lui Zeus, îi îmbrățișă genunchii și întinse mîinile rugător spre el, atingîndu-i barba.

— O, părintele nostru, — se rugă zeița — ajută-mă să-mi răzbun fiul! Împlinește-mi ruga, de-ți mai amintești că odinioară am făcut și eu ceva pentru tine. Trimite troienilor biruință pînă cînd grecii se vor ruga de fiul meu să le vină în ajutor și-i vor arăta marea cinste ce i se cuvine.

[1] Popor legendar, care, după închipuirea grecilor, trăia la capătul dinspre miazăzi al pămîntului.

Multă vreme, marele Zeus, cel ce mînă norii, nu-i răspunse nimic zeiței. Thetis însă stărui insistent și în cele din urmă, oftînd adînc stăpînul tunetelor spuse:

— Ia aminte, Thetis, că prin rugămintea ta atragi asupra mea mînia Herei. Și așa ea mă dojenește mereu că-i ajut pe troieni în luptă. Cată acum și pleacă de pe înaltul Olimp fără să te vadă Hera. Îți făgăduiesc să-ți împlinesc ruga. Iată și semnul că am să-mi țin cuvîntul.

Zicînd acestea, Zeus își încruntă sprîncenele, își scutură pletele și Olimpul întreg se cutremură. Thetis se liniști și plecă iute de pe Olimp, afundîndu-se în noianul mării.

Iar Zeus se duse la ospăț, unde se adunaseră zeii. Toți îi ieșiră în întîmpinare; nici unul nu îndrăznea să-l salute șezînd. Cînd stăpînul zeilor și al oamenilor se așeză pe tronu-i de aur, Hera veni spre el. Văzuse că Thetis fusese la el.

— Ia spune-mi vicleanule, — zise Hera, — cu cine dintre muritori ai avut azi un sfat tainic? Tu îmi ascunzi întotdeauna gîndurile tale.

— Hera, — îi răspunse Zeus — să nu-ți închipui că vei ști vreodată tot ce gîndesc eu. Ceea ce se poate ști vei afla înaintea tuturor zeilor, dar tainele mele nu încerca să le pătrunzi și nu mă întreba de ele.

— O, Zeus, — spuse Hera — tu știi prea bine că niciodată n-am stăruit să-ți pătrund tainele. Tu hotărăști întotdeauna fără mine. Teamă mi-e însă că astăzi Thetis te-a înduplecat să-l răzbuni pe fiul ei Ahile, nimicind mulțime de greci. Știu că i-ai făgăduit să-i împlinești ruga.

Zeus cătă amenințător la Hera, mîniindu-se pe soția lui că-l urmărește pas cu pas, să vadă tot ce face. Apoi îi porunci aprig să tacă și să i se supună, dacă nu vrea s-o pedepsească. Hera se înspăimîntă de mînia lui Zeus și rămase tăcută pe tronu-i de aur. Se speriară și zeii de cearta dintre Zeus și Hera. Atunci se ridică zeul Hefaistos, cel șchiop, și îi mustră pe zei că se ceartă din pricina muritorilor.

— Dacă ne vom lua la ceartă din cauza muritorilor, ospețele noastre vor fi întotdeauna lipsite de veselie, — spuse zeul Hefaistos, și o rugă pe Hera, mama lui, să se supună puterii lui Zeus, căci acesta este atît de cumplit la mînie, încît îi poate răsturna de pe tronurile lor pe toți zeii din Olimp.

Hefaistos îi aduse aminte Herei cum l-a azvîrlit Zeus chiar pe el pe pămînt pentru că se grăbise să dea ajutor mamei sale atunci cînd Zeus-fulgerătorul se mîniase pe dînsa. Hefaistos luă o cupă, o umplu cu nectar și o întinse Herei. Aceasta zîmbi. Iar Hefaistos, șchiopătînd începu să scoată nectar dintr-un vas și să toarne în cupe fiecărui zeu. Văzînd cum umblă Hefaistos șchiopătînd pe lîngă mese, zeii se porniră toți pe rîs. Veselia reîncepu și zeii petrecură netulburați pînă în asfințit, în sunetele kitharei de aur a lui Apollon și în cîntul muzelor. Iar cînd ospățul luă sfîrșit, zeii se retraseră în palatele lor și Olimpul întreg se cufundă într-un somn liniștit.

ADUNAREA POPORULUI. THERSITES*

Zeii nemuritori dormeau netulburați pe înaltul Olimp. Tabăra grecilor era cufundată și ea într-un somn adînc, la fel ca și marea Troie. Dar Zeus, stăpînul tunetelor, nu izbutea de loc să adoarmă, gîndindu-se cum să-l răzbune pe Ahile pentru jignirea ce i se adusese. În cele din urmă, Zeus se hotărî să-i trimită lui Agamemnon un vis înșelător. Chemă pe zeul visurilor și-l trimise în tabăra grecilor, la Agamemnon, spunîndu-i:

— Zboară pe aripile-ți repezi, vis înșelător, și înfățișează-te lui Agamemnon. Vestește-l să ducă pe greci în luptă și spune-i că astăzi va cuceri marea Troie, căci zeița Hera a convins pe toți zeii să nu dea ajutor troienilor. Pieirea amenință acum Troia.

Zeul visurilor coborî iute pe pămînt și, luînd înfățișarea bătrînului Nestor, pe care Agamemnon îl prețuia atît de mult, i se arătă în vis și-i spuse tot ce-i poruncise marele stăpîn al tunetelor. Agamemnon se trezi, dar i se părea că tot mai răsună cuvintele auzite în somn. Regele Micenei se sculă, se îmbrăcă în veșminte bogate, își luă sceptrul de aur și se duse pe mal unde se aflau corăbiile grecilor. În acel timp, zarea se aprindea strălucitor, prevestind că Helios, marele zeu al soarelui, este gata să urce pe cer. Agamemnon chemă crainicii și le dădu poruncă să strîngă pe toți oștenii la adunarea poporului. Pe conducători, puternicul rege al Micenei îi adună lîngă corabia bătrînului Nestor și le povesti ce vis i-a trimis Zeus, stăpînul tunetelor.

Căpeteniile hotărîră să se facă pregătirile de luptă. Dar, înainte de a duce oastea pe cîmp sub zidurile Troiei, Agamemnon vru să facă o încercare: el hotărî să propună adunării poporului întoarcerea în patrie. În timp ce căpeteniile țineau sfat, oștenii se duseră la adunare. Ca un roi de albine ieșite din peșteri de munte, se adunară mulțimi nenumărate de oșteni. Adunarea fremătă. Cu greu izbutiră crainicii să facă liniște, pentru ca regii, copii ai lui Zeus, să poată vorbi poporului. În sfîrșit, mulțimea se așeză în ordine și se făcu liniște. Cel dintîi vorbi Agamemnon, care se ridică de la locul lui cu sceptrul în mînă. El vorbi despre greutățile războiului, spuse că grecii luptă fără rost la Troia, pe care se pare că n-o vor putea cuceri și vor trebui să se întoarcă în patrie fără nici un folos. Se vede că zeii înșiși vor ca grecii să se întoarcă în țara lor. Așa grăi Agamemnon. După ce isprăvi, întreg poporul se puse în mișcare, precum marea cînd vînturile Notos și Euros[1] stîrnesc valuri înalte. Grecii alergară spre corăbii în strigăte puternice. Pămîntul se cutremură de tropotul mulțimii de oșteni în goană spre țărm. Se ridicară nori de praf. Strigătele răsunau în toată tabăra. Toți se grăbeau să lase corăbiile pe apă, toți erau dornici să plece în patrie.

Strigătele oștenilor ajunseră și pe Olimpul cel înalt. Temîndu-se ca nu cumva grecii să ridice asediul Troiei, Hera trimise în tabără pe zeița Pallas-Athena, spre a-i opri. Athena zbură ca o furtună de pe Olimp în tabăra grecilor. Acolo se duse la Ulise și-i zise:

* După „Iliada" lui Homer.

[1] *Notos* — vîntul de sud; *Euros* — vîntul de răsărit.

— Nobile fiu al lui Laertes, vreți oare să fugiți cu toții acasă? Vreți să lăsați pe frumoasa Elena aici, spre bucuria lui Priam și a tuturor troienilor? Du-te repede și înduplecă-i pe toți să nu părăsească Troia!

Auzind glasul amenințător al zeiței, Ulise își aruncă mantia de pe spate și fugi spre corăbii. În drum îl întîlni pe Agamemnon, căruia îi smulse din mînă sceptrul, semn al puterii supreme. Ajuns pe țărm, el începu să convingă căpeteniile și pe oștenii de rînd să nu lase corăbiile pe apă, ci să meargă înapoi la adunarea poporului. Pe oștenii prea gălăgioși și grăbiți să părăsească țărmurile Troiei, îi lovi cu sceptrul. În sfîrșit, toți se înapoiară la locul obișnuit de adunare. Mulțimea alerga strigînd tare, de parc-ar fi fost valurile mării care se izbesc de țărmul stîncos cu un zgomot ca de tunet. În sfîrșit, toți își luară locurile și tăcură. Numai Thersites continua să strige[1]. El își îngăduia mereu să se ridice cu îndrăzneală împotriva regilor. Deosebit de mult îi ura pe Ulise și pe Ahile, marele fiu al zeiței Thetis. De data aceasta, el strigă în gura mare, ponegrindu-l pe Agamemnon. Spunea că acesta a căpătat destulă pradă și destule roabe, că-i ajung atîția bani plătiți ca răscumpărare pentru troienii de vază luați în captivitate de oștenii de rînd. Thersites îi îndemna pe toți să plece cît mai repede acasă și să-l lase pe Agamemnon singur la Troia. Să vadă fiul lui Atreus dacă oștenii l-au sprijinit în lupte, dacă i-au fost sau nu slugi credincioase. Într-un cuvînt, Thersites îl batjocori pe Agamemnon cum putu mai bine. Îl dojeni și pentru că-l jignise pe Ahile, dar și pe acesta îl făcu laș. Strigătele lui Thersites fură auzite și de șiretul Ulise, care se apropie de el și-i spuse amenințător:

— Să nu mai cutezi, prostule, să ponegrești pe regi și să nu mai vorbești de întoarcerea în patrie! Cine poate ști cum se va sfîrși ceea ce am început noi? Ascultă și ține minte că voi împlini ceea ce-ți spun: dacă încă o dată, smintitule, te mai aud că-l defăimezi pe Agamemnon, să mi se taie capul de pe umerii mei puternici, să nu mi se mai spună tatăl lui Telemah, dacă nu-ți voi sfîșia veșmintele, nu te voi bate de vei urla de durere și nu te voi alunga din adunare!

Astfel strigă amenințător Ulise. Apoi îl lovi pe Thersites cu sceptrul pe spinare. De durere, lacrimile îi țîșniră șiroaie, iar pe spinare îi apăru o dîră roșie. Tremurînd de frică, el se chirci și își ștergea lacrimile cu mîna. Toți rîdeau în hohote privind pe Thersites și spuneau[2]:

— Multe fapte slăvite a săvîrșit Ulise, și la sfat, și în lupte, dar asta este cea mai mare ispravă a lui. Ce bine îi mai astupă el gura gălăgiosului! Acum el nu va mai îndrăzni să ponegrească pe regii ocrotiți de Zeus...

[1] Episodul în legătură cu Thersites este redat în „Iliada" pe placul aristocrației, ale cărei concepții le exprima poetul. În realitate însă, Thersites exprimă părerile ostașilor de rînd, care erau prea puțin interesați în războiul cu Troia. Ei nu se gîndeau decît cum să se înapoieze în patrie. Războiul era purtat exclusiv în interesul conducătorilor aristocrați.

[2] Desigur că nu toți grecii au rîs și l-au lăudat pe Ulise; au rîs conducătorii aristocrați. Ostașii simpli, ale căror păreri le exprima Thersites, erau toți de partea lui, dar știau că ar fi pățit ca el dacă ar fi îndrăznit să-și mărturisească gîndurile.

Apoi, Ulise vorbi poporului. Alături de el stătea Pallas-Athena, care luase înfățișarea unui vestitor. Ulise îi îndemnă pe greci să nu ridice asediul cetății, căci, de se vor întoarce în patrie fără să fi cucerit Troia, vor acoperi de rușine și pe Agamemnon și pe ei înșiși. Vor ei oare să plece în patrie din lașitate, ca și cum ar fi niște copii slabi sau niște văduve? Au uitat ei oare prezicerile lui Calhas, care a spus că trebuie să aibă răbdare? Au uitat semnul trimis de Zeus în Aulida? Se știe doar că grecilor le este hărăzit să cucerească Troia abia în al zecelea an al asediului. Prin cuvîntarea rostită, Ulise le trezi din nou tuturor dorința de a săvîrși fapte eroice. Grecii îi primiră cuvîntarea cu strigăte puternice, cărora le răspunse tot atît de tare ecoul împrejurimilor. Dar iată că se ridică divinul bătrîn Nestor, și totul amuți din nou. El îi sfătui de asemenea pe greci să rămînă și să lupte cu troienii. În timpul luptei — spuse el — este bine ca oștile să fie orînduite pe triburi și fratrii, pentru ca fratria să dea sprijin fratriei, iar tribul tribului. Atunci se va vedea limpede care dintre căpetenii sau membri ai tribului sînt șovăielnici și care sînt viteji. Atunci va reieși clar de ce n-a fost cucerită Troia pînă acum: din voința zeilor nemuritori sau din pricină că nu știu căpeteniile cum să lupte? Agamemnon se învoi cu cele spuse de bătrîn și porunci oștenilor să se ducă să prînzească, iar apoi să se pregătească pentru o bătălie sîngeroasă în care nimeni nu va avea nici o clipă de răgaz. Și va fi vai de acela care va rămîne lîngă corăbii sau va fugi din luptă, căci va fi aruncat pradă cîinilor și păsărilor răpitoare.

Oștenii strigară puternic, așa cum vuiește marea pe furtună, cînd vîntul stîrnește valuri mari cît munții. Adunarea se împrăștie repede. Toți se grăbiră spre corturile lor. Focuri se aprinseră în toată tabăra. Grecii se ospătară bine înainte de a porni la luptă. Fiecare aduse jertfă zeului său, rugîndu-l să-l ocrotească în timpul bătăliei. Agamemnon aduse jertfă lui Zeus. El înjunghie lîngă altar un bou gras, rugîndu-l pe Zeus să-i dea biruința, să-l ajute să cucerească Troia și palatul regelui Priam înainte ca noaptea să se așternă pe pămînt, să-l ajute să-l ucidă pe Hector, străpungîndu-i zalele cu sulița. Dar marele Zeus, stăpînul tunetelor, nu ascultă rugile lui Agamemnon. El îi pregătea regelui Micenei multe necazuri pentru ziua aceea.

După ce jertfa fu adusă și ospățul luă sfîrșit, bătrînul Nestor începu să zorească pe conducători să pornească cu oștile pe cîmpul de bătălie.

Conducătorii se duseră în grabă la cetele lor. Strigînd puternic, crainicii începură să adune pe oșteni. Comandanții așezară cetele în rînduri de luptă și le duseră spre zidurile Troiei. Pămîntul gemea sub tropotul oștenilor și al cailor. Oștile se întindeau pe întreaga vale a Scamandrului[1]. Toți ardeau de dorința de a lupta cu troienii. Printre oșteni umbla ca o furtună zeița Pallas-Athena, îndemnîndu-i la luptă și insuflîndu-le o vitejie fără seamăn. În fruntea oștilor mergeau în care comandanții. Pe toți îi întrecea, prin înfățișarea lui de temut, regele Agamemnon, asemănător lui Zeus, stăpînul tunetelor. Oștenii înaintau în ordine, șir după șir, spre zidurile Troiei.

[1] Rîu care curgea pe lîngă Troia.

LUPTA DINTRE MENELAOS ȘI PARIS*

Iris, vestitoarea zeilor, se avîntă iute de pe Olimp și, luînd înfățișarea lui Polites, fiul lui Priam, vesti troienilor că din tabăra grecilor au pornit spre Troia oști nenumărate. Cînd Iris sosi în Troia, toți cetățenii erau la adunarea poporului. Hector închise numaidecît adunarea.

Troienii și aliații lor se înarmară în grabă și se așezară în formație de luptă. Porțile Troiei se deschiseră și din ele începură să iasă, una după alta, cetele troienilor și ale aliaților lor. Troienii mergeau strigînd tare, așezați de parcă ar fi fost șiruri de cocori în zbor. Grecii se apropiau într-o tăcere amenințătoare. Nori de colb acopereau tot cîmpul.

Oștile se apropiară una de alta, dar nu începură lupta. Atunci, din rîndurile troienilor ieși frumosul Paris. Purta peste umăr o piele de leopard, în spate arcul și tolba cu săgeți, la șold avea sabia ascuțită, iar în mîini ținea două sulițe. El întrebă pe eroii greci dacă vreunul cutează să se bată cu dînsul. Menelaos, cum îl văzu, sări iute din car și păși înainte cu armura-i strălucitoare. El se duse bucuros să-l înfrunte pe Paris, ca un leu ce dăduse pe neașteptate peste o pradă bogată. Menelaos era vesel că poate să se răzbune pe cel care-i răpise pe frumoasa lui Elena.

Cînd îl văzu pe eroul Menelaos, lui Paris i se strînse inima și, fiindu-i teamă de moarte, se ascunse printre prietenii lui. Hector, care văzu aceasta, începu să-și dojenească fratele pentru lașitatea lui.

— Ești viteaz numai în vorbe — îi spuse Hector lui Paris; — mai bine nu te-ai fi născut decît să ne faci de rușine. Oare nu auzi cum rîd grecii de tine? Ți-a ajuns curajul numai s-o răpești pe Elena, soția lui Menelaos, spre nenorocirea întregii Troie! Te-ai speriat de Menelaos! Ai fi aflat ce fel de luptător e soțul Elenei, pe care ai răpit-o! O, dacă troienii ar fi fost mai hotărîți, te-ar fi ucis demult cu pietre pentru nenorocirile pe care le-ai atras asupra lor!

— Ai dreptate să mă dojenești, Hector — răspunse Paris — dar liniștește-te. Am să mă lupt în doi cu Menelaos. Dă poruncă troienilor să se oprească. Mă voi bate în fața oștilor cu Menelaos pentru frumoasa Elena și cel ce va ieși învingător o va duce în casa lui.

Auzind acest răspuns, Hector ieși din mijlocul oștirii troienilor și o opri pe loc. Grecii erau gata să abată asupra lui Hector o ploaie de săgeți. Unii aruncară chiar cu pietre în el, dar Agamemnon îi opri, strigînd:

— Așteptați greci, opriți-vă, bărbați aheeni! Hector cel cu coiful strălucitor vrea să ne vorbească!

După ce toți tăcură, Hector anunță că Paris este gata să se bată numai el cu Menelaos, ca să se vadă a cui urmează să fie Elena.

Atunci, Menelaos răspunse:

— Ascultați! De mult este timpul să punem capăt vărsării de sînge dintre noi. Voi lupta cu Paris și să piară acela dintre noi căruia soarta i-a hărăzit pieirea. Pe urmă însă, voi să încheiați pace. Să aducem jertfă zeilor. Chemați-l aici pe bătrînul Priam; fiii lui sînt toți vicleni, de aceea

* După „Iliada" lui Homer.

Paris *(Statuie din sec. III î.e.n.)*

să se lege el prin jurămînt, înaintea luptei noastre în doi, că va aduce la îndeplinire această înțelegere!

Toți se bucurară auzind această propunere. Hector trimise îndată crainicii să-l cheme pe Priam.

Între timp, zeița Iris, luînd înfățișarea frumoasei Laodice, fiica lui Priam, se duse la Elena și o chemă să se urce în turnul porților Scheene, unde se adunaseră bătrînii troieni în frunte cu Priam, ca să privească lupta dintre Paris și Menelaos. Preafrumoasa Elena se îmbrăcă în veșminte scumpe și plecă repede după Iris, însoțită de două slujitoare. Ea își aminti de primul soț, de patrie, de Sparta cea dragă, și ochii i se umeziră de lacrimi. Bătrînii troieni o văzură apropiindu-se. Era atît de frumoasă încît ei nu se mai săturau privind-o și își spuneau:

— Nu, nu putem condamna nici pe greci, nici pe troieni că varsă sînge pentru o femeie atît de frumoasă. Într-adevăr, Elena e frumoasă ca o zeiță. Dar oricît ar fi ea de fermecătoare, mai bine să se întoarcă în Grecia, și atunci nici noi, nici copiii noștri nu vor mai fi amenințați cu pieirea.

Priam o chemă pe Elena și începu s-o întrebe de eroii pe care-i vedea de pe zid. Ea i-l arătă pe puternicul Agamemnon, pe șiretul Ulise, pe Aiax, fiul lui Telamon, pe Idomeneus, regele Cretei și pe alții. Priam se minuna de frumusețea lor și de înfățișarea lor războinică. În timpul acesta, veniră crainicii trimiși de Hector să-l cheme pe Priam. Acesta se ridică în grabă, porunci să înhame caii la car și ieși prin porțile Scheene, îndreptîndu-se spre oști, însoțit de Antenor.

Îl întîmpinară Agamemnon și Ulise. Se aduseră jertfe zeilor din Olimp și se făcură jurăminte pentru împlinirea întocmai a învoielii. După aceea, regele Priam grăi astfel oștilor troiene și celor grecești:

— Viteji bărbați ai Greciei și Troiei! Eu voi pleca de îndată în marea Troie. Nu am tăria să privesc lupta dintre fiul meu Paris și puternicul rege Menelaos. Numai Zeus știe care dintre ei va cădea în această luptă.

Priam părăsi cîmpul de bătaie. Hector și Ulise măsurară locul pentru luptă, iar apoi puseră sorții într-un coif și-l scuturară, spre a vedea cine va arunca primul sulița. Sorții căzură asupra lui Paris.

Paris și Menelaos își luară armele și ieșiră la locul de luptă, agitîndu-și sulițele grele. Ochii le străluceau cumplit, în ei ardeau flăcările urii unuia împotriva celuilalt. Paris ridică sulița și o aruncă în Menelaos. Aceasta nimeri în scutul uriaș al lui Menelaos, dar nu-l străpunse. Lovindu-se de arama de pe scut, vîrful suliței se îndoi. Menelaos invocă cu glas tare pe Zeus, rugîndu-l să-l ajute să se răzbune împotriva lui Paris, pentru ca de acum înainte nimeni să nu mai cuteze să răsplătească ospeția prin fărădelegi. Apoi își agită amenințător sulița și lovi cu ea în scutul lui Paris. Sulița străpunse scutul și platoșa lui Paris și îi spintecă și tunica. Paris scăpă numai sărind repede la o parte. Atunci Menelaos luă sabia și-l lovi pe Paris în coif, dar, din pricina loviturii nespus de puternice, sabia se frînse în patru bucăți. Rămînînd fără sabie, Menelaos se năpusti asupra lui Paris, îl înșfăcă de coif și-l tîrî pe jos spre oștile grecești. Cureaua de la coif îi strînse gîtul lui Paris și Menelaos l-ar fi adus tîrîș în rîndurile grecilor, dacă lui Paris nu i-ar fi venit în ajutor Afrodita, zeița dragostei. Ea rupse cureaua și Menelaos rămase numai cu coiful în mînă. Atunci el vru să-l răpună cu sulița pe Paris, care era întins pe pămînt, dar zeița Afrodita îl acoperi cu un nor întunecat și-l duse iute în Troia. Menelaos îl căută zadarnic; alergă printre oștenii troieni ca o fiară sălbatică, dar nimeni nu-i putu spune unde se află fiul lui Priam. Regele Agamemnon strigă cu glas tare:

— Ascultați, troieni și greci! Ați văzut cu toții biruința lui Menelaos. Deci să ni se dea înapoi Elena și bogățiile răpite de Paris din palatul lui Menelaos. De asemenea, să ni se plătească și bir.

Dar nu-i răspunse nimeni: era scris ca lupta să nu se sfîrșească aici.

PANDAROS CALCĂ JURĂMÎNTUL. BĂTĂLIA*

În timpul cînd Menelaos și Paris hotărîseră să se bată numai ei doi, zeii nemuritori se ospătau în palatul lui Zeus. Tînăra zeiță Hebe turna nectar în cupe. Petrecînd, zeii priveau de pe înaltul Olimp în Troia. Luînd-o în derîdere pe Hera, Zeus spuse, că va pune capăt încăierării sîngeroase dintre troieni și greci, căci Menelaos ieșise biruitor. Dar zeița Hera îl rugă să trimită în oastea troienilor pe războinica zeiță Athena, ca să înduplece pe cineva să calce jurămîntul. Zeus, stăpînul tunetelor,

* După „Iliada" lui Homer.

primi, părînd însă că o face împotriva voinței lui. Luînd înfățișarea unei stele strălucitoare, zeița Athena se avîntă iute de pe Olimp și căzu în mijlocul oastei troiene. Troienii rămaseră înmărmuriți, neștiind ce tîlc avea acest semn: va începe iarăși măcelul sîngeros, sau e un semn al lui Zeus că trebuie să se încheie pacea? Luînd chipul lui Laodocos, fiul lui Antenor, Athena se duse la Pandaros, faimosul țintaș cu arcul, și-l îndupleca să-l doboare pe regele Menelaos cu o săgeată aducătoare de moarte. Pandaros își luă arcul, scoase o săgeată ascuțită, chemă în ajutor pe Apollon și trase. Coarda arcului zbîrnîi, săgeata zbură și Menelaos ar fi pierit fără doar și poate dacă Athena n-ar fi abătut săgeata, care nimeri în platoșa ce apăra trupul lui. Platoșa fu străpunsă și săgeata se împlîntă în trupul lui Menelaos. Rana nu era adîncă, totuși curse sînge destul. Agamemnon se îngrozi văzîndu-și fratele rănit. Dar Menelaos îl liniști. Agamemnon dădu poruncă să vină medicul Mahaon, care cercetă rana și o presără cu leacuri. În timp ce Agamemnon și alți eroi purtau de grijă rănitului Menelaos, troienii începură să înainteze spre greci. Atunci Agamemnon se duse în fața oștilor și le puse în ordine, îmbărbătîndu-le la luptă.

Oștenii greci pășeau tăcuți; nu se auzeau decît glasurile conducătorilor. Troienii însă năvăleau cu strigăte puternice. Oștile grecești erau conduse de zeița Pallas-Athena, iar cele troiene, de sălbaticul zeu al războiului, Ares. Se porni lupta piept la piept. Strigătele de biruință se amestecau cu gemetele muribunzilor.

Troienii începură să dea înapoi sub presiunea grecilor și atunci aceștia îi atacară cu și mai multă însuflețire. Văzînd aceasta, zeul Apollon, ocrotitorul troienilor, se aprinse de mînie și strigă:

— Înaintați cu mai mult curaj, troieni! Să nu vă închipuiți că piepturile grecilor sînt de piatră și trupurile lor de fier. Luați aminte că printre ei nu luptă azi marele Ahile, care stă mînios în cortul lui.

Astfel îi îmbărbătă pe troieni zeul săgetător. Bătălia deveni și mai crîncenă. Mulți eroi căzură. Pallas-Athena îi îmbărbăta pe greci. În luptă, ea dădu o putere de nebiruit regelui Diomedes, fiul lui Tydeus. Curînd, troienii începură să dea înapoi.

Vestitul țintaș Pandaros, cînd îl văzu pe Diomedes, își întinse arcul și slobozi o săgeată care se împlîntă în umărul acestuia, umplîndu-i platoșa de sînge roșu-aprins. Pandaros triumfa, crezînd că l-a rănit de moarte pe Diomedes. El începu să-i îmbărbăteze cu glas tare pe troieni, spunîndu-le că Diomedes este rănit de moarte. Acesta însă îl chemă pe Sthenelos și-l rugă să-i scoată săgeata din rană. După aceea, Diomedes se rugă cu glas tare zeiței Pallas-Athena, cerîndu-i ajutor ca să-l ucidă pe acela care îl rănise. Zeița apăru în fața lui Diomedes. Ea îi insuflă o mare putere și un curaj nestăvilit și-i porunci să se avînte în luptă, dar să aibă grijă să nu atace pe zeii nemuritori. Numai pe zeița Afrodita putea s-o rănească cu sulița. Diomedes se avîntă în luptă asemenea unui leu a cărui rană îi înzecește puterea și-i aprinde și mai mult furia.

Văzînd cu cîtă turbare luptă Diomedes, eroul Eneas se duse repede printre cetele de oșteni troieni să-l caute pe Pandaros. Îl îndupleca pe

acesta să-l atace pe Diomedes. Pandaros se urcă în carul lui Eneas și se năpustiră amîndoi asupra lui Diomedes.

Cînd Sthenelos văzu în car pe cei doi eroi vestiți, Eneas și Pandaros, îl sfătui pe prietenul său Diomedes să nu se bată cu ei. Dar Diomedes îi respinse cu indignare sfatul. În acest timp carul lui Eneas se apropia repede de dînsul. Pandaros ridică sulița și o aruncă în scutul lui Diomedes. Scutul fu străpuns și sulița se lovi de platoșă, dar aceasta îl apără pe Diomedes. Pandaros se bucură crezînd că-l rănise de moarte pe fiul lui Tydeus. Diomedes aruncă și el sulița și Pandaros se prăvăli mort din car. Eneas sări iute jos și, acoperindu-se cu scutul, se pregăti să apere cu o suliță uriașă trupul celui mort. Atunci Diomedes înșfăcă un bolovan mare pe care n-ar fi putut să-l ridice doi inși și-l zvîrli cu o singură mînă, nimerindu-l pe Eneas drept în coapsă. Acesta căzu la pămînt și ar fi pierit dacă nu-i venea în ajutor zeița Afrodita, mama lui. Ea îl acoperi cu vești mîntul ei și vru să-l ia de pe cîmpul de luptă.

Diomedes însă se repezi la dînsa și-i răni mîna gingașă cu sulița lui grea. Zeița scoase un strigăt și-l scăpă pe Eneas din brațe. Zeul Apollon însă îl acoperi cu un nor întunecat. Diomedes îi strigă amenințător zeiței:

— Ascunde-te, fiică a lui Zeus! Părăsește cîmpul de luptă! Oare nu-ți ajunge că ademenești femeile cele slabe?!

Zeița dragostei părăsi cîmpul de luptă, iar Diomedes tăbărî din nou asupra lui Eneas. De trei ori se năpusti fiul lui Tydeus asupra acestuia și de trei ori îl respinse zeul Apollon. A patra oară, Apollon îi strigă amenințător:

— Vino-ți în fire, fiu al lui Tydeus! Retrage-te și să nu mai cutezi să ataci pe cei fără de moarte! Căci niciodată muritorii nu vor fi puternici ca zeii!

Diomedes se înspăimîntă, auzind glasul temut al zeului Apollon și se retrase. Apollon îl luă pe Eneas și-l duse în templul său din Troia. Acolo îl lecuiră zeița Leto și zeița Artemis, sora lui Apollon, iar pe cîmpul de bătălie zeul Apollon făuri o arătare cu chipul lui Eneas, în jurul căreia se încinse o luptă crîncenă.

Zeița Afrodita, rănită de Diomedes, se duse în acest timp la locul unde stătea Ares, sălbaticul zeu al războiului. Văitîndu-se de durere, ea îl rugă să-i dea carul și se duse repede pe luminosul Olimp. Acolo căzu la picioarele mamei ei, Dione, plîngîndu-i-se că Diomedes a rănit-o. Dione îi șterse rana și i-o lecui. Iar Athena și Hera, rîzînd de Afrodita, îi spuseră marelui Zeus:

— Nu cumva zeița Afrodita a ademenit vreo altă aheeană să fugă cu vreunul dintre troienii ei iubiți? Nu cumva mîngîind vreo aheeană și-a zgîriat mîna pînă la sînge?

Zeus zîmbi, chemă la el pe Afrodita și îi zise:

— Fiica mea, bătăliile crîncene nu sînt pentru tine. Ocupă-te de căsătorii și de dragoste, iar luptele lasă-le în seama furtunosului zeu Ares și a războinicei zeițe Athena.

Pe cîmpul de bătălie, lupta continua în jurul arătării ce înfățișa pe Eneas, pe care o plăsmuise Apollon. Acesta se duse la Ares și-i ceru să-l

potolească pe Diomedes. Zeul sîngeros al războiului dădu ascultare lui Apollon. Luînd chipul tracului Akamas, zeul Ares se duse să-i îmbărbăteze pe troieni. Lupta se încinse și mai aprig. Se întoarse pe cîmpul de luptă și Eneas, cu rana lecuită. Troienii se bucurară văzîndu-l nevătămat și atunci ei, care începuseră să dea înapoi, se rînduiră iarăși și începură să înainteze asupra grecilor. Ca norii furtunoși pe care suflarea năprasnică a vînturilor nu-i gonește, ci stau neclintiți acoperind munții, așa așteptau grecii apropierea troienilor. Cei doi Aiax, Ulise și Diomedes îi îmbărbătau pe greci în luptă. Strălucind în zalele lui, regele Agamemnon trecea și el printre rîndurile oștenilor. Bătălia se încinse din nou. Eroii cădeau unul după altul și bezna morții le închidea ochii. În fruntea troienilor se lupta Hector, ajutat de însuși zeul războiului Ares și de cumplita zeiță a bătăliei Enyo. Eroul Diomedes, văzîndu-l pe zeul Ares, se dădu înapoi și le strigă grecilor:

— Prieteni, n-avem de ce să ne minunăm că Hector se bate cu atîta curaj! Alături de el luptă și îl ajută însuși Ares, zeul războiului. Retrageți-vă prieteni, nu cutezați să vă luptați cu zeii.

Troienii îi copleșeau tot mai mult pe greci. Căzu în luptă și Tlepolemos, tînărul fiu al lui Heracle, lovit de sulița lui Sarpedon, fiul lui Zeus. Dar și Sarpedon fu rănit de Tlepolemos în coapsă. Prietenii îl scoaseră cu greu în afara cîmpului de luptă, neizbutind a-i smulge sulița din rană. Văzîndu-l pe Hector trecînd, Sarpedon îl rugă să-i zdrobească pe greci fără cruțare. Atunci Hector se avîntă din nou în luptă și doborî cu sulița mulți eroi. Troienii îi respinseră și mai departe pe greci.

Cînd văzu aceasta, zeița Hera o chemă pe Athena și amîndouă se pregătiră de luptă, spre a-l îmblînzi pe Ares. Zeițele, ajutate de Hebe, înhămară caii la un car fermecat. Athena își puse zalele, își așeză pe cap coiful său greu, peste umeri își trecu egida cu capul gorgonei Meduza și, cu sulița într-o mînă, se urcă în carul zeiței Hera, care mînă iute caii. În timp ce coborau de pe Olimp, zeițele îl văzură pe Zeus, care sta singur pe un deal înalt; Hera opri caii și-i spuse lui Zeus detunătorul:

— Nu te cuprinde mînia, Zeus, văzînd că Ares cel crunt nimicește atîția eroi? Am văzut cît de mult se bucură din pricina asta Apollon și Afrodita. Te-ai supăra oare pe mine dacă l-aș îmblînzi pe Ares?

Atotputernicul Zeus îi răspunse:

— Du-te! Să se ridice împotriva lui Ares războinica zeiță Pallas-Athena. Nici unul dintre nemuritori nu se pricepe ca ea să-l întristeze pe Ares.

Zeița Hera mînă iute caii mai departe. Cînd ajunseră la unirea a două rîuri, Simoeis și Scamandru, zeițele se dădură jos din car, deshămară caii și-i învăluiră într-un nor negru. Hera, luînd înfățișarea lui Stentor, un bărbat înzestrat cu glas puternic, chemă pe greci să lupte vitejește împotriva troienilor. Pallas-Athena se apropie de Diomedes, care-și lega rana pricinuită de Pandaros. Zeița începu să-l dojenească pentru că părăsise cîmpul de bătălie și se temea să lupte cu troienii. Tatăl lui, gloriosul luptător Tydeus, n-ar fi făcut astfel. Dar Diomedes îi răspunse:

— Nu, fiică a lui Zeus cu ochii albaștri, nu mă tem să lupt cu eroii Troiei. Țineam însă minte că tu însăți mi-ai dat poruncă să nu intru în luptă cu zeii nemuritori.

Atunci Athena îi spuse:

— O, fiu al lui Tydeus, preferat al Athenei, să nu te mai temi de acum încolo nici de Ares, nici de vreun alt zeu. Eu însămi am să-ți viu în ajutor. Du-te repede și luptă împotriva lui Ares. Nu demult el a făgăduit să dea grecilor ajutor, iar acum, mișelul, îi ajută pe troieni.

Zeița luă în carul lui Diomedes locul lui Sthenelos. Osia de stejar a carului gemu sub greutatea zeiței. Fără a fi văzută de Ares, ea mînă caii drept spre el tocmai în clipa cînd scotea zalele de pe trupul eroului Perifas, ucis în luptă. Ares îl văzu pe Diomedes care stătea alături de zeița Athena, lăsă trupul eroului pe care el îl doborîse și de pe care scotea acum zalele, și aruncă sulița în fiul lui Tydeus. Athena abătu sulița, care trecu pe alături. Zeița îi înzeci lui Diomedes puterile și acesta îl lovi pe Ares cu sulița, smulgînd-o apoi din rană. Ares urlă atît de tare, de parcă ar fi strigat zece mii de oșteni deodată. Țipătul înfricoșător îi făcu să se cutremure pe toți oștenii greci și troieni. Învăluit în nori negri, furtunosul Ares se înălță iute pe Olimpul cel plin de lumină. Acolo se așeză lîngă Zeus și i se plînse că Athena îl ajutase pe Diomedes să-l rănească. Zeus se uită mînios la fiul său, pe care-l ura din pricină că-i plăceau vărsările de sînge. Îi spuse că, de n-ar fi copilul lui, l-ar fi zvîrlit de mult în bezna Tartarului. Sălbaticul Ares încetă să se mai tînguiască. Zeus chemă pe Paieon, medicul zeilor, care-l lecui repede pe Ares. Iar Hebe îl spălă și-l îmbrăcă în veșminte bogate. Se înapoiară pe Olimp și zeițele Hera și Athena. Astfel îl înfrînară ele pe Ares, zeul războiului, care nu se mai sătura de bătălii.

Sub zidurile Troiei, lupta continua ca și mai înainte. Acum troienii începuseră să fie încolțiți rău de greci. Aiax, Diomedes, Menelaos, Agamemnon și alți eroi uciseră mulți troieni de vază și le luară zalele scumpe. Prorocul Helenos, fiul regelui Priam, văzînd că înfrîngerea definitivă a troienilor nu mai e departe, începu să-l roage pe Hector cel cu coiful strălucitor și pe Eneas, fiul Afroditei, să-i îmbărbăteze pe troieni și să vină repede în Troia pentru a o îmbuna pe Athena cu daruri bogate. Hector ascultă porunca fratelui său. El îi îmbărbătă iarăși pe troieni și aceștia respinseră atacul grecilor.

HECTOR ÎN TROIA. DESPĂRȚIREA LUI HECTOR DE ANDROMACA*

Între timp, Hector intrase în Troia prin porțile Scheene. Femeile și copiii îl înconjurară îndată, întrebîndu-l de soții și părinții lor. Dar el nu le răspunse nimic, ci doar le porunci să se roage zeilor din Olimp. Apoi se duse în grabă la palatul lui Priam. Aci îl întîmpină Hecuba, mama lui, care vru să-i dea vin spre a-și întări puterile, dar el spuse că nu-i trebuie

* După „Iliada" lui Homer.

nimic. O rugă doar să cheme femeile troiene să ducă mai repede un dar zeiței Athena un văl bogat, apoi să-i facă jertfe mari, rugînd-o să-l îmblînzească pe cruntul Diomedes. Hecuba împlini îndată cererea fiului ei, iar acesta se duse la palatul lui Paris.

Hector îl găsi cercetîndu-și liniștit armele; era acolo și Elena cea răpită de dînsul; ea dădea de lucru slujitoarelor. Hector începu să-l dojenească pe Paris că stă acasă fără să facă nimic, în timp ce toți troienii sînt amenințați să piară. Paris îi răspunse că se pregătește de luptă, că și frumoasa Elena îl îndeamnă să iasă pe cîmpul de bătălie. Elena îl rugă prietenos pe Hector să se odihnească după atîtea fapte de arme, iar pe Paris îl dojeni pentru nepăsarea și lipsa lui de rușine. Spuse apoi cît de rău îi pare că din pricina ei s-au abătut atîtea nenorociri asupra Troiei, vina nefiind însă a ei, ci a lui Paris. Dar Hector refuză să se odihnească în casa lui Paris și se grăbi să-și vadă soția și fiul, înainte de a se duce din nou la luptă. Nu știa de-i va mai fi dat să-i vadă, dacă are să se întoarcă viu din luptă sau dacă zeii îi vor fi sortit să moară de mîna grecilor.

Se duse la palatul său, dar n-o găsi acolo pe Andromaca și nici pe fiul său. Slujitoarele îi spuseră că soția lui, aflînd cum grecii îi copleșesc pe troieni, se dusese cu copilul pe zidurile orașului, unde stătea vărsînd lacrimi.

Hector ieși îndată din palat și se duse repede la porțile Scheene. O întîlni pe Andromaca chiar lîngă porți; în urma ei o slujitoare îi ducea copilul, pe Astyanax. Acesta era frumos ca luceafărul dimineții. Andromaca îl apucă pe Hector de mînă și-i spuse plîngînd:

— O, soțul meu! Vitejia îți va aduce moartea! N-ai milă nici de mine, nici de fiul nostru. Curînd voi rămîne văduvă, căci grecii au să te ucidă. Mai bine să mor, Hector, decît să rămîn fără tine. Doar știi că n-am pe nimeni pe lume decît pe tine. Tu ești totul pentru mine: și tată, și mamă, și soț. Fie-ți milă de mine și de copil! Nu te duce la luptă, poruncește oștenilor troieni să stea lîngă smochin, căci numai acolo pot fi dărîmate zidurile Troiei.

Dar Hector, cel cu coiful sclipitor, îi răspunse soției sale astfel:

— Eu însumi sînt neliniștit. Dar ar fi prea mare rușine pentru mine să stau în dosul zidurilor Troiei și să nu iau parte la luptă. Nu, trebuie să lupt în fruntea tuturor, pentru izbînda tatălui meu. Știu că va veni ziua cînd Troia cea sfîntă va pieri. Dar nu asta mă întristează, ci soarta ta; mă doare gîndul că un grec oarecare te va duce în robie și acolo vei toarce pentru vreo străină și vei căra apă. Te vor vedea plîngînd și vor spune: „Iat-o pe soția lui Hector, cel care întrecea în putere și vitejie pe toți eroii Troiei" și atunci, mîhnirea ta va fi și mai cruntă. Nu, este mai bine să fiu ucis înainte de a vedea cum ești dusă în robie, înainte de a te auzi plîngînd!

Zicînd acestea, Hector se apropie de fiul său și vru să-l îmbrățișeze, dar micul Astyanax, strigînd, se strînse la pieptul doicii, căci se speriase de coama de cal ce flutura pe coiful tatălui său. Andromaca și Hector zîmbiră blînd copilului. Hector își scoase coiful, îl puse jos, îl luă pe Astyanax în brațe și-l sărută. Apoi îl ridică sus de tot și se rugă astfel de Zeus și de toți zeii cei fără de moarte:

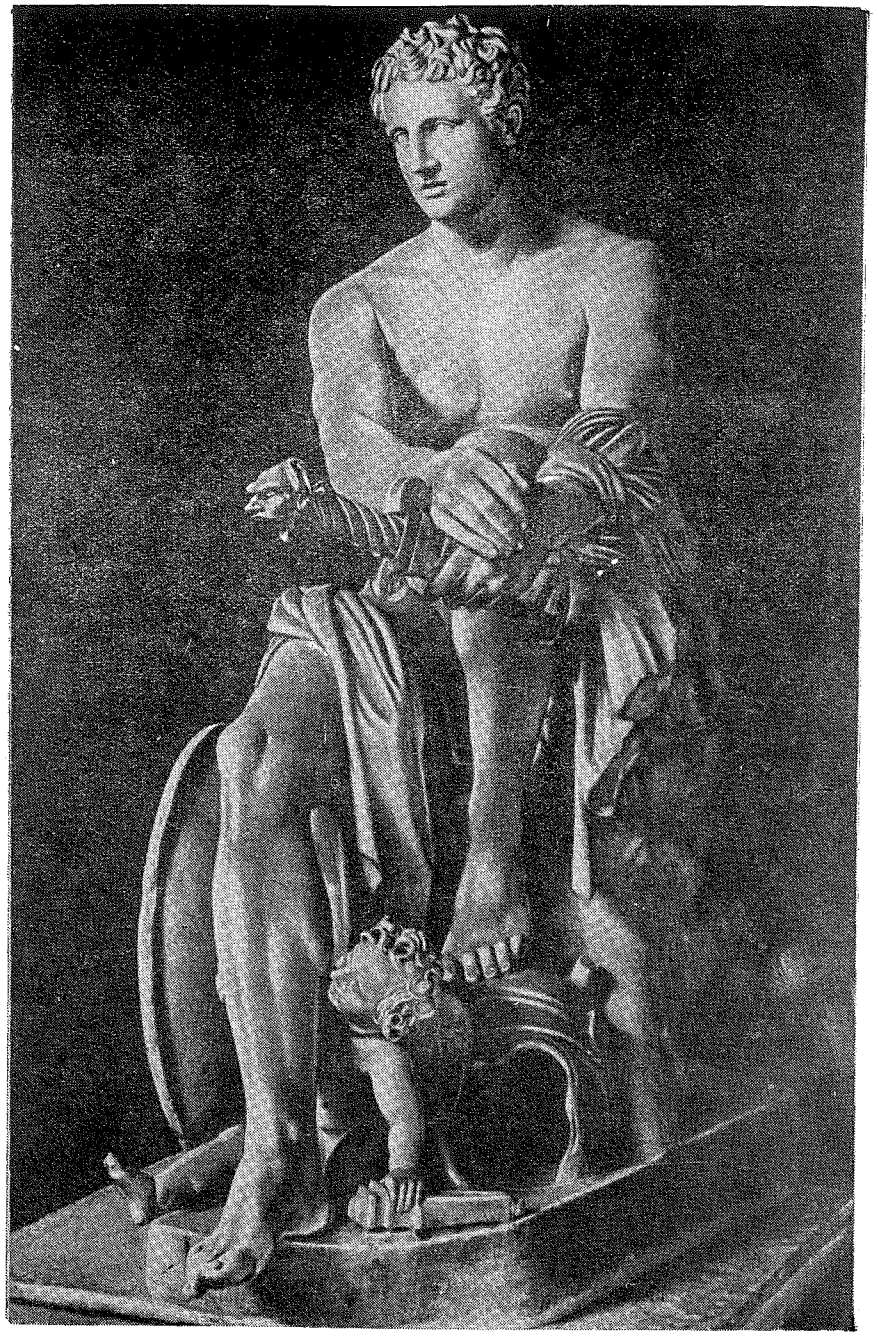

Ares odihnindu-se *(Statuie din sec. IV î.e.n.)*

— O, Zeus, și voi, zei nemuritori! Vă rog faceți ca fiul meu să fie tot atît de vestit printre cetățeni, ca și mine. Să fie puternic și să domnească peste Troia. Să se spună cîndva despre el, cînd se va întoarce din bătălii, că este mai viteaz decît tatăl lui. Faceți ca el să învingă pe dușmani și să aducă bucurie mamei sale!

Astfel se rugă Hector zeilor. Apoi îl dădu pe copil soției sale și ea îl strînse la piept, zîmbindu-i printre lacrimi. Hector se înduioșă, o îmbrățișă pe Andromaca și-i zise:

— Nu te întrista atîta, Andromaca. Nici unul dintre eroi n-o să mă trimită în neagra împărăție a lui Hades împotriva vrerii soartei. Nimeni nu-și poate ocoli ursita: nici viteazul, nici fricosul. Du-te, deci, iubito, acasă, îndeletnicește-te cu torsul și țesutul și supraveghează pe slujnice. Noi, bărbații, ne vom îngriji de treburile războiului, iar cel mai mult mă voi îngriji eu de ele.

Hector își puse coiful și porni grăbit spre porțile Scheene. Iar Andromaca plecă acasă, întorcînd mereu capul și privind printre lacrimi pe soțul său care se îndepărta. Cînd ajunse acasă, începură și slujnicele să plîngă: își luaseră și ele nădejdea că Hector se va întoarce teafăr.

La porțile Scheene îl ajunse din urmă Paris, care se ducea grăbit la luptă, strălucind în zalele-i de aramă.

— Frate drag — îi spuse Hector — știu că nici un om drept nu poate să nu-ți prețuiască faptele eroice, dar adesea nu te duci bucuros să lupți. De multe ori inima mi se sfîșie de durere, auzind cum te ocărăsc troienii. Dar să mergem cît mai iute la oștile noastre.

CONTINUAREA BĂTĂLIEI. LUPTA DINTRE HECTOR ȘI AIAX*

Hector și Paris ieșiră împreună pe porțile Scheene. Troienii se bucurară văzîndu-i pe amîndoi eroii. Ei se aprinseră iar și se porni din nou o luptă crîncenă. Hector, Paris și Glaucos doborîră mulți eroi. Grecii începură să dea înapoi. Fiica lui Zeus, cea cu ochii strălucitori, văzu toate acestea și se duse repede la Troia. Zeul Apollon o întîlni în timp ce cobora de pe Olimp, lîngă un stejar bătrîn de la marginea unei cîmpii. O întrebă pe zeița Athena dacă nu cumva se duce să le dea grecilor ajutor, apoi căută s-o înduplece să-l sprijine ca să pună capăt măcelului. Athena se învoi. Ca să curme bătălia, zeii hotărîră să-l facă pe Hector să cheme la luptă în doi pe cel mai viteaz dintre eroii greci. Îndată ce zeii luară această hotărîre, profetul Helenos, fiul lui Priam, o află, se duse la fratele său Hector și-l sfătui să provoace la luptă în doi pe un erou grec. Helenos îi destăinui lui Hector că a auzit glasul zeilor din cer, care au dat porunca, și că Hector nu va pieri în această luptă.

Hector întrerupse îndată bătălia, oprindu-i pe troieni; același lucru îl făcu și Agamemnon. Cîmpul de bătălie se liniști, iar oștenii, obosiți de lupte, se așezară pe pămînt. Pallas-Athena și Apollon își luară zborul ca niște ulii de pradă și se așezară pe stejarul bătrîn, admirînd oștile troiene și pe cele

* După „Iliada" lui Homer.

Lupta dintre Aiax și Hector. De la stînga la dreapta: zeița Athena, Aiax, Hector, zeul Hermes *(Desen pe un vas)*

grecești. Cînd totul se liniști, Hector chemă pe unul dintre eroii greci să se lupte piept la piept cu el. Făgădui să nu pîngărească trupul celui ucis și să nu-l despoaie de zale, cerînd și eroului grec să făgăduiască același lucru de va ieși învingător. Grecii ascultară chemarea lui Hector, dar toți tăcură, neîndrăznind nici unul să se bată cu el. Atunci, Menelaos se mînie peste măsură; vru el însuși să se lupte piept la piept cu Hector, dar îl opri Agamemnon, temîndu-se că fratele său va pieri de mîna lui Hector, cu care chiar lui Ahile îi fusese teamă să se lupte. Și bătrînul Nestor îi dojeni aspru pe greci. Îndată ce-și sfîrși mînioasa cuvîntare, ieșiră din rînduri nouă eroi: regele Agamemnon, Diomedes, cei doi Aiax, Idomeneus, Meriones, Eurypylos, Thoas și Ulise. După sfatul dat de Nestor, eroii hotărîră să tragă la sorți, care fură puși într-un coif. Nestor începu să-l scuture, ca să cadă sorții.

Eroii îi rugară pe zei să iasă Aiax fiul lui Telamon, Diomedes sau Agamemnon. Sorții îi căzură lui Aiax și puternicul fiu al lui Telamon se bucură mult. Își puse zalele și ieși la locul luptei. Păși asemenea lui Ares, zeul războiului, uriaș, puternic și amenințător. Ținea în față un scut mare cît un turn, îmbrăcat în aramă, iar în mînă avea o suliță grea. Troienii se îngroziră văzîndu-l pe Aiax; se înfricoșă și Hector. Luptătorii se uitară unul la altul amenințător. Cel dintîi care aruncă sulița fu Hector. El nu străpunse scutul lui Aiax. Acesta aruncă și el sulița și-i străpunse scutul lui Hector, chiar și platoșa, rupîndu-i tunica. Hector scăpă nevătămat numai pentru că sări într-o parte. Eroii își luară sulițele și reîncepură lupta. Hector aruncă iarăși sulița în scutul lui Aiax, dar vîrful ei se îndoi. Aiax străpunse încă o dată scutul lui Hector și-l răni ușor la gît. Hector nu încetă lupta, ci luă un bolovan și-l aruncă asupra lui Aiax, atît de tare încît arama care-i aco-

perea scutul uriaș răsună. Atunci Aiax luă o piatră și mai mare și o zvîrli așa de tare în scutul lui Hector, că i-l sfărîmă, rănindu-l pe eroul troian la un picior. Hector căzu la pămînt, dar zeul Apollon îl ridică iute.

Eroii luară săbiile și s-ar fi ciopîrțit unul pe altul, dacă nu i-ar fi despărțit crainicii, care-și puseră toiegele între dînșii.

— Încetați lupta, eroi! — strigară crainicii, noi vedem cu toții că sînteți oșteni viteji și Zeus vă iubește deopotrivă pe amîndoi. Vine noaptea și toată lumea are nevoie de odihnă.

— Crainice, — grăi Aiax către crainicul troienilor — ceea ce ai spus tu s-ar cădea să spună Hector, căci el este acela care a chemat la luptă. Eu sînt gata să încetez, dacă aceasta este și dorința lui.

Hector răspunse îndată:

— O, fiu al lui Telamon, zeii te înzestrară și cu o statură mare, și cu putere, și cu înțelepciune; ești cel mai slăvit dintre toți eroii greci. Să încetăm lupta pentru astăzi. Ne vom mai întîlni noi altădată să ne batem. Însă la despărțire, să ne cinstim unul pe altul printr-un dar, ca amintire a luptei noastre. Să-și amintească eroii Troiei și ai Greciei că doi eroi s-au bătut arzînd de vrajbă unul împotriva altuia, dar s-au despărțit împăcați ca niște prieteni.

Rostind aceste vorbe, Hector își scoase sabia împodobită cu argint și o dădu lui Aiax, iar acesta îi dărui lui Hector o cingătoare prețioasă de purpură. Așa luă sfîrșit lupta dintre cei doi eroi. Troienii se bucurară că Hector a scăpat nevătămat din lupta cu puternicul Aiax și-l duseră în triumf la Troia. Se bucurară și grecii văzînd cît de puternic este eroul Aiax, fiul lui Telamon. Iar regele Agamemnon rîndui în cinstea lui Aiax un ospăț la care chemă toate căpeteniile. Ospățul ținu pînă seara.

La sfîrșit, bătrînul Nestor dădu, în adunarea conducătorilor grecilor, sfatul să se întrerupă lupta pentru o zi, spre a îngropa pe eroii căzuți și a ridica un zid cu turnuri în jurul taberei și corăbiilor, ca să fie pavăză grecilor, iar în fața zidului să se sape un șanț adînc. Conducătorii îl ascultară și se retraseră pînă dimineața în corturile lor.

Și conducătorii troieni se adunară la sfat. Antenor îi sfătui să dea înapoi grecilor pe frumoasa Elena și comorile răpite. Dar Paris nu voia pentru nimic în lume s-o dea pe Elena; el consimți să înapoieze lui Menelaos numai bogățiile, adăugînd la ele alte daruri din partea sa. Regele Priam zise să se trimită dis-de-dimineață la greci un sol care să le anunțe propunerea lui Paris, iar dacă grecii n-o vor accepta, să se continue lupta pînă ce zeii vor da biruință hotărîtoare uneia din părți. Troienii ascultară de sfatul lui Priam. Iar cînd se făcu ziuă, trimiseră solul la greci, însă aceștia respinseră propunerea lui Paris; ei consimțiră numai să se întrerupă lupta pentru o zi spre a fi înmormîntați oștenii căzuți.

Încă înainte de răsăritul soarelui, troienii și grecii începură să ducă la ruguri trupurile oștenilor uciși și să le ardă. După aceea, în cursul zilei, grecii ridicară în jurul taberei un zid înalt, cu turnuri, și săpară în fața lui un șanț adînc. Și zeii din Olimp rămaseră uimiți de munca uriașă a grecilor. Numai zeul Poseidon se mînie pe ei că la ridicarea zidului n-au adus jertfă zeilor. Dar Zeus, stăpînul tunetelor, îl liniști sfătuindu-l să

nimicească mai tîrziu zidul grecilor și să acopere din nou malul mării cu nisip.

După ce-și isprăviră munca, grecii începură să-și pregătească cina. În acest timp, din Lemnos sosiră corăbii cu vin. Grecii se bucurară, cumpărară în grabă vin și în tabără începu petrecerea. Dar ospățul grecilor nu se desfășură în liniște. Zeus le vesti prin glas de tunet multe nenorociri. Cuprinși de spaimă, vărsau vinul din pocale. Nici un grec nu cuteza să bea înainte de a aduce libații lui Zeus cel de temut. În cele din urmă, ospățul luă sfîrșit și întreaga tabără greacă se cufundă într-un somn adînc.

VICTORIA TROIENILOR*

Dis-de-dimineață, cînd Eos, zeița zorilor, se înălță pe cer și răsăritul se aprinse cu o lumină roșiatică, Zeus, stăpînul tunetelor, adună pe zei în Olimpul cel înalt și le spuse:

— Ascultați-mă, zei nemuritori! Nici unul dintre voi să nu îndrăznească astăzi să coboare de pe înaltul Olimp spre a da ajutor grecilor sau troienilor. Pe cel ce nu mă va asculta îl voi azvîrli în bezna adîncă a Tartarului, ca să știe cu cît sînt eu mai puternic decît ceilalți zei. Dacă vreți să-mi cunoașteți puterea, luați un lanț de aur și lăsați-l pînă la pămînt, apoi duceți-vă acolo și încercați să mă trageți jos de pe Olimp. Eu în schimb voi apuca cu o singură mînă lanțul acela și vă voi ridica pe voi toți laolaltă și, o dată cu voi, pămîntul, cu mările lui cu tot.

Vorbele amenințătoare ale lui Zeus îi înspăimîntară pe zei. Atunci zeița Athena îi răspunse:

— O, mare stăpîn al tunetelor, știm cu toții că puterea ta este nemărginită, dar soarta grecilor ne îndurerează mult. Sînt ei oare sortiți pieirii?

— Fiica mea, — răspunse Zeus — n-am de gînd să-i nimicesc pe toți grecii.

După ce spuse aceasta, Zeus înhămă caii cu coama de aur, luă un bici tot de aur și, îmbrăcat în veșminte de aur, se urcă în carul său. Mînă caii repede și ei se avîntară între cer și pămînt, către un munte înalt numit Ida[1]. Zeus se opri chiar pe vîrful muntelui și începu să privească pe greci și pe cetățenii Troiei cum se pregăteau de luptă.

Oștile ieșiră pe cîmpul de bătălie și teribila luptă începu din nou. Pe la amiază, Zeus luă un cîntar de aur și în talerele lui puse sorții troienilor și pe cei ai grecilor. Sorții troienilor se ridicară pînă la cer, arătîndu-le izbîndă, iar cei ai grecilor se lăsară în jos pînă la pămînt, prevestind pieirea multora dintre ei. Marele Zeus tună de pe muntele Ida și aruncă un fulger orbitor în oastea grecilor. Oștenii fură cuprinși de groază. Toți fugiră, grăbindu-se să se ascundă dincolo de zidurile care împrejmuiau tabăra. Pe cîmp rămase numai Nestor. Unul din caii lui, rănit de Paris cu o săgeată, se ridică în două picioare. În zadar căută Nestor să taie hamul, căci nu izbuti. De carul lui se apropia acum Hector. Bătrînul Nestor ar fi pierit,

* După „Iliada" lui Homer.

[1] Munte în Asia Mică, la est de Troia, în Frigia de sud-vest.

dar îi veni în ajutor Diomedes, care îl chemă și pe Ulise, însă acesta nu-i auzi chemarea. Diomedes îl luă pe Nestor în carul său și porni năvalnic în întîmpinarea lui Hector. El aruncă sulița în Hector, dar dădu greș și ea nimeri în pieptul conducătorului carului acestuia, lovindu-l de moarte. Caii lui Hector o luară razna. Locul conducătorului carului îl luă eroul Arheptolemos. Poate că grecii, văzînd isprava lui Diomedes, s-ar fi oprit din fugă. Dar Zeus aruncă un fulger sclipitor în fața cailor lui Diomedes. Flacăra lui izbucni înfricoșătoare și caii o luară la goană înapoi. Nestor începu să-l convingă pe Diomedes să părăsească cîmpul de luptă întrucît Zeus nu-i prevestește izbîndă. Oricît de mult dorea el să lupte, ascultă totuși de povața lui Nestor și îndreptă caii spre mulțimea grecilor care fugeau. Troienii începură să strige și aruncară asupra grecilor o ploaie de săgeți. Hector își bătea joc de Diomedes care fugea. De trei ori vru Diomedes să se întoarcă și de trei ori răsunară tunetele amenințătoare ale lui Zeus. Hector înțelese că prin tunetele sale Zeus prevestește victoria troienilor. Hector îi îndemnă pe troieni să-i urmărească pe greci și, pătrunzînd în tabăra acestora, să dea foc corăbiilor lor. Hera se mînie auzind amenințările lui Hector și începu să-l roage pe Poseidon să-i ajute pe greci, dar marele stăpîn al mărilor nu voi.

Bătălia se dădea acum chiar lîngă zidul care împrejmuia tabăra grecilor. Hera insuflă lui Agamemnon gîndul să-i îmbărbăteze pe greci. Urcîndu-se pe corabia lui Ulise, el ceru oștenilor să se apere vitejește. Agamemnon îl rugă și pe Zeus să-i ajute pe greci, spre a nu pieri de mîna troienilor. Zeus se milostivi și trimise grecilor un semn: deasupra altarului lui Zeus se ridică un vultur, ținînd în ghiare un cerb, pe care-l aruncă pe altar. Văzînd semnul, grecii prinseră curaj și respinseră pe troieni. Regele Diomedes se arătă mai viteaz decît toți. El răpuse mulți eroi troieni. Se luptară vitejește și alți eroi greci. Dar se distinse mai cu seamă Teucros, fratele vitreg al lui Aiax, fiul lui Telamon. El doborî cu arcul, unul după altul, numeroși eroi troieni. Îl răpuse și pe fiul lui Priam, frumosul Gorgythion. Cum se apleacă floarea roșie a macului grea de rouă, așa se plecă și capul lui acoperit cu coif și Gorgythion se prăbuși la pămînt. Teucros îl ucise și pe Arheptolemos, prietenul lui Hector, care-i conducea carul. Hector, clocotind de mînie, se năpusti asupra lui Teucros și-l răni cu o piatră grea la umăr, lîngă gît. Teucros gemu. Hector l-ar fi ucis, dacă Aiax nu l-ar fi acoperit cu scutul și dacă n-ar fi poruncit slujitorilor să-l ducă la corăbii.

Zeus trezi din nou vitejia troienilor, care îi împinseră pe greci pînă la corăbii. Hector făcea prăpăd în rîndurile grecilor. Zeiței Hera i se făcu milă de greci și o rugă pe Athena să le dea repede ajutor. Athena primi, își puse iute zalele și plecă de pe Olimp împreună cu Hera. Stînd pe muntele Ida, Zeus le văzu coborînd de pe Olimp și furios trimise pe Iris, vestitoarea zeilor, să le oprească din drum, amenințîndu-le cu mînia lui. Zeițele Hera și Athena se înspămîntară de mînia lui Zeus și se întoarseră triste în Olimp. Curînd se întoarse acolo și Zeus, stăpînul tunetelor. Întrebîndu-le de ce sînt atît de triste, Hera răspunse că sînt îndurerate de soarta grecilor. Zeus îi spuse Herei că troienii vor fi biruitori pînă în

clipa cînd Agamemnon se va împăca cu Ahile și-i va trimite daruri bogate pentru jignirea ce-i adusese.

Soarele asfințise. Noaptea își așternu vălul negru pe pămînt. Bătălia sîngeroasă încetă. Sfătuiți de Hector, troienii nu se înapoiară în Troia cea sacră, ci rămaseră peste noapte în cîmp, urmînd ca orașul să fie păzit de băieții și de bătrîni. Hector nădăjduia că în ziua următoare va dobîndi biruință deplină asupra grecilor și-i va alunga din Troada. Troienii aprinseră pe cîmp o mulțime de focuri, care străluceau ca niște stele în bezna nopții.

AGAMEMNON ÎNCEARCĂ SĂ SE ÎMPACE CU AHILE*

Mîhnit de victoria troienilor, Agamemnon trimise crainici să-i cheme la sfat pe conducătorii oștilor. În adunare, el le spuse cu tristețe că acum vor trebui să fugă din Troada în Grecia, căci aceasta este, pare-se, voia lui Zeus. Dar Diomedes se împotrivi mînios și-i spuse lui Agamemnon să plece singur dacă vrea, căci ceilalți conducători vor rămîne să lupte pînă ce vor cuceri Troia. Şi Nestor îi sfătui să rămînă pe loc. Bătrînul îl povățui pe Agamemnon să orînduiască un ospăț la care să se chibzuiască ce e de făcut, iar pentru paza taberei să pună strajă.

Agamemnon ascultă sfatul lui Nestor. Șapte sute de tineri supravegheați de șapte căpetenii fură trimiși să străjuiască tabăra grecească. Ceilalți conducători rămaseră în cortul lui Agamemnon. În timpul ospățului, Nestor îl sfătui pe Agamemnon să se împace cu Ahile. Agamemnon îi ascultă sfatul și vesti căpeteniile că-i va trimite lui Ahile daruri bogate, i-o va da înapoi pe Briseis, iar cînd se vor întoarce cu toții biruitori în patrie, îi va da de soție pe una din fiicele sale, cu o zestre mare, alcătuită din multe orașe bogate. Conducătorii încuviințară hotărîrea lui Agamemnon și fură de părere ca pentru tratativele cu Ahile, să fie trimiși în cortul lui: Aiax, fiul lui Telamon, Ulise și Fenix, însoțiți de crainicii Eurybates și Odyos. Ahile ținea deosebit de mult la acești eroi. Nestor dădu solilor numeroase povețe.

Cînd solii lui Agamemnon sosiră la Ahile, îl găsiră cîntînd din liră și aducînd slavă eroilor. Lîngă el se afla și prietenul său Patrocles. Ahile îi întîmpină prietenos și le pregăti un ospăț bogat. După ce se săturară, Ulise începu să-l îndemne pe fiul lui Peleus să se împace cu Agamemnon. El îi povesti cum troienii conduși de Hector îi copleșesc pe greci, îi vorbi după aceea și despre darurile pe care Agamemnon i le făgăduiește în semn de împăcare. Ulise îi aminti lui Ahile că tatăl său Peleus, cînd l-a lăsat să plece la luptă, l-a sfătuit să se ferească de gîlceavă. Dar Ahile nu vru să se împace cu regele Micenei; nu putea uita jignirea ce-i adusese acesta. Răspunse că nu se împacă cu Agamemnon, chiar dacă i-ar făgădui daruri care ar prețui cît toate bogățiile din Theba egipteană. Ahile era neînduplecat și chiar amenința că va pleca înapoi în Fthia. Dar Fenix, mîhnit de soarta grecilor, continuă să stăruie pe lîngă Ahile

* După „Iliada" lui Homer.

să se împace, rugîndu-l fierbinte să nu facă așa cum a făcut Meleagros odinioară, cînd s-au luptat cureții cu etolienii. Ahile însă nu răspunse nimic. Atunci, Aiax, fiul lui Telamon, îi spuse lui Ulise că trebuie să plece cît mai repede și să ducă conducătorilor răspunsul lui Ahile. Aiax făcu o ultimă încercare să-l înduplece pe Ahile, însă acesta rămase, ca și mai înainte, neclintit, spunîndu-le doar că se va ridica la lupta împotriva lui Hector numai cînd acesta, după ce va da foc corăbiilor grecești, va ajunge la corăbiile și la cortul lui.

Eroii plecară fără să mai spună nimic, în afară de Fenix care rămase la Ahile. Înapoindu-se la Agamemnon, Aiax și Ulise povestiră căpeteniilor ce le-a răspuns Ahile. Aceștia îi ascultară într-o tăcere adîncă. În cele din urmă, eroul Diomedes sfătui ca Ahile să fie lăsat în pace, căci făgăduindu-i daruri, Agamemnon îi stîrnise și mai mult mîndria. Mai spuse că, după ce vor fi prins puteri cu vin și hrană, trebuie să se culce cu toții, pentru ca în ziua următoare să înceapă din nou lupta sîngeroasă.

ULISE ȘI DIOMEDES ÎN RECUNOAȘTERE ÎN TABĂRA TROIANĂ. CAII LUI RHESOS*

Tabăra grecească se cufundă într-un somn adînc. Numai Agamemnon nu putea închide ochii. El ofta din greu, frămîntîndu-se în pat de atîtea gînduri triste. Privind focurile din jurul taberei troiene, se miră că acolo răsunau cîntece și se auzeau glasuri vesele. Cînd privea însă în tabăra grecilor, își smulgea părul din cap și inima i se strîngea de durere. În cele din urmă, fiul lui Atreus se sculă, se îmbrăcă, își aruncă pe umăr pielea de leu, luă sulița și porni să-l caute pe Nestor, regele Pylosului, pentru a se sfătui cu el cum să scape pe greci de la pieire. Pe drum se întîlni cu Menelaos. Nici acesta nu adormise; se frămînta și el, gîndindu-se la îngrozitoarea soartă a acelora care venise la Troia pentru el. Cei doi frați hotărîră să cheme căpeteniile la sfat. Menelaos se duse să-i adune pe eroi, iar Agamemnon porni să-l caute pe Nestor. Acesta auzi pașii care se apropiau și nerecunoscîndu-l pe Agamemnon în beznă, strigă la el să nu se apropie fără a vorbi. Atunci Agamemnon își spuse numele, se apropie de Nestor și-i povesti ce-l frămîntă, apoi îl rugă să meargă, împreună cu el, la sfat. Bătrînul se sculă numaidecît și porni cu Agamemnon să-i adune pe eroi. Îl chemară mai întîi pe Ulise, apoi se duseră la Diomedes, pe care-l găsiră dormind cu scutul sub cap; sulița îi era înfiptă în pămînt, alături de el. După ce se adunară, eroii se duseră la străjeri, pe care-i găsiră treji, cu ochii ațintiți în noapte și ascultînd dacă nu cumva vin troienii. Conducătorii trecură apoi șanțul și se așezară pe cîmp, în fața zidului taberei. Nestor fu de părere să fie trimiși oameni în recunoaștere în tabăra troiană, ca să afle ce au hotărît vrăjmașii: să năvălească din nou asupra grecilor, sau să se întoarcă în cetate? Diomedes se oferi să plece de îndată să săvîrșească această faptă plină de primejdii și propuse ca încă un erou să-l însoțească. Mulți

* După „Iliada" lui Homer.

Ulise și Diomedes prind pe iscoada troienilor Dolon *(Desen pe un vas)*

voiau să meargă cu el și atunci Agamemnon îi spuse să-și aleagă el singur însoțitorul. Îl alese pe Ulise — favoritul zeiței Pallas-Athena — știind că acesta este atît de șiret și dibaci, încît chiar și din foc ar scăpa nevătămați. Luară arme de la ceilalți conducători adunați la sfat, căci ei veniseră neînarmați.

În timp ce grecii trimiseseră iscoade în tabăra troienilor, aceștia trimiseră și ei un om să vadă dacă grecii își păzesc bine tabăra. Se oferi să plece Dolon, fiul lui Eumedes, renumit ca cel mai iute la fugă. El urma să se strecoare chiar pînă la corăbiile grecești, ca să audă ce vorbesc conducătorii adunați la sfat. Dolon își luă armele, își aruncă pe umăr o blană de lup și porni spre tabăra grecilor. Diomedes și Ulise îl văzură îndată, dar se lungiră la pămînt, lăsîndu-l să treacă, iar după aceea se luară după el, ca doi ogari care urmăresc un iepure sau o căprioară.

— Stai! — îi strigă Diomedes — că de nu, arunc cu sulița în tine și n-ai să scapi de moarte.

Diomedes zvîrli sulița, dar în așa chip, încît ea zbură pe deasupra umărului lui Dolon. Acesta se sperie și se opri, pălind de groază. Înșfăcat de Diomedes și Ulise, el începu să ceară îndurare. Întrebat de ce se strecurase în tabăra grecească, cine îl trimisese și cum sînt așezate oștile troiene și cele aliate, Dolon, sperînd că va fi cruțat, povesti eroilor totul. Le arătă și unde se așezaseră tracii, sosiți nu demult cu regele lor Rhesos, care avea cai minunați și zale de aur. Dar eroii nu-l cruțară. Îi scoaseră coiful, blana de lup și-i luară armele. Ulise puse armele acestuia într-un loc anume, ca să le poată lua la întoarcere și, după aceea, amîndoi eroii porniră spre tabăra tracilor.

Ei se strecurară încet pe lîngă caii lui Rhesos și ajunseră la locul în care regele dormea în mijlocul oștenilor săi. Întocmai ca un leu care se năpustește asupra unei turme de oi și de capre fără apărare, Diomedes tăbărî asupra tracilor furați de somn. Ucise doisprezece oșteni traci și

chiar pe regele Rhesos. Ulise dezlegă caii lui Rhesos și-i scoase din tabără. Diomedes vru să ia și carul și zalele de aur, dar zeița Pallas-Athena i se arătă și-i spuse:

— Gîndește-te că este vremea să te întorci în tabăra grecească, fiu al lui Tydeus. Altfel vei fi silit să fugi, dacă vreunul dintre zeii potrivnici ție i-ar trezi pe troieni din somn.

Diomedes ascultă sfatul zeiței și încălecă pe unul din caii lui Rhesos, Ulise pe altul și cei doi eroi porniră în goană spre tabăra grecească.

Zeul Apollon văzuse cum Pallas-Athena dăduse ajutor celor doi eroi. Atunci el se duse în tabăra troienilor și-l trezi pe eroul Hippocoon, o rudă a lui Rhesos. Hippocoon sări din pat și văzu că dispăruseră caii. Îl strigă pe Rhesos, dar nu-i răspunse nimeni. Se dădu alarma. Cu toții priviră îngroziți la cele săvîrșite de Ulise și Diomedes. Aceștia, luînd în drum armele lui Dolon, se întoarseră la locul unde-i așteptau conducătorii greci. Ulise povesti cum l-au prins pe Dolon, cum l-a ucis Diomedes pe regele Rhesos și doisprezece vestiți eroi traci, cum au pus mîna pe cai. Eroii slăviră pe Diomedes și pe Ulise. Grecii se bucurară nespus de mult aflînd fapta lor. Caii lui Rhesos fură legați lîngă cortul regelui Diomedes, iar Ulise luă armele lui Dolon și le duse pe corabia lui.

BĂTĂLIA DE LÎNGĂ TABĂRA GRECILOR*

Abia mijiseră zorii dimineții, cînd Zeus trimise în tabăra grecească pe Eris, zeița discordiei. Ea apăru pe corabia uriașă a lui Ulise, strigă amenințător și insuflă oștenilor o nepotolită sete de luptă. Regele Agamemnon, îmbrăcat în zale strălucitoare și cu o suliță uriașă în mînă, își îndemnă oștenii să pornească la luptă. Eroii greci merseră la bătălie pe jos. Troienii se luptară vitejește, dar Hector îi întrecu pe toți prin isprăvile ce săvîrși. Ca niște lupi turbați goneau oștenii pe cîmpul de luptă. Zeița Eris se bucura văzînd vărsarea de sînge. Ceilalți zei însă se duseră în Olimp, nemulțumiți că Zeus îi ajută pe troieni. Acesta rămase mai departe să privească cum se desfășoară măcelul. Agamemnon se lupta crîncen. Mulți eroi răpuse el cu sulița sa cea grea. Ucise și doi fii ai lui Priam: pe Isos și pe Antifos. Aceștia luptau cu vrăjmașii stînd amîndoi în același car. Agamemnon îi văzuse încă nu demult în tabăra greacă, unde îi adusese Ahile după ce-i prinsese pe povîrnișurile muntelui Ida. Troienii nu veniră în ajutorul fiilor lui Priam, astfel că aceștia pieriră amîndoi. Mai ucise Agamemnon și doi fii ai lui Antimahos. Zadarnic cerură ei îndurare regelui Micenei. Agamemnon se răzbună pe tatăl lor pentru că acesta, cumpărat de Paris, ceruse omorîrea lui Menelaos cînd fusese trimis ca sol în Troia. După ce-i ucise, Agamemnon se avîntă unde era lupta mai înverșunată. Cum înghite pîrjolul pădurea și cum se prăbușesc copacii doborîți de flăcări, tot astfel cădeau unul după altul eroii troieni răpuși de fiul lui Atreus. Pe cîmpul de bătălie goneau duduind carele ai căror conducători fuseseră doborîți de Agamemnon,

* După „Iliada" lui Homer.

iar eroii zăceau fără suflare în colb. Troienii nu mai putură să reziste și o luară la fugă, dar la porțile Scheene se opriră.

Zeus, stăpînul tunetelor, îi văzu fugind și porunci zeiței Iris să se ducă la Hector și să-i spună să intre în luptă atunci cînd va vedea că Agamemnon este rănit. Să-i mai spună că-l va înzestra cu o mare putere și astfel va izbuti să-i împingă pe greci pînă la corăbiile lor. Zeița Iris împlini numaidecît porunca lui Zeus. Hector sări din car și începu să-i însuflețească pe troieni. Între timp, Agamemnon răpunea unul după altul mulți eroi troieni. Îl ucise pe Ifidamas, fiul lui Antenor. Atunci Coon, fiul mai mare al lui Antenor, vru să răzbune moartea fratelui său. El îl răni pe Agamemnon cu sulița în braț, lîngă cot, dar regele din Micene îi reteză capul și Coon se prăbuși mort peste trupul fratelui său ucis mai înainte. Agamemnon însă nu mai putu să lupte, căci rana începu să-l doară cumplit și părăsi cîmpul de bătălie.

Văzînd că Agamemnon se îndepărtează cu carul său, Hector începu să-și îmbărbăteze cu glas tare oștenii și se avîntă în luptă. El doborî mulți eroi. Grecii erau în pragul pieirii. Dar Ulise îl chemă în ajutor pe Diomedes și amîndoi respinseră atacul troienilor. Cînd îl văzu pe Hector că se apropie, Diomedes aruncă în el cu sulița și îl nimeri în coif. Zeul Apollon nu lăsă ca sulița să străpungă coiful lui Hector și-l scăpă de la o moarte de neînlăturat. Dar, din pricina puternicei lovituri, Hector căzu la pămînt și-și pierdu cunoștința. În timp ce Diomedes trecea printre rîndurile de oșteni să-și ia sulița, Hector își veni în fire și, sărind în car, scăpă de la pieire. Diomedes se mînie cumplit, văzînd că nici de data asta nu izbutise să-l răpună pe Hector. Aruncă sulița, dar nimeri în unul dintre eroii troieni, pe care-l lovi de moarte. Diomedes se aplecă deasupra celui ucis, ca să-i ia zalele, însă fu zărit de Paris și acesta îl răni cu o săgeată. Paris triumfa. Diomedes, acoperit de Ulise cu scutul, smulse săgeata din rană, dar nu mai putu să lupte și părăsi cîmpul de bătălie.

În acest timp, troienii îl înconjurară pe Ulise ca ogarii pe un leu ieșit din pădure, care stă și scrîșnește amenințător din dinți. Așa stătea și Ulise, apărîndu-se cu sulița de troienii care-l împresurau. Mulți eroi troieni pieriră de sulița lui Ulise. El îl răpuse pe Charops, fratele regelui Sokos. Vrînd să răzbune moarte fratelui său, acesta aruncă sulița în scutul lui Ulise, îl străpunse și-l răni la șold. Dar chiar rănit, Ulise îl puse pe fugă pe Sokos și-l ucise cu o lovitură de suliță în spate. Apoi își trase sulița din rană și sîngele cald țîșni în țărînă. Cînd troienii îl văzură pe Ulise rănit, se năpustiră asupra lui. Atunci regele din Ithaca începu să strige după ajutor. Îndată se duse la el Aiax, fiul lui Telamon, și-l acoperi cu scutu-i uriaș cît un turn. Iar Menelaos îl scoase din vălmășag în carul lui. Părăsind și Ulise cîmpul de luptă, îi luă locul Aiax, care începu să doboare cu sulița pe troieni. În acest timp, Paris răni cu o săgeată pe eroul Mahaon în umărul drept. La rugămintea lui Idomeneos, Nestor îl duse pe rănit în tabăra grecilor. Kebriones, conducătorul carului lui Hector, văzu cum Aiax face oastea troiană să se retragă și îl înștiință pe Hector. Acesta se avîntă în luptă. Zeus îi insuflă lui Aiax frică. Aruncîndu-și pe spate scutul uriaș, el începu să dea încet înapoi, întocmai cum face leul cînd este alungat din urmă de ogari și de ciobani îndrăzneți.

El se retrăgea încet, oprindu-se mereu ca să-i mai țină pe troieni în loc. Eroul Eurypylos îl văzu pe Aiax retrăgîndu-se și-i veni în ajutor. Dar și el fu rănit de Paris și trebui să părăsească cîmpul de luptă. În ajutorul lui Aiax alergară în grabă grecii și astfel fiul lui Telamon scăpă teafăr.

Ahile urmărea de pe puntea corăbiei sale desfășurarea luptei. Cînd Nestor aduse un erou rănit, el îl chemă pe Patrocle, rugîndu-l să se ducă la Nestor și să-l întrebe dacă nu cumva rănitul este Mahaon. Prietenul lui Ahile se duse repede în cortul lui Nestor și acolo îl văzu într-adevăr pe Mahaon rănit, căruia i se pregătea ceva de băut. Regele Pylosului îl pofti pe Patrocle să șadă cu ei, dar acesta nu primi, căci se grăbea să se înapoieze la prietenul său. Nestor îi povesti lui Patrocle cum îi copleșesc troienii pe greci, îi spuse care eroi sînt răniți și-l rugă să dea ajutor grecilor. El îl sfătui pe Patrocle să-l convingă pe Ahile să-i dea zalele și să-i îngăduie să se ducă în locul lui cu myrmidonii la luptă; poate că troienii, luîndu-l drept Ahile, vor înceta lupta și atunci grecii vor putea să se odihnească după atîtea încăierări grele. Patrocle consimți și se duse înapoi la Ahile cu hotărîrea neclintită de a-și ruga prietenul să-l lase să intre în luptă. Pe drum, Patrocle îl întîlni pe Eurypylos rănit în coapsă de o săgeată. Eroul suferea mult și din rană sîngele îi curgea șuvoi. Lui Patrocle i se făcu milă de rănit și îl ajută să meargă pînă la corabie. Acolo scoase săgeata din rana pe care o presără cu ierburi de leac. Eurypylos îi povesti și el lui Patrocle cum îi seceră troienii pe greci.

Lupta era tot mai aprigă. Zidul și șanțul nu-i mai puteau apăra pe greci. Dar troienii nu izbutiră să treacă dintr-o dată șanțul și să cucerească zidul, în spatele căruia se adăposteau grecii. Hector vru să treacă șanțul cu carul, dar caii lui se ferira și o apucară într-o parte. Atunci, sfătuiți de eroul Polydamas, troienii se împărțiră în cinci cete mari și, conduși de căpeteniile lor, porniră la asalt. Lăsîndu-și carele lîngă șanț, conducătorii troienilor luptară ca pedeștri. Numai unul dintre eroi, anume Asios, nu-și părăsi carul. El plănuia ca, urmărindu-i pe grecii ce fugeau, să pătrundă o dată cu ei în tabără și să le atace corăbiile. Dar doi dintre eroi, lapiții Polypoitos și Leonteus, respinseră atacul lui Asios. Ca doi stejari puternici stăteau ei lîngă zid în fața porților. Lapiții luptau vitejește, ținînd piept năvălitorilor, iar de pe zid zburau asupra vrăjmașilor o ploaie de bolovani și nori întregi de săgeți. Ei îl respinseră pe Asios, omorînd mulți eroi troieni. Dar se apropia de porți o nouă ceată, condusă de Hector și Polydamas. Atunci, Zeus trimise un semn deosebit. Deasupra cetei troiene se ivi deodată un vultur, avînd în ghiare un șarpe. Încolăcindu-se, șarpele mușcă vulturul de piept. Pasărea scoase un țipăt puternic, zvîrli șarpele drept în mijlocul cetei troiene și apoi dispăru în zare. Văzînd semnul acesta, Polydamas îl sfătui pe Hector să înceteze lupta și să nu mai încerce să cucerească tabăra grecească. Dar Hector nu-l ascultă și porni cu ceata lui spre zid.

Zeus, stăpînul tunetelor, dezlănțui o furtună cumplită. Asupra corăbiilor grecești se abătură nori de praf. Neținînd seama de furtună, grecii apărau vitejește zidul. Troienii zdrobiră crenelurile și smulseră din loc

bîrnele cu care erau întărite turnurile, ca să le năruie. Grecii întîmpinară pe atacatori cu pietre, săgeți și sulițe. Cei doi frați Aiax îi îndemnau pe greci să se apere cu dîrzenie. Acoperit cu scutul și înarmat cu două sulițe, se apropie de porți puternicul erou Sarpedon, chemîndu-l în ajutor pe eroul lykian Glaucos. Porțile le apăra Menestheus, care îi chemă în ajutor pe cei doi Aiax. În sprijinul lui veniră Aiax, fiul lui Telamon, fratele său Teucros și Pandion. Cu un pietroi uriaș Aiax doborî pe eroul Epicles, care dăduse să se urce pe zid. Teucros îl răni pe Glaucos cu o săgeată. Dar Sarpedon nu dădea înapoi. Izbuti chiar să dărîme o parte din zid; cu toate acestea, Aiax și Teucros îl respinseră. Atunci Sarpedon îi îndemnă pe lykienii lui să dea un nou asalt. Ei se năpustiră din nou, însă grecii nu-i lăsară să cucerească zidul. Dar nu putură să-i alunge. Nici lykienii, nici grecii nu reușeau să obțină victoria hotărîtoare. Cel dintîi care năvăli în tabăra grecilor fu Hector. El apucă un bolovan uriaș, pe care doi bărbați abia l-ar fi ridicat cu două pîrghii, și îl aruncă în porți. Nici porțile, nici zăvorul uriaș nu rezistară la lovitură și se sfărîmară. Hector se năpusti în tabără cu ochii scînteind de mînie. Troienii îl urmară. Zidul fu luat cu asalt. Grecii fugiră spre corăbiile lor. Toată tabăra fu cuprinsă de panică.

BĂTĂLIA DE LÎNGĂ CORĂBII*

Acum lupta se dădea lîngă corăbii. Zeus nu mai privea cum se desfășura măcelul, încredințat că nici un zeu nu va îndrăzni să-i ajute pe greci. Văzînd acest lucru, zeul Poseidon coborî în grabă de pe munții Traciei de unde urmărise lupta și se duse în palatul său; munții se cutremurară sub pașii grei ai zeului mînios. Ajungînd la palatul său, înhămă caii săi de mare la car și se avîntă pe valuri spre Troia. Caii lui zburau ca furtuna; ei nici nu atingeau valurile și îl duseră repede pe zeu la Troia. Poseidon lăsă caii și carul într-o peșteră mare de pe malul mării, priponindu-i cu lanțuri de aur. Luînd înfățișarea profetului Calhas, el se duse la cei doi Aiax și-i îmbărbătă. Atingîndu-i cu toiagul, zeul le turnă în mădulare o putere uriașă. Cei doi Aiax înțeleseră că sub chipul lui Calhas le vorbise un zeu și se avîntară în luptă cu o vitejie și mai mare. După aceea, Poseidon trecu printre rîndurile oștenilor greci și-i îndemnă pe toți să lupte cu bărbăție. Oștenii se adunară în jurul celor doi Aiax și, scut lîngă scut, coif lîngă coif, cu sulițele ridicate, așteptară pe troieni. În mijlocul acestora se afla Hector.

Cum se rostogolește din vîrful muntelui un bolovan greu, rupt dintr-o stîncă și nimicește totul în calea lui pînă ce ajunge în vale și rămîne nemișcat, așa se avîntă și Hector cu sulița și scutul asupra oastei grecești. El se opri în fața rîndurilor strînse și îi îndemnă pe troieni să spargă frontul oștilor grecești. Se încinse o luptă crîncenă. Căzură mulți greci. Fu ucis și Amfimahos, nepotul lui Poseidon. Zeul se mînie rău de tot și-l îndeamnă pe regele Idomeneus să răzbune moartea nepotului său. Idome-

* După „Iliada" lui Homer.

neus își puse zale strălucitoare și, sclipind întocmai ca fulgerul lui Zeus, se aruncă în luptă. Îl întîlni pe Meriones, care-și frînsese chiar atunci sulița lovind în scutul lui Deifobos, fiul lui Priam, și se ducea să-și caute altă suliță. Idomeneus îi dădu o suliță și amîndoi eroii se îndreptară spre flancul stîng al grecilor.

Troienii îl văzură pe Idomeneus apropiindu-se și se repeziră asupra lui. Dar el se apără dîrz și-i puse pe fugă. Cînd Deifobos, fiul lui Priam, văzu cum îi respinge acesta pe troieni, îl chemă în ajutor pe Eneas și amîndoi tăbărîră asupra lui Idomeneus, urmați de Paris și Agenor. În jurul lui Idomeneus, căruia îi săriră în ajutor o mulțime de eroi, se porni un măcel îngrozitor. Din pricina loviturilor puternice, zalele de aramă răsunau pe piepturile eroilor.

Hector însă lupta acolo unde cei doi Aiax apărau corăbiile. Aceștia se luptau cot la cot, ca doi tauri, care, legați alături, trag plugul pe cîmp, călcînd într-un pas pe brazdă și scormonind adînc pămîntul. Mulți oșteni se băteau în jurul lor. Iar în spatele lor, locrienii înarmați cu arcuri și cu prăștii, trimiteau nori de săgeți asupra atacanților. Troienii erau gata să dea înapoi, însă Polydamas îl sfătui pe Hector să cheme în ajutor pe cei mai bravi dintre eroi și să hotărască dacă trebuie să atace corăbiile grecești sau să bată în retragere. Hector se duse să cheme pe eroi, dar pe mulți nu-i mai găsi, căci unii muriseră și erau întinși, galbeni ca ceara, lîngă corăbiile grecilor, iar alții, suferind din pricina rănilor, părăsiseră lupta, Singur Paris mai ținea piept asaltului oștenilor greci. Hector îl dojeni, dar pe nedrept, căci Paris se lupta vitejește și nu era de vină dacă mulți eroi fuseseră răniți, iar alții, și mai numeroși, fuseseră uciși. Paris chemă pe Hector să conducă pe troieni în luptă. Ei se avîntară ca furtuna, însă grecii nu se speriară de atacul lor. Aiax, fiul lui Telamon, îl văzu pe Hector și-l chemă să se apropie mai mult de rîndurile oștenilor greci. Deasupra capului lui Aiax se roti un vultur și grecii, văzînd acest semn, izbucniră în strigăte de veselie. Conduși de Hector, troienii năvăliră asupra grecilor cu strigăte amenințătoare. Grecii le răspunseră la fel și strigătele ambelor oști ajunseră pînă la cer.

Strigătul oștenilor fu auzit de Nestor, care ședea în cortul său împreună cu Mahaon. El își luă sulița și scutul, ieși afară și se duse la regele Agamemnon. Pe drum îl întîlni pe regele Micenei, pe Diomedes și pe Ulise, care, fiind răniți, mergeau sprijinindu-se în sulițe. Ei voiau să vadă bătălia. Inimile li se strînseră de durere cînd văzură că lupta se dă lîngă corăbii. Căpeteniile se întristară că zidul de apărare pe care grecii îl ridicaseră împotriva năvalei troienilor fusese dărîmat. Nu știau cum să ajute oastea, ce să facă pentru a o scăpa de la pieire. Agamemnon era gata să poruncească să fie lansate corăbiile pe apă, dar Ulise îl opri, temîndu-se că, văzînd corăbiile pregătite, grecii se vor gîndi mai mult la fugă decît la luptă. Diomedes îl sfătui să-și îmbrace zalele și să se arate oștenilor, ridicîndu-le astfel moralul, dar să nu ia parte la luptă pentru a nu mai fi rănit a doua oară.

În acest timp, zeița Hera, văzînd neizbînda grecilor, se gîndi să-i ajute printr-un vicleșug. Ea hotărî să-l adoarmă pe Zeus și, în timp ce acesta va dormi, să dăruiască grecilor biruința.

Zeița Hera zbură repede de pe Olimp pe insula Lemnos, unde-l găsi pe Hypnos, zeul somnului. Ea se rugă mult de el să-l adoarmă pe Zeus, stăpînul tunetelor, dar Hypnos refuză, temîndu-se de mînia acestuia. În cele din urmă izbuti să-l înduplece. Plecară iute amîndoi pe vîrful muntelui Ida. Hypnos se ascunse sub un brad uriaș și prefăcîndu-se în pasăre cîntătoare, îl cufundă pe Zeus într-un somn adînc. După aceea plecă în zbor și se duse la Poseidon pe care-l vesti că Zeus doarme.

Poseidon se bucură și-i îmbărbătă și mai mult în luptă pe oștenii greci. Agamemnon, Ulise și Diomedes, nemaiținînd seamă de rănile lor, așezară oastea greacă în linie de bătaie. Sub conducerea lui Poseidon grecii porniră în întîmpinarea troienilor. Marea începu să clocotească, talazurile se rostogoleau zgomotos pînă la corăbiile și corturile grecilor și, întocmai ca valurile mării, năvăliră oștenii greci asupra troienilor. Din nou se dezlănțui o luptă înverșunată. Hector aruncă sulița în Aiax, dar nu-l nimeri. Aiax însă azvîrli un bolovan uriaș asupra lui Hector și-l lovi în piept. Hector căzu, așa cum se prăbușește un stejar lovit de trăznetul lui Zeus; sulița îi scăpă din mîini, iar scutul uriaș îl apăsa și mai tare de pămînt. Grecii se repeziră spre el, dar eroii troieni îl apărară pe fiul lui Priam și-l scoaseră în afara cîmpului de luptă. Îl întinseră pe Hector, care își pierduse cunoștința, pe malul rîului Xanthos, și-l stropiră cu apă. Hector oftă, deschise ochii, se ridică într-o mînă și din gură îi țîșni sîngele. Căzu din nou pe spate și iarăși își pierdu cunoștința. Văzînd că Hector a fost doborît de piatra lui Aiax, grecii se avîntară și mai îndîrjiți împotriva troienilor. Bătălia deveni și mai crîncenă. Mulți eroi, atît greci, cît și troieni, își găsiră moartea în această bătălie. Troienii o luară la fugă și nu se mai opriră decît dincolo de șanțul care împrejmuia tabăra grecească.

În timpul acesta, Zeus se trezi din somn. El îi văzu pe troieni fugăriți de oștenii greci, conduși de Poseidon, și-l cuprinse o mînie cumplită. O dojeni aspru pe Hera, amenințînd-o că o va lega cu un lanț de aur și o va spînzura între cer și pămînt pentru că-l înduplecase pe zeul mărilor să dea ajutor grecilor. Dar Hera se jură că nu la sfatul ei îi ajutase Poseidon pe greci.

Zeița Hera se duse în Olimp cu iuțeala gîndului. La ospăț ea însăși îi îndemnă pe zei să nu se împotrivească voinței lui Zeus. Ea îi spuse de asemenea lui Ares, zeul războiului, că Ascalafos, fiul lui, a căzut în luptă, răpus de eroul Deifobos. Ares începu să plîngă cu hohote. Cumplit la mînie cum era sări numaidecît, își puse zalele și vru s-o pornească spre cîmpul de bătălie, ca să răzbune moartea fiului său. Dar Athena îl opri, amintindu-i de voința lui Zeus. Hera chemă pe zeul Apollon și pe Iris, vestitoarea zeilor, și le spuse că Zeus le-a poruncit să vină la el, pe vîrful muntelui Ida.

Cînd Apollon și Iris ajunseră pe muntele Ida, Zeus îi spuse lui Iris să zboare la Poseidon și să-l vestească că Zeus îi poruncește să părăsească lupta. Iris ajunse într-o clipită la Poseidon și-i comunică porunca lui Zeus. Poseidon nu vru să se supună voinței fratelui său Zeus; el spuse că puterea lui e deopotrivă cu a lui Zeus și că acesta poate să poruncească fiilor și fiicelor sale, dar nu lui. Pînă la urmă, însă, Poseidon se

supuse și părăsi cîmpul de bătălie, amenințîndu-l însă pe Zeus că de va cruța și mai departe Troia, nu se va mai împăca niciodată cu el.

Zeus porunci lui Apollon să-i ia egida și să înfricoșeze cu ea pe greci; îi mai porunci să-i redea lui Hector puterile. Cînd Apollon, întocmai ca un șoim, se lăsă pe pămînt căzînd lîngă Hector, acesta începea să-și vină în fire.

— Ridică-te, Hector! îi spuse Apollon. Sînt zeul Apollon și Zeus m-a trimis să te ajut. Du-te la oaste și poruncește-i să atace pe greci. Eu însumi voi merge în fruntea ei.

Apollon îi insuflă lui Hector o mare putere și eroul se ridică, apoi se duse la troieni. Aceștia se bucurară, văzîndu-l nevătămat, iar grecii se mirară cînd îl zăriră iarăși în mijlocul vrăjmașilor lor. Troienii se opriră din fugă și porniră din nou la atac împotriva grecilor. Bătălia devenea din ce în ce mai sîngeroasă. Grecii respinseră vitejește năvala troienilor dar numai pînă în clipa cînd Apollon scutură egida lui Zeus. Atunci grecii nu se mai putură împotrivi, groaza puse stăpînire pe inimile lor, uitară și de vitejie și de tot și o rupseră la fugă. Troienii îi urmăriră, iar Apollon le netezi drumul, astupînd șanțul din fața zidului pe o distanță de o zvîrlitură de suliță. Grecii nu se opriră decît lîngă corăbii. Începură să se roage zeilor, cerîndu-le să-i ocrotească. Bătrînul Nestor îl rugă pe Zeus astfel:

— Adu-ți aminte, Zeus, de jertfele pe care ți le-au adus grecii, rugîndu-te să le ajuți să se întoarcă cu bine în patrie! Scapă-i de la pieire, o, slăvite olimpian! Nu le da troienilor deplină biruință!

Zeus ascultă ruga lui Nestor și dezlănțui un tunet din înălțimea cerului. Dar troienii luară tunetul drept un semn prielnic lor, așa că tăbărîră asupra grecilor ca un talaz uriaș de mare ce se înalță mai sus de bordul corăbiei. Lupta se încinse chiar lîngă corăbii, pe care Aiax le apăra cu înverșunare. Alături de el se găsea fratele său, Teucros, care-i secera cu săgețile sale pe eroii troieni. Cînd însă Teucros vru să-l doboare cu o săgeată pe Hector, acesta fu apărat de Zeus. Arcul căzu din mîinile lui Teucros, coarda plesni și săgețile se împrăștiară. Teucros se înspăimîntă, înțelegînd voința zeilor. Aiax însă îșI sfătui fratele să lase arcul și să lupte cu sulița.

Bătălia se întețea din ce în ce mai mult. În jurul corăbiilor sîngele curgea șiroaie. Grecii apărau corăbiile, făcînd din scuturile lor un adevărat zid de aramă. Multe isprăvi de vitejie săvîrșiră eroii greci, dar troienii îi atacau cu tot mai multă înverșunare. Se părea că în bătălie nu se încleștase o oaste istovită, ci una proaspătă, abia intrată în luptă. Aiax, care avea în mîini o prăjină uriașă, sărea de pe o corabie pe alta, ținînd piept troienilor și îmbărbătîndu-și oștenii. Iar Hector îi dobora pe greci ca un vultur care atacă păsările călătoare. Puse mîna chiar pe cîrma corăbiei lui Protesilaos, chemîndu-i cu glas tare pe troieni și poruncindu-le să-i aducă o torță ca să dea foc corăbiei. Nici puternicul Aiax, fiul lui Telamon, nu putea ține piept asaltului și anevoie îi respingea pe troieni cu sulița. O ploaie de săgeți se abătu asupra lui. Mîna stîngă îi înțepeni de greutatea scutului. Răsuflarea i se tăie; sudoarea îi curgea șiroaie de pe

trup. Începu să se retragă. Repezindu-se înainte, Hector reteză cu o lovitură de sabie vîrful ascuțit al suliței lui Aiax. Fiul lui Telamon văzu că voința lui Zeus era ca vasele grecilor să piară în flăcări. Și într-adevăr, troienii dădură foc corăbiei lui Protesilaos, care începu să ardă. Se părea că toți grecii vor pieri. Dar le veni un ajutor de unde nici nu se așteptau.

ISPRĂVILE ȘI MOARTEA LUI PATROCLE*

Cînd troienii pătrunseră în tabăra grecilor, Patrocle, care stătea lîngă Eurypylos rănit, sări îngrozit, scoase un strigăt și se duse repede spre cortul lui Ahile, plîngînd amarnic. Ahile îl întrebă:

— De ce plîngi, Patrocle, ca o fetiță care fuge după maică-sa și se roagă s-o ia în brațe? Nu cumva ai vești proaste din Fthia? Sau plîngi pentru că grecii pier lîngă corăbiile lor? Destăinuie-mi durerea ta și nu-mi ascunde nimic.

— O, fiu al lui Peleus! — răspunse Patrocle. Nenorocire mare s-a abătut asupra grecilor! Cei mai viteji dintre ei sînt răniți. Oare într-adevăr nu vrei să-i ajuți? Dacă nu vrei, lasă-mă pe mine să mă duc cu myrmidonii tăi la luptă și dă-mi și zalele tale. Poate că troienii vor crede că eu sînt Ahile și vor înceta să se mai bată. Cu forțe proaspete îi vom respinge pe troieni de la corăbii.

Astfel îl ruga Patrocle, nebănuind că își caută singur moartea.

Ahile vedea în ce situație grea se aflau grecii. Auzea cum răsună numai glasul lui Hector. Înseamnă că dintre eroii mari ai Greciei nu mai lupta nici unul. Ahile nu dorea pieirea grecilor. El consimți să-i dea lui Patrocle armurile sale, ca să se ducă să lupte cu troienii, însă numai în cazul cînd se va da alarma și în fața corăbiilor lui; atunci trebuia Patrocle să-i respingă pe troieni, nelăsîndu-i să dea foc corăbiilor. El însă nu dădea voie lui Patrocle să-i ducă pe myrmidoni spre zidurile Troiei, temîndu-se ca nu cumva prietenul său iubit să piară.

Așa vorbiră cei doi prieteni. Deodată Ahile văzu cum una din corăbiile lui începea să ardă, aprinsă de mîna lui Hector. El strigă mîniat:

— Grăbește-te, Patrocle! Văd că flăcările au și cuprins corăbiile. Ia-ți mai repede armele! Iar pe myrmidoni îi voi orîndui eu însumi pentru luptă.

Patrocle luă iute armele lui Ahile; numai sulița o lăsă, căci era atît de grea, încît numai Ahile putea s-o mînuiască. Automedon, conducătorul carului lui Ahile, înhămă caii, iar Ahile îi pregăti pe myrmidoni. Ca niște lupi hămesiți, gata să se năpustească asupra unui cerb, așa așteptau aceștia să pornească la luptă. Ahile își îmbărbătă oștenii și-i îndemnă să se lupte vitejește, ca Agamemnon să înțeleagă ce nesocotit a fost cînd l-a jignit pe cel mai glorios dintre eroii greci. Myrmidonii se avîntară la luptă, strigînd de răsuna întreaga tabără. Troienii îl văzură pe Patrocle în zalele lui Ahile și crezură că este însuși Ahile, care, uitînd de cearta cu Agamemnon, vine în ajutorul grecilor. Troienii nu se mai gîndeau acum

* După „Iliada" lui Homer.

decît la fugă. Patrocle se repezi unde era lupta mai crîncenă, în mulțimea cea mai deasă, și începu să doboare cu sulița sa pe troienii care luptau lîngă corabia lui Protesilaos. Înfricoșați, troienii dădură înapoi.

Dar nu părăsiră dintr-o dată tabăra, ci mai întîi se retraseră numai de lîngă corăbii. Grecii îi urmăriră și mulți troieni își găsiră moartea acolo. În cele din urmă, nu mai putură ține piept grecilor, căci aceștia se năpustiră asupra lor ca niște lupi turbați. Troienii săriră peste șanț și cu acest prilej mulți pieriră. Eroul Aiax, fiul lui Telamon, clocotea de dorința de a-l doborî pe Hector. Acesta, cu toate că vedea cum izbînda le scapă din mîini troienilor, nu se hotăra încă să se retragă; el căuta din răsputeri să-i țină în loc pe greci, care urmăreau pe oștenii lui. În cele din urmă, se retrase și Hector și caii îl duseră iute peste șanț, în cîmp.

Îndemnîndu-și oștenii să-i urmărească pe troieni, Patrocle mînă caii înspre șanț. Caii nemuritori ai lui Peleus săriră peste șanț cu car cu tot și porniră în goană pe cîmp. Patrocle îl căuta pe Hector, dar acesta scăpă, fugind cu carul. Oștenii troieni care fugeau stîrneau nori de praf. Ei se grăbeau să se ascundă după zidurile Troiei. Dar Patrocle izbuti să le taie multora retragerea. El îi fugări înapoi spre corăbii, doborînd mulți dintre ei cu sulița lui grea. Sarpedon, văzînd că pier atîți eroi de mîna lui Patrocle, porunci lykienilor lui să se oprească. El hotărî să se bată cu Patrocle. Sări, deci, din car și-l așteptă pe eroul grec. Prietenul lui Ahile coborî și el din car. Amîndoi eroii se repeziră unul asupra celuilalt, ca doi vulturi ce se bat cu înverșunare pentru o pradă, pe vîrful unei stînci. Zeus văzu lupta dintre ei; i se făcu milă de Sarpedon și vru să-și scape fiul de la pieire. Hera auzi tînguirile lui Zeus, dar nu-l sfătui să-și scape fiul, amintindu-i că fiii multor zei se luptă lîngă Troia și că mulți dintre ei au și pierit. Dacă Zeus îl salvează pe Sarpedon, atunci și alți zei vor voi să-și scape fiii. De aceea, trebuie să-l lase pe Sarpedon să piară de mîna lui Patrocle, dacă aceasta îi este ursita. Zeus o ascultă pe Hera. Trimise o rouă de sînge peste cîmpiile troiene, cinstindu-și astfel fiul care trebuia să moară de mîna lui Patrocle.

Patrocle aruncă primul sulița și ucise o slugă credincioasă a lui Sarpedon. Aruncă și Sarpedon sulița dar nu nimeri în Patrocle; sulița trecu pe lîngă el și ucise unul din caii înhămați la carul lui Ahile. Eroii se încleștară din nou în luptă. Sarpedon iarăși dădu greș, dar Patrocle îl lovi drept în piept. Regele Lykiei căzu, cum cade un stejar retezat din rădăcini. Sarpedon îl strigă pe prietenul său, Glaucos spunîndu-i:

— Prietene Glaucos, îndeamnă-i pe lykieni să se bată vitejește pentru regele lor Sarpedon, iar tu luptă în locul meu. Rușinea ta va fi veșnică, dacă grecii vor izbuti să-mi scoată zalele.

Sarpedon gemu și zeul morții Thanatos, îi închise ochii. Glaucos fu cuprins de durere, auzind cuvintele prietenului său. Se frămînta amarnic că nu putea să-l ajute, el însuși suferind din pricina unei răni. Se rugă zeilor să-i lecuiască rana. Apollon îl auzi și-i curmă durerea. Atunci Glaucos adună pe toți lykienii și pe eroii Troiei — pe Eneas, Agenor, Polydamas și pe Hector cel cu coiful strălucitor, cerîndu-le să lupte pentru

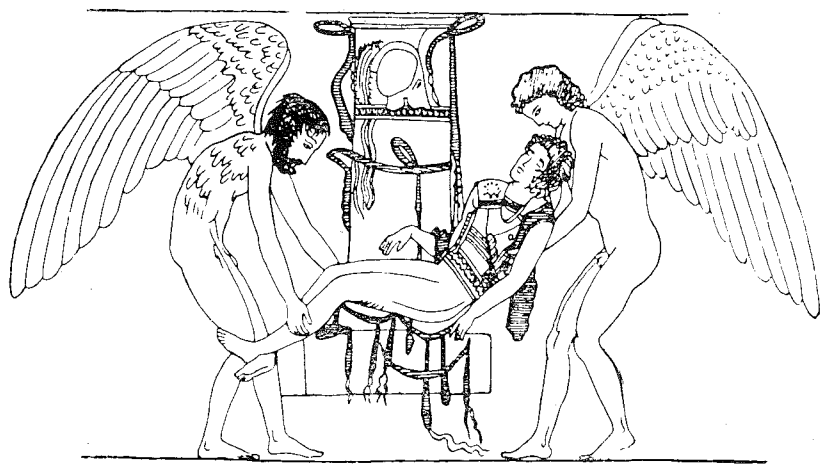

Zeul morții, Thanatos, și Hypnos, zeul somnului, duc trupul lui Sarpedon
(Desen pe un vas)

trupul lui Sarpedon. Eroii se adunară și alergară în ajutorul lui Glaucos. Patrocle chemă și el pe eroii greci în ajutor: primii veniră cei doi Aiax. Se încinse lupta în jurul trupului eroului mort. Iar Zeus învălui în întuneric trupul fiului său, pentru ca lupta să fie și mai înfricoșătoare.

Se auzi un zăngănit de arme atît de puternic, de parcă o mulțime de tăietori ar fi retezat copaci în pădurile de munte. Trupul lui Sarpedon stătea întins, acoperit de praf, de sînge și de săgeți. Zeus nu-și lua ochii de pe cîmpul de bătălie; se gîndea dacă să lase să fie ucis Patrocle lîngă trupul fiului său, ori să-i îngăduie să mai săvîrșească mari isprăvi și să-i alunge pe troieni pînă la zidurile cetății. În cele din urmă, Zeus se hotărî să mai prelungească firul vieții lui Patrocle. Îi insuflă teamă lui Hector și acesta fu primul care fugi, urmat apoi de alți oșteni. Grecii smulseră zalele lui Sarpedon, iar Patrocle porunci să fie duse la corăbii. Zeus îl chemă atunci pe zeul Apollon și-i porunci să ia trupul lui Sarpedon, să-l spele de praf și de sînge, să-l ungă cu ulei parfumat și să-l îmbrace în veșminte bogate. După aceea, zeii frați Hypnos și Thanatos trebuiau să ducă trupul lui Sarpedon în Lykia, pentru ca acolo frații și prietenii lui să-l înmormînteze cu mare cinste. Apollon împlini întocmai porunca lui Zeus.

În acest timp, Patrocle îi fugărea pe troieni spre zidurile cetății. El se avînta însă către propria sa pieire. Doborî o mulțime de eroi. Ar fi cucerit și Troia, dacă zeul Apollon, împlinind porunca lui Zeus, nu s-ar fi urcat pe un turn înalt al cetății. De trei ori urcă Patrocle pe zid, și de tot atîtea ori îl repezi Apollon. Cînd se avîntă pentru a patra oară, Apollon îi strigă amenințător:

— Înapoi de la zid, viteazule Patrocle! Căci nu ție, ci lui Ahile îi e sortit să nimicească marea Troie!

Patrocle se retrase, căci nu îndrăzni să-l mînie pe zeul Apollon, săgetătorul.

Hector își opri caii abia la porțile Scheene; el nu știa ce să facă: să-l atace pe Patrocle, sau să le poruncească troienilor să se ascundă după zidurile cetății? Atunci îi apăru în față Apollon, sub chipul fratelui Hecubei și îl sfătui să-l atace pe Patrocle în cîmp deschis. Hector ascultă sfatul zeului și porunci lui Kebriones, conducătorul carului său, să întoarcă caii. Văzîndu-l pe Hector în car, Patrocle sări jos și, luînd în mîna dreaptă un bolovan uriaș, iar în stînga sulița, îl așteptă să se apropie. Cînd Hector fu aproape, Patrocle aruncă piatra și-l lovi în cap pe Kebriones. Acesta căzu din car, de parcă s-ar fi aruncat în apă. Patrocle zise în batjocură:

— Ce iute s-a mai scufundat Kebriones! De ar fi fost pe mare, prindea multe stridii. Precum văd, și printre troieni sînt oameni care știu să se scufunde în mare!

Zicînd aceste cuvinte, Patrocle se repezi la trupul lui Kebriones. Hector sări din car și începu să se lupte cu Patrocle pentru trupul celui ucis. Din nou se porni un măcel lîngă trupul lui Kebriones. Grecii și troienii se bătură așa cum se bat Euros cu Notos, vîntul de răsărit cu cel de miazăzi, pe o vale împădurită, cînd copacii se îndoaie, lovindu-se unul pe altul cu crengile, iar împrejur răsună trosnetele brazilor, stejarilor și pinilor frînți. Multă vreme se bătură grecii și troienii. Soarele se apropia de asfințit. De trei ori se repezi Patrocle asupra troienilor, de trei ori răpuse cu sulița sa cîte nouă eroi, dar a patra oară se ridică împotriva lui zeul Apollon învăluit în beznă. El îl lovi în spinare și în umeri. Patrocle simți că i se pune o ceață pe ochi. Zeul îi smulse coiful, care odinioară strălucea pe capul marelui Peleus și-l azvîrli la pămînt. Sulița se frînse în mîinile lui Patrocle și scutul lui greu căzu. Apollon îi descătărămă zalele și Patrocle, sleit de puteri și fără arme, rămase nemișcat în fața troienilor. Dar eroul Euforbos nu îndrăzni să-l atace din față pe Patrocle, nici așa neînarmat cum era, ci îl lovi pe la spate cu sulița între umeri și apoi se ascunse în mulțimea troienilor. Căutînd să scape de pieire, Patrocle începu să dea înapoi, spre rîndurile grecilor. Hector îl văzu și-l răni de moarte cu sulița. Ca leul care ucide un mistreț la vadul de adăpat de pe malul unui pîrău, unde apa e mică, așa îl ucise Hector pe Patrocle. Fiul lui Priam nu mai putea de bucurie că-l ucisese pe prietenul lui Ahile, care amenința să nimicească marea Troie. Patrocle căzu la pămînt și, murind, îi spuse lui Hector:

— Acum poți să te mîndrești, Hector, că ai biruit. Dar ai fost ajutat de Zeus și de Apollon. Deci, pe mine m-au învins zeii, ei m-au despuiat de zale. Zeilor le este ușor să facă aceasta. Dar dacă douăzeci ca tine ar fi tăbărît asupră-mi, i-aș fi răpus pe toți cu sulița. Pe mine m-a răpus zeul Apollon, împreună cu Euforbos, iar tu ești al treilea dintre cei care m-au lovit. Ține, dar, minte ce-ți spun: nu mai ai mult de trăit și moartea ți-i tare aproape. Ursita nemiloasă ți-a sortit să cazi de mîna lui Ahile.

După ce spuse aceste vorbe, Patrocle muri. Sufletul îi zbură lin în împărăția de beznă a lui Hades, tînguindu-se că trebuie să părăsească un trup tînăr și viguros.

Patrocle nu mai era viu, dar Hector îi strigă:

— Ce-mi tot prevestești moartea, Patrocle? Cine știe, poate că mai curînd Ahile se va despărți de viață, răpus de sulița mea.

După aceea Hector își smulse sulița din trupul lui Patrocle și se repezi asupra lui Automedon, ca să pună mîna și pe caii lui Ahile.

LUPTA PENTRU TRUPUL LUI PATROCLE*

Cînd văzu trupul lui Patrocle zăcînd în țărînă, regele Menelaos se repezi să-l răpească nevrînd să-i lase pe troieni să pîngărească trupul unui erou care luptase pentru el. Ca un leu furios umbla el în jurul trupului, acoperindu-se cu scutul și învîrtindu-și sulița năpraznică.

Troianul Euforbos, care-l lovise pe la spate pe Patrocle, vru să ia trupul acestuia. Se apropie de Menelaos, arzînd de dorința să se răzbune pe regele Spartei, care îi ucisese fratele.

Își aruncă sulița în scutul lui Menelaos, dar nu-l putu străpunge. Menelaos însă își împlîntă cu o lovitură puternică sulița în gîtul lui Euforbos și tînărul troian se prăbuși la pămînt. Menelaos începu să-l despoaie de zalele lui scumpe, dar Apollon săgetătorul îl îndemnă pe Hector să-l atace. Hector sări la el. Menelaos nu vru să părăsească trupul lui Patrocle, știind că toți grecii nu i-ar fi iertat aceasta, dar totodată se temea să nu fie înconjurat de vrăjmași. Atunci se hotărî să-l cheme în ajutor pe Aiax, ceea ce și făcu, retrăgîndu-se încet sub năvala troienilor. Hector tocmai înșfăcase trupul lui Patrocle și-i scosese zalele lui Ahile, cînd se apropie Aiax. Fiul lui Priam fu silit să lase trupul. Văzînd aceasta, Glaucos îl dojeni, spunîndu-i că e un fricos, care se teme de eroii greci. În acest fel Glaucos îl sili pe Hector să intre iarăși în luptă. Hector chemă înapoi pe slujitorii cărora le poruncise să ducă zalele lui Patrocle în Troia și le îmbrăcă el. Zeus, stăpînul tunetelor, văzu cum își punea Hector zalele lui Ahile și gîndi: „Nefericitule, tu nu simți cît de aproape îți e moartea. Îmbraci zalele unui erou de care toți se tem. Acum, te voi lăsa să birui drept mîngîiere pentru faptul că soția ta Andromaca nu va primi niciodată din mîinile tale armura lui Ahile". Astfel gîndi Zeus și, în semn că așa va fi, își încruntă amenințător sprîncenele.

Hector dobîndi o putere și o vitejie fără margini. Porni repede spre oaste și-și îmbărbătă eroii la luptă. În acest timp, Menelaos chemă eroii să apere trupul lui Patrocle. Cel dintîi veni Aiax, fiul lui Oileus, pe urmă Idomeneus, Meriones și alții. Își strînseră scuturile în jurul trupului lui Patrocle, dar troienii îi respinseră și puseră iarăși stăpînire pe el. Puternicul Aiax, fiul lui Telamon, izbuti totuși să împrăștie rîndurile troienilor, doborînd pe eroul care tîra trupul de picioare și-l luă înapoi. Din nou se încinse măcelul pentru trupul celui ucis și troienii erau gata s-o ia la fugă. Apollon însă îl îndemnă să între în luptă pe Eneas, care opri oștile din fugă. Încleștarea deveni și mai sîngeroasă. Pămîntul se umplu de sînge și leșurile se îngrămădeau unul peste altul. Bătălia era ca un foc mistuitor.

* După „Iliada" lui Homer.

Dar Zeus învălui în întuneric trupul lui Patrocle. Părea că pe cer nu se mai află nici soare, nici lună, așa de adîncă era bezna. Dar numai în jurul trupului era beznă, căci restul cîmpului de luptă era scăldat de razele soarelui și pe cer nu era nici urmă de nor. Eroii se luptau pe întuneric pentru trupul lui Patrocle.

Departe de locul luptei stăteau caii fără de moarte ai lui Ahile, plîngînd amarnic pe prietenul stăpînului lor. Automedon, conducătorul carului, căuta în zadar să-i urnească din loc; ei stăteau nemișcați cu capetele plecate. Coamele le atîrnau pînă la pămînt, Zeus văzu caii și gîndi: „O, cai nefericiți! De ce v-am dăruit lui Peleus, pe voi, care sînteți fără de moarte? Oare pentru a cunoaște amărăciunile oamenilor? Căci pe întreg pămîntul nu există făptură mai nefericită decît omul! Dar nu vă întristați, căci Hector n-are să fie niciodată stăpînul vostru. Eu am să vă dau puteri să-l scoateți nevătămat pe Automedon din luptă. Iar troienilor le voi mai da o biruință, dar numai astăzi pînă la asfințit".

Zeus dădu cailor o putere mare și aceștia se avîntară pe cîmp cu Automedon. Conducătorul carului lui Ahile, înșfăcînd o suliță grea, răpuse pe eroul Aretos. Îi luă zalele și se bucură că măcar prin aceasta răzbunase moartea lui Patrocle.

În jurul trupului lui Patrocle lupta continua. Zeița Athena coborî într-un nor purpuriu la eroii greci și, luînd chipul eroului Fenix, îi îmbărbăta. Menelaos, răspunzîndu-i lui Fenix (căci nu-și dădea seama că era Athena), chemă pe Athena să-i vină în ajutor înaintea altor zei. Zeița se bucură și-i dădu lui Menelaos o putere de nebiruit. Pe troieni însă îi îmbărbăta Apollon. Măcelul era tot mai sîngeros. Zeus își scutură egida și răsună un tunet. Eroii Eladei fură cuprinși de groază. Aiax, fiul lui Telamon, se întristă văzîndu-i pe greci fugind. El îl rugă atunci pe Zeus să împrăștie bezna, să nu-i mai nimicească pe greci sau, dacă aceasta îi este voia, să-i piardă, dar numai pe lumină. Zeus ascultă ruga lui Aiax; bezna se împrăștie și soarele străluci din nou. Aiax îl rugă pe Menelaos să găsească pe Antilohos, fiul lui Nestor și să-l trimită la Ahile, înștiințîndu-l că Patrocle a fost ucis și că troienii au să-i ia trupul. Menelaos împlini porunca. Îl găsi pe Antilohos și-i povesti despre moartea lui Patrocle. Antilohos se îngrozi, căci încă nu știa nimic. Plîngînd amarnic, tînărul fiu al lui Nestor se duse la Ahile. Aiax îi sfătui pe Menelaos și pe Merionnes să ridice trupul lui Patrocle și să-l ducă în tabără, iar el însuși căuta să le acopere retragerea, respingîndu-i pe troieni. Dar îndată ce troienii văzură că grecii ridică trupul lui Patrocle, se și repeziră la ei ca niște dulăi turbați. Cînd însă Aiax se întoarse către ei, se făcură albi ca varul de frică. Lupta se întețea și mai mult, ca focul ce nimicește o cetate, pîrjolind totul împrejur. Menelaos mergea încet cu trupul lui Patrocle în brațe. Aiax stăvilea cu greu năvala troienilor, în fruntea cărora luptau Eneas și Hector.

În vremea aceasta Ahile ședea în fața cortului său și se întreba de ce nu se întoarce Patrocle. Era îngrijorat că grecii fug din nou. Începu să bănuie că Patrocle nu mai este în viață. Tocmai atunci se apropie de el fiul lui Nestor, abia stăpînindu-și plînsul. Acesta îi aduse vestea că Patrocle

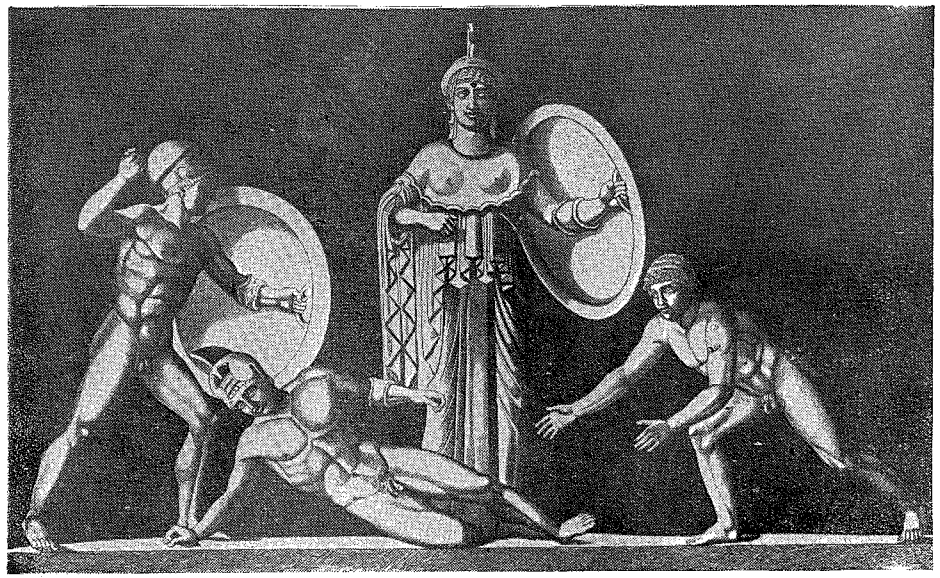

Lupta pentru trupul lui Patrocle *(Partea centrală a frontonului unui templu de pe insula Egina, sec. V î.e.n.)*

a murit. Ahile fu cuprins de o durere cumplită. Luă cu mîinile amîndouă cenușă din vatră și și-o presără pe cap. Cenușa se împrăștie pe veșmintele lui. Ahile se prăbuși la pămînt, smulgîndu-și părul de durere. Plîngea și tînărul Antilohos. Îl ținea de mînă pe Ahile, păzindu-l să nu-și facă seama. Ahile plîngea în hohote. Zeița Thetis îl auzi și începu și ea să plîngă. Veniră la ea în grabă toate surorile ei, Nereidele, și se porniră și ele pe plîns.

— Surioarele mele — strigă zeița Thetis, — vai mie! De ce l-am adus oare pe lume pe Ahile? De ce l-am crescut mare și l-am lăsat să plece sub zidurile Troiei? Ochii mei n-au să-l mai vadă niciodată întorcîndu-se în palatul luminos al lui Peleus. El trebuie să-și ducă viața, așa de scurtă, numai în suferințe! Și nu-i pot da nici un ajutor! Plec în grabă să văd de ce l-a cuprins jalea.

Zeița, însoțită de Nereide, se duse repede la fiul său Ahile, care plîngea necontenit. Plîngînd, ea cuprinse capul fiului său iubit și-l întrebă:

— De ce ți-e plînsul atît de amarnic? Nu te feri de mine, împărtășește-mi totul. Știi doar că Zeus ți-a împlinit ruga și i-a făcut pe greci să fugă pînă la corăbii. Ei n-au altă dorință decît să le vii în ajutor.

— Știu asta, iubită mamă, — răspunse Ahile — dar ce bucurie mai am eu în viață? Am pierdut pe cel mai drag prieten: pe Patrocle. L-am iubit mai mult decît pe toți și țineam la el ca la viața mea. Cel care i-a adus pieirea este Hector. Acesta a răpit și armura pe care zeii o dăruiseră lui Peleus. N-am să mai pot trăi printre oameni, dacă nu-l voi răpune cu sulița pe Hector, dacă nu-mi va plăti cu viața lui moartea lui Patrocle.

— Dar știi că și tu vei muri după Hector! — grăi zeița.

— Vină moartea chiar în clipa asta, dacă n-am fost în stare să-mi scap prietenul de la pieire. El m-a chemat, de bună seamă, înainte de a muri. O, să piară vrajba, căci ea îi face și pe înțelepți să-și piardă mințile. Voi uita acum mînia împotriva lui Agamemnon și mă voi avînta din nou în luptă, ca să-l ucid pe Hector. De moarte nu mi-e teamă! Nimeni n-o poate ocoli. N-a putut s-o ocolească nici marele Heracle, deși tatăl lui, Zeus, stăpînul tunetelor, l-a iubit. Sînt gata să mor acolo unde mi-e hărăzit de ursită, dar mai întîi vreau să fiu încununat de glorie. Nu, mamă, nu încerca să mă oprești, căci nu vei izbuti pentru nimic în lume!

Așa răspunse Ahile mamei sale. Zeița îl rugă un singur lucru: să nu intre în bătălie pînă ce nu-i va aduce o nouă armură, făurită de însuși zeul Hefaistos.

Frumoasele Nereide se lăsară la fundul mării. Zeița Thetis le rugă să-l vestească pe tatăl lor, Nereus, de cele întîmplate sub zidurile Troiei, iar ea se înălță pe Olimp, la zeul Hefaistos.

Între timp, eroii greci de-abia mai puteau ține piept năvalei troienilor. De trei ori încercă Hector, urmărindu-i pe greci ca o flacără vijelioasă, să smulgă din mîinile lui Menelaos trupul lui Patrocle și de trei ori fu respins de cei doi Aiax. Și poate că Hector ar fi izbutit să ia trupul lui Patrocle, dacă la Ahile n-ar fi venit zeița Iris, vestitoarea zeilor, pe care o trimisese Hera. Ea trezi în Ahile dorința de a merge să apere trupul prietenului său ucis. Dar Ahile nu putea să intre în luptă, căci n-avea zale. Atunci zeița îi porunci să se ducă neînarmat pe valul care împrejmuia tabăra grecească și să-i înspăimînte cu chipul său pe troieni.

Ahile se duse spre val. Zeița Pallas-Athena îi puse pe umeri egida, iar capul i-l înconjură cu un nor de aur și cu o aureolă așa de minunată, încît putea fi văzută din înaltul cerului. Ahile se urcă pe val și strigă amenințător și, o dată cu el, strigă și zeița Pallas-Athena. Pe troieni îi cuprinse groaza. Caii lor se speriară de aceste strigăte și porniră singuri îndărăt. Conducătorii carelor se îngroziră văzînd cununa de foc din jurul capului lui Ahile. De trei ori strigă el și de trei ori oastea troiană fu cuprinsă de o panică cumplită. În vălmășagul acela pieriră doisprezece eroi ai Troiei. Unii se împiedicară de sulițe, iar alții fură striviți de cai. Grecii scoaseră trupul lui Patrocle de pe cîmpul de luptă, îl așezară pe o targă și plîngînd, îl duseră la cortul lui Ahile. În urma lor mergea fiul lui Peleus, ce plîngea amarnic, privindu-și prietenul pe care el însuși îl trimisese în lupta sîngeroasă.

Zeița Hera porunci lui Helios, zeul soarelui, să coboare mai de vreme în apele lui Okeanos. Se lăsase noaptea. Măcelul conteni și întreaga tabără a grecilor se cufundă într-un somn adînc.

Troienii se adunară în cîmp, la sfat. Se sfătuiau stînd în picioare. Nici unul nu îndrăznea să se așeze, temîndu-se cu toții să nu-i atace Ahile. Polydamas îi sfătui să se întoarcă în Troia și să nu aștepte pe cîmp ziua cînd Ahile va năvăli asupra lor. Dacă va ataca pe troieni în cîmp deschis, el va răpune mulți eroi. Însă dacă toți se vor apăra stînd

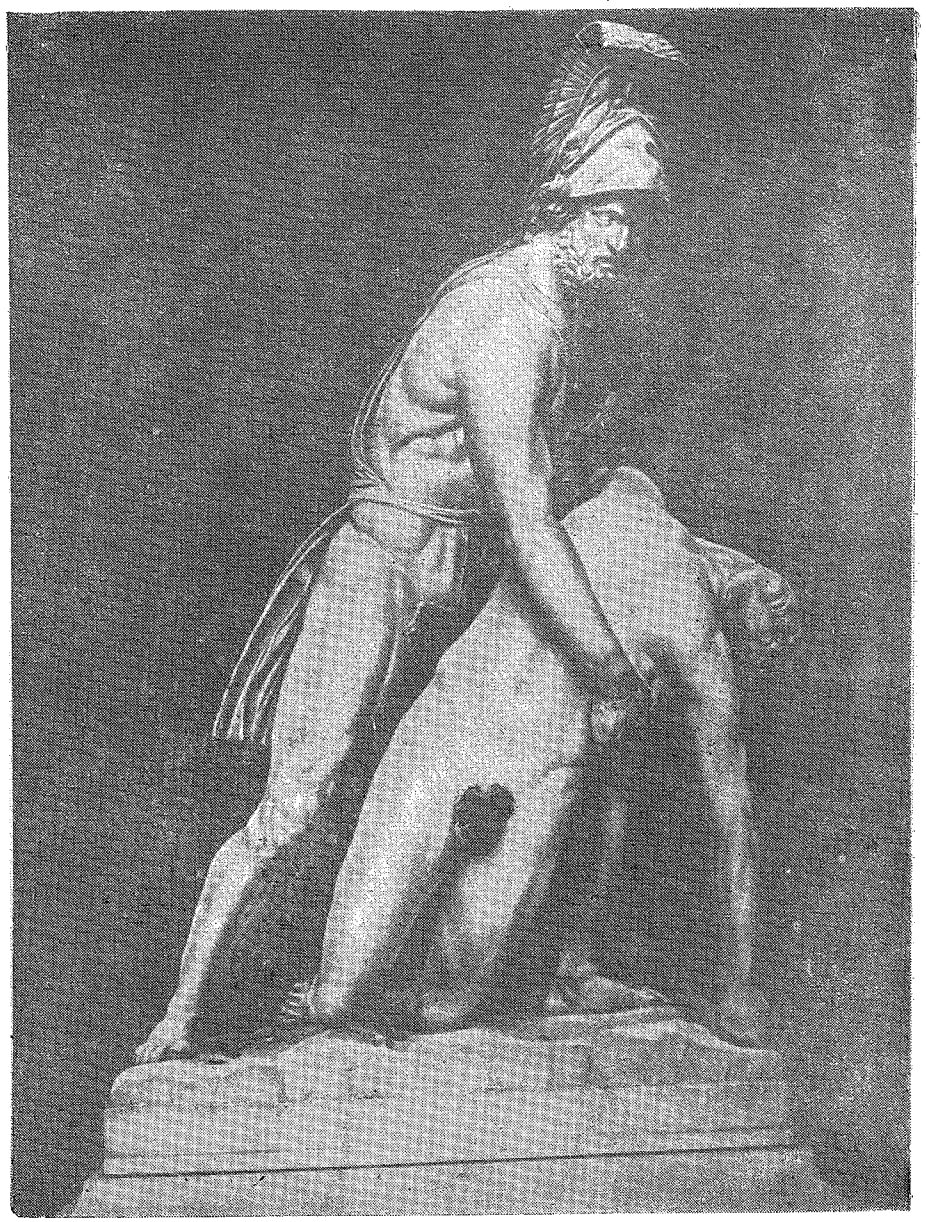

Menelaos cu cadavrul lui Patrocle *(Grup din sec. IV î.e.n.)*

sus pe ziduri, zadarnic va ocoli Ahile cu caii lui cei iuți Troia, căci n-are să fie în stare s-o cucerească. Dar Hector nu ascultă de sfatul lui Polydamas. El porunci troienilor să rămînă pe cîmp și puse strajă în fața taberei. Hector tot mai nădăjduia să atace corăbiile grecilor și să-i alunge din Troada. El spuse că dacă Ahile se va hotărî să ia din nou parte la luptă, nu se va mai feri, ci se va bate cu el. Atunci, unul din ei doi se va întoarce biruitor acasă. Zeița Pallas-Athena le întunecă troienilor mintea și ei rămaseră pe cîmp, unde-și făcură tabăra.

În tabăra greacă, Ahile plîngea moartea lui Patrocle, ținînd mîinile pe pieptul celui ucis. Gemea tare, asemenea unei leoaice căreia vînătorul i-a răpit puii. Căci leoaica, dacă se întoarce de la vînat și nu-și găsește puii în culcuș, începe să răcnească puternic prin pădure, căutînd urma celor care i-au răpit puii.

— O, zei! — striga Ahile — de ce i-am făgăduit tatălui lui Patrocle să mă întorc împreună cu el în patrie? Ne este oare sortit amîndurora să stropim cu sîngele nostru glia troiană? Nici Peleus, tatăl meu, nici prea iubita mea mamă n-au să mă vadă întorcîndu-mă din luptă. Mai bine mor și eu, Patrocle, prietene drag, dar mai întîi mă voi răzbuna pe Hector și-ți voi face o măreață înmormîntare.

Ahile porunci prietenilor să spele trupul însîngerat al lui Patrocle și să-l ungă cu mirodenii. Prietenii îi împliniră porunca. Apoi așezară trupul mortului pe un pat bogat împodobit și-l acoperiră cu o pînză subțire, iar deasupra acesteia întinseră un văl țesut cu aur. Myrmidonii plînseră noaptea întreagă la căpătîiul lui Patrocle și laolaltă cu ei plînseră și femeile din Troia și Dardania, pe care Ahile și Patrocle le luaseră roabe.

ZEIȚA THETIS LA HEFAISTOS. ARMELE LUI AHILE*

Zeița Thetis se înălță iute pe Olimpul luminos și se duse la palatul de aramă al zeului Hefaistos. Cînd sosi la palat, îl găsi pe Hefaistos în fierăria lui. Scăldat în sudoare, el făurea dintr-o dată douăzeci de trepiede cu roțile de aur, care se rostogoleau singure spre zei și tot singure se întorceau la locul lor. Zeul nu mai avea decît să le fixeze niște mînere gravate. Cînd zeița intră în palat, zeul tocmai făurea cuiele pentru mînere. Charis, frumoasa soție a lui Hefaistos, o văzu pe Thetis, o luă de mînă și-i spuse prietenos:

— Să intrăm, Thetis, în palat, căci tare rar te mai abați pe la noi, Ce păs te aduce?

Charis îl chemă pe Hefaistos să vie mai repede. Aflînd că a venit zeița Thetis care îi scăpase viața odinioară, cînd Hera îl aruncase de pe Olimp, Hefaistos se ridică repede de la nicovală, își strînse toate sculele și le puse într-o lădiță ferecată cu argint. Își șterse apoi mîinile, pieptul, gîtul și fața cu un burete umed, spălîndu-se de sudoare și de funingine. Se îmbrăcă și, sprijinindu-se într-un toiag gros, se duse la zeița Thetis.

* După „Iliada" lui Homer.

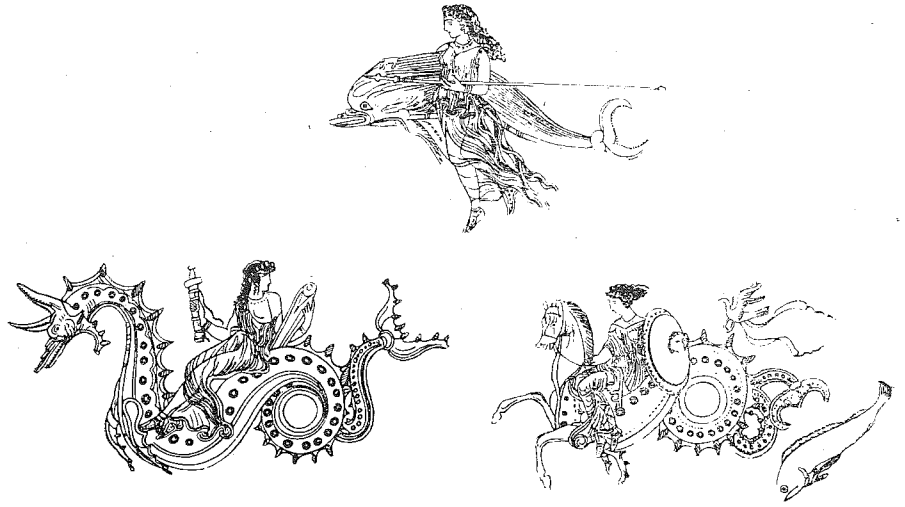

Nereidele aduc armele lui Ahile *(Desen pe un vas)*

Pe Hefaistos îl duceau de subțiori două slujitoare pe care el le făurise din aur și care parcă erau vii. O luă pe Thetis de mînă și-i zise:

— Spune, zeiță, cu ce îți pot fi de folos? Căci de-mi stă în putere, sînt gata să fac orice pentru tine.

Cu ochii plini de lacrimi, zeița îi povesti cum i-au fost răpite fiului ei armele pe care zeii le dăruiseră tatălui lui, Peleus, cum l-a ucis Hector pe Patrocle, cît de nemîngîiat e Ahile și însetat să răzbune moartea prietenului său, dar că n-are arme. Zeița îl rugă să-i făurească armele de care are nevoie fiul ei. După ce o ascultă, Hefaistos făgădui să-i facă pe loc arme atît de minunate, încît toți muritorii să fie uimiți de frumusețea lor neobișnuită.

Se duse la fierărie, luă foalele și le porunci să sufle în foc. Foalele suflară în foc, supuse dorinței lui Hefaistos, cînd neîncetat, cînd cu întrerupere, făcînd o pălălaie mare. Apoi el aruncă în foc aramă, cositor, argint și aur scump. Așeză nicovala și luă în mînă ciocanul uriaș și cleștele. Mai întîi îi făuri lui Ahile un scut, pe care-l împodobi cu tot felul de desene minunate. Pe el înfățișă cerul, marea și pămîntul, iar pe cer — soarele, luna și stelele. Printre stele zugrăvi Pleiadele, Hiadele, Orionul, Carul mare și Carul mic. Mai înfățișă pe scurt și două orașe. Într-unul din ele se serbează nunți. Pe străzi trec alaiuri de nuntă și coruri de tineri, iar femeile îi privesc din pragul caselor lor. În piață — o adunare populară. Doi cetățeni se ceartă din pricina virei[1] pentru un omor. Împărțiți în două tabere, cetățenii țin partea împricinaților. Crainicii liniștesc mulțimea. Împrejur stau bătrînii orașului și, fiecare ținînd

[1] *Vira* — plată pe care un ucigaș trebuia s-o dea rudelor celui ucis.

în mîini un sceptru, își spune părerea. În cerc sînt doi talanți[1] de aur, ce vor fi dați ca răsplată aceluia care va judeca mai drept pe împricinați. Celălalt oraș este împresurat de vrăjmași. Asediații, lăsînd femeile, tinerii și bătrînii să apere orașul, stau la pîndă în afara zidurilor cetății. Ei sînt conduși de zeul Ares și de zeița Pallas-Athena, măreți și de temut. Două iscoade stau în față și urmăresc pe dușmani. Apar turmele răpite de vrăjmași. Cetățenii, ascunși la pîndă, își iau înapoi vacile și oile. Zarva este auzită în tabăra dușmanilor și aceștia se grăbesc să dea ajutor celor ce păzeau turmele. Începe o luptă sîngeroasă, iar printre oșteni aleargă zeițele discordiei și a strigătului de luptă, împreună cu înfricoșătorul zeu al morții. Hefaistos a înfățișat pe scut și un ogor. Agricultori merg în urma plugurilor. Cînd ajung la marginea ogorului, slujitorii le dau pocale cu vin. Zeul înfățișă de asemenea și strînsul bucatelor. Unii seceră grînele, alții le leagă, iar copiii strîng spicele. Stăpînul ogorului privește cu bucurie cum se strînge o recoltă bogată. Într-o parte, femeile pregătesc prînzul pentru secerători. Alături, este redat și culesul viilor. Flăcăi și fete duc struguri în coșuri. Un tînăr frumos cîntă din liră, iar în jurul lui se încinge o horă veselă. Urmează apoi o cireadă de boi. Vitele sînt atacate de doi lei. Ciobanii se străduiesc să-i pună pe fugă, dar ogarii lor se tem să-i atace pe lei și se mulțumesc să latre. Alături se vede o turmă de oi cu lîna ca argintul, care pasc într-o vale, apoi staule, ocoale și colibe pentru păstori. În sfîrșit, Hefaistos înfățișă o horă de flăcăi și fete care dănțuiesc ținîndu-se de mîini, precum și locuitori care se desfată privind jocul. De jur împrejurul scutului Hefaistos înfățișă oceanul, care udă tot pămîntul. După ce isprăvi scutul, Hefaistos îi făuri lui Ahile o platoșă strălucitoare ca o flacără vie, un coif greu cu o creastă de aur și pulpare mlădioase de cositor pentru picioare.

După ce isprăvi lucrul, Hefaistos luă armele și le dădu zeiței Thetis. Aceasta se avîntă ca un șoim de pe Olimp spre pămîntul îndepărtat, ca să-i ducă mai grabnic fiului ei armele.

ÎMPĂCAREA LUI AHILE CU AGAMEMNON*

Dis-de-dimineață, cînd abia se revărsau zorile, zeița Thetis se duse la fiul ei să-i dea armele. Îl găsi plîngînd deasupra trupului lui Patrocle. Cătînd să-l liniștească, zeița îi arătă armele aduse. Străluceau atît de tare, că nici un myrmidon nu putea să le privească. Ochii lui Ahile începură să scapere ca focul. Luă armele și începu să le admire. Fiul zeiței Thetis se hotărî să pornească fără zăbavă la luptă cu troienii. Un lucru îl neliniștea: se temea că, putrezind, trupul lui Patrocle se va urîți. Dar zeița îi făgădui să păstreze trupul neschimbat, turnînd într-însul ambrozie și nectar, care aveau să-l facă și mai frumos. Apoi îl îndemnă să se ducă la sfatul conducătorilor greci.

[1] Măsură de greutate. Aurul se socotea după greutate, întrucît pe atunci nu exista moneda.

* După „Iliada" lui Homer.

Ahile porni pe malul mării, chemîndu-i pe toți la adunarea poporului. Toată oastea se strînse lîngă cortul lui Agamemnon. Nimeni nu rămase în corturi sau la corăbii. Veniră, șchiopătînd, și Ulise cu Diomedes precum și Agamemnon, care încă mai suferea din pricina rănii. După ce toți se adunară și se făcu liniște, Ahile îi propuse lui Agamemnon să se împace. El îi zori pe toți grecii să înceapă lupta cu troienii. Grecii se bucurară aflînd că vrajba dintre Ahile și Agamemnon a luat sfîrșit. Acesta din urmă se ridică de la locul lui, își recunoscu vina și spuse că zeița discordiei l-a orbit. Această zeiță, pășind ușor peste capetele oamenilor, îi prinde în mrejele ei. Odată l-a orbit chiar și pe Zeus. Agamemnon făgădui să-i dea neîntîrziat lui Ahile toate darurile promise pentru împăcare. Dar lui Ahile nu-i mai trebuiau daruri, căci gîndul lui era numai la luptă, ca să răzbune moartea lui Patrocle. De aceea îi chemă pe toți să pornească îndată la luptă. Dar șiretul Ulise îl sfătui să nu se grăbească. El spuse că înainte de toate oștenii trebuie să mănînce bine și să bea vin, ca să plece la luptă întăriți. Între timp, Ahile urma să primească darurile și pe Briseis. Agamemnon fu de părerea lui Ulise, care-l rugă să-l lase pe el să se ducă împreună cu cîțiva tineri, după daruri și după Briseis, iar pe crainicul Talthybios îl trimise după un mistreț spre a-l aduce jertfă zeilor pentru împăcare. Zadarnic îi rugă Ahile pe toți să nu se îngrijească de daruri, ci de luptă. El voia ca toți grecii să plece la bătălie numaidecît și abia seara, după ce-i vor fi răzbunat pe morți, să facă un ospăț mare. Ahile se împotrivi să se facă pe loc ospățul, deoarece nu-i putea prii mîncarea cînd știa că în cortul lui zace nerăzbunat prietenul lui cel mai bun. Ulise îl înduplecă totuși să mai amîne începerea luptei. El aduse din cortul lui Agamemnon darurile, iar eroii veniră cu roabele și cu Briseis.

Toți plecară pe la corturile lor, iar myrmidonii luară darurile lui Agamemnon și le duseră la corăbii. Cu ei plecă și Ahile. Curînd veniră la dînsul căpeteniile grecilor, care îl rugară să mănînce ceva, dar Ahile nu primi. Rămaseră la el Agamemnon, Menelaos, Ulise, Nestor, Idomeneus și Fenix, care se străduiau să-l mîngîie pe marele erou. Dar el nu se gîndea decît la Patrocle; spuse oftînd:

— Cîndva tu, Patrocle, îmi dădeai de mîncare înainte de a porni la luptă, iar acum zaci străpuns de o suliță. Durerea nu mi-ar fi mai mare chiar de-aș afla de moartea tatălui meu sau a iubitului meu fiu, Neoptolemos, pe care l-am lăsat în Skyros. Nădăjduiam să mor numai eu printre străini, iar tu să te întorci în Fthia, aducînd acolo pe tînărul meu fiu.

Ahile plîngea amarnic. În jurul lui, eroii suspinau, amintindu-și fiecare de cei dragi, lăsați acasă. Zeus văzu de pe Olimp durerea lui Ahile și porunci zeiței Pallas-Athena să se ducă la erou în cort și să-i stropească pieptul cu nectar și cu ambrozie. Ca un vultur își luă zeița zborul de pe Olimp și se duse la Ahile să îndeplinească porunca lui Zeus, pentru ca puterile să nu-l părăsească pe erou.

AHILE PORNEȘTE LA LUPTĂ ÎMPOTRIVA TROIENILOR*

Grecii își luară armele. Cetele porniră una după alta. Ei se duceau la luptă ca fulgii de omăt goniți de vînt. Erau mulți cîtă frunză și iarbă. Coifurile, sulițele și scuturile lor sclipeau în bătaia soarelui. Țărmul mării se cutremura sub pașii oștenilor. Se înarmă și fiul lui Peleus. Își puse armura făurită de Hefaistos, își prinse sabia, își luă scutul strălucitor ca luna și scoase dintr-o ladă sulița uriașă pe care numai el putea s-o mînuiască. Își puse apoi coiful care strălucea ca un luceafăr și ieși din cort.

Ochii îi scînteiau de mînie, dar inima îi era ca și pînă atunci sfîșiată de o durere nestăvilită. Caii lui Ahile fură înhămați la car. Automedon se urcă în car și luă în mîini biciul și hățurile. Se urcă și Ahile. Pornind la luptă, el spuse cailor:

— Xanthos și Balios, copii ai zeiței Podarge! Să mă aduceți viu acasă, nu cum l-ați adus pe prietenul meu Patrocle. Să nu mă lăsați mort pe cîmpul de bătălie.

Deodată Xanthos, cel pe care Hera îl făcuse profet, se întoarse cu capul plecat spre Ahile și-i grăi cu glas de om:

— Astăzi, mare Ahile, te vom scoate viu din bătălie, dar clipa cea din urmă ți-e aproape. Nu din vina noastră s-a prăpădit Patrocle. El a fost răpus de Apollon săgetătorul, care a dăruit victoria lui Hector. Chiar dacă noi am putea să zburăm ca Zefyros[1] tu tot va trebui să mori de mîna lui Apollon și a unui muritor.

Ahile strigă mînios:

— De ce-mi proorocești moartea, Xanthos? Știu singur că mi-e dat să pier pe meleagurile acestea, departe de părinți. Dar n-am să părăsesc lupta pînă ce nu voi adăpa pămîntul cu sînge troian, răzbunîndu-l pe Patrocle!

Așa grăi Ahile și mînă caii, pornind la luptă. Grecii erau acum înșiruiți pe cîmp și înaintau împotriva troienilor, care se aflau pe un deal din fața Troiei.

În acest timp, Zeus, stăpînul tunetelor, porunci zeiței Thetis să adune pe zei la sfat. În palatul lui Zeus se adunară toți zeii, pînă și cei ai rîurilor și pîraielor; veniră și nimfele și zeițele izvoarelor. Zeus le spuse că el n-are să se amestece în luptă, dar va urmări desfășurarea ei de pe culmile Olimpului. Ceilalți zei însă pot s-o facă, fiecare de partea cui voiește. Zeus se temea că troienii n-aveau să poată ține piept atacului lui Ahile și acesta — împotriva ursitei — va izbuti să cucerească Troia. Zeii coborîră numaidecît pe pămînt. Zeițele Hera și Pallas-Athena, zeii Poseidon, Hermes și Hefaistos trecură de partea grecilor, iar zeițele Afrodita, Artemis și Leto, zeii Ares și Apollon precum și Xanthos[2], zeul unui rîu, trecură de partea troienilor.

De cum se apropiară de oști zeii din Olimp, zeița Eris dădu semnalul pentru începerea bătăliei. Zeița Pallas-Athena, trecînd printre rîndurile oștenilor greci, strigă amenințător. Îi răspunse Ares, zeul războiului, al cărui strigăt fu asemenea unei furtuni teribile. Oștile se încleștară. Tunetele lui Zeus bubuiră și spintecară văzduhul. Zeul Poseidon făcu să se cutremure întreg pămîntul. Munții se clătinară de la poale pînă în creștet. Marea Troie fu zguduită, ca și corăbiile grecilor. Hades, stăpînul împărăției sufletelor celor morți se îngrozi. El sări de pe tron, temîndu-se ca nu cumva pămîntul să se despice și să se deschidă a sa împărăție a groazei, care-i face să tremure chiar și pe zeii cei fără de moarte. Măcelul începu. Ahile nu dorea decît să-l întîlnească în luptă pe Hector.

Luînd înfățișarea lui Lycaon, fiul lui Priam, Apollon săgetătorul i se arătă lui Eneas și-i spuse că el, fiul Afroditei, nu trebuie să se teamă să lupte cu Ahile, căci acesta este fiul unei zeițe de rang mai mic. Prin aceasta, îl îmbărbătă pe Eneas să lupte și fiul lui Anhises porni vitejește înainte. Hera, văzînd aceasta, se sperie că Apollon îl va ajuta pe Eneas. Poseidon însă îi sfătui pe zei să nu se amestece deocamdată în luptă, ci să se așeze pe valul ridicat odinioară pe malul mării de Heracle și să ia parte la lupte numai atunci cînd vor interveni și zeii Ares și Apollon. Zeii aflați de partea grecilor ascultară sfatul lui Poseidon și rămaseră departe de locul luptei, iar cei aflați de partea troienilor se așezară pe pietrele de pe colinele Kallicolone.

Eneas și Ahile ajunseră unul în fața celuilalt. Ahile îl întîmpină batjocoritor pe fiul lui Anhises, amintindu-i că l-a mai pus o dată pe fugă și-l sfătui să se ascundă cît mai iute printre oșteni. Eneas îi răspunse însă că-l sperie degeaba ca pe un prunc, căci — dacă mai ține minte — el face parte dintr-un neam de eroi vestiți. Eneas vroia să înceapă lupta mai repede. Cu brațu-i puternic aruncă sulița în scutul lui Ahile, dar nu-l străpunse. Ahile înclină degeaba scutul, uitînd că brațul unui om nu poate străpunge un scut făurit de un zeu. El lovi cu sulița în scutul lui Eneas. Sulița trecu prin scut, dar Eneas se aplecă și sulița zbură pe deasupra capului lui. Eneas se sperie cumplit cînd văzu cît de aproape fusese de moarte. Ahile trase sabia, iar Eneas luă un pietroi uriaș. Și Eneas ar fi pierit, dar zeul Poseidon nu dori să moară și îi sări iute în ajutor. El ridică sulița lui Ahile și i-o puse la picioare. Apoi ridică un văl de beznă în fața ochilor lui Ahile, iar pe Eneas îl înșfăcă și-l aruncă departe de locul luptei. Acolo Poseidon i se arătă și-i porunci să nu mai iasă în rîndurile din față, atîta timp cît Ahile mai este în viață. După aceea, zeul împrăștie bezna dinaintea ochilor lui Ahile. Fiul zeiței Thetis rămase uimit văzînd la picioarele sale sulița, iar pe Eneas — nicăieri. El înțelese că zeii îl ocrotesc pe Eneas și își dădu seama că acesta n-are să mai cuteze să lupte cu el.

Ahile se avîntă înverșunat în luptă și căutîndu-l neîncetat pe Hector, răpuse o mulțime de eroi. Apollon însă îl opri pe Hector să-l atace pe Ahile, poruncindu-i să stea în rîndurile din spate. Dar deodată Ahile răpuse cu sulița pe Polydoros, un fiu al lui Priam; acesta era cel mai mic dintre fiii rămași în viață ai regelui Troiei și tatăl său îl iubea mult. Văzînd că fratele său a fost ucis, Hector uită de porunca lui Apollon și

* După „Iliada" lui Homer.
[1] Vîntul de apus.
[2] Zeul rîului Scamandros.

se năpusti spre locul unde se bătea Ahile. Cînd îl văzu pe Hector, ochii mînioși ai acestuia se aprinseră de bucurie.

— Iată-l pe cel care mi-a zdrobit inima! strigă Ahile. Ajunge! Să nu mai fugim unul de altul pe cîmpul de bătălie. Haide, vino mai aproape, să te trimit mai iute în împărăția lui Hades!

Hector îi răspunse:

— Încă nu se știe care dintre noi va fi ucis. Deși eu nu sînt atît de puternic ca tine, Ahile, numai zeii știu căruia dintre noi îi e sortit să cadă. Bagă de seamă că și sulița mea e ascuțită.

Hector aruncă sulița. Dar Pallas-Athena o abătu cu răsuflarea ei și aceasta căzu la picioarele lui Ahile. Acesta se năpusti asupra lui Hector, căruia însă zeul Apollon îi veni în ajutor, învăluindu-l în beznă. De trei ori se năpusti Ahile asupra lui Hector, însă de fiecare dată sulița lui lovi numai bezna. Repezindu-se pentru a patra oară, strigă mînios:

— Iar ai scăpat de la pieire, cîine! Te-a ajutat din nou Apollon! Dar o să te ajung, dacă am și eu vreun ocrotitor printre zei.

Furios, Ahile se repezi la alți eroi troieni și mulți căzură de sulița lui grea. Ca un pîrjol năpraznic făcu prăpăd printre oștenii Troiei. Cum se îmblătesc sub picioarele boilor spicele, cînd plugarul treieră orzul în arie, așa se sfărîmau sub picioarele cailor lui Ahile trupurile, scuturile și coifurile. Ahile ardea de setea gloriei ostășești; sîngele îi curgea șiroaie pe mîini. Troienii o luară la goană. Dar pe malul Scamandrului, Ahile îi ajunse. Năvălind în rîndurile lor, el îi împărți pe fugari. O parte dintre ei fugiră spre Troia, dar zeița Hera le tăie calea cu un văl de beznă. Cealaltă parte se repezi spre rîu. Mulți troieni își căutară scăparea în apele Scamandrului. Se stîrniră valuri mari din pricina oștenilor care se aruncau în apă. Unii voiau să scape înot, iar alții căutau să se ascundă sub malurile abrupte. Ahile se aruncă cu sabia în mînă în Scamandros și începu să-i secere pe troienii care fugeau. Prinse doisprezece tineri, le legă mîinile cu curele și porunci myrmidonilor lui să-i ducă în tabără, iar el se avîntă din nou în luptă.

La malul Scamandrului îl ajunse din urmă și pe Lycaon, tînărul fiu al lui Priam, pe care odinioară îl luase prizonier și-l vînduse ca rob în Lemnos. Nefericitul Lycaon căzu la picioarele lui Ahile, cerșindu-i îndurare și făgăduindu-i daruri bogate pentru răscumpărare. Dar Ahile, în dorința sa de a-l răzbuna pe Patrocle, nu-l cruță. Murise Patrocle, un oștean mult mai de seamă, va muri și el însuși răpus de un dușman — atunci de ce să-l cruțe pe Lycaon? Fiul lui Peleus își împlîntă sabia ascuțită în gîtul lui Lycaon și acesta căzu mort. Fiul zeiței Thetis îl luă de un picior și-l aruncă în Scamandros pentru ca peștii din rîu să-și astîmpere foamea cu el.

Ahile era din ce în ce mai furios. El îi amenință pe troieni, spunîndu-le că apele Scamandrului nu-i vor scăpa de mînia lui, orice jertfe ar aduce ei acestui rîu, că-i va ucide pe toți, pînă la unul, răzbunîndu-l pe Patrocle și pe grecii căzuți. Xanthos, zeul rîului Scamandros, se mînie auzind trufașele vorbe ale lui Ahile. Între timp, se hotărî să-l atace pe Ahile și Asteropaios, nepotul lui Axios, zeul altui rîu. Asteropaios aruncă dintr-o dată în Ahile două sulițe. Cu una îl răni ușor la brațul drept,

lîngă cot. Aruncă și Ahile sulița lui grea în Asteropaios, dar aceasta trecu pe lîngă el și se înfipse adînc în mal. Asteropaios încercă s-o smulgă, dar nu izbuti, căci n-ar fi fost în stare nici măcar s-o ridice. Fiul lui Peleus se avîntă asupra lui cu sabia și-l lovi de moarte. Aruncă și trupul acestuia în Scamandros. Doborî Ahile încă mulți eroi. Xanthos, zeul rîului Scamandros, strigă tare din adîncul apei:

— Ahile! Alungă-i pe troieni din apele mele și ucide-i în cîmp, iar nu aici! Căci trupurile lor mi-au tăiat calea spre mare. Ferește-te deci a mai ucide pe troieni în albia mea.

— Xanthos! N-am să încetez a-i ucide pe troieni înainte de a-i alunga în Troia și de a mă bate cu Hector, îi răspunse Ahile, zeului.

Xanthos îl rugă atunci pe Apollon:

— O, zeu săgetător! Văd că nu împlinești ceea ce ți-a poruncit Zeus, stăpînul tunetelor! Oare nu ți-a spus să-i aperi pe troieni pînă ce noaptea va învălui în beznă dealurile și cîmpiile?

Apele Scamandrului începură să se zbuciume și porniră cu un vuiet înfricoșător să arunce pe mal trupurile celor uciși, iar pe cei vii zeul rîului îi ascunse într-o peșteră. Valurile începură să clocotească în jurul lui Ahile. El nu se mai putu ține pe picioare. Atunci se apucă cu mîna de un platan înalt de pe malul rîului, dar platanul căzu, surpat de apele Scamandrului și se puse de-a curmezișul apei, ca un pod. Atunci Ahile ieși din valuri și fugi pe cîmp. După el se rostogolea un val uriaș ce amenința să-l înece. De cîteva ori încercă să lupte cu valul. Dar putea oare el, un muritor, să înfrunte pe zeul nemuritor al rîului? Valul începu să-l acopere, apa plescăia în jurul umerilor lui, îi smulgea pămîntul de sub picioare. În cele din urmă Ahile strigă, îndreptîndu-și privirile spre cer:

— Zeus stăpînul tunetelor! Mi-e dat oare mie, căruia mi-a fost hărăzit de ursită să mor sub zidurile Troiei numai de săgețile lui Apollon, să pier de o moarte fără glorie, ca un tînăr cioban, înecat într-un năvalnic pîrîu de munte, în timp ce încerca să treacă vadul? O, mai bine m-ar fi ucis Hector, cel mai slăvit dintre fiii Troiei!

Abia rosti fiul lui Peleus aceste cuvinte, că în față i se arătară Poseidon și Pallas-Athena, care-l îmbărbătară și-i porunciră să lupte vitejește, pînă va izbuti să-i alunge pe troieni în oraș și să-l ucidă pe Hector. După biruință, se va întoarce în tabără acoperit de glorie. Zeița Pallas-Athena îi insuflă o putere de nebiruit. Scamandros nu mai putu să lupte cu Ahile și chemă în ajutor pe fratele său Simoeis, zeul altui rîu. Valul plin de mîl ridicat de Scamandros împotriva lui Ahile se înălță și mai sus și începu să-l înconjure întocmai ca un zid. Zeița Hera se înspăimîntă, crezînd că fiul lui Peleus va pieri. Atunci trimise pe fiul său, zeul Hefaistos, să-l ajute pe Ahile în lupta cu Simoeis. Pe cîmp răbufni o flacără năpraznică trimisă de Hefaistos. Trupurile troienilor uciși de Ahile se aprinseră. Cîmpul udat de valurile lui Simoeis se uscă repede. Hefaistos dădu foc și rîului. Platanii, fagii și sălciile de pe maluri fură cuprinse de flăcări, ca și stufișul verde și lotușii. Peștii din apă începură să se zvîrcolească în toate părțile, căutînd să se ascundă în adîncul rîului de flăcările mistuitoare.

Simoeis se aprinse și strigă către zeul Hefaistos:

— O, Hefaistos! Nici un zeu nu este în stare să lupte cu tine! Niciodată n-am să cutez să te înfrunt! Stinge focul și n-am să mai dau troienilor ajutor! N-are decît să-i nimicească fiul lui Peleus!

Apa se încingea tot mai mult și clocotea din pricina focului. Rîul încetă să mai curgă, arșița seca Scamandrul. Atunci Xanthos o rugă pe zeița Hera să-și îmblînzească fiul. El făcu marele jurămînt al zeilor că nu va mai da ajutor troienilor, nici chiar atunci cînd Troia va fi aprinsă de greci. Hera îl opri pe Hefaistos și acesta stinse focul.

O mare sfadă se încinse și între zei. Ei se aruncară în luptă. Pămîntul începu să geamă sub pașii lor. Zeus se porni pe rîs văzînd că zeii se iau la harță unul cu altul. Ares se năpusti asupra zeiței Pallas-Athena, dorind să se răzbune pe ea pentru că îl ajutase nu demult pe eroul Diomedes să-l rănească. El lovi cu sulița în egida zeiței, dar nu putu s-o străpungă. Athena luă un bolovan și-l lovi pe Ares în gît, doborîndu-l la pămînt. Armura lui Ares zăngăni și părul i se acoperi de colb. Lui Ares îi sări în ajutor Afrodita, zeița dragostei, care caută să-l scoată de pe cîmpul de luptă. Dar Athena îi dădu o lovitură de suliță în piept și Afrodita căzu la pămînt. Poseidon, zeul mărilor, îl chemă la luptă pe Apollon. Zeul săgetător nu primi, temîndu-se să ridice mîna asupra lui Poseidon, puternicul frate al lui Zeus. Zeița Artemis îl dojeni pe fratele său Apollon pentru că s-a ferit să lupte cu Poseidon. Zeița Hera auzi aceasta și se mînie peste măsură. O luă pe Artemis de mînă, îi smulse arcul și cu el o lovi pe tînăra zeiță. Săgețile zeiței Artemis se risipiră și ea fugi plîngînd ca o porumbiță care vrea să scape de uliu. Zeița Leto strînse săgețile, ridică arcul și porni după fiică-sa. Artemis se urcă pe Olimp și se plînse amarnic lui Zeus că Hera a jignit-o. Se întoarseră în Olimp și alți zei, unii mîndrindu-se cu biruința lor, iar alții plini de mînie. Apollon însă zbură grăbit spre Troia, temîndu-se ca nu cumva grecii să nimicească zidurile împotriva voinței ursitei.

Bătrînul Priam văzu de pe un turn înalt cum îi fugărea Ahile pe troieni și porunci să se deschidă porțile cetății, pentru ca oștenii săi să se poată ascunde în ea. Apollon, insuflîndu-i eroului Agenor o mare vitejie, îl îndemnă să-l atace pe Ahile, iar el însuși se acoperi cu un nor des și se așeză lîngă Agenor, ca să-l apere de sulița lui Ahile. Agenor îl aștepta pe Ahile cu sulița ridicată, apoi o aruncă cu putere în fiul lui Peleus. Sulița se izbi în pulpare și sări în lături. Ahile se repezi la Agenor, dar Apollon îl învălui pe acesta în beznă, ajutîndu-l să scape de la o moarte sigură. Apollon luă chipul lui Agenor și o porni în goană peste cîmp. Ahile începu să-l urmărească, neștiind că avea de-a face cu un zeu. Astfel Apollon scăpă pe troieni, dîndu-le răgaz să se ascundă în cetatea sacră.

Troienii se adăpostiră în oraș. Istoviți de lupte și de fugă, își potoleau setea și-și ștergeau sudoarea stînd pe ziduri. Pe cîmp rămase numai Hector. El stătea în fața porților Scheene de parcă ursita l-ar fi țintuit acolo.

Zeița Athena intră în luptă *(Copie executată în sec. II î.e.n. la Roma după o statuie greacă din sec. V î.e.n.)*

LUPTA DINTRE AHILE ȘI HECTOR*

Ahile urmări multă vreme pe Apollon. În cele din urmă zeul săgetător se opri și-i dezvălui cine este. Ahile fu cuprins de mînie. Cu cîtă bucurie s-ar fi răzbunat el pe Apollon, de-ar fi putut! Încetînd urmărirea, fiul lui Peleus se întoarse din nou spre zidurile Troiei. Ahile fugea pe cîmp spre Troia, strălucitor ca steaua care scînteiază toamna atît de tare pe cer. Oamenii îi spun Sirius și ea prevestește muritorilor nenorociri. Bătrînul Priam văzu cum se apropie Ahile de zidurile Troiei și-l rugă, înfricoșat, pe Hector:

— Fiul meu iubit! Intră mai repede în oraș! Să nu te bați cu fiul lui Peleus, căci el e mai puternic decît tine. Intră în Troia, căci toți bărbații și femeile troiene și-au pus nădejdea în tine. Gîndește-te numai cîți fii mi-a ucis Ahile. Fie-ți milă măcar de mine, un bătrîn nefericit. Zeus a abătut asupra-mi acum, la apusul vieții, nenorociri fără seamăn. A trebuit să văd cum pier fiii mei, cum fiicele-mi sînt duse în robie, cum sînt uciși prunci nevinovați. Eu însumi voi fi ucis în pragul casei mele, iar cîinii pe care i-am hrănit îmi vor linge sîngele. Fie-ți dar milă de mine, Hector!

Și mama lui, bătrîna Hecuba, îl rugă pe Hector să se ascundă în Troia. Ea îi aminti cum l-a crescut cînd era mic, cum l-a dezmierdat. Oare vrea să fie ucis sub ochii ei și nici ea, nici Andromaca, să nu-l poată jeli, iar trupul lui să fie sfîșiat de cîini lîngă corăbiile myrmidonilor?

Hector însă era hotărît să-l înfrunte pe Ahile; sprijinindu-se cu scutul de ieșitura unui turn, el își aștepta dușmanul. Nu putea să evite lupta cu Ahile, temîndu-se că troienii aveau să-l acuze că a dus Troia la pieire, fiindcă s-a bizuit prea mult pe puterea sa. Doar Polydamas îl sfătui să se ascundă cu oștile în Troia, înainte de a intra Ahile în luptă. Lui Hector nu-i rămînea decît să lupte cu Ahile și ori să învingă, ori să piară. Prin minte-i mai trecu și un alt gînd: să se ducă înaintea lui Ahile neînarmat și să-i făgăduiască că-i va da înapoi pe frumoasa Elena împreună cu bogățiile răpite de la Menelaos, iar pe deasupra și jumătate din toate comorile Troiei. Dar alungă îndată acest gînd, știind că Ahile n-o să stea la tocmeală cu dînsul, că fiind neînarmat, îl va ucide ca pe o femeie nevolnică.

Ahile se apropia din ce în ce mai mult. Hector fu cuprins de teamă și începu să fugă în jurul Troiei. Iar după el, ca uliul gonind o porumbiță neputincioasă, alerga năvalnicul Ahile, înfricoșătorul fiu al lui Peleus. În fuga lor, eroii ocoliră Troia de trei ori.

Ei goneau nebunește. De cîteva ori vru Hector să se ascundă sub zid, pentru a da oștenilor troieni putința să-l respingă pe fiul lui Peleus cu săgețile, dar acesta nu-l lăsa să se apropie de zid. Încă de mult l-ar fi ajuns Ahile pe fiul lui Priam, dacă zeul Apollon nu i-ar fi insuflat puteri noi. Cînd eroii trecură a patra oară pe lîngă izvoarele Scamandrului, Zeus, stăpînul tunetelor, puse pe cîntarul de aur doi sorți ai morții; unul al lui Ahile, celălalt al lui Hector. Sorții lui Hector se lăsară în jos, spre împărăția întunecatului Hades. Zeul Apollon îl părăsi,

* După „Iliada" lui Homer.

Lupta dintre Ahile și Hector *(Desen pe un vas)*

iar de Ahile se apropie zeița Pallas-Athena. Ea îi porunci eroului să oprească și-i făgădui biruința asupra lui Hector. Apoi, luînd înfățișarea lui Deifobos, fratele lui Hector, ea i se arătă acestuia și-l convinse să se lupte cu fiul lui Peleus, făgăduindu-i să-l ajute. Hector se opri. Eroii se găsiră față în față. Cel dintîi vorbi Hector:

— N-am să mai caut, fiu al lui Peleus, scăpare în fugă! Deci, să ne batem și vom vedea: sau tu mă vei ucide, sau eu voi fi biruitorul. Dar înainte de a începe lupta, să-i chemăm ca martori pe zei! Eu îți făgăduiesc să nu-ți pîngăresc trupul, dacă Zeus îmi va da mie biruința. Învoiește-te și tu să faci la fel cum am făgăduit eu.

Dar Ahile îi răspunse furios:

— Nu! Mie nu-mi trebuie învoieli, vrăjmaș nesuferit! Cum nu poate fi înțelegere între lei și oameni, între lupi și oi, tot așa nici între noi nu poate fi. Nu! Mai bine caută să-ți aduni toate puterile și adu-ți aminte de toată iscusința ostășească. Scăpare nu mai ai. Îmi vei plăti sîngele vărsat al prietenului meu Patrocle și al altor prieteni pe care mi i-ai ucis.

Ahile aruncă cu putere sulița în Hector. Acesta se lăsă în jos și astfel izbuti să scape de lovitura mortală. Pallas-Athena apucă repede sulița și i-o dădu înapoi lui Ahile. Hector lovi drept în mijlocul scutului lui Ahile, dar sulița lui sări în lături, ca o trestie ușoară, de pe scutul făurit de Hefaistos. Hector n-avea altă suliță. El lăsă ochii în jos și începu să-l cheme în ajutor pe Deifobos. Dar acesta dispăruse. Atunci înțelese că zeița Pallas-Athena îl amăgise și că este sortit să piară. Scoțînd sabia, Hector se repezi asupra lui Ahile. Și acesta se năpusti asupra

lui Hector și-i împlîntă sulița în gît. Hector căzu, rănit de moarte. Mai putu spune doar cîteva cuvinte lui Ahile, care triumfa:

— Te conjur, Ahile, pe viața ta și pe rudele tale, să nu-mi arunci trupul să fie sfîșiat de cîinii myrmidonilor, ci să-l trimiți tatălui și mamei mele, care-l vor răscumpăra cu un mare preț.

— Nu, cîine vrednic de dispreț! Zadarnic te rogi de mine! — îi răspunse Ahile. De m-aș potrivi mîniei care arde în mine, ți-aș sfîșia eu însumi trupul. Deși mi s-au făgăduit frumoase și bogate daruri, pe cîini n-are să-i gonească nimeni de la trupul tău, chiar de-ar fi să mi se dea atîta aur cît cîntărești tu însuți. Niciodată nu vor jeli asupra trupului tău Priam și Hecuba!

Dîndu-și sufletul, Hector spuse:

— O, știam că ruga mea n-are să te miște! Îmi dau seama că ai în piept o inimă de piatră. Dar teme-te de mînia zeilor, că are să te ajungă și pe tine! Paris te va ucide cu săgeata la porțile Scheene, ajutat de Apollon.

Acestea fură ultimele cuvinte ale lui Hector. Tînguindu-se de soarta-i amară, sufletul lui zbură în împărăția întunecatului Hades.

Ahile chemă pe toți grecii să sărbătorească biruința. Ei se minunară de statura și de frumusețea lui Hector, care zăcea la pămînt. Fiecare îi împungea trupul cu sulita; acum putea fi lovit cu ușurință, nu ca atunci cînd dăduse foc corăbiilor grecești.

Un gînd groaznic îi trecu prin minte lui Ahile biruitorul: după ce-i străpunse tendoanele de la picioare, trecu prin ele o curea tare și legă de car trupul lui Hector. Sări în car, ridică sus armura scoasă de pe trupul lui Hector și mînă caii peste cîmp, tîrînd trupul celui mort. Pe cîmp se ridică atîta colb, încît capul frumos al lui Hector, lovindu-se mereu de pămînt, se făcuse negru.

Hecuba văzînd de pe zidurile Troiei cum pîngărea Ahile trupul fiului ei, începu să-și smulgă părul de durere și să se bată cu pumnii în piept, sfîșiindu-și vălul de pe trup. Iar Priam plîngea în hohote. El ceru să fie lăsat să meargă pe cîmp, vrînd să-l roage pe Ahile învingătorul să-i fie milă de dînsul, un bătrîn, să-și aducă aminte de tatăl său, Peleus, care era un bătrîn la fel ca și el. Plînsul amarnic al troienilor îl auzi și Andromaca. De groază ea scăpă din mîini suveica. Se duse repede pe zid și văzu cum trupul soțului ei era tîrît prin colb după carul lui Ahile. Nefericita soție a lui Hector se prăbuși în nesimțire. Vălul ei scump, dăruit de Afrodita, căzu, iar părul i se despleti. Venindu-și în fire, începu să bocească în hohote. Acum nu mai avea pe nimeni pe lume. Astyanax, frumosul ei fiu, rămăsese fără tată. El va crește orfan fără de noroc și nimeni nu-l va feri de necazuri. O durere negrăită îi sfîșie inima Andromacăi. În juru-i, plîngeau în hohote toate femeile troiene căci pierise marele apărător al Troiei.

ÎNMORMÎNTAREA LUI PATROCLE*

Grecii se înapoiară la corăbiile lor. Ahile nu-i lăsă pe myrmidoni să se ducă la corturi, ci le porunci să înconjure de trei ori cu carul trupul lui Patrocle. Bravii myrmidoni mergeau în care, plîngînd în hohote. Ahile plîngea și el. Își puse mîinile pe pieptul prietenului ucis, strigînd:

— Bucură-te, viteazule Patrocle! Am împlinit ceea ce ți-am făgăduit! Am adus lîngă năsălia ta trupul lui Hector, pe care-l voi da cîinilor să-l sfîșie. Lîngă rugul de înmormîntare voi ucide doisprezece tineri troieni, răzbunîndu-ți moartea.

Ahile aruncă trupul lui Hector lîngă năsălia pe care era întins Patrocle, fără să-l acopere cu ceva. Fiul lui Peleus orîndui un mare ospăț pentru myrmidonii lui, iar el fu sfătuit de comandanții grecilor să se ducă la Agamemnon. Acesta îl rugă mult să ia parte la ospăț. Ahile nu primi. Îi ceru doar să poruncească grecilor să ridice un rug funerar.

Eroii greci orînduiră ospățul, iar după aceea se împrăștiară toți pe la corturile lor și se culcară; numai Ahile rămase de veghe. Îndurerat amarnic, el sta pe malul mării ce freamătă veșnic. În cele din urmă se cufundă și el într-un somn adînc. În vis i se arătă umbra lui Patrocle, care-l rugă să săvîrșească mai repede ritualurile de înmormîntare, pentru ca sufletul său să se poată odihni în împărăția lui Hades. Patrocle ceru să-i îngroape osemintele în același mormînt în care va fi îngropat și Ahile. Cenușa lui Ahile și a lui Patrocle va trebui să fie pusă într-o singură urnă, dăruită de zeița Thetis. Prin vis, Ahile își întinse mîinile spre umbra lui Patrocle, dar acesta dispăru, gemînd cu tristețe. El se repezi și începu din nou să plîngă după prietenul său drag. Plînseră împreună cu el toți myrmidonii. Plîngînd îi găsi și zeița Eos, vestitoarea răsăritului zeului soarelui, Helios.

Agamemnon trimise pe greci dis-de-dimineață pe povîrnișul înaltului munte Ida să aducă lemne pentru rugul de înmormîntare. Ei împliniră porunca regelui și ridicară pe malul mării un rug înalt. Myrmidonii scoaseră cu mare alai trupul lui Patrocle, acoperindu-l cu părul pe care și-l tăiară, apoi îl puseră pe rug. Ahile își tăie și el părul, pe care îl închinase lui Sperheios[1], zeul rîului cu același nume, dacă îi va fi dat eroului să se întoarcă în patrie; acum însă îl puse în mîinile lui Patrocle. Apoi la cererea lui Ahile, Agamemnon lăsă pe toți oștenii să se ducă la corăbii, lîngă rug rămînînd numai căpeteniile grecilor. O sumedenie de oi și de boi fură înjunghiați în cinstea lui Patrocle, iar cu grăsimea lor îi unseră trupul; împrejurul năsăliei, înșirară vase cu miere și cu ulei. Fură sacrificați patru cai și doi dulăi. Pe rug mai puseră și trupurile celor doisprezece tineri troieni, uciși de Ahile cu mîna lui. Trupul lui Hector rămase lîngă rug. Era păzit de zeița Afrodita, care-l unse cu untdelemn înmirezmat, iar zeul Apollon întinse deasupra lui un nor, pentru ca razele dogoritoare ale soarelui să nu-l usuce.

Cînd se isprăviră toate pregătirile de înmormîntare, Ahile dădu foc rugului, dar acesta nu se aprinse. El rugă atunci pe zeii vînturilor, Bo-

* După „Iliada" lui Homer.

[1] Rîul Sperheios din sudul Tesaliei.

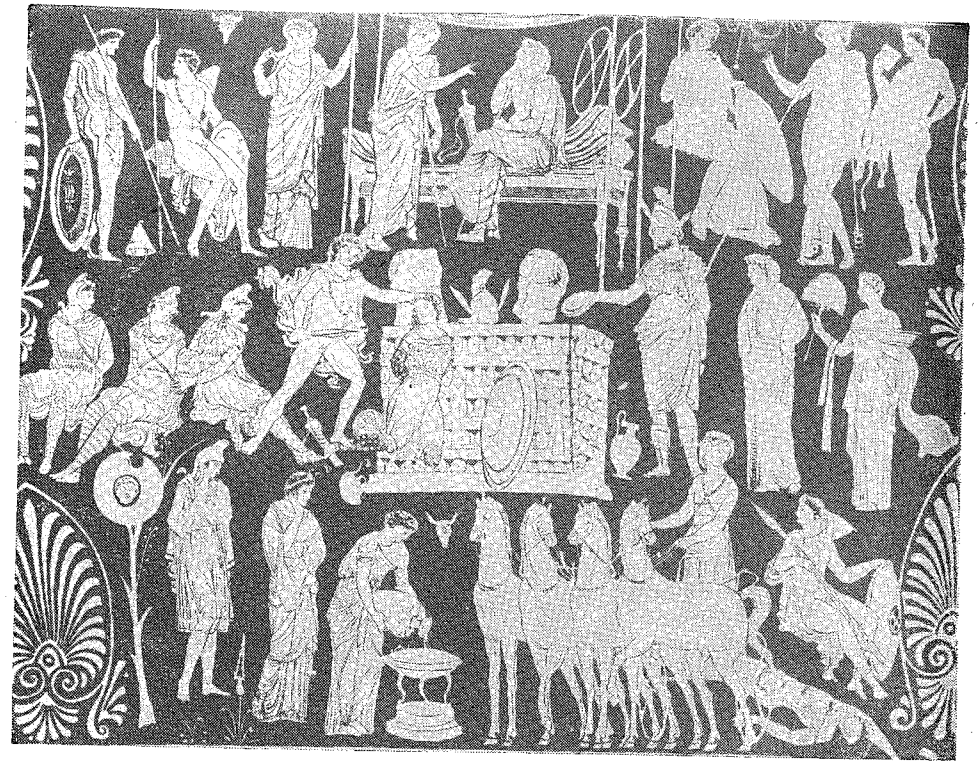

Înmormîntarea lui Patrocle. La mijloc, în stînga rugului, Ahile ucide pe prizonierii troieni; în dreapta, Agamemnon săvîrșește o libațiune în memoria mortului. Dedesubt, în dreapta, Ahile în carul de care este legat de picioare trupul lui Hector *(Desen pe un vas)*

reas și Zefyros, să sufle în foc. Iris, vestitoarea zeilor zbură iute la palatul lui Zefyros, unde ospătau toți zeii vînturilor, și-i rugă să vină în ajutorul fiului lui Peleus. Zeii Boreas și Zefyros se avîntară peste mare cu un vuiet înfricoșător. La suflarea lor, stîrniră valuri uriașe. Ajunseră iute la Troia și aținară focul. Rugul arse toată noaptea. Ahile scoțînd vin cu un pocal cu două funduri, făcea libațiuni invocînd sufletul lui Patrocle.

Spre ziuă, rugul uriaș începu să se stingă. Istovit de oboseală, Ahile se culcă lîngă rugul gata să se stingă și căzu pradă somnului. Îl treziră glasurile căpeteniilor grecilor. Ahile le ceru să stingă cu vin cărbunii de pe rug, apoi adunară oasele lui Patrocle și le puseră într-o urnă de aur. După aceea făcură un locaș de bîrne, puseră în el urna, iar deasupra ridicară o movilă mare.

După înmormîntare, Ahile orîndui strălucite jocuri funerare în cinstea mortului. Ele începură cu alergări de care, la care luară parte eroul Eumelos, fiul lui Admetos, eroul Diomedes, regele Menelaos, Antilohos, fiul lui Nestor, și eroul Meriones. Învingător ieși Diomedes, ajutat de zeița Athena. Îndată după el ajunse Antilohos, fiul lui Nestor. Apoi sosi

Menelaos, căruia fiul lui Nestor îi smulsese prin viclesug răsplata cuvenită celui ce ocupa locul al doilea. Cel din urmă fu Meriones. Eroul Eumelos însă, cel mai vestit conducător de care, fu lovit de o nenorocire. Zeița Athena nu voi să iasă învingător și-i frînse oiștea de la car. Eroul căzu jos și se lovi rău. Tuturor părtașilor la alergarea cu carele Ahile le dădu bogate daruri. Îi dădu un dar și bătrînului Nestor; el nu mai putea lua parte la întrecerile eroilor, căci bătrînețea îi slăbise mădularele; odinioară el ieșise învingător la jocuri împotriva multor eroi puternici. După aceea se luară la întrecere în luptă cu pumnul puternicul erou Epeios și eroul Euryalos. Învingător ieși Epeios, care îl doborî pe adversar cu o lovitură de pumn. Aiax, fiul lui Telamon, și regele Ulise se întrecură în lupte. Luptară ei multă vreme. Nici unul, nici altul nu izbuti să învingă și căpătară aceeași răsplată. La alergare luară parte: Aiax, fiul lui Oileus, Ulise și Antilohos, fiul lui Nestor. În frunte, ușor ca vîntul, fugi Aiax, iar după el Ulise. Acesta rugă pe zeița Athena să-i dăruiască biruința. Zeița îi ascultă ruga. Aiax alunecă și căzu. Întîiul ajunse la țintă Ulise și căpătă răsplata cuvenită cîștigătorului. La lupte armate luară parte Diomedes și Aiax, fiul lui Telamon. Aceștia se încleștară, dar grecilor le era teamă să nu se răpună unul pe altul. Eroii încetară lupta și amîndoi căpătară o răsplată egală. La aruncarea discului greu învinse eroul Polypoites. Pentru tragerea cu arcul, o porumbiță fu legată de o prăjină înaltă; pasărea trebuia să fie străpunsă cu săgeata. Primul trase eroul Teucros. El își încordă arcul, slobozi săgeata, dar nu atinse decît curmeiul subțire cu care era legată porumbița. Pasărea își luă zborul spre cer, dar eroul Meriones o străpunse cu săgeata lui. El căpătă răsplata pentru tragerea cu arcul. Răsplata pentru aruncarea suliței fu dată regelui Agamemnon, căci nimeni nu putu să-l întreacă în iscusință la aruncarea suliței.

Jocurile luară sfîrsit. Eroii se împrăștiară și toți cei din tabără adormiră curînd. Numai Ahile nu putea să doarmă. Nemîngîiat, el își plîngea mereu prietenul. Se sculă din pat și rătăci multă vreme pe malul mării. În cele din urmă, cînd zorile se aprinseră pe cer, își înhămă caii la car, de care apoi legă trupul lui Hector și înconjură de trei ori movila de pe mormîntul lui Patrocle, tîrînd pe nefericitul fiu al lui Priam. Apoi părăsi trupul și se duse la cortul lui.

PRIAM LA AHILE. ÎNMORMÎNTAREA LUI HECTOR*

Zeii vedeau de pe înaltul Olimp cum pîngărește Ahile trupul lui Hector. Din pricina aceasta, zeul Apollon era mînios pe Ahile. Zeii ar fi vrut ca Hermes să răpească trupul lui Hector, dar Hera, Pallas-Athena și Poseidon se împotriviră. Se împliniseră unsprezece zile de cînd trupul lui Hector zăcea neacoperit lîngă cortul lui Ahile. Zeul Apollon îi mustră pe zei că-l lăsau pe Ahile, care uitase de milă și onoare, să pîngărească trupul lui Hector. Între Apollon și Hera izbucni o mare ceartă. Zeus, stă-

* După „Iliada" lui Homer.

pînul tunetelor, curmă cearta. El trimise pe Iris, vestitoarea zeilor, s-o cheme la el pe Thetis. Voia ca ea să se ducă la Ahile și să-i spună porunca de a preda lui Priam trupul lui Hector, în schimbul unor daruri bogate. Dintre toți troienii, Zeus îl iubise cel mai mult pe marele Hector.

Zeița Iris zbură iute ca gîndul la Thetis și într-o clipă fu la ea. Thetis, înconjurată de zeițele mării, ședea plîngîndu-și fiul. Auzind din gura zeiței Iris porunca lui Zeus, ea își puse veșminte cernite și se înălță pe Olimp. Aci, zeii o întîmpinară cu multă cinste. Athena o așeză alături de Zeus, iar Hera îi dădu o cupă cu nectar înmirezmat. Zeus îi vesti dorința sa. Thetis coborî îndată pe pămînt și se duse la cortul lui Ahile. Se așeză lîngă el și, mîngîindu-l cu gingășie, îi spuse că Zeus, ca toți zeii de altfel, e supărat din cauza soartei lui Hector și că-i poruncește să-i predea lui Priam trupul fiului său. Puternicul Ahile se supuse voinței zeilor.

Între timp, Zeus, stăpînul tunetelor, trimise pe Iris la Priam. Cînd zeița ajunse la palatul lui Priam, zburînd pe aripile ei de curcubeu, nefericitul bătrîn zăcea întins la pămînt, jelindu-și fiul pierdut. În jurul bătrînului stăteau toți ceilalți fii ai lui, plîngînd în hohote. Iris se apropie de Priam și-i dădu poruncă, în numele lui Zeus, să se ducă în tabăra grecilor, la Ahile, cu daruri bogate de răscumpărare. Zeița îi făgădui că în tabăra grecilor el va fi însoțit de Hermes.

Auzind spusele zeiței, Priam se sculă numaidecît și se duse în palat, poruncind fiilor săi să-i pregătească în grabă carul și o căruță pentru daruri. Intrînd în palat, Priam o chemă pe bătrîna lui soție Hecuba și îi spuse că vrea să se ducă în tabăra grecească. Hecuba se înspăimîntă și-l rugă pe soțul ei să nu se ducă la o moarte sigură, dar el o liniști, spunîndu-i că se duce la Ahile din vrerea zeilor din Olimp. Priam alese daruri bogate și începu să se pregătească de drum, dojenindu-și fiii că nu se grăbeau îndeajuns. Aceștia se speriară de mînia tatălui lor și înjugară iute la căruță catîri, puseră în ea o ladă mare pentru daruri și înhămară și caii la car. Priam se urcă în car și dădu bici cailor. Înaintea carului, catîrii trăgeau căruța cu daruri, mînați de crainicul Idaios. Toți cei care-l petreceau pe Priam plîngeau amarnic, de parcă s-ar fi dus de-a dreptul la moarte.

Cînd Priam ieși în cîmp, Zeus, stăpînul tunetelor, îi trimise în întîmpinare pe fiul său, zeul Hermes. Acesta își puse sandalele înaripate, luă în mînă caduceul cu care închide ochii muritorilor și se avîntă spre Troia. Se înfățișă lui Priam luînd chipul unui tînăr frumos, în timp ce bătrînul adăpa caii și catîrii la un rîu. Priam se sperie, crezînd că tînărul vrea să-l ucidă și să-i răpească darurile. Dar, spunînd că-i un slujitor al lui Ahile, Hermes se oferi să-l conducă pînă în tabără. Bătrînul se bucură și-i dărui o cupă scumpă; dar Hermes nu vru să primească darul. Se urcă în carul lui Priam și mînă iute caii. La porțile taberei grecilor erau oameni, de strajă, dar Hermes îi cufundă într-un somn adînc. Zeul trase zăvoarele, deschise porțile și-l trecu în taină pe Priam prin tabără. Apoi deschise și porțile taberei myrmidonilor. Cînd Priam se apropie de cortul lui Ahile, Hermes îi destăinui cine este și-l îndemnă să intre cu îndrăzneală în cort. Priam îl lăsă pe Idaios să păzească darurile,

iar el se duse la Ahile, care tocmai își termina masa. Priam căzu în genunchi și-l rugă:

— O, puternice Ahile! Adu-ți aminte de tatăl tău, bătrîn ca și mine! Poate că și orașul lui a fost asediat de vrăjmași și n-are cine să-l scape din nenorocire. Eu, nefericitul, mi-am pierdut aproape toți feciorii. Tu mi l-ai ucis pe Hector, cel mai puternic dintre ei. Pentru el am venit aci, la corăbiile tale. Fie-ți milă de durerea mea! Primește-mi bogatele daruri de răscumpărare. Mă vezi cît sînt de nenorocit. Îmi este dat să sufăr mai mult decît oricare dintre muritori, sărutînd mîinile celui care mi-a omorît copiii.

Prin vorbele sale, Priam trezi în Ahile amintiri despre tatăl său. Plînse amarnic Ahile gîndindu-se la părintele său. Iar Priam se întinse pe pămînt și-și jeli fiul. În cele din urmă, Ahile se sculă, îl ridică pe Priam și-i zise:

— Nefericitule! Multe amărăciuni ți-a mai fost dat să înduri în viață! Dar cum de te-ai hotărît să vii aci, la ucigașul multora dintre fiii tăi? În pieptul tău bate o inimă tare ca fierul! Dar liniștește-te, nu mai plînge și așază-te aici. Zeii le-au hărăzit oamenilor să îndure în timpul vieții dureri nenumărate, și numai ei, nemuritorii, nu știu ce este întristarea. Nu mai vărsa lacrimi, căci pe Hector nu-l vei învia cu plînsul. Vino și așază-te!

— Nu, Ahile, — răspunse Priam — n-am să stau pînă ce nu-mi vei înapoia trupul lui Hector. Primește darurile și lasă-mă să privesc trupul fiului meu.

Ahile se uită mînios la Priam și-i spuse:

— Ferește-te să-ți atragi mînia mea, bătrîne! Știu că trebuie să-ți înapoiez trupul lui Hector. Aceasta este voința lui Zeus, pe care am aflat-o de la maică-mea, zeița Thetis. Mai știu că și pe tine te-a adus aici un zeu, căci altfel n-ai fi cutezat să pătrunzi în tabăra grecească. Deci încetează! Că mi-e teamă să nu încalc, mîniindu-mă, porunca lui Zeus de a arăta cruțare celui ce se roagă.

Spunînd aceasta, Ahile ieși. Își chemă prietenii, le porunci să deshame caii și catîrii lui Priam și să-l cheme în cort și pe Idaios. După aceea, roabele lui Ahile spălară trupul lui Hector și-l îmbrăcară în veșminte scumpe. Iar Ahile luă în brațe trupul mortului și-l așeză pe o năsălie frumos împodobită, iar prietenii lui îl puseră în car. Marele fiu al lui Peleus rugă sufletul lui Patrocle să nu se mînie că înapoiază trupul lui Hector tatălui acestuia. Îi făgădui să-i închine o parte din darurile aduse de Priam. După ce făcu toate acestea, se duse în cort și spuse bătrînului că trupul lui Hector este pregătit spre a fi dus în Troia. Apoi rîndui o cină îmbelșugată și-l pofti pe Priam să-și întărească puterile cu mîncare și băutură. În timpul cinei, Priam privea plin de uimire la frumosul Ahile, măreț ca un zeu, iar Ahile se minuna de chipul venerabil al bătrînului cu părul încărunțit, ascultîndu-i cuvintele înțelepte.

La sfîrșitul cinei Priam îl rugă pe Ahile să-i dea voie să doarmă puțin, căci nu mai pusese capul jos din ziua cînd căzuse Hector. Ahile porunci să li se pregătească lui Priam și lui Idaios două paturi bogate. Cînd Priam fu gata de culcare, Ahile îl întrebă de cîte zile are nevoie pen-

Lupta cu amazoanele *(Desen pe un vas)*

tru înmormîntarea fiului său și-i făgădui să nu pornească lupta în zilele acelea. Priam ceru zece zile. Ahile îi făgădui că nu numai el n-are să lupte, dar că îi va opri și pe greci să se bată. Apoi strînse prietenos mîna lui Priam, dorind ca prin această strîngere de mînă să-l liniștească și se despărți de el.

Se cufundară în somn toți oștenii, adormiră și zeii de pe Olimpul luminos, numai zeul Hermes nu dormea. El se duse la patul lui Priam, îl trezi și-i porunci să părăsească în grabă tabăra grecilor, temîndu-se ca nu cumva să-l vadă cineva și să fie ispitit să-i ceară un bogat preț de răscumpărare. Priam se sperie, se sculă și-l trezi pe Idaios. Hermes înhămă caii și catîrii și-i scoase în taină din tabără. Zeul îl părăsi pe Priam abia la malurile rîului Scamandros.

Priam se apropie de Troia în zorii zilei. Cea dintîi îl văzu Cassandra, care începu să-l jelească pe Hector cu glas tare, chemînd pe toți troienii. La porțile Troiei se adună o mare mulțime. În față se aflau Hecuba și Andromaca; ele plîngeau amarnic, și-și smulgeau părul din cap. Toți troienii plîngeau și căutau să se apropie cît mai mult de carul pe care era întins trupul lui Hector. Dar, la un cuvînt al lui Priam, mulțimea îi făcu loc să intre în Troia.

Andromaca plîngea cu hohote, jelindu-și soțul, singurul ei ocrotitor. Acum știa că Troia avea să cadă și toate femeile troiene aveau să fie duse de greci în amară robie. Aceștia îl vor ucide și pe fiul ei, Astyanax, răzbunîndu-se pe Hector pentru moartea multor eroi. Andromaca se văita că Hector a pierit departe de dînsa, fără să-i fi spus cuvîntul cel din urmă, pe care l-ar fi ținut pururea minte. Plîngea și Hecuba, vărsînd șiroaie de lacrimi după fiul ei iubit.

Plîngea și Elena. Ea nu auzise niciodată din partea lui Hector vreun cuvînt de dojană sau de ocară. Blîndul Hector îi luase apărarea întotdeauna și, datorită ocrotirii lui, nici alții nu îndrăzneau s-o jignească. Acum pierise singurul prieten și ocrotitor al ei din Troia, unde toți o urau deopotrivă.

Priam porunci să se pregătească rugul de înmormîntare. Nouă zile cărară troienii lemne pentru rug de pe muntele Ida. În ziua a zecea, ei puseră trupul lui Hector pe rug și-l arseră. Strînseră cenușa într-o urnă de aur, o așezară într-un mormînt, acoperiră mormîntul cu plăci de piatră, iar deasupra făcură o movilă. Tot timpul cît troienii ridicau movila, mai mulți străjeri făceau de pază, ca nu cumva grecii să năvălească asupra lor pe neașteptate. Pe urmă, Priam orîndui în palatul său un ospăț bogat.

Astfel îl înmormîntară troienii pe marele Hector.

LUPTA CU AMAZOANELE. PENTHESILEIA*

După moartea lui Hector, pentru Troia începură zile grele. Puternicul ei apărător nu mai era în viață. Troienii nu îndrăzneau să iasă dincolo de ziduri spre a lupta cu grecii în cîmp deschis. În Troia nu se găsea nici un erou care să se poată măsura cu Ahile într-o luptă piept la piept. Se părea că marele oraș își trăia cele din urmă zile. Iată însă că troienilor le veni un ajutor neașteptat. Din îndepărtatul Pont[1] sosiră în ajutorul Troiei, pe caii lor iuți, vitezele războinice amazoane, în frunte cu regina lor, Penthesileia. Prin lupta cu grecii, aceasta voia să-și răscumpere păcatul de a-și fi ucis din întîmplare sora[2] la o vînătoare. Puternica fiică a lui Ares se lăuda că va doborî pe toți eroii Greciei, că-i va alunga din Troia și va da foc corăbiilor. Troienii le întîmpinară pe amazoane cu mare bucurie. Priam o primi pe regina Penthesileia ca pe o adevărată fiică și orîndui în cinstea ei un ospăț bogat.

A doua zi, amazoanele ieșiră în zalele lor strălucitoare în fruntea oastei troiene, împotriva grecilor. Întinzîndu-și mîinile spre cer, Priam îi rugă pe zei să-i dăruiască biruință. Dar zeii nu-i ascultară ruga. Începu o luptă sîngeroasă. Penthesileia gonea ca o furtună cu amazoanele ei printre rîndurile oștenilor greci, răpunînd unul după altul pe eroi. Grecii nu rezistară și începură să se retragă. Penthesileia îi împinse pînă la corăbiile lor. Biruința deplină a amazoanelor părea a fi aproape. Deodată, în ajutorul grecilor veniră Ahile și Aiax, fiul lui Telamon. Ei nu luaseră parte la luptă, ci stăteau întinși la pămînt lîngă movila mormîntului lui Patrocle, jeluindu-și prietenul. Auzind zarva luptei, se înarmară iute și ca doi lei înfricoșători se avîntară în bătălie. Amazoanele și troienii nu fură în stare să le țină piept. Penthesileia îl văzu pe Ahile și se repezi vitejește asupra lui. Aruncă sulița în el, dar lovindu-se de scutul fiului lui Peleus, aceasta se frînse în bucăți. Aruncă încă una, dar nici de data aceasta nu-l răni. Atunci Ahile, mîniat peste măsură se repezi la ea și o lovi în piept. Regina simți că este rănită de moarte. Adunîndu-și ulti-

---

* După „Eroinele" lui Ovidiu și „Eneida" lui Virgiliu.

[1] Marea Neagră.

[2] Venind în ajutorul troienilor, care erau ajutați și de Artemis, regina Penthesileia spera să obțină grația acestei zeițe, mîniată din pricina omorului săvîrșit de ea.

Ahile o ucide pe Penthesileia *(Desen pe un vas)*

mele puteri, vru să tragă sabia, dar Ahile o străpunse cu sulița și pe ea, și calul ei. Calul se prăbuși, iar alături de el căzu moartă regina Penthesileia. Ahile îi scoase coiful și se opri înmărmurit de frumusețea neobișnuită a fiicei zeului Ares. Penthesileia, pe care o ucisese Ahile era frumoasă ca zeița Artemis. Aplecîndu-se deasupra trupului ei, Ahile simți cum pune stăpînire pe el o puternică dragoste pentru moartă. În timp ce Ahile stătea trist deasupra trupului reginei, se apropie Thersites care începu să rîdă de el, cum mai făcuse și altădată. Bătîndu-și joc de jalea lui Ahile, el străpunse cu sulița un ochi al frumoasei Penthesileia. Ahile se mînie cumplit și îl lovi peste față cu atîta putere, încît îl omorî pe loc. Diomedes se mînie pe Ahile că i-a ucis ruda. Cu greu îi împăcară grecii pe cei doi eroi.

Ahile ridică încet pe regina Penthesileia și o duse în afara cîmpului de luptă. Apoi trupul reginei, împreună cu alte douăsprezece trupuri de amazoane ucise, fu predat, cu armuri cu tot, troienilor. Troienii le înmormîntară cu mare alai, arzîndu-le trupurile pe rug.

După aceea, Ahile plecă pe insula Lesbos. Acolo aduse jertfe bogate zeului Apollon și zeiței Artemis, precum și mamei acestora, Leto, rugîndu-i să-l spele de păcatul vărsării sîngelui lui Thersites. Din porunca lui Apollon, Ulise îl spălă pe Ahile de păcatul săvîrșit.

LUPTA CU ETIOPII. MEMNON*

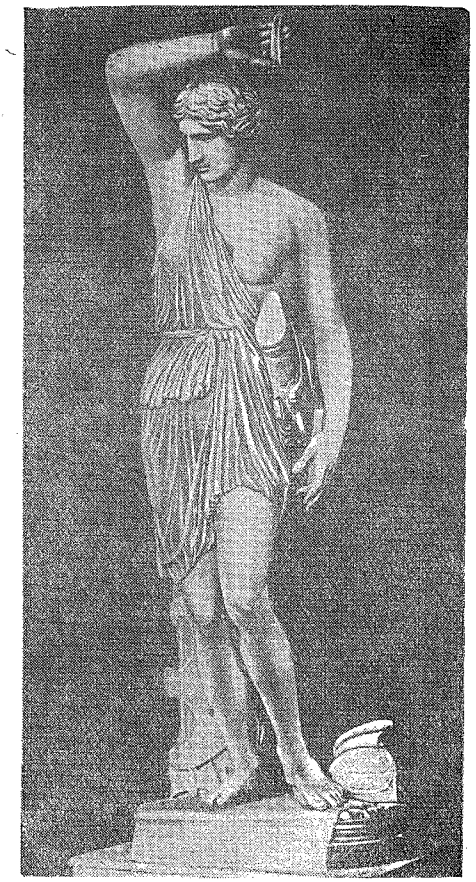

Amazoană *(Copie după o statuie a lui Fidias din sec. V î.e.n.)*

După moartea Penthesileiei, troienilor le veni și mai greu să țină piept năvalei grecilor. Dar le sosi din nou un ajutor, tot neașteptat. De pe malurile încărunțitului Okeanos, care își poartă apele în vîrtej împrejurul întregului pămînt, sosi la Troia Memnon, cu o oaste uriașă de etiopi[1]. El era fiul frumoasei Eos, zeița zorilor, și al lui Tithonos și, în același timp, rudă cu regele Priam. Nici un muritor nu se putea asemui cu el în frumusețe. Cu armura lui de aur, făurită de însuși zeul Hefaistos, el strălucea printre oștenii Troiei ca luceafărul dimineții.

Puternicul Memnon, fiu de zeiță, era un demn adversar de Ahile. Din nou se încinse o luptă crîncenă sub zidurile Troiei. Memnon lupta în fruntea troienilor, iar în fruntea grecilor se afla Ahile. Acesta se ferea însă să se ciocnească cu Memnon. Fiul zeiței Thetis știa că de-l va răpune pe Memnon, avea să piară și el curînd de săgeata lui Apollon. Memnon îl atacă pe bătrînul Nestor. Putea să se bată oare bătrînul erou cu tînărul Memnon?

Nestor întoarse caii și vru să scape cu fuga. Dar Paris își încordă arcul și lovi cu săgeata unul din cai. Văzînd că-l amenință pieirea, Nestor chemă în ajutor pe fiul său Antilohos. Acesta se grăbi să-l ajute, hotărît fiind ca mai degrabă să piară, decît să-l lase pe Memnon să-i ucidă tatăl. Antilohos luă un bolovan și îl azvîrli în Memnon. Dar pe fiul zeiței Eos îl feri de lovitură coiful, făurit de zeul Hefaistos. Memnon îl lovi cu su-

* După „Odiseea" lui Homer, „Theogonia" lui Hesiod și „Eneida" lui Virgiliu.

[1] Popor legendar care, după închipuirea grecilor, trăia la extremitatea de sud a pămîntului.

Lupta dintre Ahile și Memnon. Sus, Hermes cîntărind sorții care au formă de figurine înaripate; în stînga lui, zeița Thetis, iar în dreapta, zeița Eos, desperată că fiul ei Memnon piere, își smulge părul din cap *(Desen pe un vas)*

lița în piept și fiul lui Nestor se prăbuși la pămînt, cu inima străpunsă, plătind cu propria-i viață viața tatălui său. Văzîndu-și fiul mort, bătrînul Nestor începu să plîngă. Memnon însă, deși era atacat de un alt fiu al lui Nestor, Thrasymedes, împreună cu un prieten al său vru să scoată zalele de pe Antilohos. Atunci Nestor se repezi el însuși să apere trupul fiului ucis. Dar Memnon nu vru să se bată cu bătrînul, nu ridică mîna asupra lui. Grecii și etiopii se băteau cu înverșunare în jurul trupului lui Antilohos. Nestor îl chemă în ajutor și pe puternicul Ahile, care se înfioră aflînd de moartea lui Antilohos, căci îl iubea mai mult decît pe toți ceilalți eroi. După Patrocle el era cel mai bun prieten al său. Uitînd totul, chiar și faptul că după Memnon avea să piară și el, Ahile se avîntă în luptă. Cînd îl văzu apropiindu-se, Memnon zvîrli în el cu un pietroi mare, dar lovindu-se de scut, pietroiul sări departe. Apoi Ahile îl răni pe Memnon cu sulița în umăr. Memnon nu ținu seamă de rană și-l răni pe fiul lui Peleus la o mînă. Eroii traseră săbiile și se repeziră unul la celălalt. Erau deopotrivă de puternici. Și unul și altul erau fii de zeiță; și pe unul, ca și pe celălalt, străluceau armuri făurite de zeul Hefaistos. Eroii se băteau acoperindu-se cu scuturile. Zeii priveau de pe culmile Olimpului lupta lor. Mamele eroilor, zeița Eos și zeița Thetis, se rugau lui Zeus fiecare pentru fiul ei. Zeus luă un cîntar de aur, puse pe el sorții eroilor și-i cîntări. Sorții lui Memnon se lăsară în jos, semn că ursita îi hărăzise să piară de mîna lui Ahile. Zeița Eos începu să plîngă în hohote, văzînd că trebuie să-l piardă pe fiul său drag. În cele din urmă, Ahile aruncă

sulița lui grea și străpunse pieptul lui Memnon. În semn de mare jale, zeița Eos se acoperi cu un nor negru. Ea trimise pe cîmpul de luptă pe fiii ei, zeii vînturilor, care duseră trupul lui Memnon departe pe malul rîului Esep[1]. Acolo tinere nimfe îl jeliră și-i săpară mormîntul.

Etiopii fură prefăcuți de zei în păsări. De atunci, ei vin în fiecare an la mormîntul lui Memnon de pe malul rîului Esep, unde își jelesc regele ucis.

Grecii înmormîntară cu mari onoruri pe tînărul Antilohos. Cenușa i-o puseră într-o urnă, care mai tîrziu fu așezată în aceeași movilă cu cenușa lui Ahile și a lui Patrocle.

MOARTEA LUI AHILE

Ahile era din cale afară de mînios pe troieni. El hotărî să răzbune crîncen moartea prietenilor săi, Patrocle și Antilohos. Ca un leu furios lupta Ahile, răpunîndu-i unul după altul pe eroii Troiei. Troienii o rupseră la fugă, grăbindu-se să se ascundă după zidurile cetății. Ahile, furios, îi urmărea. Soarta neîndurătoare îl împingea la moarte. El îi urmări pe troieni pînă la porțile Scheene.

Dacă nu i s-ar fi arătat atunci Apollon, el ar fi pătruns în Troia și cetatea ar fi fost nimicită. Zeul îi strigă amenințător să se oprească, dar Ahile nu se supuse. Era mînios pe zeu pentru că acesta îi scăpase de mai multe ori pe Hector și pe troieni. Ba chiar îl și amenință pe Apollon că-l va răpune cu sulița. Soarta nemiloasă îi întunecase mințile, de vreme ce se încumeta să atace pînă și pe un zeu. Apollon se mînie, uitînd că odinioară, la nunta lui Peleus cu Thetis, făgăduise să-i poarte de grijă lui Ahile. Acoperindu-se cu un nor negru și nevăzut de nimeni, el îndreptă săgeata lui Paris asupra lui Ahile și ea îl lovi în călcîi, singurul loc unde putea fi rănit marele erou[2]. Eroul fu rănit de moarte. El simți că moartea i se apropie. Își smulse săgeata din rană și se prăbuși la pămînt. Îl mustră amarnic pe zeul Apollon pentru că l-a dus la pieire. Ahile știa că nici un muritor nu-l putea ucide fără ajutorul unui zeu. Își adună încă o dată puterile. Înfricoșător ca leul care trage să moară, el se ridică și mai doborî mulți troieni. Dar mădularele începură să i se răcească. Moartea era din ce în ce mai aproape. Ahile se clătină și se sprijini în suliță. Apoi strigă amenințător troienilor:

— Vai vouă, pieirea vă este aproape! Și după moarte mă voi răzbuna pe voi!

Auzind aceste vorbe, troienii o luară la goană. Dar puterile lui Ahile slăbeau tot mai mult și în cele din urmă el se prăbuși. Armura de aur zăngăni puternic și pămîntul se cutremură. Ahile își dădu sufletul. Dar troienii nici cînd îl văzură mort, nu îndrăzniră să se apropie de el. Se temeau de el și mort, atît de mult îi îngrozise în timpul cît fusese în viață. Treptat

[1] Rîu în Asia Mică.

[2] Zeița Thetis îl scăldase pe Ahile cînd era mic, în rîul subpămîntean Stix din împărăția lui Hades, ținîndu-l de călcîi. Apa Stixului îi făcuse trupul tare ca fierul, dar călcîiul rămăsese vulnerabil.

ei își biruiră teama și un măcel crunt se încinse în jurul trupului celui mai mare dintre eroi. La această luptă luară parte cei mai puternici eroi ai troienilor și ai grecilor. În jurul trupului lui Ahile grămezile de leșuri se făcură cît munții, dar el zăcea întins, nemișcat și uriaș, nepăsător la lupta crîncenă din preajma lui. Colbul se învîrtejea sub picioarele luptătorilor, iar sîngele curgea șiroaie. Se părea că lupta nu se va mai sfîrși niciodată. Dar iată că se dezlănțui tunetul lui Zeus, se iscă o furtună și troienii se opriră. Zeus nu voia ca ei să pună stăpînire pe trupul lui Ahile. Puternicul erou Aiax, fiu al lui Telamon, ridică trupul și-l duse la corăbii, apărat de Ulise care-i respingea pe troieni. Un nor de săgeți și sulițe troiene se abătu asupra lui Ulise, dar el le ținu piept vitejește, retrăgîndu-se pas cu pas.

Aiax aduse trupul lui Ahile la corăbii. Grecii îl spălară, îl unseră cu untdelemn înmirezmat și-l așezară pe o năsălie bogat împodobită. Strîngîndu-se în jurul năsăliei, grecii îl jeliră amarnic pe cel mai mare dintre eroii lor, smulgîndu-și de durere părul din cap; zeița Thetis le auzi plînsul și ieși din fundul mării cu surorile ei, Nereidele. Aflînd că fiul ei drag murise, zeița gemu atît de puternic, încît toți grecii se cutremurară. De spaimă ar fi fugit la corăbii, dacă nu i-ar fi oprit bătrînul Nestor. Șaptesprezece zile în șir îl jeliră pe Ahile zeița Thetis, Nereidele și grecii. De pe înaltul Olimp, coborîră muzele, care cîntară în cinstea lui un imn funebru. Și nemuritorii zei de pe Olimp îl jeliră pe Ahile. În cea de-a optsprezecea zi se înălță rugul pe care fu ars trupul eroului. Grecii înjunghiară numeroase jertfe în cinstea celui mai mare dintre toți eroii. Ei luară parte cu toții la înmormîntare, îmbrăcați în falnice armuri. După ce rugul arse, osemintele fură strînse și așezate în urna de aur dăruită zeiței Thetis de zeul Dionysos. În urna aceasta se aflau și osemintele lui Patrocle. Ahile, Patrocle și Antilohos, fiul lui Nestor, fură îngropați în același mormînt. Deasupra lui, grecii ridicară o movilă înaltă, care se vedea de departe, de pe mare, mărturie a gloriei mărețe de care s-au învrednicit eroii îngropați sub ea.

După înmormîntare se rînduiră jocuri în cinstea mortului. Zeița Thetis scoase din fundul mării bogate daruri, care trebuiau să slujească drept răsplată învingătorilor. Darurile erau atît de minunate că însuși Ahile ar fi fost încîntat, dacă ar mai fi fost în viață.

MOARTEA LUI AIAX, FIUL LUI TELAMON*

După moartea lui Ahile, armura lui de aur, făurită de zeul Hefaistos, rămase fără stăpîn. Zeița Thetis porunci să fie dată aceluia care s-a distins cel mai mult apărînd trupul lui Ahile. Aceasta însemna că se cuvenea fie lui Aiax, fie lui Ulise. De aceea între ei se iscă o ceartă pentru dobîndirea armurii. Dar cum se putea ajunge la o înțelegere? Amîndoi eroii erau demni de răsplată. În cele din urmă, se luă hotărîrea ca în cearta aceasta să fie judecători prizonierii troieni. Și cu acest prilej, zeița Pallas-Athena veni în ajutorul favoritului ei, Ulise. Cu sprijinul zeiței, Agamemnon și Menelaos înlocuiră sorții lui Aiax, ba mai numărară greșit și voturile tro-

* După tragedia lui Sofocle „Aiax".

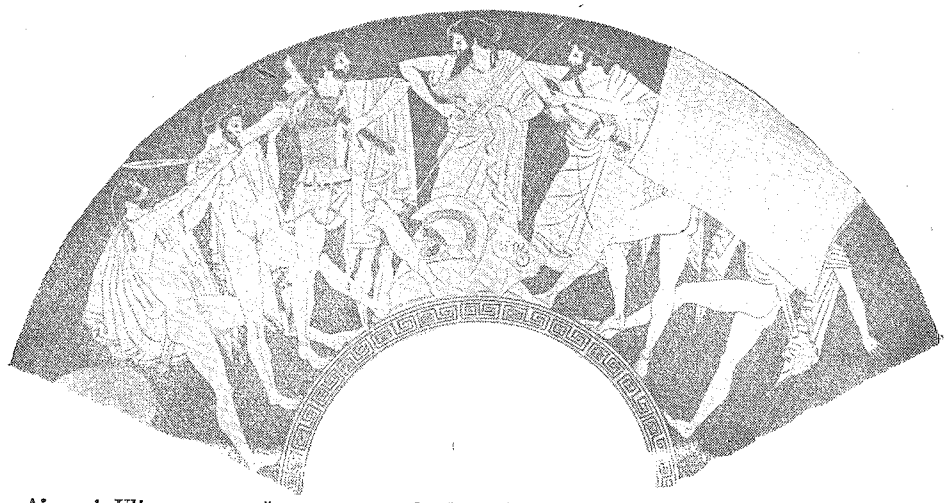

Aiax și Ulise se ceartă pentru armele lui Ahile; între ei stă Agamemnon, iar niște oșteni îi țin de mîini pe Aiax și pe Ulise *(Desen pe un vas)*

ienilor, așa încît Ulise căpătă armura. Puternicul Aiax se întristă și se duse în cortul lui, chibzuind cum să se răzbune pe fiii lui Atreus și pe Ulise.

Noaptea, cînd întreaga tabără grecească era cufundată într-un somn adînc, el ieși din cort cu sabia în mînă cu gîndul să ucidă pe Agamemnon și pe Menelaos. Dar zeița Pallas-Athena îi întunecă mintea, căci ea se mîniase încă demult pe el pentru că nesocotea ajutorul zeilor, bizuindu-se numai pe puterea lui. Cuprins de nebunie, el se repezi la o cireadă de boi și începu să ucidă pe întuneric dobitoacele, încredințat că omoară greci. Boii rămași îi mînă spre cortul lui, închipuindu-și că gonește robi. În cort Aiax se apucă să-i chinuiască îngrozitor, bucurîndu-se de suferințele și de moartea lor. În nebunia lui, credea că nu sînt boi, ci fiii lui Atreus. În cele din urmă, mintea prinse cu încetul să i se limpezească. Mare îi fu groaza văzîndu-și cortul plin cu vite omorîte. Cuprins de spaimă, el rugă să i se spună ce se întîmplase. Cînd i se povesti totul, o negrăită durere îi străpunse inima. Se hotărî să spele prin moarte rușinea care se abătuse asupră-i. Lăsînd pe fiul său Eurysakes în grija fratelui său Teucros și a oștenilor sosiți cu el de pe insula Salamina, se duse pe malul mării, luîndu-și sabia pe care i-o dăruise odinioară Hector; el spuse tuturor că merge să se închine zeilor, cerîndu-le milostivire, iar sabia vrea s-o închine lui Hades și zeiței Nyx.

Între timp în tabăra grecească se răspîndi vestea despre cele întîmplate lui Aiax. Fură găsiți boii și oile ucise de el, precum și trupurile ciobanilor. După urmele de sînge, Ulise văzu că toate acestea fuseseră săvîrșite de Aiax. Agamemnon și Menelaos se mîniară cumplit și hotărîră să se răzbune pe făptaș.

Tot atunci sosi de la Teucros un crainic, care le spuse prietenilor lui Aiax să-l păzească bine, căci îl pîndește o mare primejdie, dar numai pentru ziua aceea, și dacă trece ziua cu bine, înseamnă că va scăpa. Curînd sosi

în tabără însuși Teucros. Aflînd că fratele lui se dusese pe malul mării, fugi să-l caute. Îi era teamă să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire. Într-adevăr, nu-l mai apucă în viață; îi găsi doar trupul: Aiax se străpunsese cu sabia. Astfel pieri acela care a fost, după Ahile, cel mai puternic dintre eroii greci.

Menelaos și Agamemnon nu voiau să-l lase pe Teucros să înmormînteze trupul fratelui său. Dacă n-ar fi intervenit Ulise s-ar fi putut isca o vrajbă fățișă între Teucros și fiii lui Atreus, în tabăra grecilor ar fi izbucnit o luptă fratricidă. Ulise îl înduplecă pe Agamemnon să-l lase pe Teucros să înmormînteze pe marele erou Aiax, care adusese atîtea servicii grecilor. O nouă movilă fu ridicată alături de mormîntul lui Ahile; sub ea era cenușa lui Aiax, puternicul fiu al lui Telamon.

FILOCTETES. ULTIMELE ZILE ALE TROIEI*

După moartea lui Ahile și a lui Aiax, grecii continuară cu înverșunare asediul Troiei, dar nu izbuteau să cucerească orașul. Într-o zi, pe cînd sta la pîndă, Ulise îl auzi vorbind pe Helenos, fiul lui Priam, și printr-un șiretlic, îl luă prizonier. În felul acesta, el află că Troia va fi cucerită numai dacă la oastea grecilor vor sosi Filoctetes cu săgețile otrăvite ale lui Heracle și Neoptolemos, tînărul fiu al lui Ahile. Ulise porni numaidecît în lungă călătorie, ca să-i aducă pe cei doi eroi.

Cînd sosi pe insula Skyros, la regele Lycomedes, nu-i fu de loc greu să-l înduplece pe tînărul fiu al lui Ahile să ia parte la asediul Troiei. Frumosul Neoptolemos era însetat de mari isprăvi, întocmai ca și tatăl lui, așa încît plecă fără zăbavă împreună cu Ulise, în ciuda stăruințelor mamei lui, Deidamia, care-l ruga cu lacrimi fierbinți să nu plece.

Mult mai anevoie fu de găsit Filoctetes. Acesta trăia pe insula pustie Chryse, de lîngă insula Lemnos, părăsit de toți într-o peșteră cu două ieșiri — una la răsărit și alta la apus. Prin ieșirile acestea, soarele încălzea peștera în timpul iernii, iar vara, vîntul potolea zăpușeala. Adeseori el suferea de foame. Își găsea tare anevoie hrana, omorînd cu săgețile sale porumbei sălbatici. Rana de la picior îl durea cumplit; nefericitul abia se putea tîrî după apă. De asemenea îi era foarte greu să-și aprindă focul, scăpărînd două pietre una de alta. Timp de nouă ani încheiați avu de îndurat lipsuri și suferințe cumplite pe insula Chryse. Din cînd în cînd, pe malurile insulei poposeau marinari, dar nici unul din ei nu se învoia să-l ducă în Grecia. Vinovați de suferințele lui erau fiii lui Atreus și Ulise, pe care Filoctetes îi ura cumplit și pe care i-ar fi ucis fără preget cu săgețile lui.

Ulise știa că-l pîndește o moarte sigură dacă-l vede Filoctetes; de aceea, se hotărî să-l ademenească printr-o șiretenie. El îl îndemnă pe tînărul Neoptolemos să se ducă la Filoctetes și să-i spună că vine de la Troia și că a părăsit lupta pentru că a fost jignit de căpeteniile grecilor. Dacă Filoctetes îl va ruga să-l ia în Grecia, el să se învoiască și în felul acesta să pună mîna pe el, pe arcul și săgețile lui și să-l aducă pe corabie.

* După tragedia lui Sofocle „Filoctetes".

Neoptolemos pleacă de pe insula Skyros spre Troia. Neoptolemos cu două suliță în mînă în fața lui Lycomedes care stă într-un jilț; în fața lui Neoptolemos — mama sa, Deidamia
(Desen pe un vas)

Atunci le va fi ușor să-l aducă la Troia. Neoptolemos nu voia să folosească înșelăciunea, dar Ulise îl înduplecă, spunîndu-i că numai așa pot să-l atragă pe Filoctetes pe corabie. Pînă la urmă Neoptolemos se învoi.

Cînd corabia sosi în Chryse, Neoptolemos coborî cu cîțiva oșteni la mal și se duse la peșteră. Filoctetes nu era acolo, dar în curînd se ivi.

El mergea spre peșteră gemînd din pricina rănii care îl chinuia cumplit. Filoctetes se bucură văzîndu-i pe străini. Bucuria îi fu și mai mare cînd află că are în față pe Neoptolemos, fiul lui Ahile. Neoptolemos îi spuse bolnavului toată povestea plăsmuită de Ulise, îi povesti de moartea lui Ahile, a lui Patrocle și a lui Aiax. Filoctetes se întristă aflînd de moartea celor pe care îi iubea mai mult decît pe toți ceilalți eroi ai Greciei. Se învoi să plece cu Neoptolemos în Grecia și chiar îi dădu tînărului fiu al lui Ahile săgețile și arcul, rugîndu-l să-l apere de vicleanul Ulise. Filoctetes îl zori el însuși pe Neoptolemos să pornească spre Grecia.

Pe neașteptate apăru un oștean aducînd vestea cum că eroul Fenix și fiii lui Theseu vin să-l ia cu forța pe Filoctetes la Troia. Deși suferea cumplit și cădea mereu la pămînt în nesimțire, Filoctetes se grăbi spre mal. Văzîndu-i chinurile, Neoptolemos nu mai fu în stare să continue înșelăciunea și-i destăinui întregul adevăr. Neoptolemos vru să-i înapoieze și arcul cu săgețile dar în clipa aceea Ulise ieși de la locu-i de pîndă și-l opri. Filoctetes vru să fugă și să se arunce în mare de pe vîrful unei stînci, numai să nu fie unealtă supusă a lui Ulise și a fiilor lui Atreus, pe care-i ura. Atunci Ulise porunci slujitorilor să-l ia pe sus pe Filoctetes și să-l ducă cu forța pe corabie. Filoctetes fu cuprins de deznădejde. Neoptolemos nu putea să-l mai vadă suferind și-i înapoie săgețile și arcul. Întregul plan al lui Ulise se nărui. El se grăbi chiar să fugă, știind cît de îngrozitoare e moartea pricinuită de săgețile lui Heracle.

Neoptolemos mai încercă o dată să-l înduplece pe Filoctetes să plece cu ei și să-i ajute pe greci să cucerească Troia. Dar Filoctetes nu se învoi sub nici un cuvînt, căci nu putea să uite suferințele la care-l osîndiseră

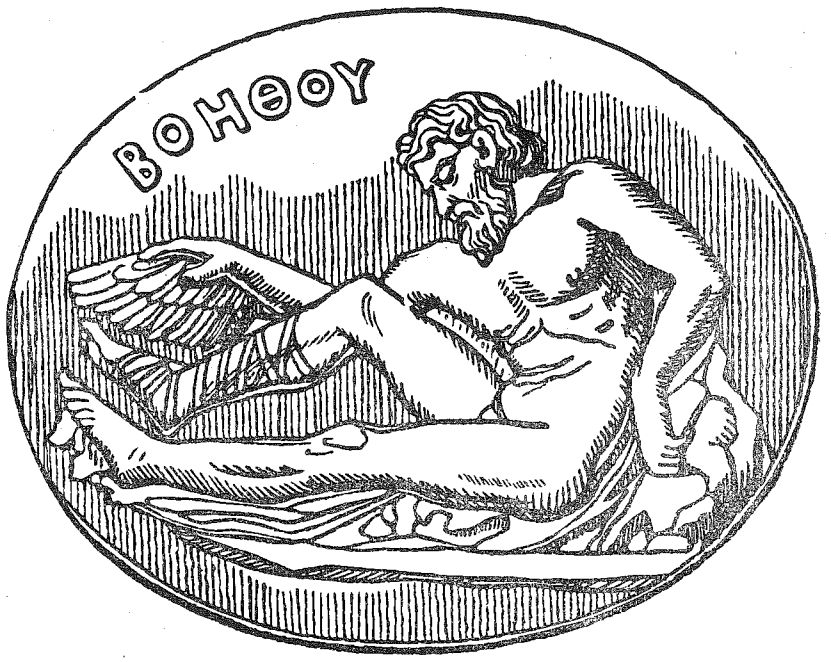

Filoctetes *(Figură cioplită pe o piatră prețioasă de sculptorul Boetius sec. I î.e.n.)*

Agamemnon, Menelaos și Ulise. Se părea că vor fi nevoiți ori să părăsească insula fără a-și atinge scopul, ori Neoptolemos să recurgă iarăși la înșelăciune.

Deodată, lui Filoctetes i se arătă Heracle într-o aureolă de zeu nemuritor. Acesta îi porunci să se ducă la Troia; acolo cel mai mare dintre eroi îi făgădui că-și va lecui rana și se va acoperi de glorie nepieritoare la cucerirea cetății. Filoctetes se supuse voinței prietenului său și se urcă de bună voie pe corabia lui Ulise, plecînd spre Troada, unde-l așteptau mari isprăvi.

Neoptolemos săvîrși multe fapte eroice sub zidurile Troiei. Nimeni nu se putea măsura, ca putere și vitejie, cu fiul lui Ahile. Mulți eroi troieni căzură de mîna lui. Într-o luptă piept la piept el îl ucise pe Eurypylos, fiul lui Telefos, puternic urmaș al lui Heracle, pe care îl trimisese în ajutorul lui Priam mama lui, cumpărată cu un dar prețios: o viță de vie de aur crescută de Zeus pentru frumosul Ganymedes. După Memnon, apărătorul cel mai puternic al Troiei era Eurypylos, frumos ca un zeu. Din pricina lăcomiei mamei sale el își găsi pieirea.

Curînd după ce sosi la Troia, Filoctetes răni cu o săgeată pe Paris, care era vinovat de tot acest război. Cu săgeata otrăvită a lui Heracle, el îi făcu lui Paris o rană fără leac, din cauza căreia urma să se sfîrșească în chinuri îngrozitoare. Otrava săgeții îi pătrundea tot mai adînc în trup și Paris fugi din Troia, se duse într-o pădure și muri în suferințe cumplite,

pe locurile unde odinioară trăise fără griji, ca păstor de rînd. Trupul i-l găsiră ciobanii, care își jeliră mult prietenul de odinioară. Ridicară un rug mare, puseră pe el trupul mortului și-i dădură foc. Apoi strînseră cenușa, o puseră în urnă și o așezară într-un mormînt.

Pe zi ce trecea troienilor le venea mai greu să apere orașul. Dar grecii tot nu izbuteau să cucerească Troia. Atunci Ulise se hotărî să săvîrșească o ispravă primejdioasă. Își mutilă chipul cu lovituri de bici și, îmbrăcîndu-se în zdrențe, intră în Troia ca cerșetor, urmărind să afle ce puneau troienii la cale. Locuitorii Troiei văzură pe nenorocitul care cerșea pe străzile pline de lume. Numai Elena îl recunoscu pe Ulise. Îl chemă acasă la dînsa, îi spălă trupul și se jură să nu destăinuie nimănui cine este. Ulise află totul și, după ce omorî mai mulți străjeri, se întoarse nevătămat în tabăra grecească. O ispravă și mai primejdioasă săvîrși el împreună cu Diomedes: ei pătrunseră în taină în Troia și se strecurară în templul zeiței Pallas-Athena; acolo se găsea chipul cioplit în lemn al zeiței, căzut cîndva din cer, chip căruia i se zice palladion. Acesta le era de mare trebuință grecilor, pentru că, atîta timp cît se găsea în Troia, ei nu puteau s-o cucerească. Neînfricații viteji izbutiră să-l răpească, trecînd prin mari primejdii. La întoarcere, ei uciseră mulți troieni și se înapoiară teferi.

Diomedes și Ulise răpesc palladionul
(Basorelief din sec. III î.e.n.)

CĂDEREA TROIEI*

Dar grecii nu izbuteau în nici un chip să cucerească orașul. Atunci Ulise îi îndemnă să întrebuințeze un șiretlic. El puse să se facă un cal de lemn așa de mare, încît să se poată ascunde în el cei mai puternici eroi ai Greciei, ceilalți oșteni urmînd să se îndepărteze de malurile Troadei și să

* După „Eneida" lui Virgiliu.

se ascundă dincolo de insula Tenedos[1]. Cînd troienii vor lua calul și-l vor duce în oraș, eroii vor ieși noaptea din el și vor deschide porțile cetății, ca să intre oștenii greci înapoiați în taină. Ulise spuse că numai în felul acesta poate fi cucerită Troia.

Prorocul Calhas, căruia Zeus îi trimise un semn, îndemnă și el pe greci să întrebuințeze acest șiretlic și, în cele din urmă, grecii urmară planul lui Ulise. Vestitul sculptor Epeios, împreună cu un ajutor al lui și cu sprijinul zeiței Pallas-Athena, construi un cal de lemn uriaș în care intrară: Neoptolemos, Filoctetes, Menelaos, Idomeneus, Diomedes, Aiax cel tînăr, Merione, Ulise și alți cîțiva eroi. Tot pîntecele calului fu umplut cu oșteni înarmați. Epeios închise așa de bine deschizătura prin care intraseră eroii, încît nimănui nu-i putea trece prin minte că înăuntrul calului erau oșteni. După aceea, grecii dădură foc tuturor clădirilor din tabăra lor, se urcară pe corăbii și porniră în largul mării.

De pe zidurile înalte ale Troiei, asediații văzură o mișcare neobișnuită în tabăra grecilor. Multă vreme nu putură pricepe ce se petrece acolo. Deodată spre marea lor bucurie, văzură că în tabăra grecilor se ridicau nori groși de fum. Atunci înțeleseră că grecii au părăsit Troada. Bucurîndu-se nespus, toți troienii ieșiră din oraș și porniră spre tabără. Într-adevăr, tabăra era părăsită și încă mai fumega ici-colo. Troienii se plimbară curioși prin locurile pe unde pînă nu demult erau așezate corturile lui Diomedes, Ahile, Agamemnon, Menelaos și ale altor eroi. Ei erau încredințați că asediul a luat sfîrșit, că toate nenorocirile au trecut și că pot să se întoarcă la muncă pașnică.

Deodată, se opriră uimiți văzînd un cal de lemn. Îl priviră din toate părțile, străduindu-se să ghicească ce reprezenta acesta. Unii fură de părere să arunce calul în mare, alții spuseră să-l ducă în oraș și să-l așeze pe acropole. Începu sfada. Atunci, apăru în fața lor Laokoon — un preot al zeului Apollon — care sfătui cu înflăcărare pe concetățenii săi să distrugă calul. Laokoon era încredințat că înăuntru erau ascunși eroii greci, că la mijloc nu e altceva decît o viclenie ostășească, născocită de Ulise. El nu putea crede că grecii au părăsit Troada pentru totdeauna; de aceea, îi rugă pe troieni să n-aibă încredere în cal. Oricum ar fi stat lucrurile, Laokoon se temea de greci chiar de-ar fi adus daruri Troiei. Preotul luă o suliță uriașă și o aruncă în cal; acesta se clătină din pricina loviturii și dinăuntrul lui se auzi zăngănit de arme. Dar zeii întunecară mințile troienilor, care se hotărîră totuși să aducă calul în oraș. Trebuia să se împlinească ursita.

În timp ce troienii stăteau în jurul calului și se apropiau unul cîte unul de el, se auzi un strigăt puternic. Erau niște ciobani care duceau un prizonier legat. Acesta se dăduse de bună voie pe mîna lor. Se numea Sinon și era grec de felul lui. Troienii îl înconjurară și începură să-l batjocorească. Dar grecul stătea nemișcat, fără a sufla o vorbă, privind cu teamă la cei din jurul lui. În cele din urmă, vorbi: se văicări amarnic, plîngîndu-și ursita rea. Lacrimile lui îl mișcară pe Priam și pe toți troienii. Începură să-l întrebe cine este și de ce a rămas la ei. Atunci Sinon le spuse o poveste ticluită de Ulise, ca să-i păcălească pe troieni. El spuse că Ulise a vrut să-l ucidă

[1] Insulă în Marea Egee, lîngă litorarul Troadei.

din pricină că este rudă cu Palamedes, pe care regele din Ithaca îl urăște de moarte. De aceea, cînd grecii hotărîseră să ridice asediul, Ulise îl îndupleca pe Calhas să vestească tuturor că zeii cer o jertfă omenească pentru a-i ajuta să se întoarcă cu bine în patrie. Calhas se prefăcuse că șovăie multă vreme pe cine să aleagă pentru a fi adus jertfă zeilor și în cele din urmă l-a arătat pe Sinon. Grecii l-au legat, l-au dus spre altar. Dar Sinon a rupt frînghiile și a scăpat de la moarte, fugind. S-a ascuns multă vreme în stufăriș, așteptînd plecarea grecilor spre patrie. Cînd aceștia au plecat, el a ieșit din ascunziș și astfel s-a predat de bună voie ciobanilor.

Troienii dădură crezare grecului șiret. Priam porunci să fie lăsat slobod și-l întrebă ce reprezintă calul de lemn, lăsat de greci în tabără. Tocmai această întrebare o aștepta și el. Chemînd ca martori zeii că spune numai adevărul, Sinon arătă că grecii au lăsat calul de lemn pentru a o îmblînzi pe zeița Pallas-Athena, mîniată de răpirea palladionului din Troia. Calul, după spusele lui Sinon, va fi o pavăză puternică pentru Troia, dacă troienii îl vor duce în oraș. Troienii crezură și acest lucru. Sinon își jucă iscusit rolul încredințat de Ulise.

Dar ceea ce îi făcu și mai mult pe troieni să creadă în spusele lui Sinon fu marea minune trimisă de Pallas-Athena. Pe mare se arătară doi șerpi uriași. Aceștia pluteau iute spre țărm, încolăcindu-și trupurile pe valuri. Crestele roșii ca sîngele de pe capetele lor se ridicau sus de tot. Ochii lor aruncau flăcări. Ieșiră pe mal lîngă locul unde Laokoon aducea o jertfă lui Poseidon, zeul mării. Troienii se împrăștiară îngroziți. Șerpii se aruncară asupra celor doi fii ai lui Laokoon și se încolăciră pe trupul lor. Atunci, Laokoon sări să-și ajute copiii, dar șerpii se încolăciră și pe el. Cu dinții lor ascuțiți, șerpii sfîșiau trupurile lui Laokoon și fiilor lui. Nenorocitul tată încercă să se desfacă din strînsoare, vrînd să-și scape copiii, dar zadarnic: otrava îi pătrundea tot mai adînc în corp. Mădularele i se chirceau. Chinurile lui Laokoon și ale fiilor lui erau groaznice. Simțind că moare, el scoase un strigăt puternic. Așa pieri Laokoon, privind cum mureau fiii lui fără nici o vină; el pieri pentru că, împotrivindu-se voinței zeilor, voise să-și salveze patria. După ce săvîrșiră fapta lor groaznică, șerpii se tîrîră și se ascunseră la adăpostul statuii zeiței Pallas-Athena.

Moartea lui Laokoon îi convinse și mai mult pe troieni că trebuie să aducă în oraș calul de lemn. Dărîmară o parte din zid, căci calul uriaș n-ar fi încăput cu nici un chip prin porți, și plini de bucurie, în sunete de muzică și în cîntece, traseră cu odgoanele calul în oraș. De patru ori se opri calul izbindu-se de zid, cînd era tras prin spărtură și armele grecilor zăngăniră tare înăuntrul lui, dar troienii nu auziră nimic. În cele din urmă, calul fu adus pe acropole. Profeta Cassandra se îngrozi văzîndu-l. Ea prezise pieirea Troiei, dar troienii o luară în rîs, căci prezicerile ei nu erau crezute niciodată.

Eroii stăteau într-o tăcere adîncă în pîntecele calului de lemn, ciulind urechile la orice sunet venit dinafară. Ei auziră cum frumoasa Elena îi chema pe nume, imitînd glasul soțiilor lor. Ulise izbuti cu greu să-l oprească pe unul din eroi, astupîndu-i gura ca să nu răspundă. Eroii auziră marea bucurie a troienilor și gălăgia ospețelor bogate, orînduite în întreaga Troie cu prilejul încetării asediului. În sfîrșit, veni noaptea.

Laokoon și fiii lui, înlănțuiți de șerpi *(Grup executat de sculptorii Agesandros, Polydoros și Athenodoros, care au trăit pe insula Rhodos în sec. I î.e.n.)*

Căderea Troiei. De la stînga la dreapta: Neoptolemos îl ucide pe Priam, care are pe genunchi trupul fiului lui Hector, Astyanax; în spatele lui Neoptolemos stă Andromaca, apărîndu-se de un oștean grec; apoi fiii lui Theseu care-și recunosc bunica, ce fusese prizonieră la Priam *(Desen pe un vas)*

Se făcu liniște. Troia se cufundă într-un somn adînc. Lîngă calul de lemn se auzi glasul lui Sinon, care dădea de veste eroilor că pot ieși afară.

Sinon aprinsese între timp un mare rug la porțile orașului. Acesta era semn pentru grecii ascunși dincolo de insula Tenedos să vină repede spre Troia. Eroii ieșiră cu mare băgare de seamă din pîntecele calului, cătînd să nu zăngăne cu armele; cei dintîi ieșiră Ulise și Epeios. Apoi toți se împrăștiară pe străzile cufundate în somn. Casele începură să ardă, luminînd cu vîlvătăi roșii ca sîngele Troia sortită pieirii. În ajutorul eroilor veniră și ceilalți greci, care se strecuraseră în Troia prin spărtura făcută în zid. Începu o luptă crîncenă. Troienii se apărau fiecare cu ce putea. Ei aruncau în greci bîrne aprinse, vase, unelte, se băteau cu frigările în care fripseseră cu cîtva timp înainte carnea pentru ospăț. Grecii nu cruțau pe nimeni. Femeile și copiii alergau plîngînd pe străzile Troiei. În cele din urmă, grecii ajunseră la palatul lui Priam, apărat de un zid cu turnuri. Troienii se apărau cu vitejia deznădejdii. Ei prăvăliră asupra grecilor un turn întreg. Atunci grecii porniră și mai înverșunați la asalt. Neoptolemos, fiul lui Ahile, sfărîmă cu toporul porțile palatului și pătrunse primul. După el năvăliră alți eroi și oșteni. Palatul lui Priam se umplu de vaietele femeilor și copiilor. În fața altarelor zeilor se adunară fiicele și nurorile lui Priam, nădăjduind să găsească scăpare. Priam, îmbrăcat în zale, vru să le apere sau să cadă în luptă, dar Hecuba îl rugă pe bătrînul rege să-și cate scăparea lîngă altar. Cum ar fi putut el, un bătrîn neputincios, să țină piept unor eroi atît de puternici?

Deodată, pătrunse acolo Neoptolemos; el îl urmărea pe Polites, fiu al lui Priam, rănit de moarte. Cu o lovitură de suliță îl doborî la pămînt

și acesta căzu la picioarele tatălui său. Priam aruncă sulița în Neoptolemos, dar ea sări în lături, ca o trestie slabă, de pe armura fiului lui Ahile. Atunci Neoptolemos îl înșfăcă mînios pe Priam de pletele-i cărunte și-i împlîntă în piept sabia ascuțită. Priam muri în palatul în care trăise atîția ani, cîrmuind marea Troie. Nu scăpă nici unul din fiii lui. Pieri chiar și Astyanax — nepotul lui Priam și fiul lui Hector —; el fu smuls din mîinile nefericitei Andromaca și aruncat de pe zidurile înalte ale Troiei. Menelaos îl ucise în palat, în timp ce dormea, pe Deifobos, care se căsătorise cu Elena după moartea lui Paris. În mînia lui, ar fi ucis-o și pe Elena, dar îl opri Agamemnon. Zeița Afrodita trezi din nou în pieptul lui Menelaos dragostea pentru Elena, pe care o duse apoi cu mare alai la corabia sa.

Profeta Cassandra, fiica lui Priam, își căută scăpare în templul zeiței Pallas-Athena. Acolo o găsi Aiax, fiul lui Oileos. Cassandra căzu înaintea statuii zeiței, cuprinzînd-o cu mîinile. Aiax o înșfăcă grosolan și o trase cu atîta putere, încît statuia sacră se prăbuși pe podeaua templului și se sfărîmă. Grecii se mîniară cumplit pe Aiax; marea zeiță de asemenea. Mai tîrziu, ea se răzbună crunt pe el.

Dintre toți eroii Troiei scăpă numai Eneas, care-l scoase pe brațe din cetate pe Anhises, bătrînul său tată și pe micul lui fiu, Ascanios. Grecii îl cruțară și pe eroul troian Antenor, pentru că acesta întotdeauna îi sfătuise pe troieni s-o dea înapoi grecilor pe frumoasa Elena și bogățiile răpite lui Menelaos de către Paris.

Troia arse încă multă vreme. Trîmbe de fum se ridicau sus, spre cer. Zeii plîngeau pieirea marelui oraș. Focul din Troia se vedea de departe. După norii de fum și după uriașa vîlvătaie, popoarele vecine aflară noaptea despre căderea Troiei, cetate care multă vreme a fost cea mai puternică din toată Asia.

ÎNAPOIEREA GRECILOR ÎN PATRIE*

Grecii luară din Troia o pradă bogată, ce le răsplătea suferințele prin care trecuseră în cei zece ani cît a ținut asediul. Ei duseră cu corăbiile lor mult aur și argint, multe vase și nenumărate roabe frumoase.

Cînd corăbiile grecești traseră la țărmul opus al Hellespontului, li se arătă umbra marelui Ahile. Eroul ceru să-i fie adusă ca jertfă Polyxena, frumoasa fiică a lui Priam, sortită lui odinioară ca soție. Agamemnon nu voia s-o dea pe Polixena. Și Cassandra îl rugă să-i cruțe sora. Dar Ulise stărui să se aducă jertfa, amintind marile servicii pe care Ahile le făcuse grecilor în timpul asediului Troiei. De altfel, însăși Polyxena era gata să se jertfească, știind că așa avea să scape de robia cruntă printre străini. Ea păși liniștită spre altar, unde o aștepta Neoptolemos cu cuțitul de jertfă în mînă. Dar nu-l lăsă să se atingă de trupul ei pe tînărul care urma s-o ducă la moarte. Ea nu voia să coboare în împărăția lui Hades ca roabă. De aceea, se apropie de altar și își descoperi singură

* După tragediile lui Euripide „Andromaca" și „Hecuba".

pieptul. Atunci Neoptolemos, suspinînd de mîhnire, îi împlîntă sabia în piept și sîngele cald acoperi altarul ridicat în cinstea lui Ahile.

După jertfirea Polyxenei, grecii porniră spre patria lor îndepărtată. Multe necazuri avură ei de îndurat în timpul acestui drum și mulți eroi pieriră, fără să-și mai revadă patria.

Încă în timpul distrugerii Troiei, zeița Pallas-Athena, mîniată, aruncase sămînța dezbinării între greci și fiii lui Atreus. Menelaos cerea să se pornească de îndată înapoi spre Grecia, pe cînd Agamemnon spunea că grecii trebuie să rămînă în Troia pînă cînd vor înmuia prin jertfe inima zeiței Athena. El nu-și dădea seama că mînia zeiței nu putea fi îmblînzită cu nimic. Frații se sfădiră o zi întreagă. În dimineața următoare, cîteva corăbii, luîndu-și partea lor de pradă, părăsiră Troada. Plecară Nestor, Diomedes, Neoptolemos, Idomeneus și Filoctetes. Mai tîrziu, plecă și Menelaos; el îi ajunse pe Nestor și Diomedes în insula Lesbos. Ulise părăsise și el Troia, dar pe insula Tenedos se ceartă cu tovarășii de drum și se întoarse la Agamemnon, în Troia.

Din Lesbos, eroii porniră spre insula Eubeea. Aici, la capul închinat zeului Hefaistos, ei aduseră jertfă lui Poseidon și plecară mai departe. După patru zile, Diomedes sosi în Argos, iar Nestor în Pylos. Idomeneus, Filoctetes și Neoptolemos se întoarseră de asemenea cu bine în patrie.

Menelaos însă îndură multe necazuri. Lîngă capul Sunion, la extremitatea de răsărit a Aticii, zeul Apollon răpuse cu o săgeată pe cîrmaciul lui Menelaos. Acesta coborî pe mal, îi făcu lui Frontis o înmormîntare solemnă și numai după aceea porni mai departe. În timp ce corăbiile lui ocoleau primejdiosul cap Malea, de la extremitatea de sud-vest a Laconiei, Zeus abătu asupra lor o mare furtună. Se stîrniră valuri înalte cît munții. O parte din corăbiile lui Menelaos fură tîrîte de furtună spre Creta, unde se sfărîmară de stînci; grecii care se aflau în ele, scăpară numai cu mare greutate. Celelalte corăbii însă, în care se afla și Menelaos, fură purtate multă vreme pe valuri și în cele din urmă ajunseră la țărmurile Egiptului. Șapte ani pribegi Menelaos printre noroade străine. El ajunse la sidonieni, la etiopi și la multe alte popoare. Trecu prin Cipru, Fenicia și prin îndepărtata Libie, ale cărei popoare erau vestite prin turmele lor fără de număr. Căpătă multe daruri și strînse bogății uriașe. În Egipt, Polydamna, soția lui Thoon, îi dărui frumoasei Elena un leac minunat, făcut din seva unei plante fermecate. Cel care bea în vin leacul acela, uita de cele mai mari necazuri. La întoarcerea din Egipt, Menelaos se opri pe insula Faros. Aci aștepta douăzeci de zile vînt prielnic. Insula era pustie, hrana era pe sfîrșite. Toți se așteptau să piară de foame. Menelaos și însoțitorii lui fură scăpați de zeița Eidothea, fiica lui Proteus, zeu al mării. Arătîndu-se lui Menelaos, zeița îl învață cum să pună mîna pe Proteus și să-l facă să-i dezvăluie voința zeilor. Dis-de-dimineață, cînd Eos, zeița zorilor, abia se ridica pe cer, Menelaos luă trei dintre cei mai puternici și mai viteji prieteni ai săi și se duse pe țărmul mării. Acolo îi aștepta zeița Eidothea cu patru piei de focă. Zeița îmbrăcă pieile pe trupul lui Menelaos și ale însoțitorilor lui, iar pentru ca mirosul lor urît să nu-i supere, le unse nasurile cu ambrozie. Ei stătură nemișcați pe malul mării. Însfîrșit, apăru Proteus cu o mare turmă de foce, pe care le

numără, apoi se culcă liniștit pe nisip și adormi. Menelaos și ceilalți se năpustiră strigînd asupra lui. Se încinse o luptă îndîrjită. Proteus se prefăcu în leu, în șarpe, în panteră, în mistreț, în apă și în copac, dar Menelaos și oamenii lui îl țineau strîns. În cele din urmă, bătrînul se domoli, își luă înfățișarea obișnuită și-l întrebă pe Menelaos ce vrea să afle de la dînsul. Menelaos îl întrebă pe bătrînul profet al mării care dintre zei s-a mîniat pe el și nu-i trimite vînt prielnic. Proteus îi porunci lui Menelaos să se înapoieze în Egipt și să aducă acolo jertfă zeilor o hecatombă, căci numai atunci se vor milostivi de el zeii și-l vor ajuta să se întoarcă cu bine în patrie. Apoi, Proteus îi prezise ce soartă vor avea el și soția lui Elena, și ce anume îi aștepta pe fiecare dintre eroi în timpul călătoriei lor de la Troia. Menelaos împlini poruncile lui Proteus. Se întoarse în Egipt și aduse jertfă zeilor; aceștia îi trimiseră vînt prielnic și el putu să se înapoieze cu bine în Sparta, unde trăi apoi multă vreme fericit. După moarte, Menelaos și soția lui, frumoasa Elena, fură duși pe Insula Fericiților, unde trăiesc de atunci, neștiind ce este întristarea.

Agamemnon avu și el de înfruntat multe primejdii în drumul lui spre patrie. El ajunse cu bine, împreună cu însoțitorii lui, la țărmurile Eubeei. Aici, chiar la capul Geraistos, se stîrni o furtună mare, trimisă de zeița Athena, care se mîniase pe greci. Cel mai mult era supărată zeița pe Aiax, fiul lui Oileus. Pieiră multe corăbii, sfărîmîndu-se de stînci. Se făcu țăndări și corabia lui Aiax. El ar fi pierit în valuri, dacă nu s-ar fi milostivit de dînsul Poseidon, zeul mării, care porunci valurilor să-l arunce pe stînca Geraistos. Așa scăpă Aiax. Dar aici se sorti singur pieirii din pricina înfumurării sale. El strigă cu o trufie nebunească că s-a salvat singur, fără nici un ajutor din partea zeilor, ba chiar împotriva voinței lor. Zeul Poseidon auzi cuvintele trufașe ale aceluia pe care el însuși îl scăpase. Mîniat peste măsură, ridică tridentul și lovi în stînca pe care se găsea Aiax. Stînca se despică în două; jumătate din ea se prăbuși cu un vuiet îngrozitor în mare, trăgînd în valuri și pe Aiax. Așa pieri el în vîltoarea din care cu cîteva clipe înainte îl scăpase Poseidon. Corăbiile lui Agamemnon avură de luptat din greu cu furtuna, pînă cînd ajunseră în sfîrșit la țărmurile patriei. Dar Agamemnon nu avu parte de bucurii în Micena cea bogată în aur, căci acolo îl aștepta moartea de mîna necredincioasei lui soții, Clitemnestra.

ODISEEA

ULISE LA NIMFA CALYPSO*

La întoarcerea de la Troia în Ithaca[1], eroul Ulise avu de îndurat multe necazuri și trecu prin nenumărate primejdii. Pe drum îi pieiră toți însoțitorii, nici unul dintre ei nefiind cruțat de ursita rea. După pribegiri îndelungate, Ulise ajunse pe insula Ogygia[2], la nimfa Calypso. Șapte ani fu ținut el acolo de puternica vrăjitoare Calypso. Începuse al optulea an de cînd se afla acolo. Îi era dor de Ithaca lui dragă și de familia sa, se ruga să fie lăsat să plece în patrie, dar Calypso era neînduplecată. În cele din urmă, zeii din Olimp se milostiviră de el. La sfatul zeilor, Zeus, rugat de fiică-sa, zeița Pallas-Athena, hotărî ca Ulise să se întoarcă în patrie, deși zeul Poseidon îl urmărea pe tot întinsul mării, fiind mîniat pe el din pricină că-l orbise pe ciclopul Polyfemos, fiul zeului mărilor.

TICĂLOȘIILE PEȚITORILOR ÎN LIPSA LUI ULISE. JEFUIREA AVUTULUI LUI

Cînd zeii încuviințară întoarcerea lui Ulise în patrie, războinica zeiță Athena coborî numaidecît de pe Olimpul cel înalt pe pămînt, în Ithaca, și luînd înfățișarea lui Mentes, regele tafienilor, se duse acasă la Ulise. Acolo ea găsi niște pretendenți gălăgioși care o pețeau pe Penelope, soția lui Ulise. Ei stăteau în sala de ospețe, unde, în așteptarea mesei pregătite de robi și slugi, jucau zaruri. Telemah, fiul lui Ulise, o văzu cel dintîi pe zeiță. El îl întîmpină prietenos pe presupusul Mentes. Îl duse în

* După „Odiseea" lui Homer.
[1] Insulă în Marea Ionică.
[2] Grecii socoteau că Ogygia se află undeva, în apus, chiar în mijlocul mării.

casă și-l așeză la o masă deosebită de aceea a pețitorilor. Ospățul începu. După ce se săturară, pețitorii chemară pe cîntărețul Femios să-i desfete cu cîntul lui. Pe cînd Femios cînta, Telemah se aplecă la urechea lui Mentes și i se plînse, fără să-l audă pețitorii, de toate necazurile pe care le îndură de la aceștia. Era îndurerat că tatăl său, Ulise, întîrzie să se întoarcă acasă, pentru că atunci, credea el, s-ar sfîrși toate necazurile. Telemah îl întrebă pe oaspete cine este și cum îl cheamă. Pallas-Athena îi spuse că o cheamă Mentes, că l-a cunoscut pe Ulise cu care Telemah seamănă foarte mult și, ca și cum n-ar fi știut ce se petrece în casa lui Ulise, îl întrebă pe Telemah, dacă nu cumva își serbează nunta sau dacă e vreo altă sărbătoare. De ce își fac astfel de cap oaspeții lui? Atunci Telemah îi împărtăși durerea sa, povestindu-i cum acești pețitori gălăgioși o silesc pe mama lui, Penelope, să-și aleagă de soț pe unul dintre ei; cum fac tot felul de ticăloșii și cum îi jefuiesc averea. După ce-l ascultă, Athena îl sfătui să strîngă la adunare tot poporul din Ithaca, să i se plîngă de purtarea pețitorilor și să-i ceară să-l apere. Îl mai sfătui să se ducă la Pylos[1], la bătrînul Nestor, apoi în Sparta, la regele Menelaos, de la care va afla de soarta tatălui său. După ce-i dădu aceste sfaturi, Athena plecă. Ea se prefăcu în pasăre și pieri din ochii lui Telemah. Acesta înțelese atunci că stătuse de vorbă cu un zeu.

Între timp, Penelope coborî din iatacul ei în sala de ospețe. Ea îl auzise pe Femios care cînta despre întoarcerea eroilor de la Troia și îl rugă să înceteze cîntecul acela trist și să înceapă altul. Dar Telemah o întrerupse, spunîndu-i că nu cîntărețul este vinovat de alegerea cîntecului, ci Zeus, care-l îndemna să cînte tocmai acel cîntec. Apoi o rugă să se întoarcă în iatacul ei și acolo să-și vadă de treburile ei de femeie și gospodină, și anume să toarcă, să țească, să vegheze asupra muncii roabelor și asupra ordinii din casă. O mai rugă să nu se amestece în treburi care n-o privesc și-i spuse că în casa tatălui său el singur este stăpînul. Penelope îl ascultă pe fiul ei. Se duse supusă în odăile ei și, închizîndu-se acolo, plînse amarnic, gîndindu-se la Ulise; într-un tîrziu, zeița Pallas-Athena o cufundă într-un somn dulce.

După plecarea Penelopei, pețitorii se certară multă vreme care din ei urma să-i fie soț. Dar curînd Telemah îi întrerupse, spunîndu-le că va cere ajutor adunării poporului spre a-i opri să-i jefuiască casa. Îi amenință de asemenea cu mînia zeilor, dar aceasta nu le schimbă întru nimic purtarea; ei continuară să facă zarvă, să cînte și să joace. Abia noaptea tîrziu plecară.

Telemah se duse și el în odaia sa, însoțit de credincioasa slujitoare a lui Ulise, bătrîna Eurycleia, dădaca lui, și se culcă. Dar nu închise ochii toată noaptea, gîndindu-se într-una la sfatul dat de Pallas-Athena.

A doua zi, dis-de-dimineață, Telemah porunci crainicilor să vestească adunarea poporului. Cetățenii se adunară repede. Veni și Telemah, cu sulița în mînă și cu doi cîini după el. Era atît de frumos, încît toți se minunau privindu-l. Bătrînii se dădură în lături și el se așeză pe locul tatălui său. Apoi ceru poporului să-l apere de ticăloșiile pețitorilor care

[1] Oraș în Messenia, în sudul Peloponesului.

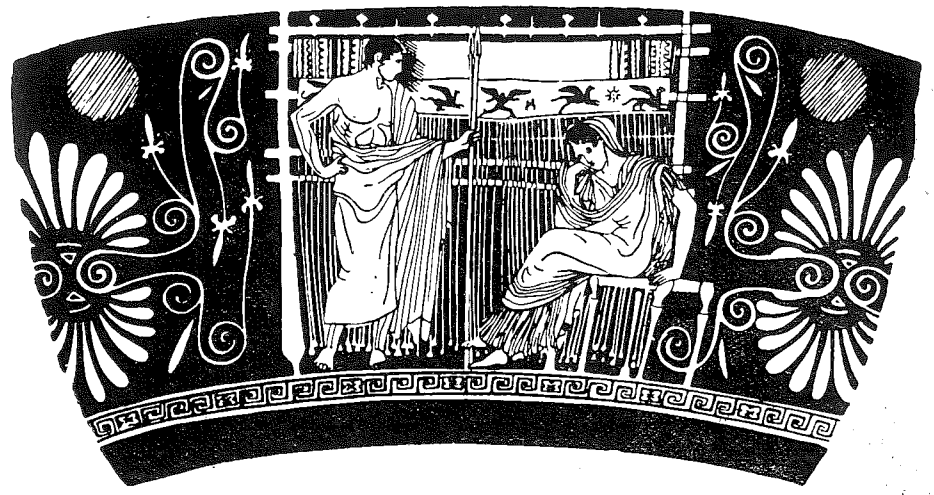

Telemah și Penelope *(Desen pe un vas)*

îi jefuiau casa, rugîndu-i călduros pe toți, în numele lui Zeus și al zeiței dreptății, Themis, să-i vină în ajutor.

După ce-și isprăvi mînioasa cuvîntare, Telemah se așeză la locul lui, își lăsa capul în jos și-l podidiră lacrimile. Întreaga adunare amuți, dar unul dintre pețitori, pe nume Antinoos, îi răspunse obraznic. El o mustră pe Penelope că întrebuințează un șiretlic pentru a nu se căsători cu vreunul dintre dînșii. Ea le spusese că-și va alege de soț pe unul dintre ei, numai atunci cînd va isprăvi de țesut un văl bogat. Într-adevăr, ziua ea țesea la vălul acela, însă noaptea desfăcea tot ceea ce izbutise să țească în timpul zilei. Antinoos mai spuse că pețitorii nu vor părăsi casa lui Ulise pînă cînd Penelope nu-și va alege de soț pe unul dintre ei. El ceru chiar lui Telemah să-și trimită mama la tatăl ei. Astfel, el voia s-o silească să-și aleagă un soț. Telemah se împotrivi să-și alunge mama din cămin și-l chemă pe Zeus ca martor al tuturor jignirilor și necazurilor pe care le îndură de la pețitori. Zeus, stăpînul tunetelor, îl auzi și trimise un semn. Deasupra adunării poporului se ridicară doi vulturi care se rotiră în zbor la o mare înălțime; cînd ajunseră în mijlocul adunării, ei se năpustiră unul asupra celuilalt, își sfîșiară pînă la sînge piepturile și pieriră în zare sub ochii poporului înmărmurit. Halitherses, ghicitorul, spuse adunării că semnul prevestește întoarcerea grabnică a lui Ulise și va fi vai și amar de toți pețitorii. El se va întoarce necunoscut de nimeni și-i va pedepsi crunt pe toți cei care-i jefuiesc avutul. Unul dintre pretendenți, Eurymahos, începu să-și bată joc de ghicitor, ba mai spuse amenințător că și pe Ulise îl vor ucide. Eurymahos ținu să arate, plin de trufie, că pețitorii nu se tem de nimeni — nici de Telemah și nici de păsările prevestitoare cu care-i sperie ghicitorul.

Telemah nu mai stărui să-i înduplece să înceteze cu ticăloşiile. El ceru poporului să-i dea o corabie care să-l ducă repede în Pylos, la bătrînul Nestor, unde nădăjduia să afle ceva despre tatăl său. Numai înţeleptul Mentor, un prieten al lui Ulise, îl sprijini pe Telemah; el mustră poporul pentru că îngăduie peţitorilor să-l jignească astfel pe fiul lui Ulise. Cetăţenii stăteau tăcuţi. Dintre peţitori se mai ridică şi Leocritos, care, batjocorindu-l pe Telemah, spuse că-l va ucide pe Ulise dacă — după ce se va întoarce — va încerca să-i alunge pe peţitori din casa lui. Leocritos fu atît de nerușinat, încît chiar porunci adunării să se împrăştie.

Telemah se duse întristat pe ţărmul mării şi acolo înălţă rugi zeiţei Pallas-Athena. Zeiţa i se arătă luînd înfăţişarea lui Mentor şi-l sfătui să-i lase în pace pe peţitori, căci în orbirea lor ei îşi pregătesc singuri pieirea, care e tot mai aproape. Apoi îi făgădui să-i găsească o corabie şi să-l însoţească pînă la oraşul Pylos. În sfîrşit, îi porunci să se ducă acasă şi să-şi pregătească tot ce trebuie pentru o lungă călătorie.

Telemah îi dădu ascultare. Acasă îi găsi pe peţitori pregătindu-se să înceapă ospăţul. Antinoos îl întîmpină cu batjocuri şi, luîndu-l de mînă, îl chemă să ia parte la petrecere. Dar el îşi smulse mînios mîna şi plecă, ameninţîndu-i cu mînia zeilor. Chemă la dînsul pe credincioasa slujitoare Eurycleia şi se duse cu ea în marea cămară a lui Ulise să ia cele trebuitoare pentru călătorie. Numai ei îi spuse că se hotărîse să plece la Pylos şi o rugă să-i poarte de grijă mamei sale cît timp avea să lipsească el. Slujitoarea credincioasă îl rugă să nu plece din Ithaca, temîndu-se ca nu cumva să-şi afle pieirea. Dar el nu se lăsă înduplecat.

Între timp, Pallas-Athena, luînd înfăţişarea lui Telemah, cutreieră tot oraşul, adună douăzeci de vîslaşi tineri şi se abătu în drum pe la Noemon să-i ceară o corabie. Acesta îi dădu bucuros frumoasa lui corabie. Totul era gata pentru plecare. Nevăzută de nimeni, Athena intră în sala unde se ospătau peţitorii şi-i cufundă pe toţi într-un somn adînc. Apoi luînd din nou înfăţişarea lui Mentor, îl scoase pe Telemah din palat şi-l duse la corabia care aştepta pe ţărmul mării. Însoţitorii lui Telemah aduseră iute proviziile pregătite de Eurycleia şi le încărcară pe corabie. Apoi, însoţit de presupusul Mentor, Telemah se urcă pe vas. Athena trimise un vînt prielnic şi corabia goni iute spre largul mării.

TELEMAH LA NESTOR ŞI MENELAOS*

Zeiţa Athena îi hărăzi lui Telemah o călătorie minunată. A doua zi dimineaţa, cînd Helios, zeul soarelui, abia se urca pe cer cu caii lui albi ca neaua, corabia lui Telemah sosi la Pylos. Poporul lui Nestor tocmai aducea jertfe zeului Poseidon. Locuitorii din Pylos înjunghiară mulţi boi lîngă altar, iar după aceea pregătiră un ospăţ bogat. La nouă mese luară loc cîte cinci sute de oameni. Pe cînd slujitorii aduceau mîncarea, Nestor văzu deodată apropiindu-se de el cîţiva străini, avînd în faţa lor pe zeiţa Pallas-Athena sub chipul lui Mentor. Bătrînul rege al Pylosului

* După „Odiseea“ lui Homer.

îi întîmpină prietenos. Peisistratos, fiul lui, îi pofti să ia parte la ospăţ. Acesta dădu zeiţei Athena o cupă cu vin, rugînd-o să facă o libaţiune în cinstea zeului Poseidon, căci ospăţul era închinat zeului mărilor. Athenei îi plăcu faptul că tînărul Peisistratos o cinstise întinzîndu-i prima cupă de vin.

După ospăţ, Nestor îi întrebă pe străini de unde vin. Telemah răspunse că este fiul lui Ulise şi că a venit în Pylos ca să afle ceva de soarta părintelui său. Bătrînul rege se bucură aflînd că avea în faţă pe fiul lui Ulise, pe care-l preţuia mai mult decît pe toţi eroii pentru isteţimea lui. Se miră văzînd ce bine seamănă Telemah cu tatăl lui şi nu numai la înfăţişare, ci şi prin înţelepciune. Nestor îi povesti de primejdiile întîmpinate la întoarcerea în patrie, dar de Ulise nu-i putu spune nimic. Îi păru rău că Telemah are de îndurat atîtea necazuri de la peţitorii desfrînaţi, care-i jefuiesc casa. Înţeleptul bătrîn îl sfătui să se întoarcă mai repede acasă, dar mai întîi să caute a-l vedea pe regele Menelaos, fiindcă acesta se întorsese în patrie mai tîrziu decît ceilalţi şi s-ar putea să ştie ceva despre Ulise. Regele Nestor era încredinţat că zeii, şi îndeosebi zeiţa Pallas-Athena, au să-l ajute pe fiul lui Ulise să afle unde este tatăl său.

Se înnoptă. Telemah se pregătea să mîie peste noapte pe corabia lui, dar Nestor nu-l lăsă, voind ca fiul lui Ulise să-şi petreacă noaptea în palatul său. Mentor îl sfătui şi el să înnopteze la bătrînul rege, însă Telemah se pregăti să plece pe corabie, căci, după cum spunea el, trebuia să se ducă în ţara cauconilor pentru a primi de la aceştia o veche datorie. După aceasta, pretinsul Mentor se prefăcu deodată într-un vultur de mare şi pieri din ochii locuitorilor din Pylos plini de uimire. Nestor şi toţi ceilalţi înţeleseră că Telemah este ajutat chiar de zeiţa Pallas-Athena.

În dimineaţa următoare, Nestor aduse jertfă marii zeiţe Athena o juncă cu coarnele poleite cu aur. După jertfă şi după ospăţ, fiii lui Nestor înhămară caii la un car în care luară loc Telemah şi fiul mai mic al lui Nestor, Peisistratos, apoi porniră la drum spre regele Menelaos.

Caii alergau iute şi pînă seara drumeţii ajunseră la Feai[1], unde trăia eroul Diocles. Acesta îi găzdui peste noapte, iar dimineaţa cînd abia se iviră zorile plecară mai departe şi seara ajunseră în Sparta.

Cînd sosiră în Sparta, la palatul lui Menelaos era sărbătoare mare, căci regele îşi trimitea fiica la Neoptolemos, fiul lui Ahile, căruia i-o făgăduise de soţie încă de la Troia. În afară de aceasta, Menelaos serba şi nunta fiului său, Megapenthes. Oaspeţii petreceau plini de veselie, desfătaţi de cîntăreţi care cîntau din lire, în sunetele cărora dănţuiau doi tineri. Telemah şi Peisistratos sosiră acolo tocmai în toiul petrecerii şi fură întîmpinaţi de un slujitor al lui Menelaos. Văzîndu-i pe străini, slujitorul se duse repede la Menelaos şi-l întrebă dacă primeşte în palat nişte drumeţi. Regele porunci să fie deshămaţi îndată caii, iar călătorii să fie poftiţi la ospăţ. Fiindcă îndurase multe necazuri în timpul călătoriei, cînd şi el avusese de atîtea ori nevoie de adăpost, Menelaos pri-

[1] Oraş pe ţărmul golfului Messenic din Messenia.

mea în ospeție pe oricine. Slujitorul se duse să împlinească porunca regelui: deshămă caii și-i îndrumă pe străini spre palat. După ce se spălară în niște băi minunate și îmbrăcară veșminte curate, Telemah și Peisistratos intrară în sală. Fură uimiți de bogăția neobișnuită pe care o întîlneau la fiece pas în palatul lui Menelaos. Acesta îi primi prietenos și-i pofti să stea alături de el.

Ospățul fu îmbelșugat. Uimit de măreția palatului și a ospățului, Telemah se aplecă la urechea lui Peisistratos și-i spuse încet că nicăieri n-a mai văzut atîta bogăție și că numai palatul lui Zeus — crede el — poate fi mai minunat. Menelaos auzi cuvintele lui Telemah și îi spuse zîmbind că muritorii nu se pot măsura cu zeii nemuritori, dar dacă bogăția palatului lui e mare, și strădaniile lui au fost mari și a trebuit să treacă prin mari primejdii ca să agonisească acele bogății. Dar oricît de mari fuseseră primejdiile prin care trecuse, ele nu înseamnă nimic față de acelea pe care ursita le-a abătut asupra lui Ulise. Așa grăi Menelaos. Telemah începu să plîngă auzindu-l vorbind despre tatăl său. În acest timp intră soția lui Menelaos, preafrumoasa Elena, urmată de cîteva roabe care duceau o furcă de tors făcută din aur și un coș de argint cu marginile aurite, umplut cu fire toarse. Aruncîndu-și ochii asupra străinilor, Elena fu uimită de asemănarea unuia dintre ei cu Ulise. Ea îi spuse aceasta lui Menelaos. Auzindu-i vorbele, Peisistratos îi spuse că are într-adevăr în față pe Telemah, fiul lui Ulise. Menelaos se bucură că alături de el se află fiul prietenului său scump, care a îndurat atîtea necazuri numai de dragul lui. Menelaos începu să povestească despre isprăvile mari ale lui Ulise și despre toate nenorocirile pe care le-au îndurat grecii la Troia. Elena vorbi și ea despre Ulise. Aducerile aminte despre tatăl lui îl făcură pe Telemah să plîngă din nou. Plînse și Peisistratos, aducîndu-și aminte de fratele său Antilohos, căzut la Troia. Durerea după prietenii pieriți îl cuprinse și pe Menelaos. Atunci, ca să-i înveselească pe cei ce luau parte la ospăț și ca să alunge gîndurile triste, Elena turnă în cupe seva unei plante fermecate. Băutura aceea, care aducea uitarea durerilor i-o dăruise în Egipt regina Polydamna. Veni timpul ca ospățul să ia sfîrșit. Regele Menelaos și oaspeții se duseră să se odihnească. Convorbirea dintre Telemah și regele Spartei fu amînată pentru a doua zi.

Regele Menelaos ieși devreme dimineața din iatacul lui și trecu în odaia unde dormea Telemah, pe care-l întrebă ce l-a adus în Sparta. Telemah răspunse că vrea să afle de soarta tatălui său. Menelaos îi povesti fiului lui Ulise toate pățaniile sale și îi spuse cum zeul mării, Proteus, îi destăinuise soarta eroilor întorși de la Troia. După cum spusese Proteus atunci, Ulise se chinuia în robie pe insula nimfei Calypso. Asta era tot ce putu Menelaos să-i spună lui Telemah despre tatăl lui. Apoi regele Spartei căută să-l convingă pe Telemah să rămînă oaspetele lui timp de douăsprezece zile. Dar Telemah îl rugă pe rege să nu încerce a-l opri, ci să-l lase să se întoarcă mai repede acasă. Menelaos și Telemah stătură multă vreme de vorbă.

În acest timp, la palat se adunară din nou oaspeți. Curînd trebuia să înceapă iarăși un ospăț vesel.

PEȚITORII SE PREGĂTESC SĂ-L UCIDĂ PE TELEMAH CÎND SE VA ÎNTOARCE ÎN ITHACA*

Pe cînd Telemah se afla în Pylos și în Sparta, peținorii aflară din întîmplare de la Noemon că el a plecat din Ithaca, și se speriară la gîndul că Telemah se dusese după ajutor. Atunci Antinoos îi sfătui să pregătească o corabie și să-l aștepte în larg pe Telemah, să-l atace pe neașteptate și să-l ucidă. Peținorii se înțeleseră cu toții să comită această fărădelege. Adunară vîslași, se duseră la țărmul mării, luară toate cele necesare în corabie și porniră spre insula Asteris, unde voiau să stea la pîndă.

Penelope află de uneltirea lor mișelească și fu cuprinsă de deznădejde, deoarece nici ea nu știa de plecarea lui Telemah din Ithaca. Era gata să trimită un slujitor la bătrînul Laertes, tatăl lui Ulise, ca să-i vestească primejdia ce-l pîndea pe nepotul lui. Dar slujitoarea Eurycleia o opri, sfătuind-o să ceară mai bine ajutor zeiței Athena. Regina dădu ascultare sfatului Eurycleei, aduse jertfă zeiței și-i înălță rugăciuni. După aceea se culcă în patu-i bogat și adormi. Zeița Athena îi ascultă rugăciunea și-i trimise în somn umbra surioarei ei, Ifthime. Aceasta îi spuse că Telemah n-are să piară. Iar cînd o întrebă de soarta soțului ei, umbra nu-i spuse nimic și se topi ca o ceață ușoară. Penelope se trezi și-și dădu seama că vedenia i-a fost trimisă de zei.

ULISE PĂRĂSEȘTE INSULA NIMFEI CALYPSO

La sfatul lor, zeii hotărîră că Athena trebuie să-l ajute pe Telemah să se înapoieze acasă teafăr, ferindu-l de atacul peținorilor. Iar lui Hermes i se ceru să zboare spre insula Ogygia, ducînd nimfei Calypso poruncă să-l lase liber pe Ulise. Stăpînul tunetelor îl trimise numaidecît pe Hermes la Calypso.

Punîndu-și sandalele înaripate și luînd în mînă sceptrul, Hermes se avînta de pe Olimp iute ca gîndul. Asemenea vulturului de mare, el zbură deasupra apelor și cît ai clipi din ochi ajunse în Ogygia. Tare frumoasă era insula aceea, plină de falnici platani, de plopi, pini, cedri și chiparoși. Poienele erau acoperite cu iarbă grasă, iar prin iarbă viorelele și crinii răspîndeau o mireasmă minunată. Patru izvoare dădeau apă insulei și pîraiele țîșneau din ele, șerpuind printre copaci. Pe insulă se afla o peșteră răcoroasă, unde viețuia nimfa Calypso. Toată peștera era acoperită cu viță de vie, de care atîrnau strugurii copți. Cînd Hermes intră în peșteră, Calypso țesea cu o suveică de aur un văl cu dantele minunate. Ulise nu era acolo. El stătea pe o stîncă, lîngă malul mării, ațintindu-și privirea în zare și plîngea, gîndindu-se la Ithaca lui dragă. Trist și singuratic, el petrecea acolo zile întregi.

Văzîndu-l pe Hermes, Calypso îi ieși în întîmpinare. Îl rugă să se așeze și-l ospătă cu ambrozie și cu nectar. După ce se sătură cu hrană

* După „Odiseea“ lui Homer.

Zeus trimite pe Hermes la nimfa Calypso
(Desen pe un vas)

zeiască, Hermes îi spuse porunca lui Zeus, regele zeilor și al oamenilor. Calypso se întristă aflînd că trebuie să se despartă de Ulise, căci ea ar fi vrut să-l țină o viață întreagă pe insula ei și să-i dea nemurirea. Dar nu se putea împotrivi voinței lui Zeus.

După plecarea lui Hermes, nimfa Calypso se duse pe malul mării, unde stătea Ulise întristat și-i zise:

— Ulise, nu mai plînge și nu mai fi mîhnit. Îți dau drumul să pleci în patrie. Ia îndată toporul și taie lemne pentru a-ți face o plută. Ai să pleci cu pluta și eu îți voi trimite vînt prielnic. Dacă aceasta este voința zeilor, te vei întoarce în patrie.

— Zeiță, — răspunse Ulise — tu nu vrei să mă întorc în patrie, ci ai alte gînduri. Cum aș putea să trec marea furtunoasă pe o plută șubredă? Căci nici corabia cea iute n-o trece cu bine totdeauna. Nu, zeiță, nu mă urc pe plută, pînă ce nu-mi faci jurămîntul neclintit al zeilor că n-ai de gînd să mă duci la pieire.

— Pe drept se spune, Ulise, că tu ești cel mai înțelept și mai isteț dintre muritori! — grăi nimfa. Îți jur pe apele Stixului[1] că nu urmăresc pieirea ta.

Calypso se întoarse în peșteră, împreună cu Ulise. În timpul ospățului ea încercă să-l înduplece să rămînă și-i făgădui nemurirea. Îi spuse că dacă ar ști cîte primejdii îl așteaptă în cale, n-ar mai pleca. Dar dorința lui Ulise de a se înapoia în patrie era prea mare și Calypso nu izbuti cu nici un chip să-l facă să uite de Ithaca lui dragă și de familie.

În dimineața următoare, Ulise începu să-și înjghebeze pluta. Patru zile se trudi tăind copacii, cioplind bîrnele și bătînd scîndurile. În sfîrșit, pluta fu gata, apoi îi puse un catarg cu o pînză. Calypso îi dădu merinde de drum și se despărți de dînsul. El desfăcu pînza, astfel că pluta, mînată de un vînt prielnic, se avîntă în larg.

Se împliniseră optsprezece zile de cînd Ulise plutea pe mare, căutînd drumul după constelațiile Pleiadelor și a Carului Mare. În sfîrșit, în depărtare se zări pămînt — era insula feacienilor. În acest timp, zeul Poseidon, care se întorcea de la etiopi, văzu pluta lui Ulise. Stăpînitorul mărilor se mînie, își luă tridentul și lovi în mare. Se stîrni o furtună îngrozitoare. Norii acoperiră cerul și se făcu un întuneric de parcă era

[1] Jurămîntul pe apele rîului Stix era considerat jurămîntul de neclintit al zeilor.

noapte. Suflînd din toate părțile, vînturile ridicară valuri mari. Ulise se îngrozi. De frică, îi invidia chiar pe eroii căzuți glorios sub zidurile Troiei. Un val uriaș se prăvăli peste plută, pe care o luară apele, iar Ulise se duse la fund, de unde ieși cu anevoie, încurcat de veșmintele pe care nimfa i le dăduse la plecare.

Ajungînd din urmă pluta, se agăță de ea și cu multă greutate se urcă pe dînsa. Vînturile aruncau mînioase pluta în toate părțile. Ba o gonea furiosul Boreas, ba Notos, ba gălăgiosul Euros, care la rîndul lui o zvîrlea mai departe lui Zefyros[1]. În jurul plutei, valurile se ridicau cît munții.

Leucothea, o zeiță a mării, văzu prin ce primejdie trece Ulise. Ea ieși din mare sub chip de cufundar, se așeză pe plută și apoi își luă adevărata înfățișare. Zeița îi porunci să-și dea jos veșmintele să se arunce în mare și să pornească înot spre țărm. Leucothea îi dădu un văl fermecat care să-l apere de primejdii. După ce-i spuse aceasta ea se prefăcu iarăși în cufundar și-și luă zborul. Ulise se codea totuși să părăsească pluta. Atunci zeul Poseidon ridică un val uriaș cît un munte și îl răsturnă peste plută. După cum vijelia spulberă în toate părțile o grămadă de paie, tot astfel valul acela împrăștie bîrnele din care era făcută pluta și Ulise abia izbuti să se agațe de o bîrnă și să se așeze călare pe ea. Își rupse iute veșmintele de pe el, se înfășură în vălul dat de Leucothea, sări în apă și porni înot spre o insulă. Zeul Poseidon îl văzu și zise:

— Ei, acum cred că-ți ajunge! Înoată pe marea furtunoasă pînă te-o culege cineva din valuri. Nădăjduiesc că acum ești mulțumit de mine.

Spunînd acestea, Poseidon mînă caii spre palatul său de sub ape. Lui Ulise îi veni în ajutor zeița Pallas-Athena. Ea opri vînturile, în afară de Boreas, și începu să liniștească marea dezlănțuită.

Două zile și două nopți pluti Ulise pe valurile mării furtunoase, care abia a treia zi se potoli. De pe creștetul unui val, el văzu că pămîntul nu e departe și se bucură nespus. Dar tocmai cînd se apropie de țărm, auzi vuietul fluxului. Valurile se spărgeau vuind între stîncile de pe coastă și pietrele de sub apă. Ulise ar fi pierit cu siguranță, zdrobit de stînci, dacă nu-i venea iarăși în ajutor zeița Athena. El izbuti să se prindă de o stîncă, dar un val îl smulse și-l azvîrli în mare. Acum el înota de-a lungul țărmului și căuta un loc pe unde să poată ieși la mal. În sfîrșit, văzu gura unui rîu și se rugă zeului acelui rîu să-l ajute. Zeul îl auzi, își opri cursul și îl ajută să ajungă la mal. Puternicul erou ajunse cu bine la mal, dar înotul îndelungat îl istovise într-atîta încît se prăbuși la pămînt în nesimțire. Își veni anevoie în fire, apoi dădu jos vălul dat de Leucothea și, fără să întoarcă capul, îl zvîrli în apă. Vălul o porni iute înot și ajunse de-a dreptul în mîinile zeiței. Ulise găsi în apropiere de țărm doi măslini cu crengi dese, sub care era o grămadă de frunze uscate. Se vîrî în ele, ca să se apere de frigul nopții, iar zeița Athena îl cufundă într-un somn adînc.

[1] *Boreas* — vîntul de nord, *Notos* — cel de sud, *Euros*, — vîntul de răsărit și *Zefyros* — vîntul de apus.

ULISE ȘI NAUSICAA*

În vreme ce Ulise dormea, vîrît în grămada de frunze uscate, zeița Athena se duse în orașul feacienilor[1]. Acolo, merse la palatul regelui Alkinoos și, luînd chipul fiicei navigatorului Dymas, se înfățișă înaintea prințesei Nausicaa, care încă dormea. Zeița începu s-o dojenească pentru că nu se îngrijește de veșminte, amintindu-i tinerei domnițe că nu mai are mult pînă la nuntă și că deci trebuie să pregătească veșminte curate pentru rude, ca și pentru acei care aveau s-o ducă la casa mirelui. Apoi o zori pe Nausicaa să se ducă mai repede cu roabele pe malul mării, ca să spele veșmintele. După ce spuse toate acestea, zeița o părăsi pe Nausicaa și se înălță pe Olimpul cel luminos.

Nausicaa se trezi în zori, adînc tulburată de visul pe care-l avusese. Se duse numaidecît la părinții ei. Pe mama ei Arete o găsi lîngă vatră; înconjurată de slujitoare, ea țesea o pînză purpurie. În ușă îl întîlni pe tatăl ei, care se ducea la sfatul bătrînilor feacieni. Se apropie de dînsul și-i ceru să-i dea o căruță și catîrii, ca să ducă veșmintele la rîu să le spele.

— S-au adunat multe veșminte murdare în casa noastră — zise Nausicaa — și vreau să mă duc la rîu să le spăl. Și tu trebuie să strălucești prin curățenia veșmintelor la sfatul bătrînilor, iar tinerii tăi fii se cuvine să se ducă la horele fecioarelor feaciene îmbrăcați în veșminte curate. De asta o să am eu grijă.

Așa grăi Nausicaa, dar despre nuntă, pe care dînsa o dorea din toată inima, nu suflă o vorbă și-i era rușine să pomenească de ea. Alkinoos ghici însă gîndul tainic al fiicei sale și, surîzîndu-i blînd, dădu poruncă robilor să pregătească o căruță și un coș apoi să înhame catîrii. Nausicaa fu repede gata de plecare. Regina Arete îi dădu hrană și vin, pentru ca, după muncă, ea și roabele să-și potolească foamea. Le mai dădu și un vas de aur cu untdelemn înmirezmat, ca să-și ungă trupul după scăldat.

Nausicaa și roabele porniră vesele pe malul mării. Ajungînd acolo, spălară veșmintele, le limpeziră și le întinseră la uscat pe malul nisipos. După ce isprăviră cu spălatul, tinerele fecioare se scăldară în rîu și-și unseră trupul cu untdelemn înmiresmat. Apoi, începură să zburde cîntînd pe mal și jucîndu-se cu mingea. Zeița Athena găsi că acum era timpul nimerit să-l trezească pe Ulise. Nausicaa aruncă mingea în prietenele ei iar Athena nevăzută, o îndreptă cu mîna ei puternică și mingea căzu în mare. Fecioarele scoaseră un strigăt. Ulise se trezi, dar nu știa ce trebuie să facă; să iasă sau nu din ascunziș? Pînă la urmă se duse spre fecioare, acoperindu-și trupul cu ramuri. Acoperit de mîl și de alge el arăta tare urît. Fecioarele se speriară și o luară la fugă care încotro. Rămase pe loc numai Nausicaa, căci zeița Athena îi insuflase îndrăzneală. Ulise nu se hotărî să se apropie de frumoasa fecioară, ci o rugă de departe să-l ajute spunîndu-i:

* După „Odiseea" lui Homer.

[1] *Feacienii* (*gr. phaiakes*) popor legendar a căror insulă se găsea după concepția grecilor, undeva, la capătul de apus al mării.

Ulise și Nausicaa. În stînga, Ulise; în fața lui, Athena; alături de ea, Nausicaa; în spate, slujitoarele *(Desen pe un vas)*

— O, fecioară preafrumoasă, îmi întind brațele spre tine cu o rugăminte. Ești frumoasă întocmai ca zeița Artemis. Nu cumva faci parte dintre zei? Dar dacă ești muritoare, cît de fericiți sînt părinții care au o asemenea fiică! Frumusețea ta îmi amintește un palmier mîndru pe care l-am admirat cîndva pe Delos, lîngă altarul zeului Apollon. Îndură-te de mine, fecioară preafrumoasă! Căci douăzeci de zile am fost purtat de valuri pe marea furtunoasă. Dă-mi măcar un petic de pînză să-mi acopăr goliciunea! Fie ca ajutorul tău să-ți aducă din partea zeilor fără de moarte împlinirea tuturor dorințelor! Să te răsplătească zeii cu o căsnicie fericită!

— Străine, — răspunse Nausicaa — îmi dau seama după vorbele tale că nu ești un om de rînd și că zeii ți-au dăruit înțelepciune. Dar și oamenilor de vază, și celor de rînd, Zeus le trimite și fericire, și nefericire. Îndură cu răbdare tot ce ți-a trimis Zeus. Aici, la noi, n-ai să duci însă lipsă de nimic. Eu îți voi arăta drumul spre oraș. Sînt fiica lui Alkinoos, stăpînul feacienilor.

Nausicaa își chemă roabele și le porunci să-i dea lui Ulise veșminte curate și mîncare. El se scăldă în rîu, își unse trupul cu untdelemn înmirezmat și îmbrăcă veșmintele primite. Athena îl înzestră cu o frumusețe atît de uimitoare, încît atunci cînd el se așeză pe malul mării, Nausicaa se întreba dacă nu cumva e chiar un zeu coborît pe pămînt. Ar fi fost bucuroasă frumoasa prințesă să-și găsească un soț ca dînsul. Roabele îi dădură lui Ulise hrană și vin, și el își potoli foamea chinuitoare.

Între timp totul era gata pentru întoarcerea în oraș. Nausicaa îl pofti pe Ulise s-o urmeze și-i spuse numai să nu intre în oraș o dată cu ea și cu roabele, ci să aștepte la porțile orașului, în grădina lui Alkinoos lîngă dumbrava închinată zeiței Athena; ea se va duce singură la palat. Prințesei îi era teamă că feacienii ar fi putut să cleveteasă văzînd-o cu frumosul străin și să spună că este logodnicul ei. Nausicaa îl mai sfătui că atunci cînd va intra în palat, să cadă întîi la picioarele

reginei Arete și să-i ceară ajutor, fiindcă tot poporul o cinstește întocmai ca pe o zeiță pentru marea ei înțelepciune. După ce spuse acestea, Nausicaa dădu bici catîrilor pornindu-i spre oraș. După dînsa, urmau roabele și Ulise. Fiica regelui mîna încet catîrii, încît Ulise și roabele să se poată ține după ea.

ULISE LA REGELE ALKINOOS*

Cînd Nausicaa se întoarse la palat, fu întîmpinată de frații ei, care deshămară catîrii și duseră în palat coșul cu veșminte. Ea se duse în iatacul ei, unde roaba Eurymedusa, dădaca ei, îi pregăti o cină bogată.

După ce așteptă cîtăva vreme la porțile cetății, Ulise intră în oraș. Zeița Athena îl învălui într-un nor întunecat, făcîndu-l nevăzut, pentru ca nu cumva vreunul din feacieni să-l jignească pe erou. La porțile orașului i se arătă însăși Pallas-Athena sub chipul unei fecioare feaciene și cînd Ulise o rugă să-i arate drumul spre palatul lui Alkinoos, îl însoți pînă acolo, sfătuindu-l să nu întrebe nimic pe trecători, căci feacienii nu prea sînt primitori din fire. El merse tăcut în urma zeiței, minunîndu-se de bogăția orașului, de portul unde se înșirau corăbiile, de piața mare a cetății și de zidurile ei inexpugnabile. În sfîrșit, ajunseră la palatul lui Alkinoos. Despărțindu-se de Ulise, zeița îl sfătui, ca și Nausicaa mai înainte, să-și îndrepte rugămintea mai întîi către regina Arete. După aceea, Athena dispăru.

Bogăția palatului lui Alkinoos îl uimi pe Ulise și mai mult decît bogăția orașului. Tot palatul era de aramă strălucitoare. În partea de sus, zidurile aveau podoabe de fier. Poarta palatului era turnată din aur curat, pragul de sus — din argint, iar cel de jos — din aramă. Lîngă poartă stăteau doi cîini vii, nemuritori, făuriți de însuși zeul Hefaistos, unul de aur, altul de argint. Ulise intră în palat. Acolo el văzu de-a lungul pereților bănci frumos împodobite, acoperite cu văluri scumpe. Pe diferite suporturi erau așezate statui turnate din aur, reprezentînd tineri, cu făclii în mîini. Palatul lui Alkinoos era minunat. Dar și mai minunată era grădina palatului. Se aflau acolo, fie iarna, fie vara, tot felul de poame. Zefyrul cald adia în grădină. Mai era acolo și o vie care rodea tot anul. În grădină murmura un izvor limpede, iar altul era chiar la intrarea în palat. Multă vreme se minună Ulise de toate cele văzute; apoi intră în sala de ospețe; acolo se găseau Alkinoos, Arete și cei mai de vază feacieni. Ei făceau libațiuni cu vin înmirezmat în cinstea zeului Hermes. Acoperit de un nor, Ulise se apropie de Arete și-i căzu la picioare. În clipa aceea zeița Athena împrăștie norul și toți îl văzură uimiți pe marele erou. Ulise o rugă cu glas tare pe regină să-l ajute, că-i un pribeag nefericit. După aceea, se îndepărtă și, ca unul care cerea ocrotire, se așeză pe cenușa de lîngă vatră. Sfătuit de cel mai bătrîn dintre feacieni, Alkinoos îl luă pe Ulise de mînă și-l așeză alături de dînsul. Slujitorii îi dădură mîncare și vin și toți cei de față făcură libațiuni în cinstea ocrotitorului călătorilor, Zeus, stăpînul tunetelor. După

* După „Odiseea" lui Homer.

aceea, Alkinoos îi pofti pe cei de față a doua zi la dînsul, ca să-l cinstească pe drumeț cu un ospăț bogat, căci, gîndea el, acela care-i călcase pragul casei era un zeu, cu înfățișarea unui muritor. Dar Ulise îi spuse lui Alkinoos adevărul. El povesti regelui cît a avut de suferit în timpul călătoriei din insula nimfei Calypso și cum l-a ajutat Nausicaa, pe care a întîlnit-o pe malul mării. Alkinoos îl ascultă cu multă luare aminte și, uimit de înțelepciunea lui, exclamă:

— O, luminați zei din Olimp! Dacă i-ați dărui fiicei mele Nausicaa un soț ca străinul acesta, i-aș da ca zestre o mare bogăție. Dar pe tine, străine, nu te vom ține pe insula noastră împotriva voinței tale. Te vom ajuta să pleci în patria ta. Feacienii nu se înfricoșează de nici un fel de călătorie pe mare, oricît ar fi ea de lungă.

Se făcuse tîrziu și ospățul luă sfîrșit. Regina Arete porunci să se pregătească lui Ulise patul și el căzu curînd într-un somn adînc. Adormi și întregul palat al lui Alkinoos.

A doua zi dimineața, Alkinoos porunci feacienilor să se adune la sfat, pentru a se hotărî cum să-l ducă pe Ulise acasă. Însăși zeița Pallas-Athena, sub înfățișarea unui crainic, cutreieră orașul, chemînd pe cetățeni în piață. Regele îl aduse la adunare și pe Ulise și îl așeză alături de dînsul. Poporul se strînse repede. Feacienii îl priveau uimiți pe erou. Pallas-Athena îl înzestrase cu o frumusețe și o măreție ce nu pot fi zugrăvite prin cuvinte. Regele Alkinoos le spuse celor de față:

— Ascultați-mă, cetățeni! A sosit printre noi un străin care ne roagă să-l ajutăm să se înapoieze în patrie. Noi n-am pregetat niciodată să-i ajutăm pe străini. Să-i pregătim deci o corabie și să-l ducem pe oaspetele nostru în patria lui. Pe toți cei care vor pleca în călătoria asta îi poftesc la ospăț, ca și pe toți bătrînii. Vom cinsti în palatul meu pe drumețul acesta, închinîndu-i un ospăț bogat. Să fie chemat și cîntărețul Demodocos, să-i înveselească pe oaspeți cu cîntul lui minunat.

Așa grăi Alkinoos. Cincizeci și doi de vîslași se duseră îndată să pregătească corabia pentru drum, iar bătrînii îl urmară toți pe Alkinoos în palat. Slujitorii regelui pregătiră un ospăț bogat, înjunghiind doi boi, douăsprezece oi și opt porci. Unul din slujitorii lui Alkinoos aduse la ospăț pe cîntărețul orb Demodocos. Toți se așezară la masă și petrecerea veselă începu. După ce se săturară, Demodocos își luă kithara, atîrnată într-un cui deasupra capului lui, și lovi strunele răsunătoare. Începu să cînte despre cearta dintre doi eroi mari: Ulise și Ahile, cu prilejul unui ospăț de sărbătoare. Ascultînd cîntecul acela, Ulise fu năpădit de triste amintiri și începu să plîngă. Ca să nu-l vadă feacienii își acoperi capul cu mantia de purpură. Cîntărețul isprăvi, Ulise își șterse lacrimile și luînd o cupă de aur făcu libațiuni în cinstea zeilor nemuritori. Demodocos cîntă din nou despre isprăvile eroilor la Troia și iarăși Ulise vărsă lacrimi. Nimeni nu văzu că plînge; numai regele Alkinoos înțelese care e pricina lacrimilor lui.

După ce se isprăvi ospățul, Alkinoos îi pofti pe toți să meargă în piață ca să ia parte la jocuri. Toți oaspeții îl urmară pe rege, iar alături de dînsul mergea eroul Ulise. Tinerii feacieni începură întrecerile la dife-

rite jocuri — alergări, lupte, sărituri, lupta cu pumnul și aruncarea discului. Cînd întrecerile erau pe sfîrșite, puternicul și frumosul Euryalos se apropie de Laodamas, fiul regelui Alkinoos, care-i întrecea pe toți prin frumusețea lui, și-i spuse să-l poftească și pe străin să ia parte la întreceri, căci arăta foarte puternic. La început frumosul Laodamas șovăi, dar pe urmă se apropie de Ulise și-l rugă prietenos să ia parte la jocuri. Ulise însă nu voi, căci era chinuit de dorul de patrie. Euryalos, văzînd codeala lui Ulise, îi spuse batjocoritor:

— Drumețule! Văd că nu ești în măsură să te măsori cu puternicii atleți tineri! De bună seamă că faci parte din tagma negustătorilor care cutreieră mările și se îndeletnicesc numai cu negoțul.

Ulise își încruntă mînios sprîncenele și-i răspunse lui Euryalos:

— Ai rostit un cuvînt plin de jignire, Euryalos! După înfățișarea ta, îmi dau seama că zeii nu-l înzestrează pe om cu de toate. Așa și cu tine: ți-au dat frumusețe, dar în schimb înțelepciune nu ți-au dat nici o fărîmă. Vorbele tale m-au supărat, dar să știi că sînt dibaci și la întreceri. Am luat parte la multe bătălii, am îndurat amărăciuni nenumărate și am trecut printr-o sumedenie de primejdii și mi-am irosit destul puterile; totuși le voi pune și acum la încercare.

Zicînd acestea, înșfăcă un bolovan uriaș și-l azvîrli cu mîna lui puternică. Bolovanul trecu șuierînd pe deasupra capetelor feacienilor. Ei se aplecară ca să nu-i atingă piatra, dar aceasta zbură peste toată mulțimea aceea și căzu așa de departe, încît nici un tînăr n-ar fi izbutit să arunce nici măcar discul pînă acolo, deși acesta e mai ușor. Luînd înfățișarea unui bătrîn feacian, zeița Athena însemnă locul unde căzuse piatra și spuse că aceasta a fost aruncată atît de departe, încît nici unul dintre feacieni nu poate face la fel, oricît ar fi el de puternic. Atunci Ulise înveselindu-se, zise:

— Tineri feacieni! Aruncați discul tot așa de departe, cît am aruncat eu piatra! De veți ajunge pînă acolo, voi azvîrli alta, poate chiar mai departe decît cea dintîi. Acum, vă chem pe toți la întrecere la lupta cu pumnul și în alergare. Dar cu Laodamas n-am să mă iau la întrecere, căci nu înțeleg să ridic mîna asupra aceluia în casa căruia sînt primit ca oaspete.

Regele Alkinoos îi răspunse:

— Străine, am văzut că numai batjocura semețului Euryalos te-a silit să chemi la luptă pe toți cei ce participă la jocuri, ca să ne arăți marea ta putere. Se prea poate să ne întreci în toate, numai la alergare nu, căci zeii i-au hărăzit pe feacieni să fie nebiruiți la fugă, iar pe deasupra să fie cei dintîi în lume dintre navigatori. În afară de aceasta, nouă tuturor ne plac cîntul, muzica, dansurile vesele și ospețele bogate. Îndată voi chema aici pe tinerii cei mai iscusiți la dans și atunci ai să te încredințezi că nu degeaba ne mîndrim cu iscusința aceasta.

Alkinoos porunci să i se aducă lui Demodocos kithara și un slujitor o aduse numaidecît. Demodocos o luă din mîinile slujitorului, lovi strunele de aur și începu un cîntec vesel. Tinerii făcură roată și în sunetele ei începură un dans ușor. Ulise îi privi cu nesaț și se minună nespus de

mult de frumusețea mișcărilor lor. Cînd dansul se isprăvi, regele Alkinoos porunci tuturor bătrînilor să-i aducă în dar lui Ulise cîte un rînd de veșminte scumpe și cîte un talant de aur. Pe lîngă toate acestea Euryalos trebuia să-l cinstească pe Ulise cu un dar deosebit, pentru jignirea ce-i adusese. Acesta își scoase îndată sabia lui de mare preț, i-o întinse lui Ulise și zise:

— Străine! Dacă gura mea a scăpat împotriva ta vreo vorbă de jignire, fie ea spulberată acum de vînturi! Te rog s-o dai uitării! Să-ți ajute zeii să te întorci cu bine în patrie, ca să-ți vezi mai repede soția și pe toți ai tăi.

— Ocrotească-te și pe tine zeii, Euryalos! — răspunse Ulise. Să nu-ți pară rău niciodată că mi-ai dăruit sabia, răscumpărînd prin asta jignirea ce mi-ai adus.

Soarele asfințise și toți se grăbiră să meargă la palatul regelui Alkinoos. Ulise trecu în odaia ce i-o dăduse regele, darurile primite le așeză într-un sipet minunat, dăruit de regina Arete, și-l legă cu o frînghie, ale cărei capete le prinse într-un nod dibaci, așa cum îl învățase Circe. Îmbrăcîndu-se în veșminte falnice, se duse apoi în sala de ospețe. Acolo o întîlni pe Nausicaa, care îi vorbi cu un glas plin de mîhnirea despărțirii:

— Străine preafrumos! Te vei întoarce curînd în patria ta; să nu mă dai uitării. Căci scăparea ta mi-o datorezi și mie.

— O, frumoasă Nausicaa, îi răspunse Ulise, dacă Zeus, stăpînul tunetelor, mă va ajuta să ajung nevătămat în patrie, în fiecare zi mă voi ruga ție ca unei zeițe, pentru că m-ai salvat.

Spunînd acestea, Ulise se așeză alături de Alkinoos și un ospăț vesel începu. Ulise îl rugă pe Demodocos să-i cînte despre calul de lemn pe care-l făcuseră grecii la Troia. Demodocos cîntă, iar Ulise plînse din nou vărsînd lacrimi amare. Văzîndu-l că plînge, Alkinoos îl opri pe Demodocos și-l întrebă pe străin de ce plînge ori de cîte ori aude vreun cîntec despre isprăvile eroilor de la Troia. Apoi îl rugă să-i spună cine este și cine-i sînt părinții. Alkinoos îi făgădui să-l ducă în patrie, oricine ar fi el. Își dădu cuvîntul să-și împlinească făgăduiala, deși știa că zeul Poseidon îi va pedepsi pe feacieni dacă vor duce străini în patria lor împotriva voinței lui. Poseidon îi amenințase cîndva că va preface în stîncă corabia care va duce vreun străin în patrie, iar orașul îl va acoperi pe veci cu un munte înalt! Deși Alkinoos știa toate astea, hotărî totuși să-l ducă pe Ulise în patria lui. Alkinoos vroia acum să știe cine este străinul care stă la masă alături de el; tocmai de aceea îl și rugă să-i spună cine este și să-i povestească toate pățaniile prin care a trecut.

— Rege Alkinoos, — zise Ulise — vrei să cunoști toate nenorocirile prin care am trecut, cine sînt, care mi-i locul de baștină și cine-mi este tatăl. Află deci că sînt Ulise, fiul lui Laertes, regele insulei Ithaca. Cele ce am îndurat de cînd am plecat de pe insula nimfei Calypso, le cunoști. Urmează acum să-ți povestesc și alte pățanii prin care am trecut, din clipa cînd am părăsit Troia. Așadar, ascultă!

Spunînd acestea, Ulise începu să-și povestească pățaniile.

ULISE ÎȘI POVESTEȘTE PĂȚANIILE

Kikonii și lotofagii

După ce am părăsit țărmurile Troiei, ajutați de un vînt prielnic — își începu Ulise povestirea — am plutit liniștiți pe întinsul nemărginit al mării și în cele din urmă am ajuns în țara kikonilor[1]. Am cucerit orașul Ismaos, am ucis pe toți bărbații, iar femeile le-am luat în robie. Cetatea am dărîmat-o. Multă vreme am căutat să-mi înduplec însoțitorii să plecăm mai repede în patrie, dar ei nu m-au ascultat. Între timp, locuitorii din Ismaos care scăpaseră cu viață adunară pe kikonii din împrejurimi și năvăliră asupra noastră. Erau mulți cîtă frunză în codri și cîte flori de primăvară pe pajiști. Ne băturăm mult cu kikonii lîngă corăbiile noastre, dar ei ne biruiră și furăm siliți să scăpăm cu fuga. De la fiecare corabie îmi pieriră cîte șase bravi vîslași. Înainte de a pleca, chemarăm de trei ori pe tovarășii care nu erau printre noi și numai după aceea ieșirăm în larg, jelind pe cei uciși și bucurîndu-ne că am scăpat măcar noi cu viață.

Îndată ce ieșirăm în larg, Zeus, stăpînul tunetelor abătu asupra noastră pe Boreas — zeul vîntului de miazănoapte. Acesta stîrni pe mare o puternică furtună. Nori negri acoperiră cerul. Întunericul învălui totul în jurul nostru. De trei ori ne rupse furtunosul Boreas pînzele de pe catarge. În cele din urmă, izbutirăm cu mare greutate, folosind vîslele, să ajungem la o insulă pustie. Două zile și două nopți am așteptat acolo să treacă furtuna. În ziua a treia, am pus catargele, am întins pînzele și am plecat mai departe. Dar n-am ajuns în patria noastră, mult iubită, căci în timpul furtunii rătăciserăm drumul. Abia în a zecea zi am tras la o insulă. Era insula lotofagilor[2]. Am aprins un foc pe mal și am început să ne pregătim prînzul. Eu am trimis pe trei dintre însoțitorii mei să afle ce popor locuiește pe insulă. Lotofagii îi primiră prietenos și le dădură lotus dulce. Cum îl mîncară, însoțitorii mei uitară de patrie și nu mai voiră să se întoarcă în Ithaca. Ei hotărîră să rămînă pentru totdeauna pe insula lotofagilor. I-am adus însă cu forța pe corabie și i-am legat, ca să nu fugă. Poruncii îndată însoțitorilor mei să pună mîna pe vîsle și să părăsim cît mai repede insula lotofagilor. Mă temeam ca nu cumva și alții, mîncînd lotus dulce, să-și uite patria.

*Ulise pe insula ciclopilor. Polyfemos**

După o călătorie îndelungată, am ajuns cu tovarășii mei în țara crîncenilor ciclopi, care nu știu ce-i legea. Ei nu se îndeletnicesc cu plugăritul și totuși pămîntul le dă de toate din belșug. Ciclopii uriași trăiesc în peșteri, fiecare poartă de grijă numai familiei lui și nu se strîng la adunări ale poporului. N-am ajuns dintr-o dată pe pămîntul lor.

[1] Popor legendar.
[2] Adică oameni care se hrănesc cu lotus.
* După „Odiseea“ lui Homer.

Am intrat întîi în golful unei insule nu prea mari, situată în apropiere de insula ciclopilor. Picior de om nu călcase pe acolo vreodată, cu toate că pămîntul e foarte mănos. Pe insula aceea erau multe capre sălbatice și, cum nu văzuseră niciodată vreun om, nu se speriau de noi. Acostînd noaptea, ne-am culcat liniștiți pe țărm, iar dimineața am plecat la vînătoare de capre. Fiecăreia dintre corăbiile mele i-au revenit cîte nouă capre, iar corăbiei cu care călătoream eu, zece. După vînătoare, ne-am odihnit toată ziua, ospătîndu-ne veseli pe țărm. Dinspre insulă auzeam glasurile ciclopilor și mugetul turmelor. A doua zi de dimineață am hotărît să plec cu corabia spre pămîntul ciclopilor, să aflu ce fel de popor era acela. Am trecut repede o strîmtoare nu prea largă și am tras la mal. Chiar lîngă mare am văzut o peșteră plină de dafini și avînd în față un gard de pietre uriașe. Am luat cu mine doisprezece tovarăși de nădejde, am luat de asemenea un burduf cu vin și mîncare și am pornit spre peștera ciclopului. După cum am aflat mai tîrziu, ciclopul la care am ajuns era peste măsură de rău, trăia deosebit de ceilalți și își păștea singur turmele. Ca toți ciclopii, el nu semăna cu restul oamenilor. Era un uriaș înzestrat cu o putere înfricoșătoare și avea un singur ochi în frunte. Cînd am intrat în peșteră, nu l-am găsit, căci se afla cu turmele la păscut. El ținea în coșuri tot felul de brînzeturi, iar în căldări și în vase, lapte acru. În peșteră erau făcute țarcuri pentru miei și iezi. Tovarășii mei încercară să mă convingă să luăm mieii și iezii cei mai frumoși și ceva brînzeturi și apoi să fugim la corabie. Din nenorocire, nu i-am ascultat. Doream să-l văd cu ochii mei pe ciclop. În cele din urmă, acesta veni. Aruncă la intrare în peșteră o legătură uriașă de lemne. Cînd l-am văzut, ne-am înghesuit de teamă în colțul cel mai întunecat al peșterii. Ciclopul mînă înăuntru turma, astupă intrarea cu o stîncă și începu să mulgă caprele și oile. După aceea, aprinse focul ca să-și facă de mîncare. Atunci ne văzu și cu un glas de tunet, ne întrebă cu grosolănie:

— Cine sînteți voi? De unde veniți? Pe semne că rătăciți fără rost pe mări, pricinuind tuturor popoarelor nenorociri!

— Sîntem greci cu toții — i-am răspuns eu — și venim de la Troia. Ne-a aruncat aici furtuna și te rugăm să ne primești prietenește, ca pe oaspeți. Doar știi că Zeus pedepsește pe acela care aduce jigniri călătorilor și nu-i găzduiește.

— Văd că vii de departe, străine! — îmi strigă furios ciclopul — de vreme ce crezi că eu mă tem de zeii tăi. Ce legătură am eu cu Zeus? Nu mi-i frică de mînia lui și nici prin minte nu-mi trece să vă cruț. Am să fac ce vreau! Ia spune-mi, unde-ți sînt corăbiile?

Am priceput de ce mă întreabă ciclopul de corabie și i-am răspuns:

— Corabia mi-a fărîmat-o furtuna, izbind-o de stînci și am scăpat numai eu și tovarășii mei.

Ciclopul nu-mi răspunse nimic. Înșfăcă iute cu mîinile-i uriașe pe doi dintre însoțitorii mei, îi izbi de pămînt și-i ucise. Apoi îi fierse și tăindu-le trupul în bucăți, îi mîncă. Noi ceilalți furăm cuprinși de o groază de neînchipuit și începurăm să-l rugăm pe Zeus să ne scape. Iar ciclopul, după ce-și sfîrși îngrozitoarea cină, se întinse liniștit pe pămînt și adormi. M-am gîndit să-l ucid și am tras chiar sabia, dar văzînd stînca uriașă

Orbirea lui Polyfemos *(Desen pe un vas)*

prăvălită la intrare, mi-am dat seama că în felul acesta nu putem scăpa. Se făcu ziuă. Ciclopul ucise iarăși pe doi dintre însoțitorii mei, îi mîncă, apoi mînă turma afară și astupă din nou intrarea cu stînca. M-am frămîntat mult gîndindu-mă cum să găsesc un mijloc de scăpare și, pînă la urmă, îl aflai. În peșteră era o bîrnă uriașă, lungă cît un catarg. De bună seamă că ciclopul vroise să-și facă din ea o bîtă. Am tăiat cu sabia un capăt al bîrnei, l-am ascuțit, l-am ars pe cărbuni și l-am ascuns. Seara, ciclopul se întoarse cu turma. El omorî alți doi însoțitori de-ai mei și, isprăvindu-și nelegiuita cină, vru să se culce. Atunci mă apropiai de el și-i dădui un pocal cu vin. Ciclopul bău vinul, ceru să-i mai dau și-mi zise:

— Mai toarnă și spune-mi cum te chiamă, căci vreau să-ți fac un dar.

Îi turnai încă un pocal, apoi al treilea. Întinzîndu-i-l îi spusei ciclopului:

— Vrei să știi cum mă cheamă? Numele meu e Nimeni.

— Ei bine, Nimeni, să știi că am să te mănînc la urmă; acesta-ți va fi darul — îmi spuse ciclopul rîzînd. Bău al treilea pocal, se ameți, se trînti la pămînt și adormi.

Atunci eu le făcui semn tovarășilor mei, înșfăcarăm bîrna și cu capătul ei ascuțit încins în foc, îi arserăm ciclopului ochiul. El scoase un răget îngrozitor, își smulse din ochi parul fumegînd și începu să cheme în ajutor pe alți ciclopi. Aceștia veniră în goană și-l întrebară:

— Ce-i cu tine, Polyfemos? Cine te-a supărat? Nu cumva ți s-au furat turmele? De ce ne-ai trezit?

Urlînd sălbatic, Polyfemos le răspunse:

— Nu cu forța, ci prin viclenie mă omoară Nimeni.

Ciclopii se mîniară și-i strigară:

— Dacă nu te-a supărat nimeni, n-ai de ce să urli atîta! Iar dacă ești cumva bolnav, așa o fi voința lui Zeus și n-o poate schimba nimeni.

Spunînd aceste vorbe, ciclopii plecară.

Se făcu ziuă. Gemînd, Polyfemos dădu la o parte stînca de la ieșire și dădu drumul turmei să iasă, pipăind cu mîinile spinarea fiecărei oi și fiecărei capre. Atunci, ca să-mi scap prietenii, legai cîte trei berbeci unul de altul iar de cel din mijloc atîrnai pe dedesubt pe cîte unul din tovarășii mei. Iar eu, înfigîndu-mi mîinile în lîna deasă a unui berbec uriaș — favoritul lui Polyfemos — mă ținui spînzurat sub el. Berbecii, cu însoțitorii mei, legați sub pîntecele lor, trecură pe lîngă Polyfemos. Cel din urmă era berbecul sub care stăteam spînzurat eu. Polyfemos îl opri, îl dezmierdă și se jelui că Nimeni a îndrăznit să-l obidească. În sfîrșit, lăsă să treacă și berbecul acesta. Astfel scăparăm noi de la o moarte sigură. Mînarăm repede turma lui Polyfemos spre corabie, unde ne așteptau tovarășii noștri. Nu le dădui răgazul să jelească pe cei care pieriseră. Urcarăm iute pe corabie oile lui Polyfemos și plecarăm. Cînd ajunserăm la o depărtare de unde se mai putea auzi glasul omenesc, îi strigai tare ciclopului:

— Ascultă, ciclopule! Prin cruzimea ta ți-ai atras osînda lui Zeus. De azi înainte n-ai să mai omori și n-ai să mai înfuleci pe drumeții necăjiți.

Auzindu-mă, ciclopul se înfurie și ridică o stîncă pe care o aruncă în mare. Era cît pe-aci să sfărîme prora corăbiei. La căderea stîncii marea începu să se agite. Un val uriaș ridică corabia și o aruncă la mal, dar eu o împinsei cu o prăjină și pornirăm iarăși spre larg. Plecînd, îi strigai din nou lui Polyfemos:

— Să știi, Polyfemos, că acela care ți-a scos ochiul este Ulise, regele din Ithaca.

Ciclopul sălbatic urlă de furie și zise:

— S-a împlinit prezicerea pe care mi-a făcut-o prorocul! Credeam că Ulise este un uriaș înfricoșător, nu un vierme ca tine!

Apoi, Polyfemos începu să-l roage pe tatăl său, Poseidon, să mă pedepsească pentru că-l orbisem. Înșfăcă o stîncă și mai mare decît cea dintîi și o zvîrli în mare. Aceasta căzu lîngă cîrmă. Un val uriaș îmi prinse corabia și o aruncă departe. Astfel scăparăm și ajunserăm cu bine la insula unde ne așteptau celelalte corăbii. Acolo aduserăm jertfe bogate zeilor. Peste noapte am rămas pe malul acelei insule iar a doua zi pornirăm mai departe pe întinsul nețărmurit al mării, jelindu-i pe tovarășii pierduți.

Ulise pe insula lui Eol

În curînd sosirăm pe insula lui Eol. Toată insula aceea plutitoare este împrejmuită cu un zid de neclintit făcut din aramă, iar malurile ei se ridică din valuri ca niște stînci povîrnite. Acolo trăiește Eol cu soția lui, cu cei șase fii și cele șase fiice ale lor. El ducea o viață fericită și fără griji. Zilele și le petrecea la ospețe vesele în palatul lui, împreună cu familia. O lună întreagă ne ospătă Eol, ascultîndu-mi povestirile despre isprăvile eroilor de la Troia.

În cele din urmă, îl rugai să ne lase să plecăm în patrie. El se învoi. La despărțire, îmi dădu un burduf mare, strîns la gură cu o legătură de argint. În burduf erau vînturile stăpînite de Eol. Singur Zefyros fusese lăsat

slobod, ca să mîne corăbiile noastre spre Ithaca. Eol îmi porunci să nu dezleg burduful pînă la sosirea în patrie. Dar marele Zeus nu-mi îngădui să mă întorc în patrie. În a zecea zi de călătorie, cînd în zare se ivi Ithaca, zeii mă cufundară într-un somn adînc. Însoțitorii mei începură să vorbească între ei că, de bună seamă, Eol mi-a pus mult aur și argint în burduful acela, de vreme ce nu le dau voie să-l dezlege. Împinși de curiozitate, ei dezlegară burduful și atunci vînturile ieșiră afară și stîrniră o furtună cumplită. Trezit de zgomotul vijeliei, vrui să mă arunc de deznădejde în mare, dar mă supusei ursitei și, învelindu-mă cu mantia, mă culcai lîngă cîrmă.

Furtuna ne împinse din nou spre insula lui Eol. Plecai împreună cu un tovarăș al meu la palatul lui Eol și-l rugai să-mi dea iarăși ajutor ca să mă înapoiez în patrie. Eol însă se făcu foc pe mine și mă alungă din palat, spunîndu-mi că niciodată nu va mai ajuta pe unul ca mine, prigonit și urît de zei. Părăsii palatul lui Eol, plîngînd amarnic.

*Ulise la lestrygoni**

Pornirăm la drum pe întinsul mării. Plutirăm șase zile și șase nopți și în cele din urmă ajunserăm la o insulă necunoscută. Intrarăm într-un golf liniștit. Unsprezece din corăbiile mele acostară la țărm și însoțitorii mei le traseră pe nisip. Corabia mea însă o trăsei la intrarea în golf. Mă urcai pe o stîncă să privesc împrejurimile. Nicăieri nu se zăreau nici turme, nici ogoare lucrate. Doar ici-colo se vedeau în zare dîre de fum. Trimisei trei tovarăși să afle cine locuiește pe insulă. Ei plecară și lîngă o fîntînă, nu departe de un oraș mare, întîlniră o fecioară de statură uriașă; aceasta îi duse în oraș, la palatul tatălui ei, Antifates, stăpînitorul lestrygonilor. La palat, văzură pe soția acestuia, mare cît un munte înalt. Ea dădu poruncă să fie chemat soțul ei, care se afla la adunarea bătrînilor. Acesta veni iute, înșfăcă pe unul din însoțitorii mei, îl sfîșie și din carnea lui își pregăti prînzul. Ceilalți tovarăși ai mei o rupseră la fugă și se întoarseră la corăbii. Antifates adună pe lestrygoni, care se îndreptară în goană spre țărm. Desprinzînd stînci întregi, începură să zdrobească corăbiile. Se auzeau trosnetele catargelor frînte și răcnetele celor uciși. Toți însoțitorii mei de pe unsprezece corăbii fură omorîți de lestrygoni, care, trăgîndu-i în țeapă, îi duseră în orașul lor. Cu mare greutate scăpai cu corabia mea. Din cele douăsprezece corăbii pe care le avusesem, nu-mi rămăsese decît una.

*Ulise pe insula vrăjitoarei Circe**

Plutirăm multă vreme pe întinsul nemărginit al mării, jelind pe tovarășii pierduți. În sfîrșit ajunserăm la insula Aiaie[1], unde trăia vrăjitoarea Circe, fiica zeului Helios, cea cu părul nespus de minunat. Petrecurăm două zile pe malul unui golf liniștit. În ziua a treia, prinzîndu-mi sabia la cin-

* După „Odiseea" lui Homer.

[1] Insulă legendară; grecii credeau că ea se găsește la capătul dinspre apus al mării.

gătoare și luîndu-mi sulița, plecai în adîncul insulei. De pe vîrful unei stînci înalte văzui în depărtare o trîmbă de fum ridicîndu-se de după pădure. Hotărîi să mă întorc la corabie pentru a trimite cîțiva tovarăși să afle cine locuiește pe insulă. Pe drum, izbutii să ucid cu sulița un cerb uriaș. Îl dusei la corabie, ne pregătirăm masa și, după ce ne întărirăm cu mîncare și cu vin, adormirăm în vuietul valurilor mării. Dimineața, împărții pe tovarășii mei în două cete. Una rămase sub conducerea mea, iar pe cea de-a doua o încredințai lui Eurylohos. Aruncarăm sorții ca să vedem cine trebuie să se ducă în interiorul insulei și aceștia căzură asupra lui Eurylohos, care porni însoțit de doisprezece tovarăși.

Ei plecară la drum și ajunseră repede la palatul vrăjitoarei. În jurul palatului umblau lei și lupi îmblînziți care, cînd îi văzură pe tovarășii mei, se apropiară și începură să se gudure, întocmai cum se gudură cîinii pe lîngă stăpînii lor, atît de bine îi îmblînzise vrăjitoarea, folosind o băutură fermecată. Între timp tovarășii mei auziră din palat un cîntec răsunător. Ei chemară pe Circe. Vrăjitoarea ieși și-i pofti prietenos înăuntru. Le dădu în pocale vin, amestecat cu zeamă de iarbă fermecată. Tovarășii mei băură vinul, iar vrăjitoarea, atingînd pe fiecare din ei cu un toiag, îi prefăcu în porci, lăsîndu-le doar mintea. Apoi îi închise în cocină și, în timp ce ei plîngeau amarnic, le dădu să mănînce ghindă! Numai Eurylohos scăpă, căci nu intrase în palat împreună cu ceilalți.

Eurylohos veni în goană la corabie și ne povesti îngrozit ce nenorocire s-a abătut asupra tovarășilor mei. Plecai îndată la palatul vrăjitoarei, gîndindu-mă numai cum să-i salvez. Pe drum mi se arătă, sub chipul unui tînăr frumos, zeul Hermes. El mă învățâ cum să-i scap pe tovarășii mei de sub stăpînirea vrăjitoarei și-mi dădu o rădăcină făcătoare de minuni care trebuia să mă ferească de farmecele ei. Intrai în palat. Circe mă primi prietenos, mă pofti înăuntru și, așezîndu-mă într-un jilț bogat împodobit, îmi aduse licoarea fermecată. O sorbii liniștit. Ea mă atinse cu toiagul și-mi zise:

— Acum du-te în cocină și tăvălește-te acolo împreună cu ceilalți.

Eu însă, trăgînd sabia, așa cum îmi poruncise Hermes, mă repezii asupra vrăjitoarei și o amenințai cu moartea. Circe căzu în genunchi în fața mea.

— Cine ești tu? — strigă dînsa — căci pînă azi nimeni n-a izbutit să scape de băutura mea vrăjită. Știu, ești Ulise cel șiret! Încă de mult mi-a prezis Hermes că ai să vii la mine. Vîrăți sabia în teacă!

După ce băgai sabia în teacă, o silii pe Circe să jure că n-are să-mi facă nici un rău. După ce făcu jurămîntul de neclintit al zeilor, Circe mă rugă să rămîn la dînsa și îmi spuse să mă odihnesc. Primii și, în timp ce eu mă odihneam, slujitoarele vrăjitoarei, fiice ale divinităților rîurilor și izvoarelor, pregătiră o masă bogată. După ce m-am sculat, am îmbrăcat veșminte scumpe și am intrat în sala de ospețe. Aici m-am așezat la masa plină cu mîncăruri alese și am căzut pe gînduri. De mîhnire, nu puteam să mănînc nimic. Circe mă întrebă care era pricina supărării mele. Îi răspunsei că n-am să pun nimic în gură pînă ce dînsa nu va da însoțitorilor mei înfățișarea dinainte. Atunci ea scoase îndată porcii din cocină, îi unse cu o alifie fermecată, și le dădu înfățișarea dinainte, făcîndu-i chiar mai frumoși și

mai puternici. Tovarășii mei se bucurară cînd mă văzură; bucuria lor o mișcă chiar pe Circe. Aceasta mă rugă să mă duc la malul mării după tovarășii rămași acolo și să-i aduc la palat. Eu îi îndeplini îndată rugămintea și-i adusei, cu toate că Eurylohos stărui să n-am încredere în vicleana vrăjitoare. Cînd ne strînserăm cu toții în palatul ei, Circe rîndui un ospăț măreț.

Un an întreg stăturăm în palatul vrăjitoarei Circe. La împlinirea anului, o rugai să ne lase să plecăm în patrie. Marea vrăjitoare se învoi. Îmi spuse că înainte de a mă întoarce acasă trebuie să mă duc în împărăția întunecatului Hades și acolo să întreb umbra profetului teban Tiresias care îmi este ursita. Circe îmi spuse cum să ajung la intrarea în împărăția subpămînteană a umbrelor și mă învățâ cum să aduc jertfe și cum să chem umbrele morților. Dădui ascultare poveților ei și începui să-mi adun tovarășii ca să plecăm la drum. Din pricina zarvei, Elpenor, care dormea pe acoperișul palatului, se trezi din somn. Sări iute în picioare și, uitînd că se găsea pe acoperiș, se avîntă spre tovarășii lui. Atunci căzu de pe acoperișul înalt și muri. Plînserăm mult cînd văzurăm că am pierdut încă un tovarăș. Nu-l puturăm înmormînta de îndată, fiindcă trebuia să plecăm în grabă la drum lung spre marginea pămîntului, unde se află intrarea în împărăția întunecatului Hades.

*Ulise coboară în împărăția lui Hades**

Cînd le spusei însoțitorilor mei încotro ne îndreptăm, ei se îngroziră, dar, supunîndu-se poruncii mele, se urcară pe corabie și pornirăm spre marginea de miazănoapte a pămîntului. Vrăjitoarea Circe ne trimise un vînt prielnic și corabia noastră înainta repede. În sfîrșit, ajunserăm la apele încărunțitului Okeanos și traserăm la țărmul țării pline de jale a kimmerienilor[1], unde zeul Helios nu dăruiește niciodată lumină oamenilor. Țara aceasta este veșnic acoperită de o pîclă rece și bezna nopții o învăluie mereu cu un lințoliu des. Acolo scoaserăm corabia la mal, luarăm oaia și berbecul negru pe care ni-l dăduse Circe pentru a le aduce jertfă zeilor subpămînteni și ne duserăm spre stînca înaltă lîngă care rîurile Kokytos și Pyriflegethon[2] se varsă în Aheron. Ajungînd acolo, săpai cu sabia o groapă adîncă, făcui deasupra ei trei libațiuni cu miere, vin și apă, presărînd peste tot făină de orz și înjunghiai jertfele deasupra gropii. Sîngele se scurse în groapă. Sufletele morților se adunară în zbor în număr mare lîngă groapă și porniră să se certe care să bea cel dintîi sîngele jertfit. Erau suflete de mirese, de tineri, de bătrîni și de bărbați răpuși în lupte. Eu și tovarășii mei furăm cuprinși de groază. Arserăm jertfele și ne rugarăm întunecatului zeu Hades și soției sale, zeița Persefone. Trăsei sabia și mă așezai în fața gropii, ca să nu las sufletele morților să se apropie. Cel dintîi veni sufletul lui Elpenor, care ajunsese înaintea noastră la porțile împărăției umbrelor celor morți. Elpenor mă rugă să-i înmormîntez trupul pentru ca sufletul lui să-și poată

* După „Odiseea" lui Homer.

[1] Popor legendar, care ar fi trăit la marginea dinspre nord-vest a pămîntului.

[2] *Aheron, Kokytos* și *Pyriflegethon* — rîuri din împărăția subterană a lui Hades.

Ulise cheamă sufletele celor morți *(Desen pe un vas)*

afla liniște în împărăția lui Hades. Făgăduii să-i îndeplinesc ruga. Veni în zbor la groapă și sufletul mamei mele Antikleia care, la plecarea mea din Ithaca, era încă în viață. Oricît eram de îndurerat, n-o lăsai totuși nici pe ea să se apropie de groapă, căci cel dintîi trebuia să bea sînge prorocul Tiresias. În sfîrșit veni și sufletul acestuia. După ce bău sînge, sufletul lui Tiresias îmi spuse că zeul Poseidon, cel ce cutremură pămîntul, este mînios pe mine pentru că-l orbisem pe fiul său ciclopul Polyfemos. Apoi Tiresias îmi prezise că voi ajunge totuși în patrie chiar împotriva voinței lui Poseidon, numai dacă însoțitorii mei nu se vor atinge de taurii lui Helios de pe insula Thrinakia. Dar dacă vor ucide taurii, tovarășii mei vor pieri cu toții, și numai eu voi scăpa, iar după mari necazuri, voi ajunge acasă. Acolo, am să mă răzbun pe pețitori, dar după aceea, va trebui ca luînd o vîslă să pribegesc pînă ce voi da peste un popor care nu știe ce-i călătoria pe mare și care n-a văzut niciodată o corabie; voi recunoaște acel popor după faptul că un om pe care-l voi întîlni mă va întreba de ce duc vîsla pe umăr. În țara aceea, va trebui să aduc jertfă lui Poseidon și abia pe urmă să mă întorc în patrie. Ajungînd acasă, va trebui să aduc jertfe bogate tuturor zeilor; numai după aceea voi trăi în Ithaca liniștit pînă la sfîrșitul vieții. Iată ce-mi prezise profetul Tiresias și apoi plecă. Văzui multe suflete. După ce bău sînge, sufletul mamei mele îmi povesti tot ce se petrecuse în Ithaca pînă la

moartea ei și mă liniști spunîndu-mi că toți sînt în viață: și tatăl meu Laertes, și Penelope, și fiul meu Telemah. Vrui s-o îmbrățișez, întinsei de trei ori mîinile spre ea, dar de trei ori umbra ei ușoară îmi scăpă din mîini. În împărăția lui Hades văzui umbrele atîtor eroi, încît nu mi-ar ajunge o noapte întreagă ca să-i înșir pe toți. S-a făcut timpul să mă opresc din povestire și să ne ducem cu toții la culcare.

Așa vorbi Ulise. Dar cei de față stăruiră ca el să povestească mai departe; același lucru îl rugară și regina Arete și regele Alkinoos. Toți erau gata să-l asculte pînă în zorii zilei. Atunci Ulise își urmă firul povestirii.

— În împărăția lui Hades văzui și sufletul regelui Agamemnon. Acesta mi se plînse amarnic împotriva soției sale Clitemnestra și împotriva lui Egisthes care îl uciseseră chiar în ziua cînd se întorsese de la Troia. Sufletul lui Agamemnon mă sfătui să n-am încredere în soția mea Penelope, cînd mă voi întoarce acasă. Mai văzui și sufletele eroilor Ahile, Patrocle, Antilohos și Aiax, fiul lui Telamon. Lui Ahile îi povestii despre marile isprăvi ale lui Neoptolemos, fiul lui, și el se bucură, deși înainte se văitase amarnic de viața lipsită de bucurii din împărăția morților, vroind să fie mai curînd cel din urmă argat pe pămînt, decît rege în împărăția sufletelor celor morți. Am vrut apoi să mă împac cu marele Aiax, căci tare îl jignisem cînd ne-am certat din pricina armelor lui Ahile, dar el s-a îndepărtat fără să-mi spună o vorbă. Îl văzui și pe judecătorul morților, regele Minos. Apoi, văzui chinurile lui Tantal și Sisif. În cele din urmă, se apropie de mine și umbra celui mai mare dintre eroi — Heracle, el însuși fiind pe Olimp, printre zeii nemuritori. Așteptai să se mai apropie și sufletele altor eroi din vremurile apuse, dar sufletele strigară așa de înfiorător, încît de spaimă fugii spre corabie. Mă temeam ca nu cumva zeița Persefone să trimită după mine pe groaznica gorgonă Meduza[1].

Lăsarăm grabnic corabia pe apele încărunțitului Okeanos și părăsirăm țara kimmerienilor. Curînd ajunserăm pe insula Aiaie și, după ce acostarăm la mal, ne cufundarăm într-un somn adînc.

*Ulise trece pe lîngă insula sirenelor și pe lîngă Scylla și Charybda**

A doua zi săvîrșirăm rînduiala înmormîntării trupului lui Elpenor și deasupra mormîntului lui ridicarăm o movilă mare. Aflînd de întoarcerea noastră, veni la malul mării și vrăjitoarea Circe, urmată de slujitoarele ei, care aduseră la corabie multe bucate alese și burdufuri cu vin. Ne ospătarăm pe malul mării pînă seara. Cînd însoțitorii mei se culcară, vrăjitoarea Circe îmi povesti ce primejdii voi întîmpina și mă povățui cum să mă feresc de ele.

Cum se lumină de ziuă, îi trezii pe însoțitorii mei. Lopătarii se așezară voioși la vîsle și corabia se avîntă în larg. Un vînt prielnic umflă pînzele și călătorirăm liniștit. Insula sirenelor nu mai era departe. Atunci le spusei tovarășilor mei:

[1] Vezi mitul despre *Perseu* în partea I.
* După „Odiseea" lui Homer.

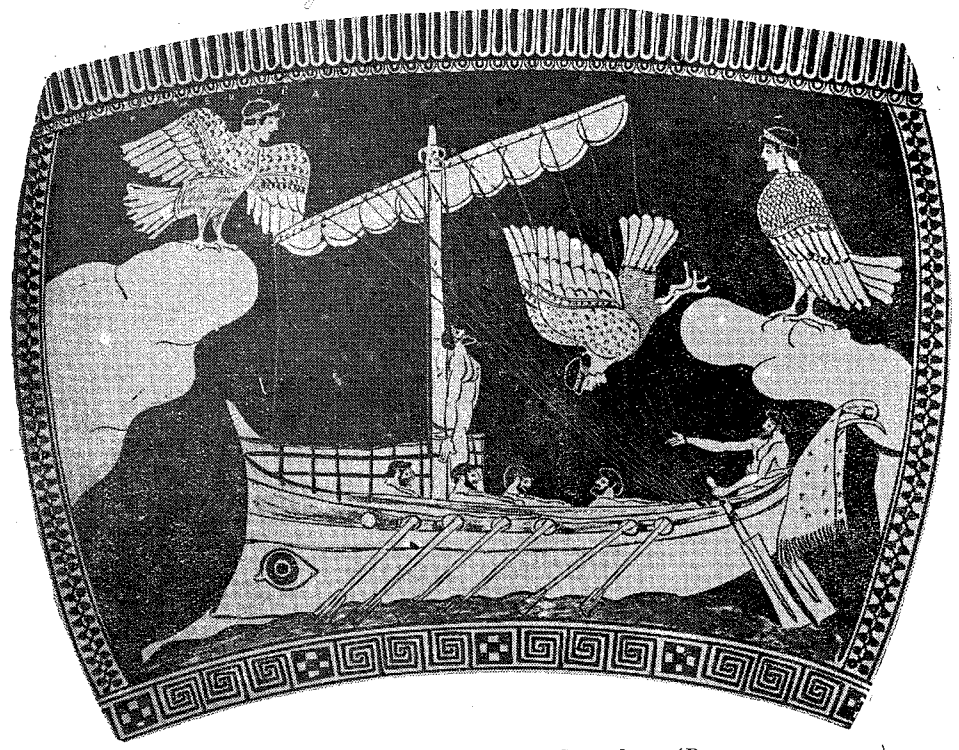

Corabia lui Ulise plutește pe lîngă insula Sirenelor *(Desen pe un vas)*

— Prieteni! Urmează să trecem chiar acum pe lîngă insula sirenelor. Ele atrag cu cîntecul lor pe toți marinarii care trec pe aici și-i ucid în chinuri groaznice. Întreaga insulă este presărată cu osemintele oamenilor sfîșiați de ele. Am să vă astup urechile cu ceară ca să nu le auziți cîntul și să nu pieriți, iar pe mine să mă legați de catarg, căci vrăjitoarea Circe mi-a dat voie să ascult cîntarea sirenelor. Dacă vrăjit cumva de cîntul lor am să vă rog să mă dezlegați, voi să mă strîngeți și mai tare.

Cum rostii vorbele acestea, vîntul prielnic încetă să mai sufle. Tovarășii mei coborîră pînzele și se așezară la vîsle. În zare se vedea insula sirenelor. Astupai cu ceară urechile însoțitorilor mei, iar ei mă legară zdravăn de catarg. Corabia noastră trecu iute pe lîngă această insulă, de pe care se auzea cîntecul fermecător al sirenelor.

— O, abate-te pe la noi, slăvite Ulise! — cîntau sirenele. Îndreaptă-ți corabia spre noi, ca să te desfeți cu cîntările noastre. Nici un marinar nu trece pe lîngă insula noastră, fără să ne asculte dulcea cîntare. Desfătîndu-se cu ea, călătorul ne părăsește, după ce află multe și minunate lucruri. Noi știm totul — și cele ce au suferit grecii din voința zeilor la Troia, și ceea ce se petrece pe pămînt.

Vrăjit de cîntarea lor, făcui semn tovarășilor să mă dezlege. Dar, ținînd minte poruncile mele, ei mă strînseră și mai tare. Ei nu-și scoaseră ceara

din urechi și nu mă dezlegară de catarg decît atunci cînd insula sirenelor se pierduse în zare.

Corabia plutea liniștit mai departe, cînd deodată auzii în depărtare un vuiet îngrozitor și văzui fum. Știam că într-acolo era Charybda. Tovarășii mei se speriară, mîinile li se desprinseră de pe vîsle și corabia se opri. Trecui pe la fiecare dintre însoțitorii mei și începui să-i îmbărbătez.

— Prieteni! Am îndurat multe necazuri pînă acum și am scăpat de multe primejdii — le spusei eu, — iar primejdia care ne stă acum în cale nu este mai teribilă decît aceea pe care am înfruntat-o în peștera lui Polyfemos. Nu vă pierdeți cu firea, vîsliți mai cu foc! Zeus are să ne ajute să scăpăm de pieire. Îndrumați corabia mai departe de locul unde se vede fumul și se aude zgomotul acela îngrozitor. Luați-o cît mai aproape de stîncă.

Izbutii să-i îmbărbătez. Se plecară cu toată puterea pe lopeți. Despre Scylla nu le spusei nimic. Știam că Scylla avea să-mi răpească numai șase dintre însoțitori, în timp ce în Charybda am fi pierit cu toții. Uitînd de îndrumările vrăjitoarei, înșfăcai sulița și așteptai atacul Scyllei. În zadar o căutai cu privirea.

Corabia plutea iute prin strîmtoarea îngustă. Văzurăm cum Charybda înghițea apa mării, valurile clocoteau lîngă gura ei, iar în pîntecele-i adînc cît un cazan fierbea mîlul mării. Cînd arunca afară apa, aceasta începea să fiarbă în juru-i și clocotea vuind îngrozitor, iar stropii sărați ajungeau pînă în vîrful stîncii. Mă uitam la Charybda, îngălbenit de groază. În acest timp, înfricoșătoarea Scylla își întinse cele șase gîturi ale ei și, cu cele șase guri avînd fiecare cîte trei rînduri de dinți, apucă pe șase dintre tovarășii mei. Văzui doar cum dădeau din mîini și din picioare și auzii cum mă chemau în ajutor. La intrarea în peșteră, Scylla îi mîncă; degeaba își întindeau nefericiții mîinile spre mine, rugîndu-mă să-i ajut. Trecurăm cu multă anevoie de Scylla și Charybda și poposirăm apoi pe insula zeului Helios, numită Thrinakia.

Ulise pe insula Thrinakia[1]*. Pieirea corăbiei lui Ulise*

Curînd se arătă în zare insula zeului Helios, de care ne apropiam cu iuțeală. Auzii chiar destul de limpede mugetul taurilor și behăitul oilor lui Helios. Aducîndu-mi aminte de prezicerea lui Tiresias și de poveștele vrăjitoarei Circe, încercai să-i conving pe însoțitori să trecem de insulă fără a ne opri. Vroiam să ocolesc o mare primejdie, dar Eurylohos îmi răspunse:

— Cît de crud ești, Ulise! Tu parcă ai fi de aramă; nu obosești niciodată! Noi nu mai putem, căci n-am dormit de atîtea nopți, iar tu nu ne îngădui să coborîm la țărm să ne odihnim și să ne întărim cu hrană. Este primejdios să plutești noaptea pe mare. Adeseori corăbiile pier chiar împotriva voinței zeilor, dacă în timpul nopții se abate asupra lor vreo furtună stîrnită de vînturile furioase. Trebuie să ne oprim la mal, iar mîine în zori vom pleca mai departe.

[1] Sicilia de azi era numită de greci uneori Thrinakia (la Homer); mai tîrziu și Trinakria.

Și ceilalți însoțitori fură de părerea lui Eurylohos. Îmi dădui seama că nenorocirea nu poate fi înlăturată. Acostarăm și apoi scoaserăm corabia pe mal. Îi silii pe însoțitorii mei să se lege prin mare jurămînt că nu vor ucide taurii zeului Helios. Ne pregătirăm cina și, în timp ce mîncam, ne aduserăm aminte plîngînd de tovarășii noștri răpiți de Scylla. După cină, adormirăm liniștiți pe țărmul nisipos al mării.

Noaptea, Zeus trimise o furtună cumplită, Boreas cel plin de furii urlă îngrozitor, norii împînziră cerul și noaptea întunecată se făcu și mai neagră. Dimineața, traserăm corabia într-o peșteră de lîngă malul mării, ca să nu sufere stricăciuni din pricina furtunii. Încă o dată îi rugai pe tovarășii mei să nu se atingă de taurii lui Helios și dînșii îmi făgăduiră să mă asculte. O lună întreagă suflară vînturi potrivnice și nu puturăm porni la drum. În cele din urmă ni se isprăviră și merindele. Începurăm să ne hrănim din ceea ce agoniseam din vînat și pescuit. Foamea îi chinuia tot mai rău pe însoțitorii mei. Într-o zi mă dusei în interiorul insulei să mă rog zeilor să ne trimită vînt prielnic. Mă rugai în singurătate zeilor din Olimp să-mi împlinească ruga. Pe nesimțite zeii mă cufundară într-un somn adînc. În timp ce dormeam acolo, Eurylohos îi îndupleca pe tovarășii mei să ucidă cîțiva tauri dintr-o turmă a lui Helios. El zise că după întoarcerea în patrie îl vor îmblînzi pe Helios, ridicîndu-i un templu frumos și aducîndu-i daruri scumpe. Chiar dacă zeii îi vor pedepsi pentru uciderea taurilor, tot e mai bine să fii înghițit de valurile mării decît să mori de foame.

Însoțitorii mei îi dădură ascultare lui Eurylohos. Aleseră taurii cei mai frumoși din cireadă și-i uciseră. Parte din carne o aduseră jertfă zeilor. În loc de făină sfințită luară frunze de stejar, iar în loc de vin — apă, căci nu ne mai rămăsese nici făină, nici vin. După ce aduseră jertfă zeilor, fripseră carnea în frigări. Între timp mă trezii și plecai spre corabie. Încă de departe simții miros de carne friptă și înțelesei îndată ce se întîmplase. De aceea strigai îngrozit:

— O, mari zei din Olimp! De ce mi-ați trimis somnul acesta? Însoțitorii mei au săvîrșit o mare nelegiuire: au ucis taurii lui Helios.

Între timp, nimfa Lampethia dădu de veste zeului Helios despre cele întîmplate și marele zeu se mînie amarnic. El se plînse celorlalți zei că însoțitorii mei l-au jignit și-i amenință că va coborî pentru veșnicie în împărăția întunecatului Hades și că nu va mai da lumină zeilor și nici oamenilor. Pentru a-l îmblînzi pe mîniatul zeu al soarelui, Zeus îi făgădui că-mi va sfărîma corabia cu un trăsnet și va ucide pe toți însoțitorii mei.

Degeaba îi dojenii pe aceștia de fapta lor. Zeii ne trimiseră un semn înfricoșător. Pieile jupuite de pe tauri se mișcau de parcă erau vii iar carnea scotea un muget jalnic. Șase zile ținu furtuna și însoțitorii mei uciseră în fiecare zi tauri din turmele lui Helios. În ziua a șaptea, furtuna încetă și se iscă un vînt prielnic. Porniram numaidecît la drum. Dar de îndată ce insula Thrinakia se pierdu în zare, Zeus, stăpînul tunetelor, adună deasupra noastră nori amenințători. Zefyros se avîntă urlînd și se stîrni o furtună groaznică. Catargul se frînse ca o trestie și căzu pe puntea corăbiei. Prăvălindu-se el, strivi capul cîrmaciului și acesta căzu mort în mare. Scînteie un fulger al lui Zeus și corabia se prefăcu în țăndări. Toți însoțitorii mei

fură înghițiți de valuri. Scăpai numai eu singur. Cu multă greutate mă apucai de o bucată de catarg și de chila corăbiei, pe care le legai strîns, împreună. Furtuna încetă. Începu să sufle Notos. Acesta mă împingea drept spre Charybda, care înghițea vuind apa mării. Abia izbutii să mă prind de ramurile unui smochin de pe o stîncă din apropierea Charybdei, rămînînd atîrnat tocmai deasupra acelei lighioane îngrozitoare. Așteptai multă vreme ca, o dată cu apa, Charybda să dea afară catargul și chila. În sfîrșit, acestea ieșiră din gura ei uriașă. Îmi desprinsei mîinile de pe ramurile smochinului și sării jos, drept peste sfărîmăturile corăbiei mele. Așa scăpai de primejdia de a fi înghițit de Charybda. Prin voința lui Zeus scăpai și de Scylla cea înfiorătoare, care nu băgă de seamă cum pluteam pe valurile zbuciumate.

Nouă zile mă purtară valurile pe întinsul nemărginit al mării și în cele din urmă mă împinseră spre insula nimfei Calypso. Dar despre asta, slăvite Alkinoos și slăvită Arete, v-am povestit mai înainte, ca și despre marile primejdii pe care le-am înfruntat pînă am ajuns pe insula voastră. N-are nici un rost să vi le povestesc din nou, căci v-ați plictisi ascultîndu-mă.

Așa isprăvi Ulise povestea despre pățaniile lui.

ÎNAPOIEREA LUI ULISE ÎN ITHACA*

În ziua următoare, feacienii pregătiră corabia de drum. O încărcară cu darurile bogate oferite lui Ulise. Toate pregătirile se făcură sub supravegherea regelui Alkinoos. Cînd totul fu gata, în palatul regelui se aduse jertfă lui Zeus și se orîndui un ospăț de despărțire. Ulise aștepta înserarea cu multă nerăbdare. El se bucură văzînd că soarele coboară spre asfințit și că seara se apropie. Cînd începu să se întunece, Ulise își luă rămas bun de la regele Alkinoos și de la Arete, cea deopotrivă cu zeii, și se duse la corabie. În urma lui, slujitoarele duceau lada cu daruri, vin și hrană. Ulise se urcă pe corabie și se întinse pe patul ce i se pregătise. Puternicii vîslași se așezară la locurile lor și corabia porni în larg. Zeii îi trimiseră lui Ulise un somn adînc și el dormi liniștit tot timpul călătoriei. Corabia se avîntă pe mare mai iute ca șoimul și, dimineața în zori, ajunse la țărmurile insulei Ithaca, nu departe de o peșteră închinată Naiadelor. Feacienii îl duseră cu grijă la mal pe Ulise în timp ce dormea și-l așezară pe nisip. Îi puseră alături darurile și apoi plecară înapoi. Poseidon văzu corabia întorcîndu-se și se mînie cumplit pe feacieni că, împotriva voinței lui, îl duseseră pe Ulise în patrie. Zeul mărilor se plînse lui Zeus, stăpînul tunetelor. Acesta îl sfătui pe fratele său ca drept pedeapsă să prefacă corabia feacienilor într-o stîncă înaltă cînd vor intra în portul lor. Poseidon se duse repede spre insula feacienilor și începu să aștepte acolo înapoierea corăbiei. În curînd corabia se arătă în zare. Pe țărm se adunase o mare mulțime, venită să-i întîmpine pe marinari. Deodată aceasta se prefăcu într-o stîncă. Minunea fu anunțată regelui Alkinoos. Acesta își dădu seama că Poseidon își împlinise amenințarea de a-i pedepsi pe feacieni din pricină că duceau călători pe mare. Alkinoos chemă pe toți locuitorii și le porunci să aducă lui Poseidon jertfe, spre

* După „Odiseea" lui Homer.

a-l îmblînzi, pentru ca să nu taie printr-un munte înalt intrarea în orașul lor. Feacienii începură să se roage fierbinte zeului Poseidon să-și potolească mînia, făgăduind să nu-i mai ducă niciodată pe călători în patria lor.

Între timp, Ulise se trezi din somn pe malul mării. El nu-și recunoscu locul de baștină, căci zeița Athena învăluise toate împrejurimile într-o ceață deasă. Ulise fu cuprins de deznădejde, crezînd că feacienii îl lăsaseră pe o insulă pustie și începu să-și plîngă soarta amară.

Privind în juru-i, văzu alături darurile date de feacieni. Toate erau neatinse. Ulise porni întristat de-a lungul țărmului mării și întîlni un tînăr frumos. Îl întrebă ce țară este aceea și el îi spuse că se află în Ithaca. Tînărul îl întrebă cine este. Prevăzător, Ulise răspunse că este un călător, de fel din Creta, de unde a fugit din pricină că a ucis din răzbunare pe Orsilohos, fiul lui Idomeneus. El se gîndea să plece pe o corabie feniciană la Pylos sau în Elida, dar fenicienii l-au aruncat ca niște mișei pe țărm în timp ce dormea, răpindu-i toate bogățiile. Tînărul îi ascultă povestirea, surîse și deodată își schimbă înfățișarea. În fața lui Ulise se afla Pallas-Athena. Zeița îi aduse laude pentru spiritul lui prevăzător și-l îmbărbătă, făgăduindu-i să-i dea ajutor, apoi îi spuse că dacă nu l-a ajutat întotdeauna pînă acum, o făcuse din pricină că nu voise să-l mînie pe zeul Poseidon. Athena îi porunci să nu spună nimănui cine este. Totuși, lui Ulise nu-i venea să creadă că se află în Ithaca. Atunci zeița împrăștie ceața care acoperea Ithaca și Ulise își recunoscu patria. Căzu la pămînt și începu să-l sărute fierbinte. Zeița îl prefăcu într-un cerșetor sărman. Pielea de pe față și de pe umeri i se zbîrci, slăbi, pletele falnice îi căzură culcate, ochii i se întunecară, iar pleoapele i se acoperiră de bube. Athena îl îmbrăcă în zdrențe murdare, peste umăr îi trecu o desagă peticită, iar în mîini îi puse un toiag. După aceea, îi porunci să ascundă darurile feacienilor în peșteră și să se ducă așa ca un cerșetor, la porcarul Eumaios, iar ea plecă în Sparta, spre a-l aduce în patrie pe Telemah, fiul lui Ulise.

ULISE LA EUMAIOS*

Cînd Ulise se apropie de locuința porcarului Eumaios, acesta era singur acasă și lucra. Cîinii îl simțiră pe Ulise și se repeziră la el, lătrînd furios. Dacă nu sărea Eumaios să-i alunge, dulăii l-ar fi sfîșiat.

— Călătorule, — îi zise Eumaios, neștiind că acesta era Ulise — era să pieri și m-ar fi lovit o nouă durere, pe lîngă aceea pe care o îndur din pricina morții lui Ulise. Dar să intrăm în casă, căci vreau să-ți dau de mîncare și să te odihnești.

Ulise intră în locuința lui Eumaios, clădită din piatră necioplită. În ogradă, lîngă casă, era cocina porcilor. Intrară amîndoi în casă și Eumaios îl așeză pe Ulise pe o grămadă de vreascuri, acoperită cu o piele de căprioară. După aceea, se duse în cocina unde ținea purceii,

* După „Odiseea" lui Homer.

luă doi din ei, îi înjunghie și îi puse în frigare. Turnă apoi vin pentru ospăț într-o cupă de lemn și puse masa. Pregătind ospățul, Eumaios se plînse amarnic împotriva pețitorilor care jefuiesc mai rău decît niște pirați casa lui Ulise și-i nimicesc numeroasele lui turme. Ulise îl ascultă cu luare aminte și se gîndea cum să se răzbune pe pețitori. În timpul mesei, Ulise îl tot întrebă pe Eumaios despre stăpînul lui, iar cînd porcarul îi spuse că a murit, Ulise se jură că stăpînul îi va veni acasă și încă foarte curînd. Dar Eumaios nu-l crezu și-l întrebă cine este. Ulise îi spuse și lui o poveste închipuită despre nenorocirile sale.

Îi spuse că frații lui mai mari nu i-au dat partea cuvenită din moștenire, că apoi se căsătorise cu o moștenitoare bogată, ceea ce îi mărise avutul, că făcuse parte dintre luptătorii de la Troia, iar la întoarcerea în patrie se dusese în Egipt. Aici, egiptenii i-au ucis aproape pe toți însoțitorii pentru că le jefuiseră un oraș, dar el scăpase, izbutind să-l convingă pe regele Egiptului să-l cruțe. Șapte ani a trăit în Egipt, iar pe urmă a plecat în Fenicia. Un fenician l-a convins să plece în Libia. A pornit împreună cu dînsul, dar Zeus le-a sfărîmat corabia cu un trăsnet. Numai el singur a scăpat, și un val l-a aruncat pe malul țării thesproților[1].

Pe insula aceea, regele thesproților i-ar fi povestit că Ulise se află în drum spre patrie, aducînd daruri bogate. În cele din urmă, el plecă pe o corabie a thesproților în Dolihion. Dar thesproții se gîndiră să-l vîndă în robie; numai cu multă trudă izbutise să scape din mîinile lor, cînd au tras la țărm în Ithaca. Eumaios dădu crezare povestirii plăsmuite de Ulise, dar nu crezu ceea ce ar fi auzit călătorul despre Ulise de la regele thesproților. Eumaios îl dojeni pe drumeț că vorbește astfel despre Ulise numai ca să capete în Ithaca o răsplată de la rudele dispărutului. Dar Ulise îi spuse:

— Ascultă-mă, Eumaios! Dacă Ulise se întoarce, făgăduiește-mi că-mi vei da veșminte noi. Dacă însă te-am înșelat, atunci poți să-i chemi pe păstori și să mă azvîrli în mare de pe vîrful unei stînci, pentru ca pe viitor cerșetorii de tot felul să nu mai născocească basme.

Curînd se întoarseră și păstorii cu o turmă. Ei înjunghiară un porc dintre cei mai grași și se așezară la cină. În timpul mesei Eumaios îl cinsti pe drumeț cu bucata cea mai bună, și ca oaspe, îi dădu lui mai întîi o cupă de vin.

Pe cînd cinau liniștiți, afară se porni o ploaie mare, însoțită de o puternică furtună. Se făcu frig. Ulise nu avea nici măcar o mantie cu care să se acopere cînd dormea. Atunci spuse lui Eumaios și păstorilor o poveste care să-i facă să înțeleagă să-i dea și lui o mantie.

— Ascultă, Eumaios, și voi păstori, — își începu Ulise povestea. Odată lîngă Troia, Menelaos, Ulise și cu mine, stăteam la pîndă. Era o noapte friguroasă, neaua cădea în fulgi mari, iar eu uitasem să-mi iau mantia. În cele din urmă, îi spusei acest lucru lui Ulise și el se gîndi numaidecît la un vicleșug; se ridică puțin, îi trezi pe oștenii care stă-

[1] *Thesproții* — un popor care a trăit în Epir. *Ulise* amintește despre thesproți și despre *Dolihion*, ca să dea o mai mare autenticitate povestirii sale, ținînd seama că Ithaca se afla între Thesprotia și Dolihion, un oraș din Acarnania.

teau lîngă el și le spuse c-a avut un vis urît și de aceea se teme să nu se fi îndepărtat prea mult de corăbii. Spuse că ar trebui să meargă cineva la Agamemnon după întăriri. Unul din oșteni se sculă îndată, își aruncă mantia și porni spre corăbii. Iar eu luai mantia, mă învelii și astfel putui să dorm liniștit pînă la răsăritul soarelui.

Eumaios înțelese aluzia lui Ulise. Îi pregăti patul lîngă vatră, îi așternu o piele de oaie și una de capră și-i dădu ca învelitoare mantia pe care el însuși o purta iarna. Ulise adormi adînc. Eumaios însă plecă de acasă. Atîrnîndu-și sabia peste umăr, luînd sulița în mînă și acoperindu-se cu o mantie, se duse la o turmă care păștea la poalele unei stînci.

ÎNAPOIEREA LUI TELEMAH ÎN ITHACA*

După ce îl prefăcu pe Ulise în cerșetor și se despărți de el, zeița Pallas-Athena se îndreptă spre Sparta, unde ajunse foarte repede. Se duse la palatul lui Menelaos drept în iatacul unde dormea Telemah împreună cu Peisistratos. Acesta dormea liniștit, dar Telemah avea un somn sbuciumat, căci pînă și în somn se gîndea la tatăl lui, jeluindu-l. Athena se apropie de fiul lui Ulise și-i spuse:

— A sosit vremea, Telemah, să te întorci în patrie, unde ți-ai lăsat avutul. Pețitorii ți-l înstrăinează și îți vor jefui totul dacă nu te înapoiezi. Gîndește-te cît de schimbătoare sînt și femeile. Dacă maică-ta se va învoi să se mărite cu Eurymahos, te va uita și se va îngriji numai de copiii soțului de-al doilea. Deci du-te mai repede acasă. Numai ține minte un lucru: pețitorii ți-au pregătit o cursă. Ca să scapi de ea, cată să treci pe lîngă insulă noaptea, iar dimineața în zori, ancorează într-un loc ferit la țărm. Apoi, trimite corabia în oraș, iar tu du-te la porcarul Eumaios și de acolo trimite la Penelope un vestitor să-i spună că te-ai întors acasă.

După ce rosti aceste cuvinte, Pallas-Athena se făcu nevăzută.

Telemah îl trezi îndată pe Peisistratos și îl zori să plece înapoi la Pylos. Dar acesta îl convinse pe Telemah să aștepte pînă dimineață, căci nu se cuvenea să-l părăsească pe Menelaos, fără a-și lua rămas bun de la el. Telemah îi ascultă sfatul. Curînd apăru pe cer și Eos — zeița zorilor. Se făcu ziuă. Regele Menelaos intră să vadă ce fac tinerii și fu întîmpinat în ușă de fiul lui Ulise, care ceru să-i lase să plece cît mai repede acasă. Menelaos nu încercă să-l oprească, dar îl rugă să mai zăbovească puțin, ca să-i pregătească darurile, iar între timp să se întărească cu hrană înainte de a porni la drum.

Regele se duse să dea poruncă robilor să orînduiască mai repede ospățul, iar după aceea, chemînd-o pe Elena și pe fiul lor Megapenthes, se duseră toți trei în odaia unde se afla tezaurul lui, ca să aleagă darurile pentru Telemah; și frumoasa Elena alese un dar: veșminte scumpe, țesute de mîna ei pentru viitoarea mireasă a lui Telemah.

După ce mîncară și primiră darurile de la Menelaos, tinerii eroi se pregătiră de plecare. Menelaos ieși din palat cu un pocal de vin, invocă

* După „Odiseea" lui Homer.

zeii și făcu libațiuni, apoi rugă pe tineri să ducă urările sale bătrînului Nestor. Cînd Telemah se urcă în car și luă hățurile în mîini, deasupra palatului se ivi deodată un vultur cu o gîscă în ghiare. Slujitorii lui Menelaos fugiră țipînd după vultur. Dar acesta se înălță spre cer și dispăru în dreapta palatului. Toți înțeleseră că era un semn al zeilor, iar Telemah îl rugă pe rege să-i tălmăcească semnul. Regele Spartei căzu pe gînduri. În locul lui răspunse frumoasa Elena:

— Luați aminte la cele ce vă voi spune! Este un semn al zeilor din Olimp. Așa cum vulturul a răpit gîsca și o sfîșie, tot așa și Ulise, întorcîndu-se acasă, îi va ucide pe pețitori. Poate că în clipa aceasta el s-a și întors și pune la cale cum să-i omoare.

— O, prea frumoasă Elena! — strigă Telemah — dacă marele Zeus va împlini spusele tale, atunci eu, întorcîndu-mă acasă, am să te cinstesc întocmai ca pe o zeiță.

Rostind aceste cuvinte, Telemah dădu bice cailor care se avîntară iute spre Pylos.

Tinerii își petrecură noaptea în Ferai, la eroul Diocles, iar a doua zi sosiră la Pylos. Telemah îl rugă pe Peisistratos să nu treacă pe la palatul lui Nestor, căci îi era teamă ca bătrînul să nu-l oprească pentru o zi întreagă acolo. Peisistratos se învoi și își duse prietenul drept la corabie, deși știa că tatăl lui avea să fie nemulțumit de aceasta. Peisistratos îl zori chiar pe Telemah să plece mai departe, pentru ca — aflînd de sosirea lui — Nestor să nu vină el însuși pe mal și să-l oprească. Însoțitorii lui Telemah puseră în grabă catargul și tocmai cînd erau gata să pornească, se apropie de corabie profetul Theoclymenos. Acesta fugise din Argos, temîndu-se de răzbunare pentru un omor pe care-l săvîrșise. Fugarul îl rugă pe Telemah să-l ia pe corabia lui și să-l ducă în Ithaca, pentru că acolo nu l-ar mai urmări rudele celui ucis. Telemah se învoi. Corabia se desprinse iute de chei și, mînată de un vînt prielnic, se avîntă în largul mării.

În acest timp, Ulise se afla încă la Eumaios. Dimineața vru să se ducă în oraș, să cerșească; se gîndi chiar să-i roage pe pețitori să-l ia în slujba lor. Dar Eumaios îl sfătui să nu facă așa ceva, povestindu-i cît de sălbatici și de cruzi sînt pețitorii. Atunci Ulise începu să-l întrebe despre tatăl său Laertes și despre Penelope. Eumaios îi povesti totul, fără a bănui că stătea de vorbă nu cu un drumeț oarecare, ci cu însuși Ulise. În cele din urmă, Ulise îl rugă să-i povestească cum a ajuns el în Ithaca. Eumaios se învoi bucuros și îi spuse că e de fel din insula Syrie și este fiul regelui Ktesios. Odată au sosit pe insulă niște negustori fenicieni. Aceștia o convinseră pe o roabă a tatălui lui — tot o feniciană — să-l răpească, făgăduindu-i în schimb s-o ducă în patria ei. Roaba se învoi, îl scoase în taină din palat și-l duse la corabia fenicienilor. Aceștia porniră în larg, îndreptîndu-se spre țărmurile Feniciei. Plutiră șase zile în șir. În a șaptea zi zeița Artemis răpuse cu o săgeată pe roaba trădătoare. Iar fenicienii, ajungînd în Ithaca, îl vîndură pe micul Eumaios lui Laertes.

Ulise ascultă cu mare atenție povestirea lui Eumaios. Era noaptea tîrziu, cînd acesta sfîrși. Se culcară apoi, dar somnul nu le fu lung, căci în curînd se iviră zorile și trebuiră să se scoale.

În dimineața aceea sosi în Ithaca și Telemah. El acostă la țărm într-un loc retras, așa cum îi poruncise Athena, coborî de pe corabie, îl rugă pe prietenul său Peiraios să-l găzduiască pentru un timp pe Theoclymenos și se pregăti să se ducă la Eumaios. Deodată deasupra lor se ivi un șoim cu o porumbiță în ghiară. Theoclymenos îl luă pe Telemah de mînă și-i spuse în șoaptă:

— Acesta este un semn bun, Telemah. În Ithaca nu există neam mai puternic ca al tău. Voi aveți să dominați veșnic peste Ithaca.

Telemah se bucură de această prezicere. Își trimise însoțitorii cu corabia în portul orașului, iar el se duse vesel la porcarul Eumaios.

TELEMAH LA EUMAIOS. ULISE ȘI TELEMAH*

Ulise și Eumaios se treziră dis-de-dimineață. Își pregătiră ceva de mîncat și se așezară la masă. Deodată cîinii lui Eumaios se repeziră hămăind vesel la Telemah care se apropia și începură să se gudure pe lîngă el. Ulise auzi pași și îndată în pragul casei apăru Telemah. Eumaios sări să-l întîmpine, îl îmbrățișă, plîngînd de bucurie și apoi îl sărută. Era bucuros de întoarcerea lui Telemah, ca un tată care își revede singurul lui fiu după o lungă despărțire. Ulise se ridică, vrînd să-i facă loc fiului lui, dar Telemah îi zise blînd:

— Șezi, drumețule! N-avea grijă, Eumaios are să-mi facă și mie un loc la masă.

Acesta îi făcu în grabă loc și îl ospătă cu mîncare și cu vin. În timpul mesei, Telemah îl întrebă pe Eumaios de unde este drumețul și cine îl adusese în Ithaca. Eumaios îi povesti istoria plăsmuită pe care o auzise el însuși de la Ulise și-l rugă pe Telemah să-l găzduiască în casa lui. Dar Telemah nu putu să făgăduiască acest lucru. Cum ar fi fost în stare el, un tînăr nevîrstnic, să vină de hac mulțimii de pețitori dezmățați? Putea cel mult să făgăduiască să trimită călătorului veșminte noi și o sabie în dar și să-l ajute să se înapoieze în patrie. Lui Ulise i se făcu milă de Telemah și începu, ca și cum n-ar fi știut nimic, să-l întrebe despre nelegiuirile pețitorilor; îl mai întrebă dacă poporul din Ithaca și rudele lui n-au purtare dușmănoasă față de el.

— Mai bine-i să fii ucis sub acoperișul casei tale, încercînd să izgonești cu forța pe nelegiuiții pețitori, decît să înduri jigniri și să vezi cum ți se jefuiește avutul — spuse Ulise la urmă.

Dar ce putea răspunde Telemah la toate acestea, decît doar că-i este greu, fiind singurul fiu, să lupte cu gloata de pețitori turbați care, pe deasupra, au mai pus la cale să-l ucidă. Lui Telemah îi era teamă s-o vestească chiar pe mama lui, Penelope, că s-a întors. De aceea, el trimise pe Eumaios în oraș, poruncindu-i s-o vestească în taină, ca nu

* După „Odiseea" lui Homer.

cumva pețitorii să afle de întoarcerea lui. Iar pe bătrînul Laertes, care era și el neliniștit de soarta nepotului său, trebuia să-l anunțe Penelope, trimițînd la el una din roabele ei credincioase.

Eumaios se duse numaidecît să îndeplinească porunca lui Telemah. De cum ieși acesta, lui Ulise i se arătă zeița Pallas-Athena, care pentru Telemah rămînea nevăzută; îl chemă afară lîngă gardul ogrăzii, îi dădu iarăși chipul dinainte, atingîndu-l cu toiagul și-i porunci să-i spună lui Telemah cine e.

Cînd Ulise se înapoie în colibă, Telemah se minună privindu-l; atît de frumos și de măreț era Ulise, încît crezu că i se arată un zeu nemuritor.

— O, drumețule, — exclamă Telemah — altfel îmi apari acum în față! Tu ești un zeu fără de moarte, deci milostivește-te de noi și îți vom aduce jertfe mari.

— Nu, Telemah, eu nu sînt zeu! — răspunse Ulise — ci tatăl tău pentru care ai avut de suferit atîtea umilințe din partea tîlharilor de pețitori.

Ulise își îmbrățișă cu drag fiul și îl sărută plîngînd. Dar Telemah nu putu să creadă dintr-o dată că tatăl său se întorsese într-adevăr acasă. Căci doar abia-l văzuse sub înfățișarea unui drumeț bătrîn și nenorocit. Cum de-a putut el să se schimbe așa, deodată? Parcă un muritor este în stare să săvîrșească asemenea minuni? Îndoiala puse stăpînire pe Telemah. Dar Ulise i-o spulberă, spunîndu-i că zeița Athena îl prefăcuse în drumeț și tot ea îi dăduse înapoi înfățișarea adevărată. Atunci Telemah crezu că într-adevăr are în față pe tatăl său și-l îmbrățișă. Amîndoi vărsară acum lacrimi de fericire. În cele din urmă, după cea dintîi bucurie a revederii, Telemah îl întrebă cum s-a întors în patrie și cine l-a adus în Ithaca. Ulise îi povesti cum îl aduseseră feacienii, cum ascunsese el darurile într-o peșteră adîncă și cum îi ieșise înainte zeița Pallas-Athena care-l trimisese la Eumaios. Apoi îl întrebă despre pețitori. Ardea de mînie și voia să se răzbune pe ei pentru toate jignirile. Dar poate el oare să facă asta? Căci pețitorii sînt mulți, se adunaseră din toate părțile și erau o sută șaisprezece la număr. Vor putea oare ei doi — Ulise și Telemah — să lupte cu o asemenea mulțime? Dar Ulise are ocrotitori puternici, cu care nu se pot bate muritorii, oricît ar fi ei de mulți, iar acești protectori sînt: Zeus, stăpînul tunetelor și fiica lui, zeița Pallas-Athena.

Bizuindu-se pe sprijinul lor, Ulise hotărî să facă așa: Telemah să se ducă la pețitori, iar după dînsul se va duce și el, prefăcut într-un sărman drumeț, însoțit de Eumaios, chipurile pentru a cerși. Oricît ar căta pețitorii să-l umilească, Ulise va îndura totul. După aceea, la un semn anumit, Telemah va scoate afară armele din sala de ospețe, lăsînd arme numai pentru el și tatăl său. Lucrul cel mai de seamă este ca întoarcerea lui Ulise să se țină în cea mai mare taină, pentru ca nimeni să nu afle despre asta, nici chiar Penelope, întrucît toți robii și toate roabele rămăseseră credincioase lui Ulise. Ulise și Telemah se sfătuiră multă vreme.

Între timp, sosi în oraș și corabia lui Telemah. Însoțitorii lui trimiseseră iute pe unul dintre ei s-o vestească pe Penelope de întoarcerea fiului ei. Eumaios se întîlni cu acest vestitor chiar lîngă palatul lui Ulise și se duseră împreună la Penelope. Vestitorul îi spuse Penelopei în gura mare că i-a sosit fiul. Dar Eumaios, aplecîndu-se spre ea, îi spuse în șoaptă tot ceea ce îi poruncise Telemah. Penelope se bucură mult de întoarcerea fiului ei.

Pețitorii aflară curînd vestea întoarcerii lui Telemah și se înfricoșară. Adunîndu-se în piața orașului, începură să se sfătuiască ce să facă. Antinoos era de părere că Telemah trebuie ucis, el fiind singura piedică din calea lor. Dar Anfinomos respinse părerea aceasta, temîndu-se de mînia lui Zeus și de aceea spuse că, înainte de toate, trebuie să fie întrebați zeii. Dacă aceștia vor da un semn prielnic, el este gata să-l ucidă cu mîna lui pe Telemah, iar dacă nu, nici unul din ei să nu ridice mîna asupra lui. Pețitorii ascultară de sfatul lui Amfinomos și se duseră la palatul lui Ulise.

Crainicul Medon dădu de veste Penelopei ce plănuiesc pețitorii. Ea se duse la ei și le făcu aspre mustrări pentru perfidia lor. Îl mustră îndeosebi pe Antinoos, pe al cărui tată Ulise îl scăpase odinioară de mînia poporului. Alt pețitor, Eurymahos, începu s-o liniștească pe regină, spunînd că pețitorii nu vor ridica niciodată mîna asupra lui Telemah. Dar deși spunea aceste vorbe, Eurymahos nu se gîndea nici el la altceva decît să-l ucidă pe Telemah.

Între timp, Eumaios se întoarse la coliba lui. Zeița Athena îl prefăcu din nou pe Ulise în drumeț, pentru ca Eumaios să nu-l poată recunoaște. Porcarul povesti cele văzute în oraș și se apucă să pregătească cina. După ce se săturară, se duseră cu toții la culcare.

ULISE, PREFĂCUT ÎN DRUMEȚ, SE DUCE LA PALATUL SĂU*

A doua zi, cînd abia se crăpa de ziuă, Telemah se duse în oraș. La plecare, el porunci lui Eumaios să-l însoțească pe străin în oraș, ca să poată cerși. Cînd ajunse acasă, Telemah întîlni mai întîi pe bătrîna lui dădacă Eurycleia, care se bucură nespus de mult văzîndu-l și-l strînse la piept, plîngînd. Toate roabele îi ieșiră în întîmpinare. Aflînd de întoarcerea fiului său, îi ieși înainte și Penelope. Ea îl îmbrățișă și începu să-l întrebe ce a aflat în timpul călătoriei sale. Dar Telemah nu-i spuse nimic, căci se grăbea să meargă mai repede în piața orașului, spre a-l aduce pe Theoclymenos în casa lui.

Cînd sosi acolo, pețitorii îl înconjurară, întrecîndu-se toți să-i ureze bun venit, în timp ce în fundul inimii îi doreau pieirea. Curînd veni și Theoclymenos împreună cu Peiraios, care, în lipsa lui Telemah, îl găzduise la el.

Fiul lui Ulise îl pofti pe Theoclymenos să vină neîntîrziat la palatul lui și plecară împreună. Acasă, după ce se spălară în minunate băi de

* După „Odiseea" lui Homer.

marmură, se așezară la masă. Veni și Penelope, care luă loc lîngă dînșii, cu lucrul ei. Telemah îi povesti despre călătoria la Pylos și în Sparta. Văzînd că Telemah nu aflase nimic despre tatăl lui, Penelope se întristă. Dar Theoclymenos căuta s-o liniștească spunîndu-i că Ulise e în Ithaca și că de bună seamă se ascunde pe undeva, ca să poată pregăti mai temeinic uciderea pețitorilor. Apoi, Theoclymenos mai spuse că dacă Ulise nu s-ar fi întors în Ithaca, zeii n-ar fi trimis semne cu prilejul înapoierii lui Telemah.

Pe cînd Penelope stătea de vorbă cu Telemah și cu Theoclymenos, pețitorii își omorau timpul în curte aruncînd discul și sulița. Curînd păstorii aduseră la palat capre și oi pentru ospățul pețitorilor. Aceștia năvăliră grămadă în casa lui Ulise și se apucară să pregătească petrecerea. Crainicul Medon îi pofti în sala de ospețe.

Între timp, Ulise și Eumaios mergeau încet spre oraș. Sub chipul unui cerșetor neputincios, Ulise pășea sprijinindu-se într-un băț. Erau aproape de oraș, cînd, la izvorul de unde localnicii iau apă, îi întîlni păstorul Melanthios. Văzîndu-l pe Eumaios împreună cu un drumeț, Melanthios le spuse tot felul de vorbe de ocară și strigă:

— Iată un netrebnic care duce pe un altul! Unde-l duci, smintitule, pe acest milog? Bagă de seamă că pețitorii au să-i frîngă oasele de s-o încumeta să se arate în casa lui Ulise!

Spunînd acestea, Melanthios lovi puternic pe Ulise cu piciorul, dar acesta nici nu se clinti. Abia se stăpîni să nu-l ucidă pe ticălos izbindu-l cu capul de pămînt. Eumaios îl amenință pe Melanthios că are s-o pățească rău cînd se va întoarce Ulise. Dar acesta îi răspunse grosolan că degeaba îl mai așteaptă pe Ulise, căci și Telemah va fi ucis curînd de pețitori, iar Eumaios are să fie vîndut unor străini. După ce spuse toate acestea, Melanthios plecă.

Eumaios și Ulise își continuară încet drumul. În sfîrșit ajunseră la palat. Dinăuntru răsunau sunete de kithară și cîntece. Ospățul pețitorilor era în toi. Vorbind tare unul cu altul, Eumaios și Ulise intrară în curte. Lîngă poartă, pe o grămadă de gunoi stătea Argos, bătrînul cîine al lui Ulise. Cum auzi glasul cunoscut al stăpînului, își ciuli urechile. Dulăul credincios dădu din coadă și vru să se ridice să se gudure pe lîngă el, dar nu mai putea să se miște. Uitat de toți, cîinele abia mai răsufla. Ulise îl recunoscu și el pe credinciosul său Argos și ochii i se umplură de lacrimi; dar și le șterse iute, să nu-l observe Eumaios. Argos se întoarse pe o parte și muri. Douăzeci de ani își așteptase stăpînul, pe care-l recunoscu îndată, chiar sub chip de cerșetor.

Eumaios intră în sala de ospețe și se așeză lîngă Telemah. Apoi intră și Ulise. Dar nu se duse lîngă oaspeți, ci rămase în prag, rezemat de ușă. Telemah luă îndată pîine și carne, i le trimise, poruncind să i se spună să meargă nestingherit pe la fiecare și să cerșească. Ulise porni în jurul mesei. Toți îi dădură de pomană, afară de Antinoos; Ulise stărui să-i dea și el, însă Antinoos cel crunt și grosolan îl goni. Îndepărtîndu-se de dînsul, Ulise îi zise:

— După cîte văd, mintea nu ți-e atît de frumoasă ca fața, dacă nu te înduri să-mi arunci măcar o coajă de pîine, și încă din bunul altuia!

Antinoos se aprinse de mînie, înșfăcă o bancă și o aruncă în Ulise cu toată puterea, nimerindu-l în spate. Dar Ulise nici nu se clătină, ci stătu ca o stîncă de neclintit; doar dădu din cap amenințător, apoi se așeză iarăși lîngă ușă și spuse:

— Nu-i nici o nenorocire, dacă cineva îndură bătăi, apărîndu-și avuția. Dacă zeițele răzbunării, Eriniile, ocrotesc într-adevăr pe sărmani, atunci pe Antinoos, în loc de nuntă, îl așteaptă aici moartea.

La auzul celor spuse de Ulise, Antinoos se înfurie și mai tare, dar ceilalți pețitori îl dojeniră că a jignit pe drumețul venit în casă, căci nu o dată s-a întîmplat ca, sub chip de drumeț, să se arate oamenilor zeii cei fără de moarte. Pe Telemah îl durea să vadă cum l-a jignit Antinoos pe tatăl său, dar, ținînd minte înțelegerea, trebui să-și pună frîu mîniei.

Și Penelope află cum l-a jignit Antinoos pe nefericitul drumeț. Ea începu să-l urască și mai mult pe Antinoos. Chemîndu-l pe Eumaios, îl întrebă ce știe despre acest călător și cînd află că Ulise fusese odinioară oaspetele tatălui acestuia, zise:

— O, cred cu tărie că Ulise și Telemah au să se răzbune crunt pe pețitori, cînd soțul meu se va întoarce acasă.

Cum rosti Penelope aceste cuvinte, Telemah strănută tare. Penelope se bucură de acest semn, fiind încredințată acum că, mai devreme sau mai tîrziu, pețitorii au să piară de mîna lui Ulise.

Ea porunci lui Eumaios să i-l aducă pe drumeț spre a-l întreba de Ulise. Dar acesta zise că-i mai bine să aștepte Penelope pînă seara, nevrînd să-i ațîțe și mai mult pe pețitori. Penelope încuviință.

Ospățul pețitorilor devenea tot mai gălăgios.

Se înnoptă. Eumaios se dusese de mult acasă, dar pețitorii nici gînd n-aveau să plece. Deodată însă apăru un cerșetor, cunoscut în tot orașul ca un mîncău și un bețivan. Se numea Iros. Văzîndu-l pe drumeț în prag, Iros începu să-l alunge, dar Ulise nu se urni din loc. Atunci Iros îi spuse că dacă nu pleacă numaidecît îl ia la bătaie. Se iscă ceartă, iar Antinoos, vrînd să-i distreze pe cei de față, căuta să-l ațîțe pe Iros să se bată cu drumețul. Făgădui învingătorului drept răsplată o burtă de capră la frigare, iar pe deasupra, spuse că îl va lăsa să vie acolo zilnic să cerșească. Pețitorii făcură roată în jurul lui Iros și Ulise, ațîțîndu-i să-și măsoare puterile. Ulise se învoi să se bată cu Iros, dar mai întîi le ceru pețitorilor să se lege prin jurămînt că nu-l vor ajuta pe acesta. Pețitorii se jurară. Atunci Ulise își dezbrăcă zdrențele și se încinse cu ele. Pețitorii rămaseră uimiți privind trupul viguros al lui Ulise, brațele-i vînjoase, pieptul și umerii lui lați. Iros se sperie de-a binelea, dar nu mai putea să dea înapoi, căci robii îl și înșfăcaseră, îl încinseseră și-l puseseră în fața lui Ulise. De teamă, Iros abia se mai ținea pe picioare. Ulise îl privi și se gîndi: să-l ucidă cu o lovitură de pumn sau numai să-l doboare la pămînt? Găsi cu cale că o lovitură puternică va da de bănuit pețitorilor și, de aceea, cînd Iros îl lovi în umăr, el îl lovi în cap, chiar lîngă ureche. Iros căzu la pămînt, gemînd de durere. Ulise îl luă de un picior și îl tîrî afară în curte, îl așeză lîngă zid, aproape de poartă, îi aruncă pe umeri traista ruptă și în mîini îi puse

un toiag. Astfel îl învăță minte Ulise pe Iros, care îndrăznise să-l alunge pe el, călătorul, din propria lui casă. Peţitorii erau tare bucuroşi că Ulise îi scăpase de Iros, care-i plictisea. Apoi îl felicitară că a ieşit învingător, iar unul din ei, anume Amfinomos, îi dădu o cupă de vin, urîndu-i ca zeii să-l facă iarăşi bogat şi fericit. Amfinomos era cel mai cumsecade dintre peţitori, adesea îi oprea pe ceilalţi de la fapte nesăbuite şi întotdeauna îi lua apărarea lui Telemah. Ulise ştia toate acestea şi voind să-l salveze, îl sfătui să-i părăsească pe peţitori şi să se ducă la tatăl lui, pentru că în curînd se va întoarce Ulise şi atunci moartea îi aşteaptă pe toţi peţitorii. Dar Amfinomos nu ţinu seama de sfatul lui Ulise şi se duse ţintă la pieire.

În timpul acesta zeiţa Pallas-Athena o îndemnă pe Penelope să se ducă la peţitori, ca să aprindă şi mai mult în ei dorinţa de a se căsători cu dînsa, iar Ulise şi Telemah să-i poată preţui şi mai mult credinţa şi dragostea. Penelope chemă numaidecît pe Eurynome, poruncindu-i să-i aducă două roabe ca s-o însoţească în sala de ospeţe, unde se aflau peţitorii. Cînd Eurynome ieşi, zeiţa Athena o făcu pe Penelope să aţipească vreo cîteva clipe şi în somn îi dărui o asemenea frumuseţe, încît ea începu să strălucească întocmai ca Afrodita — zeiţa dragostei. Veniră apoi roabele şi îşi treziră stăpîna din somn. Penelope se sculă şi se duse la peţitori. Aceştia o priviră fermecaţi. Ea îl chemă pe Telemah şi îl dojeni că a îngăduit ca în casa lui să fie jignit un drumeţ nenorocit. Telemah ascultă supus dojana. Unul dintre peţitori, Eurymahos, se îndreptă către Penelope şi începu să-i laude frumuseţea. Penelope îi spuse că nu mai are frumuseţea de odinioară, că o pierduse o dată cu plecarea lui Ulise; numai dacă ar fi să se înapoieze Ulise i-ar mai reveni acea frumuseţe. Îi mustră pe peţitori că o silesc, împotriva voinţei sale, să se căsătorească cu unul dintre ei şi că îi sărăcesc casa cu ospeţele lor nesfîrşite. Altădată nu era aşa; pe atunci peţitorii căutau să-şi înduplece aleasa cu daruri şi nu iroseau avutul altora. Dar peţitorii nu ţinură seamă de dojana ei; o ascultară în linişte, apoi îşi trimiseră slujitorii după daruri bogate pe care le oferiră Penelopei, nădăjduind să izbutească în acest chip s-o înduplece. Penelope le primi darurile fără a scoate un cuvînt şi se retrase cu roabele în odăile sale.

Cum plecă Penelope, peţitorii porunciră roabelor să le aducă trei făclii şi să le aprindă, ca să fie mai multă lumină la ospăţul lor. Roabele împliniră porunca peţitorilor. Ulise le spuse să plece să-şi vadă de treburile lor, căci de făclii are să se îngrijească dînsul. Una dintre ele, anume Melantho, începu însă să-i spună vorbe de ocară. Ulise o ameninţă că are să se plîngă Penelopei. Roabele se înspăimîntară de această ameninţare şi plecară în grabă. Iar Ulise rămase să poarte de grijă ca torţele să ardă cum trebuie. Ca să-i înveselească pe ceilalţi peţitori, Eurymahos ironizînd pe Ulise spuse:

— Îmi pare că vreun zeu ne-a trimis pe acest călător, să ne fie ospăţul mai luminat. Căci lumina vine nu de la făclii, ci de la capul lui chel, pe care n-are nici măcar un firişor de păr.

Oaspeţii făcură mare haz, iar Eurymahos îl batjocori şi mai rău pe Ulise. Acesta răspunse liniştit:

— Eurymahos, trufia ta e mare, dar te crezi puternic pentru că eşti înconjurat de oameni slabi. Dacă spre nenorocirea ta s-ar întoarce acuma Ulise, uşa asta lată ţi s-ar părea îngustă, atît de tare te-ai grăbi să fugi de aici!

Eurymahos se făcu foc, înşfăcă o bancă şi o aruncă în Ulise. Dar Ulise se feri cu dibăcie; banca nimeri mîna unui rob care servea vin la masă şi acesta căzu gemînd pe podea, scăpînd cupa. Peţitorii se înfuriară că de cînd a venit drumeţul e numai ceartă. Telemah le spuse însă că nu asta e pricina, ci faptul că s-au ameţit şi e timpul ca ospăţul să ia sfîrşit. Oricît de ciudă le-a fost auzind spusele lui Telemah, fură totuşi siliţi să isprăvească petrecerea. Îşi mai umplură o dată cupele cu vin, băură şi plecară pe la casele lor.

Ulise spuse atunci lui Telemah că trebuie să scoată toate armele din sala de ospeţe. Telemah o chemă pe Eurycleia, îi porunci să închidă în odăile lor pe toate slujitoarele, ca să nu vadă cînd vor scoate armele ce trebuiau ascunse, spre a nu se strica din pricina fumului. Eurycleia împlini porunca. Telemah şi Ulise începură să scoată armele, iar zeiţa Athena, nevăzută, îşi aprinse făclia ca să le lumineze drumul. Telemah se minună văzînd cum se revarsă peste tot lumina unei făclii nevăzute şi îl întrebă pe Ulise de unde putea să vină acea lumină. Dar Ulise îl opri pe fiul lui să-l mai întrebe ceva, temîndu-se ca nu cumva Telemah s-o supere pe zeiţă. După ce scoaseră armele, Ulise se duse la Penelope, care-l aştepta cu nerăbdare să-l întrebe ce ştie de Ulise. Telemah se duse la culcare şi adormi liniştit.

ULISE ŞI PENELOPE

După ce Telemah se duse la culcare, Penelope intră în sala de ospeţe, însoţită de roabele ei. Acestea puseră stăpînei lor lîngă vatră un scaun de fildeş, împodobit cu argint, iar ele strînseră masa pe care ospătaseră peţitorii. Roaba Melantho începu din nou să-l batjocorească pe Ulise, să-l alunge din casă şi să-l ameninţe că aruncă în el un tăciune aprins dacă nu înţelege să plece odată. Ulise o privi întunecat şi-i zise:

— De ce te superi pe mine? E adevărat că sînt un biet cerşetor! Dar ce pot să fac, dacă asta mi-i soarta? Cîndva am fost şi eu bogat, dar am pierdut totul din voinţa lui Zeus. Poate că şi tu îţi vei pierde curînd frumuseţea şi stăpîna are să te urască. Ia seama, are să se întoarcă Ulise şi atunci va trebui să răspunzi de neobrăzarea ta. Şi chiar de nu s-o întoarce, este totuşi în casa asta Telemah, care ştie cum se poartă roabele. Căci lui nimic nu-i scapă!

Auzind spusele lui Ulise, Penelope se mînie şi-i zise roabei:

— Eşti rea cu toată lumea, ca un cîine în lanţ! Bagă de seamă, îţi cunosc purtarea şi ai s-o plăteşti cu capul. Oare nu ştii că eu însămi l-am chemat aici pe drumeţ?

Porunci apoi să se aducă lîngă vatră un scaun pentru Ulise şi, după ce acesta se aşeză lîngă ea, începu să-l întrebe despre soţul său. El îi

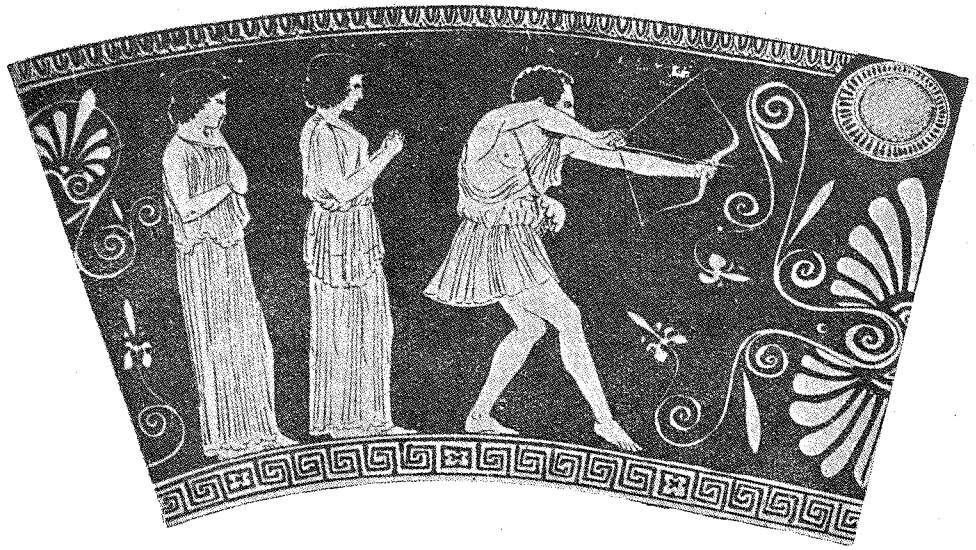

Ulise îi ucide pe peţitori *(Desen pe un vas)*

povesti că odinioară l-ar fi găzduit pe Ulise în Creta, cînd, surprins de furtună, acesta trăsese la ţărmurile Cretei, în drum spre Troia. Penelope începu să plîngă, auzind că drumeţul îl văzuse pe Ulise cu douăzeci de ani în urmă. Vrînd să-şi dea seama dacă spune adevărul, ea îl întrebă ce veşminte avea pe dînsul. Pentru drumeţ nimic nu era mai uşor decît să-şi descrie propriile-i veşminte, aşa că îi dădu Penelopei amănuntele cele mai mici şi atunci ea îl crezu. Drumeţul o încredinţă că Ulise trăieşte, că nu demult trecuse prin ţara thesproţilor, iar de acolo se dusese în Dodona[1] să cerceteze oracolul lui Zeus.

— Ulise se va întoarce curînd — grăi el — se va întoarce înainte de sfîrşitul anului, chiar înainte de a fi pe cer lună nouă.

Penelope ar fi fost bucuroasă să-i dea crezare, dar nu putea. Doar îl aştepta de atîţia ani pe Ulise şi el tot nu mai venea! Ea porunci roabelor să pregătească drumeţului un pat moale. Ulise îi mulţumi şi o rugă ca, înainte de a se duce la culcare, bătrîna Eurycleia să-i spele picioarele.

Eurycleia primi bucuroasă să facă aceasta căci drumeţul, atît prin statura lui, cît şi prin întreaga lui înfăţişare, şi chiar prin glasul lui, îi amintea de Ulise, pe care odinioară îl crescuse. Aduse apă într-un lighean de aramă şi se plecă să-i spele picioarele. Deodată, o izbi o cicatrice de la un picior. Ea cunoştea bine semnul acela. Cîndva, un mistreţ îi făcuse lui Ulise o rană adîncă, în timp ce vîna cu fiii lui Autolycos pe povîrnişurile Parnasului. După acel semn Eurycleia îl recunoscu pe Ulise. De

[1] Oraş în Epir, în vestul Greciei de nord, unde în antichitate se afla un vestit templu şi oracol al lui Zeus.

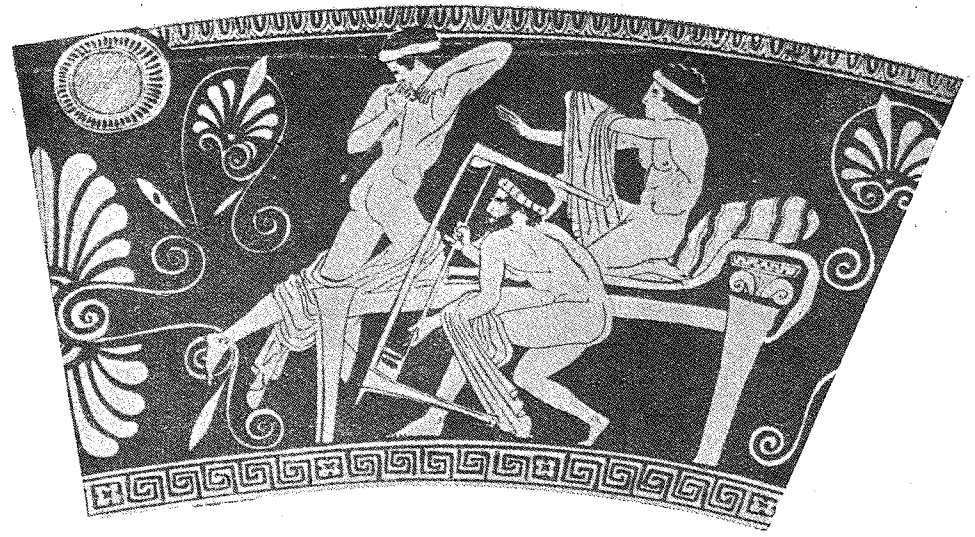

Ulise îi ucide pe peţitori *(Desen pe un vas)*

mirare, ea răsturnă ligheanul cu apă. Lacrimile îi împăienjeniră ochii şi, cu glasul tremurînd de bucurie, spuse:

— Ulise, oare tu eşti, scumpul meu copil? Cum de nu te-am recunoscut pînă acum?

Eurycleia vru s-o vestească şi pe stăpîna ei, Penelope, că în sfîrşit soţul i se întorsese, dar Ulise îi puse repede mîna la gură şi-i şopti:

— Da, eu sînt, Ulise, pe care tu l-ai crescut! Dar să taci, să nu dezvălui nimănui taina, căci altfel îmi aduci pieirea. Fereşte-te să spui cuiva că m-am înapoiat! Că de nu, am să te pedepsesc aspru cînd va fi să osîndesc roabele pentru faptele lor, dacă or afla de la tine că m-am întors. Şi n-am să-ţi arăt nici pic de îndurare, măcar că mi-ai fost dădacă.

Eurycleia se jură să păstreze taina. Bucurîndu-se că i se înapoiase stăpînul, aduse altă apă şi-i spălă picioarele. Penelope nu putuse vedea cele întîmplate, căci zeiţa Athena o făcuse să se gîndească la altceva.

Cînd Ulise se aşeză iarăşi lîngă foc, Penelope începu să-şi jelească soarta amară, şi-i povesti visul pe care-l avusese nu demult. Se făcea că un vultur îi sfîşie toate gîştele albe ca neaua şi că toate femeile din Ithaca le jelesc laolaltă cu dînsa. Deodată, vulturul se întoarse, se aşeză pe acoperişul palatului şi grăi cu glas omenesc: „Penelope, acesta nu-i un vis, ci semnul a ceea ce urmează să se împlinească. Gîştele sînt peţitorii iar eu sînt Ulise, care se va întoarce în curînd".

Ulise îi răspunse că visul, cum îşi dă seama şi ea însăşi, este atît de limpede, încît nici nu trebuie tălmăcit. Dar Penelope nu putu să creadă nici chiar într-un vis ca acesta; ea nu mai credea că Ulise are să se înapoieze acasă. Îi spuse apoi că se hotărîse ca a doua zi să-i pună la

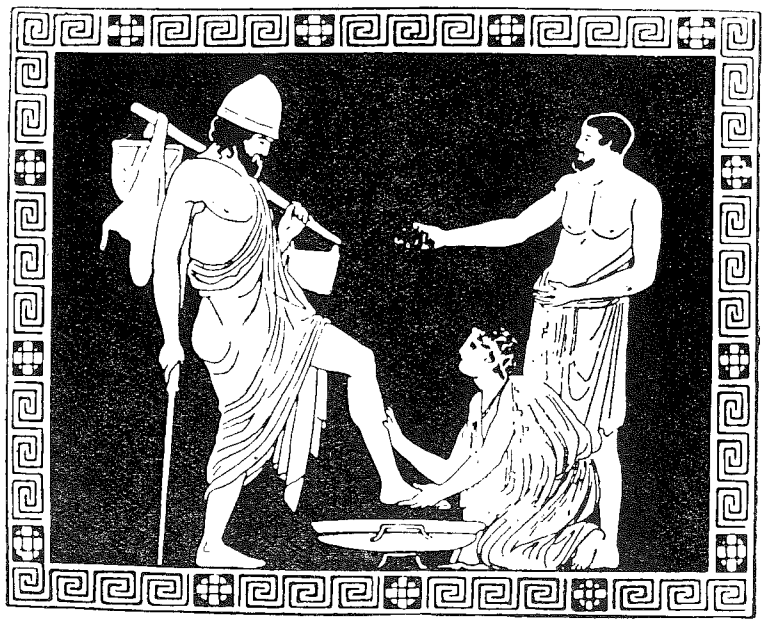

Slujitoarea Eurycleia spălînd picioarele lui Ulise. *(Desen pe un vas)*

încercare pe pețitori: să scoată arcul lui Ulise și aceștia să tragă cu el la țintă; pe cel care va izbuti, și-l va alege ca soț. Drumețul o sfătui să nu amîne încercarea și adăugă:

— Ulise se va întoarce mai înainte ca vreunul din pețitori să încordeze arcul și să nimerească ținta.

Așa stătu de vorbă Penelope cu drumețul, nebănuind că înaintea ei se află chiar Ulise. Dar se făcuse tîrziu. Deși ar fi stat de vorbă toată noaptea cu drumețul, ea trebuia să se ducă la culcare. Se ridică și plecă împreună cu roabele; iar zeița Athena o cufundă într-un somn dulce.

Ulise își făcu un pat din piei de bou și de oaie, se culcă, dar nu putu să adoarmă. Zeița Athena se apropie de patul lui, îl liniști, făgăduindu-i să-l ajute, apoi îi spuse că în curînd toate necazurile lui se vor sfîrși.

În cele din urmă, îl adormi. Ulise însă nu dormi mult, căci îl treziră hohotele de plîns ale Penelopei, care se jelea că zeii nu se îndură să-i aducă soțul înapoi. Ulise se sculă, își strînse patul și, ieșind în curte, începu să-l roage pe Zeus să-i trimită un semn bun prin cele dintîi cuvinte ce avea să le audă în acea dimineață. Zeus îi auzi ruga și bubui un tunet în cer. Cele dintîi cuvinte auzite de el fură cele rostite de o roabă care măcina făină la o rîșniță. Aceasta își exprima dorința ca ziua aceea să fie cea din urmă pe care pețitorii o vor mai petrece ospătînd în casa lui Ulise. Eroul se bucură mult. Acum știa că Zeus îl va ajuta să se răzbune împotriva pețitorilor.

ULISE ÎI UCIDE PE PEȚITORI*

Dimineața, o mulțime de roabe intrară în sala de ospețe și începură să deretece, pregătind-o pentru ospățul pețitorilor. Eurycleia le trimise după apă, le porunci să spele pe jos, să acopere băncile cu învelitori noi de purpură și să spele vasele. Curînd veni Telemah și o întrebă pe Eurycleia cum își petrecuse drumețul noaptea, apoi se duse în piața orașului. Eumaios, Filoitios și Melantheus aduseră capre, oi, porci și o vacă pentru ospățul pețitorilor. Primii doi îl salutară prietenos pe drumeț, compătimindu-l că n-are un acoperiș al lui și că trebuie să pribegească prin lumea largă. Filoitios își aduse aminte de Ulise și se înduioșă. Privindu-l pe drumeț, el se gîndi: nu cumva și stăpînul lui pribegește printre străini fără adăpost? Eumaios și Filoitios începură să se roage zeilor să-l aducă mai degrabă pe Ulise acasă. Ulise vru să-și liniștească slujitorii credincioși și-i spuse lui Filoitios:

— Jur pe marele Zeus și pe altarul sacru din acest palat că nici n-ai să apuci să pleci de aici cînd Ulise are să vină și ai să vezi cum se va răzbuna pe nelegiuiții de pețitori.

Dar dacă Eumaios și Filoitios erau prietenoși cu călătorul, grosolanul Melantheus începu din nou să-l ocărască amenințîndu-l cu bătaia, dacă nu pleacă din casa lui Ulise. Acesta nu spuse nimic, ci își încruntă doar amenințător sprîncenele.

Pețitorii începură să se adune. Ei își puseseră în gînd să-l ucidă pe Telemah, dar semnul pe care li-l trimisese Zeus îi opri. Se așezară la masă și ospățul începu. Telemah puse la ușă o bancă și o masă pentru Ulise, apoi porunci să i se dea hrană și vin. Totodată tînărul fiu al lui Ulise grăi amenințător:

— Drumețule, așază-te aici și petrece în tihnă cu oaspeții mei. Să știi că n-am să las pe nimeni să te jignească! Casa mea nu-i o tavernă oarecare, unde se adună toate lepădăturile, ci e palatul regelui Ulise.

Auzind cuvintele lui Telemah, Antinoos spuse cu obrăznicie:

— Prieteni! Telemah n-are decît să ne amenințe! De nu ne-ar fi trimis Zeus un semn înfricoșător, l-am fi potolit pentru totdeauna și n-am mai fi avut în față un astfel de flecar urîcios.

Telemah nu-i răspunse nimic, așteptînd în liniște ca Ulise să-i facă semnul convenit. Zeița Athena înteți și mai mult obrăznicia pețitorilor, pentru ca în pieptul lui Ulise să ardă și mai tare dorința răzbunării. Îndemnat de zeiță, unul dintre pețitori, pe nume Ctesippos, strigă:

— Ascultați-mă ce vă spun! Drumețul a căpătat de la Telemah destulă hrană și vin. Să-i dăm și noi cîte ceva. Iată, eu i-am și pregătit darul.

Ctesippos înșfăcă un picior de vacă și-l aruncă cu putere în Ulise. Acesta abia avu timp să se ferească. Telemah îi strigă furios lui Ctesippos:

— Norocul tău că ai dat greș! Altfel te-aș fi nimerit eu mai bine cu sulița și tatăl tău ar fi urmat să te pregătească nu de nuntă, ci de

* După „Odiseea" lui Homer.

înmormîntare. Vă mai spun încă odată că n-am să îngădui nimănui ca un oaspete să fie insultat în casa mea.

Peţitorii nu răspunseră nimic. Agelaos îi sfătui să înceteze a-l mai jigni pe drumeţ.

Deodată, zeiţa Pallas-Athena îi făcu pe peţitori să rîdă nebuneşte şi le tulbură minţile. Se porniră pe un rîs sălbatic. Feţele li se îngălbeniră, ochii li se umplură de lacrimi şi inimile le fură cuprinse de mîhnire. Începură să înfulece carnea crudă ca fiarele sălbatice. În nebunia lor, se porniră să-l batjocorească pe Telemah. Dar acesta stătea tăcut, fără să le ia în seamă cuvintele de ocară. Penelope auzea din odăile ei strigătele turbate ale peţitorilor, care se ospătau din belşug. Dar nimeni n-a mai pregătit vreodată oamenilor un ospăţ ca acela pe care zeiţa Athena şi soţul Penelopei li-l pregătiseră acum peţitorilor.

În cele din urmă, Penelope se duse la cămara în care păstra lucrurile scumpe ale lui Ulise. Scoase de acolo arcul lui Ulise, care pe vremuri fusese al lui Eurytos[1] şi pe care fiul acestuia, pe nume Ifitos, îl dăruise lui Ulise. Luînd arcul şi tolba cu săgeţi, Penelope intră în sala de ospeţe. Oprindu-se lîngă o coloană, le spuse peţitorilor:

— Ascultaţi-mă! V-am adus arcul lui Ulise. Aceluia dintre voi care va izbuti să-l încordeze şi să arunce săgeata în aşa chip, încît să treacă prin douăsprezece inele, aceluia îi voi fi soţie.

Apoi înmînă arcul lui Eumaios. Acesta plînse amarnic văzînd arcul stăpînului şi-l duse peţitorilor. Plînse şi credinciosul Filoitios. Peţitorii se supărară foc pe dînşii, cînd îi văzură că vărsau lacrimi pentru Ulise. Telemah înfipse zdravăn în pămînt prăjinile cu inele, punîndu-le să fie toate în acelaşi rînd. El voia să încerce întîiul să încordeze arcul; de trei ori îl îndoi, dar nu putu să-i întindă coarda. Vru să încerce şi a patra oară, însă Ulise îi făcu un semn din cap şi Telemah încetă să mai încerce. Peţitorii se hotărîră să încerce şi ei pe rînd. Primul fu Laiodes, care nu izbuti să-l îndoaie cîtuşi de puţin. Antinoos chemă atunci pe Melanthios şi-i porunci să aducă grăsime ca să ungă arcul, crezînd că uns avea să se îndoaie mai lesne. Dar încercările peţitorilor rămaseră zadarnice, căci nici unul nu izbuti să întindă coarda.

Între timp Eumaios şi Filoitios ieşiră din sală, urmaţi de Ulise. În curte, Ulise îi opri pe slujitorii rămaşi credincioşi şi le destăinui că el este regele, arătîndu-le semnul rănii ce i-o făcuse pe vremuri mistreţul la picior. Slujitorii se bucurară mult şi începură să-i sărute mîinile şi picioarele. Ulise îi linişti şi îi porunci lui Eumaios ca, în clipa cînd el avea să ia arcul, să se ducă la Eurycleia şi să-i spună să închidă pe toate slujitoarele. Iar lui Filoitios îi spuse să ferece bine porţile. După ce dădu aceste porunci, se întoarse în sala de ospeţe şi se aşeză liniştit la locul lui de lîngă uşă.

În acest timp, Eurymahos unsese arcul cu grăsime şi acum îl încălzea la foc. După ce îl încălzi, încercă să-l îndoaie, dar nu putu. Văzînd că toate încercările le sînt zadarnice, peţitorii se hotărîră să lase arcul ca să-l încerce a doua zi, iar acum mai bine să se ospăteze mai departe.

[1] Regele Oihalei (vezi partea I, *„Heracle şi Eurytos"*).

Atunci Ulise le ceru deodată să-i îngăduie şi lui să încordeze arcul. Auzindu-l, peţitorii începură toţi să-l ia în rîs. În adîncul lor însă, se temeau ca nu cumva drumeţul să-i facă de ruşine. Penelope stărui să i se dea şi călătorului arcul. Telemah o întrerupse şi o rugă să se ducă în odăile ei, iar lui Eumaios îi porunci să dea arcul lui Ulise. Peţitorii începură să strige furioşi cînd Eumaios îi duse lui Ulise arcul. Eumaios se sperie, dar Telemah îi strigă poruncitor să dea arcul drumeţului. După ce dădu arcul, Eumaios se duse repede la Eurycleia şi-i comunică porunca lui Ulise. Iar Filoitios închise bine porţile.

Ulise luă arcul şi îl privi cu multă băgare de seamă, aşa cum face cîntăreţul cînd îşi cercetează kithara înainte de a începe să cînte. Îndoi arcul fără nici o greutate, întinse coarda, apoi o încercă cu degetul, dacă e destul de încordată. Coarda zbîrnîi ameninţător. Peţitorii se făcură galbeni ca ceara. În cer bubui un tunet: era Zeus, care-i trimetea semn lui Ulise. Inima îi fu cuprinsă de bucurie. Luă o săgeată şi, fără a se ridica de pe locul lui, îi dădu drumul drept în ţintă. Săgeata trecu prin toate cele douăsprezece inele. Apoi îi spuse lui Telemah:

— Telemah, oaspetele tău nu te-a făcut de ruşine! Ai văzut că nu m-am ostenit prea mult ca să întind arcul. Nu, puterea încă nu m-a părăsit! Acum, să le pregătim peţitorilor un nou ospăţ. De data asta, altă kithară va răsuna la ospăţul nostru!

Apoi îi făcu semn, încruntîndu-şi sprîncenele. Telemah îşi încinse sabia şi, luînd suliţa în mînă, se aşeză în rînd cu Ulise.

Acesta îşi aruncă zdrenţele, se aşeză în prag, răsturnă pe podea săgeţile din tolbă chiar la picioarele sale şi le strigă peţitorilor:

— Întîia ţintă am nimerit-o fără greş! Acum mi-am ales altă ţintă, în care nimeni pînă acum n-a trimis vre-o săgeată. Apollon săgetătorul are să mă ajute să nimeresc în plin!

Spunînd aceasta, Ulise trimise o săgeată în Antinoos. Îl nimeri în gît, străpungîndu-l tocmai în clipa cînd voia să soarbă un pocal de vin. El se clătină, scăldat în sînge, împinse masa, o răsturnă şi căzu mort. Peţitorii săriră toţi răcnind. Se repeziră să-şi ia armele, care pînă atunci stătuseră atîrnate de pereţi, dar nu mai era nici una. Ulise le mai strigă o dată înfricoşător:

— Aha! Ciini vrednici de dispreţ! Aţi crezut că n-am să mă mai întorc? Că o să jefuiţi fără să vă fie teamă de pedeapsă? Acum vă aşteaptă pieirea pe toţi!

Zadarnic se rugă Eurymahos să-i cruţe, să primească de la dînşii o răsplată mare pentru ceea ce jefuiseră. Ulise rămase neînduplecat. Ardea de setea răzbunării. Peţitorii înţeleseră că n-au altceva de făcut decît să se apere. Traseră săbiile şi începură să se ferească de săgeţile lui Ulise în spatele meselor. Eurymahos se repezi la Ulise cu sabia în mînă, dar o săgeată îi străpunse pieptul şi căzu mort pe podea. Amfinomos se năpusti şi el asupra lui Ulise, dar fu răpus de Telemah cu suliţa. După ce-l ucise pe Amfinomos, Telemah alergă după alte arme. Scoase din cămară patru coifuri, patru scuturi şi opt suliţe pentru Ulise, pentru el, pentru Eumaios şi Filoitios. Între timp Ulise slobozea în peţitori săgeată după săgeată. Fiecare săgeată aducea moartea şi peţitorii se prăbuşeau unul după

altul. Veni și Telemah cu armele. Ulise se înarmă, iar alături de dînsul se așezară, agitînd sulițele, Telemah, Eumaios și Filoitios.

Trădătorul Melanthios băgase de seamă că Telemah se dusese după arme; se strecură în taină în cămară și luă de acolo douăsprezece scuturi și sulițe, căci Telemah, grăbit cum era să se ducă mai repede lîngă tatăl său, uitase să încuie ușa. Se înarmară și peținorii. Văzîndu-i dintr-odată că se înarmează, Ulise se sperie. Își dădu seama că cineva le adusese arme. Din fericire, Eumaios îl zărise pe Melanthios pe cînd se strecura în cămară, și-i spuse lui Ulise. Acesta le porunci lui Eumaios și Filoitios să-l prindă pe Melanthios și să-l încuie în cămară, legîndu-l cît mai strîns cu funii. Ei se furișară spre cămară și pe cînd Melanthios ieșea cu armele, tăbărîră asupra lui, îl culcară la pămînt și, răsucindu-i mîinile și picioarele la spate, îl legară. Apoi îl atîrnară de o grindină din tavan, spunîndu-i în bătaie de joc:

— Acum păzește armele, Melanthios! Ți-am făcut un pat moale și de bună seamă că acum n-ai să mai dormi la revărsatul zorilor.

Apoi luară arme și alergară în ajutorul lui Ulise, care, între timp, împreună cu Telemah ținea piept asaltului peținorilor.

În clipa aceea i se arătă lui Ulise zeița Pallas-Athena sub chipul lui Mentor. Ulise îl chemă în ajutor, dar peținorii îl amenințară cu moartea, dacă îndrăznește să-l ajute.

Atunci Athena se mînie și mai mult pe peținori. Mustrîndu-l pe Ulise că nu luptă împotriva peținorilor cu destulă vitejie, cum făcuse la Troia, ea se făcu deodată în rîndunică, își luă zborul și se așeză pe o grindină deasupra peținorilor. De trei ori se năpustiră aceștia asupra lui Ulise, aruncînd sulițe în el, în Telemah și în cei doi slujitori credincioși, dar Athena le abătea într-una sulițele. Ulise și tovarășii lui de luptă însă răpuneau de fiecare dată cîte patru peținori. Filoitios îl ucise cu o lovitură de suliță și pe Ctesippos cel obraznic și strigă triumfător:

— Acum cred că-ți vei ține gura nerușinat ce ești! Iată ți-am făcut un dar frumos pentru piciorul de vacă cu care l-ai ospătat cu atîta drag pe Ulise!

Peținorii cădeau unul după altul, răpuși de moarte. Deodată Athena scutură deasupra capetelor lor egida ei înfricoșătoare. Peținorii începură să dea din colț în colț înnebuniți ca boii la pășunat cînd sînt înțepați vara de roiuri întregi de tăuni. Cum fac șoimii cu porumbeii așa îi măcelăreau pe peținori Ulise, Telemah, Eumaios și Filoitios.

Văzîndu-se în pragul morții, peținorii începură să strige de spaimă. Leiodes se apropie de Ulise și îi ceru îndurare, dar Ulise nu-l cruță, ci, cu o lovitură de sabie, îi reteză capul. Numai pe cîntărețul Femios, care cîntase împotriva voinței lui în fața peținorilor, îl cruță, rugat de Telemah, apoi îl scăpă și îl mai iertă și pe crainicul Medon, care se ascunsese sub o piele de vacă. Acestora Ulise le porunci să iasă în curte și să-l aștepte acolo, apoi privi prin toate părțile să vadă dacă nu cumva a mai rămas în viață vreun peținor; dar toți fuseseră uciși.

Atunci Ulise porunci să fie chemată Eurycleia. Aceasta alergă la chemarea stăpînului pe care-l văzu în mijlocul trupurilor peținorilor stropit de sînge, așa cum stă leul care a sfîșiat niște tauri. Ulise trimise slujitoarea să cheme roabele care ținuseră partea peținorilor. Eurycleia chemă douăsprezece roabe. Ulise le porunci să scoată leșurile peținorilor, ceea ce ele începură să facă plîngînd în hohote, și le așezară unul lîngă altul alături de porticul palatului. După ce scoaseră cadavrele, spălară întreaga sală a ospețelor, iar cînd isprăviră totul, Ulise porunci să fie omorîte. Toate fură spînzurate, răscumpărîndu-și prin moarte jignirile pe care le aduseseră lui Ulise și Penelopei. Trădătorul Melanthios fu și el omorît în chinuri groaznice.

După ce Melanthios și roabele își luară pedeapsa meritată, Ulise porunci Eurycleei să-i aducă tămîie purificatoare, cu care afumă toată sala de ospețe. Se adunară toate roabele; ele își înconjurară stăpînul și-i sărutară mîinile și picioarele, bucurîndu-se de înapoierea lui. Și el vărsă lacrimi, văzîndu-i din nou în jurul lui pe cei ai casei.

ULISE ÎI DEZVĂLUIE PENELOPEI CINE ESTE EL*

Pe cînd cei ai casei îi făceau lui Ulise urări de bun venit, Eurycleia dădu fuga în încăperile Penelopei, o sculă din somn și îi împărtăși știrea îmbucurătoare că, în sfîrșit, Ulise s-a întors și s-a răzbunat, omorîndu-i pe toți peținorii. Penelope nu-i dădu crezare, bănuind că Eurycleia rîde de ea. Multă vreme cătă aceasta s-o încredințeze pe Penelope că Ulise s-a întors într-adevăr, că drumețul cu care a stat de vorbă atît de mult este însuși Ulise. Îi mai spuse că l-a recunoscut după cicatricea de la picior, dar că el i-a poruncit să păstreze taina întoarcerii sale chiar și față de Penelope. Cu toate stăruințele Eurycleei, lui Penelope nu i se părea cu putință ca Ulise să fi fost în stare să ucidă singur pe toți peținorii. Pînă la urmă, se hotărî să meargă în sala de ospețe. Ajungînd acolo, nu știa ce să facă: să se arunce în brațele lui Ulise sau mai întîi să-i pună întrebări ca să se convingă pe deplin că într-adevăr el este soțul ei. Se așeză lîngă el și-l privi stăruitor: ba i se părea că-i Ulise, ba era cuprinsă iarăși de îndoieli. Văzîndu-i șovăiala, Telemah o dojeni:

— O, prea iubită mamă, — spuse Telemah — ți-e inima de piatră? Iată, ți s-a întors în sfîrșit bărbatul și tu stai fără să scoți o vorbă. Nu-mi închipui să mai fie în toată lumea o soție care să-și întîmpine cu atîta lipsă de voioșie soțul întors după o despărțire așa de lungă.

— Fiul meu, vezi prea bine că de turburare nu pot scoate o vorbă — răspunse Penelope. Dacă într-adevăr drumețul acesta este Ulise, avem amîndoi o taină, cu ajutorul căreia ne putem oricînd recunoaște unul pe celălalt.

Ulise zîmbi și-i spuse lui Telemah:

— Fiul meu, nu-ți necăji mama! După întrebările ce-mi va pune, are să se încredințeze pe deplin că eu sînt Ulise. De bună seamă că-i este greu să mă recunoască așa cum sînt, în zdrențe. Ceea ce trebuie să facem este să păstrăm un timp în taină față de cetățenii orașului pieirea

* După „Odiseea" lui Homer.

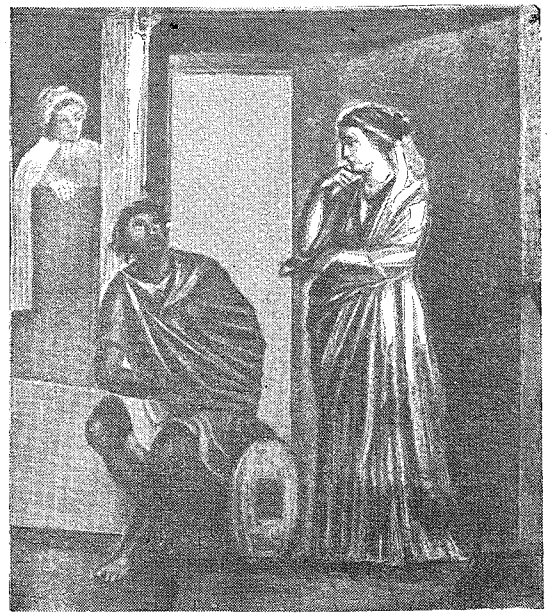

Ulise și Penelope *(Pictură murală din Pompei)*

peţitorilor, ca să nu se iște vreo răscoală. Căci noi am ucis tinerii cei mai de vază și rudele lor vor căuta să se răzbune.

Ulise porunci tuturor robilor și roabelor să înceapă să cînte și să danseze în sunetele lirei lui Femios, pentru ca toţi să creadă că palatul este în sărbătoare. Porunca îi fu împlinită îndată și, într-adevăr, toţi localnicii care treceau pe lîngă palat credeau că Penelope își serbează nunta cu vreunul dintre peţitori.

După aceea, spălîndu-se și punîndu-și veșminte bogate, Ulise se duse din nou la Penelope și se așeză în fața ei. Zeița Athena îl înzestră cu o frumusețe divină. Spre a o convinge, se hotărî să-i arate Penelopei că cunoaște taina pe care o știau numai ei doi. Chemă pe Eurycleia și-i porunci să-i pregătească patul. Penelope însă îi spuse Eurycleei:

— Bine, Eurycleia, pregătește-i-l, însă nu în iatacul făcut de însuși Ulise. Scoate patul bogat din iatac și rînduiește-i-l pentru culcare.

— O, regină! — spune Ulise — cine ar putea să urnească din loc patul pe care eu însumi l-am făcut? Doar știi prea bine că-i făurit din trunchiul măslinului mare ce creștea lîngă palat. Eu singur l-am tăiat și am făcut din el patul pe care l-am împodobit apoi cu aur, argint și fildeș. Sau poate că în lipsa mea a tăiat cineva trunchiul și a mișcat patul din loc?

Acum Penelope înțelese că-l are în față pe Ulise. Numai ei doi cunoșteau taina patului. Izbucnind în hohote de plîns, ea se aruncă în brațele soțului ei și începu să-l sărute cu nespusă dragoste. Ulise își îmbrățișă plîngînd soția credincioasă și o strînse la piept, acoperind-o cu sărutări, așa cum marinarul scăpat de furtună și aruncat pe țărm sărută pămîntul. Ei plînseră multă vreme, îmbrățișați. Și așa i-ar fi apucat zorile, dacă zeița Athena n-ar fi făcut noaptea mai lungă și n-ar fi oprit-o pe zeița zorilor, Eos, cea cu degetele trandafirii, să se înalțe pe cer.

Ulise și Penelope se duseră în iatacul lor, iar Telemah porunci robilor și roabelor să înceteze cîntul și jocul și întreg palatul adormi. Numai Ulise și Penelope nu dormiră. Ulise îi povesti pățaniile lui și credincioasa Penelope îl ascultă cu nesaț. La rîndul ei, îi povesti lui Ulise tot ce avusese de îndurat din partea peţitorilor în timpul lipsei lui.

SUFLETELE PEȚITORILOR ÎN ÎMPĂRĂȚIA LUI HADES*

Zeul Hermes chemă sufletele peţitorilor din trupurile lor, cu caduceul de aur cu care el îi adoarme pe oameni sau le alungă somnul. În vaiet jalnic, sufletele își luară zborul, urmîndu-l pe zeu. Strigătul lor semăna cu chițăitul liliecilor, care zboară înspăimîntaţi prin întunericul unei peșteri, cînd unul din ei cade, desprinzîndu-se de piatra de care stătea agățat.

Sufletele peţitorilor merseră în șir după Hermes, pe un drum întunecat. El le duse tot mai departe, pe lîngă apele încărunţitului Okeanos, pe lîngă porţile lui Helios, zeul soarelui, pe lîngă ţara în care trăiesc zeii somnului, pe lîngă stînca Leukas[1]. În sfîrșit ajunseră la o pajiște plină cu asfodel[2]; acolo sălășluiau sufletele celor morţi. Cel dintîi care întîmpină sufletele peţitorilor fu sufletul marelui Ahile, alături de care se aflau umbrele lui Patrocle, Antilohos și Aiax, fiul lui Telamon. Ei înconjurară sufletele peţitorilor. Veni și umbra regelui Agamemnon. Văzînd printre sufletele peţitorilor sufletul lui Amfimedon, la care fusese găzduit în Ithaca, cînd venise să-l cheme pe Ulise în expediţia împotriva Troiei, Agamemnon îl întrebă:

— Spune-mi, de ce aţi venit atît de mulţi deodată în împărăţia aceasta întunecată? Aţi pierit ucișI de vreo furtună sau v-au omorît vrăjmașii în timp ce le jefuiaţi casele și le luaţi avutul?

Umbra lui Amfimedon povesti cum o peţiseră pe Penelope, crezînd că Ulise n-avea să se mai întoarcă, cum ea îi rămăsese credincioasă lui Ulise, nevoind nici să audă de căsătorie. În sfîrșit, Ulise întorcîndu-se, se răzbunase crunt pe ei pentru că-și făcuseră de cap în casa lui și-i jefuiseră avutul. Sufletul lui Agamemnon se bucură aflînd că Ulise a trecut cu bine toate primejdiile și exclamă:

— O, cît ești de fericit, scumpe Ulise! Mare va fi cinstea credincioasei tale soţii, Penelope; ea va fi preamărită prin cîntece și amintirea ei va dăinui veșnic. Alta a fost soarta mea. Soţia m-a trădat și oamenii își vor aduce aminte în veci cu desgust de ea.

ULISE LA LAERTES

Dis-de-dimineaţă, înarmaţi cu strălucitoare platoșe, sulițe și scuturi, Ulise, Telemah, Eumaios și Filoitios se duseră la Laertes. Iar Penelopei, Ulise îi porunci să nu iasă din palat, știind că vestea morţii peţitorilor avea să se răspîndească repede în oraș. Învăluiţi într-un nor gros, Ulise și însoţitorii lui ieșiră repede din oraș și ajunseră pe cîmp. Sosiră curînd la casa lui Laertes, care locuia cu roabele lui și cu o slujitoare bătrînă. Ulise își trimise însoţitorii în casă, poruncindu-le să pregătească

* După „Odiseea" lui Homer.

[1] O stîncă albă care, după credinţa grecilor, se găsea la intrarea în împărăţia zeului Hades.

[2] Lalea sălbatică de culoare galbenă-palid.

masa, iar el se duse în grădină, ca să-l caute pe Laertes. Îl găsi pe părintele său, săpînd pămîntul în jurul unui copac tînăr. Veşmintele îi erau peticite, în picioare avea sandale, capul îi era acoperit cu o bonetă roasă făcută din piele de capră. Ulise începu să plîngă, făcîndu-i-se milă de bătrîn cînd îl văzu îmbrăcat ca un cerşetor. La început, şovăi, neştiind ce să facă: să-i spună dintr-o dată cine e, sau să aştepte să vadă dacă tatăl său o să-l recunoască.

În cele din urmă, se hotărî. Se apropie de tatăl său şi prefăcîndu-se că nu ştie cine este intră cu el în vorbă, ca şi cum ar fi avut de-a face cu un muncitor oarecare, întrebîndu-l a cui este grădina şi cum îl cheamă pe stăpînul ei. Ulise povesti despre el însuşi o istorie plăsmuită, dîndu-se drept un străin, şi adăugă:

— Odinioară l-am avut pe Ulise ca oaspete şi i-am oferit daruri bogate. Acum am venit la dînsul să mă găzduiască. Spune-mi, mă aflu într-adevăr pe insula Ithaca?

Lacrimi mari picurară din ochii bătrînului Laertes, care răspunse:

— Străine, te afli într-adevăr pe insula Ithaca, dar pe Ulise nu-l vei găsi aici. Oamenii răi au pus stăpînire pe căminul lui, iar el, fără îndoială a pierit. Eu sînt tatăl lui. Dar spune-mi, cine eşti şi de unde vii?

Ulise spuse iar un nume născocit şi începu să vorbească din nou despre Ulise, zicînd că trecuseră cinci ani din ziua cînd îl ospătase în casa lui pe acel Ulise. Auzind acestea, bătrînul Laertes se întristă adînc. Luă cu amîndoi pumnii ţărînă, şi-o presără pe cap şi, copleşit de durere, scoase un geamăt puternic. Ulise nu mai putu să îndure jalea tatălui său, se repezi la dînsul, îl cuprinse în braţe şi-i spuse:

— Tată! Eu sînt Ulise! Din voinţa zeilor m-am înapoiat în Ithaca! Nu mai plînge! Să ştii că m-am răzbunat pe peţitorii care mi-au jefuit averea.

Laertes nu crezu la început că avea într-adevăr în faţă pe Ulise şi ceru dovezi. Atunci el îi arătă cicatricea de la picior şi spuse ce pomi roditori i-a dăruit tatăl său încă în copilărie. Bătrînul plînse de bucurie, îl îmbrăţişă pe Ulise şi exclamă:

— O, mărite părinte Zeus! Mai sînt încă zei în Olimp, dacă ticăloşii au plătit cu moartea vina lor. Dar mi-e teamă că locuitorii din Ithaca vor veni aici să răzbune moartea rudelor lor.

Ulise îşi linişti tatăl şi-l duse în casă, unde masa era gata. Bătrînul Laertes se spălă şi îşi puse veşminte noi, iar zeiţa Athena îl făcu mai vioi şi mai tînăr. Toţi se aşezară bucuroşi la masă. Între timp se întoarse bătrînul rob Dolios, cu fiii lui. Intrînd în casă, rămase uimit văzînd la masă un oaspete în care îl recunoscu pe Ulise. Se repezi la el şi-i sărută mîinile şi picioarele, chemînd asupra lui binecuvîntarea zeilor. Masa din casa lui Laertes fu plină de veselie.

RĂSCOALA CETĂŢENILOR DIN ITHACA ŞI ÎMPĂCAREA LOR CU ULISE

Între timp, în oraş se răspîndise zvonul că toţi peţitorii au fost ucişi de Ulise, care s-a întors acasă. Rudele acestora alergară la palat, împreună cu întreg poporul şi scoaseră de acolo trupurile celor ucişi. Apoi se adunară în piaţa oraşului, pentru a hotărî ce trebuie să facă. Bătrînul Eupeithes, tatăl lui Antinoos, începu să îndemne tot poporul să se răscoale împotriva lui Ulise şi să răzbune moartea peţitorilor. Numai cîntăreţul Femios şi crainicul Medon căutară să-i convingă pe cetăţeni să nu ridice mîna asupra lui Ulise, întrucît, precum au văzut ei înşişi, zeii au fost de partea lui şi peţitorii au pierit din voinţa lui Zeus. Şi profetul Halitherses îi luă apărarea. Le aminti cetăţenilor cum îi sfătuise împreună cu Mentor să nu-i lase pe peţitori să-şi facă de cap în casa lui Ulise. Acum vina cade în seama cetăţenilor. Mai bine este să se supună lui Ulise, ca să nu mai atragă asupra lor vreo nenorocire şi mai mare. Parte din cetăţeni dădură ascultare sfatului lui Halitherses, dar alţii, în frunte cu Eupeithes, se repeziră la arme.

Zeiţa Athena văzu toate de pe înaltul Olimp şi-l întrebă pe Zeus, stăpînul tunetelor:

— Părinte Zeus! Spune-mi, ce hotărîre ai luat? Vei dezlănţui un măcel mare, sau vei trimite pacea între cei ce se duşmănesc?

— Fiica mea dragă! — răspunse Zeus — tu singură eşti aceea care ai hotărît ca Ulise să se răzbune pe peţitori. El a făcut-o şi avea tot dreptul s-o facă. Ulise va fi rege în Ithaca. Vom da uitării moartea peţitorilor şi, ca şi înainte, în Ithaca vor domni dragostea, pacea şi belşugul.

Aşa grăi Zeus. Athena porni numaidecît spre Ithaca. Cetăţenii se şi duceau în număr mare spre casa lui Laertes. Unul din fiii lui Dolios îi văzu. Toţi ai casei se înarmară. Pînă şi bătrînii Laertes şi Dolios puseră mîna pe arme. Zeiţa Athena i se arătă lui Ulise sub chipul lui Mentor. El se bucură recunoscînd-o pe zeiţă şi, adresîndu-se lui Telemah, îi zise:

— Fiul meu! Să-mi dovedeşti acum că te tragi dintr-un neam viteaz, slăvit pe tot pămîntul.

— Tată scump! — strigă Telemah. Am să-ţi dovedesc că nu voi face de ruşine neamul tău glorios.

Şi Laertes auzi cuvintele acestea. Inima i se umplu de bucurie şi spuse:

— O, zei! Ce zi fericită mi-aţi hărăzit! Cît de mare îmi este bucuria! Fiul şi nepotul meu se întrec în vitejie.

Athena se apropie de Laertes şi-i porunci să arunce, fără să ţintească, suliţa în duşmani, chemînd-o în ajutor pe ea şi pe părintele ei Zeus. Laertes aruncă suliţa, care străpunse coiful de aramă al lui Eupeithes, îi zdrobi ţeasta şi acesta căzu mort la pămînt. Ulise şi Telemah se năpustiră şi ei asupra duşmanilor. Toţi locuitorii din Ithaca ar fi fost ucişi, dacă zeiţa Athena nu le-ar fi strigat cu glas tunător:

— Cetăţeni din Ithaca, încetaţi lupta! Împrăştiaţi-vă mai repede, fără să vărsaţi sînge!

Toți fură cuprinși de teamă. Armele le căzură din mîini și toți se trîntiră la pămînt, auzind glasul zeiței. Venindu-și în fire, o rupseră la fugă, ca să scape cu viața. Strigînd puternic Ulise se năpusti în urmărirea fugarilor, dar Zeus dezlănțui un trăsnet care căzu, sclipind, în fața zeiței Athena. Zeița îl opri pe Ulise spunîndu-i:

— Fiu al lui Laertes, tu cel ce ești asemenea zeilor, îmblînzește-ți inima! Înfrînează-ți setea de sînge, ca să nu atragi asupră-ți mînia lui Zeus.

Ulise se bucură și se opri; nu-i mai urmări pe fugari. Curînd, zeița Pallas-Athena, luînd chipul lui Mentor, statornici o pace trainică între popor și regele Ulise, întărită prin jurămîntul făcut de rege și de popor.

AGAMEMNON ȘI FIUL SĂU ORESTE

MOARTEA LUI AGAMEMNON*

Plecînd în expediția împotriva Troiei, Agamemnon făgăduise soției sale Clitemnestra să-i trimită neîntîrziat veste cînd va cădea Troia și se va isprăvi sîngeroasa bătălie. Slujitorii trimiși de el trebuiau să aprindă focuri pe piscurile munților. Acest semnal, mutat mereu de pe un vîrf de munte pe altul, ar fi ajuns repede la palatul lui, și Clitemnestra ar fi aflat înaintea altora vestea căderii Troiei.

Nouă ani ținu asediul Troiei. Începu anul al zecelea, cel din urmă, în care, după cum prevestiseră prorocii, Troia trebuia să cadă. Clitemnestra putea primi acum dintr-o clipă în alta știrea căderii cetății și a întoarcerii lui Agamemnon. Pentru ca sosirea soțului să nu o ia prin surprindere, Clitemnestra trimitea în fiecare noapte un rob pe acoperișul înaltului palat. Robul stătea acolo de veghe toată noaptea, ațintindu-și privirile în beznă. Și în nopțile călduroase de vară, și pe timp de furtună, și iarna pe ninsoare cînd mădularele îngheață, robul stătea toată noaptea pe acoperiș. Zilele se scurgeau una după alta, iar robul supus voinței reginei aștepta, noapte după noapte, semnalul convenit. Îl aștepta și Clitemnestra. Dar nu pentru a-și întîmpina cu bucurie soțul, căci ea îl dăduse uitării pentru altul, pentru Egisthos, și-și pusese în gînd să-l omoare pe regele Agamemnon chiar în ziua cînd acesta se va întoarce în patrie biruitor.

Era o noapte întunecată. Dar iată că la răsărit se ivi o geană de lumină. Dimineața era aproape. Deodată, robul zări o flacără mare pe un vîrf de munte îndepărtat. Era semnalul așteptat de atîta vreme.

Marea Troie căzuse; însemna că regele Agamemnon urma să se întoarcă în curînd la ai săi. Robul se bucură, căci veghea lui de noapte

* După tragedia „Agamemnon" de Eshil.

luase sfîrșit. Se duse în grabă la Clitemnestra și-i împărtăși marea bucurie. Dar era oare aceasta o bucurie pentru Clitemnestra?

Ca să nu plutească asupră-i nici urmă de bănuială, Clitemnestra se prefăcu că și ea se bucură de vestea primită. Își chemă roabele și se duse să aducă jertfă de mulțumire zeilor. În adîncul inimii însă perfida Clitemnestra urzea pieirea lui Agamemnon.

Locuitorii orașului se adunară în fața palatului lui Agamemnon. Aflaseră și ei repede că în sfîrșit marea Troie căzuse.

Bătrînii voiau să-l întîmpine pe Agamemnon în fața palatului, deși uneori erau cuprinși de îndoială dacă într-adevăr regele lor se va întoarce în curînd. Această îndoială o spulberă un vestitor care sosi și anunță că Agamemnon se apropie de oraș. Clitemnestra se prefăcu că e iarăși fericită. Se duse repede în palat ca și cum ar fi vrut să pregătească cele necesare, însă nu pentru întîmpinarea soțului se zorea atîta, ci pentru a-l ucide.

În sfîrșit, apăru în zare Agamemnon în carul său, în fruntea oastei biruitoare. Oștenii erau împodobiți cu flori și cu verdeață, iar în urma lor veneau care încărcate cu o pradă bogată și cu o mulțime de roabe. În car, alături de rege, ședea tristă, profeta Cassandra, fiica lui Priam. Poporul îl întîmpină pe rege cu strigăte puternice. Clitemnestra îi ieși înainte. Porunci să se aștearnă pe tot drumul pînă la palat țesături de purpură. Ea îl primi ca pe un zeu. Agamemnon se temu chiar să nu atragă mînia zeilor, încuviințînd să i se facă o asemenea primire. Își descălță sandalele și porni spre palat; în urma lui păși vicleana Clitemnestra, spunîndu-i cît de mult îl așteptase și cît suferise din pricina despărțirii; dar la intrarea în palat, soția lui Agamemnon se opri și exclamă:

— O, Zeus! Ascultă-mi rugăciunea și ajută-mă să împlinesc ceea ce am pus la cale.

Rostind cuvintele acestea, intră în palat.

Cetățenii se îmbulzeau în tăcere în fața palatului lui Agamemnon. Îi chinuia presimțirea unei mari nenorociri și nu se împrăștiau pe la casele lor.

Deodată, din palat răsună un strigăt înfricoșător: Clitemnestra îl omorîse pe Agamemnon în clipa cînd acesta ieșea din baie. Ea aruncase asupra lui un văl lung și lat în care se încurcase ca într-o plasă și nu se mai putea apăra. Apoi Clitemnestra îl omorî cu trei lovituri de secure.

Cu securea însîngerată în mînă și cu veșmintele stropite de sînge, Clitemnestra ieși în fața poporului. Toți cetățenii fură îngroziți de nelegiuirea ei; ea însă era mîndră de parcă săvîrșise cine știe ce mare ispravă. Dar treptat începură s-o cuprindă remușcările; îi era teamă că va trebui să-și ispășească fărădelegea, că va veni un om care-l va răzbuna fără cruțare pe Agamemnon.

Egisthos ieși din palat. Se și îmbrăcase în veșminte regești și luase sceptrul în mînă. Poporul fu cuprins de indignare. Oamenii l-ar fi sfîșiat pe Egisthos, dacă nu l-ar fi apărat Clitemnestra. Cu încetul cetățenii începură să se împrăștie, îndurerați de moartea lui Agamemnon.

Iar Egisthos și Clitemnestra intrară în palat triumfători că au pus mîna pe putere, prin marea lor nelegiuire. Soarta nemiloasă însă nu-i cruță, căci îi aștepta o crîncenă pedeapsă pentru fărădelegea lor.

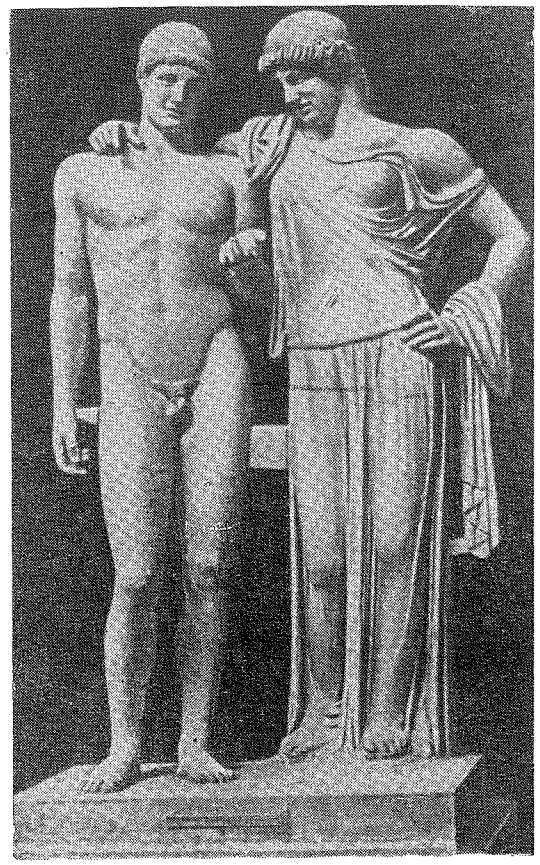

Oreste și Electra. *(Grup din sec. V. î. e. n.)*

ORESTE RĂZBUNĂ UCIDEREA TATĂLUI SĂU*

Trecuseră mulți ani de la asasinarea lui Agamemnon. Într-o zi, la mormîntul lui, care se afla chiar lîngă palat, se opriră doi tineri în veșminte de călători. Unul din ei de vreo optsprezece ani, purta la cingătoare o sabie, iar celălalt, ceva mai în vîrstă, ținea într-o mînă două sulițe. Cel mai tînăr se apropie de mormînt, își tăie o șuviță de păr din cap și o puse pe mormînt. Era Oreste, fiul lui Agamemnon, pe care îl scăpase dădaca lui, în ziua uciderii acestuia, și care fusese crescut departe de patrie, de regele Strofios al Focidei. Oreste era însoțit de prietenul lui, fiul lui Strofios, numit Pylade. După ce Oreste aduse jertfă tatălui său, în ușile palatului se iviră roabe îmbrăcate în veșminte cernite. Ele se îndreptară spre mormîntul lui Agamemnon. Printre dînsele

* După tragedia lui Eshil „Choeforele", adică „cele care fac libațiuni pe mormîntul unui mort, în cinstea lui".

[1] În lucrarea „Originea familiei, a proprietății private și a statului", Engels spunea că Bachofen în lucrarea sa „Matriarhatul" are dreptate cînd arată — folosind mitul despre răzbunarea lui Oreste împotriva mamei lui pentru că îi omorîse tatăl — că acest mit redă lupta dintre matriarhatul pe cale de dispariție și patriarhatul în ascensiune. În acest mit, apărătoare ale matriarhatului sînt Eriniile. Acestea prigonesc pe Oreste pentru cea mai gravă crimă din punctul de vedere al matriarhatului: el își omorîse mama — cea mai apropiată rudă de sînge a sa — și o omorîse pentru că mamă-sa își ucisese soțul cu care nu era rudă de sînge. Zeii Apollon și Athena apar în acest mit ca apărători ai patriarhatului. Aceștia îl apără pe Oreste, considerîndu-l îndreptățit să-și fi răzbunat tatăl, cea mai apropiată rudă de sînge a lui, din punct de vedere al patriarhatului. La judecata areopagului, Athena cere achitarea lui Oreste. Acesta este achitat. În felul acesta, patriarhatul biruie matriarhatul (F. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, prefața la ediția a IV-a din anul 1891).

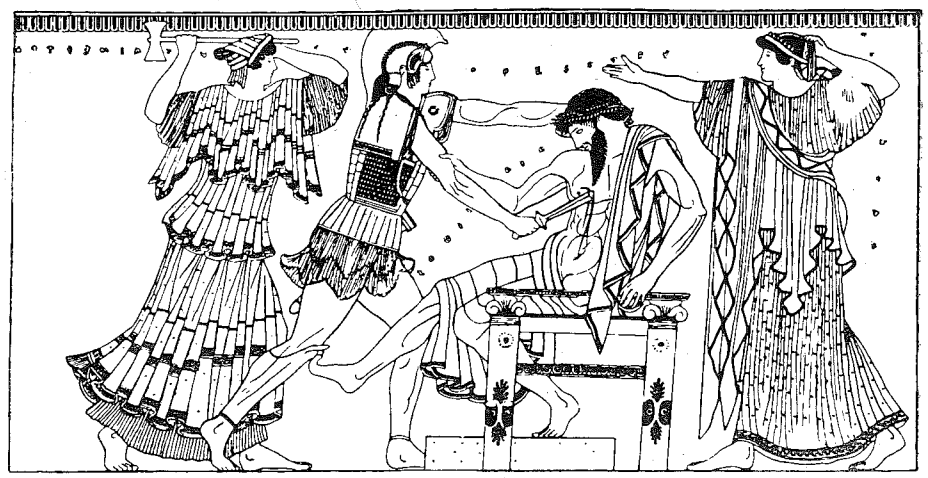

Oreste ucide pe Egisthos. În spatele lui cu o secure în mîini, Clitemnestra; în spatele lui Egisthos, Electra. *(Desen pe un vas)*

se afla și Electra, fiica regelui ucis. Ea purta veșminte cernite ca și roabele, părul îi era tăiat, încît fiica regelui nu se deosebea cu nimic de roabele ce-o însoțeau. Oreste și Pylade se ascunseră în grabă lîngă mormînt și începură să privească ce aveau să facă roabele. Acestea, apropiindu-se de mormînt, începură să bocească și ocoliră mormîntul de trei ori. Roabele fuseseră trimise de Clitemnestra, care avusese un vis rău prevestitor și acum se temea de mînia sufletului lui Agamemnon. Roabele trebuiau să-i ceară milostivire. Dar ele o urau pe Clitemnestra pentru că-l ucisese pe Agamemnon și pentru că le asuprea. Ea se purta rău cu ele pentru că toate erau troiene captive și, de cîte ori le privea, își aducea aminte de soțul ucis.

În loc să ceară îndurare umbrei lui Agamemnon, Electra, sfătuită de roabe, chemă răzbunarea zeilor asupra capului Clitemnestrei. Nici n-ar fi putut face altfel, căci o ura nespus pe mama ucigașă.

După săvîrșirea jertfei, cînd roabele erau gata să plece, Electra zări deodată pe mormînt o șuviță de păr. După asemănarea cu părul ei, Electra își dădu pe loc seama că șuvița era a lui Oreste. O ridică și se gîndi: de ce Oreste n-o fi venit însuși aici, de ce a trimis numai o șuviță din părul său? Atunci, Oreste se apropie încet de sora sa și o strigă pe nume. Electra nu-l recunoscu îndată, căci îl văzuse numai pe cînd era copil. Dar Oreste îi arătă veșmintele pe care i le lucrase dînsa. Electra se bucură mult, iar Oreste îi spuse că venise acolo din voința zeului Apollon, care îi poruncise la Delfi să se răzbune pe mama lui și pe Egisthos pentru moartea tatălui său. Zeul Apollon l-a amenințat că-i va lua mințile dacă nu-i va împlini porunca. El își rugă sora să fie prevăzătoare și să nu spună nimănui că s-a întors în orașul său natal.

Curînd după plecarea Electrei la palat, bătură la poartă Oreste și Pylade; ei spuseră slujitorului venit să le deschidă că trebuie s-o vadă

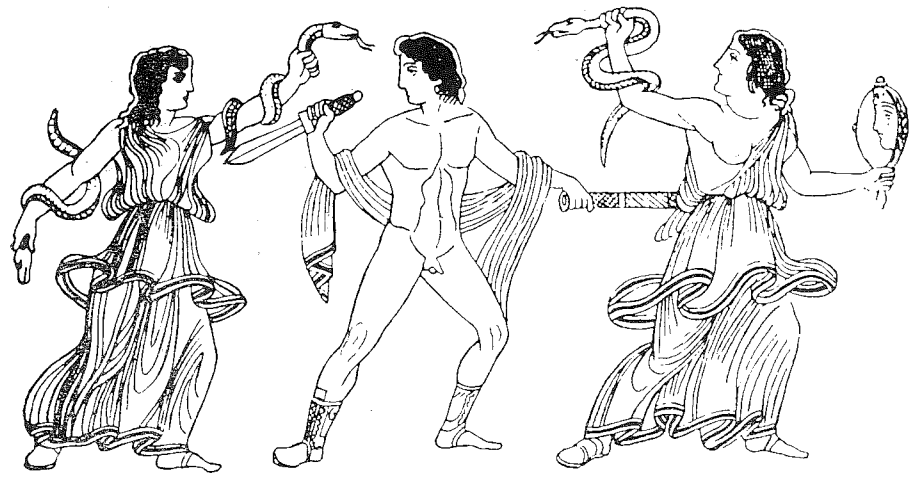

Eriniile îl urmăresc pe Oreste. (*Desen pe un vas*)

pe Clitemnestra, pentru a-i da o veste însemnată. Slujitorul o chemă și Oreste îi spuse că regele Focidei l-a rugat s-o anunțe că Oreste a murit și că nu știe ce să facă cu trupul lui. Pe Clitemnestra vestea o bucură; acel care putea să răzbune moartea soțului ei nu mai era în viață. Ea îl vesti și pe Egisthos, care se găsea în oraș. Egisthos se duse în grabă la palat, fără să-și mai fi luat oștenii care-l păzeau oriunde pleca. El mergea la moarte sigură. În clipa cînd intră în palat se prăbuși la pămînt, străpuns de sabia lui Oreste. Unul din robi fugi îngrozit la Clitemnestra și o chemă în ajutor. Ea înțelese că o așteaptă răsplata fărădelegii săvîrșite.

Deodată intră la dînsa Oreste cu sabia plină de sînge. Căzîndu-i la picioare, Clitemnestra îl rugă s-o cruțe, căci e doar mama lui care l-a alăptat la sînul ei. Dar Oreste nu-și putea cruța mama, căci trebuia să împlinească voința lui Apollon. O apucă de mînă pe mama sa și o ucise pe locul unde zăcea trupul lui Egisthos. Așa răzbună el moartea tatălui său.

Aflînd de moartea Clitemnestrei și a lui Egisthos, poporul îngrozit începu să se adune în fața porților palatului. Nimănui nu-i păru rău de moartea tiranului Egisthos — urît de toți — și a perfidei Clitemnestra. Porțile se deschiseră larg și toți putură să vadă trupul lui Egisthos și al Clitemnestrei, deasupra cărora stătea Oreste cu sabia în mînă. El era îndreptățit să-i ucidă, căci trebuia să împlinească voința lui Apollon, răzbunînd moartea tatălui său. Deodată însă în fața lui Oreste apărură neîndurătoarele zeițe ale răzbunării — Eriniile[1]. În jurul capetelor lor erau încolăciți șerpi veninoși, ochii le scăpărau de o mînie cumplită. Oreste se cutremură, văzîndu-le. Simți cum, încetul cu încetul mintea i se întunecă. Părăsi palatul și se duse, urmărit de Erinii, la templul lui Apollon din Delfi, nădăjduind că zeul a cărui poruncă o împlinise îl va ocroti.

[1] *Eriniile* — zeițe care se răzbună și pedepsesc pe paricizi.

APOLLON ȘI PALLAS-ATHENA ÎL SCAPĂ PE ORESTE DE PRIGOANA ERINIILOR*

Urmărit de Erinii, istovit de atîta pribegie și de durere, Oreste sosi, în sfîrșit, în cetatea sfîntă Delfi și se așeză în templul lui Apollon lîngă omfalos[1]. Înfricoșătoarele zeițe îl urmăriră chiar și în templul lui Apollon, dar zeul-săgetător le adormi și ochii lor înspăimîntători se închiseră.

Ferindu-se de Erinii, Apollon se arătă în taină lui Oreste și-i porunci să se ducă în cetatea Atenei și acolo să ceară ocrotire de la o străveche statuie a zeiței Pallas-Athena. Zeul îi făgădui nefericitului Oreste să-l ajute și-i dădu însoțitor pe fratele său, zeul Hermes. Oreste se ridică, ieși încet din templu și plecă împreună cu Hermes la Atena.

De cum plecară, în templul lui Apollon răsări ca din pămînt umbra Clitemnestrei. Văzînd Eriniile dormind, ea încercă să le trezească, dojenindu-le că au încetat să urmărească pe ucigașul care vărsase sîngele mamei sale. Umbra le zorea să alerge după Oreste, nedîndu-i nici o clipă de răgaz. Dar Eriniile dormiră mai departe adînc, gemînd, iar uneori strigînd de parcă urmăreau pe ucigașul care fugea de ele. În cele din urmă, una din Erinii se deșteptă cu mare greutate și le trezi și pe celelalte. Turbară de mînie cînd văzură că Oreste dispăruse. Începură să-l mustre pe Apollon că le smulsese din mîini pe ucigaș, dar Apollon, amenințîndu-le cu arcul, le izgoni din templul său. Furioase, ele se avîntară pe urmele lui Oreste.

Între timp, Oreste sosise la Atena. Așezîndu-se lîngă statuia zeiței Athena, o cuprinse cu mîinile. Curînd veniră în zbor și Eriniile. Îl căutaseră pretutindeni. În mînia lor năprasnică, zeițele răzbunării erau gata să-l sfîșie pe nefericitul fugar, dar nu cutezară să pîngărească statuia sacră a zeiței Pallas-Athena.

Zeița Athena auzi țipetele înfricoșătoare ale Eriniilor și apăru în fața lor cu armele ei strălucitoare. Ele îi cerură furioase să-l dea în seama lor pe Oreste ca să-l pedepsească cu chinuri grele pentru că-și ucisese mama. Pe de altă parte, Oreste se rugă de zeiță să-l ocrotească, amintindu-i de Agamemnon, tatăl lui, care murise de mîna perfidei Clitemnestra. Oare din voia lui își ucisese el mama? Împlinise doar porunca zeului Apollon. Apoi o rugă să-i judece ea singură fapta săvîrșită.

Zeița Pallas-Athena îi ascultă ruga. Iar ca să se hotărască asupra faptei lui, alese un tribunal alcătuit din bătrîni atenieni. De atunci, acest tribunal, numit areopag[2], a dăinuit în Atena. El se întrunea pe colina pe care odinioară își așezaseră tabăra amazoanele, cînd năvăliseră asupra lui Theseu. De pe vremea aceea ea se numea colina lui Ares, întrucît amazoanele aduceau jertfe acestui zeu.

---

* După tragedia „Eumenidele" de Eshil.

[1] O piatră rotundă aflată în templul de la Delfi. Grecii credeau că această piatră se află exact în centrul pămîntului, pe care și-l imaginau ca fiind neted.

[2] *Areopag* — tribunal în Atena, format din reprezentanți ai celor mai de seamă ginți.

Judecătorii aleși de zeiță se adunară, se aduseră două urne, în care ei puneau în timpul votării pietricele, și judecata începu. Din areopag făcu parte ca judecător și zeița Pallas-Athena. Poporul năvălise din toate părțile, vrînd să audă ce hotărîre vor da judecătorii. Eriniile îl învinuiră pe Oreste și cerură furioase să fie osîndit. În apărare veni însuși zeul Apollon care vorbi liniștit, ținînd partea lui Oreste. Zeul îndreptăți fapta săvîrșită, arătînd că Oreste se răzbunase pe Clitemnestra pentru o nelegiuire groaznică — uciderea soțului ei, marele erou și rege Agamemnon. Și apoi, Oreste, nu făcuse de cît să-i împlinească porunca lui. După ce fură ascultate învinuitoarele și apărătorul, judecătorii trecură la vot.

Erinie dormind. *Basorelief din sec. III î.e.n.)*

Se hotărî că de vor fi tot atîtea voturi pentru osîndirea, cît și pentru iertarea lui Oreste, acesta să fie achitat. Cînd se făcu numărătoarea, ieși același număr de voturi, și pentru osîndire, și pentru achitare. Aceasta, deoarece și zeița Athena își dăduse votul pentru Oreste, spunînd că votează pentru el fiindcă n-are mamă, ci numai tată, care este Zeus.

În felul acesta Oreste fu achitat iar Eriniile fură silite să-și înceteze urmărirea.

Eriniile se mîniară peste măsură, căci judecata le răpise dreptul lor străvechi de a osîndi la chinuri groaznice pe paricid. Ele amenințară că vor pustii Atica întreagă și vor abate asupra ei nenumărate nenorociri. Dar Athena le îmblînzi mînia și le îndupleca să rămînă pentru totdeauna în Atica, statornicindu-se într-o peșteră sacră unde toți atenienii le vor arăta mare cinste.

Înfricoșătoarele zeițe se învoiră. Cetățenii le duseră cu mare alai, în frunte cu Athena și preotesele ei, în templul lor, peștera de la poalele colinei lui Ares.

De atunci Eriniile se făcură apărătoarele Aticii și fură numite Eumenide[1].

---

[1] *Eumenide*, zeițe milostive, binevoitoare.

ORESTE PLEACĂ ÎN TAURIDA, DUPĂ STATUIA SACRĂ A ZEIȚEI ARTEMIS*

Oreste nu scăpă însă de urmărirea Eriniilor, căci nu toate se supuseseră hotărîrii areopagului. Unele îl urmăriră ca și înainte, nedîndu-i pace nici ziua nici noaptea. În cele din urmă, istovit de chinuri, el fugi din nou la Delfi, în templul lui Apollon. Acolo, zeul îi porunci să plece în Taurida cea îndepărtată și să-i aducă statuia sacră a zeiței Artemis. Această ispravă era plină de primejdii. Tribul taurienilor care trăia în Taurida aducea jertfă în fața acelei statui pe toți străinii care poposeau prin partea locului. Aceeași soartă putea s-o aibă și Oreste.

Totuși, el plecă în această lungă călătorie, căci voia să scape cu orice preț de urmărirea Eriniilor. Însoțit de prietenul său Pylade, ajunse cu bine în Taurida. Își ascunse corabia printre stîncile de pe mal și se duse la templul zeiței Artemis. Oreste nici nu bănuia că în acel templu era preoteasă Ifigenia, sora lui, pe care grecii au vrut odinioară s-o aducă jertfă zeiței Artemis. Oreste și Pylade nu se încumetară să răpească ziua statuia din templul zeiței și așteptară să se facă noapte. Dar îi văzură niște păstori, care îi atacară și, după o luptă îndelungată, îi legară și-i duseră în fața regelui. Acesta hotărî să fie jertfiți amîndoi zeiței Artemis.

Dimineața ei fură duși legați la templu. Ifigenia, fără a bănui nimic, trebuia să-și ucidă fratele cu mîna ei. Noaptea avu un vis înspăimîntător: se făcea că din pricina unui cutremur palatul tatălui ei se năruise și rămăsese o singură coloană, de pe care atîrnau plete blonde; ea spăla coloana și parcă se pregătea s-o aducă jertfă. Sfîrși prin a crede că fratele ei Oreste murise și hotărî să aducă o jertfă în cinstea lui. În timpul jertfirii, slujitorii regelui îi aduseră legați pe Oreste și Pylade. Preoteasa îi întrebă cine sînt și de unde vin. Aflînd că sînt greci, îi întrebă de soarta lui Agamemnon și a fratelui ei, Oreste. Oreste și Pylade n-au avut de povestit prea multe lucruri îmbucurătoare.

Pînă la urmă, Ifigenia se hotărî să jertfească numai pe unul din cei doi tineri, iar pe celălalt să-l trimită cu veste la Oreste, în Grecia, ca acesta să știe că sora lui, Ifigenia, este în viață. Abia atunci se lămuri că ei sînt frate cu soră. Oreste și Ifigenia se bucurară. Dar cum să scape? Cum să fugă ei din Taurida?

Ifigenia se hotărî să întrebuințeze o șiretenie. Ea îi spuse regelui taurienilor că statuia zeiței Artemis a fost pîngărită și că trebuie spălată în mare, împreună cu jertfele ce urmează a-i fi aduse, adică împreună cu cei doi străini. Regele taurienilor se învoi.

Atunci Ifigenia, însoțită de toți slujitorii templului, se duse cu mare alai la malul mării, unde era ascunsă corabia lui Oreste. Slujitoarele purtau statuia zeiței Artemis, iar slujitorii regelui îi duceau legați pe Oreste și Pylade. Ajungînd la malul mării, Ifigenia porunci slujitorilor să plece, întrucît nu aveau voie să vadă săvîrșirea rînduielilor tainice

* După tragedia „Ifigenia în Taurida" de Euripide.

Ifigenia îi duce pe Oreste și pe Pylade legați în templul zeiței Artemis.
(Basorelief de la sfîrșitul sec. II î.e.n.)

ale spălării. După plecarea slujitorilor, Ifigenia își dezlegă fratele și pe prietenul lui credincios și se duse în grabă cu dînșii la corabie. Slujitorilor li se păru ciudat că rînduiala ținea atît de mult. Se duseră la mal, unde spre mirarea lor văzură corabia cu care Oreste voia s-o ia de acolo pe Ifigenia. Ei se năpustiră asupra lui Oreste, ca să ia pe preoteasa templului înapoi. Începu o luptă, dar Oreste și Pylade puseră pe fugă pe slujitorii regelui. Oreste se urcă pe corabie împreună cu Ifigenia și ceilalți însoțitori ai săi. Lopătarii luară vîslele în mîini și corabia ieși în largul mării. Dar nu le era dat să plece atît de ușor din Taurida.

Se stîrni o furtună îngrozitoare care aruncă corabia din nou la țărm. Toți grecii de pe corabie ar fi pierit dacă ar fi căzut în mîinile regelui taurienilor, dar le veni în ajutor zeița Pallas-Athena. Ducîndu-se la rege, ea îi porunci să-i lase să plece în Grecia nu numai pe Ifigenia, pe fratele ei și pe însoțitorii lor, ci chiar și pe toate slujitoarele templului zeiței Artemis. Regele se supuse voinței zeiței. Acum Ifigenia putea să se înapoieze în patrie, de unde zeița Artemis o luase cîndva și o dusese în țara taurienilor.

Călătoria lui Oreste se desfășură cu bine. Înapoindu-se în patrie, el îl ucise pe Aletes, fiul lui Egisthos, care în lipsă îi uzurpase tronul. Lui Pylade, prietenul lui credincios, care fusese gata să moară pentru el în Taurida sub cuțitul de jertfire al Ifigeniei, îi dădu de soție pe sora sa Electra. Iar Ifigenia deveni preoteasă a zeiței Artemis într-un templu ridicat în Atica, pe malul mării, nu departe de Atena.

CICLUL TEBAN

EDIP. COPILĂRIA LUI. TINEREȚEA ȘI ÎNTOARCEREA ÎN TEBA*

Polydor, fiul lui Cadmos și rege al Tebei, împreună cu soția lui, Nyhtis, au avut un fiu cu numele Labdacos, care a moștenit domnia asupra Tebei. Fiul și urmașul lui Labdacos, fu Laios. Într-o zi, Laios îl vizită pe regele Pelops din Pisa, la care rămase multă vreme. Pentru ospitalitatea lui, Laios îl răsplăti pe regele Pelops cu cea mai neagră nerecunoștință. Îi răpi pe tînărul lui fiu, Chrysippos, și-l duse în Teba. Mîniat și îndurerat, tatăl îl blestemă pe Laios, ca zeii să-l pedepsească pe răpitorul lui Chrysippos, făcînd ca el să fie ucis de fiul lui. Așa-l blestemă tatăl lui Chrysippos pe Laios și acest blestem avea să se împlinească.

Întorcîndu-se în Teba, Laios se căsători cu Iocaste, fiica lui Menoikeus. El trăi multă vreme liniștit în Teba. Un singur lucru îi lipsea: n-avea copii. În cele din urmă se duse la Delfi, ca să întrebe oracolul lui Apollon de ce n-avea copii. Pitia, preoteasa lui Apollon, îi dădu un răspuns înfricoșător, spunîndu-i:

— Fiu al lui Labdacos, zeii îți vor împlini dorința: vei avea un copil! Dar ține minte: vei pieri de mîna fiului tău. Astfel se va împlini blestemul lui Pelops!

Laios se îngrozi. Se gîndi el multă vreme cum să înlăture ursita nemiloasă și în cele din urmă, hotărî să-și omoare copilul îndată după naștere.

Într-adevăr, în curînd avu un fiu. Tatăl crud legă pruncul de picioare cu niște curele, apoi îi străpunse tălpile cu un fier ascuțit și porunci unui rob să-l arunce în pădure pe povîrnișurile Kithaironului[1], ca să fie sfîșiat de fiarele sălbatice. Dar robul nu împlini porunca lui Laios.

* După tragedia „Edip-rege" de Sofocle.

[1] Munți în Grecia centrală, între Atica și Beoția.

I se făcu milă de prunc și-l dădu în taină unui rob al regelui Corintului, Polybos. Robul acela era tocmai cu turma stăpînului lui la pășunat pe povîrnișurile Kithaironului. Luă pruncul și-l duse regelui din Corint, iar acesta, neavînd copii hotărî să-l crească ca pe moștenitorul său. Regele Polybos îi dădu numele de Edip, pentru că avea picioarele umflate din pricina rănilor.

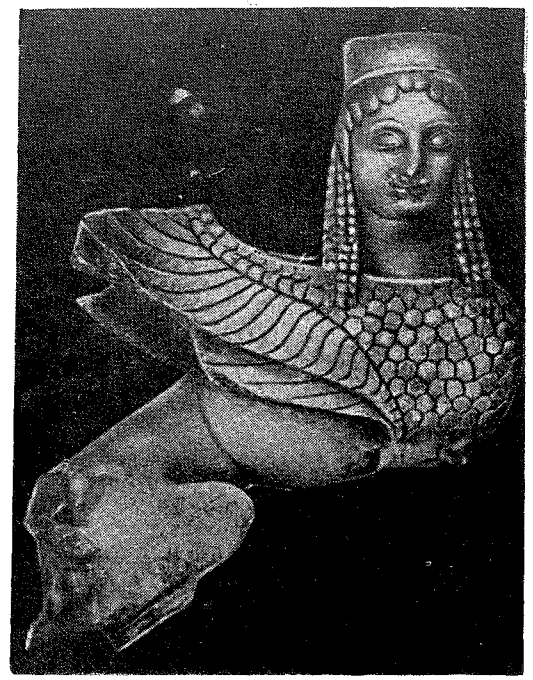

Sfinx. *(Statuie din sec. VI î.e.n.)*

Astfel, Edip crescu la regele Polybos și la soția acestuia, Merope, care-l socoteau fiul lor și el însuși îi considera drept părinții lui. Dar într-o zi, Edip se făcuse mare, unul din prietenii lui întrecînd măsura băuturii la un ospăț, îi spuse că-i copil găsit. În sufletul lui Edip încolți îndoiala. El îi rugă multă vreme pe Polybos și Merope să-i dezvăluie taina nașterii lui, dar aceștia nu-i spuseră nimic. Atunci se hotărî să se ducă la Delfi ca să dezlege taina.

El plecă la Delfi ca un drumeț de rînd. Sosind acolo, întrebă oracolul. Strălucitorul Apollon, îi răspunse prin gura Pitiei:

— Edip, ai o soartă îngrozitoare! Îți vei ucide tatăl și te vei căsători cu propria ta mamă, iar din căsnicia aceasta se vor naște copii blestemați de zei și urîți de toți oamenii.

Edip se îngrozi. Cum să scape de soarta lui rea, cum să evite să-și ucidă tatăl și să se căsătorească cu mama sa? Dar oracolul nu-i spusese numele părinților. El se hotărî să nu se mai întoarcă în Corint. Dacă cumva Polybos și Merope sînt părinții lui? Să devină el oare ucigașul lui Polybos și soțul Meropei? Mai bine să rămînă veșnic un pribeag fără neam și fără patrie, își zise el.

Dar e oare cu putință să ocolești voința ursitei? Edip nu știa că cu cît va căuta mai mult să fugă din calea soartei, cu atît avea să meargă mai sigur pe drumul ce-i fusese hărăzit.

Plecă din Delfi, ca un pribeag fără căpîtîi. Nu știa încotro să se ducă și apucă pe primul drum. Acesta era drumul care ducea spre Teba. La poalele Parnasului, unde se despart trei drumuri, Edip întîlni într-o trecătoare îngustă un car în care sta un bătrîn încărunțit, cu înfățișare măreață; un crainic conducea carul, urmat de slujitori. Crainicul îi strigă cu grosolănie lui Edip să se ferească din drum și-l ame-

Edip tîlmăcește enigma Sfinxului. *(Desen pe un vas)*

ninţă cu biciul. Supărat peste măsură, Edip îl lovi pe crainic şi vru să treacă pe lîngă car, cînd deodată bătrînul ridică toiagul şi-l izbi în cap.

Edip se înfurie şi de mînie îl lovi aşa de tare pe bătrîn cu toiagul, încît acesta se prăbuşi mort la pămînt. Apoi se repezi la însoţitori şi-i măcelări pe toţi; doar unul dintre robi izbuti să se facă nevăzut. Aşa se împlini voinţa ursitei: Edip ucisese, fără să ştie, pe tatăl său, Laios, căci bătrînul din car era Laios, care se ducea la Delfi să-l întrebe pe Apollon cum să izbăvească Teba de urgia Sfinxului sîngeros.

Edip plecă apoi mai departe. Se socotea nevinovat de acest omor, căci nu el lovise întîiul, ci numai se apărase. Merse pe drumul pe care îl alesese şi, în sfîrşit, ajunse la Teba.

În cetate domnea mare jale. Două nenorociri se abătuseră asupra oraşului lui Cadmos: un Sfinx înfiorător, zămislit de Tyfon şi Ehidna, se aşezase lîngă Teba, pe muntele Sthyngione şi cerea mereu jertfe noi, iar pe deasupra, un rob adusese ştirea că regele Laios a fost ucis de un

necunoscut. Văzînd durerea cetăţenilor, Edip se hotărî să-i scape de nenorociri, ducîndu-se singur la Sfinx.

Acesta era un monstru înfiorător, cu cap de femeie, cu trup de leu uriaş, avînd labe cu ghiare de leu ascuţite şi nişte aripi nemăsurat de mari. Zeii hotărîseră ca Sfinxul să rămînă lîngă Teba pînă cînd cineva îi va dezlega enigma ce i-o încredinţaseră muzele. Sfinxul silea pe toţi drumeţii care treceau pe acolo să-i dezlege enigma, dar nimeni n-o putea tălmăci şi toţi piereau de o moarte chinuitoare în ghiarele lui de fier. Mulţi tebani viteji încercaseră să scape Teba de urgia Sfinxului, dar toţi pieriseră.

Edip se duse la Sfinx şi acesta îl întrebă:

— Spune-mi, cine merge dimineaţa în patru picioare, ziua în două, iar seara în trei? Nici o vietate de pe pămînt nu se schimbă ca dînsul. Cînd merge în patru picioare, are putere mai puţină şi se mişcă mai încet.

Edip nu stătu nici o clipă pe gînduri şi răspunse:

— Este omul. Cînd e mic, în dimineaţa vieţii, e slab şi se tîrăşte încet în patru labe. Ziua, adică atunci cînd e vîrstnic, merge în două picioare, iar seara, adică la bătrîneţe, devine gîrbov şi avînd nevoie de sprijin, ia un baston; atunci merge în trei picioare.

Aşa dezlegă Edip enigma Sfinxului. Iar acesta, bătînd din aripi se aruncă de pe vîrful stîncii în mare. Era hotărîrea zeilor ca Sfinxul să piară atunci cînd cineva îi va fi dezlegat enigma. Aşa scăpă Edip Teba de o mare nenorocire.

După ce Edip se întoarse în Teba, localnicii îl aleseră rege, căci aşa hotărîse Creon, care domnea în locul lui Laios, cel omorît: cel ce va scăpa cetatea de urgia Sfinxului să fie regele Tebei. Statornicindu-se acolo, Edip se căsători cu Iocaste, văduva lui Laios, şi avu cu ea două fiice, pe Antigona şi pe Ismena, şi doi fii, Eteocles şi Polynice. Aşa se împlini şi a doua poruncă a ursitei. Edip deveni soţul propriei sale mame şi avu cu ea copii.

EDIP LA TEBA*[1]

Fiind ales rege de către popor, Edip domni cu multă înţelepciune în Teba. Multă vreme liniştea Tebei şi a familiei regelui n-a fost turburată de nimic. Soarta însă îi hărăzise lui Edip numai necazuri. Asupra Tebei se abătu o mare nenorocire. Zeul-săgetător, Apollon, trimise o

* După tragedia lui Sofocle „Edip-rege".

[1] Prin felul în care prezintă mitul despre *Edip*, *Sofocle*, care şi-a scris tragediile în sec. V î.e.n., arată clar că pe timpul lui credinţa în zei începuse să se zdruncine. Chiar Sofocle socotea că destinul este mai puternic decît zeii. De aceea, vedem că Edip, oricît se fereşte, nu poate scăpa de ceea ce i-a fost scris. Nimic nu-l poate salva pe martirul Edip; el se duce singur la pieire; împotriva voinţei sale el ajută să se împlinească poruncile destinului. Edip piere, cu toate că întotdeauna i-a venerat cu ardoare pe zei. În felul cum e redat de Sofocle, mitul despre Edip dovedeşte limpede cum dobîndeau miturile trăsături noi, cum se schimbau ele în concordanţă cu dezvoltarea culturală a societăţii din Grecia antică.

molimă îngrozitoare, care nimicea și pe bătrîni și pe tineri. Teba devenise un cimitir uriaș. Leșuri neîngropate zăceau pe străzi și în piețe. Strigătele și vaietele răsunau peste tot. Pretutindeni se auzea plîns de soții și de mame. Dar în Teba nu bîntuia numai boala aceea îngrozitoare, ci mai domnea și foametea, fiindcă ogoarele nu dădeau roade, iar turmele erau secerate și ele de molimă. Părea că orașul marelui Cadmos își trăiește ultimele zile. Zadarnic aduceau cetățenii jertfe zeilor și le cereau îndurare; ei nu le ascultau rugile, iar nenorocirea devenea tot mai cumplită.

Cetățenii se adunară la regele lor, Edip, și-l rugară să-i ajute, să-i învețe cum să scape de nenorocirile aducătoare de moarte; căci odinioară Edip îi scăpase pe locuitorii Tebei de urgia Sfinxului. Edip suferea și el din pricina nenorocirilor ce se abătuseră asupra Tebei și a neamului său și de aceea îl trimise pe Creon, fratele Iocastei, la Delfi să-l întrebe pe Apollon cum să scape de noua urgie. Creon urma să se întoarcă fără zăbavă. Edip îl aștepta cu nerăbdare.

Înapoindu-se, el aduse răspunsul oracolului: zeul Apollon poruncise să fie izgonit din cetate omul care, prin fărădelegile lui, atrăsese asupra Tebei toată nenorocirea. Pentru sîngele vărsat al regelui Laios, cetățenii tebani trebuiau să-l alunge sau chiar să-l omoare pe ucigaș. Dar cum putea fi găsit acesta? Doar Laios fusese ucis la drumul mare, iar însoțitorii săi măcelăriți, afară de un singur rob. Edip se hotărî să descopere cu orice chip pe ucigaș, oricine ar fi el și oriunde s-ar ascunde, chiar dacă ar fi în palatul lui, chiar dacă ucigașul ar fi unul dintre cei apropiați lui. De aceea, chemă poporul la adunare spre a se sfătui cum să dea de urma ucigașului. Poporul ceru să fie întrebat prorocul Tiresias, singurul care putea să dea un ajutor în această împrejurare. Fu adus prorocul orb Tiresias. Edip îl rugă să-i spună cine-i ucigașul lui Laios. Ce putea să-i răspundă prorocul? Spuse că într-adevăr îl cunoaște pe ucigaș, dar nu poate să-i spună numele.

— O! Lasă-mă să plec acasă, căci ne va fi amîndurora mai ușor să ne purtăm povara ce ne-a hărăzit-o soarta — spuse Tiresias.

Dar Edip stărui să-i răspundă la întrebare.

— Netrebnice, nu vrei să răspunzi? — strigă Edip. Prin încăpățînarea ta poți să scoți din sărite și o piatră!

Multă vreme Tiresias nu voi să spună numele ucigașului, dar, în cele din urmă, speriat de mînia lui Edip, grăi:

— Tu însuți, Edip, ești acela, tu ai pîngărit țara prin faptul că domnești într-însa. Tu însuți ești ucigașul pe care-l cauți! Și fără să știi, te-ai căsătorit cu aceea care tuturora ni-i mai scumpă decît orice, te-ai căsătorit chiar cu mama ta!

Auzind aceste cuvinte. Edip se mînie peste măsură pe Tiresias, îi spuse că-i un mincinos și că-l așteaptă chinuri grele. Zise că l-a îndemnat Creon să grăiască astfel, spre a-i răpi domnia. Tiresias ascultă liniștit cuvintele mînioase ale lui Edip, știind că are cugetul curat și că rostise numai adevărul. Profetul știa că Edip, deși era om cu văzul sănătos, nu vedea răul pe care-l pricinuia, fără voința lui. Edip nu vedea unde trăiește,

nu vedea că e dușmanul lui însuși și al familiei lui. Lui Tiresias nu-i era teamă de nici o amenințare; el spusese fără ocol că ucigașul era acolo, în fața lui. Cu toate că ucigașul venise în Teba ca străin, de fapt era teban de baștină. Ucigașul va fi ajuns de soarta lui rea; dintr-un om cu vedere, va ajunge orb, din bogat va ajunge sărman și va fi alungat din Teba, pierzînd tot ce a avut.

Cetățenii ascultau îngroziți pe Tiresias, știind că gura lui niciodată nu rostise neadevărul.

Dar Edip, cuprins de mînie, continua să-l învinuiască pe Creon că-l îndemnase pe Tiresias să spună astfel, pentru a pune mîna pe tronul Tebei. Veni și Iocaste; Edip îi povesti tot ce spusese Tiresias și-l învinui pe fratele ei că nutrea gînduri necurate. Apoi întrebă pe Iocaste cum a fost ucis Laios și cum a fost părăsit pe povîrnișurile Kithaironului singurul lui fiu. Iocaste îi povesti totul. Întîile îndoieli își făcură loc în sufletul lui Edip și inima i se strînse de o presimțire îngrozitoare.

— O, Zeus! — strigă el — ce soartă groaznică mi-ai hărăzit! Să fie oare adevărat că cel care nu vede sînt eu și nu orbul Tiresias?

Edip întrebă apoi și de robul care scăpase cu viață și află că dînsul paște turmele pe povîrnișurile Kithaironului. Trimise îndată după el, căci voia să afle întregul adevăr, oricît de cumplit ar fi fost.

De cum trimise după robul acela, din Corint sosi un vestitor, aducînd știrea morții regelui Polybos, răpus de o boală. Aceasta însemna că Polybos nu fusese ucis de mîna fiului său. Dacă Edip e fiul lui Polybos, înseamnă că vrerea soartei nu s-a împlinit, căci lui Edip îi fusese sortit să-și ucidă tatăl. Dar dacă Edip nu este fiul lui Polybos? Edip nădăjduia că a scăpat de ceea ce îi hărăzise soarta. Vestitorul însă îi spulberă această nădejde, spunîndu-i că Polybos nu-i este tată, că el însuși îl dusese de mic la regele Corintului, iar lui i-l dăduse un păstor al regelui Laios.

Edip ascultă îngrozit spusele vestitorului, groaznicul adevăr apărîndu-i din ce în ce mai limpede.

Iată că sosi și păstorul. La început el nu voi să spună nimic. Dar Edip îl amenință cu chinuri grele dacă nu spune adevărul.

De frică, păstorul recunoscu că pruncul pe care-l dăduse odinioară vestitorului era fiul lui Laios, osîndit de tatăl lui să moară; lui îi fusese milă de nefericitul prunc.

Cît de mult ar fi voit Edip să fi murit atunci ca prunc nevinovat, cît de rău îi părea că păstorul nu-l lăsase să moară! Acum, pentru Edip totul era limpede. Din spusele Iocastei aflase cum pierise Laios, știa că el însuși își ucisese tatăl, iar din vorbele păstorului reieșea limpede că el este fiul lui Laios și al Iocastei. Soarta se împlinise, oricît a căutat el s-o ocolească. Deznădăjduit, Edip se duse în palat. El era ucigașul tatălui său, soțul mamei sale, iar copiii săi îi erau în același timp și copii și frați, după mamă.

În palat îl aștepta o nouă lovitură: nemaiputînd îndura nenorocirea abătută asupra ei, Iocaste își curmase firul vieții, spînzurîndu-se în odaia de culcare. Înnebunit de durere, Edip smulse o agrafă din veșmintele

Iocastei și-și scoase ochii cu ea. El nu mai voia să vadă lumina soarelui, nici pe copiii săi, nici Teba. Pentru el, totul se sfîrșise și nu putea să mai aibă în viață nici o bucurie. Îl rugă pe Creon să-l alunge din Teba, cerîndu-i un singur lucru: să aibă grijă de copiii lui.

MOARTEA LUI EDIP*

Creon nu-l izgoni de îndată pe Edip din Teba. Un timp acesta mai trăi la palat, ferindu-se de toți, cufundat în durerea lui. Dar tebanii se temeau că rămînerea lui în Teba va atrage mînia zeilor asupra întregii țări și de aceea cerură ca orbul Edip să fie alungat fără nici o zăbavă. Nu se împotriviră acestei hotărîri nici Eteocle și nici Polynice — fiii lui Edip, căci amîndoi urmăreau să pună mîna pe tronul Tebei. Tebanii îl surghiuniră, așadar, pe Edip, iar fiii săi și Creon împărțiră puterea.

Edip, slăbănog și orb, plecă printre străini. Ar fi pierit fără îndoială, dacă fiica lui, Antigona, ființă aleasă și cu tărie de suflet, nu s-ar fi hotărît să-i închine întreaga ei viață, urmîndu-l în pribegie. Nefericitul bătrîn rătăcea dintr-o țară în alta călăuzit de Antigona. Ea îl conducea cu grijă peste munți și prin păduri întunecoase, împărțind cu el toate greutățile, toate primejdiile ivite în calea lor anevoioasă.

După îndelungate pribegiri, Edip ajunse în Atica, lîngă orașul Atena. Antigona nu știa unde își dusese tatăl. În apropiere se vedeau zidurile și turnurile unui oraș, luminate de razele soarelui ce abia răsărise. Lîngă oraș se zărea un crîng verde de dafini, înconjurat de iederă și viță de vie. În crîng sclipea ici-colo verdeața argintie a măslinelor. Dinspre el răsuna cîntul dulce al privighetorilor. Pîraie străbăteau susurînd valea înverzită, peste tot sclipeau steluțe albe de narcișI și șofranul verde înmirezmat. Edip, care suferise atîta, se așeză în crîngul verde pe-o piatră la umbra unui dafin, iar Antigona se duse să afle unde se găseau. Un țăran care trecu pe acolo îi spuse lui Edip că se află la Colona, lîngă Atena[1], că acel crîng este închinat Eumenidelor, iar toată regiunea este închinată lui Poseidon și titanului Prometeu; orașul care se vede din crîng este Atena, unde domnește marele erou Theseu, fiul lui Egeu. Atunci Edip îl rugă pe țăran să trimită pe cineva la regele Theseu, deoarece vrea să-i facă un mare bine de se va învoi să-l găzduiască pentru cîtva timp. Săteanului nu-i prea venea să creadă că un bătrîn neputincios și orb ar putea să-i fie de folos puternicului rege al Atenei. Plin de îndoială, săteanul se duse totuși la Colona să povestească despre bătrînul orb, care se află în crîngul sacru al Eumenidelor și făgăduiește să-i fie de mare folos regelui Theseu.

Cînd află că se găsea în crîngul sacru al Eumenidelor, Edip înțelese că i se apropie ceasul din urmă și că avea să scape în curînd de toate chinurile. Zeul Apollon îi prezisese încă demult că, după pribegiri în-

* După tragedia lui Sofocle „Edip la Colona".
[1] Colona se găsea la aproximativ 7 km de Atena.

delungate și pline de necazuri, avea să moară în crîngul sacru al unor mari zeițe și că acel care îi va da adăpost avea să capete o răsplată mare, iar aceia care-l vor izgoni, vor fi crunt pedepsiți de zei. Edip își dădu seama că marile zeițe sînt Eumenidele care-l urmăriseră atît de neîndurătoare toată viața. Acum nădăjduia că avea să-și găsească în sfîrșit liniștea.

Între timp cetățenii din Colona se duseră în grabă spre crîngul Eumenidelor, să afle cine a îndrăznit să intre acolo, în timp ce ei nu cutează nici să pomenească numele temutelor zeițe, sau să-și arunce ochii asupra locașului lor. De cum auzi Edip glasurile locuitorilor din Colona, rugă pe Antigona să-l ducă în fundul crîngului, dar cînd cetățenii spuseră că el pîngărește crîngul, ieși de acolo și fiind întrebat de dînșii cine este — își spuse numele. Oamenii se îngroziră aflînd că în fața lor se află Edip. Cine, în toată Grecia, nu-i cunoștea groaznica soartă, cine nu aflase de fărădelegile pe care, fără voia lui, le săvîrșise nefericitul fiu al lui Laios? Nu, ei nu pot îngădui lui Edip să rămînă acolo, căci se tem de mînia zeilor. Nu se lăsară înduplecați nici de rugămințile lui Edip, nici de ale Antigonei și cerură stăruitor ca bătrînul orb să părăsească numaidecît ținutul lor. Oare nu va găsi el adăpost nici în Atena, orașul slăvit în toată Grecia, orașul sfînt care apără pe toți cei care cer ocrotire? Doar nu din voia lui venise acolo și avea să aducă cetățenilor numai bine. În cele din urmă, Edip se rugă de localnici să aștepte măcar pînă va veni regele Theseu. Să hotărască regele Atenei dacă Edip poate să rămînă în oraș sau urmează să fie alungat și de aici.

Cetățenii se învoiră să aștepte venirea lui Theseu. Între timp, în depărtare se arătă un car, în care se afla o femeie cu o pălărie tesaliană cu margini largi ce-i acopereau toată fața. Antigona își ațintI privirea și i se păru că femeia aceea era sora ei, Ismena. Carul se apropie tot mai mult și Antigona, privind mai stăruitor, văzu că într-adevăr era sora ei.

— Tată! zise Antigona — văd că vine spre noi fiica ta, Ismena; ai să-i auzi îndată glasul.

Ajungînd în dreptul lui Edip, Ismena coborî din car și se aruncă în brațele tatălui ei.

— Tată! nefericitul meu tată! — strigă Ismena — În sfîrșit vă îmbrățișez din nou, și pe tine, și pe sora mea, Antigona.

Edip se bucură de venirea celeilalte fiice a lui; acum erau cu dînsul amîndouă: credincioasa lui însoțitoare, Antigona, și Ismena, care niciodată nu-și uitase tatăl și îi trimisese tot timpul vești din Teba.

Ismena însă îl căuta pe Edip ca să-i dea vești foarte triste. La început, fiii lui domniseră împreună în Teba. Cel mai mic însă, Eteocles, puse mîna pe putere și îl alungă pe fratele lui mai mare. Polynice. Acesta plecă atunci în Argos, unde găsi ajutor. Acum pornise cu oaste spre Teba, hotărît să cucerească puterea sau să cadă în luptă. Ismena îi mai spuse tatălui său că oracolul de la Delfi prezisese biruință aceluia dintre frați de partea căruia va fi Edip. Ismena era încredințată că în curînd trebuia să sosească aici Creon, care domnește împreună cu Eteocles, ca

să pună mîna cu forța pe Edip. Acesta nu voia să fie nici de partea unuia, nici de partea celuilalt dintre fiii lui; el se mînie pe dînșii că puseseră setea de putere mai presus de datoria lor de copii față de părintele lor. Nici nu se gîndește să dea ajutor fiilor lui, care nu spuseseră o vorbă împotriva alungării lui din Teba. Nu, ei nu vor căpăta puterea în Teba cu ajutorul lui. Edip va rămîne unde se găsește și va fi apărătorul Atenei.

Cetățenii din Colona îl sfătuiră să aducă jertfe pentru îmblînzirea Eumenidelor, dacă este hotărît să rămînă pentru totdeauna în Atena. El rugă să aducă altcineva jertfe, căci el, slăbănog și orb cum este, nu poate să facă acest lucru. Atunci Ismena se hotărî să aducă jertfele și se duse în crîngul Eumenidelor.

Cum plecă Ismena, în crîngul Eumenidelor sosi Theseu cu însoțitorii lui. El salută prietenos pe Edip și-i făgădui să-l ocrotească. Theseu știa cît este de amară soarta unui străin, știa cîte necazuri se abat asupra lui. Cunoscuse și el amarul vieții printre străini și de aceea nu putea să nu dea ocrotire nefericitului pribeag Edip.

Acesta îi mulțumi și-i făgădui la rîndul lui ocrotire. Îi spuse că mormîntul lui va fi întotdeauna un scut de nădejde pentru atenieni.

Dar Edip n-avu parte să-și găsească îndată liniștea. După plecarea lui Theseu, sosi Creon, venind din Teba cu o ceată mică de oșteni. El voia să-l atragă de partea lui pe Edip, spre a-și chezăși sieși și lui Eteocles biruința asupra lui Polynice și a aliaților acestuia. Creon încercă să-l convingă să vină la Teba, făgăduindu-i că acolo avea să trăiască fără griji în mijlocul a lor săi. Dar hotărîrea lui Edip rămase neclintită. De altfel el nici nu-l credea pe Creon, căci știa de ce caută acesta să-l convingă să se înapoieze la Teba. Nu, el nu se va duce niciodată cu vreunul din ei și nu va da biruință acelora care îl osîndiseră la atîtea nenorociri.

Văzînd că Edip este neînduplecat, Creon începu să-l amenințe că-l va forța să meargă cu el la Teba. Dar Edip nu se temea de amenințare, căci era sub ocrotirea lui Theseu și a tuturor atenienilor. Atunci Creon îi spuse cu o bucurie răutăcioasă bătrînului orb neputincios că una din fiice lui, Ismena, a și fost prinsă. Creon îl amenință că-i va răpi singurul lui sprijin, pe Antigona. Creon își îndeplini numaidecît amenințarea, poruncind să fie luată Antigona. Zadarnic chemă ea în ajutor pe atenieni, zadarnic își întinse mîinile spre tatăl său. Acum Edip nu mai avea nici un sprijin, i se luaseră și ochii care vedeau în locul lui; chemă Eumenidele ca martore, îl blestemă pe Creon să aibă aceeași soartă ca și dînsul, să i se răpească toți copiii. Pornit pe calea silniciei, Creon se hotărî să meargă mai departe. Îl înhăță pe Edip și vru să-l ducă pe sus. Locuitorii din Colona îi luară apărarea lui Edip, dar erau prea puțini și nu puteau ține piept cetei lui Creon. Strigară după ajutor. Auzindu-le strigătul, Theseu alergă în grabă cu însoțitorii săi.

Regele se supără foc de silnicia lui Creon. Cum îndrăznise acesta să-l răpească pe Edip și pe fiicele lui acolo lîngă crîngul Eumenidelor? Nu cumva crede că în Atena sînt oameni puțini, că-l poate sfida pe Theseu,

îndrăznind să ridice cu forța oameni aflați sub ocrotirea Atenei? Oare în Teba el a fost învățat să săvîrșească asemenea nelegiuiri? Nu, regele Theseu știe că în Teba nu este îngăduită fărădelegea și Creon își face de rușine orașul și patria căci, deși după ani este bătrîn, se poartă ca un tînăr fără minte. Theseu ceru ca fiicele lui Edip să fie înapoiate fără zăbavă tatăl lor, dar Creon căută să-și justifice fapta, spunînd că e convins că Atena n-are să adăpostească pe unul care și-a ucis tatăl și s-a căsătorit cu propria lui mamă. Theseu rămase totuși neclintit în hotărîrea lui, cerînd lui Creon să-i înapoieze lui Edip fiicele, căci nu va mai pleca de acolo, pînă cînd cererea lui nu se va împlini. Creon se supuse și bătrînul Edip își îmbrățișă fiicele, mulțumind mărinimosului rege al Atenei și chemînd asupra lui binecuvîntarea zeilor.

Atunci Theseu îi spuse lui Edip:

— Ascultă-mă, Edip; lîngă altarul lui Poseidon, unde am adus jertfă înainte de a fi venit Creon aici, așteaptă un tînăr care vrea să-ți vorbească.

— Cine-i tînărul acela? — întrebă Edip.

— Nu știu. Spune că a venit din Argos. Gîndește-te de nu ai cumva în Argos vreo rudă apropiată — răspunse Theseu.

Auzind aceste cuvinte, Edip exclamă:

— O! Nu-mi cere, Theseu. să vorbesc cu tînărul acela. Din spusele tale am înțeles că este fiul meu, Polynice, pe care-l urăsc. Cuvintele lui îmi vor pricinui numai suferințe.

— Dar el a venit aici să te roage ceva — zise Theseu, — și nu-l poți refuza fără a-i supăra pe zei.

Auzind că fratele ei, Polynice, era acolo, Antigona îl rugă și ea pe tatăl ei să-l asculte, cu toată vina pe care el o avea față de dînsul. Edip primi și Theseu se duse să-l aducă.

Polynice veni cu ochii plini de lacrimi. El plîngea văzîndu-și tatăl orb și îmbrăcat în zdrențe de cerșetor, cu părul cărunt și răvășit, pe fața căruia se vedea cît suferise de foame și de atîtea lipsuri. Abia atunci își dădu el seama cît de crud se purtase cu tatăl lui. Întinzîndu-și mîinile spre el, zise:

— Tată, spune-mi doar un singur cuvînt, nu-mi întoarce spatele! Răspunde-mi, tată, nu mă lăsa! Vă rog și pe voi, surioare, înduplecați-l să-mi spună măcar o vorbă!

Antigona îl rugă să-i spună tatălui lui pentru ce venise; era încredințată că Edip nu-și va lăsa fiul fără răspuns.

Atunci Polynice povesti cum îl izgonise fratele său mai mic din Teba, cum se dusese în Argos, unde se căsătorise cu fiica lui Adrastos, la care găsise ajutor, urmînd să-i ia fratelui înapoi domnia, care de drept îi revenea lui, fiind mai mare.

— Tată! — zise mai departe Polynice — noi toți cei care mergem împotriva Tebei te conjurăm pe viața ta și pe copiii tăi să fii de partea noastră, te rugăm să uiți mînia și să ne ajuți să ne răzbunăm pe Eteocles, care m-a alungat și mi-a luat țara. Dacă oracolele spun adevărul, biruința

va fi aceluia de partea căruia vei fi tu. O, ascultă-mă cu bunăvoință! Te conjur pe toți zeii, fii alături de mine. Te voi duce în casa ta, căci aici printre străini ești doar un biet cerșetor, tot așa de sărman ca și mine.

Edip nu-l ascultă. Rugămințile fiului nu-l mișcară, căci Polynice avea acum nevoie de el ca să cucerească Teba. Dar nu tot el îl alungase din oraș? Nu-l osîndise tot el la pribegie? Oare nu datorită lui e azi în zdrențe? Amîndoi fiii și-au uitat datoria față de tatăl lor și numai fiicele i-au rămas credincioase, îngrijindu-se întotdeauna de el și arătîndu-i cinstirea cuvenită.

— Nu, fiule, nu te voi ajuta să prefaci Teba în ruine. Înainte de a cuceri Teba, ai să cazi scăldat în sînge, iar o dată cu tine va cădea și fratele tău Eteocles! — spuse Edip. Luați aminte, arunc din nou blestemul meu asupra capetelor voastre, ca să știți cum se cinstește un părinte. Piei din fața mea, copil fără inimă și du cu tine blestemele mele! Mori în luptă piept la piept cu fratele tău și ucide-l pe acela care te-a surghiunit! Cît despre mine, am să chem Eumenidele și pe Ares, zeul care a abătut asupra voastră cearta fratricidă, să vă pedepsească după faptă. Pleacă, dar, și vestește-ți însoțitorii ce daruri a împărțit Edip deopotrivă fiilor lui!

— O, vai mie! Cît sînt de nenorocit! — exclamă Polynice. Aș putea să duc oare însoțitorilor mei un asemenea răspuns din partea tatălui meu? Nu, eu trebuie să pornesc tăcut în întîmpinarea soartei mele.

Polynice plecă fără să obțină de la tatăl său iertare și ocrotire, fără să asculte rugămințile Antigonei de a se întoarce în Argos și de a nu porni la o luptă de pe urma căreia va pieri și el, și fratele lui, și Teba.

Ceasul din urmă al lui Edip se apropia. Pe cerul senin se dezlănțui un tunet și scăpără un trăsnet. Toți cei ce se găseau lîngă crîngul Eumenidelor rămaseră pironiți locului de semnul acela de temut al lui Zeus. Urmă încă o bubuitură de tunet și un trăsnet luminos izbucni. Oamenii se cutremurară de groază.

Edip își chemă fiicele și le spuse:

— O, copilele mele! Chemați-l în grabă pe Theseu! Trăsnetele acestea ale lui Zeus îmi dau de veste că am să cobor fără întîrziere în împărăția întunecatului Hades. Nu zăboviți! Trimiteți mai repede după Theseu, căci sfîrșitul mi se apropie.

Abia rosti cuvintele acestea și alte bubuituri de tunet răsunară, parcă spre a-i întări spusele. Theseu veni în grabă în crîngul Eumenidelor. Auzindu-i glasul, Edip zise:

— Stăpînitor al Atenei! Sfîrșitul mi-e aproape, tunetele și trăsnetele lui Zeus îmi prevestesc moartea și țin să mor împlinind ceea ce ți-am făgăduit. Eu însumi te voi duce la locul unde voi muri, dar să nu dezvălui nimănui unde mi-e mormîntul. care-ți va apăra orașul mai bine decît mulțime de scuturi și sulițe. Ai să auzi cu urechile tale ceea ce nu pot să-ți spun aici. Păstrează taina și numai în clipa morții s-o devălui fiului tău mai mare, iar acesta s-o lase mai departe urmașului său. Și

acum să mergem, Theseu, haideți, copiii mei. De data aceasta eu, orbul, am să vă fiu călăuză, iar pe mine mă vor conduce Hermes și Persefone.

Theseu, Antigona și Ismena îl urmară pe Edip, care le arătă drumul ca un om cu ochi sănătoși. Se apropie de locul unde era o deschizătură prin care se cobora în împărăția de beznă a morților și se așeză acolo pe o piatră. Așteptîndu-și sfîrșitul Edip își îmbrățișă fiicele și le spuse:

— Copilele mele, începînd din clipa aceasta voi rămîneți fără tată. Thanatos, zeul morții, a și pus stăpînire pe mine. De azi înainte, datoria voastră grea de a îngriji de mine nu vă va mai împovăra.

Plîngînd în hohote, Antigona și Ismena își îmbrățișară tatăl. Deodată, din adînc răsună un glas tainic: „Mai repede, mai repede, Edip! De ce mergi așa încet? Zăbovești prea mult!“ Auzind glasul acela tainic, Edip chemă pe Theseu, îi puse mîinile fiicelor sale într-ale lui și îl rugă să le fie ocrotitor. Theseu se legă prin jurămînt că-i va împlini dorința din urmă.

Apoi Edip porunci fiicelor să plece, căci ele nu trebuiau să vadă ceea ce avea să se întîmple și nu se cădea să audă taina ce urma să-i-o împărtășească lui Theseu. Antigona și Ismena plecară. După cîțiva pași, se întoarseră să se uite pentru cea din urmă oară la tatăl lor, dar el nu mai era, ci numai Theseu singur stătea, acoperindu-și fața cu mîinile, de parcă i s-ar fi arătat o groaznică vedenie. Antigona și Ismena văzură apoi cum Theseu îngenunche și începe să se roage. Așa își sfîrși Edip viața-i de martir și nimeni dintre muritori n-a știut cum a murit și unde i se află mormîntul. El coborî în împărăția lui Hades fără durere, fără de suspin, așa cum nici unul dintre oameni nu se duce pe acel tărîm.

CEI ȘAPTE ÎMPOTRIVA TEBEI*

După ce Edip, orb, fusese alungat din Teba, fiii săi, împreună cu Creon, își împărțiră puterea. Fiecare din ei trebuia să domnească pe rînd cîte un an. Dar Eteocles n-a vrut să împartă domnia cu fratele lui mai mare, Polynice, izgonindu-l din Teba cea cu șapte porți și rămînînd să domnească el singur. Polynice se duse în Argos unde domnea regele Adrastos.

Acesta se trăgea din neamul Amythaonizilor. Odinioară, doi eroi, marele proroc Melampus și Bias, fii ai eroului Amythaon, se căsătoriseră cu fiicele regelui Proitos. Lucrurile s-au petrecut astfel: fiicele lui Proitos își atrăseseră mînia zeilor și fuseseră pedepsite să-și piardă mințile. În nebunia lor, fiicele lui Proitos își închipuiau că erau vaci și alergau mugind pe cîmpiile și prin codrii din împrejurimi. Melampus, care știa cum pot fi lecuite aceste fecioare, se oferi să le vindece, dar ceru în schimb lui Proitos o treime din pămînturile lui. Acesta nu primi. Nenorocirea se întinse și mai rău, înnebunind și alte femei. Atunci Proitos se

* După tragediile „Cei șapte împotriva Tebei“ de Eshil și „Fenicienele“ de Euripide.

duse la Melampus, care însă acum nu mai voia numai o treime din pămînturile lui, ci două treimi: una pentru el, iar cealaltă pentru Bias, fratele său. Proitos nu avu încotro. Melampus luă o ceată de tineri și se duse cu ei în munți, prinse după o lungă urmărire pe toate femeile și pe fiicele lui Proitos atinse de nebunie și le vindecă. Proitos își dădu fiicele de soție lui Melampus și lui Bias.

Melampus avu un fiu numit Antifates; acesta avu la rîndul lui un fiu, pe Oikles. Fiul lui Oikles se numi Amfiaraos. Bias avu un fiu cu numele de Talaos, iar acesta — doi copii, numiți Adrastos și Erifyle. Cînd Adrastos și Amfiaraos — nepoții lui Melampus și Bias — ajunseră mari, între ei se iscă o ceartă. Adrastos fu silit să fugă în Sikyon[1], la regele Polybos. Acolo se căsători cu fiica regelui și deveni domnitor peste Sikyon. Curînd după aceea, Adrastos se înapoie în Argos — locul lui de baștină, se împăcă cu Amfiaraos și-i dădu de soție pe sora sa, Erifyle. Adrastos și Amfiaraos se legară unul cu altul prin jurămînt că Erifyle avea să împace întotdeauna neînțelegerile dintre ei. La rîndul lor, ei urmau să se supună fără a cîrti hotărîrilor acesteia. Amfiaraos nu bănuia că hotărîrea lor avea să fie cauza pieirii lui și a neamului său.

Tocmai la palatul regelui Adrastos sosi într-o noapte tîrziu, Polynice, nădăjduind să găsească acolo ocrotire și ajutor. Lîngă palat, Polynice îl întîlni pe eroul Tydeus — fiul lui Oineus, care, omorîndu-și în patrie unchiul și doi veri, fugise și el în Argos. Între cei doi eroi izbucni o ceartă aprinsă. Neîmblînzitul Tydeus, care nu putea să sufere să-l înfrunte cineva, puse mîna pe arme. Polynice trase și el sabia, după ce se acoperi cu scutul. Eroii se năpustiră unul asupra celuilalt. Săbiile lor zăngăniră puternic, lovindu-se în scuturile ferecate în aramă. Cei doi eroi se băteau pe întuneric ca niște lei furioși. Adrastos auzi zgomotul luptei și ieși din palat. Fu uimit văzînd doi tineri bătîndu-se cu atîta înverșunare. Unul dintre dînșii, Polynice, purta deasupra armurii o piele de leu iar celălalt, Tydeus, pielea unui mistreț uriaș. Adrestos își aminti de prezicerea ce-i făcuse oracolul că avea să-și dea fiicele de soție unui leu și unui mistreț. Îndată el îi împăcă și-i aduse ca oaspeți în palatul său. Curînd după aceea, regele Adrastos își căsători fiicele, una, numită Deipyle, cu Polynice, iar cealaltă, Argeia, cu Tydeus.

Devenind ginerii lui Adrastos, Polynice și Tydeus îl rugară să-i ajute ca să-și recapete domnia fiecare în patria lui. Adrastos se învoi, punîndu-le o singură condiție: să ia parte la luptă și Amfiaraos, oștean puternic și mare proroc.

Se hotărî ca mai întîi să pornească împotriva Tebei cea cu șapte porți. Amfiaraos se împotrivi să ia parte la expediție, știind că eroii fac aceasta contra voinței zeilor. El, care era favoritul lui Zeus și al lui Apollon nu voia să-i mînie pe zei, nesocotindu-le voința. Oricît încercă să-l convingă Tydeus pe Amfiaraos, acesta rămase neclintit în hotărîrea lui. Tydeus se aprinse de o mînie neînblînzită și eroii ar fi rămas dușmani pe viață, dacă nu i-ar fi împăcat Adrastos. Pentru ca totuși să-l silească

[1] Oraș în nordul Peloponesului, pe litoralul golfului Corint.

Polynice îi dă Erifylei colierul. *(Desen pe un vas)*

pe Amfiaraos să ia parte la expediție, Polynice se hotărî să folosească un vicleșug. Hotărî s-o atragă pe Erifyle de partea lui, în așa fel încît prin hotărîrea ei să-l silească pe Amfiaraos să se ridice împotriva Tebei. Cunoscînd lăcomia Erifylei, Polynice îi făgădui colanul scump al Harmoniei, soția lui Cadmos, întîiul rege al Tebei. Erifyle fu ispitită de darul acela de preț și hotărî ca soțul ei să ia parte la expediție. Amfiaraos nu putea să dea înapoi, căci jurase să se supună tuturor hotărîrilor Erifylei. Astfel Erifyle își trimise soțul la o moarte sigură, momită de o podoabă scumpă și neștiind că acel colan aducea mari nenorociri celui care-l avea în stăpînire.

Amfiaraos pleacă în expediție. În stînga în margine Erifyle cu colierul.
(Desen pe un vas, sec. VI î.e.n.)

Mulți eroi se hotărîră să ia parte la expediție. Printre ei se aflau puternicii urmași ai lui Proitos, Capaneus cel tare ca un zeu, Eteoclos, fiul Atalantei, vestită vînătoare din Arcadia, tînărul și frumosul Parthenopaios, gloriosul Hippomedon și mulți alți eroi. Polynice ceru ajutor și din Micene; regele Micenei era gata să ia parte la expediție, dar îl opri Zeus prin semne înspăimîntătoare. Totuși, se strînse o mare oaste. Șapte comandanți duceau oastea împotriva Tebei, în fruntea lor aflîndu-se Adrastos. Eroii se duceau la pieire. N-au vrut să asculte de profețiile lui Amfiaroas, care-i rugase să nu pornească în expediție. Dar ei n-aveau decît o singură dorință: să lupte sub zidurile Tebei.

Oastea porni. Amfiaraos își luă bun rămas de la ai săi, își îmbrățișă fiicele și fiii, pe nevîrstnicul Alcmeon și pe micul Amfilohos, care se mai găsea încă în brațele doicii. Înainte de plecare îl conjură pe Alcmeon să se răzbune pe mamă-sa, care-i trimisese tatăl la moarte. Plin de mîhnire, Amfiaraos se sui în car: el știa că-și vede copiii pentru cea din urmă oară. Din car, cu sabia trasă, el o blestemă pe Erifyle care îl sortise pieirii.

Oastea ajunse cu bine în Nemeia[1]. Oștenii, chinuiți de sete, se duseră să caute apă. Nu găsiră nicăieri nici un izvor, pentru că nimfele le astupaseră, din porunca lui Zeus, mîniat pe eroii care porniseră la expediție împotriva voinței lui. În cele din urmă, ei o întîlniră pe Hypsipyle, fosta regină a Lemnosului, ținînd în brațe pe micul Ofeltes, fiul lui Lycurg, regele Nemeei, Hypsipyle fusese vîndută în robie de femeile din Lemnos pentru că-l scăpase pe tatăl ei, Thoas, cînd uciseseră pe toți bărbații de pe insulă. Acum, regina Lemnosului era roabă la regele Lycurg și îi creștea pe fiul acestuia. Hypsipyle îl așeză pe micul Ofeltes pe iarbă și se duse să le arate oștenilor un izvor ascuns în adîncul unei păduri. Abia porniră Hypsipyle și oștenii că din tufiș se ivi un șarpe uriaș care se încolăci în jurul trupului copilului. La țipetele lui, săriră oștenii și dădaca precum și Lycurg împreună cu soția sa Eurydice, dar

[1] Oraș în Argolida, în nordul Peloponesului.

șarpele sugrumase copilul. Lycurg se năpusti cu sabia asupra Hypsipylei și ar fi ucis-o, dar o apără Tydeus. Acesta era gata să se lupte cu Lycurg; îl opriră însă Adrastos și Amfiaraos, care împiedicară vărsarea de sînge. Eroii îl înmormîntară pe Ofeltes și orînduiră cu acel prilej jocuri războinice, de la care se trag jocurile nemeiene[1]. Amfiaraos înțelese că moartea lui Ofeltes este un groaznic semn pentru oștirea întreagă, prevestind moartea tuturor eroilor. El îi dădu lui Ofeltes numele de Ahemoros (cel ce duce la moarte) și-i sfătui pe toți eroii să întrerupă expediția spre Teba, dar aceștia, ca și mai înainte, nu-i dădură ascultare, ci porniră cu încăpățînare spre moarte.

Moartea lui Ofeltes. *(Basorelief din sec. II î.e.n.)*

După ce trecu prin defileurile Kithaironului împădurit, oastea poposi pe malurile rîului Asopos lîngă Teba cea cu șapte porți. Conducătorii nu începură imediat asediul, ci hotărîră să-l trimită pe Tydeus să negocieze cu tebanii. Ajungînd în Teba, Tydeus găsi pe tebanii cei mai de seamă la un ospăț pe care-l dădea Eteocles. Aceștia nu-l ascultară pe Tydeus, ci îl poftiră, rîzînd, să ia parte la ospățul lor. Tydeus se mînie și, cu toate că era unul singur printre dușmani, îi chemă să lupte piept la piept cu dînsul și, ajutat de zeița Pallas-Athena, ocrotitoarea lui, îi învinse unul după altul. Tebanii fură cuprinși de mînie și se hotărîră să-l omoare pe marele erou. Ei trimiseră cincizeci de tineri în frunte cu Maion și Lycofon să-l pîndească și să-l atace în timp ce se va întoarce în tabăra asediatorilor. Dar Tydeus nici nu pieri, ci îi ucise pe toți pînă la unul; singur Maion fu cruțat din porunca zeilor, spre a avea cine să vestească tebanilor isprava lui Tydeus.

Vrajba dintre eroii veniți din Argos și tebani deveni acum și mai înverșunată. Cei șapte comandanți de oști aduseră jertfă zeului Ares, tuturor

[1] După altă legendă, jocurile nemeiene au fost organizate de *Heracle* după ce a ucis leul din Nemeia. Vezi partea I „Heracle".

zeilor bătăliei, precum și zeului Thanatos. Muindu-și mîinile în sîngele jertfelor, se jurară ori să nimicească zidurile Tebei, ori să adape pămîntul teban cu sîngele lor. Oastea din Argos se pregăti de asalt. Adrastos împărți oștile în așa fel, încît fiecare dintre comandanți să pornească la asaltul uneia din cele șapte porți ale cetății.

La porțile Proitide se așeză cu ceata lui puternicul Tydeus, însetat de sînge ca un balaur furios. Pe coiful lui fluturau trei creste, pe scut avea zugrăvit cerul înstelat, iar la mijloc, ochiul nopții, luna plină. La porțile Electreene își înșirui ceata Kapaneus, înalt cît un uriaș. El îi amenință pe tebani că va cuceri orașul, cu toată împotrivirea zeilor; spuse că nu-l va ține în loc nici mînia atotnimicitoare a lui Zeus, stăpînul tunetelor. Pe scutul lui Kapaneus era zugrăvit un erou gol, ținînd în mînă o făclie. Eteoclos, urmașul lui Proitos, își așeză ceata în fața porților Neite; și scutul lui avea o emblemă înfățișînd un om ce se urcă pe o scară în turnul unui oraș împresurat, iar dedesubt scria: „Nici chiar zeul Ares nu mă va răpune". La porțile dinspre Atena se așeză Hippomedon; pe scutul lui strălucitor ca soarele era zugrăvit Tyfon, aruncînd flăcări pe nări. Strigătul războinic al lui Hippomedon era înfricoșător, privirea ochilor lui amenința cu moartea pe toți. Tînărul și frumosul Parthenopaios își duse ceata la porțile Borreene. Pe scutul lui era zugrăvit un Sfinx ținînd în ghiare un teban murind. Prorocul Amfiaraos asedia porțile Homoloide. El era tare mîniat pe Tydeus, aținătorul războiului, învinuindu-l că este ucigaș, nimicitor de orașe, solul vrajbei, slujitorul omorului și sfătuitor la rele. Amfiaraos era împotriva expediției și-l mustra pe Polynice pentru că adusese oaste străină ca să nimicească Teba, orașul lui de baștină. El știa că urmașii au să-i blesteme pe toți părtașii la expediția împotriva Tebei. Știa de asemenea că are să cadă el însuși în luptă și că trupul lui va fi înghițit de pămîntul Tebei. Scutul lui nu avea nici o emblemă, deoarece chipul lui spunea mai mult decît orice emblemă. Cea din urmă poartă, a șaptea, era asediată de Polynice. Scutul lui avea zugrăvită pe el o zeiță însoțind un erou înarmat, iar dedesubt scria: „Voi duce pe acest bărbat ca învingător înapoi în orașul lui și în casa părinților lui". Totul era gata pentru asaltul împotriva zidurilor de neclintit ale Tebei.

Tebanii se pregătiră și ei de luptă: la fiecare dintre cele șapte porți, Eteocles puse cîte o ceată de oșteni conduși de un erou de frunte. Apărarea porților în fața cărora era fratele său, Polynice, o luă asupra lui. Împotriva lui Tydeus ieși puternicul Melanippos, fiul lui Astakos, urmașul unuia dintre oștenii crescuți din colții balaurului ucis de Cadmos. Împotriva lui Kapaneus, Eteocles trimise pe Polyfontes, pe care-l apără însăși zeița Artemis. Megareus, fiul lui Creon, își așeză ceata la porțile asupra cărora urma să dea atacul Eteoclos, fiul lui Proitos; Hyperbios, fiul lui Oinops, fusese trimis împotriva lui Hippemedon, eroul Actor împotriva lui Parthenopaios, iar Lasthenes cel tînăr la putere, dar bătrîn la minte, împotriva lui Amfiaraos. Printre eroii tebani se afla și invincibilul Periclymenos, fiul lui Poseidon. Înainte de începerea bătăliei, Eteocles îl întrebă pe profetul Tiresias, cum se va termina ea. Acesta făgădui vic-

toria, numai dacă fiul lui Creon, Menoikeus, va fi adus jertfă lui Ares, care încă mai era mîniat din pricină că regele Cadmos ucisese balaurul închinat lui. Aflînd de această profeție, tînărul Menoikeus se urcă pe zidul Tebei și așezîndu-se în dreptul peșterii în care trăise odinioară balaurul închinat lui Ares, își străpunse singur pieptul cu sabia. Așa muri fiul lui Creon; el se jertfi de bună voie, ca să scape Teba.

Totul prevestea victoria tebanilor. Mînia lui Ares fusese îmblînzită, iar zeii erau de partea tebanilor, care țineau seamă de voința și de semnele lor. Dar tebanii nu avură parte de victorie dintr-o dată. Cînd ieșiră de sub zidurile Tebei și intrară în luptă cu oastea din Argos, lîngă templul lui Apollon, ei fură siliți să se retragă în fața asaltului dușmanilor și să se ascundă din nou în spatele zidurilor. Cei din Argos porniră în urmărirea tebanilor care se retrăgeau și începură asaltul asupra zidurilor. Trufașul Kapaneus, mîndru de puterea lui supraomenească, puse o scară pe zid și era cît p-aci să năvălească în oraș, dar Zeus nu răbdă ca cineva să pătrundă împotriva voinței lui în Teba. El dezlănțui un trăsnet asupra lui Kapaneus, care era cățărat pe zid. Zeus îl lovi de moarte; Kapaneus fu cuprins de flăcări și trupul lui fumegînd căzu de pe zid la picioarele oștenilor din Argos ce se găseau jos.

Căzu asediind Teba și tînărul Parthenopaios, căruia puternicul Periclymenos îi aruncă de pe zid drept în cap un pietroi mare cît o stîncă. Bolovanul îi sparse capul și Parthenopaios căzu mort la pămînt.

Ostașii din Argos se retraseră din fața zidurilor, încredințîndu-se că nu pot să ia Teba cu asalt. Tebanii puteau acum să triumfe, căci zidurile Tebei rămăseseră neclintite.

Atunci, cele două oști găsiră cu cale că frații Polynice și Eteocles trebuie să se bată piept la piept, ca să se vadă cine avea să fie stăpînitorul Tebei. Fiii lui Edip se pregătiră de luptă. Eteocles ieși prin porțile Tebei, cu armele lui strălucitoare; din tabăra celor din Argos îi ieși înainte Polynice. Lupta fratricidă era gata să înceapă. Frații ardeau de ură unul împotriva altuia. Fără doar și poate, unul din ei trebuia să cadă. Dar neîndurătoarele Moire, marile zeițe ale destinului, hotărîseră altfel. Eumenidele răzbunătoare nu uitaseră blestemele lui Edip, nici fărădelegile lui Laios, nici blestemele lui Pelops[1].

Ca niște lei furioși care se bat pentru pradă, frații se încleștară crîncen. Ei se băteau acoperindu-se cu scuturile, urmărindu-și cu încordare, cu ochii plini de ură mișcările. Eteocles se poticni și Polynice aruncă numaidecît sulița în fratele său, rănindu-l în coapsă. Sîngele țîșni din rană, însă cînd Polynice aruncă sulița își lăsă umărul descoperit, și atunci Eteocles îl lovi cu sulița în umăr. Sulița se îndoi lovindu-se de armura lui Polynice și mînerul i se frînse. Eteocles rămase numai cu sabia. Se aplecă iute, ridică un bolovan și-l svîrli în fratele său; bolovanul nimeri în sulița lui Polynice și o rupse. Amîndoi frații rămaseră acum numai cu săbiile. Se bătură apărîndu-și scuturile; erau amîndoi răniți și armurile li se umpluseră de sînge. Eteocles făcu iute un pas înapoi; Polynice nu se așteptase

[1] Vezi mitul despre *Pelops*, partea I.

la aceasta și ridică scutul, dar în clipa aceea fratele lui îi împlîntă sabia în pîntece. Polynice se prăbuși la pămînt, sîngele îi țîșni din rana îngrozitoare și ochii i se împăienjeniră de bezna morții. Eteocles triumfa, socotindu-se biruitor; alergă repede să-i ia armura de pe trup. Atunci Polynice își adună ultimele puteri, se ridică puțin și-l lovi pe fratele său cu sabia în piept; o dată cu lovitura aceasta sufletul lui zbură în împărăția de beznă a lui Hades. Eteocles căzu mort peste trupul fratelui său, întocmai ca un stejar doborît, și sîngele lor se amestecă, stropind pămîntul. Ostașii tebani și cei din Argos priviră înspăimîntați la sfîrșitul îngrozitor al luptei dintre cei doi frați.

Întreruperea luptei nu ținu mult. Bătălia sîngeroasă se încinse din nou. Zeii erau de partea tebanilor. Căzură Hippomedon și Eteoclos din neamul lui Proitos; puternicul Melanippos îl răni de moarte pe invincibilul Tydeus. Chiar rănit cum era, Tydeus tot mai găsi puteri să se răzbune pe Melanippos și să-l răpună cu sulița. Pallas-Athena, văzîndu-l pe Tydeus scăldat în sînge și gata să moară, îl rugă pe Zeus s-o lase să-l scape pe favoritul ei, ba chiar să-i dăruiască nemurirea. Athena se avîntă spre Tydeus. În acest timp, Amfiaraos reteză capul lui Melanippos și-l aruncă lui Tydeus care trăgea să moară. Într-o furie nebună, acesta zdrobi țeasta și începu să sugă ca o fiară sălbatică creierul dușmanului său. Athena se cutremură văzînd furia și setea de sînge a lui Tydeus, se îndepărtă de el, iar acesta, dîndu-și sufletul, abia putu să-i șoptească zeiței ruga lui cea din urmă: să dăruiască fiului său, Diomedes nemurirea de care el însuși nu se învrednicise.

Tebanii biruiră pe cei din Argos și toată oastea lor căzu sub zidurile Tebei. Pieri și Amfiaraos, care încercase să scape fugind cu carul, condus de Baton. El era urmărit de puternicul Periclymenos. Cînd acesta îl ajunsese din urmă și ridicase sulița ca să-l doboare, Zeus scăpărase dintr-o dată un fulger, a răsunat un tunet, pămîntul s-a deschis și l-a înghițit pe Amfiaraos cu carul lui de luptă. Numai Adrastos scăpă dintre toți eroii. El fugi cu calul său Areion, iute ca vîntul, și se ascunse în Atena, de unde apoi se întoarse în Argos.

Tebanii nu mai puteau de bucurie că Teba ieșise învingătoare. Înmormîntară cu alaiul cuvenit pe toți eroii căzuți; dar pe eroii și pe oștenii veniți acolo din Argos cu Polynice îi lăsară neîngropați. Fu lăsat neîngropat pe cîmpul de luptă și Polynice, pentru că ridicase mîna împotriva patriei sale.

Soțiile și mamele eroilor din Argos aflară că aceștia rămăseseră neînmormîntați. Îndurerate, ele se duseră împreună cu Adrastos în Atica, să-l roage pe regele Theseu să le ajute la nenorocire și să-i silească pe tebani să le dea trupurile celor uciși. Ele întîlniră pe mama lui Theseu la templul zeiței Demeter din Eleusis și stăruiră să-l convingă pe fiul ei să ceară predarea trupurilor oștenilor din Argos. Regele Theseu șovăi multă vreme, dar pînă la urmă se hotărî să vină în ajutorul femeilor din Argos și al lui Adrastos. Tocmai atunci sosi un sol din partea lui Creon, regele Tebei, care-i cerea să nu dea ajutor femeilor din Argos și să-l alunge pe Adrastos din Atica.

Theseu se mînie. Cum de îndrăznește Creon să-l silească a i se supune? Nu mai este el stăpîn pe hotărîrile sale? Atunci Theseu porni cu oaste împotriva Tebei, îi birui pe tebani și-i sili să-i predea trupurile tuturor oștenilor uciși. Lîngă Eleutherai se ridicară șapte ruguri pe care fură arse trupurile oștenilor, iar cele ale căpeteniilor fură transportate în Eleusis și arse acolo, cenușa lor fiind luată de mamele și soțiile morților și dusă în patrie, în Argos.

Numai cenușa lui Kapaneus, cel ucis de trăsnetul lui Zeus, rămase în Eleusis. Trupul lui era sacru, căci fusese ucis de însuși stăpînul tunetelor. Atenienii făcură un rug uriaș și așezară pe el trupul lui Kapaneus. Cînd focul începu să se aprindă și flăcările atinseră trupul eroului, în Eleusis veni soția mortului, frumoasa fiică a lui Ifis, numită Evadna. Aceasta nu putu să supraviețuiască morții soțului ei iubit. Îmbrăcînd bogate veșminte de înmormîntare, se sui pe o stîncă ce se înălța chiar deasupra rugului și de acolo se aruncă în flăcări.

Așa muri Evadna, iar umbra ei coborî împreună cu umbra soțului său în împărăția întunecată a lui Hades.

ANTIGONA*

După ce oastea Argonului fu biruită, tebanii înmormîntară cu multă pompă pe Eteocles și pe toți eroii căzuți; după cum hotărîseră Creon și tebanii, Polynice nu fu înmormîntat, ca unul care adusese oaste străină împotriva Tebei. Trupul lui fu lăsat lîngă zidurile orașului, pe cîmp, pentru a fi sfîșiat de fiare și de păsările de pradă. Sufletul lui Polynice era osîndit să pribegească veșnic; el nu-și putea găsi liniște în împărăția umbrelor celor morți.

Văzînd cum este pîngărit fratele ei, nobila Antigona, fiica lui Edip, gata oricînd de jertfire de sine, suferea mult. Neținînd seama de nimic, ea se hotărî să înmormînteze trupul fratelui ei, Polynice. Nu o sperie faptul că regele Creon amenințase cu moartea pe oricine ar îndrăzni să-l îngroape pe Polynice săvîrșind toate rînduielile de înmormîntare. Antigona o chemă și pe Ismena, să vină cu ea dar sora ei, fricoasă, temîndu-se de mînia lui Creon, nu se putu hotărî s-o ajute. Ea căută chiar s-o înduplece pe Antigona să nu se împotrivească voinței regelui Tebei, amintindu-i de soarta pe care o avusese mama și frații lor. Vrea oare Antigona să piară și s-o piardă și pe ea?

Antigona nu-i ascultă sfatul; ea era gata să-și facă singură datoria de soră față de fratele ucis, să îndure fără șovăire totul, numai ca Polynice să nu rămînă neîngropat. Și ea își duse hotărîrea la îndeplinire.

Curînd Creon află că porunca sa a fost încălcată. Unul din străjeri îi povesti că cineva se apropiase în taină de trupul lui Polynice, îl acoperise cu țărînă și săvîrșise rînduiala înmormîntării. Creon fu cuprins de o cumplită mînie și-l amenință pe străjer că-l va pune la chinuri groaznice dacă el și tovarășii lui nu vor descoperi pe cel ce săvîrșise rînduielile de

* După tragedia „Antigona" de Sofocle.

înmormîntare a trupului lui Polynice; el se jură pe Zeus că își va îndeplini amenințarea.

Străjerul se duse la locul unde zăcea trupul lui Polynice. Dădu jos țărîna de pe trup și se așeză pe o colină din apropiere, ca să nu ajungă pînă la dînsul duhoarea pe care o răspîndea cadavrul. Deodată, pe la amiază se iscă o furtună, care stîrni nori de praf pe tot cîmpul; cînd furtuna încetă, străjerul văzu o fecioară aplecîndu-se deasupra trupului și jelindu-l pe Polynice; glasul ei plin de amărăciune răsuna întocmai ca țipătul îndurerat al unei păsări cînd vede că o mînă rea i-a răpit puișorii. Fecioara făcea o libațiune în cinstea zeilor subpămînteni, cînd străjerul puse mîna pe ea și o duse la Creon. Fecioara era Antigona.

Creon o întîmpină pe Antigona cu vorbe de mînie și-i ceru să-și recunoască nelegiuirea. Antigona nici nu se gîndi să-și tăgăduiască vina. Într-adevăr, nesocotise porunca lui Creon, dar împlinise legile și voința zeilor. Antigona își făcuse datoria față de fratele ei. Moartea n-o îngrozește, ci o dorește chiar, căci viața îi e plină numai de amărăciune. În mînia lui, Creon amenință că va omorî nu numai pe Antigona, ci și pe Ismena, care, după cum credea el, o ajutase pe sora sa.

Auzind că regele Creon vrea s-o omoare și pe Ismena, Antigona se cutremură de groază. Oare trebuia să poarte vina morții surorii sale? Slujitorii se duseră după Ismena. Aceasta apăru în prag. Din ochi îi curgeau lacrimi de durere pentru soarta Antigonei.

Întrebată de Creon, Ismena cea totdeauna sfioasă, aflînd că pe sora ei o amenință moartea, avu curajul să împărtășească soarta Antigonei. Ismena îi răspunse plină de hotărîre lui Creon că și ea fusese părtașă la săvîrșirea rînduielilor de înmormîntare a trupului lui Polynice.

Dar Antigona nu voia ca sora ei, Ismena, care n-avea nici o vină, să sufere alături de dînsa. Ismena o ruga zadarnic:

— O, surioară, nu mă alunga, nu spune că nu sînt vrednică să mor cu tine! Crezi că fără tine viața mea mai are vreun rost? Te implor nu mă jigni!

Dar Antigona îi răspunse:

— Nu, tu nu trebuie să mori o dată cu mine. Nu trebuie să iei asupră-ți o faptă pe care n-ai săvîrșit-o. Moartea mea socot că e deajuns! Tu ți-ai ales viața, eu moartea!

Ismena îl rugă pe Creon s-o cruțe pe Antigona, să țină seama că osîndește la moarte pe mireasa fiului lui. Dar Creon nu se lăsă înduioșat de rugămintele Ismenei. El răspunse că nu va îngădui fiului său Hemon să ia de soție pe o nelegiuită. Nu, Antigona trebuie să moară și moartea o va despărți de Hemon. Creon porunci slujitorilor să le ducă pe Antigona și pe Ismena în palat și să le țină sub pază, ca să nu poată fugi. Slujitorii împliniră porunca. Cetățenii stăteau fără a scoate o vorbă. Ei erau de partea Antigonei, știind că săvîrșise o faptă bună. Antigona avusese dreptate cînd i-a spus lui Creon că poporul nu i-ar găsi nici o vină dacă teama față de regele tiran nu l-ar face să nu scoată nici o vorbă.

Tînărul Hemon, fiul lui Creon, cînd află de soarta ce-o așteaptă pe mireasa lui, se duse la tatăl său și-l rugă s-o cruțe pe Antigona. Hemon știa că întregului popor îi este milă de nevinovata Antigona, că poporul

murmură aflînd că fapta ei cucernică va fi răsplătită cu moartea. Hemon îl rugă pe tatăl său să nu se încăpățîneze și să-și recunoască rătăcirea.

— În Teba, Antigona e socotită de toți nevinovată! — spuse cu curaj Hemon tatăl lui. Tată, văd că ești gata să săvîrșești o nedreptate. Tu însuți ești cel care calci legile zeilor!

Creon se mînia tot mai tare; el credea că numai dragostea pentru Antigona îl silește pe Hemon s-o apere atîta. În furia lui, îi strigă fiului său:

— Judeci ca un rob nevolnic al femeilor!

— Nu! răspunse Hemon, eu niciodată n-am să fiu de partea răului. Am sărit doar să te apăr pe tine!

Dar Creon nu mai asculta cuvintele lui Hemon, spunînd că este neclintit în hotărîrea de a o ucide pe Antigona.

Auzindu-i hotărîrea, Hemon zise:

— Dacă moare Antigona, moartea ei va atrage după sine alta.

Mînia lui Creon nu mai cunoaște margini. El porunci oștenilor s-o aducă pe Antigona și s-o ucidă chiar acolo, în fața lui Hemon.

— Nu, ea n-are să moară în fața mea! — strigă Hemon. Să știi tată, că nu mă vei mai vedea niciodată! N-ai decît să săvîrșești tu singur fapte nesăbuite, împreună cu prietenii care te lingușesc.

După aceste cuvinte, Hemon plecă. Zadarnic căutară cetățenii să-l convingă pe Creon că mînia cu care plecă Hemon poate să aducă numai nenorociri. Regele rămase neclintit.

Antigona fu dusă la locul execuției. Creon hotărî să fie îngropată de vie în mormîntul Labdakizilor. Antigona păși pe drumul ei din urmă, spre malurile Aheronului. Va fi zidită de vie în mormînt și nu va mai fi printre cei vii, ci printre morți; ea nu va aparține nici vieții și nici morții. Prietenii n-au s-o petreacă pe drumul ei din urmă, fiind dusă la pieire fără a fi jelită de cineva. De acum înainte ochii ei n-au să mai vadă lumina soarelui.

Îndată ce Antigona fu luată, veni la Creon, dus de mînă de un copil, prorocul orb Tiresias. În timp ce aducea jertfă zeilor, aceștia îi dădură semne rău prevestitoare. Zeii erau mîniați din pricină că nu fusese înmormîntat trupul unui ucis, căci păsările și dulăii răspîndeau peste tot bucăți din cadavru. În nebuneasca lui încăpățînare, Creon nu dădu ascultare lui Tiresias, care stăruia să fie îngropat trupul lui Polynice. El zise că dacă însuși vulturul lui Zeus ar duce o bucată din trup lîngă tronul stăpînului tunetelor, nici atunci nu va fi înmormîntat. Creon îl învinui pe Tiresias că a fost cumpărat, că din interes îi dă asemenea sfaturi. Mîniat peste măsură, Tiresias îi spuse răspicat că numai el, Creon, este vinovat de toate: el îi mîniase pe zei, pentru că a închis-o pe Antigona de vie în mormînt și a pîngărit trupul lui Polynice, încălcînd astfel legile zeilor. Pentru toate acestea, zeii îl vor pedepsi crunt. Toată casa lui Creon va fi cernită și blestemul va cădea asupra aceluia care-i este lui mai drag. Erinyile, care nu știu ce-i îndurarea, îl vor pedepsi pe Creon și nimic n-are să-l scape de groaznica răzbunare.

Cuvintele proorocului Tiresias îl înspăimîntară pe Creon. El retrase porunca de a nu fi îngropat trupul lui Polynice, alergînd el însuși pe cîmp să-i facă rînduielile de înmormîntare. După ce săvîrși aceste rînduieli, rugă pe Hades și pe Hecate să nu-și abată mînia asupra lui și a Tebei. Apoi, se duse la mormîntul Labdakizilor cu suita ca s-o scoată de acolo pe Antigona. Dar era prea tîrziu! Făcîndu-și un laț din veșmîntul ei, Antigona se spînzurase. Creon îl găsi acolo pe fiul său Hemon, plîngînd lîngă trupul miresei sale. Zadarnic îl rugă el să iasă din mormînt. Hemon își străpunse inima cu sabia, sub ochii îngroziți ai tatălui său și se prăvăli mort lîngă trupul neînsuflețit al miresei lui. Creon fu cuprins de deznădejde, văzînd că-și pierduse pe ultimul fiu și plînse amarnic.

Între timp, un vestitor aduse și Eurydicei, soția lui Creon, știrea morții lui Hemon. Ea îl ascultă în tăcere și se duse în odăile din fund ale palatului. Acolo își curmă firul vieții, străpungîndu-și, ca și Hemon, pieptul cu sabia. Pe cînd Eurydice își dădea sufletul, sosi și Creon, cu fiul mort în brațe. În palat, el avea să afle de o nouă lovitură: moartea soției sale. Trufia și setea de putere îi fură frînte. Deznădăjduit, el chemă moartea, pentru ca măcar ea să-i curme suferințele, căci pierduse pe toți cei pe care-i iubise.

EXPEDIȚIA EPIGONILOR*[1]

Trecuseră zece ani de la expedița celor șapte oști împotriva Tebei. În acest răstimp, fiii eroilor căzuți la Teba se făcuseră mari. Ei hotărîră să se răzbune asupra tebanilor, fiindcă le uciseseră părinții și întreprinseră o nouă expediție. La ea luară parte: Aigialeus, fiul lui Adrastos, Alcmeon, fiul lui Amfiaraos, Diomedes, fiul lui Tydeus, Thersandros, fiul lui Polynice, Promahos, fiul lui Parthenopaios, Sthenelos, fiul lui Kapaneus, Polydor, fiul lui Hippomedon și Euryalos, fiul lui Menestheus. De data asta expediția se desfășură în alte împrejurări. Zeii erau de partea epigonilor (așa fură numiți conducătorii care întreprindeau noua expediție împotriva Tebei).

Oracolul de la Delfi prezise biruință epigonilor dacă la expediție va lua parte și Alcmeon, fiul lui Amfiaraos.

Thersandros, fiul lui Polynice, se oferi să-l convingă pe Alcmeon să ia parte la expediție. Alcmeon șovăi multă vreme. El nu voia să pornească la luptă împotriva Tebei pînă ce nu va împlini cea din urmă dorință a tatălui lui și pînă ce nu se va fi răzbunat pe mama lui, care își trimisese soțul la moarte sigură. Thersandros se hotărî s-o folosească pe Erifyle, mama lui Alcmeon, așa cum făcuse și tatăl său, Polynice. El o cumpără, dăruindu-i un veșmînt de mare preț al Harmoniei, soția lui Cadmos, țesut pentru aceasta de însăși zeița Pallas-Athena. Erifyle se lăsă ispitită de veșmîntul acela, după cum odinioară fusese ispitită de

* După diferite opere.
[1] *Epigoni* în greacă, înseamnă urmași.

colanul Harmoniei și de aceea stărui ca Alcmeon și fratele acestuia Amfilohos, să plece la luptă.

Oastea epigonilor porni din Argos. Oastea nu era mare, dar îi era hărăzit să biruie. Comandant fu ales Diomedes fiul lui Tydeus, puternic și viteaz ca și tatăl său. Eroii plecară plini de voie bună, arzînd de dorința să-și răzbune părinții.

La Potniai, lîngă Teba, ei întrebară oracolul lui Amfiaraos despre sfîrșitul bătăliei. Oracolul le răspunse că-l vede pe Alcmeon, moștenitorul gloriei lui Amfiaraos, intrînd biruitor pe porțile Tebei. Epigonii vor fi învingători. De data asta va fi răpus numai Aigialeus, fiul lui Adrastos, cel care scăpase teafăr în timpul primei expediții.

În cele din urmă, oastea epigonilor ajunse la Teba. După ce pustii toate împrejurimile, porni la asediul cetății. Tebanii, comandați de regele lor Lacmedon, năvalnicul fiu al lui Eteocles, ieșiră în cîmp să-i respingă de la ziduri pe asediatori. Se încinse o luptă sîngeroasă. Aigialeus căzu răpus de sulița lui Laomedon, dar și acesta fu ucis la rîndul lui de Alcmeon.

Tebanii fură învinși și se ascunseră în spatele zidurilor inexpugnabile ale cetății.

Ei începură să ducă tratative cu asediatorii, iar noaptea, sfătuiți de Tiresias, părăsiră în taină Teba împreună cu toate femeile și copiii lor. Plecară în spre miazănoapte, în Tesalia. În drum, lîngă izvorul nimfei Telfusa, muri profetul Tiresias, care îi ajutase pe tebani atît de mult și nu o dată îi scăpase de la pieire.

După ce merseră multă vreme, ajunseră în Hestiaiotis, în Tesalia și se statorniciră acolo.

Teba, pe care epigonii o cuceriră, fu nimicită. Epigonii luară de acolo pradă bogată și o împărțiră între ei. Partea cea mai mare a prăzii, în care intra și fiica lui Tiresias, anume profeta Manto, o aduseră în dar oracolului de la Delfi.

Epigonii se întoarseră cu bine în patrie. Iar Thersandros, fiul lui Polynice, rămase să domnească în Teba, după ce reclădi orașul.

ALCMEON*

Întorcîndu-se de la Teba, Alcmeon împlini dorința tatălui său, Amfiaraos, și se răzbună pe mama sa, care-i trimisese tatăl la moarte. Alcmeon își ucise mama cu mîna lui. Murind, mama își aruncă blestemul asupra fiului ucigaș și asupra oricărei țări care îl va adăposti.

Eriniile, zeițele răzbunării, se mîniară pe Alcmeon și-l prigoniră oriunde încerca să se ascundă. El pribegi multă vreme, nădăjduind să afle adăpost și să se spele de păcatul sîngelui vărsat. În sfîrșit, ajunse în orașul Psofis din Arcadia[1]. Acolo, regele Fageus îl spălă de păcatul sîngelui vărsat. Apoi, Alcmeon se căsători cu fiica regelui, numită Arsinoa, și nă-

* După „Odiseea" lui Homer.
[1] Regiune în partea centrală a Peloponesului.

dăjduind să trăiască liniștit în acel oraș. Dar soarta vru altfel. Blestemele mamei sale îl urmăreau peste tot. O foamete și o molimă groaznică se abătură asupra orașului. Moartea pîndea la toate colțurile. Alcmeon ceru oracolului de la Delfi să-i dezvăluie pricina nenorocirii și preoteasa Pitia îi răspunse că el trebuie să părăsească orașul Psofis și să se ducă la Aheloos, zeul rîului cu același nume, căci numai acolo va fi spălat de păcatul uciderii mamei și-și va găsi liniștea în țara care pe vremea cînd îl blestema mama sa încă nu exista. Părăsind casa lui Fageus, pe Arsinoa, soția lui și pe fiul său, Clytios, Alcmeon se duse la Aheloos. În drum, trecu prin Calydon, pe la Oineus, care-l primi bucuros. Apoi se duse și în țara thesproților[1], dar aceștia îl izgoniră, temîndu-se de mînia zeilor. În sfîrșit ajunse la izvoarele rîului Aheloos[2]. Acolo, zeul rîului îl spălă de păcatul sîngelui vărsat ale mamei lui și îi dădu de soție pe fiica sa Kallirrhoe. El se așeză la gura rîului Aheloos, pe o insulă alcătuită din nisip și mîl. Aceasta era țara care nu existase pe timpul cînd mamă-sa îl blestemase.

Ursita îl urmări și aici pe Alcmeon. Kallirrhoe află despre colanul prețios și despre veșmîntul țesut de zeița Pallas-Athena, dăruite Erifylei de către Polynice și fiul acestuia, Thersandros, și-i ceru lui Alcmeon să i le aducă ei. Kallirrhoe nu știa că odoarele acelea de preț aduceau pieire celui care le stăpînea. Alcmeon se duse la Fageus în Psofis și-i ceru colanul și veșmîntul, spunîndu-i că vrea să le închine oracolului de la Delfi, pentru a obține iertarea zeului săgetător. Fageus îi dădu obiectele de preț, crezîndu-l pe cuvînt. Dar un rob al lui Alcmeon îi spuse lui Fageus cui urma să fie duse colanul și veșmîntul. Fageus se mînie, chemă pe fiii săi Pronoos și Agenor și le porunci să stea la pîndă și să-l atace pe Alcmeon, cînd acesta se va întoarce spre gurile rîului Aheloos. Aceștia împliniră porunca tatălui lor și-l uciseră pe Alcmeon.

Arsinoe, întîia soție a lui Alcmeon, află de moartea soțului ei, pe care încă-l iubea. În durerea sa își blestemă frații, iar aceștia o duseră la regele Agapenor, în Arcadia, și învinuind-o că ea e cea care l-a ucis pe Alcmeon, fu osîndită la moarte.

Află și Kallirrhoe de moartea soțului ei. Atunci se hotărî să se răzbune pe Fageus și pe fiii lui pentru uciderea soțului ei. Dar cine să fie răzbunătorii? Fiii Kallirrhoei, Acarnan și Amfoteros, erau încă în leagăn. Rugă atunci pe Zeus să-i prefacă de îndată pruncii în tineri puternici. Zeus o ascultă și peste noapte fiii ei se făcură mari și vînjoși. Aceștia se duseră în Tegea, la regele Agapenor și uciseră pe fiii lui Fageus. Apoi plecară în orașul Psofis unde îl uciseră și pe Fageus. În felul acesta, darurile pe care le primise odinioară Erifyle de la Polynice și de la Thersandros aduseră moartea lui Fageus și a familiei lui întregi.

Acarnan și Amfoteros luară colanul de mare preț și veșmîntul țesut de zeița Athena și le închinară, cu învoirea mamei lor, lui Apollon de la Delfi. Acarnan și Amfoteros nu rămaseră să trăiască în patria lor. Ei se duseră în țara care căpătă numele de Acarnania, de la numele lui Acarnan, și acolo întemeiară un nou regat.

[1] Popor care a trăit în Epir în Grecia de nord-vest.
[2] Rîu care desparte Acarnania de Etolia, regiune din vestul Greciei centrale.

TRADUCERI ALE PRINCIPALELOR OPERE DE AUTORI ANTICI GRECI ȘI LATINI ÎN CARE SÎNT EXPUSE MITURILE GRECEȘTI

A. AUTORI ANTICI GRECI

Homer	*Iliada*, trad. de N. I. Gnedici, M—L 1935, XXXVII 603 pag.
„	*Iliada* trad. de N. M. Minski, M., 1935, 352 pag.
„	*Odiseea*, trad. de V. A. Jukovski, M—L, 1935, 535 pag.
„	*Imnuri homerice*, trad. de V. Veresaev, M., 1926.
Hesiod	*Munci și zile* și *Theogonia*, trad. iuxtaliniară a poemelor de G. Vlastov, SPB, 1885, IX, 280 pag.
„	*Munci și zile*, trad. de V. Veresaev, M., 1927, 87 pag.
Eshil	*Tragedii*, vol. I, trad. din greacă, SPB 1864, 326 pag.
„	*Prometeu înlănțuit*, trad. din greacă de S. Soloviov și V. Nilender, cu o introducere de A. V. Lunacearski și S. Soloviov: *Prometeu descătușat*, după fragmente din Eshil, reconstituit de Soloviov, M—L., 1927, 146 pag.
„	Tragediile: *Rugătoarele, Cei șapte împotriva Tebei, Prometeu înlănțuit, Orestia, Prometeu descătușat* (fragmente), trad. de A. I. Piotrovski, M—L., 1937, 411 pag.
Sofocle	Tragediile: — vol. I: *Edip-rege, Edip la Colona, Antigona*, trad. de V. O. Nilender și S. V. Șervinski, M—L., 1936, 231 pag.
„	Tragedii, M. 1914—1915 *(Monumente ale literaturii universale. Scriitori antici)*: vol. I: *Aiax, Filoctetes, Electra*, 1914, 422 pag.
Euripide	Vol. II: *Edip-rege, Edip la Colona, Antigona*, 1945, 438 pag. *Teatrul lui Euripide*, SPB, 1906, 628 pag. *(Alcesta, Medeea, Hippolytos, Heracle, Ciclopul).*
„	vol. I: *Alcesta, Andromaca, Bacantele, Hecuba*, M., 1916; vol. II: *Heraclizii, Heracle, Elena, Hippolytos*, M. 1916, 516 pag.; vol. III: *Ifigenia în Aulida, Ifigenia în Taurida, Ciclopul*, M., 1921, 538 pag.

Pausanias *Descrierea Elladei*, vol. I—II, trad. de S. O. Kondratiev M., 1938, 1940, 362 și 590 pag.

„ *Descrierea Elladei*, trad. de G. I. Ianceveţki, SPB 1887—1889, 839 pag.

Pindar trad. de A. V. Maikov, „Revista Ministerului Euducației Naționale", 1892, nr. 8—10; 1893, nr. 1, 4, 12; 1896, nr. 6; 1898, nr. 5.

Plutarh *Viețile paralele*, trad. din l. greacă de V. Alekseev SPB, 1891, vol. I, *Theseu*.

B. AUTORI LATINI

Virgiliu *Eneida*, trad. de V. Briusov și S. Soloviov, M—L., 1933, 379 pag.

Ovidiu *Epistole*, trad. de F. F. Zelinski, M., 1918 XIII, 344 pag.; XV cărți din *Metamorfoze*, trad. de A. Fet, M. 1887. XXIV, 793 pag.; *Metamorfozele*, trad. de S. V. Șervinski, M—L., 1937, XIV, 359 pag.; *Eroinele*, trad. de F. F. Zelinski, SPB, 1913, 222 pag.

CĂRȚI CONȚINÎND ANALIZA AMĂNUNȚITĂ A MITOLOGIEI, POEZIEI EPICE ȘI DRAMATICE GRECEȘTI

* * * *Istoria literaturii grecești*, vol. I, Poezia epică, lirică și drama din perioada clasică. Editura Academiei de Ştiințe a U.R.S.S. Institutul pentru literatura universală „A. M. Gorki", M—L., 1947, 487 pag.

S. I. Raţig *Istoria literaturii grecești antice*, M—L., 1940, 403 pag.

I. M. Tronski *Istoria literaturii antice*, L., 1946, 496 pag.

CUPRINSUL

Pag.

Introducere 5

Partea întîi

ZEII ȘI EROII

Zeii

Originea lumii și a zeilor 17
Nașterea lui Zeus 19
Zeus 19
Zeus îl răstoarnă pe Cronos de pe tron. Lupta zeilor din Olimp cu titanii 19
Lupta lui Zeus cu Tyfon 21
Olimpul 22
Poseidon și zeițăile mărilor 25
Domnia întunecatului Hades (Pluton) 28
Hera 31
Io 32
Apollon 33
Nașterea lui Apollon 33
Lupta lui Apollon cu Python și întemeierea Oracolului de la Delfi . . 33
Dafne 34
Apollon la Admetos 36
Apollon și muzele 37
Fiii lui Aloeus 39
Marsyas 40
Asculepios (Esculapius) 40
Artemis 41
Acteon 42
Pallas-Athena 45
Nașterea Athenei 45
Arahne 46
Hermes 47
Hermes răpește vacile lui Apollon 48
Ares, Afrodita, Eros și Hymenaios 50

Pag.
Ares . . . 50
Afrodita . . . 52
Pygmalion . . . 54
Narcis . . . 54
Adonis . . . 56
Eros . . . 57
Hymenaios . . . 58
Hefaistos . . . 58
Demeter și Persefone . . . 62
Hades o răpește pe zeița Persefone . . . 62
Triptolemos . . . 66
Erysichthon . . . 66
Noaptea, Luna, Aurora și Soarele . . . 68
Faeton . . . 69
Dionysos . . . 73
Nașterea și creșterea lui Dionysos . . . 73
Dionysos și alaiul lui . . . 75
Licurg . . . 75
Fiicele lui Minyas . . . 76
Piratii tirenieni . . . 77
Icarios . . . 79
Midas . . . 80
Pan . . . 81
Pan și Syrinx . . . 82
Întrecerea lui Pan cu Apollon . . . 82

Eroii

Cele cinci vîrste . . . 84
Deucalion și Pyrrha (Potopul) . . . 86
Prometeu . . . 87
Pandora . . . 95
Aiakos . . . 96
Danaidele . . . 97
Perseu . . . 100
Nașterea lui Perseu . . . 100
Perseu o ucide pe gorgona Meduza . . . 102
Perseu și Atlas . . . 105
Perseu o scapă pe Andromeda . . . 106
Nunta lui Perseu . . . 108
Întoarcerea lui Perseu în Serifos . . . 110
Perseu în Argos . . . 110
Sisif . . . 111
Bellerofon . . . 112
Tantal . . . 115
Pelops . . . 117
Europa . . . 119
Cadmos . . . 121
Zethos și Amfion . . . 125
Niobe . . . 127
Heracle . . . 131
Nașterea și copilăria lui Heracle . . . 131
Heracle la Teba . . . 134
Heracle în slujbă la Eurystheus . . . 135
Leul din Nemeia (isprava întîi) . . . 135
Hidra din Lerna (isprava a doua) . . . 136
Păsările Stymfaliene (isprava a treia) . . . 137
Căprioara Kerynitică (isprava a patra) . . . 138

Pag.
Mistrețul din Erymanthos și lupta cu centaurii (isprava a cincea) . 139
Grajdurile regelui Augias (isprava a șasea) . . . 140
Taurul cretan (isprava a șaptea) . . . 141
Caii lui Diomedes (isprava a opta) . . . 141
Heracle la Admetos . . . 142
Brîul Hippolytei (isprava a noua) . . . 145
Heracle salvează pe Hesione, fiica lui Laomedon . . . 147
Vacile lui Geryones (isprava a zecea) . . . 147
Cerber (isprava a unsprezecea) . . . 149
Merele din grădina Hesperidelor (isprava a douăsprezecea) . . . 151
Heracle și Eurytos . . . 154
Heracle și Deianeira . . . 155
Heracle la Omfale . . . 158
Heracle cucerește Troia . . . 159
Heracle luptă împreună cu zeii împotriva giganților . . . 160
Moartea lui Heracle și primirea lui printre zeii din Olimp . . . 162
Heraclizii . . . 167
Kekrops, Erihthonios și Erehtheus . . . 168
Kefalos și Procris . . . 170
Procne și Filomela . . . 172
Boreas și Oreithyia . . . 174
Dedal și Icar . . . 175
Theseu . . . 178
Nașterea și educația lui Theseu . . . 178
Isprăvile săvîrșite de Theseu în drum spre Atena . . . 179
Theseu la Atena . . . 182
Călătoria lui Theseu în Creta . . . 184
Theseu și amazoanele . . . 187
Theseu și Peirithoos . . . 189
Răpirea Elenei. Theseu și Peirithoos se hotărăsc s-o răpească pe Persefone.
Moartea lui Theseu . . . 190
Meleagros . . . 191
Kyparissos . . . 194
Orfeu și Eurydice . . . 195
Orfeu în împărăția subpămînteană . . . 195
Moartea lui Orfeu . . . 198
Hyakinthos . . . 199
Polyfemos, Akis și Galateea . . . 200
Dioscurii, Castor și Pollux . . . 201
Atreu și Thyestes . . . 203
Aisacos și Hesperis . . . 205

Partea a doua

POEZIA EPICĂ GREACĂ

Argonauții

Fryxos și Helle . . . 209
Nașterea și copilăria lui Iason . . . 211
Iason în Iolcos . . . 211
Iason își adună tovarăși de drum și se pregătește pentru expediția în Colhida 212
Argonauții pe insula Lemnos . . . 214
Argonauții în peninsula Cyzicos . . . 215
Argonauții în Mysia . . . 216
Argonauții în Bithynia (Amycos) . . . 217
Argonauții la Fineus . . . 218

Pag.
Symplegadele 219
Insula lui Ares și sosirea în Colhida 220
Hera și Athena la Afrodita 222
Iason la regele Aietes 223
Argonauții cer ajutor Medeei 224
Iason împlinește porunca lui Aietes 227
Medeea îl ajută pe Iason să răpească lîna de aur 229
Întoarcerea argonauților 230
Iason și Medeea în Iolcos. Moartea lui Pelias 233
Iason și Medeea în Corint. Moartea lui Iason 235

Ciclul troian

Elena, fiica lui Zeus și a Ledei 239
Peleus și Thetis 240
Judecata lui Paris 242
Paris se întoarce la Troia 243
Paris răpește pe frumoasa Elena 243
Menelaos se pregătește de război împotriva Troiei 245
Ahile 247
Troia 249
Eroii greci în Mysia 249
Grecii în Aulida 251
Călătoria grecilor spre Troia. Filoctetes 256
Primii nouă ani ai asediului Troiei 257
Cearta dintre Ahile și Agamemnon 261
Adunarea poporului. Thersites 268
Lupta dintre Menelaos și Paris 271
Pandaros calcă jurămîntul. Bătălia 273
Hector în Troia. Despărțirea lui Hector de Andromaca 277
Continuarea bătăliei. Lupta dintre Hector și Aiax 280
Victoria troienilor 283
Agamemnon încearcă să se împace cu Ahile 285
Ulise și Diomedes, în recunoaștere în tabăra troiană. Caii lui Rhesos . . 286
Bătălia de lîngă tabăra grecilor 288
Bătălia de lîngă corăbii 291
Isprăvile și moartea lui Patrocle 295
Lupta pentru trupul lui Patrocle 299
Zeița Thetis la Hefaistos. Armele lui Ahile 304
Împăcarea lui Ahile cu Agamemnon 306
Ahile pornește la luptă împotriva troienilor 308
Lupta dintre Ahile și Hector 314
Înmormîntarea lui Patrocle 317
Priam la Ahile. Înmormîntarea lui Hector 319
Lupta cu amazoanele. Penthesileia 323
Lupta cu etiopii. Memnon 325
Moartea lui Ahile 327
Moartea lui Aiax, fiul lui Telamon 328
Filoctetes. Ultimele zile ale Troiei 330
Căderea Troiei 333
Înapoierea grecilor în patrie 338

Odiseea

Ulise la nimfa Calypso 341
Ticăloșiile pețitorilor în lipsa lui Ulise. Jefuirea avutului lui 341
Telemah la Nestor și Menelaos 344
Pețitorii se pregătesc să-l ucidă pe Telemah cînd se va întoarce în Ithaca . 347

Pag.
Ulise părăsește insula nimfei Calypso 347
Ulise și Nausicaa 350
Ulise la regele Alkinoos 352
Ulise își povestește pățaniile 356
Kikonii și lotofagii 356
Ulise pe insula ciclopilor. Polyfemos 356
Ulise pe insula lui Eol 359
Ulise la lestrygoni 360
Ulise pe insula vrăjitoarei Circe 360
Ulise coboară în împărăția lui Hades 362
Ulise trece pe lîngă insula sirenelor și pe lîngă Scylla și Charybda 364
Ulise pe insula Thrinakia. Pieirea corăbiei lui Ulise 366
Înapoierea lui Ulise în Ithaca 368
Ulise la Eumaios 369
Înapoierea lui Telemah în Ithaca 371
Telemah la Eumaios. Ulise și Telemah 373
Ulise, prefăcut în drumeț, se întoarce la palatul său 375
Ulise și Penelope 379
Ulise îi ucide pe pețitori 383
Ulise îi dezvăluie Penelopei cine este el 387
Sufletele pețitorilor în împărăția lui Hades 389
Ulise la Laertes 389
Răscoala cetățenilor din Ithaca și împăcarea lor cu Ulise 391

Agamemnon și fiul său Oreste

Moartea lui Agamemnon 393
Oreste răzbună uciderea tatălui său 395
Apollon și Pallas-Athena îl scapă pe Oreste de prigoana Erinniilor 398
Oreste pleacă în Taurida, după statuia sacră a zeiței Artemis 400

Ciclul teban

Edip. Copilăria lui. Tinerețea și întoarcerea în Teba 402
Edip la Teba 405
Moartea lui Edip 408
Cei șapte împotriva Tebei 413
Antigona 421
Expediția epigonilor 424
Alcmeon 425

Tehnoredactor: Gh. Popovici
Corector: I. Pancu

Dat la cules: 5. 10. 1957. Bun de tipar: 25. 02. 1958. Tiraj: 20.000+150 expl. Hîrtie: cretată de 120 g/mp. Format: 70×100/16. Coli editoriale: 34,97. Coli de tipar: 27,25. A.: 02949. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare: 292(38). Pentru bibliotecile mici: 2.

Tiparul executat la Intreprinderea Poligrafică Cluj, str. Brassai 5—7. — R. P. R. — 6178/1958.

E.: 2949